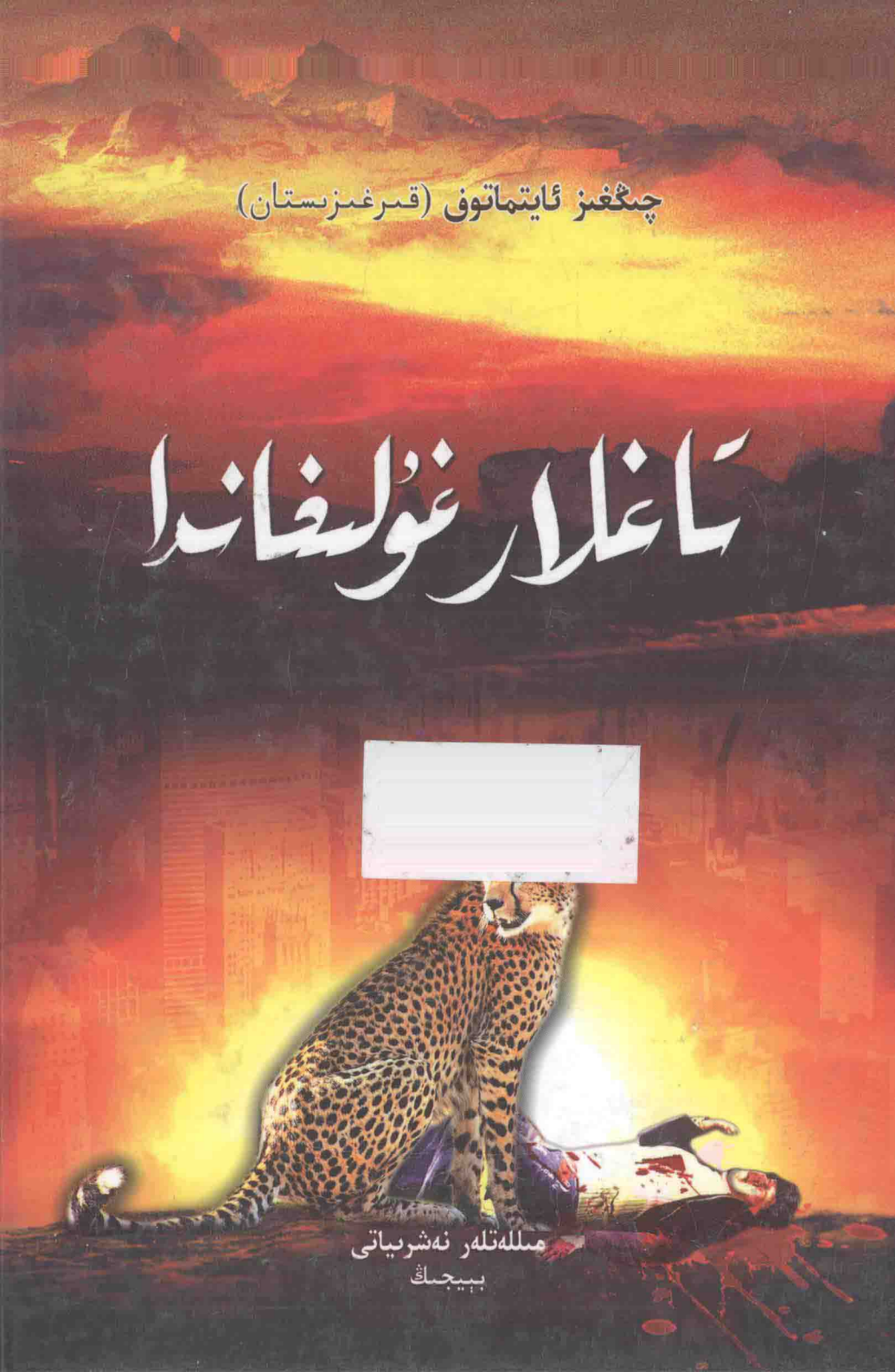
چىڭغىز ئايتماتوف (قىرغىزستان)

ساغلار غۇلغاندا

مىللەتلەر نەشرىياتى
بېيجىڭ

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بېكىتى تارىيسى
www.uyghurkitap.com

مۇقاۋىنى لايىھەلىگۈچى: نۇرمۇھەممەد ئۆمەر ئۇچقۇن

ISBN 978-7-105-12061-1
9 787105 120611 >
定价：30.00 元

چىڭغىز ئايتماتوف (قىرغىزستان)

تاغلار غۇلغاندا

ـ غايىب بولغان كېلىن

تەرجىمە قىلغۇچى: نۇرمۇھەممەت دۆلەتى

مىللەتلەر نەشرىياتى

www.yghurkitap.com

图书在版编目(CIP)数据

崩塌的山岳：维吾尔文/（吉尔）艾特玛托夫著；努尔穆罕默德·多莱特译. -北京：民族出版社，2012.3

ISBN 978-7-105-12061-1

Ⅰ.崩… Ⅱ.①艾…②努…Ⅲ.③长篇小说—吉尔吉斯—现代—维吾尔语（中国少数民族语言）Ⅳ.①I364.45

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2012)第 031020 号

责任编辑：开赛尔·库尔班
责任校对：吾尔妮莎·托合提
出版发行：民族出版社　http://www.mzcbs.com
社　　址：北京市和平里北街 14 号　邮编：100013
电　　话：010-64290862（维文室）
印　　刷：北京盛通印刷股份有限公司
版　　次：2012 年 3 月第 1 版　2012 年 3 月第 1 次印刷
开　　本：850×1168 毫米 1/32
印　　张：11.25
定　　价：30.00

ISBN 978-7-105-12061-1/I·2320（维343）

«تاغلار غۇلغاندا» ھەققىدە

نۇرمۇھەممەد دۆلەتى

«جەمىلە» (1958)، «تاغ ۋە يايلاقلار توغرىسىدىكى ھېكايە ـ لەر» (1962)، «يەر ئانا» (1963)، «سەرۋى قامەتلىك دىلبە ـ رىم» (1961)، «بىرىنچى مۇئەللىم» (1962)، «ئەلۋىدا گۈلسا ـ رى» (1966)، «ئاق پاراخوت» (1970)، «ئالا ئىت قىياسى» (1977)، «ئەسىردىن ھالقىغان بىر كۈن» (1980)، «بالدۇر كەلگەن تۇرنىلار» (1975)، «قىيامەت» (1986)، «چىڭگىزخان ـ نىڭ ئاق بۇلۇتى» (1990)، «كاسساندرا تامغىسى» (1995)، «تاغلار غۇلغاندا» (2006) قاتارلىق پوۋېست، رومانلىرى ۋە بىر قاتار ئېسسىل ھېكايىلىرى بىلەن 20 ـ ئەسىر دۇنيا ئەدە ـ بىيات مۇنبىرىدە ئالەمشۇمۇل شۆھرەت قازانغان يازغۇچى چىڭغىز ئايتماتوف 1928 ـ يىل 12 ـ ئاينىڭ 21 ـ كۈنى قىرغىزستاننىڭ تالاس ئوبلاستىدىكى شېكەر ئاۋۇلىدا زىيالىي ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن. سابىق سوۋېت ئىتتىپاقى يازغۇ ـ چىلار جەمئىيىتىنىڭ سېكرېتارى، قىرغىزستان پەنلەر ئاكا ـ دېمىيەسىنىڭ ئاكادېمىكى، چەت ئەللەردە تۇرۇشلۇق باش ئەل ـ چىسى بولغان. 1952 ـ يىلىدىن ئېتىبارەن ئەسەر ئىلان قى ـ لىشقا باشلىغان، ئاساسەن رۇس تىلىدا ئىجادىيەت قىلغان، شەرەپ بىلەن «قىرغىزستان خەلق يازغۇچىسى»، «سوتسىيا ـ لىستىك ئەمگەك قەھرىمانى» دېگەن نامغا، شۇنداقلا يەنە ئۈچ قېتىم سوۋېت دۆلەت مۇكاپاتى، لېنىن مۇكاپاتى ۋە لېنىن ئوردېنىغا ئېرىشكەن. ب د ت مائارىپ ـ پەن ـ مەدەنىيەت

تەشكىلاتىنىڭ ئىستاتىستىكىلىق مەلۇماتىغا قارىغاندا، ئۇنىڭ ئەسەرلىرى 150 خىلدىن ئوشۇق تىلغا تەرجىمە قىلىنىپ، 40 مىليون نۇسخا تارقىتىلىپ كەڭ ئوقۇرمەنلەرنىڭ قوللىنىلىشقا سازاۋەر بولغان. ئۇنىڭ ئەسەرلىرى تېمىسىنىڭ كەڭ-لىكى، بەدئىيلىكىنىڭ يۇقىرىلىقى بىلەن دۇنيا ئەدەبىياتى سەھنىسىدە ئالاھىدە چاقناپ تۇرىدۇ. يازغۇچى سابىق سوۋېت ئىتتىپاقى ۋە ئۆز ۋەتىنىدىلا كاتتا ئاتاق ـ ئابرۇي، ئۇردىن مۇكاپاتلارغا ئېرىشىپ قالماي، يەنە تۈركىيە، گېرمانىيە، فرانسىيە، ئىتالىيە، ئاۋستىرىيە، قازاقستان، ئۆزبېكستان، ياپونىيە، ئاۋسترالىيە قاتارلىق بىرمۇنچە دۆلەتلەردىمۇ ئوردىن ۋە باشقا ئالىي مۇكاپاتلارغا ئېرىشكەن. ب د ت مائارىپ ـ پەن ـ مەدەنىيەت تەشكىلاتى 1999 ـ يىل 2 ـ ئاينىڭ 22 ـ كۈنى پارىژدا خەلقارا مۇھاكىمە يىغىنى ئۆتكۈزۈپ ئۇنىڭ 70 ياشقا كىرگەنلىكىنى خاتىرلىگەن. قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى ئۇ-نىڭ تۆھپىسىنى مۇئەييەنلەشتۈرۈش، شۇنداقلا خەلقنىڭ بۇ بۈيۈك يازغۇچىغا بولغان ھۆرمىتىنى ئىپادىلەش يۈزىسىدىن 2008 ـ يىلنى «ئايتماتوف يىلى» قىلىپ بېكىتكەن. ئەپ-سۇسكى، يازغۇچىنىڭ 80 ياشلىق خاتىرە كۈنىنى داغدۇغىلىق ئۆتكۈزۈش ئالدىدا رەھىمسىز ئەجەل ئۇنى ئۆز قوينىغا ئالدى. پۈتكۈل دۇنيا 2008 ـ يىل 6 ـ ئاينىڭ 10 ـ كۈنى بۇ بۈيۈك يازغۇچى بىلەن مەڭگۈلۈك ۋىدالاشتى.

ئاپتورنىڭ ھايات ۋاقتىدىكى ئاخىرقى رومانى «تاغلار غۇ-لىغاندا» جۇڭگودا 2008 ـ يىل 7 ـ ئايدا شاڭخەي تەرجىمە ئەسەرلەر نەشرىياتى تەرىپىدىن خەنزۇچە نەشر قىلىنىپ تار-قىتىلدى. مەن بۇ سۆيۈملۈك يازغۇچىنىڭ «جەمىلە»، «يەر ئا-نا»، «سەرۋى قامەتلىك دىلبىرىم»، «بىرىنچى مۇئەللىم»، «ئەل-ۋىدا گۈلسارى» قاتارلىق پوۋېستلىرى، «ئەسىردىن ھالقىغان بىر كۈن» نامىلىق رومانى ۋە بىر قىسىم ھېكايىلىرىنى تەرجە-مە قىلغان. بۇ ئەسەرلەر ئايرىم ـ ئايرىم مىللەتلەر نەشرىياتى، شىنجاڭ ياشلار ـ ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى، شىنجاڭ خەلق نەشـ-

رىياتى تەرىپىدىن نەشر قىلىنغانىدى. يازغۇچىنىڭ ژاپاتى مۇ-ناسىۋىتى بىلەن كۆڭلۈم يېرىم بولۇپ تۇرغان بىر ۋاقىتتا، مىللەتلەر نەشرىياتىدىكى كەسىپداشلار: «سىزنى چىڭغىز ئايتماتوفچى دېسەكمۇ بولىدۇ، كۆڭلىڭىزنى يېرىم قىلماڭ، ئۇنىڭ «تاغلار غۇلىغاندا» ناملىق ئاخىرقى رومانىنىمۇ سىز تەرجىمە قىلىپ بەرسىڭىز» دېگەن تەكلىپنى بېرىۋېدى، مىل-لەتلەر نەشرىياتىدىكى كەسىپداشلارنىڭ ماڭا ئەنە شۇنداق يۇ-قىرى باھا بېرىپ بۇ رومانىنى تەرجىمە قىلىشقا تەكلىپ قىل-غانلىقىدىن سۆيۈنۈپ كەتتىم ۋە ئۆزۈمنىڭ ياشىنىپ 74 ياشقا كىرىپ قالغىنىمغا قارىماي، ئۇلارنىڭ بۇ تەكلىپىنى خۇشاللىق بىلەن قوبۇل قىلدىم. ئەسەرنىڭ رۇسچە (ئاپتور ئەسەرنى رۇس تىلىدا يازغان، باشقا بىرەيلەن قىرغىزچىغا تەرجىمە قىلغان)، قىرغىزچە نۇسخىسىدىن پايدىلىنىپ، خەنزۇچە تەرجىمىسىنى ئاساس قىلىپ تەرجىمە قىلىپ چىقتىم. تۆۋەندە مەن چىڭغىز ئايتماتوفنىڭ ئىجادىيىتى ئالاھىدىلىكى ئۈستىدە توختالغاچ، ئۇنىڭ «تاغلار غۇلىغاندا» دېگەن رومانى ئۈستىدە يۈزەكى قاراشلىرىمنى قىسقىچە ئوتتۇرىغا قويۇپ ئۆتمەكچىمەن.

چىڭغىز ئايتماتوف ئالاھىدە بىر يازغۇچى. ئۇ ئۇرۇش دەۋ-رىدە ئۆسۈپ يېتىلگەن، سوتسىيالىزم شارائىتىدا ياشىغان، سوۋېت ئىلىدە جۇملىدىن قىرغىزىستاندا ئىسلاھات ئېلىپ بېرىلىپ، بازار ئىگىلىكى يولغا قويۇلغان دەۋرنى باشتىن كە-چۈرگەن. بىرقانچە دۆلەتتە باش ئەلچى ھەم ۋەكىل بولۇپ تۇر-غان، سوۋېت تۇرمۇشىنى خېلى ئوبدان بىلىدىغان، ئۆز مىللە-تىنىڭ ئەنئەنىسىنى، مەدەنىيىتىنى پىششىق ئىگىلىگەن ۋە ئۇنىڭغا ۋارىسلىق قىلغان يازغۇچى. شۇڭا ئۇنىڭ ئەسەرلىرىدە ۋەتەن ئۇرۇشى مەزگىلىدىن تارتىپ قىرغىزىستانىنىڭ ئىسلاھات يىللىرىغىچە بولغان تۇرمۇش كۆرۈنۈشلىرى ناھايىتى جانلىق ئەكس ئەتكەن. ئۇنىڭ ئەسەرلىرىدىكى ئەڭ گەۋدىلىك ئالاھىدە-لىك شۇكى، يەككە ئادەمنى تەسۋىرلەشتىن، كوللېكتىپنىڭ تۇرمۇشىغا كۆڭۈل بۆلۈش، خەلق تۇرمۇشىنى ئەكس ئەتتۈ-

www.uyghurkitap.com

رۇشتىن دۆلەت ئەھۋالىغا نەزەر سېلىش، ھازىرنىلا ئەمەس، قەدىمنى، كەلگۈسىنىمۇ ئويلاپ يېتىشتىن ئىبارەت بىر قاتار ئەھمىيەتلىك تېمىلارنى ئەكس ئەتتۈرۈپ، ئۇنى پۈتكۈل ئىنسانىيەتكە ئورتاق بولغان تېمىغا ئايلاندۇرغانلىقىدۇر. قارايمۇقان بولساق، ئايتماتوفنىڭ دەسلەپكى ئىجادىيىتىنىڭ ۋەكىلى بولىغان «جەمىلە» پوۋېستىدا، قىز ـ يېگىتلەر ئوتتۇرىسىدىكى ساپ مۇھەببەت مەدھىيەلەنسە، «يەر ئانا»دا ۋەتەن، خەلقنىڭ تەقدىرىگە كۆڭۈل بۆلۈش ئىدىيەسى ئەكس ئېتىدۇ؛ «ئەلۋىدا گۈلسارى» دا كوللېكتىپنىڭ مال ـ مۈلكى، ۋەتەننىڭ رونىق تېپىشى ئۈچۈن بىر ئۆمۈر جان پىدالىق بىلەن كۈرەش قىلغان يىلقىچى تاناباي ئوبرازى ئارقىلىق ئىنسانپەرۋەرلىك روھى كۈيلەنسە، «ئاق پاراخوت» تا ئەسلىنى ئۇنتۇش، ئۆزىنىڭ ئاتا ـ بوۋىسىدىن كېچىشتەك ناچار ئىللەت قاتتىق قامچىلىنىدۇ، شۇنداقلا ئىنسانىيەتنى ئۆز مىللىتىنىڭ مىللىي ئەنئەنىسى ۋە ئۆرپ ـ ئادىتىنى تاشلىماسلىققا ۋە ئۇنى داۋاملاشتۇرۇشقا دەۋەت قىلىدۇ. شۇنداق دېيىشكە بولىدۇكى، «ئاق پاراخوت» ئايتماتوفنىڭ يېڭى بىر بۇرۇلۇش نۇقتىسى بولۇش سۈپىتىدە ئۇنىڭ ئىجادىيىتىدە ئالاھىدە مۇھىم ئورۇن تۇتىدۇ. شۇنىڭدىن كېيىن يازغۇچى ئۆز ئەسەرلىرىدە بىر تەرەپتىن، ئەپسانە ـ رىۋايەتلەردىن پايدىلىنىپ مىللىي ئۆرپ ـ ئادەتلەرنى تاشلىماسلىققا ۋە ئۇنى داۋاملاشتۇرۇشقا چاقىرىق قىلسا، يەنە بىر تەرەپتىن تېپىك تۇرمۇش ۋەقەلىرى ئارقىلىق تېخىمۇ ئەھمىيەتلىك رېئال تېمىلارنى ئەكس ئەتتۈردى. ساپ ئىنسانىي مۇھەببەت، سەمىمىي پەزىلەت، يۇكسەك ئىنسانپەرۋەرلىك روھى ئارقىلىق پۈتكۈل ئىنسانىيەتنى ئىناق ـ ئىتتىپاق ھاياتقا چاقىرىش ئايتماتوفنىڭ بىر پۈتۈن ئىجادىيىتىگە سىڭگەن باش تېما دېيىشكە بولىدۇ. مەيلى بىز «ئالا ئىت قىياسى» نى ئوقۇيلى ياكى «ئەسىردىن ھالقىغان بىر كۈن»، «قىيامەت» رومانلىرىنى ئوقۇيلى بۇ رومانلاردىمۇ شۇ خىل باش تېما بالقىپ تۇرىدۇ، ھەتتا ئۇنىڭ ئەسەرلىرىدىكى تەبىئەتنىڭ ۋەكىلى سۈپە-

تىده تەسۋىرلەنگەن ھايۋاناتلارنىڭ ئوبرازى بىزنى ئىنسان دې-گەن نېمە؟ دېگەن مەسىلىدە قاتتىق ئويلاندۇرىدۇ.

ئەمدى بىز كەڭ ئۇيغۇر ئوقۇرمەنلەر بىلەن يۈز كۆرۈ-شۈشكە مۇيەسسەر بولغان مەزكۇر «تاغلار غۇلغاندا» رومانىغا كېلەيلى.

رومان 2006 ـ يىلى رۇسىيەنىڭ «مىللەتلەر دوستلۇقى» ژۇرنىلىدا ئېلان قىلىنغان بولۇپ، چىڭغىز ئايتماتوفنىڭ يا-شانغان چاغدا ئېلان قىلىنغان ئاخىرقى كاتتا رومانى، يېڭىچە ئوي ـ پىكرىنىڭ جەۋھىرى. ئاپتور بۇ رومانىدىمۇ، ئىلگىرى-كى ئەسەرلىرىگە ئوخشاش خەلق رىۋايەتلىرىدىن پايدىلىنىپ، ئۇنى ھازىرقى كىشىلەرگە باھا بېرىشنىڭ ئەينىكى قىلىدۇ، يەنى ئەسەردە قىرغىزلار ئارىسىدا تىللاردا داستان بولۇپ كې-لىۋاتقان تولىمۇ تەسىرلىك بىر رىۋايەت ــ «غايىب بولغان كېلىن» رىۋايىتى رېئاللىققا باشلاپ كېلىنىپ، ئاتالمىش مەدە-نىيەتلىك دەۋرنىڭ ئەركىلىرى بولمىش ھازىرقى زامان كىشىلە-رىنىڭ روھىيىتىدىكى قۇرغاقلىق، ئەسلىنى ئۇنتۇش، پۇل ـ مەنپەئەتنىڭ قۇربانىغا ئايلىنىشتەك روھىي كېسەللىكلەر قاتـ-تىق قامچىلىنىدۇ. ئىنسانىيەتنى ئۆزىنىڭ مەدەنىيىتىنى قە-دىرلەشكە، تەبىئەتنى، مۇھىتنى ئاسراشقا چاقىرىق قىلىدۇ.

رومانىدا مۇنداق ۋەقەلىك بايان قىلىنىدۇ: ئاتاقلىق مۇخ-بىر ئارسىن سامانچىن ئۆزىنىڭ خەلق رىۋايىتى «غايىب بولغان كېلىن» نى پۈتۈن دۇنياغا تونۇتۇش ئۈچۈن ئوپېرا قىلىپ ئىشلەشتىن ئىبارەت تەۋرەنمەس ئىرادىسىنى ئىشقا ئاشۇرۇش يولىدا ئوپېرا تىياتىرچىلىقى بويىچە تالانتلىق ناخشىچى ئايدانا ساماروۋانى «غايىب بولغان كېلىن» ئوپېراسىنىڭ باش ناخشـ-چىسى بولۇشقا كۆندۈرگەن بولسىمۇ، ئەمما ئۇ بىردىنلا بېيىپ كەتكەن كونسېرت بېدىكى ئەرتاش كۇرچالىنىڭ كاتتا ماشىنا ۋە ئامېرىكا دوللىرى بىلەن قىزىقتۇرۇشى ئارقىسىدا دۇنيا سەھـ-نىسىگە ئېلىپ چىقماقچى بولۇۋاتقان «غايىب بولغان كېلىن» ئوپېراسىدا باش ناخشىچى بولۇشنى رەت قىلىپ، مودا ناخشا

چولپىنى بولۇش، نام چىقىرىش، قىلىقىسى، پۇل تېپىش يولىغا كىرىپ كېتىدۇ.

سامانچىن ئىنتىقام ئېلىش ئۈچۈن يورتىغا كېلگىنىدە، تەڭرىتاغدا ئاق يىلپىز ئۇۋلىماقچى بولغان ئەرەب ئىقتىسادىي ناتلىرىنىڭ تەرجىمانلىقىنى ئۈستىگە ئېلىشقا توغرا كېلىپ قالىدۇ. ئۇ، بۇ يەردە ئاق كۆڭۈل، سەممىي، گۈزەل ئايال ئەپلىپس بىلەن ئۇچرىشىپ قېلىپ، ئۇنى چىن كۆڭلىدىن ياخشى كۆرۈپ قالىدۇ. ئۇلار گۈزەل كەلگۈسىگە ئىنتىلىدۇ. لېكىن، ئوۋ ئوۋلايدىغان ھالقىلىق پەيتتە، قىممەتلىك ياۋايى ھايۋان ئاق يىلپىزنى ۋە ئەرەب مېھمانلارنى قوغداش يولىدا، ئەينى يىللىرى بىر سىنىپتا ئوقۇغان تاشتانئافغان باشچىلىقىدىكى بەش ساۋاقدىشى ــ يېڭى باندىت ـ قاراقچى ـ تېررورچىلار تەرىپىدىن ئېتىپ تاشلىنىپ، ھاياتلىق رىقابىتىدە مەغلۇپ بولغان قېرى ئاق يىلپىز بىلەن بىرلىكتە غاردا ئېچىنىشلىق ئۆلۈپ كېتىدۇ. ئىككىلىسى ئىقتىساد دۇنياۋىلاشقان دەۋرىنىڭ قۇربانى بولىدۇ.

رومانىدا لىرىكىلىق پۇراق ئىنتايىن قويۇق بولۇپ، ئاپتورنىڭ ئېكولوگىيەلىك تەڭپۇڭلۇقىغا ئەھمىيەت بېرىدىغانلىقى ۋە ئىقتىسادنى دۇنياۋىلاشتۇرۇش، مەدەنىيەتنى چاكىنىلاشتۇرۇشنى ئىنكار قىلىدىغانلىقى ئىپادىلەنگەن.

«غايىب بولغان كېلىن» رىۋايىتىنىڭ مەزمۇنى مۇنداق: سۇمباتلىق، باتۇر، مەرگەن يىگىت بىلەن تولىمۇ چىرايلىق بىر قىز ئىشق ـ مۇھەببەت دەرياسىغا چۆمۈلۈپ توي قىلىشقا ئەھدىلىشىدۇ. ئەمما ئۇلار توي قىلىش ئالدىدا بىر قىسىم يامان نىيەتلىك كىشىلەر قىزغا: «ئۇ بۇرۇنقى ئوينىشى بىلەن قېچىپ كېتىپتۇ» دەپ بەتنام چاپلاپ، ھەممە يەردە ئىغۋا تارقىتىدۇ ۋە ئۇنى بۇلاپ قېچىپ، بۇ بىر جۇپ قىز ـ يىگىتنىڭ پاك مۇھەببىتىگە زەھەرلىك قولىنى سۇنىدۇ. لېكىن، پاك مۇھەببەت يولىدا ئۆزىنى قۇربان قىلىشقا تەييار تۇرغان بۇ قىز ئۆزىنىڭ پاكلىقىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن سۇيىقەستچىلەر بىلەن قاتـ

تىق ئېلىشىدۇ ۋە ئۆزىنى دەريانىڭ ئاتىدۇ. سۈيىقەستچىلەرمۇ دەريانىڭ سەكرەيدۇ. بۇلارنى ئۇلۇغ سۇ ئېقىتىپ كېتىدۇ، لېكىن سۈيىقەستچىلەر دەريانىڭ غەرق بولۇپ، قىز ئېقىپ يىراق بىر-يەردە قىرغاققا چىقىپ قالىدۇ ۋە ئاۋۇلنىڭ قايتىپ كېلىپ، يىگىتىنىڭ بۇ ئىغۋاغا ئىشىنىپ، ۋاپاسىز ئىنسانلار بىلەن بىلە ياشىغاندىن كۆرە يىرتقۇچلار بىلەن بىللە ياشاش ئەۋزەل، دەپ تەركىدۇنيا بولۇپ تاغنىڭ ئىچكىرىسىگە كىرىپ كەتكەن-لىكىنى ئۇقۇپ، ئۇنى ئىزدەپ: «مەرگىنىم، نەدىسەن؟» دەپ توۋلىغىنىچە تاغنىڭ ئىچىگە كىرىپ كېتىپ ئىنسانلار ئارا-سىدىن مەڭگۈلۈككە غايىب بولىدۇ.

رىۋايەتنىڭ ۋەقەلىكى ناھايىتى تەسىرلىك بولۇپ، ئۇ خەلقنىڭ مەدەنىيەت ئەنئەنىسىنى ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىدىغان تىپىك ماتېرىيال ئىدى. داڭلىق مۇخبىر ئارسىن سامانچىن «غايىب بولغان كېلىن» رىۋايىتىنى ئوپېرا قىلىپ ئىشلەپ پۈ-تۈن دۇنياغا تونۇشتۇرماقچى، ئەنئەنىۋى مەدەنىيەتنى ھازىرغا ئۇلىماقچى، شۇنداقلا بۇگۈنكى كىشىلەرگە ساۋاق بەرمەكچى ئىدى. بۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ سۆيگىنى ئايدانا سىماروۋانى بۇ ئو-يۇنغا باش ناخشىچى بولۇپ بېرىشكە كۆندۈرمەكچى بولىدۇ. لېكىن، ئارسىن سامانچىن شۇنچە ياخشى كۆرىدىغان ئايدانا دوللار قاچىلانغان ماشىنىغا چىققىنىچە، ئۇنى مەسخىرە قىلىپ كېتىپ قالىدۇ. ئارسىن بۇنىڭغا چىداپ تۇرالمايدۇ، لېكىن قايتۇرۇپ كېلىشكە ئامالسىز قالىدۇ. «قارغىش تەگكەن كاپا-تالىزم تەڭداشسىز بولۇپ كېتىۋاتىدۇ، ھەممىدە غالىب، ئۇ-نىڭغا ھەرقانداق نەرسە توسالغۇ بولالمايۋاتىدۇ، ھەممىنىڭ كۈچى يەتمەيۋاتىدۇ!» مانا بۇ ئۇنىڭ رېئاللىقتا يۈز بېرىۋاتقان ئۆزگىرىشلەرگە بولغان ئاجىز «تىپىرلىشى» ئىدى. ئاپتور ئە-سەرگە «غايىب بولغان كېلىن» رىۋايىتىنى قىستۇرۇپ بايان قىلىش ئارقىلىق ھەممە نەرسە تاۋارلىشىپ كېتىۋاتقان بازار ئىگىلىكىدە ئۆزىنىڭ ھەقىقەت ۋە پاك مۇھەببەتكە بولغان ئۇ-لۇغۋار ئىنتىلىش ۋە تەلپۈنۈشىنى ئوبرازلىق ئىپادىلىگەن.

«غايىب بولغان كىشىلەر» رىۋايىتىنىڭ ئاپتورىنىڭ ئەسەرگە يانداش ماۋزۇ قىلىشىنىڭ سەۋەبىمۇ دەل مۇشۇ يەردە ئىدى.

يېڭى تۈزۈم، تاۋار ئىگىلىكى ئېلىپ كەلگەن يېڭى قاراش يەتكە ھېچكىم تاقابىل تۇرالمايدۇ. قىرغىزستان بويىچە ئەڭ ئاتاقلىق ئوپېرا ناخشىچىسى بولغان ئايدانا ساماروۋا ئامېرىكا قىزىنى پېنسىيە پۇلىنىمۇ تۈزۈك ئالالماي تۇرغان ئاتا ـ ئانا نىسىنىڭ بېقىپ بېرىشىگە تاپشۇرۇپ قويۇپ، ئۆزى پۇل تېپىش يولىغا كىرىپ كېتىدۇ. ئىلگىرىكى كولخوز ئەزالىرى بولسا باللىرىغا مەكتەپكە كىيىپ بارغۇدەك ئاياغ ئېلىپ بېرىشكە قۇربى يەتمەيدىغان ھالغا چۈشۈپ قالىدۇ. شۇ سەۋەبتىن ئوغرىلىق، بۇلاڭچىلىق، باندىتىلىق باش كۆتۈرۈپ قالىدۇ، جۇملىدىن قىرغىز ئەدەبىيات ـ سەنئىتىمۇ سوغۇق مۇئامىلىگە ئۇچرايدۇ ۋە چاكىنلىشىشقا يۈزلىنىدۇ، ئۇنىڭ ئورنىنى پاپسا سەنئەت نومۇرلىرى ئىگىلەپ كېتىدۇ، سودا كونسېرتچىلىقى ئومۇمىيۈزلۈك چېچەكلەپ كېتىدۇ، ئارسىن سامانچىن بولسا ھە دەپ پاپسا مۇزىكىسىنى ۋە سودا كونسېرتىنى بازارغا سېلىپ مىللىي، ئەنئەنىۋى ناخشا ـ مۇزىكا ۋە كونسېرتلارنى «دەپسەندە قىلغان»، سۆيگىنىنى كۆز ئالدىدىلا تارتىۋالغان ئەر-تاش كۆرچالنى ئۆلتۈرۈۋېتىپلا خۇماردىن چىقماقچى بولىدۇ. لېكىن، ئۇ ھەر ساھەدە سەپنىڭ ئالدىدا مېڭىپ، شۆھرەت قازىنىپ، پۇل تېپىپ بېيىپ كېتىۋاتقان «سەرخىل»لارنى يوقىتىپ تۇرگىتەلەمتى؟ ئۇنىڭ بۇنداق بىمەنە ھەرىكىتىنى قانۇن ـ تۈزۈم قوللامتى؟ بازار ئىگىلىكى تۈزۈلمىسى قوللامتى؟ ھەتتا سۆيگىنى ئايدانامۇ ئۇنىڭغا: «ئۇنۇت! ئۇنۇت بۇ ‹غايىب بولغان كىشىلەر›نى، كىمگە كېرەككەن ئۇ» دەيدۇ.

ۋەزىيەتنى كۆزىتىشكە ماھىر چىڭغىز ئايتماتوف ئۆزىنىڭ «تاغلار غۇلىغاندا» رومانىدىكى بىر قاتار ۋەقەلەر ئارقىلىق قىرغىز جەمئىيىتىنىڭ نۆۋەتتىكى رېئاللىقىدىكى زىددىيەتلىرىنى ئاشكارىلايدۇ: «بۇ كاپىتالىزم ئەجەب يامانكەنا»، ئەسەر باش قەھرىمانى سامانچىن تېڭىرقىغىنىچە شۇنداق دەيدۇ ۋە

ئاخىرىدا پۇل، مال ـ دۇنيانى خۇدادەك بىلىدىغان بۇ كىشى ـ لەردىن يىراق تۇرۇپ بىر ئۆڭكۇردە ھاياتىدىن ئايرىلىدۇ. بۇ بىزگە «غايىب بولغان كىشىلەر» رىۋايىتىدىكى ھېلىقى مەرگەز ـ يىگىتنى ئەسلىتىدۇ.

ھەممىزگە مەلۇم، چىڭغىز ئايتماتوف ئىجادىيىتىدىكى يەنە بىر مۇھىم ئالاھىدىلىك، ئۇنىڭ ئەسەرلىرىدە ئېكولوگ ـ يىلىك تەڭپۇڭلۇق مەسىلىسى ناھايىتى مۇھىم ئورۇندا تۇرىدۇ. ئايتماتوف «ئەلۋىدا گۈلسارى»دىن باشلاپ ھەممە ئەسەرلىرىدە دېگۈدەك ئېكولوگىيە مەسىلىسىنى ئالاھىدە بىر تېما سۈپىتىدە ئوتتۇرىغا قويغان، گۈلسارى («ئەلۋىدا گۈلسارى»دىكى تۇرۇق ئاتىنىڭ ئىسمى)، مۇڭگۈزلۈك بۇغا ئانا («ئاق پارا ـ خوت»)، ئەكبەرە، تاشچاينار («قىيامەت» رومانىدىكى بۆرىلەر ـ نىڭ ئىسمى) قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسى تەبىئەتنىڭ ۋەكىلى بولۇپ، ئۇلارنىڭ ۋۇجۇدىدا ھازىرقى زامان ئادەملىرىدە كەم تېپىلىدىغان رەھىمدىللىك، جاسارەت، مېھىر ـ مۇھەببەت بالقىپ تۇرىدۇ. ئايتماتوف «تاغلار غۇلىغاندا» رومانىدىمۇ تەبىئەتنىڭ ئەركىسى بولغان، شۇنداقلا دۇنيادا كەم تېپىلىدىغان ھايۋان ئاق يىلپىزنى تەبىئەتنىڭ ۋەكىلى سۈپىتىدە ئالاھىدە سەھىپە ئاجرىتىپ تەسۋىرلەيدۇ، ئەپسۇسكى، ئادەمدىن ئىبارەت بۇ ئاڭلىق مەخلۇق بۇنىڭغىمۇ كۆز سالمىدۇ. يەنى ئەرەب بايلىرى دۇنيادا ئاز ئۇچرايدىغان ئاق يىلپىزنى ئۆۋلاشقا كېلىدۇ، تەبىئەتنىڭ بۇ ئەركىسى كۆللىي مەدەنىيەتنىڭ يارىتىلىشىغا بولمىش ئادەملەر تەرىپىدىن ئۆلتۈرۈلىدۇ. ئادەم تەبىئەتنى ۋەيران قىلىدۇ. سامانچىنىڭ ئاق يىلپىزنى قوغداپ قېلىش يولىدا كۆرسەتكەن تىرىشچانلىقلىرى كارغا كەلمەيدۇ، تىراگېدىيە بەلەن نەتىجىلىنىدۇ... ئاپتور ۋەقەلىكنى شۇنداق قانات يايدۇرۇش ئارقىلىق چوڭقۇر بىر پەلسەپىۋى ئىدىيەنى، يەنى ئەسەرگە ئېپىلوگ ئورنىدا بېرىلگەن «ئۆلتۈرۈش ـــ ئۆلتۈرمەسلىك...»كە مۇجەسسەملەنگەن ئىنسانلارنىڭ ئىزتىراپلىق تالىشىنى شەرھلەپ بەرمەكچى بولىدۇ.

قىسقىسى، ئايتماتوف بۇ رومانىدىمۇ ئىنسانىيەتكە ناھايەتى چوڭقۇر سوئال تاشلىغان بولۇپ، ئىنسان قوخۇدىدىكى ئىنسانىي مۇھەببەت يوقالسا، ئىنسان ھەرقانداق رەزىلىكلەرنى قىلىشتىن يانمايدىغانلىقىدىن ئىبارەت ھەقىقەتنى ۋە ئىنسان تەبىئىتىدىكى ئاجىزلىقلارنى ئوتتۇرىغا قويىدۇ. ئايتماتوفنىڭ ھازىرقى زامان كىشىلىرىگە قىلغان ۋەسىيىتى ئادەملەرنى ئادەمدەك ياشاشقا، ئۆزىنىڭ كىملىكىنى ئۇنتۇماسلىققا چاقىرىشتۇر. ئاپتور دەل مۇشۇ پەلسەپىۋى تېرەنلىكنى يورۇتۇپ بېرىش مەقسىتىدە ئۆز ئەسىرىگە «تاغلار غۇلىغاندا» دەپ نام بەرگەن. ئەلۋەتتە، ئەسەرنىڭ بەدىئىيلىكىمۇ ناھايىتى يۇقىرى بولۇپ، ئوقۇرمەنلەر ئاپتورنىڭ ئىپادىلەش جەھەتتىكى ئۆزگىچىلىكىگە قايىل بولماي تۇرالمايدۇ ۋە ئەسەردىن ئۇنتۇلغۇسىز بەدىئىي زوق ئالىدۇ.

本书根据于上海译文出版社 2008 年 7 月第一版上海第一次印刷版本翻译出版。
بۇ كىتاب شاڭخەي تەرجىمە نەشرىياتى تەرىپىدىن 2008 ـ يىل 7 ـ ئايدا نەشر قىلىنغان 1 ـ نەشرى، شاڭخەي 1 ـ باسمىسىغا ئاساسەن تەرجىمە ۋە نەشر قىلىندى.

مەسئۇل مۇھەررلەر: قەيسەر قۇربان
مەسئۇل كوررېكتور: ھۆرنىسا توختى

[قىرغىزىستان] چىڭگىز ئايتماتوف

تاغلار غۇلىغاندا

تەرجىمە قىلغۇچى: نۇرمۇھەممەد دۆلەتى

نەشر قىلغۇچى	:	مىللەتلەر نەشرىياتى
ئادرېسى	:	بېيجىڭ شەھىرى خېپىڭلى شىمالىي كوچا 14 ـ قورۇ پوچتا نومۇرى: 100013 تېلېفون: 64290862—010
ساتقۇچى	:	جايلاردىكى شىنخۇا كىتابخانىلىرى
باسقۇچى	:	بېيجىڭ شېڭتوڭ باسما چەكلىك شىركىتى
نەشرى	:	2012 ـ يىل 3 ـ ئايدا 1 ـ قېتىم نەشر قىلىندى
بېسىلىشى	:	2012 ـ يىل 3 ـ ئايدا 1 ـ قېتىم بېسىلدى
ئۆلچىمى	:	1168×850 م م. 32 كەسلەم
باسما تاۋىقى	:	11.25
باھاسى	:	30.00 يۈەن

ISBN 978-7-105-12061-1/I·2320 (维343)

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى نادىرسى
www.uyghurkitap.com

1

گۈمانلىنىشقا بولمايدىغان شۇنداق بىر رېئاللىق مەۋجۇت. كى، ــ بۇنىڭدىن ھېچقانداق ئادەم ۋە ھېچقانداق ۋاقىت مۇستەسنا ئەمەس ــ ھېچكىم ئۆز تەقدىرىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى ۋە ئىستىقبالىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى ئالدىن بىلمەيدۇ. پەقەت تۇرمۇشنىڭ ئۆزىلا تەقدىرنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى كىشىلەرگە ئېچىپ كۆرسىتىپ بېرەلەيدۇ، ئۇنداق بولمايدىكەن، تەقدىرنىڭ ئۆزى تەقدىر بولالماي قالىدۇ... ئالەم ئاپىرىدە بولۇپ ئادەم ئاتا بىلەن ھەۋۋا ئانا بېھىشتىن ــ بۇمۇ تەقدىر ــ قوغلاپ چىقىرىلغاندىن كېيىن تەقدىر ھەربىر ئادەم ئۈچۈن ھەر سائەت، ھەر كېچە ـ كۈندۈز، ھەر يىل، ھەر ئەسىر ۋە ئەسىرمۇئەسىر مەڭگۈلۈك تېپىشماق بولۇپ قالدى...

ھازىرقى پەيتتە ھەم شۇنداق. ھەئە، بۇ قېتىم دەل شۇنداق بولدى: كىم بۇنداق ۋەقەنىڭ يۈز بېرىشىنى ئويلاپ باققان، ئۇ دېگەن ئىنسانلارنىڭ چۈشىنىش ئىقتىدارىدىن ھەتتا تەقدىرنىڭ ئىرادىسىدىن ھالقىپ كەتكەن تۇرسا.

مۇبادا چۈشەندۈرۈشكە مۇمكىن بولمايۋاتقان ۋەقەنى چوڭ قۇم چۈشەندۈرۈش كېرەك بولسا، خوش، بىردىنبىر مۇمكىن بولىدىغىنى بۇ ئىككى خىل ھايات ئوتتۇرىسىدا مەلۇم ئاستىرو لوگىيە (مۇنەججىملىك) جەھەتتىكى ئۆزئارا باغلىنىش بار دەپ مۇئەييەنلەشتۈرۈشتىن باشقا يول يوق، بىزنىڭ چۈشەندۈرىدىغىنىمىز مانا مۇشۇ، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ كائىناتنىڭ مەۋجۇدىيەتلىكى جەھەتتىكى تۇغقانچىلىق مۇناسىۋىتىدىن ئىبارەت، تەقدىرگە پۈتۈلگەن خىلمۇخىل تاسادىپىي ماسلىق تۈپەيلىدىن

ئۇلار مەلۇم يۇلتۇز تۈركۈمىنىڭ نۇرى ئاستىدا ئالەمدە ئاپىرىدە بولغان. ئېھتىمال دەل مۇشۇنداقتۇ... ــ ئەلۋەتتە، ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ بۇ دۇنيادا مەۋجۇتلىقىنى زادىلا ئويلاپ باقمىغان ۋە ئويلاپ يېتىشىمۇ مۇمكىن ئەمەس ئىدى. چۈنكى، ئۇلارنىڭ ئىچىدە بىرى زامانىۋى چوڭ شەھەردە ياشايتتى، ئۇ يەر ياشايدىغان ئاھالىلەرنىڭ تولىمۇ زىچلىقىدىن، كوچىلاردىكى ئېلىپ ـ ساتارلار بىلەن پۇرقىرىتىپ ئىس ـ تۈتەك چىقىرىپ تۇرغان كاۋاپچىلارنىڭ تولىلىقىدىن يېرىلاي دەپ قالغانىدى؛ يەنە بىرى، ئېگىز تاغدا، بەھەيۋەت، بەتبەشىرە جىلغىلاردا، قويۇق ئۆسكەن چاتقاللىقلاردا، يېرىم يىلغىچە قار ئېرىمەيدىغان تەسكەي يانتۇلۇقلاردا تۇراتتى، شۇڭا ئۇلار «ئاق يىلپىز» دەپ ئاتىلاتتى. ئىلىم ـ پەندە ــ ئېگىز تاغ ئىلمى دېگەن بىر ئىلىم تۇرى بار ــ ئۇنىڭدا «تەڭرىتاغ يىلپىزى» دەپ ئاتىلىدۇ، يولۇاسلار بىلەن بىرلىكتە مۇشۇكسىمان هايۋانلار ئائىلىسىگە كىرىدۇ. شۇ يەردىكى خەلقلەر بۇنداق يۇا هايۋانىنى «ئوقيىلىپىز» دەپ ئاتايدۇ، بۇنداق ئاتاش ئۇلارنىڭ تەبىئىتىگە ــ يۇگۇرۇشىنىڭ ئوقتەك تېزلىكىگە ــ بەكمۇ ماس كېلىدۇ، يەنە «قار كېچەر يىلپىز» دەيدىغانلارمۇ بار، بۇ ئۇلارنىڭ «مەيدىسىگە كېلىدىغان قارنى كېچىپ ماڭىدىغانلىقى»غا قارىتىلغان، بۇمۇ ئەملىيەتكە ئۇيغۇن كېلەتتى... باشقا هايۋانلار چوڭقۇر قارغا پېتىپ قېلىشتىن قورقۇپ يول تېپىپ ماڭسا، ئۇ تەڭداشسىز كۈچلۈك بولغاچقا، كۆكرىكى بىلەن يول ئېچىپ ماڭاتتى...

ئاق يىلپىزنىڭ ئوزۇقلۇق تېپىپ يەيدىغان ۋاقتى تولا چاغلاردا چۈش ۋاقتىغا توغرا كېلەتتى. بۇ ۋاقىت تاغدىكى ئوتخور هايۋانلارنىڭ سۇ ئىچىدىغان ۋاقتى ئىدى. ئېلىك ۋە غۇلجا، ئارقارلار تەرەپ ـ تەرەپتىن شىلدىرلاپ ئېقىپ تۇرغان ئېرىق، كۆلچەكلەرنىڭ بويىغا كېلىپ ئۇسسۇزلۇقىنى قاندۇراتتى، كۆپ ۋاقىتلاردا ئەتىسى شۇ ۋاقىتقىچە يەتكۈدەك سۇ ئىد-

چۈشالاتتى. ئۇلار تەشكىللىك كېلىپ سۇ ئىچەتتى. قاتار تىزىلىپ، گويا پۇتلىرى يەرگە تەگمەيدىغاندەك سەكرەپ ـ ئويناپ شىپ ئىلگىرىلىشەتتى، شۇنداقلا يەنە هوشيارلىق بىلەن كۆرىنەتتىپ، قۇلاق سېلىپ ئاڭلاپ، ھەرقاچان بۇ يەردىن ئۇچقاندەك قاڭقىپ ئايرىلىپ، خەتەردىن قۇتۇلۇپ، يىراق ـ يىراقلارغا كېتىشكە تەييار تۇراتتى.

لېكىن، ئوقيىلىپىز ئۆزىنىڭ ئوۋلاش ھۈنىرىگە بەك ماھىر ئىدى. ئۇ ئوۋ نىشانىنى كۆزىتىپ، كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇچە بولغان ئارىلىقتا قورام تاشنىڭ كەينىدىن (بۇنىسى ئەڭ ياخشى چارە)، ياكى بىردىنلا يان تەرەپتىكى چاتقاللىقتىن ئېتىلىپ چىقىپ ئولجىسىنى قامالاپ بېسىۋالاتتى ۋە دەرھال ئۇنىڭ كانىنى ئۇزۇۋېتەتتى. شۇنىڭ بىلەن قىپقىزىل قان ئېتىلىپ چىقاتتى، كېيىنكى ئىشلار بولسا ھەممىگە ئايان، ئەلۋەتتە...

ئوۋ نىشانىنى قوغلاپ تۇتۇشنىڭ ئەڭ ياخشى پەيتى سۇغا تويۇنغاندىن كېيىن، ئەلۋەتتە. بۇنىڭ ئۈچۈن، ئەتراپتا بىر يەردە تۇيدۇرماي مۆكۈپ يېتىشقا ماھىر بولۇش كېرەك! سەۋرچانلىق بىلەن ساقلاش كېرەك! گەرچە ئۇ كۆز ئالدىدىلا، بىر ئېتىلسىلا چاڭگىلىغا كىرىدىغان ھالەتتە بولسىمۇ. ئىنچىكىلىك بىلەن كۆزىتىش، سەۋرچانلىق بىلەن كۈتۈش كېرەك. ئېلىك ھامان ئۆزۈن بويىنىدىكى كىچىك بېشىنى كۆتۈرۈپ، تىك قۇلىقىنى توختىماي ئايلاندۇرىدۇ، كۆزىدىن ئېھتىيات نۇرىنى چاچىرىتىپ تۇرىدۇ. ئۇلار ئىككى ئالدى پۇتىنى سۇغا تىقىپ، ئۇن چىقارماي سۇ ئىچىدۇ. شىلدىرلاپ ئېقىۋاتقان سۇنى ئۇلار قانچە كۆپ ئىچسە، ئاق يىلپىزنىڭ مۇۋەپپەقىيىتى قازىنىش پۇرسىتى شۇنچە كۆپ بولىدۇ. ئەگەر تۇز لىنىيە بويىچە قوغلاشقا توغرا كەلسە، بەزى چاغلاردا ئەرزىمەي قالىدۇ، چۈنكى بۇ ئېلىك، غۇلجا، ئارقارلار يۈگۈرۈشكە بەك ماھىر ـ دە. ئۇلارنىڭ يۈگۈرۈشى ئاۋازدىنمۇ تېز، بۇ ئۇلارنىڭ جېنىنى

ساقلاپ قىلىشىدىكى تۇغما ئىقتىدار. ئۇلار ھۇۋلايدىغان ـ ھۆركىرەيدىغانلاردىن ئەمەس، پەرياد كۆتۈرۈپ زارلىنىدىغانلار ـ دىن ئەمەس، بەزى ھايۋانلارغا ئوخشاش قورقىنىدىن سىيىۋېتىدىغان، شاتىراق ئۇرۇۋېتىدىغانلاردىنمۇ ئەمەس. ئېيتايلۇق، ياۋا چوشقا. قۇرغاقچىلىق پەسلىدە ياۋا چوشقىلارمۇ بەزىدە مۇشۇنداق پاكار ئۆسىدىغان چاتقاللىققا كېلىپ قالىدۇ. ئېـ لىك، غۇلجا ۋە ئارقارلار سۇ ئىچىپ تويۇۋالغاندىن كېيىن يـۇ ـ گۈرسە سۈرئىتىمۇ ئاستىلاپ كېتىدۇ، ئۇلار سۇ بويىدىن كېـ تەي دەپ تۇرغىنىدا، ئوقيىلىپىز دەرھال ھەركەت قوللىنـ ىدۇ...

بۇ دورەم چۈشكە يېقىنلىشىپ قالغانىدى، ئوقيىلىپىزنىڭ بۇلاق بويىدا غىزالانغۇسى كېلىپ قالدى. ئۇ مۆلدۈرلەپ سۇ ئېقىپ تۇرغان ئېرىقنى بويلاپ، چاتقاللىقنى ئارىلىغاچ ئوڭ ـ سولغا ۋە ئارقىسىغا قاراپ ـ قاراپ ئاستا كېتىۋاتاتتى، چـۈ ـ كى، ئارقىسىدىن ئۇرۇقدىشى بولغان تاغىل يىلپىز چىقىپ قېلىشىمۇ مۇمكىن ئىدى. بۇنداق ئەھۋال پات ـ پات بولۇپ تۇراتتى. بۇنىڭدىن ئۇ بىزار ئىدى. بولۇپمۇ ئۇزۇق ئىزدەپ چىققان پۈتۈن بىر ئائىلىنى يولۇقتۇرۇپ قېلىشنى خالىمايـ تى. بۇ راسا بولمىغان بىر ئىش ـ تە، نېمە ئۇ، مەن ساڭا قاراپ، سەن ماڭا قاراپ ھۆركىرەش دېگەن! ئۇزۇق ئىزدەپ چىقساڭ ئەڭ ياخشىسى يالغۇز چىق. شۇ سەۋەبتىن ئۇ ئا ـ شۇنداق ماڭماقتا ئىدى.

بۇ، ياز ئاخىرلىشىپ، كۈز باشلانغان ۋاقىت بولۇپ، تەڭـ رىتاغ ئېگىزلىكىنىڭ ئەڭ گۈزەل ۋاقتى ـــ بىردىنلا شۇنـ غان چىقىپ كەتمەيدىغان، تاغ بەللىرىدىن بىمالال ئۆتۈشكە بو ـ لىدىغان، تۇرلۇك ياۋايى ھايۋانلار يازدا سەمرىپ راسا تولىدىغان ۋاقىت ئىدى؛ ئەقەللىيسى قۇشلارمۇ خۇشال ۋىچىرلىشىپ سايراپ كېتىدىغان، بىردەم ئېگىز، بىردەم پەس ئۇچىدىغان ـــ

چۈجىلەر چوڭ بولغان ۋاقىت ئىدى. قىش كىرىش ئالدىدا بولسا قۇشلار كۆرۈنمەي قالاتتى، ئۇچىدىغانلىكى جانىۋارلارنىڭ ھەممىسى كېلەر يىلى يازغىچە كۆزدىن غايىب بولۇشاتتى. ئۇلار بۇ يەرنىڭ قىشىغا چىدىمايتتى...

ئوقىيلىپىز سۇ ئىچكىلى كەلگەن ئېلىك چىقىپ قالارمىكىن، دەپ ئىنچىكىلىك بىلەن كۆزىتىپ كېتىۋاتاتتى. يولدا ئالا ـ بۇلماچ تېرىسىنىڭ چاتقاللىق ۋە قورام تاشلار ئارىلىقىدا ئاسانلىقچە كۆرۈنۈپ قالماسلىقى ئۈچۈن مۇھىتقا ماسلىشىپ مېڭىشقا تىرىشاتتى. ئۇنىڭ بەستى چوڭ، يەلكىسى ئېگىز كۆتۈرۈلۈپ تۇرسىمۇ، لېكىن تولىمۇ چاققان ئىدى، تولغان بوينى كۈچلۈك بولۇپ، چوڭ، بەھەيۋەت بېشىدىكى ئىككى قۇلىقى سەگەك تۇراتتى. ئىككى ئۆتكۈر كۆزى قاراڭغۇدا كۆكۈش نۇر چىقىرىپ تۇراتتى، ئوقىيلىپىزنىڭ جۇغى ئۇزۇنچاق بولغىنى بىلەن بەك كۈچلۈك ئىدى، ناھايىتى سىپتا توقۇلغان تاۋار ـ دۇردۇن يېپىنىۋالغاندەك پارقىراق تېرىسىدىكى تەڭگىلەر خۇددى خەلق قوشاقلىرىدا ئېيتىلىدىغان شامان ـ پېرىخوتلارنىڭ پەرەنجىسىدەك ئېنىق كۆرۈنۈپ تۇراتتى. زېمىندا بەخۇدۇك سەيلە قىلىپ يۈرگەندە ئۇ ئۆزىنىڭ ئافرىقا يىلپىزىغا بەكمۇ ئوخشاپ كېتىدىغانلىقىنى زادىلا بىلمەيتتى. ھەتتا قۇيرۇقىمۇ ئوخشاشلا ئۇزۇن، ئوخشاشلا سۇرلۇك ئىدى. دەرۋەقە، ئولجىسىغا تېخىمۇ ئاسانراق ئېرىشىش ئۈچۈن ئافرىقا يىلپىزىغا بەزىدە مۇشۇككە ئوخشاش دەرەخكە چىقىۋېلىشقا توغرا كېلەتتى، ۋاھالەنكى، ئاق يىلپىز بولسا، تەقدىرگە پۇتۇلگىنىدەك، تېخىمۇ سۇرلۇك ئىدى، ئۇ تىك يارلارغا چىقالايتتى، يەنە كېلىپ دېڭىز يۈزىدىن تۆت ـ بەش مېتىر ئېگىزلىكتە، ئافرىقىدىكىدەك ئۇنداق ئېگىز دەرەخلەر بولمايتتى. بۇ يەردە، پەقەت تۆۋەندىلا، جىلغىلاردىلا دەرەخ ئۆسەتتى، يەنە كېلىپ ئورماندىكى دەرەخلەردە ياشايدىغىنى پەقەت

سۈلەيسۈنلا ئىدى. ئاق يىلپىزلار بەزىدە مۇنداق دەرەخلىككىمۇ كېلىپ قالاتتى. سۈلەيسۈنلەر بولسا، گويا يىراق بىر نەۋرە تۇغقىنىنى ئېتىراپ قىلغۇسى كەلمىگەندەك، ئۇلارغا قاراپ غىژ ـ غىژ قىلىپ ھاسىراپ، چىر ـ چىر قىلىپ چىرقىرايتتى. ئاق يىلپىزنىڭ دۇنياسى ئېگىزلىكتە، پەقەت ئاسمان گۈمبىزى ئاستىدىكى تاغلارلا ئۇلار ئارام ئالىدىغان، نەسىل قالدۇرىدىغان يەر، ئۇلارنىڭ ئولجا قىلىپ يەيدىغىنىمۇ ئاسان تۇتقىلى بولمايدىغان غۇلجا، ئارقار ۋە ئېلىك قاتارلىقلار...

ئوقيىلپىز تېخى يېقىندىلا ئۆزىگە ماكان تاللاپ، بىر ئېرىق بويىدىكى چاتقاللىقتا، غايەت زور ئاق قورام تاشلارنىڭ ئارىلىقىدا ياتقاندى. ئۇ مۆكۈنۈپ، تىرناقلىرىنى ھازىرلاپ سەۋرچانلىق بىلەن كۈتمەكتە ئىدى. بىر تۈركۈم غۇلجا، ئارقار بۇ يەرگە سۇ ئىچكىلى كېلىشى كېرەك ئىدى، ئۇلار ئالاھازەل يەتتىدەك بولۇپ، يانتۇلۇقنى بويلاپ كۆرەڭلىگەن ھالدا ۋە لېكىن يۇرەكزەدىلىك بىلەن بېشىنى كۆتۈرۈپ مېڭىشى كېرەك ئىدى. ئۇ تېخى يېقىندىلا ئۇلارنى يىراقتا، تاش يېرىقلىرى ئارىسىدا تۇرۇپ كۆرگەنىدى. مانا ئەمدى ئۇلارنى جىمجىتقىنا كۈتمەكتە.

قۇياش ئېگىز ھاۋا بوشلۇقىدا تۇرۇپ ئالەمگە نۇرىنى چاچماقتا. ئۆزۈپ يۈرگەن بىر نەچچە پارچە ئاق بۇلۇت تەڭرىتاغ تىزمىسىدىكى مۇز بىلەن قاپلانغان چوققىلارنى سىيپاپ ئۆتمەكتە. تەجرىبىلىك قېرى ئاق يىلپىز ھەممە ئىش جايىدا دەپ ھېس قىلدى. قورساق تويغۇزىدىغان ھەل قىلغۇچ ۋاقىت كەلدى. ئوقيىلپىزنىڭ خاۋاتىرسىزلىنىۋاتقىنى ئۆزىنىڭ نەپس ئېلىۋاتقان ئاۋازىنى ئاڭلاۋاتقىنى بولدى. بۇنداق ئەھۋال بۇرۇنمۇ بولغان، ئۇ قاتتىق يۇگۈرگەن ياكى سەكرىگەندىن كېيىن ۋە ياكى چىشى ئاق يىلپىزنى تالىشىپ قاتتىق ئېلىشقان، ئۇنىنىڭ بارچە ھۆركىرىگەن، چىشلىشىپ گۆشلىرى تىتىـ

لىپ، قانلىرى چاچرىغان، ئۆپچۆرىسىدىكى بارلىق جانلىقلارنى بوغۇپ ئۆلتۈرگۈدەك بولۇپ كەتكەن ۋاقىتلىرىدا بولاتتى. ھالبۇكى، جىم يېتىپ كۈتۈۋاتقان ئەھۋالدا زۆرۈر بولغىنى پۈتۈن دىققىتىنى يىغىپ، ياتقان يېرى بىلەن بىر تەن بولۇش، پۈتۈن دىققىتىنى تاشقى دۇنياغا قارىتىش ئىدى، بۇنداق ئىتتىك نەپەس ئالمىغان ئەھۋال يۈز بەرمەسلىكى كېرەك ئىدى. لېكىن ئۇ ئۆزىنىڭ نەپەس ئالغىنىنىمۇ، نەپەس چىقارغىنىنىمۇ ئاڭلاپ تۇرۇۋاتاتتى، بۇنداق ئەھۋال ئۇنىڭدا تۇنجى قېتىم يۈز بېرىۋاتاتتى. بۇگۈن يۈرىكىنىڭ سوقۇشىمۇ ئىلگىرىكىگە قارىغاندا روشەن، قۇلىقىمۇ غوڭۇلداپ تۇراتتى. ئومۇملاشتۇرۇپ ئېيتقاندا، ئوقيىلىپىزنىڭ تۇرمۇشىدا يېقىنقى بىر مەزگىلدە بەزى ئۆزگىرىشلەر يۈز بەرگەنىدى. بۇلتۇر قىش پەسلىدىن باشلاپ ئۇ خاپىغان، يەككە ـ يېگانە يىلپىز بولۇپ قالدى، توپتىن قوغلاپ چىقىرىلغاچقا، تەنھا تۇرۇۋاتاتتى. ئاستا ـ ئاستا قېرىدىغان يەتكەندە مۇشۇنداق ئىش بولىدۇ ـ دە. بۇنىڭغا خېلى بولغانىدى. يېڭىدىن يېتىلگەن، ياش يىلپىز ئۇنىڭ چىشى يىلپىزىغا كۆز تىككەندىن كېيىن، ئۇ ھېچكىمگە كېرىكى قالمىغان كېرەكسىز بىرنېمە بولۇپ قالدى. ئۇمۇ جان تىكىپ قاتتىق ئېلىشىپ باققان، لېكىن رەقىبىنى بويسۇندۇرالمىغان. كېيىن يەنە بىر قېتىم شۇنداق ئىش بولغان، ئۇلار يەنە بىر قېتىم ھايات ـ ماماتلىق ئېلىشىشقا چۈشكەن، ئۇ يەنىلا ئارىغا كىرىۋالغۇچىنى قوغلىۋېتەلمىگەن. ئۇ سىڭار قۇلاقلىق بىرنېمە (ئۇنىڭ بىر قۇلىقى ئۇزۇۋېتىلگەن، بۇ روشەنكى، ئىلگىرى ئېلىشقان چاغدا قالغان ئىز) ئىنتايىن ۋەھشىي، قەۋەتلا كۈچلۈك، ئىزانى بىلمەيدىغان ھايۋان ئىكەن ئەمەسمۇ؟! ئۇ چىشى يىلپىزدىن بىر قەدەممۇ نېرى بولماي، راسا يېقىنلىشىپ، سۈركىلىپ ـ يېپىشىپ، ئەركىلەپ ياخشىچاقلىق قىلىپ يۈردى، ھەتتا زورلۇق بىلەن تەھدىت سالدى. يەنە كېلىپ بۇ

ئىشلارنىڭ ھەممىسى ئوقيىلىپىزنىڭ كۆز ئالدىدىلا بولىدى دېـ
سە. ئوقيىلىپىزنىڭ تۇنجى جورىسى يەر تەۋرەشتە ئېچىنىشلىق
ھالدا قازا قىلىپ كەتكەندىن كېيىن، بۇ چىشى يىلىپىز ئىز-
چىل تۇرده ئوقيىلىپىز بىلەن بىللە تۇرمۇش كەچۈرگەن، ئىگ-
كى قېتىم كۆچۈكلىگەن، لېكىن ئاخىر بېرىپ يېڭى ئەركەك
يىلىپىز ــ سىكار قۇلاق بىرنېمە بىلەن كەتتى دېسە. كېتىدە-
غان چاغدا تېخى ئىغۋاگەرچىلىك قىلىپ، بىردەم قۇيرۇقىنى
ئوڭ ـ سولغا شىپاڭشتىپ قويسا، بىردەم قۇيرۇقىنى قە-
سىپ ماڭدى؛ بىردەم قۇيرۇقىنى ئېگىز كۆتۈرسە، بىردەم قۇي-
رۇقىنى يا شەكلىدە ئېگىپ ماڭدى. يەنە تېخى يېڭى تېپىشقىنى
بىلەن بىلى بىلەن بېلىنى، مۇرىسى بىلەن مۇرىسىنى ۋە بېشى
بىلەن بېشىنى سۈركەپ ـ تەگكۈزۈپ مېڭىپ كېتىشلىرىنى
دېمەمدىغان، كۆزىنى چىملدىتىپمۇ قويماي كەتتى دېسە...

ئوقيىلىپىز ئۇ چاغدا ئۇلاردىن قالماي قوغلىغان. قوغلە-
غىنا قوغلىغان. قوغلاپ يېتىشۈپلىش تەسكە توختىمىغان ــ
ئۇ ئىككىسى ئويمانلىقتا سوكۇلداپ كېتىۋاتقانىدى، لېكىن
قوغلاپ يېتىشۈالغاندىن كېيىنمۇ ھېچقانداق نەتىجە چىقمە-
غان، پەقەت ئىلگىرى يۈز بەرگەن ئىشلار يەنە بىر قېتىم
تەكرارلانغان. يەنە بىر قېتىم قانلىق ئېلىشىش بولغان،
خالاس. بىراق، بۇ دورەم چىشى ئاق يىلپىزمۇ ئوقيىلىپىزغا
ئېتىلىپ ئۇنىڭ بىلەن ئېلىشقان، ئۇنى چىشلىگەن. بۇنىسى
ئاخىرقى بىر زەربە بولدى. ئوقيىلىپىزنىڭ ئەسلىي توپى ئىچە-
دىكى ئورنىنى قوغداپ قېلىش، ئۆزىنىڭ ئاق يىلپىز ئائىلە-
سىدىكى ئېسىلزادە بىرىنچى ئەركەكلىك رولىنى داۋاملاشتۇ-
رۇش يولىدىكى ئۇرۇنۇشى ــ بۇ تىرىشچانلىقلار ئاخىرقى ھې-
سابتا ئۇزۇل ـ كېسىل بەربات بولدى. ھەتتا ئۇ چاغدا، ئوق-
يىلىپىز بىرئاز سەگىگەندىن كېيىن، ئۆزىگە ياش، ئەمدىلەتىن
يېتىلگەن بىر چىشى ئاق يىلپىز تاللاش ئويىدا قوشنا ئۇرۇق

توپىغا يېقىنلاشقان. بۇ قېتىمقى ئېلىشىشنىڭ ئېچىنىشلىق بولغان، چۈنكى، ئۇچ ئەركەك يىلپىز چىشلىشىپ پومىداقلىرى شىپ كەتكەن ــ نەتىجىدە ئوقيىلپىز يەنىلا ھېچنېمىگە ئېرىشەلمىگەن. چىشى ئاق يىلپىز بىلەن ئۇنىڭ ئارقىسىغا كىرىپ يۈرگەن ياش يىلپىز مۇناسىۋىتىنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ ئۆز مەسلىسىنى ھەل قىلىش ئۈچۈن ئۆز توپىدىكىلەر بىلەن يەنە قىن ئەتراپتىكى جىلغىغا كىرىپ كېتىشتى، تاشلۇېتىلگەن ئوقيىلپىز بولسا، تەنھا قالدى، ئەڭ ئاساسلىق ۋەزىپىسىدىن مەھرۇم قىلىندى، ئۇرۇقنى داۋاملاشتۇرۇش يولىدىكى كۈرەشتە، تەبىئەت ھامان يېڭى يېتىلگەن كۈچ تەرەپتە تۇردى.

ئوقيىلپىز ئۇزۇل ـ كېسىل چېكىنىپ چىقىش ئالدىدا شۇ ئەتراپتا يەنىلا بىر مەزگىل ئايلىنىپ يۈردى. بىردەم يولدىن توختاپ مىدىر ـ سىدىر قىلماي تۇرۇپ كېتەتتى، بىردەم قارىسىغا يۈگۈرۈپ كېتەتتى، بىردەم يېتىۋالاتتى، بىردەم ئۆرە تۇرۇپ، قاتمۇقات تاغلارغا قاراپ ئۇمىدسىزلىك بىلەن ھۆركىرەپ قويىاتتى. ئەگەر خۇدا ئۇنىڭغا بۆرىگە ئوخشاش ھۇۋلاش ئىقتىدارىنى بەرگەن بولسا، ئۇنىڭمۇ شۇنداق ھۇۋلاپ كەتكۈسى كېلەتتى. ئۇ كۈچلۈك ھەيرانلىققا چۆمۈپ، نېمە قىلارىنى، قانداقا ياقتا بېرىشىنى بىلمەي كەتتى. ھەتتا بىرەر نەرسە تۇتۇپ يېيىش زوقىمۇ ئاجىزلاپ كەتتى، ئۇنىڭ نەدىمۇ بىرەر نەرسە تۇتۇپ يېيىشكە قولى بارسۇن. بىرتوپ چوڭ مۈڭگۈزلۈك غۇلجا گويا ئۇنىڭ ــ بىر ياقتىن زىلزىلىگە سالغان ئوقيىلپىزنىڭ ئەمدى ئۆزلىرىگە چېقىلىشقا رايى يوقلىقىنى بىلىپ قالغاندەك، ئۇنىڭ يېنىدىن گىدىيىپ ئۆتۈپ كېتىۋاتاتتى. شۇنى بىلىش كېرەككى، ئۇنى قېرىپ كەتتى دېيىشكە تېخى بالدۇر ئىدى، ئۇ يەنىلا ھەربىر جەڭدە سۆزسىز غالىب كېلىدىغان ئوۋچى ـ دە...

ئەمەلىي ئەھۋالمۇ شۇنداق. ئەنە شۇ چاغدا، ئۇ چۈشىنەلـ

مەيۋاتقان، ئادەتتىكى ۋاقىتلاردىكى مەنسىنى يوقاتقان پەيت-لەردە، بىردىنلا ئۇنىڭ كۆزى بىر خىل ھالەتكە چۈشۈپ قال-دى، بۇ ئۇنىڭ ئازابىنىڭ يۇقىرى پەللىسى بولدى. ئۇ غايەت زور قورام تاشلار بىلەن تولغان ئېگىزلىكتە قارا ئارچىنىڭ ئەگرى - دوناي، مۇدۇر - چوقۇر شاخلىرىغا يۆلىنىپ، نىشان - مەقسەتسىز تۆت ئەتراپقا قاراپ تۇرغان چېغىدا بىردىنلا كۆزى شۇنىڭغا چۈشتىكى، تۆۋەندە، جىلغىدا يېڭىدىن تۇي قىلىش-قان، ياشلىققا تولغان، كۆچ ۋە ھەۋىسى قاينىاپ تۇرغان بىر جۈپ ئەركەك - چىشى ئاق يىلپىز تۇنجى قېتىم جۈپلىشىپ بولۇپ، سەكرىشىپ - ئۇسسۇلغا چۈشۈپ، بىر - بىرى بىلەن ئويناش-شىپ - چىشلىشىپ يۇرەتتى، ئۇلارنىڭ بۇنداق قىلىشىدىكى مەقسىتى ھېسسىياتىنى يالقۇنلىتىپ، ئۆزلىرىنىڭ ئادەتتىكى قېپىدىن چىقىپ، پانىي ئالەمدىن ئايرىلىپ، كۆكتە پەرۋاز قە-لىش ئۈچۈن ئىدى... ئارىلىق يىراق بولسىمۇ، لېكىن ئۇلارنىڭ كۆزلىرىدىن چىقىپ تۇرغان بىر - بىرىنى چىن دىلىدىن تو-لىمۇ يارىتىپ قېلىشقان شادلىق نۇرىنى كۆرۈۋالغىلى بولاتتى.

ئوقيىلىپىز ئۆزىنى تۇتالمىغان ھالدا بىردىنلا يىقىلدى، بېغىرلاپ ماڭدى. ئۇ گويا ئۆزىدىن قېچىپ چىقىپ كەتمەكچىئ بولغاندەك، ئازابلانغان ھالدا ئىڭرىدى.

بىراق، ئۇ قېچىپ نەگە بارالايتتى؟ قاچاندۇر بىر ۋاقىتلاردا، بۇنداق جىسمانىي قانائەت ئۇنىڭغىمۇ نېسىپ بول-غان، ئۇمۇ ئۆزىنىڭ چىشى يىلپىزى بىلەن ئويناشقان. چىشى يىلپىز ئۇ چاغدا دەسسەلگەن يىلاندەك تولغىنىپ تاتلىق ئىڭ-رىغان. بۇنداق ئەھۋال ئۆزى بىلەن ئاشۇ ياش چىشى يىلپىز ئوتتۇرىسىدىمۇ بولغان. ئۇ چىشى يىلپىزنى باشقا توپتىن تار-تىۋالغان. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئىككىسى ئۆز قېرىنداشلىرىنىڭ كۆز ئالدىدا ئىتقا ئوخشاش جۈپلىشىپ، پومداقلىشىپ كې-تىشتىن ساقلىنىش ئۈچۈن يېڭى تويىنىڭ سەيلىسىنى باشلاپ

يىراقلارغا كەتكەن. چۈنكى تەڭرى ئاشۇنداق ئىشلارنى ئۇيغۇرلاشتۇرغان، بۇنداق ئىش پەقەت مۇشۇنداق ھەمراھلار ئوتتۇرىسىدا، يۇتۇنلەي تىنچ مۇھىتتىلا قامالىشىدۇ... ئۇ چاغلاردا ئۇلارمۇ ئاشۇنداق سەيلىگە چىقىپ، ئۆزلىرىنىڭ جۈپلىشىش ئارزۇ ـ ھەۋىسىنى ئۆز ئىختىيارىغا قويۇۋەتكەن، ئۇلارنىڭ تېنى خىيالسىمان كۆ-تۈشتە كۆيگەن، ئاسمان بولسا ئۇلارنىڭ ئۈستىدە كۆيگەن، تاغلار ئۇلارنىڭ نۇرلىنىپ تۇرغان كۆزلىرى ئالدىدا تەۋرەنگەن. ئاھ، ئەتراپىدىكى دۇنيا خۇشاللىق كۈلكىسىگە تولغان، ناخ-شىسىنى توۋلىغان، نۇرىنى جۇلالاتقان. يەنە مۇشۇنداق يازنىڭ ئاخىرلىرى، كۆز كۆنلىرىنىڭ بېشىدا، ئۇلار ــ يېڭىدىن بىر جۈپ بولغان ھەمراھلار، كېلەر يىلى ئەتىيازدا، تاغدا يېڭى بىر كۆچۈك، ئاق يىلپىز ئائىلىسىنىڭ ئىز باسارىنى يورۇقلۇققا چىقىرىش ئۈچۈن مۇرىنى ـ مۇرىگە تىرەپ يۇگۇرۈشكەن، بىر ـ بىرىدىن سەھرىي كۈچ ئالغان...

ئۇلار ئەنە شۇنداق يۇگۇرۈشكەن، بىر ـ بىرىگە يېقىن سۈركىلىشكەن، يۇگۇرۈپ كېتىۋېتىپ بەللىرىنى سوزۇشقان، شامالغا قۇچاق ئېچىپ، خۇددى تېز ئۇزگەن بېلىقتەك، ئۇچ-قۇر قۇيرۇقىنى توز قىلىشقان. چىشسى سەل ـ پەل، بىر غېـ-رىچلا ئالدىدا ماڭماقتا، بۇنىسى شۇنداق بولۇشى كېرەك ــ بۇ چىشسىنىڭ ھوقۇقى. ئەركىكى پەقەت بىر غېرىچلا ئارقىدا بولۇپ، ئۇ چىشى يىلپىزنىڭ يۇگۇرۈپ كېتىۋاتقان چاغدىكى يۈرىكىنىڭ دۈك ـ دۈك سوقۇۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ ماڭماقتا، ئۇ چىقارغان ئوتلۇق نەپەسنىڭ ھورىنى سۈمۈرمەكتە. چىشسـ-نىڭ ھىدى ئەركىكىنى مەست قىلىۋەتكەن بولسا كېرەك، ئۇ بۇنىڭدىن ئىلگىرى ئۆزىگە ناتونۇش بولغان شۇنداق بىر خىل ھېسسىياتنى قاتتىق ھېس قىلدى. قىسقىغىنا شۇ پەيتتە بەزى يېڭى ئاۋازنى ــ شامال بىلەن بىللە سوزۇلۇپ كېلىۋاتقان ۋە-شىلدىغان بىر خىل ئاۋازنى ئاڭلىدى. بۇ ئاۋاز باش ئۈستىدىكى

كۇن نۇرىدا پەيدا بولۇپ، كۆچلۈك ھاۋا ئېقىمىدا ئېقىپ، تېز ئولتۇرۇۋاتقان كۇننىڭ نۇرىدا، ئەتراپتىكى تاغ، دەرەخلەرنىڭ ئىرغاڭلىشى ئىچىدە بارغانسېرى ئېنىق بولۇپ ئۆزگىرىۋاتاتقانلىقى ئاھ، مۇبادا تەڭرى ئاق يىلپىزنى بۇلارنىڭ ـــ ھاياتلىقنىڭ ئاۋازى، ئۇلارنىڭ جۈپلىشىشىنىڭ ئۇلۇغ باشلىنىش كۈيى ئىكەنلىكىنى چۈشىنىدىغان قىلىپ قويغان بولسا ئىدى... ھال-بۇكى، خۇددى ئادەتتە يۇز بېرىپ تۇرىدىغىنىدەك، بۇ پەقەت يا-يا سۈرگەن بىر تاتلىق خىيال ئىدى، ئۇ ئاخىر ئېچىنىشلىق رېئاللىققا ئايلاندى. ۋاقىت ئۆتتى، پەسىللەر ئالماشتى، خىيال غايىب بولدى...

تەڭرىنىڭ ئىرادىسى قالتىس، تېگىگە يەتمەك تەس ـــ بۇ-رۇن شۇنداق بولغان، كېلەچەكتىمۇ مەڭگۈ شۇنداق بولىدۇ ـــ قىلچە چارە يوق.

شۇ كۇنى ئوقيىلپىز ئېچىنىشلىق تۇرده تاشلىۋېتىلدى، ئۇنىڭ ھەمراھى بولغان چىشى يىلپىز ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىلا سىڭار قۇلاق يەڭگۈچىگە ئەگىشىپ ئۇچقاندەك كېتىپ قالدى، ئەركەك يىلپىزلار ئۇنى دەپ بىر كۇن قاتتىق ئېلىشتى، ئوق-يىلپىز شۇ ئەتراپتا سەرگەردان بولۇپ يۇرۇشكە باشلىدى. ئۇ ئىچىگە تولۇپ كەتكەن، بېسىۋېلىش تەس بولغان غەزىپىنى تىنچىتىش ئۈچۈن ئۈياق ـ بۇياققا قاتراپ يۇردى. ئۇ مەقسەت ـ نىشانسىزلا ئايلاندى، ھەتتا ئوۋ پۇرستىنىمۇ قولدىن بېرىپ قويدى. ئويلىمىغان يەردىن (ئېھتىمال، بۇنداق ئىشنىڭ يۈز بېرىشى ئۇنىڭ پىشانىسىگە پۈتۈلگەندۇ) ئۇ بىر قاقاس جىلغىدا ئۇلار بىلەن دوقۇرۇشۇپ قالدى. ئۇ بىر جان ـ بىر تەن بولۇپ كېتىۋاتقان چىشى يىلپىز بىلەن ئۆزىنىڭ رەقىبى بولغان سىڭار قۇلاق يىلپىزغا سوقۇلۇپ كېتىشكە تاس قالدى. بۇ يۇقىرى دولقۇن ئىدى. ئوقيىلپىز بىر ئېتىلىپ بارسىلا ئۇ ئىككىسىدىن ئۆچىنى ئالالايتتى. لېكىن، ئاخىرقى بىر دەقـ-

قىدە ئۇ بىردىنلا قەدىمىنى توختىتىپ، قېتىپ قالغانىدەك، مىدىر ـ سىدىر قىلماي توختاپ قالدى، قانداقتولغان قورقۇنچلۇق ئىككى كۆزى جۇپلىشىۋاتقان ئاشىق ـ مەشۇقلارغا قادىلىپ قالغانىدى. مەلۇم كۇچ، مەلۇم ئاۋاز، مەلۇم ئىرادە ئۇنى توسۇپ قالدى. گويا كىمدۇر بىرى ئۇنىڭغا چىن يۈرەكتىن ئاستاغىنا: تەگمە، ئەۋلاد قالدۇرۇش يولىدا جۇپلىشىۋاتقان ئۇ ـ رۇقدىشىڭغا زىيان سالغۇچى بولما، دەۋاتقانىدەك. ئۇ بۇرلىپ، ئۇرۇلۇپ ـ سوقۇلۇپ مېڭىپ كەتتى. ئۇ كېتىۋاتقاچ ئىڭرايتى، يۇرىكى ناله ئىچىدە كۆيمەكتە ئىدى...

ئوقيىلىپىز، يىلپىز ئۇرۇقداشلىرى توپىدىن بارغانسېرى يىراقلىشىپ، پۈتۈنلەي يېتىم هالغا چۈشۈپ قالدى، يەككە ـ يېگانە ياشىدى، رەهىم ـ شەپقەتسىز بولۇپ كەتتى. ئۇ ئەرزىمەس كىچىككىنە ئىشلار ئۈچۈنمۇ تاغلارغا قان تۆكمەكچى بولاتتى. بىر تاغ ئۆڭكۇرى ئۇنىڭ ماكانى بولۇپ قالدى. ئۇ ئېگىز تاغدىكى قارلىقتا قاتراپ يۇرۇپ، جېنىنى ئېلىپ قاچقان هايۋانلارنى قوغلاپ كېتەتتى، بەزىدە كۈندۈزلىرى ئوۋلاپ، ئۆزىنىڭ ئېهتىياجىدىن ئاشقان هايۋانلارنى دۆۋىلەپ قويىاتتى، بۆرە، تۈلكە، بورسۇقىقا ئوخشاش تۆۋەن دەرىجىلىك پارازىتلار ـ نىڭ هەممىسى بۇ يەرگە خۇددى غىزالانغىلى چاقىرىلغانىدەك كېلىشەتتى، كۈندۈزى ۋاراقىرىغاق، ئۇرۇشقاق ئاق تازقارالارنىڭ هەممىسى بۇ يەرگە ئۈچۈپ كېلىشەتتى. ئۇلار چۇقان سېلىشىپ، قانىتى ۋە تىرناقلىرىنى ئىشقا سېلىپ چوقۇشۇپ پومداقلىشىپ كېتەتتى. ئوقيىلىپىز بۇ مۇتىهەملەرگە كۆزگە ئىلمىغان ئەلپازدا بىر چەتتە جىم قاراپ تۇراتتى، بەزىدە، ئۇلارنىڭ قانداقتۇر بىرەر گۇناهى بارىدەك ئېتىلىپ بېرىپ ئۇلارنى قوغلايتتى، قاتتىق هۆركىرەپ، قەهرىنى ئىپادىلەيتتى. ئۇ ئۆزىنىڭ ئاچچىقىنى، ئازابىنى ۋە ئۆتۈپ كەتكەن كۈنلىرىگە بولغان سېغىنىشىنى ئەنە شۇ يوللار بىلەن چىقىراتتى...

ئوقيىلىپىزنىڭ ئۆمرى كۇندە شۇنداق ئۆتەتتى، تاغلار، ئېدىرلار ئاۋۇالقى ھالىتىدە، يىل بويى قار ئېرىمەيدىغان تاغلار ئاۋۇالقىدەكلا ئاق نۇر چىقىرىپ تۇراتتى. ياز كېتىپ، قىش كەلدى، ھاۋا رايى ئۇزلۇكسىز ئۆزگىرىشكە باشلىدى، ئوقيىلىپىز ئاۋۇالقىدەكلا تەنھا ياشايتتى، يولۋاسقا ئوخشاش پۇتۇن تېرىسىنى بىر ئالغان تەڭگىلىك تاغ پادىشاھلىرىغا خاس تاشقى قىياپىتىدە قىلچە ئۆزگىرىش بولمىدى. لېكىن، بىر كۇنى ئۇ ھاسىراشقا باشلىغىنىنى سەزدى... دەسلەپتە ئاساسەن جىددىي لىشىپ قاتتىق ھەرىكەت قىلغان ۋاقتىدا ئۇشتۇمتۇت بىرئاز ھېس قىلغاندەك بولغان. بىراق، جىم تۇرغان ھالەتتە مەيدىسىنىڭ قىسىلىپ، نەپەسىنىڭ بوغۇلۇپ قېلىشى تېخى بولۇپ باقمىغان ئىش ئىدى.

بۇ قېتىم سۇ ئىچىدىغان ئورۇندا ئارقارلارنى ساقلاپ تۇرغاندا، ئۇۋۇنى تېخى باشلىماي تۇرۇپلا نەپەس ئېلىشىنىڭ ئىتكىلىشىپ كېتىپ بارغانلىقىنى تۇنجى قېتىم ھېس قىلدى. قوللىنىدىغان ھەرىكىتى ئاۋۇالقىغا ئوخشاش، ئالدى بىلەن ئوبدان مۆكۈنۈۋېلىپ، ئارقارلار سۇغا تويغاندا پۇرسەتنى غەنىمەت بىلىپ ھۇجۇمغا ئۆتۈش. بىراق، ھازىرقىسى پەقەت خىيالدىن باشقا نەرسە ئەمەس ئىدى. يەنە كېلىپ ھەممە ئىشلار ئۇڭۇشلۇق بولۇشى كېرەك ئىدى. بەزىدە مۇنداق ئەھۋاللارمۇ بولۇپ قالاتتى: نېمە سەۋەبتىنكىن، ئارقارلار خەتەرنى سېزىپ قالامدۇ، كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇچە بولغان ئارىلىقتا باشقا تەرەپكە بۇرۇلۇپ، ھايت ـ ھۇيت دېگۈچە كۆزدىن غايىب بولۇپ كېتەتتى. شۇنداق قىلىپ، يېڭىباشتىن ئىز قوغلاشقا توغرا كېلەتتى، نەتىجىسىنى بولسا، مۆلچەرلەش قىيىن...

بۇ قېتىم ئوقيىلىپىزنىڭ تەقدىردىن زارلىنىشىغا ئورۇن قالمىغاندى. ئارقارلار يەنى يۇگۇرۇشكە ماھىر، تاغ ـ جىلغىلارنى ئوبدان بىلىدىغان، مەخسۇس ئېگىز تاغ رايونلىرىدا

بويى ئاسان يەتمەيدىغان يەرلەردە ئۆسىدىغان ئوت ـ چۆپ ۋە ياۋا مېۋىلەرنىلا يەيدىغان چوڭ مۇڭگۈزلۈك ئارقارلار بۇ چاغدا ئۇدۇل دەريانىڭ ئايلانمىسىغا قاراپ ماڭغانىدى، ئوقيىلىپىز دەل ئۇلارنى پايلاپ مۆكۈپ ياتاتتى. ئۇلار ئۇنى يىراقتىن كۆرمەي، يېقىنراق كەلگەندە ھىدىنى سەزمەي قالدى ـ دە، دەريا قىرغىقىدا قاتار تىزىلىپ جىمجىت تۇرۇپ سۇ ئىچىشكە باشلىدى.

ئوقيىلىپىز مۆكۈپ تۇرغان يېرىدە ئۇلارنى مىدىر ـ سىدىر قىلماي كۆزىتىپ ياتتى. ھەممە ئىش تەرتىپلىك كېتىپ باراتتى ـــ ئارقارلار ھۇزۇرلىنىپ سۇ ئىچمەكتە، بىرنەچچە يۈتۇم سۇ ئىچىپ، يەنە سەل توختاپ دەم ئېلىۋالاتتى.

ئەمدى سەۋر قىلىپ كۈتۈشلا كېرەك ئىدى. ئىلگىرىكىگە بىردىنبىر ئوخشىمايدىغىنى ئوقيىلىپىزنىڭ ھاسىرىشلا ئىدى. ئۇنىڭ مەيدىسىدىن چىققان ھاسىراش ئاۋازىنى ئاڭلىغىلى بولاتتى، ھازىرچە بىرەر دەخلىسى بولمىسىمۇ، لېكىن نەپەس ئېلىشىنىڭ قىينىلىشىشى ئوقيىلىپىزنى سەزگۈرلەشتۈرۈپ قويدى.

ھالقىلىق پەيت ئاخىر يېتىپ كەلدى، ئوقيىلىپىز چاقماقتەك ئىككى سەكرەپ، دەريا بويىدىكى چوڭ مۇڭگۈزلۈك (غۇلجا ئارقارلارنىڭ سەركىسى) نىڭ دۈمبىسىگە قورقۇنچلۇق ئالدى پۇتىنىڭ تىرناقلىرى بىلەن قاتتىق چاڭگال سېلىشى كېرەك ئىدى، لېكىن ھاسىراش تەسىر كۆرسىتىپ ئىشنى بۇزۇپ قويدى. ئېگىز كۆتۈرۈلۈپ ئۇچقاندەك سەكرەش جەريانىدا غۇلجىنىڭ چۆچۈپ بېشىنى كۆتۈرگەنلىكىنى كۆردى. ئۇ پەقەت ئالدى پۇتىنىڭ ئۆتكۈر تىرناقلىرى بىلەنلا ئەجەللىك زەربە بېرەلەيتتى، ئۇ غۇلجىسىغا ئېرىشەيلا دەپ قالغانىدى، لېكىن سەكرەپ چۈشكەندە غۇلجىنىڭ يان تەرىپىگە چۈشۈپ قالدى، چۈنكى غۇلجا ئۆزىنى دەرھال يانغا ئالغانىدى. ئۇ دېمى يەتمەيۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىپ، غۇلجىنىڭ ئوقيىلىپىز دەرھال

سەكرەپ يەنە غۇلجىغا ئېتىلىۋىدى، لېكىن غۇلجا ئۆزىنى چەت-كە ئالدى، غۇلجا ئارقارلارنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭغا ئەگىشىپ قورقۇنچلۇق يىرتقۇچ ھايۋاندىن قېچىپ قۇتۇلدى.

يەنە غۇلجا ئارقارلارغا يېتىشۋېلىشقا، ھەممىسىنىڭ كەيىنىدە كېتىۋاتقان ئاشۇ بىرىنى بېسىۋېلىشقا بولاتتى. ئوقيىلىپىز جېنىنىڭ بارچە قوغلىدى، ئويلىمىغان يەردىن يەنە بىر قېتىم ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچراپ ئۇنى بېسىۋالالمىدى، غالىبىيىتىنى ھۆركىرەش ئارقىلىق تەبرىكلىيەلمىدى، غۇلجا - ئار-قارلار بارغانسېرى يىراقلاپ كەتتى... ئۇ غىژ - غىژ قىلىپ ھاسىرايتتى، مەيدە ئاغرىقىنى تىزگىنلەيتتى، ئۇ يەنە بىر قې-تىم تىرىشىپ باقتى، لېكىن، كېچىككەندى... بۇنداق مەغلۇ-بىيەتكە ئۇچراش ئوقيىلىپىز ئۈچۈن بىرىنچى قېتىم بولۇۋاتاتتى.

بىراق، كۆڭلى ئەڭ يېرىم بولغىنى ۋە بەكمۇ ئەلەم قىل-غىنى يەنىلا ئوقيىلىپىز كۆزلىگەن تۈز مۇڭگۈزلۈك ئاشۇ غۇل-جىنىڭ ــ قېچىپ كېتىۋاتقان ئارقارلار سەركىسىنىڭ قېچىپ كېتىۋېتىپ بىردىنلا بېشىنى بۇراپ كۈچىنى كۆرسەتكەندەك، ئىغۋاگەرچىلىك قىلغاندەك چوڭ مۇڭگۈزىنى ئىرغاڭلىتىپ، پۈتى بىلەن توپىلارنى چاچرىتىپ، ئاندىن بەخۇدۇك كېتىپ قالغانلىقى بولدى. بۇ شۇنىڭ ئالامىتى ئىدىكى، بۇنىڭدىن كې-يىن ئوقيىلىپىز مۇۋەپپەقىيەتتىن شەرتسىز ئۈمىد كۈتمەسلىكى كېرەك، ئۇ ئەمدى تىلەمچىلىك قىلىشى، باشقا ھايۋانلارنىڭ قال-دى - قاتتى ئۈستىخان - گۆشلىرىنىلا يېيىشى كېرەك ئىدى.

دەرۋەقە، ئىلگىرىمۇ ئوقيىلىپىزنىڭ ئوۋ ئوۋلىشى جەريا-نىدا ئانچە - مۇنچە سەۋەنلىكلەرمۇ ئۆتۈلگەن، لېكىن بۇگۈ-نكىدەك سەۋەنلىك زادىلا كۆرۈلۈپ باقمىغانىدى...

ئۇ ھاڭۇېقىپ ئەتراپىغا قارىدى، ھەرقانداق قىلىپ بۇل-سىمۇ ئەقلىنى يىغالمىغاندىن كېيىن، ھاسىراشنى توختىتىش

مەقسىتىدە ئاستا قەدەم تاشلاپ مېڭىپ كەتتى.

ئالەم بوشلۇقى تىپتىنچ. خۇددى يېڭى توي قىلغان چېغىدىكى مارافونچە يۈگۈرۈش داۋامىدا ئاڭلىغىنىدەك. ئۇقيانۇسنىڭ تاغلارنىڭ، شارقىراتمىلارنىڭ ۋە ئورمانلىقنىڭ گۈرۈل ئاۋازىنى ئەڭ ئاخىر يەنە بىر قېتىم ئاڭلاپ باققۇسى، ئاسماندىن كەلگەن ھېلىقىدەك ئاجايىپ ئاۋازنى ئاڭلاپ باققۇسى بار ئىدى. ئۇنىڭ ئاۋازىنى قويۇۋېتىپ راسا بىر ھۆركىرىگۈسى، چىللىغۇسى بار ئىدى. لېكىن دۇنيا سۈكۈنات ئىچىدە ئۇنسىز بولۇپ كەتكەن...

ئىلگىرىكى ئېگىز تاغ پادىشاھى ــ ئوقيانۇس ئۇن - تىنسىز تاغلار ئارىسىدا نەگە بېرىشىنى ئۇقالماي، يېگانە تاغ كېزىپ يۈرمەكتە. ئۇنىڭغا تەنھالىقتا ئاخىرقى كۇنلىرىنى ئۆتكۈزۈش، ئۆز ھاياتىنىڭ ئاستا - ئاستا قىسىلىپ كېلىۋاتقان، ئەمما ئارقىغا قايتۇرغىلى بولمايدىغان ئاخىرقى نۇقتىسىنى جىمغىنا كۇتۇۋېلىش ئۈچۈن ياتىدىغان بىر جاي، بىر ئۆڭكۇر كېرەك ئىدى. ۋەھشىي ياۋايى ھايۋان ئۆزى بىلەن تەقدىرداش بولغۇچىنىڭ ئەڭ ئاخىرىدا بىر ئادەم بولۇپ چىقىدىغانلىقىنى قانداق قىلىپ بولسىمۇ ئالدىن مۆلچەرلىيەلمەيتتى. ئوقيانۇس بۇنداق جان توغرىسىدا پەقەت ئاڭلاپلا قالغان. ئېنىق قىلىپ ئېيتقاندا، تاغدىكى ئۇۋ مىلتىقلىرىنىڭ تەڭ ئېتىلىشىدىن قايتقان ئەكس سادادىنلا بىلگەن. ئېتىلغان ئوق ئاۋازى ئۇنى قورقۇتۇپ غال - غال تىترەتكەن، تۇرغان يېرىدە مىدىر - مىدىر قىلماي تۇرۇپ قالغان، ئاندىن يىراق - يىراقلارغا كەتكەن. ئادەمزاتنى يېقىن ئارىلىقتىن كۆرۈش ئۇنىڭغا تېخى نېسىپ بولمىغانىدى.

ۋاھالەنكى، تەقدىردە ئۇنىڭغا ئادەم بىلەن ئۇچرىشىش پۇتۇلۇپتۇ، يەنە شۇ تەقدىر...

2

سەۋەبىنى چۈشەندۈرۈش ناھايىتى تەس، لېكىن شۇنداق توغرا كېلىپ قېلىش ــ زامان، ماكان بولۇپمۇ ئاساسىي ھەر-ىكەتنىڭ توغرا كېلىپ قېلىشىدەك ئىشلارنىڭ ھەممىسى تەقدىرنى ئويلاپمۇ باقمىغان بۇرىلىشقا ئېلىپ كېلىدۇ. بۇ دو-رەم شۇنىڭغا ئوخشاپ كېتىدىغان ئەھۋال يۈز بەردى، گەرچە ئۇ ئىشىنىڭ بۇنداق تېز يۈز بېرىشىنى مۆلچەرلەپ باقمىغان بول-سىمۇ. ئۇ، ھەقىقەت ئاخىر بىر كۈنى غەلىبىگە ئېرىشىدۇ دەپ قارىغانىدى. شۇنى بىلىش كېرەككى، ھەقىقەت ئۆلمەيدۇ. دېمەك، ھاياتلا بولىدىكەن، ھامان ھەقىقەتنىڭ قايسى تەرەپتە ئىكەنلىكى ئېنىق بولۇپ چىقىدۇ ــ بىز مانا مۇشۇنىڭ ئۈچۈن ياشايمىز، بۇ خۇدانىڭ ئىرادىسى. بىراق، ھەقىقەت دېگەن نېمە؟...

ئاۋۇالقىغا ئوخشاشلا، جۇمە كۈنىنىڭ كەچلىك تۇرمۇشى ئادەتتىكىگە قارىغاندا ئېنىقلا بالدۇر باشلاندى. كەچ كىرەي دەپ قالغانىدى، ئارسىن سامانچىن كېلىپ ئولتۇرۇپ بولدى. ئۇ ئۇستەلنىڭ يېنىدا ئولتۇرۇپ تاماق بۇيرۇتتى، لېكىن تاماكا چەكمىدى. ئۇ چىداپ چەكمىدى. بولمىسا بۇرۇن خەقنى ساقلاپ جىلى بولۇپ كەتكەن، گېلى قىچىشىپ كەتكەن ۋاقىتلاردا چەككۈسى كېلىپ كېتىدىغىنىغا ئوخشاش، راسا بىرنى چەك-كۈسى كەلگەنىدى. تالا قارىغۇلىشىشقا باشلىدى، ئۇزاق ئۆتمەي كوچا چىراغلىرىمۇ يانىدى، بىنالارنىڭ دەھلىز چىراغلىرى بە-لەن كوچىدا غۇيۇلداپ ئۆتۈشۈپ تۇرغان ماشىنىلارنىڭ چىراغ-لىرىمۇ ۋالىلداشقا باشلىدى.

رېستورانىنىڭ يېرىمى بوش ئىدى، لېكىن كۆپ ئۆتمەيلا، بۇ يەر قىستا ـ قىستاڭ بولۇپ كېتەتتى. بۇنىڭ ھەيران قال-غۇچىلىكى يوق: ئۆزلىرىنىڭ ۋاقتىنى ئويۇن ـ تاماشا بىلەن

ئۆتكۈزۈشكە يول قويالايدىغانلارنىڭ ھەممىسى بۇ يەرگە — كاۋاكچۇك باغچىسىنىڭ يېقىن ئەتراپلىرىغا، ھەممىدىن بەك مېھرى ئىسسىق ياكى ھازىر دائىم ئېيتىلىدىغاندەك، يۇقىرى تەبىقىدىكى سەرخىللار دائىم كېلىپ تۇرىدىغان، شۇنداقلا سۆزسىز، ناھايىتى قىممەت بولغان بۇ مېھمانسارايغا ئۆزلىرىنى ئاتاتتى. ئۇ 90 ـ يىللارنىڭ مەھسۇلى. ئۇ ئەسلىدە ئوفىتسېرلار يۇرتى بولۇپ، ياۋروپاچە ېزىلىپ يېپىيېڭى قىلىۋېتىلگەن ۋە نامىنى جاراڭلىق ۋە زامانغا لايىق بولسۇن، مول رايون سىياسىي تۈسىنى ئالسۇن دەپ «ياۋرو ـ ئاسىيا» مېھمانسارىيى دەپ قويغانىدى.

ئۇ مانا مۇشۇ «ياۋرو ـ ئاسىيا» مېھمانسارىيىدا ساقلاۋاتاتىتى. بەزىلەر ھەيران قېلىشى مۇمكىن: ئۇ نېمىدەپ مەشھۇر كىلىدۇ ۋە ھامان بىر ئادەم كېلىدۇ؟ مۇبادا ئۇ ۋەيران بولغان سودىگەر بولسا ياكى ئۆتتۈرۈۋەتكەن قىمارۋاز بولسا، ئۇنى چۈشىنىشكە بولاتتى؛ ئازراق ھاراق ئىچىپ ئىچ پۈشۈقىنى چىقىرىدۇ ـ دە. لېكىن، ئۇ ئۇنداق ئادەم ئەمەس ئىدى. رومكىسىنى تۈتۈپ «ياۋرو ـ ئاسىيا» مېھمانسارىيىدا خۇددى دوستىنى كۈتۈۋاتقانغا ئوخشاش ئولتۇرۇشنىڭ سەۋەبى، ھەتتا ئۇنىڭ ئۆزىگىمۇ ئانچە ئېنىق ئەمەس ئىدى.

ئۇ ئىشى يوق ئادەمدەك كۆرۈنۈپ قالماسلىق ئۈچۈن ۋىنو ئىچكەچ دائىم يېنىدىن ئۆزىمەيدىغان سومكىسىدىن بىر ھۆججەتنى چىقىرىپ، ئۇيان ـ بۇيان كۆز يۈگۈرتۈپ قويۇپ ئوقۇشقا كىرىشتى. ئۇ ئىچىدە ئەنسىزلىككە چۈشتى، ئەمەلىيەتتە ئۆزىنىڭ تەۋەككۈل قىلۋاتقانلىقىنى بىلىپ تۇرسىمۇ، لېكىن باشقا يول تاپالمىدى. گەرچە ئۇ ۋەزىيەتنى مۆلچەرلەپ بېرىشىمۇ ھېس قىلغاندەك بولسىمۇ، ئۇنىڭ كۈتكىنىنىڭ ئىشقا ئېشىشى يوق گەپتەك قىلاتتى، بۇ، ئېھتىمال، ئۇنىڭ بۇ يەرگە ئاخىرقى قېتىم كېلىشى بولۇپ قالار.

هەئە، ئىشقا تۇتۇش قىلىش كېرەك، پۇرسەت تېپىپ ئۇ-نىڭغا يېقىنلىشىش، سۆزلىشىپ بېقىش كېرەك. ئۇنىڭدا قانداق ئىنكاس بولاركىن؟ بەزىلەر ئۇنى بىرىنچى باش رولچى ئايال دەيدىكەن، لېكىن ئۆزىگىمۇ، ئۇنىڭغىمۇ ئايانكى،... ئا-ساسلىقى پۇرسەتنى قولدىن بېرىپ قويماسلىق كېرەك. يەنە بىر قېتىم ھەقىقەتنى ياقلاشقا ئۇرۇنۇپ كۆرۈش كېرەك. ئۇ يەنە ھەقىقەت دېگەنگە ئېسىلىشقا باشلىدى، تۇڭىمەمدىكىنە ئۇ؟ لېكىن، نەتىجىسى قانداق بولار، قانداق ئەكس سادا قوز-غار، بىرنېمە دېمەك تەس. ئۇنىڭ تونۇشىنى، ئۇنىڭ ئېتىقاد-نى، ئۇنىڭ چۈشىنىدىغان - چۈشەنمەيدىغانلىقىنى قىياس قە-لىش قىيىن. لېكىن، ئارسىن سامانچىن ئۆزىنىڭ تونۇشى بە-لەن ئېتىقادىنىڭ ئالىيجانابلىقىغا قاتتىق ئىشىنىدۇ، ئۇ ئۆز ئېتىقادى ئۈچۈن سۈسىز چۆل - جەزىرىدە قۇربان بولۇشقا رازى. ئىشىنىڭ بۇ دەرىجىگە يېتىپ قېلىشىنى كىم ئويلاپ بې-قىپتۇ. رومانتىكا، غايە دېگەنلەرنىڭ ھەممىسى رېئاللىق تە-رە-پىدىن بىتچىت قىلىنىدى! لېكىن ئۇ بۇلارغا ئۆلگۈدەك ئېسە-لىۋېلىپ، ئۇلارغا ئەگىشىپ بىرلىكتە ئورىغا چۈشكەن بولسا-مۇ، لېكىن ئۇنىڭ يەنىلا ئۇلاردىن ۋاز كەچكۈسى يوق. نەتىجە شۇ بولدىكى، كۆپچىلىك زامانىۋىلاشقان يۇقىرى سۇرئەتلىك يولدا ئۇچقاندەك ئىلگىرىلەۋاتىدۇ، بۇ غەلىتە ئادەم بولسا يول بويىدا توختىساڭلارچۇ دەپ قولىنى كۆتۈرۈپ ماشىنا توسۇۋا-تىدۇ، لېكىن ئىلىك ئالىدىغان ئادەم چىقمىدى. بۇ يەنە بىر قېتىملىق سىناق ئىدى. شۇڭا ئۇ سەھەنىنى توسۇۋالىدىغان بىرەر نەرسە بار يەردە ئولتۇرۇپ قالماي دەپ بالدۇرراق كېلىپ مۇۋاپىق بىر ئورۇننى تاللىدى. بۇنداق ئورۇن بولمىسا بول-مايتتى...

بۇ چاغدا سەھنىگە ئورکېستىر ھازىر بولدى، ئۇلارنىڭ ھەرقايسىسى ئۆز ئورۇنلىرىدا ئولتۇرۇشتى. بۇ يەردىن ئاللە-

قانداق «تېلېۋىزوردا نەق مەيداندىن بىۋاسىتە كۆرسىتىش» بې-رىلەتتى، چۈنكى، بۇنداق دەرىجىدىكى مېھمانسارايلار دا، ھەر-مىگە مەلۇمكى، مېھمانلار سىرتتىن كەلگەن چولپانلار بىلەن يەرلىك چولپانلارنىڭ نەق مەيداندا ئورۇنلاپ بەرگەن روك مۇ-زىكىسىنى كۆرۈشنى ياخشى كۆرەتتى.

ئارسىن سامانچىن ئىلگىرى ئوپېرا تېياتىرىنىڭ مۇزد-كانتلىرىدىن بەزلىرىنى تونۇيتتى، بەزىلىرى بىلەن تېخى بەكرەك تونۇش ئىدى. راستىنى ئېيتقاندا، ئۇلار بىلەن بارىدى-كەلدى قىلمىغىلى ئۇزاق بولۇپ كەتكەنىدى. دۇنيادىكى ئۆز-گىرىشلەر بەك چوڭ - دە. ئۇ ئۇلارغا ئىلگىرىكىدەكلا ئەسقې-تىپ قالارمۇ؟ بىراق، گەپ بۇ يەردىمۇ؟ پەقەت مۇزىكا چېلىن-سىلا ھەربىر كىشىنىڭ ئالدىدا كۆرۈنمەيدىغان، غايىۋى دۇنياغا يۈزلەنگەن بىر پەردە ئېچىلىدۇ، ئادەمنى پەقەت مۇزىكىلا ئۇ-نىڭغا باشلاپ كىرەلەيدۇ، بۇ چاغدا بارلىق چاكىنا - پاسكىنا نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى چېكىنىپ چىقىپ كېتىپ، پەقەت ناخشا ئېيتىدىغان ئاقىللارلا قالىدۇ.

گەپ مۇزىكا ئۇستىدە بولۇپ قالدى، بۇ ئۇنىڭ تۇغۇلۇش بىلەنلا بىللە ئېلىپ كەلگەن ھەمراھى، ئەقلگە سىغدۇرالماي-دىغان، كونترول قىلىۋالالمايدىغان تەبىئىي تۇيغۇسى ئىدى. بۇ ھەۋەس ئەمەس، بەلكى تېخىمۇ كۈچلۈك بولغان، چۈشەندۈرۈپ ئۆتۈشكىمۇ بولمايدىغان بىر خىل ھېسسىيات ئىدى. مۇشۇ سەۋەبتىن ئەسلىسىلا ئېچىدە كۈلىدىغان، ھەتتا ئۆزىنى مەس-خىرە قىلىپ تەلۈلەردەك مۇزىكا خۇمارى ئىكەنمەن، دەيدىغان بىر ئىشىنىڭ يۈز بەرگەنلىكى كۆز ئالدىدا نامايان بولىدۇ. ئىسلاھاتنىڭ دەسلەپكى يىللىرىدا، ئۇ ئۆزىنىڭ مۇخبىرلىق كەسپىدىكى ئىشلار سەۋەبىدىن لوندونغا بارغانىدى، ئۇلارنىڭ يېغىنى زامانىۋى ۋە چىرايلىق بىر مېھمانسارايدا ئۆتكۈزۈلگە-نىدى. ئۇنى ھەيران قالدۇرغان ۋە ئاجايىپ غەزىپىنى قوزغىغان

نەرسە شۇ بولغانكى، ھەشەمەتلىك قىلىپ ياسۇەتكەن تازىلىق ئۆيىدە زۆرۈر ئۇسكۇنىلەرنىڭ تولۇق بولۇشىغا قارىماي، تېپ-تېنىچ مۇھىتتا، كىچىك تەرەت قىلىدىغان يەرنىڭ ئۇستى تەرەپىدىن، تورۇسنىڭ قەيەرىدۇر بىر يېرىدىن ئاجايىپ مۇزىكا ئاۋازى كېلىۋاتاتتى. ھاجەت قىلغىلى كەلگەنلەر كىچىك ئايرىمخانىلارغا كىرىۋاتاتتى - چىقىۋاتاتتى، ئۇ يەردە ئۇلار سۆزسىزكى كۆتىنى سۇرتەتتى، سىيەتتى، تۆكۈرەتتى، مەشقىراتتى، ئاخىرىدا شارىلدىتىپ سۇ چۇشۇرەتتى، چوڭ تەرەت قاچىلىرىدىن گۇلدۇرلىگەن ئاۋاز كېلىۋاتاتتى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ئۇلارنى قارشى ئېلىپ شوپپان ياكى باشقا ئاللىقانداق تالانت ئىگىلىرى ئورۇنلىغان مۇزىكا سايراپ تۇراتتى. ۋايجان، قانداق مۇزىكا بۇ سىرلىق بوشلۇقتىن بۇاستە سۇ يوللىرىغا چۇشۇپ كەتكەندۇ - ھە، دەپ ئۇ ھەرقانداق قىلىپمۇ مەركىزىي شەھەرلىكلەرنىڭ بۇنداق ئالاھىدە مەدەنىي مۇلازىمىتىنى چۇشىنەلمىگەندى. بىلىش كېرەككى، مۇزىكا دېگەن خۇداغا قاراپ ماڭغان ئاياغ تۇۋشى، زېرەكلەرنىڭ يۇلتۇز سىستېمىسى - دە. لېكىن ئەمدىچۇ، ئۇلار نېمىلەرنى قىلىشقان! ئاھ! ئۇ سوۋېت-لىكلەرنىڭ ئادىتى بويىچە پىغان چەككەندى، ئەگەر مېھماندارايدا پىكىر ئېلىش دەپتەرلىرى بولسا، مەن بۇ بەش يۇلتۇز-لۇق مېھمانسارايىنىڭ باشقۇرغۇچىلىرىنىڭ راسا ئەدىپىنى بەرمەيدىغان بولسام! دەپ ئويلىغانىدى. بىراق، ئۇ يېرىم يەر ئاستى ئۆيىدىن چىقىپ زالغا كېلىپ، بۇ ئىشتىن ئەمدىلا ئېغىز ئاچاي دەپ تۇرۇشىغا ـــ خۇددى كېيىن ئۇ ئۆز - ئۆزىنى مەسخىرە قىلىپ ئېيتقاندەك، «ئاغزىنى ئېچىپتۇ - يۇ، دەرھال يېپىپ-تۇ!» دېگەندەك بولغانىدى. ئۇ موسكۋادا ئوقۇۋاتقان دەسلەپكى يىللىرىدا ئۆگىنىۋالغان، ھېلىمۇ تامامەن كارغا يارايدىغان ئىنگلىزچىسى بىلەن ھاجەتخانىدا ئاڭلىغان مۇزىكا توغرۇلۇق ئۆزىنىڭ پىكرىنى بايان قىلىشقا ئۇرۇنغان چېغىدىلا: سىز بۇ

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى نادىرسى

هاجەتخانىنى ياقتۇرمىغان بولسىڭىز باشقا بىر هاجەتخانىغا مەرھەمەت قىلىڭ... دېگەن جاۋابنى ئالغاندى.

ئۇ مۇزىكىغا بەك هېرىسمەن بولغاچقا، بەزىدە ھەتتا: «مۇبادا مەن كىچىكمىدىلا مەھەللىمىزنىڭ يىلقىلىرىنى تاغمۇتىغا ھەيدەپ يۈرمەي، بىرەر مۇزىكا مەكتىپىگە كىرىپ ئوقۇغان بولسام چوقۇم كومپوزىتور بولاتتىم، دەپ چوڭ گەپ قىلاتتى، ئەلۋەتتە، ئۇنىڭ تەڭدىن تولىسى چاقچاق ئىدى، چۈنكى ئۇ ھەر دائىم ئۆزىنىڭ بىۋاستە سەزگۈسىگە تايىنىپ ئىجىدە مۇزىكىلىق ئەسەر يازاتتى، بىراق نەتىجە پەقەت ئۇنىڭ ئۆزى ئۈچۈنلا بولاتتى، خالاس.

شۇنداق بولغاچقا، ژۇرناللاردا مۇزىكا باھالىغۇچى ۋە تىياتىر ئوبزورچىسىلا بولۇپ قالدى. بۇنى ئۇ ياخشى كۆرەتتى. لېكىن، ئۇنداق قىلغاندا بەزىدە توزاققىمۇ چۈشۈپ قالاتتى...

بىرنەچچە رومكا گالدىن ئۆتۈپ كەتكەچكىمكىن «ياۋرو ـ ئاسىيا» مېھمانسارىيىنىڭ شارابلىرى فىرانسىيە شارابلىرى بولۇپ، خېلىلا ياخشى ئىدى، شۇڭا ئۇ بۇ قېتىم مېھمانسارايىنىڭ مەيخانىسىغا خېلى جىق پۇل خەجلەۋەتتى)، سامانچىن خېلى قىزىپ قالدى ـ دە، يەنە ئازراق قۇيۇشقا تەمشىلىۋاتقاندا مېھمانسارايىنىڭ بىر خادىمى ئۇ ئولتۇرغان ئۈستەلنىڭ ئالدىغا كەلدى. ئۇ مۇلازىم ئەمەس، كۆرۈنۈشىدىن ناھايىتى سالاپەتلىك ئادەم ئىدى، توم بوينىغا ياۋروپاچە مۇلازىمەت تەلىپى بويىچە كۈلرەڭ بانتىك، كۆزىگە يوغان كۆزەينەك تاقىۋالغانىدى. ئۇ مېھمانسارايىنىڭ دىرېكتورى ئىكەن.

ـــ كەچۈرۈڭ، سىز ئارسىن سامانچىن بولامسىز؟ ـــ دېدى ئۇ «ياۋرو ـ ئاسىيا» مېھمانسارىيىنىڭ بەلگىسى چۈشۈرۈلگەن ئىسىم كارتۇچكىسىنى سامانچىننىڭ ئالدىغا قويۇپ.

ـــ شۇنداق! ـــ دېدى ئارسىن ئادىتى بويىچە ئىتتىك جاۋاب بېرىپ، ـــ خاتالاشمىدىڭىز، مەن ئارسىن سامانچىن بو-

لىمەن، سىز «ياۋرو ـ ئاسىيا» مېھمانسارىيىنىڭ باشلىقى، باش دىرېكتورى بولامسىز؟ ـــ ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ قولىنى ئۇزىتىپ چاقچاق ئارىلاش تولۇقلىدى، ـــ ئېھتىمال، پۈتكۈل ياۋرو ـ ئاسىيا چوڭ قۇرۇقلۇقىنىڭ باشلىقىدۇرسىز؟

ـــ ئوشوندوي![1] ـــ دېدى ھېلىقى ئادەم ئاغزىنى ئېچىپ.

ئارسىن سامانچىن دەرھال ئىچىدە ئۇنىڭغا «ئوشوندوي ئە ـ پەندىم» دېگەن بىر لەقەمنى تەقدىم قىلدى.

قول ئېلىشىپ كۆرۈشكەندىن كېيىن، ئوشوندوي ئۆزىگە بەك ئىشەنگەن ھالدا بىر ئورۇندۇقنى تارتىپ كېلىپ ئولتۇر ـ دى، قارىغاندا ئۇنىڭ بىلەن ئەستايىدىل سۆزلەشمەكچىدەك قىلاتتى، چۈنكى ئۇ چوڭ رامكىلىق كۆزەينەكنى سۈرتۈشكە باشلىغانىدى.

ئارسىن سامانچىن دىرېكتور ئوشوندوينىڭ ئادەتتىن تاش ـ قىرى ھەرىكىتىنى كۆرۈپ سەل ھەيران بولدى، لېكىن يەنىلا داۋاملىق قارشى ئالىدىغان تەلەپپۈزدا دېدى:

ـــ قەدىرلىك باش دىرېكتور، سىزگە دەخلى يەتكۈزمەس ـ لىك ئۈچۈن سومكامنى يىغىشتۇرۇۋېلىشقا رۇخسەت قىلىڭ. سىزنىڭ «ياۋرو ـ ئاسىيا» مېھمانسارىيىڭىز ياخشى ئىكەن، قالتىس ئىكەن، مەن مەشھەد ئولتۇرۇپ ھۇزۇرلانماقتىمەن. مەن بەزى ـ بەزىدە كېلىپ قويىمەن، دائىم ئەمەس، لېكىن...

ـــ بىلىمەن، بىلىمەن، ـــ دېدى باش دىرېكتور ئۇنىڭ سۆزىگە ئۇلاپلا، لېكىن سۆزىنى بۆلۈۋېتىلمىدى.

ـــ مەن ئولتۇرۇپ ھۇزۇرلىنىمەن، ـــ دەپ تەكرارلىدى ئارسىن سامانچىن جانلىنىپ ئەتراپقا كۆز تاشلاپ، ـــ قارىڭە، خېرىدارلار نېمىدېگەن جىق، قىز ـ چوكانلار يەنە نېمىدېگەن چىرايلىق! ـــ ئۇنىڭ ئاغزى بىرئاز گەپكە كىرمەيۋاتاتتى، بە ـ رىبىر شاراب ئىچتى ـ دە، شاراب بولسا كۆچىنى كۆرسىتىۋا ـ

① ئوشوندوي ـــ قىرغىزچىدا «دەل شۇنداق» دېگەن مەنىدە، ـــ مۇھەررىردىن.

تاتتى، ــ قىز ـ چوكانلار بولمىسا، سىزگە مەلۇم، مېھماڭ ـ ساراي مېھمانساراي بولماي قالىدۇ ـ دە، ــ ئۇ سۆزىنىڭ ئاخىرىنى خىرىنى فىرانسۇز تەلەپپۇزىدا چىقاردى، ــ لېكىن ئالدىدا ئولتۇرغان ئادەم ئۇنىڭ تەئەددىسىنى ئۇقالمىدى، ــ شۇنداق، مېھمانساراي مېھمانساراي بولماي قالىدۇ، تېياتىر تېياتىر بولماي قالىدۇ، بازار بازار بولماي قالىدۇ. قارىگە، ئۇلار يەنە كەلدى. هەممىسى گۈزەل نازىنىنلار! بالكوندا يەنە بار ئىكەن، ئېگىزرەكتە ئولتۇرۇشنى خالايدىغان كۆرۈرمەنلەرگە تەييارلاڭغان. هە، ئوركېستىر سازلىرىنى سازلاشقا باشلىدى! ئاخىر باشلىنىدىغان بولدى. ماڭا خېلى بولدى، خېلى بولدى مۇزىكىنى كۈتۈۋاتقىلى! مەن مۇزىكىنى دەپ كەلگەن. ئاسما چىراغلار نېمىدېگەن چىرايلىق! ئىتالىيەنىڭ دەپ ئاڭلىدىما؟

ئوشوندوي بېشىنى لىڭشىتىپ قويدى.

ــ شۇنداق، ــ دېدى ئوشوندوي، ــ ئىتالىيەنىڭ، ــ باش دىرېكتور كەسكىن، ئاگاهلاندۇرۇش خاراكتېرىدە بىر قولىنى كۆتۈردى، ئۇنىڭ مەنىسى توختاپ تۇرۇڭ، مەنمۇ بىرنېمە دەي، دېگەننى بىلدۈرەتتى، ــ مەن سىزنىڭ يېنىڭىزغا بىكار دىن ـ بىكار كېلىپ قالغىنىم يوق، مەن ماۋۇ... ــ ئۇنىڭ گېپىنى توگىمەيلا ئاغزىدا قىسىلىپ قالدى.

ــ هە، بۇ بەك ياخشى بولۇپتۇ! ــ دېدى ئارسىن ساماڭ ـ چىن هاياجانلانغان هالدا. ئۇ، مېنى تېخى پوتۇنلەي ئۇنتۇپ كېتىشىمەپتۇ، بەزىلەر، يەنە كېلىپ مۇشۇنداق ئالىي باشقۇرغۇچى خادىم ئاممىۋى سورۇنلاردىمۇ مېنى تونۇۋاپتۇ، دەپ ئويلىدى ۋە بۇنىڭدىن زور ئىلهام ئالدى، ــ ئۇنداق بولسا بىز بىر رومكىدىن ئىچىشەيلى، ــ دېدى ئۇ ئالدىدا ئولتۇرغان كىشىنىڭ سەمرىپ مونەك بولۇپ چىقىپ تۇرغان يۇزىگە دوستانە قاراپ، ــ سىزنىڭ شارابىڭىز بەلەن ئىكەن، قالتىس ئىكەن! سىزگە بىر رومكا تۇتاي، يەنە ئازراق ئالاي.

— ياق، ياق! — دېدى ئوشوندوي ئۇنىڭ بوتۇلكىغا ئېسىلغان قولىنى تۇتۇۋېلىپ، — مەن بۇنى دەپ ئەمەس، ھۆكۈمەت ئىشى بىلەن كەلدىم. توغرا، سىزنى ناھايىتى كۆپ ئادەم تونۇيدۇ، سىز دېگەن داڭلىق ئادەم، بىراق بۇ توغرۇلۇق ۋاقىت بولسا كېيىن سۆزلىشەرمىز. مەن سىزنىڭ يېنىڭىزغا باشقا بىر ئىش ئۈچۈن كەلدىم. بىلەمسىز، ئەھۋال... بۈگۈن بۇ يەردە ئىنتايىن مۇھىم پائالىيەت ئۆتكۈزۈلمەكچى: چېگرا سىرتىدىن كېلىپ ياردەم بەرگۈچىلەرگە — ئاقسۇ ئالتۇن كېنىنى ئاچقۇچى كانادالىق شېرىكلەشكەن كارخانىغا كەچلىك زىياپەت بەرمەكچى، بۇ خەلقئارا پائالىيەت، يەنە مۇشۇ يەرلىك ئالتۇن قازغۇچى ھەمراھلارمۇ قاتنىشىدۇ، ئۇلار تەكلىپ قىلىنغانلار. ھەممىسى كاتتا زاتلار، يەنە مۇھاپىزەتچىلەر ئەتىرىتىمۇ بار. ئەلۋەتتە، ئۇلار خانىملىرىنى ئېلىپ كېلىشىدۇ. مۇزىكىنى دېسەك... گەپ ئەلۋەتتە بۇ يەردە ئەمەس. مەن سىزنى ئالدىماقچى ئەمەسمەن، ھېلىلا تېلېفون كەلدى، بۈگۈن ئارسىن ساماز چىن بۇ يەردە بولىمسۇن، «چوقۇم شۇنداق بولسۇن!» دېگەن يوليورۇق بار.

— ھىم! ھىم! كىم ئۇ ماڭا بۇنچىلىك كۆڭۈل بۆلۈپ كەتكەن؟ — دېدى ئارسىن سامانچىن قاتتىق غەزەپكە كېلىپ، — كىم ئۇ بۇ «چوقۇم»نى ئوتتۇرىغا قويغان، قانداق ھوقۇقىغا تايىنىپ...

— مەن پەقەت تاپشۇرۇلغىنى بويىچە يەتكۈزدۇم! — دېدى ئوشوندوي يۈزى قىپقىزىل قىزىرىپ ۋە ئارسىننىڭ گېپىنىڭ بېلىگە تېپىپ. لېكىن ئۇ تەپسىلاتىنى دەپ بەرگىلى ئۇنىمىدى، — كىم نېمىگە كۆڭۈل بۆلىدۇ، ئۇنىڭ مېنىڭ بىلەن مۇناسىۋىتى يوق. يۇقىرىدىن كەلگەن گەپ! — ئۇ تورۇسقا قاراپ بېشىنى لىڭشىتتى، ئۇ يەردىكى نەپس ئاسما چىراغ نۇرىنى چېچىپ تۇراتتى، — مەن ئىجرا قىلىشىم كېرەك. يەنى باشقا

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇر كىتابلىرىنىڭ پېكى نادىرسى

گەپنى قويۇپ بۇ مېھمانسارايدىن ئىختىيارىڭ كېتىڭ. قانچە تېز بولسا شۇنچە ياخشى. ھازىر ئورنىڭىزدىن قوپۇڭ ــ ئىش مۇشۇ يەردە تۈگىسۇن. چوقۇم شۇنداق بولسۇن.

ــ چوقۇم شۇنداق بولسۇن؟ بۇنى قانداق چۈشىنىش كېرەك؟ ــ سامانچىن شۇ گەپنى قىلدى ـ دە توختىۋالدى. ئۇ لېۋىنى چىڭ چىشلىۋالغانىدى. ئەلۋەتتە، ئۇ ئىشنى چۈشەي-تىپ، ماۋۇ يوغان باش، سالپاڭ قۇلاق ئوشوندوينى ئېغىز ئا-چۇرمىغانمۇ بولاتتى. ئۆزىنىڭ ھوقۇقىنى كەمسىتكەن ۋە ئۇ-نىڭغا تاجاۋۇز قىلغانلىقىغا راسا تويغۇزۇپ، ئۇ ھارامزادىنىڭ ئۈستىللىرىنى ئۆرۈۋېتىپ، يۈزىگە كېلىشتۇرۇپ بىرنى سال-غان، توۋلاپ ـ ۋارقىراپ ئۆزىنىڭ ئىنسانىي پەزىلىتى ۋە قە-دىر ـ قىممىتىگە قىلىنغان ھاقارەتكە ئېتىراز بىلدۈرگەنمۇ بولاتتى. لېكىن، بۇ چاغدا ئۇ بۇلار بىلەن ھېسابلىشىپ ئول-تۇرمىدى، ئۇنىڭ كاللىسىدىن چاقماق تېزلىكىدە بىر خىيال ئۆتۈپ كەتتى. ئۇ ھېسسىياتىنىڭ ئۇرغۇپ تېشىپ كېتىشىنى ئاران تىزگىنلىدى، بۇ ئۇنىڭ ئۆزىنى ئۆزى ئالامەت كونترول قىلالايدىغان ئىقتىدارىدىن ئەمەس، بەلكى ئۇ ئۇرۇپ ئايلانىدۇ-رۇۋېتىلگەندەك، كېسىلگەن بىر دەرەخنىڭ ئۆزىنىڭ ئالدىدا قاراسلاپ يېقىلغىنىدەك، پۈتى ئاستىدىكى زېمىن گۈمبۈرلەپ قىيسىيىپ كېتىۋاتقاندەك بولۇۋاتقانلىقىنى ھېس قىلغانلىقى-دىن بولدى. چۈنكى ئۇنىڭ بىۋاستە سېزىمى، ئۇنىڭ يوشۇرۇن بىئىختىيارلىقى گويا قەلبىدىكى مۇزىكىلىق تەپەككۇرنىڭ رومانتىك ئېقىمىدەك ۋە ئۆزى بەزىدە قىلىشقا ئامراق خە-يالدەك ــ بۇلارنىڭ ھەممىسى خۇددى بايىقى دەرەخ ئۆزىنىڭ ھەرقانداق مۇستەقىل مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇۋېرىشىنى ۋە قىممىتىنى يوقاتقاندەك، كۆزىنى يۇمۇپ ئاچقۇچە بولغان ئارا-لىقتا گۈمران بولۇپ كەتكەندەك بولدى. بۇنداق خاراب قىلىش خاراكتېرىدىكى ئاپەتنى كەلتۈرۈپ چىقارغۇچى ــ پەقەت: «ئا-

شۇمىدۇر؟ ئۇ شۇنداق ئەسكىلىكنى قىلغانمىدۇر؟» دېگەن خىيالىدىنلا ئىبارەت ئىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ قىياسىغا ئىشەنمەي، سەھىنگە قارىدى ــ ئۇ تېخى سەھىنىنىڭ بىر يېقىغا چىقمىغانىدى، لېكىن ئوركېستىر مەلۇم مەرغۇلنى تەكرارلاپ ئۇنىڭ سەھىنگە چىقىشىنى كۈتۈۋاتاتتى. ئۇ يانچۇقىدىن يانفونىنى چىقىرىپ ئۇنىڭ نومۇرىنى بېسىشقا باشلىدى. ئۇنىڭ بارماقلىرى توختىماي تىترەيتتى. ئۇ ئۆزىنىڭ ئاۋازىنىڭمۇ تىترەپ كېتىشىدىن ئەنسىرىدى. ئۇ ئوشوندوينىڭ كۆرۈپ قېلىشىنى خالىمايتتى ـ يۇ، ئەمما مۆكۈۋېلىشقىمۇ ئورۇن يوق ئىدى، ئۇ-نىڭ يانفونىنىڭ ئېكرانى توسۇلغان بولۇپ بىرنەچچە قېتىم سايرىدى، تېلېفوندىن بىر خانىمنىڭ: «مەن ئايدانا ساماروۋا. تېلېفون ۋاقتىنچە ئېتىپ قويۇلدى، گەپلەشكىلى بولمايدۇ» دېگەن قاتمال ئاۋازى ئاڭلاندى، ئارقىدىنلا «دۈت ــ دۈت» قىلغان ئاۋاز چىقتى.

ــ تېلېفونىنى ئالمىدىمۇ؟ ــ دەپ سورىدى ئوشوندوي بېشىنى كۆتۈرۈپ، مەسخىرە ئاھاڭدا.

سامانچىن ئۇن چىقارمىدى. ئوشوندوينىڭ كونكرېت كۆزىدە تۇتقىنى كىم؟ كىم تېلېفونىنى ئالمايدۇ؟ مۆلچەرلەۋاتامدۇ؟ ياكى قىياس قىلىۋاتامدۇ ياكى راستتىنلا بىلەمدۇ؟ ئۇ سوراپ ئولتۇرمىدى. ئۆزىگە ئۆزى كۆڭۈلسىزلىك تېپىۋالماي دەپ ئويلىدى. ئومۇمەن، گەپ شۇ يەردىكى، ئەمدى قانداق قىلىش كېرەكلىكى توغرىسىدا بىر قارارغا كېلىشى كېرەك ئىدى. ئورنىدىن تۇرۇپ كېتىپ قېلىش بىلەنلا بولدى قىلىش كېرەكمۇ ياكى كىمنىڭ يوليورۇق بەرگەنلىكىنى، نېمە ئۈچۈن مېھمانسارايىنىڭ باش دىرېكتورى بولغان بۇ ئادەم شۇنچە يالاقچىلىق قىلىپ كېتىۋاتقانلىقىنى، ئەمەلىيەتتە ئۆزىنى چۆكۈرۈپ بىر چوماقچىغا ئايلاندۇرۇپ قويۇۋاتقانلىقىنى چۈشەندۇرۇپ قويۇشنى ئۆتۈنۈش كېرەكمۇ؟

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
www.uyghurkitap.com

ـــ هىم، قانداق؟ ـــ ئوشوندوي ئۇنى سويلەپ سورىدى، ـــ بىز ئورنىمىزدىن تۇرايلىمۇ؟ مەن سىزنى ئىشىك ئالدىغىچە ئۇزىتىپ قويىمەن...

ـــ ياق، ياق. بۇنىسى زۆرۈر ئەمەس، ـــ ئارسىن سامانچىن رەت قىلدى، ـــ ئۆزۈم كېتەلەيمەن، ـــ ئۇ سومكىسىنى غەزەپ بىلەن «پاق» قىلىپ ئەتتى.

ـــ ياخشى! ناھايىتى ئاقىلانە گەپ. شۇنى قوشۇپ قويساي، كەچلىك تامىقىڭىزغا پۇل تۆلىمەيلا قويۇڭ. بۇنى بىز ئۆزىمىز ئۈستىمىزگە ئالىمىز، ـــ دېدى يوغان باش، سالپاڭ قۇلاق ئوشوندوي تولۇقلاپ.

ئارسىن سامانچىنىڭ بىردىنلا جۇدۇنى تۇتتى، گويا ئۆزىنىڭ ئار ـ نومۇسى ئۈچۈن ئۆچ ئېلىش مۇرىتى ئاخىر كەلگەندەك.

ـــ بۇ نېمە دېگىنىڭ؟ ـــ دېدى ئۇ غەزەپ بىلەن ئوشوندۇيغا ۋارقىراپ، ئۇ ئۇرغۇلۇق قىلىپ «سىز» نىڭ ئورنىغا «سەن» نى ئالماشتۇرغاندى، ـــ سەن مېنى كىم دەپ قالدىڭ؟ نېمە، مەن بۇ يەرگە تىلەمچىلىك قىلىپ كەپتىمەنمۇ؟ ماڭە ئانكىنى! مەن سېنىڭ مېھمانسارىيىڭغا، ئۆزۈڭگە لەنەت ئوقۇيمەن. مۇلازىمەتچىلىرىڭنى چاقىر، بۇ يەردىن كېتىشتىن ئىلگىرى ئەڭ ئاخىرقى بىر كوپىكنى تۆلەۋېتىپ كېتەي. ماڭ يۇگۇر! شوندىق بولسۇن!

ـــ ئۆزىڭىز بىلىڭ! بۇ ئۆزىڭىزنىڭ ئىشى! مۇلازىمەتچى ھازىرلا كېلىدۇ. ئاندىن كېيىن...دېگىنىڭىزدەك بولسۇن! ـــ كالىنىڭ بوينىدەك بوينى ئۆپكىدەك قىزىرىپ كەتكەن ئوشوندوي ئاستا ئورنىدىن تۇردى. يۇقىرىقىلارنى ئەسكەرتىپ قويغاندىن كېيىن بېشىنى بۇراپمۇ قويماي كېتىپ قالدى...

بۇ چاغدا ئارسىن سامانچىن كەچۈرگۈسىز بىر خاتالىق ئۆتكۈزۈپ، ئەخمىقانە بىر ئىش قىلىپ قويدى ـــ كىچىككىنە

بىر ئىشقا ئېسىلىۋېلىپ، توقۇنۇشنى كەسكىنلەشتۈرۈۋەتتى.

ــ ھەي، توختا! ــ دەپ ئوشوندوينى توختىتىۋالدى ۋە ئۇ بۇرۇلۇپ قارىغاندىن كېيىن، ئۇنىڭ چىرايىغا مەقتەك قادالدى، ــ سەن مېنى ھەيدىۋەتسەملا ئىش تۈگەيدۇ دەپ قالمىغىن! مەن ئىشنى بۇنداق ئاسانلا تۈگەتمەيمەن! مېنىڭمۇ ئۆز بايلىقىم بار. مەن دېگەن مۇخبىر، مۇستەقىل مۇخبىر! بۇنى ئېسىڭدە تۇت!

بۇ گەپ ئوشوندوينىڭ يېغىرىغا تەگكەندەك قىلاتتى:

ــ مەن نېمىنى ئېسىمدە تۇتىمەن؟ سەن ئۆزۈڭنى قالتىس ھېسابلايدىكەنسەن ــ دە! سېنىڭ قانداق ئادەم ئىكەنلىكىڭ بىلەن مېنىڭ كارىم نېمە! قىز ــ چوكانلار ئاللىقاچان سېنىڭدىن ئۆزىنى تارتىپ بىر چەتكە چىقىۋېلىشتى.

ــ بۇنىڭ بىلەن سېنىڭ نېمە ئىشىڭ؟

ــ دېمەكچىمەنكى، سەن ئۆزۈڭنىڭ نېمە قىلىدىغانلىقىڭىنى بىل، مۇخبىر دېگەن ھازىر قوتاندىكى چوشقىدەك، قانداق باقساق، شۇنداق خور ــ خور قىلىدۇ، گېزىتخانىدىكىلىرىنى دەمسەن، تېلېۋىزىيە ئىستانسىسىدىكىلىرىنى دەمسەن، ھەممىسى ئوخشاش. ماڭا ھۆركىرەپ نېمە قىلاتتىڭ! ئەگەر بەش مىنۇتتىن كېيىن بۇ يەردىن يوقالمايدىغان بولساڭ، ئۆزۈڭدىن كۆر، بەچچىغەر...بىزنىڭ ئامالىمىز بار، شۇنداق! بىر ئېغىزمۇ ئوشۇق گەپ قىلىشىڭغا رۇخسەت يوق!

ئوشوندوي گەپ قىلىۋېتىپ تۇمان باسقان يۈزىدىن كۆزەينىكىنى ئېلىۋېتىپ، «مۇستەقىل مۇخبىر»نىڭ ۋاراقراش ــ جاراقراشلىرىغا پىسەنت قىلماستىن، بېشىنى بۇراپمۇ قويماي كېتىپ قالدى.

ئارسىدىن سامانچىدىن ئۆزىگە نىسبەتەن بۇ ھېكايىنىڭ يەنە قانداق داۋام قىلىدىغانلىقىنى ئەدىن بىلسۇن!

مۇلازىمەتچىلەر كېلىشتى:

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى نادىرسى

ـــ كەچۈرۈڭ، ماۋۇ سىزنىڭ ھېسابات تالونىڭىز!

ئارسىن سامانچىن ئاۋۇالقىدەكلا خاپىلىق ئىچىدە، ھېسابات تالونىنى ئۇ قويۇلغان پەتنۇس بىلەنلا نېرىغا ئىتتىرىۋەتتى:

ـــ ئالدى بىلەن ۋوتكا كەلتۈرۈڭلار.

ـــ ۋوتكا؟

ـــ ھەئە، ۋوتكا! ئەگەر رۇسچىنى بىلمىسەڭ، ئەمىسە ھاراق!

ـــ ھازىرلا ئەكىلەي، قانچىلىك؟

ـــ قۇچىقىڭغا قانچىلىك پاتسا شۇنچىلىك ئەكەل! تېز!

ـــ خوپ!

مۇلازىم ئىتتىك پوكەي تەرەپكە كەتتى. غەزەپلىنىپ تۇرغان ئارسىن سامانچىن تۆت ئەتراپىغا سەپسالدى. ئۇنىڭغا قاراۋاتقان بىرمۇ ئادەم يوق ئىدى. رېستورانداكى كىچىلىك تۇرمۇش داۋام قىلماقتا، مېھمانلار تولۇپ كەتكەن، ھەتتا بالكون غىمۇ ئادەم تولۇپ كەتكەنىدى. ھەممە يەردىن خۇشال پاراڭلىشىۋاتقانلارنىڭ كۈلكە ـ چاقچاق ئاۋازى، سوقۇشتۇرۇلغان رومكىلارنىڭ ئاۋازى كىلەتتى. پۈتۈن زال ۋاراڭ ـ چۈرۈڭغا تولغانىدى. مۇزىكا بىلەن زالدىكى كەيپىيات ماسلىشىپ كەتكەن بولۇپ، تام ـ تورۇستا يۇگۇرگەندەك ئۆتۈشۈپ تۇرغان نۇر سىزىقلىرى بىلەن قوشۇلۇپ كىشىلەرنىڭ يۈرىكىنى غىدىقلىماقتا، ھەربىرىكە كەلتۈرمەكتىدى، پەقەت ئۇلا ئادەم دېگىزى ئىچىدىكى تاشلاندۇق بولۇپ قالغان. ئۇ بېشىنىڭ ئايلىنىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدى. جىددىيلىشىپ كەتكەنلىكىدىن، ئۆزىنىڭ بۇ يەرگە كېلىش مەقسىتىنىڭ ئىشقا ئاشمايدىغانلىقىغا كۆزى يەتكەنلىكتىن يۈرىكى كۆكرىكىنىڭ ئىچىدە بىلىنەر ـ بىلىنمەس ئاغرىغاندەك بولدى. بۇ ھۇجۇمنىڭ زادى قايسى ياقتىن كەلگەنلىكىنى ـــ ئۇنىڭدىن يەنى ئايدانادىنمۇ ياكى ئۇنىڭ

يېڭى ھامىيسىدىنمۇ ــ بىلگۈسى كەلدى. ئەگەر ئايدانانىڭ ئۆزىدىن كەلگەن بولسا، ئۇ قانداقسىگە ماڭا ساتقۇنلۇق قىلىدۇ، مېنى دۈشمەنگە سېتىۋېتىدۇ، ئۇلارنىڭ ئىككىمىزنىڭ خۇسۇسىي ئىشىغا ئارىلىشىشىغا رۇخسەت قىلىدۇ، بۇنىڭدىن كېيىن ئايدانا قانداق ئادەم ھېسابلىنىدۇ؟ بۇ شالاقنى! يەنە كېلىپ نېمە ئۈچۈن؟ مېنى قوغلىۋەتمىسە بولمايدىغان زادى نېمىش يۈز بەردى؟

شۇنداق، شۇ ئىش. بۇ يېقىندا، ئۇلارنىڭ مۇناسىۋىتىدە يېقىنقى بىر مەزگىلدە خىلىلا ئۆزاق ئۆزۈكچىلىك بولغان، ئۇ ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشۈشتىن ئۆزىنى قاچۇرۇشقا باشلىغانىدى. شۇ سەۋەبتىن سامانچىن مۇشۇنداق قىلغان، بۇ يەرگە كېلىپ، سومكىسىنى قولىدىن چۈشۈرمەي سەھنىگە يېقىن يەردە ئۆرە تۇرغان، پۈتۈن بىر كېچە ئۆرە تۇرغان، ئۇنىڭدىن كۆز ئۈزمەي قاراپ تۇرغان، ئۇنىڭغا، ھەي ئالتۇن بىلەن قاپلانغان ئىلاھە، ئويغانساڭچۇ، غايىب بولغان كېلىن سېنىڭدىن سەھنىدە تەۋەلۈت بولماي تۇرۇپ، سەن ئۇنى دەپنە قىلىۋەتمەكچىمۇ؟ كىشىلەر ئىچىدە ئۇسسۇل ئويناش ئۈچۈن ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈدۈڭمۇ؟ ياكى سارايڭ بولۇپ قالدىڭمۇ؟ ــ دەپ توۋلىغۇسى كەلدى.

سامانچىنىڭ يۈرەك قېتىدا يەنە ئەجەللىك، ئۆتكۈر تىل ــ ئاھانەتلەر بار ئىدى، لېكىن ئۇ بىرىنىمۇ ئاغزىدىن چىقارمىدى... ئۇ باشتىن ــ ئاخىر شۇ يەردە تۇرۇپ قارايتتى، سومكىسىدا بولسا ئۇ قاتتىق ئىشىنىدىغان ئۇلۇغ قول يازما بولۇپ، ئۇنىسىز تۇتقۇندەك ئۆزىنىڭ دۇنياغا كۆز ئېچىش پەيتىنى كۈتۈپ ياتاتتى. لېكىن، بۇنداق پەيت قاچان كېلەر؟ خەقنىڭ بۇنىڭ بىلەن نېمە ئىشى؟ پەقەت ئۇلا...

دەل شۇ چاغدا، بەلگىلىمە بويىچە سەھنىدە مۇزىكا جارالىدى، دۇمباق رېتىمىغا ئەگىشىپ بىر ئايال ناخشىچى جۇشقۇن ئاۋازىنى قويۇۋەتتى، ئۇنىڭ شەھۋانىي قىلىقلىرى كىشىنى

ئۆزىگە شۇنداق تارتتىكى، تاماشىبىنلار كوللېكتىپ ھالدىكى شەھۋانىيلەرچە ئىنتىلىش بورنىدا نېمە قىلىشىنى بىلمەي، ئۇنىڭغا مىقتەك تىكىلگىنىچە قاراپ، ئەسەبىيلەرچە قىزغىن چاۋاك چېلىپ، ئىسقىرتىپ كېتىشتى، ئۇلارنىڭ چاڭقاق كۆز لىرىنىڭ ئۇنى ھاپ قىلىپلا يۇتۇۋەتكۈسى كېلەتتى. سامانچىن بولسا، سەھنىنىڭ يېنىدا ئۇنىڭ كېكىردىكى بىلەن بەدىنىنى قانداق تەڭ ئىشلىتىدىغانلىقىغا قاراپ تۇراتتى، بۇنداق ئېغىر مۇزىكا مەدىكارى بولغانلىقى ئۈچۈن ئىچىدە بەكمۇ ئازابلىناتتى. قارا يامغۇر ئىچىدە يالت قىلىپ يانغان چاقماققا ئوخشاش، ئۇلارنىڭ كۆزلىرى بىرنەچچە قېتىم ئۇچراشتى. ئايدانا بۇنىڭ نېمە ۋەقە ئىكەنلىكىنى بىلدى.

بۇ بىر يېڭى باسقۇچ ئىدى. باشلانغان چاغدا يەنىلا شۇنداق ئىدى، بۇ قېتىم بولسا سامانچىن يەنىلا سومكىسىنى تۇتۇپ تۇراتتى، ئۇنىڭ ئىچىدىكىسى يەنىلا شۇ ئۇلۇغ ئەسەر، لېكىن خەق ئۇنى زالدىن ھەيدەۋاتىدۇ...ئۇ يەنىلا بويسۇنۇشى شەرت.

مۇلازىم كەلدى، ئۇنىڭ قولىدىكى پەتنۇستا بىر بوتۇلكا ۋوتكا تۇرۇپتۇ.

— مەرھەمەت، قويۇپ بېرەيمۇ؟ ئېگىز پۇتلۇق رومكىغا قويۇپ بېرەيمۇ ياكى ئىستاكانغا؟

— ئىستاكانغا!

— قانچىلىك قويايى؟

— تولدۇرۇپ.

ئۇ لىق بىر ئىستاكان ۋوتكىنى خۇددى كۆيۈۋاتقان چوڭ قۇر ھاڭغا تۆككەندەك كانىيغا تۆكۈۋەتتى. ساراڭلىق — تە، قېقىلىپ ئۆلەي دېدى. ئۇنىڭ ئۆزىنى كۆيدۇرۇپ ئۆلتۈرگۈسى كەلگەنىدى.

— مەن قانچىلىك پۇل تۆلىشىم كېرەك؟ — دېدى ئۇ تالونغا قاراپ ۋە ئوخشاشلا بىر تىينمۇ كەم قىلماي تۆلەۋېتىپ

ۋىدى، مۇلازىم ھەيران قالدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ گەپمۇ قىلماي سىرتقا قاراپ ماڭدى، شۇنىڭ بىلەن تەڭ بىر ئىستاكان ۋوتكىنى ئىچىۋەتكەندىن كېيىن قېتىشقان مۇرىسىنى تۇز قىلىپ، كۆك تومۇرلىرى كۆپۈپ كەتكەن بوينىنى سوزۇپ، بەدىنىنىڭ تەڭپۇڭلۇقىنى ساقلاپ قىلىشقا قانداق تىرىشىۋاتقانلىقىنى خەققە بىلدۈرۈپ قويماسلىققا تىرىشتى.

كىيىم ساقلاش ئورنىغا كېلىپ شىلەپىسىنى ئېلىپ، ئوخشاشلا قىلچە چاندۇرمىغان كەيپىياتتا بېشىغا كىيدى. ئۇ قىشتىمۇ، يازدىمۇ شىلەپە كىيىشكە ئامراق ئىدى. شۇڭا ئايدانا ئۇنى «شىلەپىلىك خوجام» دەپ ئاتايتتى. ئۇ چىقىش ئىشىكىگە كەلگەندە، ئۇنىڭ ــ ئايدانانىڭ سەھىنىدە ناخشا ئېيتقان ئاۋازى كەلدى. پۈتكۈل رېستوران قىزغىن چاۋاكقا تولدى ــ بۇ زارىقىپ كۈتكەن ئىش ئىدى: ئاتاقلىق بىر ئايال ناخشىچى مەيدانغا چىققانىدى! بىرىنچى قېتىملىق «ئايدانا! ئايدانا!» دېگەن تەلۈمىلەرچە ۋارقىرىغان ئاۋازلار كەلدى. ئارسىن سامانچىن ئارقىغا بۇرۇلمىدى، پەقەت قەدىمىنىلا ئاستىلاتتى، ۋوتكىنىڭ كۈچىنى تىرىشىپ بېسىش بىلەن بىر ۋاقىتتا ئۇ يەنە: ھۇزۇرلىنىڭلار، بۇ كۆرۈنۈپ تۇرغان ئۆگىنىش قورالى ــ ئېلان ۋە مودىنىڭ چوققىسى، دەپ پىكىر يۈرگۈزەلىدى. مۇشۇنداق ئۇنۇمگە ئېرىشىش ئۈچۈن پۈتكۈل ئاساس قۇرۇلمىسى ئىشقا چۈشۈپ، ھاياتلىق رېقابىتى ئېلىپ بېرىلىۋاتاتتى. شۆھرەت، نام، ئاخىرىدا ھەممىسى پۇلنىڭ يوپۇرماق چۈشكەندەك ئاسماندىن چۈشۈشى ئۈچۈن ئىدى. ئۇ ھەتتا تەئەددى قىلىپ: «پۇلسىز كۈنلەرنىڭ ئۆتمىكى قىيىن، بىر قەدەم مېڭىشمۇ شۇنچە مۇشكۈل، ھەي، ئۇھا!» دەپ غودۇڭشىدى. ئۇنىڭ پۈتىنى قاتتىق قېقىپ، ئاۋازىنىڭ بارچە كۈلگۈسى، ئۇيناقلاپ سەكرىگۈسى كەلدى ــ يۇ... ئۆزىنى توتۇۋالدى. دەرھاللا ئۇنىڭ يەنە ئۇنىنىڭ بارچە يىغلىغۇسى، ئاۋازىنى پەرۋەردىگارغا يەتكۈدەك قىلىپ يىغلىغۇسى،

ئۇنى ئىچ پۈشۈقتىن ئۆلتۈرۈپ قويغۇسى كەلدى. ئاقسۈڭنىڭ مۆلچەرلەشكە بولاتتىكى، بىرەر قورقۇنچلۇق ئىش قىلىپ قويۇپ ماسلىق ئۈچۈن بىرەر يەرگە بېرىپ مۆكۈۋېلىش كېرەك ئىدى. ھازىر تېخى كېچىكمەيدۇ، تېزرەك كېتىش، مەڭگۈ غايىب بولۇش كېرەك.

ــ مۇھەببەت ۋە قاتىللىق! قانداقلارچە مۇناسىۋەتلىك ئىش بولىدۇ؟ بۇ سېنىڭ ھاراق ئىچىۋېلىپ قالايمىقان ئويلارغا پاتقىنىڭ ئەمەسمۇ! ياق، بۇ ھاراق ئىچىۋېلىپ قالايمىقان ئويلارغا پاتقانلىق ئەمەس، ــ دېدى ئۇ ئۆزىنىڭ سوئالىغا ئۆزى جاۋاب بېرىپ ۋە بۇ خىيالدىن مۇزدەك تىترەككە چۈشۈپ... ــ مۇھەببەت ۋە قاتىللىق...

سىرتقا قاراپ ماڭغاندا ئۇنىڭ كاللىسى يەنە قوچۇلۇشقا باشلىدى: مەن قەبرەمدە ياتقان ۋاقتىمدىمۇ ئېسىمدىن چىقمىمەن، ھەرگىز كەچۈرمەيمەن!...

3

دۇنيادىكى جانلىقلارنىڭ ھەممىسىنىڭ ئۆزىنىڭ تەقدىرى بولىدۇ. يەنى ھەرقايسىسىنىڭ ئۆزىگە تۇشلۇق تەقدىرى بولىدۇ. مەڭگۈ شۇنداق بولىدۇ. بۇنىڭدىن ھېچكىم قۇتۇلالمايدۇ... تەقدىرنى كۆتۈش جەريانىدا كەم بولسا بولمايدىغان كۈنلەر كېلىدۇ ۋە ئۆتۈپ كېتىدۇ. تاكى ئاخىرقى بىر كۈنگىچە، ئاخىرقى بىر سائەتكىچە... بۇ مەڭگۈ شۇنداق بولىدۇ.

قارىمامدىغان، يەنە نەدىندۇر بىر يەردىن شامال چىقىپ كەلدى ــ بۇ تەقدىر ئىلاھەسىنىڭ سەيلە قىلىپ يۈرۈپ بىر دىنلا ئېسىگە كېلىپ قالغىنى بويىچە ئالدىراپ ـ تېنەپ ھەرقايسى جايلارغا بېرىپ، ھازىر مەۋجۇت بولۇپ تۇرغان دۇنيادە-

كى، كىشىلەرنىڭ قەلبىدىكى، كىشىلەرنىڭ پىكرى بىلەن كىشىلەرنىڭ قىلىقلىرىدىكى ھەممە نەرسىنى تەكشۈرۈپ كۆ-رۈش ئۈچۈن سەيياره تەكشۈرۈشكە چىقىشى ئىدى. تەقدىر ئىلاھەسى يەنە ئۆزىنىڭ ھەممە جىددىي ئىشلىرىغا تۈتۈش قى-لىشقا كىرىشتى، يەنە ئاۋۋالقىغا ئوخشاشلا، چوڭقۇر ئويلىنىپ پىلانلاپ، يوشۇرۇن تەييارلىق كۆرۈپ، نۇرغۇن ئەھۋاللارنى ئە-قىلگە سىغقۇدەك قىلىپ تاسادىپىي ئۇچراشتۇردى، بۇ ھال يە-نە بەزى جانلىقلارنىڭ تەقدىرىنى ۋە دۇنيادىكى سەپىرىنى ئە-قىلگە سىغقۇدەك قىلىپ ئالدىن بەلگىلىدى. ئۇلار ھېرىش - چارچاشنى بىلمەيدىغان تەقدىرنىڭ ئىرادىسىنى ئۆز بېشىدىن كەچۈرۈپ باقماقچى، ئۆزىنىڭ كەلگۈسى كۇنلىرىگە چىداپ ئۆتمەكچى، ئۇلار ئىختىيارسىز ھالدا شۇ مەسىلىلەرنى كۆتۈ-رۈپ چىقىپ ئارقا - ئارقىدىن تەڭرىگە: نېمە ئىشلار يۈز بېرە-دۇ؟ نېمە ئۈچۈن؟ قانداق قىلىش كېرەك؟ — دەپ خىتاب قىلاتتى...

لېكىن، مەيلى پەس ئاۋازدا پىچىرلىسۇن ۋە مەيلى ئۇنلۇك توۋلىسۇن، تەڭرى بۇلارنىڭ ھېچقايسىسىنى ئاڭلىيالمايتتى...

ئەقەللىيسى ئىچكىرى تاغ ئىچىدىكى شۇ ياۋايى ھايۋانمۇ تەڭرىگە تەلمۈرۈپ جېنىنىڭ بارىچە نالە قىلاتتى، بۇنىڭغا چە-دىماي كەتكەن ئاي بىردەم بۇلۇتلارنىڭ ئارىسىغا مۆكۈنسە، بىردەم قارلىق چوققىنىڭ ئارقىسىغا ئۆتۈۋالاتتى، بۇ ياۋايى ھايۋانمۇ ھەممە يەردە مەۋجۇت تەقدىرنىڭ ئۇۋال قىلىشىغا ئۇچرىغان، تەقدىر ئۇنىڭغا — ئېگىز تاغ يىلپىزىغا — ئالدىن-ئالا مەلۇم...نى تەييارلاپ قويغان.

چىشى يىلپىز تالىشىش جېڭىدە مەغلۇبىيەتكە ئۇچرىغان ئوقيىلپىز تاشلۇبتىلىپ، ئىرقىنى داۋاملاشتۇرۇش ھوقۇقى-دىن مەھرۇم قىلىنغاندىن كېيىن، ئۇنىڭغا بىر كۇننى ئۆتكۈ-زۈش گويا بىر يىلنى ئۆتكۈزۈشكە ئوخشاش ئۇزۇن بىلىندى.

دەل شۇ تاپتا ئۇنىڭغا تېخىمۇ قاتتىق ئازاب بولۇۋاتقىنى ـ ئۇ تەبىئىي قارشىلىق كۆرسىتىۋاتاتتى، مەغلۇبىيىتىگە ئۇزۇل ـ كېسىل تەن بەرمەي، ئۆز كۈچ ـ قۇدرىتىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ئۈمىدىدە بولۇۋاتاتتى. ئۇ بەزىدە ھېچنېمىگە پەرۋا قىلماستىن قاتتىق بىئارام بولۇپ كېتەتتى. ئۇ مەلۇم بىر چىشى يىلپىزنىڭ ئارقىسىغا كىرىۋېلىشنى ئويلايتتى ـ يۇ، ئەمما چىشى يىلپىزلارنىڭ ھەممىسى «ئىگىسى بار چىرايلىق گۈل»ـ لەردىن بولغاچقا، ئىنتىلمىشلىرى پۈتۈنلەي بىكارغا كېتەتتى. ئۇ بىرنەچچە قېتىم رەقىبىگە ئېتىلىپ، ئۇنى بىر بوغۇپلا ئۆلتۈرۈۋەتمەكچىمۇ بولغان، ھېچبولمىغاندا ئۆزىنىڭ مەۋجۇت ئىكەنلىكىنى بىر كۆرسىتىپ قويۇشنى ئويلىغان، لېكىن ئېـ لىشىش تولا چاغلاردا يەڭگۈچى بىلەن يېڭىلگۈچىنى ئايرىۋېـ لىش مۇمكىن بولماسلىق بىلەن نەتىجىلەنگەن. بارلىق خام ـ خىياللار تۈگىگەن: ئۇرۇقداشلىرى ئەمەلىيەتتە ئۇنى كۆرۈپ تۇرۇپ كۆرمەسكە سالغان، گويا ئۇ زادىلا مەۋجۇت ئەمەستەك. شۇڭا، ئۇ پەقەت چەت ـ ياقىلاردىلا تەمتىرەپ يۈرۈشكە مەجبۇر بولغان، يىلپىزلار توپى ئوۋ ئوۋلاپ چوڭ ئولجىغا ئېرىشكەن چاغلاردا، ئۇ بۇنىڭ سىرتىدا قالغان. بۇنداق بېسىمغا ئۇچراش ھالىتىگە چىداش ئۇچۇن تەسەۋۋۇر قىلىش تەس بولغان سەۋرچانلىق كېرەك، جىددىيچىلىكتە نېرۋىلىرى تارتىشىپ قېلىش دەرىجىسىگە بېرىپ يەتكەن ئېغىر بېسىقلىق كېرەك، غاجىلاش ئۇچۇن باشقا يىلپىزلار يەپ ئېشىپ قالغان سىگنـ ۇە ئۇستىخانلار چىقىپ قالار دەپ سەۋرچانلىق بىلەن كۈتۈش كېرەك، ئۇنىڭ تەقدىرى ئەمدى شۇ دەرىجىدە ئېچىنىشلىق ھالغا يەتكەنىدىكى، ئۇ قارىماققا شۇنداق سۈرلۈك بولسىمۇ ـ غايەت زور كاللىسىغا ئورۇنلاشقان قاشلىرى بىرئاز تۇرۇلگەن بولسىمۇ، سەل ـ پەل ھارغىنلىق چىقىپ تۇرغان كۆزلىرىدىن نۇر چاقناپ تۇراتتى، تومتىرناقلىرى تۇزلىنىپ كەتمەي ئېـ

گىز ـ پەس تۇرسىمۇ، لېكىن قۇيرۇقى بوشاپ ئىگىلىپ، ساڭگىلاپ قالغاندى. بۇ ھال ئوقيىلپىزنىڭ يەنىلا زۆرۈر ھا-لىتىنى ساقلاپ قېلىۋاتقانلىقىنى چۈشەندۈرۈپ بېرەتتى.

ئۇنىڭ ئۇرۇقداشلىرى بولسا بۇلارنىڭ ھېچبىرىگە پىسەنت قىلىپ قويۇشمىدى. پەقەت كۆچۈكلىرىنى ئەگەشتۈرۈپ يۈر-گەن پەسىل خاراكتېرلىك ئەر ـ خوتۇن يىلپىزلارلا خۇددى ئوقيىلپىزنىڭ ئۆزلىرىنىڭ ئالدىدا ئۆتكۈزۈپ قويغان، يۈز كېلەلمەيدىغان بىرەر سەۋەنلىكى بارەك ئۇنىڭغا غەزەپ بىلەن بىرنەچچە مەرتەم ئالىيىپ قاراپ قويۇپ ئۆزلىرىنى چەتكە ئا-لدى. ئۇنىڭ ئەسلىدىكى چىشى يىلپىزى بولسا ئۇنى ئېتىراپ قىلىپمۇ قويمىدى ـــ ئۇ قۇيرۇقىنى شىپپاڭشىتىپ، شەرمەن-دىلەرچە ئىغۋاگەرچىلىك قىلغاندەك، گويا ئوقيىلپىزنى بىر سايىدەك كۆرۈپ، يېڭى تاپقان ئاشنىسى بىلەن مۇرىنى مۇرىگە تىرىگەن ھالدا ئۇنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ كەتتى. ئوقيىلپىز تېخى يېقىنىدىلا تەڭرىتاغ تىزمىلىرىدىكى يىل بويى قار بىلەن قاپلا-نىپ تۇرىدىغان ئېگىز تاغ ۋە جىلغىلاردا ئۆز ئۇرۇقداشلىرىنى باشلاپ ئاتامان بولۇپ يۈرگەنىدى، مانا ئەمدى بىرىنىڭ ئارقا-سىدىن بىرى داۋاملىشىۋاتقان بۇنداق ھاقارەتلەرگە چىدىشى كېرەك ئىدى. ئۇرۇقداش توپ تۇرمۇشىدىن ئايرىلغاندىن كې-يىن، ئۇ بورسۇق، سېرىق چاشقان ۋە بەزىدە تېخى ياۋا توشقان قاتارلىق كىچىك ھايۋانلارنى تۇتۇپ يەپ، ئەپلەپ ـ سەپلەپ كۈن ئۆتكۈزۈپ كەلدى. ئوقيىلپىز گەرچە ئىلگىرىكىدەك ياۋا-يى ئاچا تۇياقلىق ھايۋانلارنىڭ گۆشىگە تويۇپ كۈن ئۆتكۈزەل-مىسىمۇ، لېكىن، ئومۇمەن قىلىپ ئېيتقاندا، ئاچ قالمىدى. بۇنداق ئاچا تۇياقلىق ھايۋانلارنى ئۇ ئىلگىرى كۈندە دېگۈدەك ئۆۋلىيالايتتى. ئەمدى تەلەيمۇ ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈدى.

لېكىن، ئۇنىڭ قارشىلىق كۆرسىتىش ئىرادىسى خوراپ تۈگىمىدى، ئەمەلىيەتتە يېقىنلىشىشقا بولمىغۇچىغا ئايلىنىپ

قالغان ئۇ تېخى تاشلىۋېتىلگۈچىگە، تەقدىر تەرىپىدىن مەجبۇ-
رەن ھاقارەتلىك تۇرمۇش كەچۈرىدىغان بويسۇندۇرۇلغۇچىغا
ئايلىنىپ كەتمىگەنىدى. ئۇنىڭ ئەكسىچە، ئۇنىڭ قوجۇدا-
قارشىلىق مەجەز يەنىلا قايناپ ـ تېشىپ، رېئاللىقنى قوبۇل
قىلىشقا ئۇنمايۋاتاتتى. ئۇنىڭ ھايۋانىيلىقىنىڭ چوڭقۇر يې-
رىدە قارشىلىق قوزغىلىۋاتاتتى، بېسىۋالغىلى بولمايدىغان بىر
كۈچ ئۆسۈپ چىقىپ، ئۇنىڭدىن بۇ ئەتراپتىن تېزرەك كېتىش-
نى، بۇ ئېغىز تاغ ۋە ئېدىرلاردىن كېتىشنى تەلەپ قىلىۋاتا-
تتى. بۇ يەر ئۇنىڭ ئۈچۈن كۆڭۈلسىز بولۇپ قالغانىدى. مەڭ-
گۈلۈك ئايرىلىش، ئىككىنچى قايتىپ كەلمەسلىك كېرەك.
باشقا بىر دۇنياغا بېرىش كېرەك. ئۇ يەر بارىمەن دېسىلا
بارالايدىغان يەر ئەمەس، ئۇ تاغنىڭ نېرىسىدا. ھەيۋەتلىك بىر
بەلدىن ئۆتكەندىن كېيىن ئاندىن يېتىپ بارالايدىغان، قىشىن ـ
يېزىن قار ـ مۇز ئېرىمەيدىغان تاغنىڭ نېرىسىدا. ئۇ يىل-
پىزلار كەمدىن ـ كەم يېتىپ بارالايدىغان يەرگە بارىدۇ. ئۇ
يەرگە يېتىپ بارماق تەس ـــ پەقەت يازدىلا، يەنە كېلىپ ساناق-
لىق بىرنەچچە كۈن ئېچىدىلا يېتىپ بارغىلى بولىدۇ. يەنى
ئاسمان ـ پەلەك ئېغىز ئۇچىدىغان قۇشلارمۇ ئاسان يېتىپ
بارالمايدىغان ئۇزەڭگىلەش تاغ تىزمىلىرى ئارىسىدىكى ئېغىز-
لىككە بارىدۇ. بىر خىل كۈچ ئۈنى ئېچىدىن شۇ يەرگە بېرىشقا
ئۇندىمەكتە، نېرى قىلىشقا بولمايۋاتقان ئازاب ئۇنى ئۇ يەرگە
بېرىشقا قىستىماقتا. ئىلگىرى ئۇ ئۇ يەرگە يازنى ئۆتكۈزۈپ
كېلىشكە بارغان. لېكىن ھازىرقى تىراگېدىيە شۇكى، ئىلگىرى
قىلغان ئىشنى ئەمدى قىلىش تەسكە چۈشۈۋاتىدۇ ـ دە...
بەلدىن ئاشىدىغان يول ئەگرى ـ بۈگرى بولۇپ، تىكلىك-
تە بۇلۇتلارغا تاقىشىدۇ. ئېغىزلىكتە قىشىن ـ يېزىن قار ئې-
رىمەيدۇ، يايلاپ يۇرگەن قويلارغا ئوخشاپ قالىدىغان بۇلۇتلار
شامالنىڭ ھەيدىشى بىلەن بەلدە ئۆملىشىدۇ، ئاندىن كېيىن

تاغنىڭ نېرىسىغا يوشۇرۇنىدۇ ـ دە، يانتۇلۇقنى بويلاپ تۆۋەن-لەيدۇ... بۇلارنىڭ ھەممىسى يېقىنلا يەردە...

ئوقيىلىپىز توختاپ، ئورنىدا تۇرۇپ ھەممىنى كۆزىتىپ، قانچىلىك قار دۆۋىلىرىدىن ئۆتىدىغانلىقىنى مۆلچەرلەپ باق-تى. ئۇ مۇشكۇلات ئىچىدە قالقان قار دۆۋىلىرىنى بېسىپ ما-ڭاتتى، بەزىدە قارىنغىچە قارغا چۆكۈپ كەتكەندە، تۆت پۇتلاپ ئۆمىلەيتتى. ئۆمىلەپ چىقىۋالغاندىن كېيىن داۋاملىق بې-غىرلاپ ئىلگىرىلەيتتى ۋە يەنە پۇتۇن بەدىنى بىلەن تاغنىڭ مۇزدەك باغرىغا كىرىپ كېتەتتى. ئۇ نەپەس ئېلىشتا قىينى-لىۋاتقانلىقىنى، گويا ئولجىسىنى ئۆلەر ـ تىرىلىشىگە باقماي قوغلىغاندەك بولۇۋاتقانلىقىنى، يۈرىكىنىڭ ھەربىر سوقۇشى قۇلىقىدا غۇڭۇلداپ ئاڭلىنىۋاتقانلىقىنى سەزدى. ئەڭ قور-قۇنچلۇقى پات ـ پات ئېغىر ھاسىراپ يېقىلىشى، ئارقىغا سىيرىلىپ كېتىشى ۋە كۆزىگە ئىلغا بولۇۋاتقانلارنىڭ ھەممە-سىنىڭ ئەگرى ـ بۈگرى، مايماق ـ سايماق بولۇپ كېتىۋاتقان-دەك كۆرۈنۈشى ئىدى. ئەتراپتىكى دۇنيا گۆمۈرۈلدى. داۋاملىق ئىلگىرىلەپ چوققىغا بارغۇدەك مادارى قالمىدى، ئۇ غىزىلداپ نەپەس ئالاتتى، ئىنجىقلاپ ھۆركىرەپ قويياتتى، بىراق بىر قە-دەمۇ ئىلگىرىلىيەلمەي قويدى... مۇبادا ئۇ ئىلگىرىكىدەك كۈچكە تولۇپ تۇرغان بولسا، يەنە بىر ـ ئىككى سائەتتە ئۇ-زەڭگىلەش بېلىدىن ئۆتۈپ، ئاخىرىدا ئىككىنچى بىر دۇنياغا يېتىپ بارغان بولاتتى. جەننەتتە بىرمەھەل ۋاقتىنى ئۆتكۈزەتـ-تى... بۇ مەقسەت ئىشقا ئاشسا، بۇ قېتىم ئۇ مەڭگۈ قايتمايـت-تى، ئاخىرقى بىر نەپسىگچە، ھاياتىنىڭ ئاخىرقى بىر دەقـ-قىسىگچە مەڭگۈ شۇ يەردە قالاتتى...

نېمە قىلارىنى بىلمەي كەتكەن ئوقيىلىپىز ئەنە شۇ تەرە-قىدە تاغلارنى ئارىلىدى، ئۆتۈشكە كۆزى يەتمىگەن بوسۇغىلار ئالدىدا قىينىلىپ، ئۇمىدسىزلىك بىلەن بېشىنى چايقاپ،

تاشتەك قېتىپ كەتكەن يەرنى تىرناقلىرى بىلەن تىتىلىدى. ئەگەر ئۇنىڭدا تۇغما ھالدىكى ئاۋاز چىقىرىپ يىغلىيالايدىغان ئىقتىدار بولغان بولسا ئىدى، ئۇ راسا ھۆركىرەپ بىر يىغلاپ ئەتراپتىكى تاغۇتاشلارنى لەرزىگە سېلىۋەتكەن بولاتتى.

ئوقيىلىپىز بەلدىن ئۆتۈشكە بىرنەچچە قېتىم ئۇرۇنۇپ باققان بولسىمۇ، لېكىن مۇۋەپپەقىيەت قازىنالمىدى... بىر قېتىم دېمى قىسىلىپ تۇرغاندا، ئۇنىڭ يېنىدىن ئونغا يېقىن چوڭ مۇڭگۈزلۈك ئارقار ــ خۇددى يېقىنلا يەردە يىرتقۇچ يىلپىز يوقتەك ــ «تاكىراڭ ـ تاكىراڭ» قىلىپ ئۆتۈپ كېتىشتى. ئۇلار ئۇنى كۆردى، ئۇ بولسا ئۇلارنى كۆرمەگەنگە سېلىۋالدى، بۇ ئېگىز تاغلاردا ياشايدىغان يىلپىزلار ئۇچۇن تەبىئەت ئورۇنلاشتۇرغان ئولجا ئەمەسمىدى؟!... ئاھ تاغلار، يەر يۈزىدە مۇشۇنداقمۇ ئىش بولامدۇ؟! لېكىن تاغلاردىن زۇۋان چىقمىدى. مۇشۇنداقمۇ ئىش بولامدۇ بۇ ئالەمدە؟! لېكىن ئېگىز ئاسماندىن ساداچىقمىدى. ئوقيىلىپىز ئازابلانغان ھالدا بېشىنى تۆۋەن سالدى...

بىر زامانلاردا ھەممە ئىش ئويدىكىدەك بولغان ئەمەسمىدى. بىر ئاتلىسلا شارقىراپ ئىتتىك چۇشۇۋاتقان شارقىراتمىلاردىن ئۆتۈپ كېتىدىغان ۋاقىتلىرى بولغان. بۇنداق شارقىراتمىلاردىن ئاتلاپ ئۆتۈپ كېتەلمىگەن ھەرقانداق ھايۋان چوڭقۇر ھاڭغا چۇشۇپ كېتىپ، ئۇستىخانلىرى تاشلارغا تېگىپ پاچاق ـ پاچاق بولۇپ كېتىدىغۇ. ئۇ زامانلاردا ئوقيىلىپىز ناھايىتى چاققان ئىدى، ئۇنى توسۇپ قالالمىغان نە توساق، نە چوڭقۇر ھاڭ، نە تىك يار بولسۇن، ھەممىسى ئۇنىڭ ئالدىدا بىر تىينىغا توختمايتتى. جۇدۇن ئۇنىڭغا خۇددى يېقىن ئادىمدەك قۇچاق ئاچاتتى. مەلۇم پەرىشتە ئۇنىڭغا: «مېنىڭ يېنىمغا كەل، ئوقيىلىپىز، كەلگىن!» دېگەندەك بولاتتى. ئۇ بويسۇنۇپ، ئۇنىڭغا قاراپ ئۇچقاندەك يۇگۇرەيتتى، لېكىن ئۇ كۆرۈنمەيتى.

تى. ئۇ پەرىشتىنىڭ ئاۋازى يەنە بىر تاماندىن: «مەيەگە كەل، ئوقيىلىپىز، كەلگىن!» دېگەندەك بولاتتى. ئۇ يەنە چاپاتتى، سۈرئىتى ئوقتىن تېز بولاتتى... ئۇ زامانلاردا ئۇنىڭ نېمە قىلغۇسى كەلسە كۆچى يېتىپ ئاشاتتى، پۈتۈن دۇنيا ئۇنىڭغا مەنسۇپ ئىدى. يۇگۇرەيتتى، قوغلايتتى، ئېتىلاتتى، ئۇتۇپ چىقىش ھېچ گەپ ئەمەس ئىدى! ئەتراپتىكى جاھان ئۇنىڭ دۇنياسى ئىدى.

مانا ئەمدىلىكتە تەرەپ ـ تەرەپكە قاتىرىماقتا، ئۆمىلىمەكتە، ھېرىپ ـ چارچاپ ھالى قالمىدى، يېڭىلمەس تاغ ئالدىدا ئاھانەتكە چىداشقا توغرا كەلدى. ئۇ ئۆتۈپ كەتكەن ۋاقىتلىرىنى ئازاب ئىچىدە ئەسلەپ كەتتى.

چۈش ۋاقتى ئىدى، ھەركۈنى چۈش ۋاقتى بولىدۇ، لېكىن بۈنىسى ئۇنتۇپ كېتىشكە بولمايدىغان ياز كۈنلىرىدىكى بىر چۈش ۋاقتى...

بۇ يازنىمۇ ئوخشاشلا ئۇنتۇپ كېتىشكە بولمايدۇ...

مۇشۇنداق ئېگىزلىكتە، ئاسماندا بىرەر پارچە بۇلۇتمۇ يوق ئوچۇق كۈندە قۇياش نۇرى كۆيدۈرمەيدۇ، ئويمانلىقتىكىدەك جان ـ جانىۋارلارنى تەسكەيگە ھەيدىمەيدۇ، بەلكى ئاجايىپ، چەكسىز نۇرنى چاچىدۇ، تاغ دۇنياسىنى ئۆز نۇرى بىلەن باقىدۇ ھەمدە ھاياتلىق ئېنېرگىيەسىگە ئايلاندۇرۇپ، بۇ دۇنيادا ياشاۋاتقان بارلىق جانلىققا ـــ ئادەتتىكى ئوت ـ چۆپتىن تاغ ئۈستىدە ئايلىنىپ يۈرىدىغان ئۇچار قاناتلارغىچە ئىنئام قىلىپ بېرىدۇ. ئۇلارمۇ بۇ يەرگە ئۇچۇپ كېلىپ ۋاقتىنچە ماكانلىشىدۇ. ھەممىنىڭ ھەممىسى مۇشۇ دەقىقىدە قۇياش نۇرى ئاستىدا ھاياتلىقنىڭ پەيزىنى سۈرىدۇ.

ئاشۇ چۈشلۈكىمۇ مۇشۇنداق بولدى. ئۇلار (ئۇنىڭ بىلەن مەشۇقى) قۇياشنىڭ نۇرى ۋە ھەيۋەتلىك تاغلارنىڭ جەلپكارلىقىغا چۆمۈلۈپ، ئۇزەكگىلەش ئېگىزلىكىدە ئەركىن، ئازادە

چېپىشتى، ئورتاق خۇشاللىقى ئىچىدە يۇگۇرۈشتى، يۇگۇرۈش ئۈچۈن يۇگۇرۈشتى، ئۆزئارا ھۇزۇرلىنىش ئۈچۈن.

ئۇلار ئۇلۇشكۇن بۇ يەرگە كەلگەن. توپتوغرا بىر كۈن مېڭىپ، يېرىم يولدا تۇنەپ قالماسلىق، جۇدۇندا قارغا كۆموكۈپ قالماسلىق ئۈچۈن بەلدىن ئۆتۈش ۋاقتىغا بىر مىنۇتمۇ دەخلى يەتكۈزمىگەن. ئوقيىلىپىز بىلەن ئۇنىڭ مەشۇقى مۇراد ـ مەقسىتىگە يېتىپ، كۇنىپېتىشتىن ئاۋۋال نىشانلىغان يېرىگە يېتىپ كەلگەن، ئۇلار بىكاردىن ـ بىكار يۇگۇرۈشمىگەن! ئۇلار تەبىئىي تۇيغۇسى بويىچە بۇ يەرگە كەلگەن، تەبىئەت شۇ كۇنى ئۇلارغا ئامەت ئاتا قىلغان. مەنزىلگە يېتىپ كەلگەندىن كېيىن، ئۇلار ئۇھ دەپ بىر دەم ئېلىپ، ئەمدى تۇنەيدىغان بىر يەر تاللايلى دەپ تۇرغىنىدا، ئۇلارغا يېقىنلا بىر يەردە، بەلدىن ئەمدىلا ئېشىپ ئوتلاققا سۇ ئىچكىلى ۋە يېڭى ئوت يېگىلى كەلگەن ئونچە ئېلىككە كۆزى چۈشكەن. ئۇلارغا ئۇچرىغان ئاچا تۇياق ھايۋانلارنىڭ ئاقىۋىتى ئېچىنىشلىق بولاتتى، يېتىپ كېلىشى ئاپەتكە ئايلىناتتى؛ يىرتقۇچلار بولسا ئولجىغا ئىگە بولاتتى. يىلپىزلار دەرھال ھۇجۇمغا ئۆتتى. ئولجىغا يېتىشىۋېلىش ئونچىۋالا قىيىنغا توختىمىدى: بەلدىن ئەمدىلا ئاشقان ئېلىكلەر ھېرىپ ھالىدىن كېتىشكەنىدى. بىرى تۇتۇۋېلىنىدى، قالغانلىرى قېچىپ كەتتى. قاراڭغۇ چۈشۈپ كېتىشتىن ئىلگىرى بەخىرامان تۇرۇپ يېڭى گۆشكە ـــ ھورى چىقىپ تۇرغان تەملىك گۆشكە بىر تويۇۋېلىش بەك راھەت ئىدى. ئاسماندىكى يۇلتۇزلار گويا بۇنى بىلگەندەك، ئۆز شولىسىنى جىمغىنا، خاتىرجەم ھالدا ئۇلارنىڭ ئۇستىگە، ئېگىز ـ پەس يېيىلغان تاغ چوققىلىرىغا سېپىپ تۇراتتى.

ئەتىگىنى قۇياش ئوچۇق ئۇپۇقتىن كۆتۈرۈلۈپ تاغ ـ چوققىلار جانلاندى، ئۆزىنىڭ سەلتەنەت ۋە ھەيۋىتىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈپ، كۆرۈنۈشى بىلەن ئىزناسىنى تېخىمۇ ئېنىق قىلىپ

كۆرسەتتى.

ئوقيىلىپىز بىلەن ئۇنىڭ مەشۇقى ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشتى. ئادەتتى بويىچە بىردىنلا ئۇچراپ قېلىشى مۇمكىن بولغان ئولجىلار كۆرۈنۈپ قالامدۇ دەپ تەرەپ ـ تەرەپكە قارىماي، تۇنجى قېتىم كېلىپ ياتقان يېرىدە ئايلىنىپ، تاغلىق رايوننىڭ ھاۋاسىدىن ھۇزۇرلاندى، چاشكا بولۇپ، قۇياش تاغ چوققىسىغا كۆتۈرۈلگەندە ئىككى يىلپىز سەكرەپ ئىلگىرىلەپ، ئۇزاق سەپەرگە ئاتلاندى. گويا قۇياشنىڭ كۈچى يىلپىزلارنى جەلپ قىلىۋاتقاندەك ھەم ئىلھاملاندۇرۇۋاتقاندەك، ئۇلارغا مەسلى كۆرۈلمىگەن گۈزەللىك ۋە قۇۋۋەت ئاتا قىلدى، دەل مۇشۇ دەقىقىدە ئىككىسى بىر گەۋدە بولۇپ مەۋجۇت بولۇۋاتقانلىقىنىڭ ماھىيىتىنى چۈشەندى. بۇ ئۇلارنىڭ ئىناقلىقىنىڭ مەركىسى بولدى.

ئۇلار مۇرىلىشىپ ئەركىن ـ ئازادە چېپىشماقتا. بۇ چاغدا ئۇلار ئۇچۇن بۇ دۇنيادا قۇياش ۋە تاغدىن بۆلەك ھېچكىم، ھېچ نەرسە مەۋجۇت ئەمەس ئىدى. بۇ چاغدا ئۇلارغا ھېچقانداق ئولجا كېرەك ئەمەس ئىدى، ئولجا ئۇلار ماڭغان يولدا ئۇچراپ قالسىمۇ نەزەر ـ گۈزىرىنى سالمايتتى. ئۇلار قۇياش نۇرىدىن ھۇزۇرلاندى، يۇگۇرۇپ كېتىۋاتقاچ قۇياشنىڭ نۇرىنى ۋە قۇياشنىڭ ھارارىتىنى سۈمۈرۈپ، بارغانسېرى كۈچلىنىپ كەتتى، قىلچە ھارمىدى، ھاياتلىقنىڭ پەللىسىدىن ھۇزۇرلىنىپ ماڭدى. مۇشۇنداق بولغان...

يەر شارى ئالەمدىن ئىبارەت بۇ ئويۇنخانىدا ئايلانماقتا، يەر شارىدىكى ھەممە نەرسە كۆزگە كۆرۈنمەيدىغان مەڭگۈلۈك ئايلىنىش ئىچىدە مەۋجۇت بولۇپ تۇرماقتا، ئوقيىلىپىز چىشى يىلپىزنىڭ ھەمراھلىقىدا، قۇياش نۇرى يورۇتۇپ تۇرغان تاغ بىلەن جىلغىلار ئارىسىدا ئۇچقاندەك ئىلگىرىلىمەكتە، قۇياش بولسا، چۈش مەزگىلىدىكى ئېگىزلىكتە تۇرۇپ ئۇلارنى ئەللەي-

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى

لمەكتە، مېنىڭ يېنىمغا كېلىڭلار دەپ چاقىرماقتا، ئاسماندىكى ئۇچار قاناتلارغا جەلپ قىلماقتا، چۈنكى بۇ چاغدا چېپىش كېتىۋاتقان بۇ ئىككىسى يىرتقۇچ ھايۋانلار ئۇرۇقىنىڭ پەرىشتىسى بولۇپ قالغان... بەزى چاغلاردا ياۋايى ھايۋانلارمۇ پەرىشتە بولالايدۇ. موشۇنداق بولغان...

مانا، يازنىڭ راھەت كۈنلىرى ئاياغلاشتى، ئېگىز تاغلاردىكى يايلاق ۋاقتىمۇ ئاخىرلاشتى، ئۇ يەرنىڭ دۇنياسىدا روشەن ئۆزگىرىش بولدى ــ تاغ يانتۇلۇقلىرىدا جۈدۈن بولۇپ كەتتى. جۈدۈن ئۇستىخان ـ ئۇستىخاندىن ئۆتۈپ كېتىدىغان قاتتىق سوغۇق ۋە نەپەسنى بوغىدىغان شۇرغاننى قوزغاپ، ھايات ـ ھۇيت دېگۈچە بولغان ئارىلىقتا ئاسماننى قارا تۇسكە كىرگۈزۈۋەتتى. يىلپىزلار ئالدىراپ ـ تېنەپ قايتىش يولىغا چۈشتى، ئاران ئۇلگۈردى. بەزى ھايۋانلار مەڭگۈ ئاشۇ يەردە قالدى، قارغا كۆمۈلۈپ كەتتى. بەزى ئۇچار قاناتلار ئاسماندا قارىغۇ بولۇپ قالدى، توڭلاپ قېتىپ قالدى، ئاسماندىن خۇددى تاشتەك تۇرۇكلاپ چۈشۈپ كەتتى. موشۇنداق بولغان...

ئوقيىلىپىزنىڭ ئەمدى ئۇمىدسىزلىك ئىچىدە تىركىشىشى ــ ئاشۇ يەرگە بېرىش، ئاشۇ بۇلۇتلار ئاستىدىكى ئېگىز تاغقا چىقىپ، سىرلىق قۇياشنىڭ ئالدىدا پەيدا بولۇش ئۇچۇن ئىدى، بۇ قېتىملىقى تەنھا ئۆزىلا بېرىپ، ئۆزى مەڭگۈ غايىب بولىدىغان ئاخىرەتلىكىنى كۈتۈش ئۈچۇن ئىدى. ئۆزىنىڭ ھايات سەپىرىنى ئاخىرلاشتۇرىدىغان ھەرقانداق باشقا ئوسۇلنى بۇ تاشلىۋېتىلگەن ياۋايى ھايۋان قوبۇل قىلالمايتتى، پەقەت ئاشۇ يەردە، ئاشۇنداق ئوسۇلدىلا بولۇشنى ئارزۇ قىلاتتى.

بىراق، يول يوق. ئۇنىڭ ئۇچۇن بەلدىن ئېشىش يولى مەھكەم ئېتىۋېتىلگەن. ئوقيىلىپىز خىرقىراپ ئېڭراپ، ھۇۋلاپ، ھاسىراپ ـ ھۆمۈدەپ تۇرۇپ يۇقىرىغا ئۆرلەشكە تىرىشتى، سىيرىلىپ چۈشتى، يېڭىباشتىن تىترەپ تۇرغان

تىرناقلىرىنى ئىشقا سېلىپ ئورنىدىن قوپتى...

لېكىن، تەقدىر نېمە ئۇچۇن ئېگىز تاغدىكى بۇ يىلپىزغا ئەرزىمەس بىر قولايلىقنى بېرىشنى راۋا كۆرمىدى؟ ئۇنىڭ قىينىلىپ تۇرۇپ يالۋۇرغىنى بەلدىن ئېشىپ ئۇنىڭ نېرىسىدا غايىب بولۇش، مەڭگۈ شۇ يەردە قېلىشقۇ... تەقدىر ئىلاھىسىنىڭ مۇنداق قىلىشىدا ئالاھىدە بىر سەۋەب بارمۇ ـ يا؟ تەقدىر ئاللىقانداق بىر سەۋەبتىن ئۇنىڭ بۇ يەردە، ئۇزەڭگىلەش تاغ تىزمىسىنىڭ ئالدىدىكى يەردە قېلىشىنى راۋا كۆردىمىكىنە؟ تەقدىرنىڭ قانداق ئويى باردۇ؟

4

ئۇ بۇنىڭدىن ئىككى كۈن ئىلگىرى بىر ئوقۇرمەن بىلەن مۇنازىرىلىشىش ئۇچۇن بىر ماقالىگە تۇتۇش قىلغان. بۇ ئو-قۇرمەن توغرىدىن ـ توغرىلا: «قەلب دېگەن قانداق نېمە ئۇ، خالىغان بىرنېمىلەرنى ئۇنىڭ ھېسابىغا يېزىپ قويىدىغان؟ ئىراده بىلەن ئاڭلا ئادەم ئۇچۇن ئەڭ مۇھىم نەرسە!» دېگەنده، ئۇ: «بەلكىم شۇنداقتۇ، لېكىن بەزىده قەلبىنىڭ مۇھىم رول ئويناىدىغانلىقىنى (بىز ئۆزىمىز بۇ مۇھىملىقنى ئۇقمىساقمۇ) يوققا چىقارساق بولمايدۇ. قەلبىنىڭ ئىمپۇلىسى ھەتتا تارىخىي ۋەقەلەرنىڭ ھەل قىلغۇچ ئامىلىغا ئايلىنىپ قالىدۇ. قەلب ياخشىلىق بىلەن يامانلىقنىڭ دەسلەپكى مەنبەسى. قەلب بىر-ئىختىيارلىقنىڭ خېمىرتۇرۇچى!...» دەپ يېزىشقا باشلىغان. ئەگەر پۇرسەت بولسا، ئۇ بەزىده پەلسەپىۋى قارىشىنى بايان قىلىشنى ياخشى كۆرەتتى.

ھالبۇكى، ھازىر پەلسەپىۋى مەسىلىلەر ئۇستىده پىكىر-لىشىدىغان ۋاقىت ئەمەس. ئاشۇ كۈنى ئاخشىمى ئارسىن سا-

مانچىن ھەتتا كومپيوتېرغا تېگىپمۇ قويمىدى، ئۇ ئۆزىنىڭ بۇ يۇمۇرىستىك، پىكرى چوڭقۇر ماقالىسىنى ئەمدى يېزىپ تۈگىتەلمەيدىغانلىقىنى خىيالىغا كەلتۈرمىدى. ئۇ مۇزىكىمۇ ئاڭلىمىدى، ئىلگىرى ئۇ ھەركۈنى كەچتە مۇزىكا ئاڭلايتتى. ئەمدى ئۇ ئۆزىنىڭ بىكار ۋاقىتلىرىدا مۇزىكا ئاڭلىشىغا پۇر-سەت چىقماي قالىدىغانلىقىنىمۇ خىيالىغا كەلتۈرمىدى.

ئاشۇ قارغىش تەككۈر «ياۋرو ـ ئاسىيا» مېھمانسارىيىدا يۈز بەرگەن ۋەقەدىن كېيىن، ئۇنىڭ يۈرىكىدە بىر ئوت يالـ-قۇنلاشقا باشلىدى. ئۇ مەنىۋى ئاپەتنى باشتىن كەچۈردى ـــ ئۆزىنىڭ قانداق ئورۇندا تۇرۇشى كېرەكلىكىنى بىلمەي كەتـ-تى، بىردىنلا ئازاب ۋە غەزەپ ھاڭغا چۈشۈپ كەتكەندەك، بىر-دىنلا يەنە ھاڭدىن تىرىشىپ ـ تىرمىشىپ چىققاندەك بولدى. ئۇ بىرنەچچە قېتىم ئۆزى يالغۇز تۇرۇۋاتقان ئۆيىنىڭ بىردىنـ-بىر دېرىزىسى ئالدىغا كېلىپ تۇرۇپ كەتتى، بىراق ئۇ يەردە تۇرۇشنىڭ نېمە كېرىكى بارلىقىنى، نېمە ئۈچۈن ئۇ يەردە تۇ-رىدىغانلىقىنى بىلمەي كەتتى. غەلىتە يېرى شۇكى، ئۇ ئۆزى ئۈستىدە خۇددى ئۆزىنى كۆزىتىپ تۇرغۇچىدەك، ئۇچىنچى شەخس سۈپىتىدە ئويلىنىدىغان بولۇپ قالدى.

ئۇ، ئۇ يەردە تۇرۇپ پات ـ پات ئۇھ تارتاتتى، بېشىنى چايقاپ قويىاتتى، مېھمانسارايدىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىنمۇ ئېلىۋەتمىگەن گالىستۇكىنى تارتىپ ـ تارتىپ قويىاتتى. ئۇ خۇنۇك ئاسماندىن كۆز ئۇزمەي قاراپ تۇراتتى. ئۇدۇلدىكى ئا-شۇ بىنادا، ئوخشاشلا چوڭ سېمونت تاختىلىرى بىلەن سېلىنـ-غان كۇلرەڭ ئېگىز بىنادا چىراغلارنىڭ ھەممىسى قالماي ئۆ-چۈپ بولدى. چىراغلار يېنىقلىقىمۇ دەيلى، ئۇنىڭ نېمىگە پايـ-دىسى؟ ئۇچىنچى بىنانىڭ يەتتىنچى قەۋىتىدە تۇرىدىغان، ھا-زىر دېرىزە ئالدىدا تۇرۇپ قىلچە ئەھمىيەتسىز خىياللار بىلەن ئازاب چېكىپ تۇرغان بۇ بىرنېمىنىڭ ئاشۇ بىنادا تۇرۇۋاتقان

قوشنا ـ قولۇملار بىلەن نېمە ئىشى؟ مەيۇسلىنىپ، بولۇشـ
غىچە ئۇھ تارتىپ تۇرۇشىنىڭ نېمە پايدىسى؟ ئۇ كىمنى ئەيىب
لىيەلەيدۇ، كىمگە تەھدىت سالالايدۇ؟ بىلىش كېرەككى، ئىش
ئۆتۈپ كەتتى. تاكسى شوپۇرى ئۇنى جىمجىت تۇرغان يەتتە قە
ۋەتلىك بۇ بىنانىڭ ئالدىدىكى ھويلىنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كەل
گەندە ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قالماي كېلىۋاتقان چەت ئەلدە ئىش
لەنگەن پىكاپ ئۇلارنىڭ ئالدىغا ئۆتۈپ، كۆزنى قاماشتۇرىدىغان
كۇچلۇك چىراغ يورۇقىنى ئۇنىڭ كۆزىگە چۈشۈرۈپ كۆزىنى
ئاغرىتىۋەتتى. ئارسىن سامانچىن ماشىنىدىن چىقىپ كۆزىنى
كۆندۈرۈپ بولمايلا ھېلىقى ماشىنىدىن گەۋدىلىك ئىككى ئادەم
چۈشۈپ ئۇنىڭ ئالدىغا كەلدى. ئۇلارنىڭ تۇرقىدىن شۇنى ھۆ
كۈم قىلىشقا بولاتتىكى، ئۇلار ئۇنىڭغا تەھدىت سېلىش ۋە ئۇ
نى ھاقارەتلەش ھەتتا ئۇرۇش ئۈچۈن كەلگەنىدى. ئەمما ئۇلار
ئالدى بىلەن تاكسى شوپۇرىنى كەتكۈزۈۋەتتى:
ـــ ھەي، دەرھال ماشىناڭنى ھەيدەپ، بۇ يەردىن كەت! ـــ
دېدى.
ئۇلار ئارسىن سامانچىننى ئىتتىرىپ تامغا نىقتىدى:
ـــ قانداق، ئەڭ ـ ئەڭ ھۆرمەتلىك، ئۆيۈڭگە كەلدىڭمۇ؟
مۇشۇنداق بىر سېسىقچىلىقتا ماكان تۇتقان ئىكەنسەن ـ دە.
قارا تېخى شىلەپە كىيىۋالغىنىڭنى، ـــ ئارسىن سامانچىن بە
رەر جاۋاب قايتۇرۇشقا ئۇلگۈرۈپ بولغۇچە، ئۇلارنىڭ بىرى
بىردىنلا ئۇنىڭ شىلەپىسىنى تارتىپ كۆزىنى ئېتىپ قويدى، ـــ
ھېزى بول، ئۆزۈڭنىڭ ئىشى بولمىغاندىن كېيىن ئارىلاشقۇچى
بولما! ئۇنداق قىلمايلا ئارقا ـ ئارقىدىن ماقالە يازىدىغان بول
ساڭ، ئاقىۋىتىڭ ياخشى بولمايدۇ. سىلەردەك ئادەملەرنى ئاتە
دىغانغا ئوق تېپىلىدۇ! ئۇقتۇڭمۇ خۇمپەر؟ قاراپ تۇر، يەنە
شۇنداق قالايمىقان يېزىۋېرىدىغان بولساڭ، پۈتۈن يازغانلىرىڭ
نى ئۇنتۇپ كېتىسەن! ھىم، قارا بۇ خۇمپەرنى، غەرق مەست

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى نادىرىسى

بولۇپ كەتكىنىنى! ئېسىڭدە تۇت، قۇيرۇقۇڭنى چىڭ قىسىپ يۈر، بولمىسا پۇشايمانىنى ئالىدىغان قاچا تاپالمايسەن.

ئۇلار ئۇنى تاشلاپ دەرھال ماشىنىسىنى ھەيدەپ كېتىپ قېلىشتى. ئۇ ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن تاش ئاتاي دەپ ئويلىدى-يۇ... بۇ قانداق مۇمكىن بولسۇن! ئۇنىڭ كۆڭلى ئېلىشتى. ئامالسىز بىنانىڭ ئىشىكىگە قاراپ ئاستا مېڭىپ كەتتى. ئۇنىڭ بىردىنبىر قىلغىنى شىلەپىسىنى تۈزەشتۇرۇشلا بولدى.

ئۇ سەبىي بالىدەك ئازابلىنىپ كەتتى: قانداق قىلىش كېرەك، نېمە قىلسام بولار، بۇنىڭدىن كېيىن قانداق ياشىشىم كېرەك، نەگە بارسام بولار؟ ئۇنىڭغا ئەمدى نېمە بولدى؟ ئۇ بېشىدىن جىق ئىش ئۆتكەن ئادەمغۇ...

ئۇ ئۆيلىنىپمۇ كۆرگەن، تۇيۇ مۇراسىمى ئۆتكۈزگەن. ھەممىسى ئېسىدىن كۆتۈرۈلۈپ كەتكەن. ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرى بولسا دائىم قاقشايدۇ: بىرىنچى قېتىم بولماي قالدى، ئىككىنچى قېتىملىقىنى يەنە قاچانغىچە سوزىسەن؟ ۋاقتىنى چىڭ تۇت! يەنە كېلىپ ئۇلار بىرلىكتە ئۇزاقمۇ تۇرمۇش كەچۈرمەگەن. ئەپسۇسكى، باشقا بىر ئادەمگە ئايلىنىش ئۇنىڭ قولىدىن كەلمەيتتى. شۇنىڭدىن كېيىن ئىككىسى تەرەپكە كېتىشتى، ئايرىلىپ كېتىشتى، بىر ـ بىرىدىن قۇتۇلۇشتى. مۇھەببەت دېگەن تاڭ شەپىقى، بىرلا قېتىم كۆيىدۇ، مەڭگۈ قىزىرىپ تۇرىدىغان تاڭ شەپىقى بولمايدۇ، دەپ ئېيتىشىدىغۇ. بىراق، بۇنىڭغا ھېچكىم ماقۇل بولمايدۇ. بەلكى مەڭگۈلۈك، مەڭگۈ ئۆچمەيدىغان تاڭ شەپىقىنى قوغلىشىدۇ... مەيلى تاڭ شەپىقىمۇ، ئەمەسمۇ، نېمە بولسا بولسۇن بەرىبىر ئايرىلىشتى، بىر ـ بىرىنى زادىلا تونۇمايدىغاندەك بولۇپ كېتىشتى. ئۇنىڭ بۇ كىچىك مەھەللىگە كۆچۈپ كەلگىنىگە ئىككى يىلدىن ئاشتى. ئەلۋەتتە، نورمال بىر ئايالنىڭ بۇنداق ئادەم بىلەن بىرگە تۇرمۇش كەچۈرۈشى خىلىلا تەسكە چۈشەتتى. ئۇمۇ تۇغمىغان.

ئۇلگۈرمىگەن. ئۇرۇق ـ تۇغقانلار ئەيىبلەشتى. بۇ كىمنىڭ سەۋەنلىكى؟ ئايالىنىڭ كۆڭلى بىرلا نەرسىدە، بانكىغىلا ئىنتىلىدۇ. پۇل! قىسقىسى، بۇنداق ئەسەبىي ئادەم بىلەن چىقىشىپ ئۆتۈش مۇمكىن ئەمەس. ئارسىنىنى ئەقلىدىن ئازغان دېسە بولىدۇ، ئەگەر گەپنى مۇشۇنداق دەپىشكە توغرا كەلسە. ئۇنىڭ ئۇچۇن ئېيتقاندا، بۇ جاھاندا ئىدىيەلا ھەممىدىن ئۈستۈن تۇرىدۇ. نەس باسقان ئىدىيەچى. يەنە كېلىپ كافېدرادىن چىققان ئادەم. ئەنگلىيەلىك بىر ئايال مۇخبىر ئۇنى شۇنداق ئاتىغان. ئۇ مۇخبىر ئوتتۇرا ئاسىياغا زىيارەتكە كېلىپ، بۇ رايون توغرىسىدا ئونۇڭبرسال بىر ماقالە يازماق ئۈچۈن ئۇنىڭ بىلەن ئۇزاق پاراڭلاشقان، بۇ توغرۇلۇقمۇ سۆزلەشكەن، ئۇ توغرۇلۇق مۇ سۆزلەشكەن. شۇ چاغدا لوندوندىن كەلگەن ھېلىقى ئايال مۇخبىر:

ــ سامانچىن ئەپەندى، سىز قەيىرىڭىزنىڭ بىزدىكى كافېدرادىن كېلىپ چىققان ئادەملەرگە بەكمۇ ئوخشاپ كېتىدىغانلىقىنى بىلمەمسىز، ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ئىدىيەسىنىڭ ئەۋزەللىكىگە قاتتىق ئىشىنىدۇ. سىزمۇ ئۆز ئىدىيەلىرىڭىزنى هوشيارلىق بىلەن قوغداپ كېلىۋاتىسىز، قولىڭىزدىن چىقماي چىڭ تۇتۇپ كېلىۋاتىسىز، ــ دېگەن.

ــ رەھمەت، مەن ئىنكار قىلمايمەن، سىزنىڭ بۇنداق دېگەنلىكىڭىزگە ناھايىتى خۇشالمەن. بىراق مەن «تاغدىن چىققان ئادەمگە بەكرەك ئوخشايمەن». مەن تاغدا چوڭ بولغان. تاغدا ئېگىز ياردىن تېيىلىپ چۈشۈپ كەتمەسلىك ئۈچۈن ھەرقانداق ئىشتا بىخەستەلىك قىلماي ھەمىشە دىققەت قىلىپ يۈرۈشكە توغرا كېلىدۇ.

ــ دېمەك، سىزنىڭ كافېدراڭىز تاغلار ئىكەن ــ دە. توغرا، ــ دېگەن ئەنگلىيەلىك ئايال مۇخبىر كۈلۈمسىرەپ، ــ سىلەرنىڭ تۆت ئەتراپىڭلار تاغ. قارىگە، يىراقتا كارامەت ئېـ

گىز تاغلار قەد كۆتۈرۈپ تۇرىدۇ!

ــ ئېيتقىنىڭىز توغرا، بىز تاغلىق مەملىكىتىمىزغۇ. بىراق، مەن تۇغۇلغان ئاشۇ تاغ ھەممىدىن چوڭ، ھەممىدىن ئېگىز، شۇڭا «ئۇزەڭگىلەش تاغ» دەپ ئاتىلىدۇ، باشقىچە قىلىپ ئېيتقاندا، بۇ تاغ چوققىلىرى ئاسماندىكى ئۇزەڭگە...

ــ نېمىدېگەن گۈزەل. مەن بۇنداق ئوبرازلاشتۇرۇشنى ئالامەت ياخشى كۆرىمەن. ئىنگلىزچە «stirrup» دېيىلىدۇ. ئە-مىسە سىلەرنىڭ تېغىڭلارغا ئىنگلىزچە «ستىررۇپ تاغلىرى» دەپ ئات قويساق بولغۇدەك ــ تە.

ــ كارامەت ياخشى بولدى. قىرغىزچە ئېيتقاندا ستىررۇپ تاغلىرى! ئۇزەڭگە تاغ تىزمىلىرى! قېرىداشلىرىم بۇنىڭدىن پەخىرلىنىدۇ. بىراق مەن تاغلىقلا بولماي، كافېدرالىق ئادەم بولۇشقىمۇ قارشى ئەمەسمەن. چۈنكى، كافېدرادا كۆپ تەرەپلە-مە بولغان پۈتۈن يەر شارى خاراكتېرلىك ئىدىيەلەر مۇھاكىمە قىلىنىدۇ.

ــ دېمەك، مەن يېڭىلىشماپتىمەن. رەھمەت. بۇنداق كە-سىپدىشىم بىلەن سۆزلەشكىنىمگە تولىمۇ خۇرسەنمەن. ئېغىز ئېچىشىڭىز بىلەنلا سىزنىڭ دېمەكچى بولغانلىرىڭىزنى چۈ-شەندىم.

مانا ئەمدى دېرىزە ئالدىدا قاپقاراڭغۇ ھويلىغا قاراپ تۇر-غان ئارسىن سامانچىن شۇ قېتىمقى سۆھبەتنى ئەسلەپ كەت-تى. ئۇ ئويلايتتى: ماقۇل، قەدىرلىك «كافېدرادىن چىققۇچى». بۇگۈن تۇرمۇشتىن يەنە بىر «تاتلىق» دەرس ئالدىڭ، تېتىپ كۆردۈڭ. ھەسەلدەك ! باركاللا ! ئاخىرىغا يەتتىڭ! بازارنىڭ قۇد-رەتلىك كۈچى ئالدىدا ھەرقانداق كافېدرامۇ پۈت دەسسەپ تۇرالمايدۇ. سېنى ھېچ تۇزۇت قىلمايلا بازارنىڭ قامچىسى بە-لەن ساۋاپ ھەيدەپ چىقىرىشتى، تۇمشۇقۇڭنى يارىمىز دەپ تەھدىتمۇ سالدى. مۇھەببەتمۇ تاۋارغا ئوخشاش پوكەيلەرگە تە-

زىپ قويۇلدى. سەن مانا ئەمدىلا بىلدىڭ. يەنى سەن سودا دەۋ-رىگە ماس كەلمەيدىغان ئوخشايسەن. بۇ، شەخسىنىڭ سوتسىيا-لىستىك رېئالىزم دېگەن نەرسە ئۇچۇن تۆلىگەن يەنە بىر قې-تىملىق بەدىلى. مەن تېخى «ستىررۇپ تېغىلىق» ھېسابلىنى-دىكەنمەن، كۆردۈڭمۇ، ئايلىدىكى ئۇرۇق - تۇغقانلىرىڭ خۇ-سۇسەن ئىسلاھات يىللىرى سېنىڭ بىلەن پەخىرلەنگەن. ئەمدى توختات. ھە، ئەمدى قانداق قىلىش كېرەك، بۇنىڭدىن كېيىن نېمىش قىلىش كېرەك؟ ئۇنۇت، ئۇنۇت بۇ «غايىب بولغان كې-لىن» نى! كىمگە كېرەككەن ئۇ؟ ئەمدى تۇزۇلۇش ئۇستىدە ئويلىنىۋاتقان پەيتتە، ئۇ پاپسا مۇزىكىسى تەرىپىدىن چەيلەپ تاشلاندى. پاپسا مۇزىكىسى تولۇق غەلىبىگە ئېرىشتى. بىزنىڭ دەۋرىمىز پاپسا مۇزىكىسى دەۋرى. يا تىز پۈكۈشۈڭ كېرەك، يا ئۇن - تىنسىز غايىب بولۇشۇڭ كېرەك. بىراق، زادى قانداق قىلىش كېرەك؟ موسكۋاغا بېرىش كېرەكمۇ، ئۇ يەردە ئۆز ئا-دەملىرىڭ، ئىشەنچلىك ئۆز ئادەملىرىڭ بار، بىراق ئۇ يەرمۇ پاپسا مۇزىكىسى پەللىگە كۆتۈرۈلگەن يەرغۇ! بىر ئېغىز گەپكە يىغىنچاقلىغاندا قاپقاراڭغۇ تونىل، ئۇ چېتىنى كۆرگىلى بول-مايدۇ... بۇنىڭدىن ئىككى يىل ئىلگىرى ھەممە ئىشىنىڭ مۇ-شۇنداق خۇنۇك - قاراڭغۇ بولۇپ ئۆزگىرىپ كېتىشىنى كىم خىيالىغا كەلتۈرۈپ باققان! ئۇ ئايدانا بىلەن ئاكىسىغا خوشلا-شىش خېتى يازدى...

ئۇ دېرىزە ئالدىغا كېلىپ ئۇزاققىچە مۇشۇنداق ئويلار بە-لەن چىرمىلىپ تۇرغان بولسىمۇ، كېيىن ئۆزىنىڭ قانداق ئۇخلاپ قالغانلىقىنى بىلمەي قالدى.

ئەتراپ جىمجىت. قىزىق دېسە، بۇگۈن كېچە يا مۇقىم تې-لىفونغا، يا يانفونغا بىرەر تېلىفون كەلمىدى. ئادەتتە يېرىم كېچىگىچە تېلىفون جىرىڭلاپ ئۇنى زېرىكتۈرۈۋېتەتتى. مۇخ-بىر، يەنە كېلىپ مۇستەقىل مۇخبىر بولۇش سۇپىتى بىلەن،

ئاتالمىش ئاقىللاردىن سانالغان ئارسىن سامانچىن شۇنداق بو-لۇشقا لايىق ــ بۇ دېگەن سۆز ئەركىنلىكىنىڭ شارابىتى. شۇ ئىشنى قىلغانىكەنسەن، بەك ئالدىراش ئۆتىدىكەنسەن، ئەمدى قىلمايمەن دېمە. ئالدىڭغا ئەرز قىلىپ قانچىلىغان ئادەم كېلىدۇ! ئاخبارات ۋاستىسى بىلەن بەزى ئىشلار ھەل بولۇپ كېتىدۇ، بەزى ئىشلارنى ھەل قىلىپ كەتكىلى بولمايدۇ، ئۇ بەرىبىر ئادۇوكات ئەمەس ــ تە، ئۇ پەقەت ئامېرىكا ئاخبارات ۋاستىلىرى ئىچىدىكى بىر تېرىقچى، خالاس. خىلمۇخىل پۇرسەتپەرەسلەر ئاخبارات ۋاستىلىرى ئارقىلىق ئۆزىنىڭ خۇسۇسىي مەنپەئەتىگە ئېرىشىش، جامائەت ئالدىدا ئېلىشىپ ئۇتۇپ چىقىش ۋە نام ــ ئابرۇيىنى كېڭەيتىش يولىدا قانداق ۋاستىلەرنى ئىشلەتمەي قالدۇ دەيسىز. ئۇلار سامانچىنىڭ ئۆزلىرىنىڭ ئىت تالاشقاندەك تالىشىپ تىللاشلىرى توغرۇلۇق ئىنكاس قايتۇرۇشنى تەلەپ قىلىدۇ... بۇگۈنچۇ، گەپ ــ سۆز يوق. ئەقىلگە سىغمايدۇ. يا ئۇلار سامانچىنىڭ ھاقارەتلەنگەن ئىشنى بىلىپ قالدىمىكىنە؟ ئېھتىمال ئۇلار ئەمدى ئۇنىڭ بىلەن كارىمىز بولمىسۇن، ئۇ پەقەت ئىلگىرى ئويىرا سەھنىلىرىدىكى ئىلاھە، ئەمدىلىكتە بۇلۇڭ ــ پۇچقاقلاردىمۇ ئۇچراپ تۇرىدىغان ئەرزان باھالىق تەشۋىقات رەسىملىرىدە چولپان بولۇپ كەتكەن «ئايال ناخشىچى» نى ئۆزۈڭنى ئۇنتۇپ قالما دېگەننى ئەمەس، پەقەت تېخى يېقىندىلا بىز بىرلىكتە ئويلىنىپ چىققان ئىدىيەنى ــ بىرلىكتە بېكىتكەن ئويىرانى ئۇنتۇپ قالماسلىققا ئاگاھلاندۇرىمەن دەپ ئۇنىڭ ئەجەللىك زەربىگە ئۇچرىغانلىقىنى يىرتقۇچلارچە سېزىمى بىلەن سېزىپ قالغاندۇ. ئەمدى بەش قولدەك ئېنىق بولدى.

بۇ ئويىرا بىر ئوتوپىيە بولۇپ قالدى. ئۇ بىردىنلا ھەممە ئالاقىنى ئۇزۇۋېتىتتىغۇ. بىرەر كىشى سېھىر بىلەن ئۆزىگە تارتىپ كەتكەندەك، ئۆز مۇھاپىزەتچىلىرىنىڭ قورشاۋىدا قېلىپ،

يېقىنلىشىشقا بولمايدىغان بولۇپ كەتتى. بوپتۇ. كېتىۋەرسۇن، بىراق كومپوزىتورغا نېمە دېگۈلۈك؟ ئەمدى بولدى قىلىش كېرەكمۇ؟ ئوپېراغا مۇزىكا ئىشلەپ بېرىشكە ماقۇل بولغۇچى ئوپېرا سەنئىتىنىڭ كەم ئۇچرايدىغان كاتتا ئۇستىسى ئىدى. ئەمدى كومپوزىتور ئابلايېفقا قانداق چۈشەندۈرۈش كېرەك؟ ئۇ مۇزىكا ساھەسىدىكىلەر ئىچىدە بەكمۇ ھۆرمەتكە سازاۋەر كىشى ئىدى، «غايىب بولغان كېلىن» نىڭ ئاساسىي ئىدىيەسىنى جان ـ دىلى بىلەن قوبۇل قىلغان ۋە شېرىكلەشكۈچى بىلەن توخ-تاملاشقان. شېرىكلەشكۈچىنىڭ مەردانىلىك بىلەن يارىدەم قى-لىشىنى قولغا كەلتۈرۈش ئۇنچىۋالا ئاسان ئىش ئەمەس ئىدى. ئۇلارغا مېھمانسارايدا يۈز بەرگەن مىسلى كۆرۈلمىگەن ۋەقەنى قانداق چۈشەندۈرگۈلۈك؟ ئەجەب نومۇسلۇق ئىش بولدى ـ دە! قوغدىغۇچىلار تار كوچىغا قىستاپ ئەكىرىپ مۇشتلىرىنى تەڭلەپ تەھدىت سېلىپ، تاكسىغا كىرگۈزۈۋېتىپ، شوپۇرغا: «ھەي، دوستۇم، ماۋۇ بىرنېمىنى ئوتتۇرىلىقتا بىرەر يەردە توختىماي تېز ئورتاسايى ئولتۇراق رايونىغا ئاپىرىۋەت، كۆپرەك ئىچىپ قويدى» دېيىشتى ۋە شوپۇرغا بىر سىقىم پۇل بەردى.

ئارسىن سامانچىنىنى ئەنە شۇ تەرىزدە «چېكرادىن قوغلاپ چىقىرىشتى». يەنە كېلىپ ھەممىدىن يامىنى مېھمانسارايىنىڭ دەم ئېلىش بۆلۈمىدىن يېنىپ چىقىۋاتقان چاغدا چوڭ بىر ئەيـ-نەكتىن بىردىنلا ئۆزىنىڭ پۇتۇن ھالىتىنى كۆرۈپ قېلىپ، قاتتىق توۋلىۋەتكۈدەك چۆچۈپ كەتتى. شۇنچە ئېچىنىشلىق، شۇنچە بىچارە، شۇنچە چۆكۈرۈلگەن. يەنە ئۇنىڭ ئاۋۇ قىزغىنىپ قالغان شىلەپىسى، ئېيتىلىشچە، ئۇ شىلەپە يېڭى پاسوندىكى ئەڭ ياخشى شىلەپە ئىكەن. ئۇ بىردىنلا تۆكۈرۈپ تاشلانغان بىر پەسكەشكە ئايلىنىپ، ئاممىۋى سورۇندىن قوغلاپ چىقىرىلىـ-تۇ. ئۆزىچۇ، ئۆزىنىڭ ئىززەت ـ ھۆرمىتىنى ساقلاشقا قادىر بولالمايلا قالماستىن، تېخى ئۆزىنىڭ بۇ ئەمەلىيىتىنى مەخـ-

سۇس ياستىلغان كاتتا ئەينەككە چۈشۈرۈپ قويۇپ، تەقدىرگە بويسۇنۇپ ئۇ يەردىن كېتىشكە مەجبۇر بولدى، ئۇنىڭ دائىم ساقلاپ كېلىۋاتقان سۆلىتى، مەپتۇنكارلىقى، بىلىمى، تەربىيەسى قەيەرگە كەتتى؟ ئۇنى بىكاردىن ـ بىكار ئاقىللارنىڭ سەرخىلى، مۇستەقىل ژۇرنالىست دەپ ئاتىمايتتىغۇ. راست، مەيلى بەختكە قارشى بولسۇن ياكى بەختكە يارىشا بولسۇن، ئۇ ئاسىيا بويىچە جامائەت مەتبۇئاتىدا كەم ئۇچرايدىغان، باش-قىلارغا تايانماي ئۆزىنى ئۆزى تەمىنلىيەلەيدىغان مەتبۇئات مۇخبىرى ئىدى. ئايدانا، ئۆزى ئەركىلىتىپ ئاتىغاندەك ئۇنىڭ ئاياسى (سامانچىن ئايدانانى ئەركىلىتىپ «ئايا» دەپ ئاتايتتى) بولسا، بەزىدە ئۇنىڭ قۇلىقىغا: «مېنىڭ سەرخىلىم! مېنىڭمۇ سەرخىل بولغۇم بار، شۇنداق بولسا، بىز بىر جۇپ سەرخىللار-دىن بولىمىز!» دەپ شۇڭىلاپ قويىاتتى. نەدىكى گەپ! هەممىسى بۇنىڭ تەتۈرسىچە بولۇپ چىقتى. ئۇ ئىرغىتىپ تاشلاندى، سودا ساھەسىدىكى سەرخىللار تەرىپىدىن چەتكە قېقىلدى. ئايدانا بولسا، مەيدىسى بىلەن دۇمبىسى ئوچۇق كۆڭلەك كىيىپ، مۇرىسىنى كۆتۈرۈپ قويۇپ سودا جەننىتىگە كىرىپ كەتتى. كىمنىڭ جەننەتكە كىرگۈسى يوق؟ جەننەتكە هەممە ئادەم پاتمايدۇ، ئەمما ئايدانانىڭ تەلىيى كېلىپ قالدى. ئەگەر ئۇ-نىڭدا جەننەتنىڭ ئاچقۇچى بولغان بولسا، ئايداناغا جەننەتنىڭ ئىشىكىنى ئېچىپ بەرگەن بولاتتى. لېكىن ئۇنىڭدا جەننەتنىڭ ئاچقۇچى يوق...

ئەمىسە ئۆزىنىڭ «غايىب بولغان كېلىن» ئوپېراسىنى سەھنىلەشتۈرۈشتىن ئىبارەت تەۋرىمەس نىيىتىنى ئەمدى قانداق بىر تەرەپ قىلىدۇ؟ بۇ سەھنە ئەسىرى هە دېگەندىلا ئۇ-نىڭ ئۈچۈن، ئۇنىڭ ئادەمنىڭ قەلبىنى لەرزىگە سالىدىغان ئوتتۇرا ئاۋازى ئۈچۈن يېزىلغان. هازىرقى زامان ئوپېرا تىيا-تىرىنىڭ كۆزگە كۆرۈنۈپ تۇرغان چېكىنىپ كېتىش مەسىلە-

سىنى قايسى چوڭقۇرغا ئىرغىتىپ تاشلايدۇ؟

ئوپېرا تىياتىرچىلىقى بويىچە تالانتلىق كىشىلەر تو-سۇقالغىلى بولمايدىغان دەرىجىدە غايىب بولۇپ كېتىۋاتىدۇ. ئەنئەنىۋى تىياتىرلارنى قويىدىغان تىياتىرخانىلار يا ئاران - ئاران جان ساقلاپ قېلىۋاتىدۇ، يا جان ساقلاپ قالالمايدىغان بولۇپ كەتتى. بۇ ھەم مىللىي، ھەم دۇنياۋى مەسىلە. ئاممىۋى مەدەنىيەت ساھەسىدىكى پۇرسەتپەرەس سودىگەرلەر ئۇستىلىق بىلەن ئارسىنىڭ ئەدىپىنى بەردى، ۋاقتى ئۆتكەن بۇ ئەسەبىي ئۇنسۇرنى جايلاپ، رەسۋاسىنى چىقىرىپ، ئۆزىنى كۆزگە ئىلا-مايدىغان، ئۇنى بۇنىڭدىن كېيىن بۇنداق ئالىيجاناب نەرسە ئۇستىدە ساراڭلارچە ئويلىمايدىغان قىلىۋەتتى. تۇغمىدى تې-خى، ئۇلار بۇ غايىپەرەسنى داۋاملىق زاڭلىق قىلىپ، ئۇنى مە-نىۋى جەھەتتىن ئۇزۇل - كېسىل بەربات قىلىپ تاشلايدۇ، چوڭ يولدىن ئۆزى چىقىپ كېتىدىغان، پۈتلىكاشاڭ بولمايدە-غان قىلىۋېتىدۇ. سودا تۇسىدىكى ئويۇنلارنىڭ ئاشۇ كوچا تازە-لىغۇچىلىرى، ھازىرقى زامان پوپ - مودىرنىزمنىڭ توپ مو-دىلىچىلىرى دەپ ئاتالغانلار بۇ ئىشنى شەرمەندىلىك بىلەن ئو-رۇنلايدۇ. بۇنداق ئىشقا ئۇلار ناھايىتى ئۇستا. بۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلارغا ئىنتېرنېتتىن تارتىپ ئالەمگىچە ھەممە شەرتلەر، ھەممە ۋاستىلەر تەييارلانغان. ئۇنىڭ ئۈستىگە كۇنلۇك يار-دەملەرمۇ ئۇلارنىڭ قول ئاستىدا — پاپسا ئەدەبىيات - سەنئەت نومۇرلىرىمۇ، ئاخبارات ساھەسىدىكىلەرمۇ... ئاھ، بىچارىلىك ئۇستىگە بىچارىلىشىپ كەتكەن ئاخبارات ساھەسى! تۇتالىتا-رىزم[1] مەزگىلىدە قۇلچىلىققا قارشى كۈرەش قىلا - قىلا ئا-خىر ئۆزى بازارنىڭ قۇلى بولۇپ قالدى. رادىيو - تېلېۋىزىيە-مۇ بازار ئۇچۇن خىزمەت قىلىدۇ، ئاپتوموبىللارنىڭ ھەممىسە-دە رادىيو پىرىيومنىك بار ئەمەسمۇ... ھەتتا ئالەمدىكى سۇنئىي

① تۇتالىتارىزم — ھاكىممۇتلەقلىكنىڭ يۇقىرى دەرىجىسى، — مۇھەررىردىن.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى نادىرسى

ھەمراھلارمۇ ھازىر پۈتۈن يەر شارىدا سەييارە ئۈيۈن قويۇشتا يول باشلىغۇچىلىق رول ئويناۋاتامدۇ. بۇلارنىڭ ھەممىسى پۈتبول مەيدانىدىكى شاۋقۇنغا ئوخشاش پەللىمۇپەللە ئۇرلەپ، ھەيران قالارلىق پايدىغا ئېرىشىش يولىدا كىلاسسىك مەدەنىيەت مىراسلىرىمىزنى قىسىپ چەتلەشتۈرۈش ئۈچۈن بولۇۋاتىدۇ. ھەممە نەرسە ئۇلارنىڭ قولىدا.

سەنچۇ، سەن بولساڭ يولدىن ئازغان يەنە كېلىپ ئەسەبىيلەشكەن ئوتوپىست، بايقۇش، نېمە ئۈچۈن ھەممىنى بىلىپ تۇرۇپ ئۇلارنىڭ يولىنى يالغۇز توسىسەن؟ سەن سودا ئويۇنى قويدىغان قاراقچىلارغا ئۆزۈڭنى ئىتائەتمەنلىك بىلەن قۇربان قىلىپ بەرمەكچىمۇ، تىترەپ تۇرغان قوللىرىڭ بىلەن ئۆزۈڭنى ھەدىيە قىلماقچىمۇ؟ ھەتتا ئۆزۈڭنىڭ مۇھەببىتىنى قوش قوللاپ ئۇلارغا تەقدىم قىلماقچىمۇ، ئالە، ماڭا توسقۇن بولماسلىقىڭ بولدى، دېمەكچىمۇ؟ بۇ ئادەمىيلىكنىڭ ئەھمىيىتى بىلەن گۈزەللىكتىن ۋاز كەچكەنلىك، خۇدا بىزگە بەرگەن مەڭگۈلۈك ئىلتىپاتتىن ۋاز كەچكەنلىك. چۈنكى، مۇھەببەت ــ ئالەمنىڭ ئىلتىپاتى، مەڭگۈلۈك يوشۇرۇن ئىقتىدار. مانا بۇ جىنسىي ئالاقىدىكى ئەسەبىيلىكنى مەڭگۈلۈك بىلەن پانىي ئالەمدىكى ھاياتلىقنىڭ ئۆزئارا تەسىرىنىڭ چوقۇمغا يەتكەن ۋاقتى دەپ چۈشەندۈرۈشكە بولىدىغانلىقىنىڭ سەۋەبى. شۇڭا كۈچلۈك مۇھەببەت بىلەن جىسمانىي قانائەتنىڭ ئۆزىگە تىراگىدىيە بىلەن دىراما يوشۇرۇنغان، يەر بىلەن ئاسمان ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتكە مۇرەككەپلىك سىغدۇرۇلغان. بارلىق مۇھەببەت تارىخىنىڭ ئاخىرى قېچىپ قۇتۇلغىلى بولمايدىغان ئۆلۈم بىلەن نەتىجىلىنىدۇ، لېكىن، خۇدانىڭ مۇھەببەتكە بۆلۈپ بەرگەن مەڭگۈلۈك ئۇلۇشى كېيىنكى ئەۋلادلارغا قالىدۇ، ئۇلارمۇ مۇھەببەتكە غەرق بولۇپ، مۇھەببەت ئارقىلىق مەڭگۈلۈك ئېقىمغا قوشۇلىدۇ. بىراق، بۈزغۇنچى كۈچلەر ھەر دائىم مۇھەببەت

دۇنياسىغا قۇۋلۇق بىلەن قول سىلىشىدۇ، چۈنكى بۇنداق كۆچلەر ئادەمنىڭ ماھىيىتىدىكى قاراڭغۇ ئۆڭكۈرگە يوشۇرۇن-غان بولىدۇ ۋە بارغانسېرى ئۇستا بولۇپ كېتىدۇ، شۇڭلاشقا ئادەملەر ئارا كۆرەش هامان توختىمايدۇ.

سەن ئەنە شۇ تەرزدە سەۋەنلىك سادىر قىلدىڭ، مۇشۇنداق ئەھۋالدا دائىم دېيىلگىنىدەك، ئەجەللىك مەغلۇبىيەتكە ئۇچراپ هاقارەتلەندىڭ، ئەمدى مانا ئۆزۈڭنىڭ مۇهەببىتىڭمۇ توڭشىدۇ. مۇهەببەت مەيلى سەن، بىر پىشقان ئادەم ئۇچۇن بولسۇن ياكى ئايدانا ئۇچۇن بولسۇن، هەممىسى خۇدانىڭ ئىلتىپاتى ئىدى.

سېنىڭ يۈزۈڭ تۆكۈلدى، تىياتىرغا رىياسەتچىلىك قىلىدىغان بىر ئادەم ئالدىدا ئۇياتقا قالدىڭ، ئۇ نېمىدېگەن يېرىگىنچىلىك، سەن ئۇنىڭ ئىسمىنى شۇنىڭدىن ئېيتىشنىمۇ خالىمايسەن. لېكىن ئۇنىڭ سېنىڭ بىلەن نېمە كارى. ئۇ تەنتەنە قىلماقتا، ئۇ يەڭگۈچى. ئۇمۇغۇ ئادەمنى ئازدۇرۇشقا ئۇستا ئىكەن. ئۇ سەن شۇنچە ياخشى كۆرىدىغان ئايالنى خەلقئالەمنىڭ ئالدىدا تارتۇالدى. راستىنى ئېيتقاندا، ئۇنى مۇۋەپپەقىيەتلىك هالدا سېتىۋالدى، ئۇنى سودىگەرلەرنىڭ ئۇسۇلى بويىچە سودىغا سالماقچى. سەن هەممىدىن مەهرۇم قىلىندىڭ، چۈنكى سەن بىرلا ۋاقىتتا يەنە مۇهەببەت بىلەن بىللە ياشاپ كەلگەن مۇزدەك قىلىق جاندىنمۇ ئايرىلىپ قالدىڭ. يۈزە بولغىنى بىلەن، بىر مەھەللىنىڭ ئىنتىلىش بولغىنى بىلەن، باشقىلار ئاڭلىيالمايدىغان، كۆرەلمەيدىغان بولغىنى بىلەن، كۆزگە كۆرۈنمەس دېگىز دەك قەلبىڭگە يوشۇرۇنغان مۇزنىكلىق جاندىن ئايرىلىپ قالدىڭ، لېكىن، ئۇنىڭدىن ئايرىلىپ كېتىشكە كۆڭلۈڭ ئۇنمايدۇ. ئەمدى قايغۇرۇۋەر، سېنىڭ ئاڭسىز، تاۋۇشسىز سىمفونىيەڭ جىمغىنا سېنى تاشلاپ كەتتى، چۈنكى ئۇنىڭغا ياشىغۇدەك شارائىت قالمىدى.

بۇ چاغدا ئارسىن سامانچىن ئۆزىنى ئېسىنكە كەلتۈ-رۈپ، ئۆزىگە تەسەللى بېرىشكە باشلىدى: بۇنداق ھەممىسى ھېسسىيات مەسلىسى، دەققىتىڭنى بۇرا، توغرا پىكىر قىلىشقا تىرىشقىن. مۇبادا «غايىب بولغان كىشىلەر» نىڭ ۋەقەلىكى ئاساسىدا ئوپېرانى يېزىپ پۈتتۈرگەن بولساڭ ھەم ئومۇمىي نوتا يېزىلىپ بولغان بولسا، باشقا شەھەرگە ھەتتا باشقا دۆلەتكە بېرىپ، باش رول ئېلىشقا لايىق ئايال ئارتىس تاپساڭمۇ بولىدۇ. خىراجەت كۆپرەك كېتەر، بىراق ئۇيۇشتۇرۇش مەسىلىسىنى ھەل قىلغىلى بولىدۇ. مەنتىقە جەھەتتىن ئېيتقاندا، مۇشۇنداق بولسا بولىدىغاندەك...

گەپ شۇنداق بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ كۆڭلى چىقىرىۋېتىشكە بولمايدىغان نەپرەت ۋە ئىنتىقام ئېلىش پاتقىقىغا بارغانسېرى چوڭقۇر پېتىپ كېتىۋاتاتتى. ئۇ ھازىر ئولىگارخ دەپ ئاتىلىدىغانلارنىڭ بىرىنىڭ تېپىپ دەپسەندە قىلىشىغا چىداپ تۇرالمايتتى. ئۇلار پۇل تېپىشىۋەرسۇن، قانچىلىك تاپسىمۇ مەيلى. بىراق، نېمە ئۈچۈن كۆپچىلىك ئۇلارنىڭ ئالدىدا قوللارچە تىز پۈكۈپ، خۇشامەتگويلۇق قىلىپ، ئادەم يالالاپ ئادەم ئۆلتۈرۈشتىن تارتىپ ۋىجدانىنى سېتىشقا قەدەر پۈتۈن ئەسكىلىكلەرنى قىلىشىغا يارىدەم بېرىشى كېرەك ئىكەن؟ ئۇنىڭ قانغا قان، جانغا جان ئېلىپ، كۈندۈزنى كېچىگە، كېچىنى كۈندۈزگە ئايلاندۇرۇپ، ئالەمنى مالەم قىلىۋەتكۈسى كېلىپ كەتتى!

ئارسىن سامانچىننىڭ كۆڭلىگە شۇنداق بىر يامان نىيەت كېلىپ قالدى ــ ئادەم ئۆلتۈرۈش، ئاندىن ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋېلىش! نۆلدە نۆل! ئىككىلىمىز تەڭ ئۆلىمىز! ھەممە ئىش تۈگەيدۇ! كېيىن گېزىت ــ ژۇرناللاردا ۋە ئاممىۋى مەتبۇئاتتا بۇ ۋەقە توغرۇلۇق راست ــ يالغان قىلىپ نېمە دېيىشىدۇ، نېمىدەپ يېزىشىدۇ، بەربىر!

ئىلگىرى ئۇ كىنو ـ تېلېۋىزىيە تىياتىرلىرىدىكى قاتىـ
لىق ۋەقەلىرىگە كەمستىش نەزىرىدە قاراپ سوغۇقلا مۇئامىلە
قىلاتتى. ئەمدى ئۇ كىنودىكىگە ئوپمۇئوخشاش ھەرىكەتنى
قوللانماقچى ــ رەقىبىنىڭ بېشىغا تەمتىرىمەستىن، تىترەـ
مەستىن ئۈچ پاي ئوق ئاتماقچى، ئوق چىقىرىشتىن ئاۋۋال رەـ
قىبىنىڭ كاللىسى ئۈيۈشۈپ توك سوقۇپ ھوشىدىن كەتكەندەك
بولۇپ قالسۇن ئۇچۇن ئۇنىڭ ئالدىدا ئۆزىنىڭ ھۆكۈمىنى ئېلان
قىلماقچى، ئاندىن كېيىن تاپانچىنى ئۆزىنىڭ چېكىسىگە قاـ
رىتىپ تۇرۇپ تەپكىنى باسماقچى. ئاخىرلىشىدۇ، تۇغەيدۇ!
ئەمدى ئىككىنچى بىر دۇنيادا كۆرۈشۈپ... ھەق ـ ناھەقنى
ئايرىشايلى...

ئارسىن سامانچىنىڭ تولىمۇ ئۆزى بىلەن بىللە ئالغاچ
كەتكۈسى كەلگىنى ــ ئۇ، ئايا، تەڭرى قۇدرىتىنىڭ جازاسىغا
چىدىسۇن، قېچىپ قۇتۇلالمايدىغان ۋىجدان ئازابىغا چىدىسۇن،
ئۆزى سېتىۋەتكەن مۇھەببەت ئۇچۇن، ھاقارەتلەنگەن «غايىب
بولغان كېلىن» ئۇچۇن دىلى مەڭگۇ پۇشايماندا ئۆرتەنسۇن دەـ
گەن ئۈمىد، ئۇنىڭدىنمۇ ياخشىسى ئىشەنچ ئىدى.

يەنە، ھايدىلبېرگتىكى مۇھەببەت تارىخى ئايدانانىڭ ئۆمـ
رىنىڭ ئاخىرقى مىنۇتلىرىغچە ئېسىدىن كەتمەي ئۇنى غەـ
دىقلاپ تۇرسۇن. بۇ ۋەقەنى ئۇ ئىككىسىدىن بۆلەك ھېچكىم
بىلمەيتتى. يەنە كېلىپ ئۇ، ئۇ ئالەمدە ئۇنىڭ پۇشايمان يەپ
ھۆڭرەپ يىغلىغانلىقىنى ئاڭلاشنى ئۈمىد قىلاتتى. ئۇلارنىڭ
«غايىب بولغان كېلىن» توغرىسىدىكى مەركىزىي ئىدىيەسى دەل
ھايدىلبېرگتىكى ئېگىز تاغ قەلئەسىدە، ئۇ يەردىكى ئۇ ئىكـ
كىسىگىلا مەنسۇپ بولغان ئايدىڭ كېچىلىرىدە، ئوتتۇرا ئەسىرـ
لەردىكى نېمىس شەھىرىنىڭ ئۇستىدىكى رومانتىك باغدا دۇئـ
يا‌غا كەلگەن. ئۇلار ئۇ يەرگە بىللە بارغانىدى: ئايدانا ھايدىلـ
بېرگ مۇزىكانتلار جەمئىيىتىنىڭ تەكلىپى بويىچە كونسېرت

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى
www.uyghurkitap.com
كتابلارنىڭ پېكى تاپرىسى

قويۇشقا، ئارسىن بولسا ئۇنىڭغا ھەمراھ مۇخبىر سۈپىتىدە بارغانىدى.

بولدى بەس، نېمىلەرنى ئويلىغىنىڭ بۇ، چاكىنىلىق، پەسكەشلىك، ھېچ نەرسىگە ئەرزىمەيدۇ، جىنايەت بولىدىغانلىقى قىغۇ ئېنىق، دەپ ئۆزىنى بەزلەشكە ھەرقانچە ئۇرۇنۇپ باقسىمۇ، لېكىن ھېچ نەرسە تەسىر قىلمىدى. ئىنتىقام ئېلىش ئارزۇسى يانمىدى، يامانلىققا يامانلىق بىلەن جاۋاب بېرىشتەك تەپىسىي تۇيغۇسى ئاجىزلىمىدى، ئەكسىچە تېخىمۇ كۈچىيىپ، ئۇنىڭ قېنىنى ئوتتەك قىزىتىۋەتتى. بىردىنلا بالىلىق دەۋرىدە ئاڭلىغان بىر سۆز ــ قىرغىزلار ئامالسىز قالغاندا ئېيتىدىغان بىر سۆز ئېسىگە كېلىپ قالدى: «ئىھ، نېمە بولسا بولسۇن، بېشىڭنى تاشقا ئۇرامسەن، يا قامچا بىلەن ئۆزۈڭنى ساۋامسەن، دۇشمەنلەر قول سالغاندا قولغا چۈشۈپ قېلىشتىن ئىلگىرى ئۇنى ئېگەردىن تارتىپ چۈشۈرۈپ، كۆكرىكىگە نەيزە سانجىغىن. يا بولمىسا جېنىڭدىن كەچ، دېمەك، باشقا يول يوق...»

قايسى زاماندا، نېمە ئۇچۇن، قانداق ئۇمىدسىز ھالەتكە چۈشۈپ قالغاندا ئېيتىلغان سۆزدۇ بۇلار، كىم بىلىدۇ... لېكىن، دەرھەقىقەت، ئۇ مۇشۇنداق بىر تاللاشقا ــ يا دۇشمەننىڭ ئۆلتۈرۈش، يا ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋېلىش يولىنى تاللاشقا دۇچ كەلدى، باشقا يول يوق ئىدى. لېكىن ئۇ دەرھال: نېمىدېگەن ياۋايىلىق! دەپ ئۆزىنى جېمىلەپ كەتتى.

بىچارە مۇشۇ يوسۇندا تولغاندى ـ دە، ئاللىقانداق بىر ئىش ئېسىگە كېلىپ دېرىزىنىڭ ئالدىدىن ياندى. ئۇنىڭ ئۇنى بوغۇلۇپ، كېكەچلەپ تۇرۇپ: «ئەخمەق ! نېمىلەرنى ئويلاۋاتىسەن؟ نېمە بىلەن ئاتىسەن؟ بارماقلىرىڭنى شىلتىپ ئاتمايدىغاندۇرسەن! ــ دېدى ـ دە، تامغا ئېسىقلىق تۇرغان ئەينەك ئالدىغا كېلىپ قاراپ، ئۆزىنى تونۇماي، ئۆز سىياقىغا تۆكۈرۈۋېتىشكە تاس قالدى، ــ ئەقەللىسى، سېنىڭ ئويۇنچۇق تاپانچاڭمۇ يوق

تۇرسا ! نېمە بولمىغۇر خىيال بۇ!»

ئۇ ياللىنىپ ئادەم ئۆلتۈرىدىغانلار، ئادەم ئۆلتۈرۈش ئۇ-سۇلى ۋە تېخنىكىلىق قورال ـ سايمانلار توغرىسىدىكى نۇرغۇن ئىشلارنى ئاڭلىغان، نۇرغۇن كىتابلار يېزىلىۋاتىدۇ، نۇرغۇن تېلېۋىزورلار قويۇلۇۋاتىدۇ، لېكىن، ئەمەلىيەتتە، ئۇنداق ئاد-دىي ئىش يوق. ئەلۋەتتە، ئەگەر زۆرۈر بولسا تاپانچا تاپقىلى بو-لىدۇ، بىرنى سېتىۋالغىلىمۇ بولىدۇ. لېكىن ئۇنى ئېتىشنى بىلىش كېرەككۇ... راستلا...

«غايىب بولغان كېلىن» نىڭ ئازابى تۇگەيدىغاندەك ئە-مەس...

تاڭغا يېقىن ئۇ بىر چۈش كۆردى: قولىدا بىر يانفون تۇر-غۇدەك، ئۇنىڭ بىلەن بىر يەرگە تېلېفون بەرمەكچى ئەمەس، بەلكى بىر يەرنى چەنلەۋاتقۇدەك، لېكىن ئېتىلمىغۇدەك... بۇ چاغدا تېلېفوننىڭ قوڭغۇرىقى جىرىڭلاپ كەتتى.

ئارسىن سامانچىن تېلېفوننىڭ يېنىغا كەلدى ـ يۇ، تېلې-فون تۇرۇپكىسىنى ئالمىدى. ئۇ ئاچچىقىدا قولىنى سىلكىدى، سۆزلىشىشكە هالى يوق ئىدى. تېلېفوننىڭ قوڭغۇرىقى يەنە جىرىڭلىدى، نەتىجە بايقىدەكلا.

شۇ، قورال تېپىش كېرەك، ئەلۋەتتە، بىر تاپانچا، يەنە ئوق. بۇ بىر ئاۋارىچىلىق ئىش، ئەزەلدىن ئويلاپ باقمىغان ئىش... كىمدىن ئېلىش كېرەك؟...

تاڭ ئاتتى. هويلىدىن هەر خىل ئاۋازلار ئاڭلىنىشقا باش-لىدى. لېكىن ئۇ يەنىلا نېمە قىلارىنى بىلمەي كەتتى. بىردەم ياتاتتى، بىردەم تۇرۇپ كېتەتتى. بۇ بىر قىيىن ئىش بولدى، ئۇ بىرنېمىنى ئەدىن، قانداق تاپارمەن؟ هازىرغۇ ئۇ بىرنېمە خۇددى چىش چوتكىسىدەكلا ئومۇملىشىپ كەتتى، ئەمەلىيەتتە قولغا چۈشۈرۈشمۇ ئاسان ئەمەس. ئاڭلىغان گەپلەردىن قارد-غاندا، ئەركىن بازاردا هەممەيلەن تاپانچا ساتمىمىش. پۇلنىڭ

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
www.uyghurkitap.com

كۆزىگە قارىماي بىرنى سېتىۋېلىش كېرەك، چۈنكى ئۇنىڭغا بۇنىڭدىن كېيىن پۇلمۇ كېرەك بولمايدۇ. ھاياتى ئاخىرلىشىدۇ، غەم قىلىشنىڭ ھاجىتى يوق.

ئەگەر مۇۋەپپەقىيەتلىك يوسۇندا تاپانچا تاپالايدىغان بولساڭ، ئۇنى يېنىڭدا ئېلىپ يۈرۈشكە، يان يانچۇقىغا سېلىپ يۈرۈشكە توغرا كېلىدۇ، قالغىنىنى ئارسىغا سالمانچىن تولا ئويلاپ كەتمەسمۇ بولىدۇ. ئۇ پىلانىنى ھېچبىر ئىككىلەنمەيلا ئىشقا ئاشۇرىدۇ، ئارقا ـ ئارقىدىن ئاتىدۇ، ئاخىرقى بىر تال ئوقنى ئۆزىنىڭ چېكىسىگە قارىتىپ ئاتىدۇ. ئۇ بۇنداق مۇمكىنچىلىكنىڭ تولۇق مەۋجۇتلۇقىغا ئىشىنىدۇ، چۈنكى، ئۇ نىشان بەربىر ئۇچرايدۇ ـــ ئۇلارنى بىر گۇرۇھتىكى كىشىلەر دەپ ئېيتىشقا بولىدۇ، ئۇ ئۇنىڭ بىلەن بۇرۇنلا تونۇشاتتى. ئەلۋەتتە، يېقىنقى بىر مەزگىلدىن بۇيان كەمدىن ـ كەم كۆرۈشىدىغان بولۇپ قالدى. ئۇ سەھنە سەنئىتى جەھەتتە ئەڭ ياخشى ئاپپاراتلار ئىلكىدە بولغان، ھەممە ئىش قولىدىن كېلىدىغان دەللال، ئۇنى ئۇلىگارخ، كاتتا باي، چوڭام ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش بىر مۇنچە نامىلار بىلەن ئاتىشىدۇ، ئەسلىدە بولسا ئاددىيلا بىر ئارتىس ئىدى. مانا، دېمەك، مۇشۇنىڭ ئىچىدە تىركىشىپ يۈرۈپ، بازارنىڭ ئېيتىدائىي ئورمىنىدىن قانلىق يول ئاچتى. شۇنىڭدىن ئېتىبارەن سودا تۈسىدىكى كونسېرت ـ تىياتىرچىلىق ساھەسىدە ھەممە تەرەپتىن چېچەكلەپ كەتتى، كەڭ تۈردە ھۈجۇمغا ئۆتتى! ئەمدى مانا ھەممىمىز مۇستەسنا‌سىز ھالدا بازاردا تۇرمۇش يولىنى ئىزدەپ يۈرۈۋاتىمىزغۇ، لېكىن، مۇۋەپپەقىيەت قازانغانلار بارماق بىلەن سانغۇدەكلا. مەسىلىنىڭ ماھىيىتى شۇ يەردىكى، بىردىنلا بېيىپ كەتكەندىن كېيىن ئۆزىنى توپا ئىتتىرگۈچ قىلىپ قويىدىغان گەپ ئىكەن، ئەگەر بىر پىكىرنى يوقىتىش زۆرۈر بولۇپ قالسا، مەلۇم بىر كىشىنىڭ ھاياتىنى دەپسەندە قىلىشقا توغرا كېلىپ قالسا، مەلۇم ئا‌

يالـنى ماشـنا ئادەمگـه ئايلانـدۇرۇپ قـويۇشقـا تـوغرا كەلـسـه، شۇنداق قىلىۋېرىدىغان گەپ ئىكەن. تۇغىدى، پۇتتى! تاپانچىلا تاپاي، قالغىنى ئاسان، ئۇنىسى ئىراده بىلەن باتۇرلۇقنىڭ ئىـشى.

ئۇ ئۆزىنى ئەنه شۇ تەرىقىده قايىل قىلدى، يەنه كېلىپ ئۆزىنىڭ ھەيران بولغىنى شۇكى، ئۆزىنىڭ قىلماقچى بولغـان ئىشىنىڭ ھەققانىيلىقىغا بەكرەك ئىشەندى. بەزىده ئۇنىڭغا: قىزىققانلىق بىلەن ئىنتىقام ئېلىش ۋەسۋەسىسى ئادەمنى نەـ لەرگە باشلايدۇ ـ ھە؟! ياخشىلىق قىلىش ئۈچۈن يامانلىق قىـ لىش كېرەكمۇ؟ مۇشۇنداق قىلىش مۇمكىنمۇ؟ ــ دېگەن ئويمۇ كېلىپ قالاتتى. بىراق شۇ ھامان بېشىنى چايقايتتى: قارا مەـ مەدانلىقىڭنى، ھېلىلا شۇنداق قىلىشنى ئويلاپ، ئەمدى ئۆكۈـ نۈۋاتامسەن... قورقتۇڭمۇ؟ ئۇنىڭدىن كۆرە ئۇنىڭغا قانداق قىـ لىپ يېقىنلىشىدىغانلىقىڭنى ئويلا ــ سۆزلىشىپ باقايلى دېـ گەن، ئاندىن كېيىن...

توغرا، ئۇلار يېقىندىلا ئۇچراشقان، پاراڭلاشقان... ھە راست، ئەرتاش ئالاھىده قىزىقىپمۇ كەتكەن ئەمەس، مەتبۇئات كونفىرىنسىيەسىدىن كېيىن بىر ياققا بېرىشقا ئالدىراپ بىـر ـ دەم ـ بىردەم سائىتىگە قارىغان. بەلكىم ئىچىده ئۇنى، ــ بـۇ تەلۈە ـ ساراڭنى: ئەخمەق، بۇلۇتلارنى ئارىلاپ ئۇچۇپ يۈرىدۇ! ــ دەپ زاڭلىق قىلىپ تۇرغاندۇ. ئەلۋەتته، ئىسلاھات يىللىرى ئۇ تېخى ياش ئىدى، ئارسىن سامانچىنىڭ ئۆزى شۇ مەزگىلده خىلمۇخىل ماقالىلەرنى، جۈملىدىن تىياتىرچىلىق توغرىسىدا ئوبزورلارنى يازغان. بىراق، ئۇ چاغلاردا ئەرتاش كۆرچالـوق ھېچكىم ئەمەس، ئادەتتىكىلا بىر ئارتىس ئىدى. ئەمدىچۇ!... بولارى بولدى! ئۇ چاغدا، ئىسلاھات يىللىرىدا، تىياتىرخانا چوققا ھالەتته ئىدى. يېڭىچه پىكىر قىلىش چىقتى. تىياتىر سەھنىسىنىڭ يېڭى دەۋرى باشلاندى. ئۇ چاغدا كىشىلەرنىڭ

نەزەردە تىياتىرنىڭ ئورنى ئۆسكەن، تىياتىرخانىدا كىشىنى ھەيران قالدۇرىدىغان ئىشلار بولۇپ كەتكەن، كىشىلەر پەيدىنپەي ھاكىم مۇتلەقچىلىك توردىن ئاستا ـ ئاستا قۇتۇلۇپ چىقىۋاتاتتى. بۇ ئەرتاش كۆرچالوف شەھەرلىك تىياتىرخانىدىكى ھېچقانداق ئالاھىدە يېرى يوق، ھېچكىم كۆزگە ئىلمايدىغان ئادەتتىكى بىر ئارتىس ئىدى. ئۇ چاغلاردا بۇ ئادەتتىكى (دۇرۇس، ئۇنىڭ بويى باشقىلاردىن سەل ئېگىز، ئاۋازى تۆۋەن ئىدى، شۇڭا كۆپلىگەن ئادەتتىكى ئارتىسلارنىڭ بىرى بولۇپ قالغان) ئارتىسنىڭ ۋۇجۇدىغا ئويۇن قويۇش بېدىكلىرىنىڭ قۇدرەتلىك كۈچى يوشۇرۇنغانلىقى، ئۇنىڭ بارلىق سەھنىنىڭ ھەتتا تەنتەربىيە مەيدانلىرىنىڭ خوجايىنى بولۇپ قالىدىغانلىقى كىملەرنىڭ ئويىغا كەپتۇ؟

كۈتۈلمىگەندە، شۇ كۈنلەردىكى شارائىتتا «ئەرتاش كۆرچالوف» دېگەن بىر سۆز بىرىكمىسى چىقىپ، بىردىنلا چوڭ ئابرۇي قازىنىپ كەتتى، بولۇپمۇ ياشلار ئىچىدە بۇ سۆز بىرىكمىسى ئاممىۋى پاپسا كونسېرتىنىڭ مەھسۇلات نامىغا ئايلىنىپ، شۇ خىلدىكى كونسېرتنىڭ سەھنە ئۈنۈمىگە ئېرىشتى ۋە ئىتتىك بازار تاپىدىغان زامانىۋى تىياتىرچىلىقنىڭ ئېلانى بولۇپ قالدى. دەبدەبە چىقىرىشقا ئۇستا «ئەرتاش كۆرچالوف» مۇزىكىلىق ئويۇن قويۇش ئۆمىكى جۈڭگو ۋە موسكۋانى ئۆز ئىچىگە ئالغان نۇرغۇن يەرلەرگە بېرىپ سەييارە ئويۇن قويدى. قىسقىراق قىلىپ ئېيتساق، ئەرتاش كۆرچالوف چاققان، ھوشيار بولۇپ، ئويۇن قويۇش ماكانىنى ئىگىلىگەن كۈچكە ئايلاندى. ئايدانا ساماروۋا ئەنە شۇ كۈچلۈك جەلپ قىلىش كۈچى تەرىپىدىن مۇشۇ ئەجەللىك ئەرتاش كۆرچالوفنىڭ تەسىر دائىرىسىگە تارتىپ كىرىلدى.

ئارسىن سامانچىن ئايادا، يەنى ئايدانا ساماروۋادا نېمە ئىشلار يۈز بەرگەنلىكىنى، قانداق يۈز بەرگەنلىكىنى بىلگەن

ۋە بۇ ھەقتە پىكىر يۈرگۈزگەندە كېچىككەنىدى. تىياتىرخانىـ
نىڭ باش يالغۇز ناخشىچىسى ئايدانا ساماروۋا بىردىنلا ئەرتاش
سودا كونسېرتىنىڭ قۇلىغا ئايلىنىپ، بارلىق سودا تېلېۋىزىيە
قانالىلىرىدا كۆرۈنۈشكە باشلىدى، پاپسا سەنئىتىنىڭ بارغاڭـ
سېرى ۋالىداپ تۇرغان چولپىنىغا ئايلىنىپ، ھوللىۋۇدنىڭ
تەييار سەھنە ئۈسلۇبىنى قوبۇل قىلىپ، ئۆزىنىڭ ئاۋازى بىلەن
يۇزىگە بىردىنلا يېتىپ كەلگەن پاپسا ناخشا ـ ئۇسسۇلىنىڭ
نۇر چەمبىرىكىنى تاقىۋالغان. قىسقىسى، ئۆزىنىڭ تەقدىرىنى
ئۆزۈل ـ كېسىل ئۆزگەرتكەن. بۇ يەرگە «پويىز كېتىپ قالـ
دى» دېگەن مودا سۆز تازا باب كېلىدۇ. دەرۋەقە، نەتىجە مۇشۇـ
نىڭغا ئوخشاش بولدى: ئۇ ئايدانا بىلەن ھايدېلبېرگدىن بىر
پويىزغا ئولتۇرۇپ يولغا چىقىشتىن ئىلگىرى تەقدىر ئۇلارغا
ھايدېلبېرگ قەلئەسىدە بىرنەچچە كۈن تىنچ تۇرمۇش كەچۈـ
رۈش پۈرستى بېرىپ، ئۇلارنى مۇھەببەت دېگەن ئىلتىپاتقا
ئېرىشتۇرگەن، ئۇلاردا «غايىب بولغان كېلىن» نى يارىتىش
پىكرىنى تۇرغۇزغان، لېكىن كېيىنكى بىكەتكە كەلگەندە ئايدا ـ
نا بىردىنلا قارشى تەرەپتىن كېلىۋاتقان پويىزغا چىققان، كەتـ
كەن، ئارسىن بولسا گويا پويىز يولىدا كۆزدىن غايىب بولغان
پويىزنى ئۆزاق قوغلىغاندەك، ئىنىس ـ جىن يوق بىر چۆلدە،
ساراڭدەك يۈگۈرۈپ كېتىۋېتىپ: «ئا... يا! ئا...يا! بىزنىڭ ‹غا ـ
يىب بولغان كېلىن›نى قانداق قىلىمىز؟ توختا، توختا! ئا...يا!
ئا...يا!» دەپ توۋلىغاندەك بولغان، لېكىن، ئۇ كەتكەن... ئۇنى
كىم ئازدۇردى، كىم بانكا كارتىسى بىلەن ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئۆـ
زىگە رام قىلىۋالدى ـــ بۇنىسى ئېنىق. پويىز ھەيدىگۈچى بىر
ۋاقىتلاردىكى بەلگىسىز بىرنېمە ئىدى، مانا ئەمدى داڭلىق
ئەرتاش كۇرچالوف ئەمەسمۇ.

ئەمىسە ماۋۇ غەلىتە ئادەم نېمە ئۈچۈن ئاشۇ كۆرۈنمەيـ
قالغان پويىزنىڭ ئارقىسىدىن قالماي، يۈگۈرۈپ كېتىۋېتىپ

قايتا ـ قايتا يالۋۇرىدۇ؟ جاۋاب بولسا ئاسمانىدىن قايتقان: «سارالڭ! ئەقىلسىز! كالۋا!» دەپ قاقاقلاپ كۈلۈشلا بولىدۇ. بۇلارنى كۆتۈر نېرى، دەپ ئۇزۇل ـ كېسىل ئۇنتۇپ كەتسىلا بولمىدىمۇ؟...

لېكىن، مەيلى ئارسىن سامانچىن زامانىۋى سودا كونسېر ـ تىنىڭ كۈچلۈك ھۇجۇم خاراكتېرىنىڭ نەقەدەر شەپقەتسىزلە ـ كىنى شۇنچە ئېنىق چۈشىنىدىغان ساپ ئىدراكچى بولسىمۇ، ئۇ يەنىلا ئۆزىنىڭ ھەسەلدەك تاتلىق خىيالىنى ئۇنتۇپ كېتەلە ـ مىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ ئىدىيەسىگە باغلىنىپ، ئۆز ئىختىيارلىقى بىلەن ئۇنىڭ تۇتقۇنى بولۇپ، ئۇنىڭ بىلەن بىرلىكتە تۈيۈق يولغا كىرىپ قالدى. بۇرۇنقى قىزغىنلىقلىرىنىڭ ھەممىسى ـــ «غايىب بولغان كېلىن» دىن باشقىسى ـــ غۇۋالىشىپ، ئەھمە ـ يىتىنى يوقىتىپ، تىرىكلىكىنىڭ بىر بۇلۇڭىغا كىرىپ كەتتى.

شۇنىڭ بىلەن بىرۋاقىتتا، ئۇ ئەزەلدىن يېقىندىن دىققەت قىلىپ كېلىۋاتقان ئاممىۋى مەدەنىيەت دۇنياسىدا زەپەر قۇچۇپ شىددەت بىلەن ئىلگىرىلىدى، بىر دولقۇن يەنە بىر دولقۇننى قوزغىدى، ئۆركەشلىدى، بىرىنىڭ كۈچى يەنە بىرىنىڭكىدىن ئېشىپ كەتتى.

ئۇ، يەر شارىدا ھەر خىل ئاممىۋى ئاخبارات ۋاستىلىرى توختىماي تارقىتىۋاتقان «ئاممىۋى مەدەنىيەت» دېگەن يېڭى بىر ئاتالغۇنى ـــ يەنى توپ سېتىلىدىغان تاۋارلارغا ئوخشاش توپ تارقىتىلىدىغان مەدەنىيەت دېگەن ئاتالغۇنى ئېسىگە ئالدى (خۇدا ساقلىسۇن! ئاممىۋى مەدەنىيەت بۇنىڭغا كۆز سېلىپمۇ قويمايدۇ)!

ئۇ، بۇ ئاتالغۇنىڭ توغرىلىقىنى يېقىندا تەنتەربىيە مەيدا ـ نىدا شەھەر قۇرۇلغانلىقىنىڭ 250 يىللىقىنى تەبرىكلەش مۇنا ـ سىۋىتى بىلەن ئۆتكۈزۈلگەن بىر مۇزىكا ـ كونسېرت كېچە ـ لىكىدە دەلىللىگەن.

كېچە، بىرنەچچە مىڭ ئادەم توپلانغان مەيدان قاينام ـ تاشقىنلىققا چۆمگەن. مەيداندا چىراغلار ۋالىلدايدۇ، رەڭگارەڭ ئېلانلار ۋە مىسلي كۆرۈلمىگەن نېئون چىراغ ئېلانلىرى كۆز ـ نى چاقنىتىدۇ. بۇ مۇزىكا ـ كونسېرت كېچىلىكىگە قاتناش ـ قانلارنىڭ تولىسى ياشلار بولۇپ، خۇشال، روھلۇق ئىدى، تاغ ـ دىن چۈشۈپ كەلگەن سالقىن شامالنىڭ تەسىرىدە تېخىمۇ بەكرەك ھاياجانغا كېلىشكەنىدى.

ھەممەيلەننىڭ شادلانغۇسى ۋە چەكسىز زوقلانغۇسى كې ـ لەتتى.

ئەھۋالمۇ شۇنداق بولدى. قۇلاقنى يارغۇدەك چېلىنغان مۇزىكا بىلەن ھەر خىل قىياپەتلەردە چىقىقان ئاۋازلار پۈتۈن تەنتەربىيە مەيدانىنىڭ ئاسمىنىنى بىر ئالغان، سەھنىدە ئويـ ناغان بالېت ئۇسسۇلىدىن تارتىپ مىللىي ئۇسسۇللارغىچە بولغان ھەر خىل بەدىئي ئۇسلۇبتىكى ئۇسسۇللار، كىيىم ـ كېچەك ۋە دېكىراتسىيەلەرمۇ مۇناسىپ ھالدا ئۆزگىرىپ تۇراتـ تى. لېكىن ھېسسىياتنى كۈچلۈك دەرىجىدە قوزغىغان پۈتكۈل كونسېرتلار ئىچىدە ھەممىدىن بەكرەك ئۆزىگە جەلپ قىلغىنى يەنىلا شۇ ــ ئايدانا ساماروۋا بولدى! كىشىلەرنىڭ دىققىتىنى تارتقان مۇزىكا ـ كونسېرت كېچىلىكى ئەنە شۇ چولپاننى چۆ ـ رىدىگەن ھالدا سەرەمجانلاشتۇرۇلغان! ئۇنىڭ ھەقىقىي زىل، تە ـ بىئىي ئاۋازى مىكروفون ئارقىلىق بۇ ئۇستى ئوچۇق تەنتەر ـ بىيە مەيدانىنىڭ ئاسمىنىغا يەتسە، ئۇنىڭ بويلۇق، كېلىشكەن، لىغىرلاپ تۇرغان ھەربىكەتچان بەدىنى، ھەم ئۇنىڭ ئەتراپىدا مۇزىكىلىق رىتىمغا كەلتۈرۈپ، ھەم شەھۋانە قىلىقلارنى چې ـ قىرىپ تولغىنىپ ھەربىكەت قىلىدىغان ساھىبجامال قىزلار بە ـ لەن سۈمباتلىق يىگىتلەر ــ كىشىلەر توپى ئىچىدە ھەممىنى يۇتۇپ كېتىدىغان ھېسسىياتنى قوزغىۋەتتى. ھەممىسىنىڭ سەھنىگە چىقىپ ئۇنىڭ بىلەن ــ ئايدانا بىلەن بىللە بولغۇسى

كېلىپ كەتتى. پۇتكۇل تەنتەربىيە مەيدانى قايناپ ـ تاشقىنغا، بىلەكلەر ئېگىز كۆتۈرۈلگەن ۋە تەكشى پۇلاڭلىغان دېگىزغا ئايلاندى. پەقەت ئۇلا: «ئوپېرا ئىلاھەسى پاپسا خانىشىغا ئايلىنىپ كەتتىغۇ!» دەپ ئويلىدى. بىراق ئۇنىڭ بۇ ئويى بىلەن كىمنىڭ كارى. ئەكسىچە، ئايدانا ئۆزى بىلەن بىللە قوش ئاۋازلىق ناخشا ئېيتىدىغان ئەر ھەمراھى بىلەن «لىمۇزىن» دېگەن ئەڭ ئاددىي بىر ناخشىنى ئورۇنلاشقا باشلىغاندا كىشىلەرنىڭ خۇشاللىقى يانار تاغ پارتلىغاندەك يۇقىرى پەللىگە يەتتى. بۇ قوشنىمىز ئۆزبېكلەر ئېچىدە تارالغان ناخشا بولۇپ، بۇ يەردىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئۆزبېكچىنى چۈشىنىدىغان بولغاچقا، ناخشا ئۆزبېك تىلىدا ئېيتىلغانىدى. شەرقنىڭ زامانباب يېڭىچە مۇزىكىسى كۆپچىلىككە تونۇش بولغاچقا، كىشىلەرنى ھايا-جانغا سالدى ۋە ئېلېكترونلۇق چالغۇ رىتىمىنىڭ كۈچىيىشى بىلەن، تەنتەربىيە مەيدانىنىڭ ئاسمىنىدا ياڭرىدى: «سېن مەنى سېغىنىۋاتامسەن؟ سېن مەنى سېغىنىۋاتامسەن؟ لىمۇزىن بېرارسەن؟ لىمۇزىن بېرارسەن؟» «لىمۇزىن» ماركىلىق كاتتا پىكاپنى تەقدىم قىلارسەنمۇ؟) دەپ ئېيتىلغاندىن كېيىن، بۇنىڭغا جاۋابەن ھەمراھى سەكرەپ ئۆسسۇل ئوينىتاپ تۇرۇپ: «مېن سەنى سېغىنىۋاتىمەن، مېن سەنى سېغىنىۋاتىمەن، لىمۇزىن بېرەرمەن، لىمۇزىن بېرەرمەن» دەپ توۋلىدى.

ئۇنىڭدىن كېيىنكىسى نېمە بولدى! نەچچە مىڭ كىشى بىردەك ھاياجانلانغان ھالدا بىلەكلىرىنى كۆتۈرۈپ چاقىراتتى، بۇ ئىشق ـ مۇھەببەت سۆزىنى تەكرارلاشتى: «لى ـــ مۇ ـــ زىن! لى ـــ مۇ ـــ زىن! لى ـــ مۇ ـــ زىن!»

شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، غايەت زور ئېكراندا (جەمئىيەت بولۇپ، تەنھەرىكەت مەيدانىنىڭ تۆت تەرىپىگە جايلاشتۇرۇلغان) ماس قەدەمدە مۇناسىپ مۇزىكىلىق سۈرەت كۆرۈندى: ناھايىتى چىرايلىق، ئۇستى قاتلىما لىمۇزىن پىكاپىنىڭ قات-

لىما ئۇستى ئېچىلدى، بىر - بىرىنى سۆيۈشكەنلەر — ئايدانا بىلەن ئۇنىڭ چىرايلىق يىگىتى پىكاپنى نۆۋەت بىلەن ھەيدە- شىپ ئۇچۇشتى.

ئادەمنى مەھلىيا قىلىدىغان گۈزەل مەنزىرىلىك جايلارنىڭ يېنىدىن ئۆتۈشتى: بىردەم ئاپئاق قار بىلەن قاپلانغان ئېگىز تاغلاردىن، بىردەم زۇمرەتتەك سۈزۈك سۇ بىلەن تولغان كۆل- لەردىن ئۆتۈشتى. بىردەم ھەيۋەتلىك كۆۋرۈكلەردىن، بىردەم يېشىللىققا تولغان ئوتلاقلاردىن ئۆتۈشتى، توپ - توپ قۇشلار پىكاپنىڭ ئارقىسىدىن قالماي ئۇچۇشاتتى. پىكاپ شەھەر باغ- چىسىنىڭ يېنىدا توختىدى، بەختلىك بىر جۈپ ئۇنىڭدىن چۈشۈپ، قولتۇقلاشقان ھالدا رەڭگارەڭ ئېلان تاختىلىرى ئور- نىتىلغان ھەيۋەتلىك بىر مېھمانسارايغا كىرىپ كەتتى ۋە بىر ھازادىن كېيىن يېڭىباشتىن ئېسىل پىكاپقا چۈشۈپ ئۇچۇشقا باشلىدى.

مۇزىكا توختىمايلا چېلىنىپ تۇراتتى، تەنتەربىيە مەيدانىدا توختىمايلا، بىرىنى بىرىگە ئۇلاپ: «لى — مۇ — زىن! لى — مۇ — زىن! ئاي — دا — نا! ئاي — دا — نا!» دېگەن ئاۋازلار ياڭرايتتى.

ئارسىن سامانچىن ئىزا تارتقىنىدىن كىرەرگە تۆشۈك تا- پالمايلا كەتتى. لېكىن، خۇشاللىققا چۆمۈپ چۈقان كۆتۈرۈشۈپ سەكرىشىپ كەتكەن كۆرۈرمەنلەر ئالدىدا ئۇ نېمىگە ھېساب؟ ئۇنىڭ ئۆزىمۇ «لى — مۇ — زىن! لى — مۇ — زىن! ئاي — دا — نا! ئاي — دا — نا!» دەپ توۋلاپ كەتكىنىنى بايقاپ قال- دى. باشقىلارغا قوشۇلۇپ...

ئاخىرلىشىدىغان چاغدا كۈتمىگەن يەردىن كاتتا بايرام ئۈ- نۈمى ھاسىل بولدى — قاراڭغۇدا ئاسمانغا شۇڭغۇغان سالىۋت يىراق - يېقىندىكىلەرنىڭ ھەممىسىنىڭ كۆزى يېتىدىغان يەر- نى ئۇپۇققىچە ئاپئاق يورۇتۇپ، ھەممە يەر رەڭگارەڭ سالىۋت

پوتلىسى بىلەن تولدى. (نەقەدەر زور كۆلەم ـ ھە بۇ! يارايسەن شەھەر باشلىقى! بۇ شۇنكىلا قولىدىن كېلىدۇ! كىملەر يارىدەم قىلغان؟ يەنە شۇ ـــ ئەرتاش!) ھەممىدىن قىزىقى شۇكى، سالا- يۇت ئېتىلغان يەر ئادەتتە بايرام ـ مۇراسىم ئۆتكۈزۈلىدىغان يەرنىڭ يېنىدا ئەمەس، بەلكى شەھەر سىرتىدا ئىدى. كۇچى نا- ھايىتى زور بولغان سالىيۇتلار شەھەر ئەتراپىدىكى تاغدىن ئۇ- چۇپ چىقىپ، ئادەمنىڭ بېشىنى ئايلاندۇرۇۋېتىدىغان دەرىجىدە ئېگىز ئاسماندا پارتلايتتى. ئۇنىڭ ئۇنۇمى مىسلى كۆرۈلمىگەن دەرىجىدە بولۇپ، كىشىلەرنىڭ ئىلھام تەسەۋۋۇرىنى قوزغايت- تى. ئۇ يەنە بىر قېتىم شۇنى ئېسىگە كەلتۈردى: مۇشۇنداق كۆلەمدىكى ھالەتنى كىم تەسەۋۋۇر قىلىپ چىققاندۇ؟ ئەلۋەتتە ئۇ ـــ ئەرتاش كۇرچال. گەرچە بۇنىڭ ھەممىسى شەھەر بايرد- مىنى تەبرىكلەش ئۈچۈن بولسىمۇ، نەتىجە كۆزنى چاقنىتىدد- غان ناخشا چولپىنى ئايدانانىڭ شان ـ شەرىپىنى يېيىش بول- دى. چۈنكى، مۇزىكا داۋاملىق جارانلىماقتا، تولىمۇ ھەيۋەتلىك لىمۇزىن پىكاپى خۇشاللىققا چۆمگەن قىز ـ يىگىتنى ئېلىپ شەھەرنى ئورغان چوڭ ئېكراندا ئۈچماقتا، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا سالىيۇتلار بارغانسېرى ئۆرلىمەكتە. كېچىنى يوپيورۇق كۇندۇزگە ئايلاندۇرماقتا. گويا پۈتكۈل ئالەم چولپاننىڭ نۇرىنى نۇرلاندۇرغاندەك...

دەل شۇ پەيتتە دۇنيادا ھېچكىم بىلمەيدىغان بىر ۋەقە يۈز بەردى...

ۋالىدىغان سالىيۇت ئۈچقۇنلىرى شۇنچە ئېگىز ئۆرلىدى ۋە جاھاننى شۇنچە بەك يورۇتۇۋەتتىكى، يورۇقى تاغ چوققىلىر- نىغچە يېتىپ باردى. تاغدىكى ئۇچار قاناتلار ئۇركۈگىنىدىن «ۋېچىر ـ ۋېچىر» قىلىشىپ كەتتى، ئوقيىلىپىزمۇ ئەندىكىپ ھوشىغا كەلدى. ئۇ يەنىلا بەلدە قىينالماقتا ئىدى. ئۇ ئورنىدىن قوپۇپ، بېشىنى كۆتۈرۈپ يىراقتىكى سالىيۇت ئۈچقۇنلىرىغا

كۆز تىكتى. ئۇچقۇن گويا ئېگىز تاغ پۈركۈپ چىقىرىۋاتقانغا ئوخشايتتى. ياق، بۇ ئاقار يۇلتۇزمۇ ئەمەس، باشقا ئادەتتىن تاشقىرى بىرنېمە، ئوقيىلىپىز مۆكۈۋېلىشنى ئويلىدى ـ يۇ، ئىشقا ئاشۇرالمىدى. ئۇ ھەركۈنى بۇ يەرگە كېلىش ـــ بەلدىن ئېشىش مەقسىتىگە يېتەلمىگەندەك، باشقا بىر تاغ دۇنياسىدا كۆزدىن غايىب بولدى. تەقدىر ئۇنىڭغا يارەملەشكۈسى يوق. تەك، تەرسالىق بىلەن ئۇنى بۇ يەردە قالدۇردى. تەقدىرنىڭ قولىدىن كەلمەيدىغىنى يوق ئەمەسمۇ، ياق، نېمىگىدۇر ئۇنىڭغا تاشلىۋېتىلگەن ئوقيىلىپىزنى مۇشۇ يەردە قالدۇرۇش كېرەك بولۇپ قاپتۇ. بۇنى نەدىن بىلسۇن؟ تەقدىر دائىم ئۇن ـ تىنسىز... ئاشۇ كۈنى كېچىدە بايراملىق سالىۋتلارنىڭ يىراقتىن قايتقان شولىسى ئوقيىلىپىزغا كۆرۈندى، بۇ خۇدا ئۇنىڭغا كۆرسەتكەن ئالامەتمىكىن ...

تەنتەربىيە مەيدانى يەنىلا پورۇقلاپ قاينىماقتا، يەنىلا روك مۇزىكىسىنىڭ ئۇدارىغا كەلتۈرۈپ ئىرغاڭلاپ تۇرۇپ تەكرارلانغان «لى ـــ مۇ ـــ زىن! لى ـــ مۇ ـــ زىن! ئاي ـــ دا ـــ نا! ئاي ـــ دا ـــ نا!» دېگەن چۇقان ئىچىدە تەۋرەنمەكتە.

«ئۇ ئەنە شۇ تەرىقىدە توپ تارقىتىلىدىغان مەدەنىيەتنىڭ لىمۇزىنىغا ئولتۇرۇپ كەتتى! ـــ دەپ ئويلىدى ئارسىن ساماز. چىن، ـــ ئەمدى ئاۋۇ ‹غايىب بولغان كېلىن› نى قانداق قىلغۇلۇق؟»

ئۇ ئىككى كوچىدىن ئۆتۈپ كەچلىك ماشىنا ساقلاش ئورنىغا قويۇپ قويغان، چەت ئەلنىڭ خىلمۇخىل پىكاپلىرى ئىچىدە كۆمۈلۈپ قالغان «نېۋا» ماركىلىق پىكاپىنى ئىزدەپ كېتىۋېتىپ يەنە ئويلاپ كەتتى: توپ تارقىتىلىدىغان مەدەنىيەتكە مەست بولۇپ كەتكەن ھازىرقى تۇرمۇشتا نېمىدېگەن كۆچلۈك پەرق مەۋجۇت ـ ھە! دۆلتىمىزدە قانچىلىك كەمبەغەل، قانچىلىك ئېغىر ئىشسىزلىق مەۋجۇت! ياشلار قولىغا «بىزگە خىز-

مەت بېرىڭلار!» دېگەن تاختىنى كۆتۈرگىنىچە نەچچە كىلومېتىرغىچە سوزۇلغان كوچا قاسىنىدا ئولتۇرۇشىدۇ، ئۇلارنىڭ تولىسى ئۆيلىرى بوش قالغان ئايال ـ قىشلاقلاردىن كەلگەن بۇ ئىنسانىيەت جەمئىيىتىگە بولغان چاقىرىق، بۇ ئىنسانىيەت جەمئىيىتىنىڭ يېڭى بىر ئەۋلاد ياشلارنىڭ ئېھتىياجىنى قامداشقا قادىر بولالمايۋاتقانلىقىنى، ھازىرقى دۇنيادا ئۇلارغا: سەنلەر جەمئىيەتكە كېرەك ئەمەس، يوقلىش! بىزدەك خىزمەتى بارلار ئۆزىمىزنىڭ لىمۇزىنىمىزنى ھەيدەپ ئويناىمىز، دېگەندەك بولماقتا.

ئۇ ئاشۇلارنى ئويلاپ، «ئۆزىنىڭ سوۋېت دەۋرى» دېگى «نېۋا» ماركىلىق پىكاپىنى ھەيدەپ كېچىدە كوچا ئارىلىدى، ئۇنىڭغا ياخشىراق پىكاپمۇ كېرەك ئەمەس، ئۇ «نېۋا»غا ئۆگىنىپمۇ قالغان، ئۇنىڭ ئۈستىگە ياخشىراق پىكاپ سېتىۋالغۇدەك پۇلىمۇ يوق ! ھەممە ئادەم «لىمۇزىن» غا ئولتۇرالمايدۇ ـ دە. ئايانىڭ «لىمۇزىن»چى بولۇپ قالغىنىغمۇ ئامال يوق. ئەمدى ئۇ خەقنىڭ قولى يەتمەيدىغان، مۇھاپىزەتچىلەر تەرىپىدىن مۇھاپىزەت قىلىنىدىغان، تېلېفونمۇ قوبۇل قىلمايدىغان، تېلېفونمۇ قايتۇرمايدىغان، ئۆزىنىڭ ئىلگىرىكى ئېرى بىلەن قايتىدىن يارىشىۋېلىشىنمۇ خالىمايدىغان دەرىجىدىن تاشقىرى چولپان بولۇپ كەتتى ـ دە... ئۇنىڭ ئېرىنى كۆپ يىللاردىن بېرى ئىچكۈلۈككە بېرىلىپ كەتكەن بىر ھاراقكەش دېيىشىدۇ.

بۇنمۇ ئەيىبلەپ كېتىشنىڭ ھاجىتى يوق. تۇرمۇشتا نېمە ئىش يوق دەيسىز. ھەر ئادەمنىڭ ئۆز ئىشى بار... شۇنداق بولسىمۇ، شەيئىنىڭ ھازىرقى ئەھۋالىغا كۆز يۇگۈرتسەك، ئەگەر ئايدانا ساماروۋادەك بىرىنچى ئورۇندا تۇرىدىغان ئوپېرا تېياتىرى بويىچە يالغۇز كىشىلىك ناخشىچىنىڭ ئورنىنى يۇقىرى ئۆلچەم تەلىپى بىلەن چۈشىنىدىغان بولساق، ئۇ مىلان[1] سەھ-

① مىلان ـــ ئىتالىيەنىڭ بىر شەھىرى، ـــ مۇھەررىردىن.

ئىسسىگە چىقسا بولاتتى، ئۇنىڭ ئورنى شۇ يەردە بولۇشى كېرەك ئىدى، لېكىن ئۇنىڭ شۇنچىۋالا تېزلا ئادەمنىڭ بېشىنى ئايلاندۇرۇۋېتىدىغان چولپان شۆھرىتىگە چۆمۈلۈشىنى، ئاممىباب مودا مەدەنىيىتى بۇلۇتلىرى ئۈستىدە پەرۋاز قىلىشىنى كىم ئويلاپتۇ. بۇنىڭدا قانچىلىك پۇل ئۆز رولىنى جارى قىلغاندۇ ـ ھە!

بەس! بۇ دېگەن ئۇنىڭ ئىشى، ئۇنىڭ ھوقۇقى! ئاتتىن تارتىپ چۈشۈرۈلگىنىگە ئازابلىنىۋاتىسەن، خاپا بولۇۋاتىسەن، خەقنىڭ غەيۋىتىنى قىلىۋاتىسەن... ياۋاشلىق بىلەن ئېتىراپ قىل، ــ دېدى ئارسىن سامانچىن ئۆزىنى تىللاپ، ــ رىقابەت چىڭ راستلا كۆپ كۈچلۈك ئەمەسمۇ! ــ سەن نېمىگە ھېسسىياب، مۇخبىرغۇ شۇ، ھەرقانچە مۇستەقىل مۇخبىر بولساڭمۇ، ھەر قانچە ئاتاقلىق... دەپ ئاتالغان بولساڭمۇ... ئۇچۇ، ئۇ قانداق ئادەم؟! بىرى ئاممىۋى تارقىتىش ۋاستىلىرى ئالىمىدە، يەنە بىرى ئاممىۋى تارقىتىش ۋاستىلىرى ساھەسىدىكى بىر چۇڭ مۇلە بولۇپ، ئىككىسى ئوخشاش بولمىغان ئىككى يولدا. ئۇنىڭدىن باشقا، مۇھەببەت ھامان سىناقلارغا دۇچ كېلىدۇ، بولمىسا ئۇنىڭ نېمە قىزىقى، نېمە ئازابى، نېمە كۈتۈلمىگەن ئۆزگىرىش... شۇنداق، مەسىلەن، بەزىدە تاغلار گۆمۈرۈلۈپ چۈشىدۇ، ئۇنى ھېچكىم توسالمايدۇ. ھەربىر مۇھەببەتنىڭ ئۆز تارىخى، ئۆز ئازابى بار. سەن بولساڭ شەخسەن قايغۇ ـ ھەسرىتىڭنى دۇنياۋىلىشىشقا ئارتىپ قويماقچى بولۇۋاتىسەن، ئاممىۋى مەدەنىيەتكە ئارتىپ قويماقچى بولۇۋاتىسەن.

سەن باشقا سوئالغا جاۋاب تاپ ۋە باشقىلارنى قايىل قىلىشقا ھەرىكەت قىلىپ باققىنا. ئاممىۋى مەدەنىيەت «غايىب بولغان كېلىن» گە قانداق ئۇسۇل بىلەن قارشى چىقتى ۋە ئۇنى چەتكە قاقتى ؟ قاراپ باق، سۆزلەپ باق، بۇ يەردە «غايىب

بولغان كېلىن» نىڭ نېمە ئىشى، ئۇ قەيەردىن كېلىپ ئالدىڭدا بىر دىنلا پەيدا بولۇپ قالدى؛ سەن ئايال بىلەن يالغۇز تۇرغىنىڭ چېغىڭدا ئۆزۈڭنىڭ ئىشى بىلەنلا بولۇپ كېتىپ، مۇھەببەتنىڭ دولقۇنى سىلەرنى يۇتۇپ كەتكەن چاغدا خۇددى ئىلگىرىكى تۇرمۇشۇڭلارنىڭ هەممىسى شۇ پەيتنى كۈتۈش ئۈچۈن مەۋجۇت بولغاندەك بولغان هەمدە ئاخىر مۇھەببەتنىڭ هەقىقىي ماهىيىتىنى بىلىش پۈرسىتىگە يەنى مۇھەببەت ئىنئام قىلغان بەشارەتنى بىلىش پۈرسىتىگە ئېرىشكەن. بەزى ئىشلار كۈلكىلىكتەك بىلىنىدۇ: سىلەر ياش ئەمەس، بۇنىڭدىن ئىلگىرى هەر ئىككىڭلاردا تەجرىبە بولغان، لېكىن تەقدىر سىلەرنى ئىلگىرىكى مۇھەببەتنىڭ ئازابىدىن خالاس قىلغان. دۆڭدە بىر قەدىمىي باغ، بىر قەدىمىي قەلئە بار ئىدى، ئاسماندا تولغان ئاي بۇلۇتلار ئارىلىقىدىن ئېغىر ئويغا پاتقان هالدا سىلەرگە قارايتتى. شۇ كۈنى، شۇ ۋاقىتتا، گەرچە ئۇ ئوتتۇزدىن ئاشقان، سەن قىرىقتا بېرىپ قالغان بولساڭمۇ، خۇددى سىلەر ئۆزۈڭلارنىڭ ئۈچرىشىشى توغرىسىدا چاقچاق قىلىشقاندا ئېيتقىنىڭلاردەك، تەقدىر سىلەرنىڭ مۇھەببىتىڭلارنىڭ ئېچىلىشى مۇراسىمىنى ئالدىن ئورۇنلاشتۇرغان. لېكىن، گەپ ياشتا ئەمەس، سىلەرنىڭ رومانتىك مۇھەببىتىڭلاردا ئەمەس، بەلكى شۇ كۈنى غايىب بولغان كېلىننىڭ ئۆزى رېئاللىقتا مۇھەببەت قاينىمىغا چۆككەن ئىككىڭلارنىڭ ئالدىدا پەيدا بولۇپ، تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ سىلەردىن ئۆزىنى قۇتقۇزۇۋېلىشنى، دۇنيادىكى كىشىلەرنىڭ هەممىسىگە ئۆزىنىڭ يۈرەك سۆزلىرىنى ناخشا بىلەن ئېيتىپ بېرىشنى، ئۆزىنىڭ جۇدالىق قايغۇسىنى سۆزلەپ بېرىشنى، ئىزدىمەكچى بولغان ئادىمىنى تېپىۋېلىشى ئۈچۈن ئايداناغا يېقىملىق ئاۋاز بېرىشنى تىلىگەن. ئايرىلىش ئۈنى غايىب بولغان كېلىنگە ئايلاندۇرغان، ئۇنىڭغا ئىزدىگەن ئادىمىنى تېپىپ بېرىش كېرەك ئىدى. ئەنە شۇ چاغدا، غايىب

بولغان كېلىن بىلەن بولغان خىيالدىكى ئۇچرىشىشتا، ئۇيغۇرا-نىڭ ئاساسىي ئىدىيەسى بىلەن ئۇنىڭغا مۇناسىۋەتلىك بەدىئىي توقۇلمىلار توغرىسىدىكى ئىجادىيەت پىكرى مەيدانغا كەلگەن. سەن بېرىپ باشقىلارنى غايىب بولغان كېلىن بىلەن كۆرۈش-كىنىم ئەمەلىيەتتە بولغان ئىش دەپ ئىشەندۈرۈشكە تىرىشىپ باق. سىلەر ئۇنى قوتقۇزىمىز، ئۇيغۇرا ئارقىلىق بۇ ئالەمدە ئا-پىرىدە قىلىمىز، تىياتىر سەھنىسىدە، ئايدانا ئوينىاپ چىققان رولدىكى ناخشا ئاۋازىدا ئۇنى يەنە مەيدانغا چىقىرىمىز دەپ قە-سەم ئىچكەن. ئايدانا ھاياتلا بولىدىكەنمەن چوقۇم «غايىب بولغان كېلىن» توغرىسىدىكى ناخشىنى ياڭرىتىمەن دەپ ئۆز ئاغزى بىلەن پەس ئاۋازدا قەسەم ئىچكەن.

توختا، توختا، سەن بەك ھاياجانلىنىپ كەتتىڭ! كىممۇ بۇ ئەقىلگە سىغمايدىغان غەلىتە ئىشقا، بۇ كارامەتكە ئىشەنسۇن؟ ساغلام پىكىر قىلىدىغان ھەرقانداق بىر ئادەم: بىمەنىلىك، ئەپسانە، رىۋايەت، چۆچەك، پۈتۈنلەي ئويدۇرما، غەلىتە نەرسە دېمەي قالمايدۇ. باشقىچە ئىنكاس بولۇشىنىڭ مۇمكىن ئەمەس-لىكى شۇبھىسىز. لېكىن، غايىب بولغان كېلىننىڭ ئويلىمى-غان يەردىن پەيدا بولۇپ قېلىشى ئارسىن سامانچىنىڭ قەلبى-دە بۇ ئوبراز ھەققىدە ئىستىئارىيەلىككە باي بىر چۈشەنچە ھاسىل قىلغان (بىر گەپنى ئېيتقاچ كېتەيكى، بۇنداق چۈشەن-چىگە ئاشۇ چاغدا ئايدانامۇ قوشۇلغان، بۇ ئۇ چاغدا ئۇلارنىڭ ئورتاق تونۇشى ئىدى. كېيىنكى ۋاقىتلارغا كەلگەندە، نېمە ئا-مال، ئايدانا يولدىن ئازدى، ئۆكۈندى ــ «لىمۇزىنغا ئولتۇرۇپ كېتىپ قالدى»، ئېنىقراق قىلىپ ئېيتقاندا، باشقىلار ئازدۇ-رۇپ كەتتى، سودىنىڭ تۇتقۇنى بولۇپ كەتتى. بىراق ھازىر بۇ توغرۇلۇق گەپ قىلمايمىز) بۇ ئوبراز، خۇددى خۇدادىن كەلگەن ۋەھىيەك، ئۇنىڭ تەنھا قەلبىگە يىلتىز تارتىپ، تەنھالىق ئېـ-تىقادىغا ۋە تېگى ـ تەكتى يوق ھېسداشلىقىغا ئايلىنىپ كەتـ-

كەندى. بىلىش كېرەككى، خۇدانى ھېچكىم كۆرمىگەن، لېكىن كىشىلەر خۇداغا ئىشىنىدۇ، خۇدانىڭ بارلىقىغا ئىشىنىدۇ. ئېد تىقاد بەلكىم روھىي جەھەتتە تەلپۈنگەن ئوبرازغا ئىسىمىلىنەن بىۋاستە كۆزىتىش ھەم ئۇنىڭغا بولغان مۇھەببەت ئارقىلىق مانا مۇشۇنداق پەيدا بولغاندۇ.

ئۇ چاغدا، شۇنىڭغا ئوخشاش بىر ۋەقە ھايدېلبېرگدە ئۇلارنىڭ بېشىدىن ئۆتكەن. ئايدانا ساماروۋا بىر مەيدان يەككە كونسېرت ئۆتكۈزگەندى، ناھايىتى مۇۋەپپەقىيەتلىك بولۇپ چىقتى. ھايدېلبېرگكە كېلىپ ئويۇن قويۇشقا تەكلىپ قىلىنىشى كۆپىنچە ئۇنىڭ ـــ ئارسىن سامانچىننىڭ تۆھپىسى ئىكەنلىكىنى ئۇمۇ بىلەتتى، ئەلۋەتتە. بۇنىڭغا يېقىن ئادەملىرى ـــ ژۇرنالىستلار، مۇزىكانتلار، دوستلار يارەملەشكەن.

كىلاسسىك ناخشىلارنى ئورۇنلىغان ئايدانا يەرلىك مۇزىكا خۇمارلىرى ئۈچۈن ئاجايىپ يېڭى ئىش بولدى. بۇنداق كەم ئۇچرايدىغان كونسېرتنى قويۇشتا، ياۋروپانىڭ ئادىتى بويىچە، كوچا ـ كوچىلارغا ئېلانلار چاپلاندى، خەۋەرلەر بېرىلدى، تېلېۋىزىيە ئىستانسىلىرى ئۇنىڭ ناخشا ئېيتىۋاتقانلىقىنى كۆرسەتتى، مەتبۇئاتتا ئوبزورلار ئېلان قىلىندى. ئايدانا ساماروۋا قەدىمىي ھايدېلبېرگ لۇتېر چېركاۋىدا ناخشا ئېيتتى. دۇئا ـ تىلاۋەت قىلىنىدىغان سورۇندا ئويۇن قويۇشنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇلۇشى نېمىسلار ئۈچۈن ئۆزگىچە ھۆرمەت بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. چېركاۋنىڭ ئېگىز گۈمبەز شەكلىدىكى تورۇسىنىڭ ئاستىدا، يېقىملىق ناخشا ئاۋازى ئېسىل ياڭراتقۇ ئۈنۈمى بىلەن كۈچەيتىلگەچكە، ئۇزاققىچە ياڭراپ تۇراتتى. بۇ ياڭراتقۇلار ئەزەلدىن خۇدانىڭ ئاۋازى ئۈچۈن خىزمەت قىلىپ كەلگەنىدى. پىيانىنو بىلەن ئورگاننىڭ جور بولۇشى بىلەن ئايدانا ئىتالىيان، رۇس ۋە نېمىس تىلىدا ناخشا ئېيتتى. بىر ـ

نەچچە ناخشىنى ئۆزىنىڭ قىرغىز تىلى بىلەن ئورۇنلىدى. ئۇزاققا سوزۇلغان ئالقىشلار ياڭرىدى، چېركاۋ سارىيىغا ۋە ئايرىمخانىلىرىغا ئادەم توشۇپ كەتكەندى، ئۇلارنىڭ كۆزلىرىدىن ئىچ - ئىچىدىن چىققان شادلىق چاقناپ تۇراتتى.

مۇۋەپپەقىيەت شادلىقى، تولۇپ - تاشقان ئىلھام ئۇلارنىڭ مۇھەببىتىنى تېخىمۇ قىزىتتى. ئۇلارنىڭ ئايرىلغۇسى يوق، ھامان بىللە بولۇشنى ئويلىشاتتى. دەل ئۇلارنىڭ شاد - خۇراملىقى ئەۋجىگە يەتكەن چاغدا، غايىب بولغان كېلىن ئۇلارنىڭ ئالدىدا پەيدا بولدى. كونسېرت ئاخىرلاشقاندىن كېيىن ئۇلارنى قارشى ئېلىش يۇزىسىدىن چېركاۋغا يېقىن يەردىكى مېھمانسارايدا كىچىك دائىرىدە زىياپەت ئۆتكۈزۈلدى. زىياپەتتىن كېيىن ئۇ ئىككىسى قەدىمىي ھايدېلبېرگ قەلئەسىنى چۆرىدەپ سېلىنغان تاغ باغچىسىدا ئايلىنىپ يۈردى. شۇ كۈنلەردە، ئۇلار ئۆمىد قىلغان جىمجىتلىققا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ تۇرالغۇسى قىممەتلىك مېھمان سۈپىتىدە مۇشۇ قەلئەگە ئورۇنلاشتۇرۇلغانىدى. ئۇلارنىڭ روھى ئۇستۇن ئىدى. ئۇلار قەلئەنىڭ ئالدىدىكى رېستورانىدا بىردەم ئولتۇرۇپ ئازراق ۋىسكى ئىچتى ۋە چىقىپ دەرەخلىك پىيادىلەر يولىنى بويلاپ ئازراق مېڭىشتى، ئوتتۇرا ئەسىردىن قالغان بۇ قەدىمىي شەھەرنى تاماشا قىلىشتى. تۇن نىسپىدىن ئاشقان بولسىمۇ، شەھەر خۇددى چۆچەك دۇنياسىدىكىدەك، رەڭگارەڭ چىراغلار - نىڭ نۇرىدا ۋالىلدايتتى. ئۇلار ئۇزۇن ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇپ مۇزىكا ھەققىدە پاراڭلاشتى. ئايدانا بىردىنلا ئۇنىڭدىن سوراپ قالدى:

— ئارسىن، سەن مېنىڭ ساڭا قانداق ناخشا ئېيتىپ بېرىشىمنى خالايسەن؟

— ھازىرمۇ؟

— ياق، بىرەر كونسېرتتا، سىمفونىيە مۇزىكا ئۆمىكىنىڭ

جور بولۇشى بىلەن. سەن زالدا ئولتۇرساڭ، مەن سەھنىدە تۇرۇپ مەخسۇس ساڭا ناخشا ئېيتىپ بېرىمەن. سەن مېنىڭ ساڭا قانداق ناخشا ئېيتىپ بېرىشىمنى خالايسەن؟ ئىتتالىيانچە چىنمۇ؟

ــ ئايا، سېنىڭ كۆپلىگەن ناخشىلىرىڭنىڭ ھەممىسىنى ياخشى كۆرىمەن. ئىتتالىيانچە، ئىسپانچە ناخشىلىرىڭنى دېمەسەممۇ ئۆزۈڭگە ئايان. بىراق بىلەمسەن، ھەممىدىن بەك ياخشى كۆرىدىغىنىم نېمە؟ مەن غەلىتە بىر ئادەمغۇ، ئايا، مەن ئاللىبۇرۇنلا، ئۈچىدە ئايال خۇمارى بولۇپ يۈرگەن راھىبلاردەك، سېنىڭ غايىب بولغان كېلىندىن ئارىيە ئېيتىپ بېرىشىڭنى ئۇمىد قىلىپ يۈرگەن.

ــ غايىب بولغان كېلىندىن ئارىيە؟ ــ ئۇ ھەيران بولغان ھالدا سورىدى، ــ بىلەمسەن، بۇ رىۋايەتنى مەنمۇ ئاڭلىغان، بىراق بەك دىققەت قىلىپ كەتمەپتىكەنمەن. لېكىن، ئوپېرا ئۈچۈن ئېيتقاندا، مۇزىكا بولۇشى، پىيېسە بولۇشى، يەنە نۇرغۇن نەرسە بولۇشى كېرەك... سەن راستىنلا ئاياللار ھەققىدە خىيال قىلىپلا يۈرىدىغان ئىشقىۋاز راھىبقا ئوخشاپ قاپسەن!

ــ خىيال قىلىپ يۈرۈشنىڭ ھېچبىر قورقۇنچلۇقى يوق، بىراق مەن خىيال قىلغان يولۇمغا كېتىۋاتىمەن.

دەل شۇ پەيتتە، ئۇلار بۇنىڭ «غايىب بولغان كېلىن» پىيېسىسىنى قويۇشنىڭ ھازىرچە خىيال قىلغىنى بويىچە بولسىمۇ باشلىنىشى ئىكەنلىكىنى بىلدىمىكىن؟ ئارسىن ساماڭچىن كۆڭلىدە كۆپتىن بېرى يېتىلگەن ئىدىيەنى ئۇنىڭغا تۇڭجى قېتىم ئېيتىش ئۈچۈن تەييارلىنىپ تۇرغانىدەك قىلاتتى. تەقدىر ئۇلارنى مۇشۇ مەقسەتتە مۇشۇ دەقىقىدە مۇشۇ يەرگە جەم قىلدىمىكىنە؟

* * *

تەقدىر توغرۇلۇق گەپ بولۇپ قالدى، ئەمسە بۇ ئارسىن سامانچىن ئۇچۇن تەقدىرنى بەلگىلەيدىغان پەيت ئىدى، ئۇ نە-دىن بىلسۇن، بۇ ۋەقەدىن بۆلەك، يېقىندا ئۇنىڭ كاللىسىغا قورقۇنچلۇق بىر ئوي ــ ئادەم ئۆلتۈرۈش ئويى كەلگەن. بۇ، ئۇ ئەزەلدىن ئويلاپ باقمىغان ئىش ئىدى. ئۇ چوڭقۇر ھاڭنىڭ لېۋىدە كېتىپ باراتتى، چېكىنىشكە يول يوق ئىدى. پىلانىنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن بىرەر تاپانچا تېپىش كېرەك، بۇ باش-قىلار ئۈچۈن ئاددىيلا بىر ئىش بولغىنى بىلەن، ئۆزىنىڭ بې-شىغا كەلگەندە كۆڭلىنى پاراكەندە قىلىپ، ئۇنى كېچىسىمۇ، كۈندۈزىمۇ ئۇخلىيالمايدىغان قىلىپ قويغان...

*　　*　　*

يەنە تەقدىر توغرىسىدا. ئوقيىلىپىز بۇ چاغدا يەنىلا ئۆزەڭ-گىلەش بېلىدە تەقدىرنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىنى كۈتۈپ تۇراتتى: ئېھتىمال، تەقدىر ئۇنىڭ بەلدىن ئېشىشىغا ياردەم بېرىپ، ئۇ-نى ئاخىرىدا بېشى قايغان تەرەپكە كېتىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىپ قويار.

مەيلى ئىنسان ياكى ھايۋان بولسۇن، ئالدىدا ئۇلارنى نې-مىلەرنىڭ كۈتۈپ تۇرغانلىقىنى ئالدىن بىلەلمەيدۇ. ئۇلارنىڭ تەقدىرلىرى توغرىسىدا باغلاپ تۇرىدىغان ھېچقانداق سەۋەب، ھېچقانداق بىردەكلىك يوق. لېكىن، ۋەقەلەرنىڭ تەسىر كۆر-سىتىشى ئارقىسىدا، ئەسلىدە بىر ــ بىرى بىلەن تونۇشمايدى-غان جانلار ــ ئادەم بىلەن ھايۋان بىر تەقدىر ئىلاھىنىڭ نەزە-رىگە ئىلىندى. ئۇلارنىڭ ھاياتلىق مۇھىتىدىكى كىرىزىس كۈندىن ــ كۈنگە پىشىپ يېتىلدى. بۇ ئالەمدە نېمىلەر بولماي-دۇ دەيسىز.

ئېيتايلۇق، ئاشۇ كېچىسى هايدىلبىرگ باغچىسىدا سۆ-يۈشكەنلەر ئولتۇرۇپ پاراڭلاشقان، بىر - بىرىنى يارغانسېرى بەك سۆيۈشكەن چاغدا، ئەپسانە - رىۋايەتلەردىكى غايىب بولغان كېلىن كۆرۈنگەندەك بولدى، ئۇنىڭغا يېڭىباشتىن جان كىرگۈزۈشكە بولارمۇ؟ سۆيۈش سېزىملىرى ئېچىلىپ گۈللىگەن چاغدا، ئەپسانىدىكى شەخسنىڭ قايتا تىرىلىپ قالغىنىدەك، مۇھەببەت تىراگېدىيەسىدىكى ئادەمنىڭ ئاخىرىدا مەۋجۇت زاتقا ئايلىنىپ قېلىشى مۇمكىن بولارمۇ؟ شۇنى ئېيتقاچ كېـ-تىش زۆرۈركى، ئارسىن سامانچىن بۇنداق تىرىلىپ قېلىشنىڭ مۇمكىنلىقىنى چەتكە قاقمايتتى، بىلىش كېرەككى، نۇرغۇن ئىشلار روھىي هالەتكە، سۆيۈشكەنلەرنىڭ ئۆزىنىڭ بەختىنى ئۆپچۆرسىدىكىلەر بىلەن بۆلۈشۈشكە تەييار تۇرغان ئىرادىسىگە باغلىقتۇ.

ئارسىن ئۆزىنىڭ ئاياسىغا غايىب بولغان كېلىن توغرـ-سىدىكى رىۋايەتنى سۆزلەپ بېرىشكە باشلىغان چېغىدا مـو-شۇنداق روھىيەتنىڭ ئىلهامىغا ئېرىشكەنىدى.

ـــ مەن بالا ۋاقتىمدىن تارتىپلا بىزنىڭ ئۇرۇقىدىكىلەرنىڭ تاغ-لىرىمىزدا غايىب بولغان كېلىن هازىرغىچە كېزىپ يۈرىدۇ دەپ بىلىمەن ۋە ئۇنىڭغا ئىشىنىمەن، سەن ئىشىنەمسەن؟

ـــ ئىشىنىمەن، ئىشىنىمەن! ـــ كۈلۈمسىرەپ ئالقىنىنى ئۇنىڭ بوينىغا تەگكۈزۈپ جاۋاب بەردى ئايدانا، ـــ مەن پارد-ىكىنى ئاڭلاشقا بەك ئامراق، خۇددى مېنى ئەركىلىتىپ سىلاۋاتقاندەك تۇيۇلىدۇ. قارىغىنا ئارسىن، ئەتراپ نېمىدېگەن گۈزەل. تۇن، ئاي شۇنچىلىك يورۇق، چىراغلار چۆچەكلەردە-كىدەك چاقنايدۇ. پەقەت سەن بىلەن مەنلا، باشقا ئادەم يوق. ئالتۇرسۇن بېغىدىكى قۇشلارمۇ سايرىماي جىمىپ كېتىپتۇ. گېپىڭنى داۋاملاشتۇر.

ـــ ماقۇل، قۇشلارمۇ سايرىماي جىمىپ كەتسۇن، لېكىن

غايىب بولغان كىشىنى ھەققىدە گەپ بولغاندا مەن جىم تۇرالماي مەن. قانداق ئويلاشسا ئويلاشسۇن ــ ئەپسانە دەمدۇ ياكى باشقا نېمە دەمدۇ، لېكىن مېنىڭ ئوچۇن ئېيتقاندا، ئايا، بۇ ئەپسانە ئەمەس! ئۇ بەزى چاغلاردا، يىراق بىر يەردە، تاغلار ئىچىدە، غىل ـ پال كۆرۈنۈپ قالىدۇ ـ يۇ، لېكىن شۇ زامانلا غايىب بولىدۇ. ئۇنىڭ توغرىسىدىكى رىۋايەتكە كەلسەك، بىز تەرەپتە ئۇنىڭ مەۋجۇت بولۇپ تۇرغىنىغا ئۇزۇن بولدى، كۆپچىلىك ئۇنى تاغنىڭ ئىچكىرىسىدە بىر يەرلەردە يوقاپ كەتكەن يىگىتنىى ئىزدەپ يۈرىدۇ، تۇتۇپ كېتىمىز دېگۈچىلەر ئۇنى ئارقىسىدىن قوغلاپ يۈرىدۇ، دەپ ئىشىنىدۇ. لېكىن ئۇنىڭ يارى، ئۇستا مەرگەن يىگىتى ئىز ـ دېرەكسىز يوقاپ كەتكەن، يا رەقىبلىرى ئۇنى ئۆڭكۈرگە قاماپ قويۇشقانمۇ، يا ئۇنى تىلىدىن مەھرۇم قىلىشقانمۇ ــ كىم بىلسۇن؟ ئادەتتىكىگە ئوخشاشلا بۇ يەردە، ئىچى تارلىق، قۇۋلۇق ـ شۇملۇق ۋە ھۆكۈمران بولۇشقا ئىنتىلىش ئېھتىمالى بار. ئەزەلدىن شۇنداق بولۇپ كەلگەن.

ــ بىلەمسەن، بىزنىڭ تاغلىقلار ئارىسىدا مۇنداق بىر ئادەت بار، ياز كۈنىنىڭ ئاي تولغان كېچىسى غايىب بولغان كىشىنىڭ قاتتىق سېغىنغان كىشىلەر ئېگىز تاغقا يىغىلىپ، غايىب بولغان كىشىنى يىراقتا تۇرۇپ كۆرسۇن دەپ گۈلخان يېقىشىدۇ. شامانلار داقا ـ دۇمباقلىرىنى تاراڭشىتىپ چىلىشىدۇ، سەكرەپ ـ تاقلاپ ئۇسۇل ئوينىشىدۇ، كىشىنىڭ ئىز ـ دېرەكسىز يوقالغان يىگىتنىڭ ئىسمىنى توۋلاپ، گۈلخانىڭ يېنىغا كېلىڭلار دەپ چاقىرىشىدۇ. ئاياللار گۈلخانىڭ يېنىدا ئولارنى چاقىرغاچ يىغلىشىدۇ. ئېيتىشلارغا قارىغاندا، غايىب بولغان كىشىنى بەزى چاغلاردا ئاللىقانداق بىر يەرلەردىكى كۆلەڭگىدە پەيدا بولۇپ تەزىم قىلىپ قويۇپ يەنە غايىب بولۇپ كېتىدىكەن. قانداق، يەنە رېستورانغا بېرىپ ئازراقتىن ۋىسكى

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كتاب تورى

ئىچەيلىمۇ؟

ــ رېستورانغا باردۇق. سەنمۇ ئازراق قىزىپ قالدىڭ، بولدى، ئارسىن، مەن ئۇنىڭ ئۈچۈن، غايىب بولغان كىشىنى ئۈچۈن قايغۇرۇۋاتىمەن. بىز خۇددى مۇشۇنىڭ ئۈچۈنلا مەشەگە كەلگەندەك.

ــ ئېھتىمال، دەل شۇنداقتۇ. شۇ سەۋەبتىن بۇ ھېكايىنى ساڭا ئېيتىپ بېرىۋاتىمەن. تاغنىڭ جۇڭگو تەرىپىدىكى قىسمىدىمۇ كىشىلەر غايىب بولغان كىشىنى ئۈچۈن گۇلخان يېقىشىدىكەن. دۆلەت چېگرا‌سى ئۇزەڭگىلەش تېغىنىڭ ئارقىسىدىن ئۆتىدىكەن، ئۇ تەرەپتە قەدىمدىن تارتىپ بىز بىلەن تۇغقان قىرغىز قەبىلىلىرى ياشايدىكەن، بىراق بىز بەلدىن ئاشىدىغان يولدىن ئۆتۈپ ئۇلار بىلەن بېرىش ـ كېلىش قىلىپ باقمىغان، ئەگەر يول بولغان تەقدىردىمۇ يازدىلا ماڭغىلى بولىدۇ. بىر يىل ئىلگىرى مۇخبىرلىق ئىشى بىلەن ئۇ يەرگە بېرىپ كەلدىم. ئۇرگەنچ ئارقىلىق ئايروپىلان بىلەن، ئۇنىڭ نېرىسىغا ماشىنا بىلەن باردىم. ھەر خىل ئۇچرىشىشلار بولدى، گېزىت ئۈچۈن قىزىق ماتېرىياللارنى توپلىدىم، لېكىن مېنىڭ ئېيتماقچى بولغىنىم بۇ ئەمەس. مېنى ھەيران قالدۇرغىنى جۇڭگو تەرەپتىكى تاغلاردىمۇ يەرلىك قىرغىزلار غايىب بولغان كىشىنى توغرىسىدا بىلىشىدىكەن ۋە ئادەتتىرىمۇ ئوخشاش ئىكەن ــ ياز كۈنىنىڭ ئاي تولغان كېچىسى گۇلخان يېقىپ، غايىب بولغان كىشىنگە مەدەت بېرىشكە ئەرۋاھلارنى چاقىرىشىدىكەن. بىراق، جۇڭگو تەرەپتىكى قىرغىزلاردا قىزىق بىر پەرق بار ئىكەن. ئۇلارنىڭ ئادىتى بويىچە، گۇلخانىنىڭ يېنىدا، چىرايلىق ئىككى قىز مۇبادا غايىب بولغان كىشىنى كېلىپ قالسا مىڭسۇن، دەپ ئىككى ئاتنى ئېگەرلەپ تۇتۇپ تۇرىدىكەن!

بۇ چاغدا ئايدانا بىر چاقچاقنى باشلىدى:

ــ بۇ يەردە ھايدىلىبېرگدىمۇ غايىب بولغان كىشىنى ئۈچۈن

بىر گۈلخان ياقساق قانداق؟ قېنى، ئارسىن، گۈلخان ياقايلى!

ــ نېمىشقا بولمىسۇن؟ ــ دەپ كۈلدى ئارسىن سامانچى، ــ بىراق، بۇرۇنراق ئويلىغان بولساق بولۇپتىكەن ــ دە. ئوتۇن كېرەك. يەنە شامانلارنى نەدىن تاپىمىز؟ خالامسەن، مەن ئۆزۈم شامان بولاي؟

ــ ۋاي ھازىرقىلاردەك كىيىنگەن شامان! ــ دەپ ھاياجانلىنىپ كۈلدى ئايدانا، ــ تولىمۇ ياخشى! سەن ئاجايىپ شامان سەن. بىراق، كېيىنكى قېتىم گۈلخان ياقايلى. بولمىسا شەھەر كوچىلىرىنىڭ يۇقىرىقى تەرىپىدىكى دۆڭدە گۈلخان ياقساق، خەلقئارالىق چاتاق چىقىشى مۇمكىن.

ــ توغرا دەيسەن! پۇتۇن ياۋروپاغا داڭقىمىز چىقىدۇ، ــ ئارسىن سامانچىنى ئۇنىڭ مۇرىسىدىن قۇچاقلاپ، بېشىنى چايقاپ كۈلۈپ كەتتى، ــ بۇ باغ نېمىدېگەن ياخشى! مەن سېنى ھارغۇزۇۋەتمىگەندىمەن، ئايا؟

ــ نەدىكى گەپ، ماڭا دەم ئېلىش، ناھايىتى بەختلىكمەن، چۈنكى، غايىب بولغان كېلىن بىز بىلەن بىللە!

ــ رەھمەت. ئەمىسە گېپىمگە قۇلاق سال. بىزنىڭ تاغلىرىمىزدا ئاجايىپ كۈچلۈك ھەم زېرەك بىر مەرگەن يىگىت بار ئىكەندۇق. ئۇ قوغلاپ بېرىپ تاغ تېكىسىگە يېتىشۋالىدىكەن. ئۇ بۆرە ۋە ئاق يىلپىز ئۆۋلاپ تېرىسىنى سېتىپ جاھاندارچىلىق قىلىدىكەن. قەبىلىسىدىكى نۇرغۇن ئائىلىنى ئۆۋ ئۆۋلاپ باقىدىكەن. كىشىلەر ئۇنى بەك ھۆرمەتلەيدىكەن ۋە كەلگۈسىدە قەبىلە ئاتامانى بولىدۇ دەيىشىدىكەن. بىر قېتىم ئۇ تۇغقانلىرى بىلەن قوشنا تاغقا مېھماندارچىلىققا بېرىپ، ناھايىتى چىرايلىق بىر قىز بىلەن ئۇچرىشىپ قاپتۇ. ئۇلار بىر ــ بىرىنى ياخشى كۆرۈشۈپ قاپتۇ، ئۇ دەسلەپتە ھەركۈنى دېگۈدەك ئېتىغا مىنىپ تاغلارنى كېزىپ كېلىپ ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشىدىكەن. ئاردىدىن ئۇزاق ئۆتمەي خىزىر قىزغا: ئاسماندا سىلەرنىڭ

ئالاهىده بىر مۇھەببەت يۇلتۇزۇڭلار بار، سىلەر توي قىلغان كۈنى ئۇ كۆزنى قاماشتۇرۇپ نۇر چېچىپ تۇرىدۇ، پۈتۈن تاغلارنى يورۇتىدۇ، باشقا يۇلتۇزلاردىنمۇ بەك يورۇق بولىدۇ. ئەگەر قارا بۇلۇت توسۇۋالمىسا، تاڭ ئاتقۇچە ئورنىدىن قوزغالمايدۇ، دەپتۇ. قىز بۇ گەپلەرنى ئوڭچى يىگىتكە دېگەنىكەن، ئوڭچى يىگىتمۇ خىزىرنىڭ ئۇنىڭ تەقدىرى توغرىسىدا ئېيتقان سىرىنى ئېيتىپ بېرىپتۇ: «مەن بۇ دۇنياغا ساڭا ئۆيلىنىش ئۈچۈنلا يارىلىپتىمەن...» شۇنداق قىلىپ، بولغۇسى كېلىن مەرگەن يىگىت بىلەن مەڭگۈ بىر بولۇشقا ۋەدە بېرىپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن، مەرگەن يىگىت ئۆزىنىڭ پۈتۈن جەمەتىدىكىلەرنىڭ ھەمراھلىقىدا بولغۇسى مەھبۇبىنىڭ ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرىنىڭ ئالدىغا سالامغا ــ قۇدىلىششقا بېرىپتۇ. شۇ كۈنى مىسلى كۆرۈلمىگەن ئايەم بولۇپتۇ. مېھمانلار تاغ باغرىدىكى دەريا بويىدىكى چىمەنلىككە تىكىلگەن يۈزگە يېقىن ئاق ئۆيگە ئورۇنلاشتۇرۇلۇپتۇ. ئۇلار كېلىنىنىڭ ئاتا ـ ئانىسى ۋە ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرىغا قانداق سوۋغا ـ سالاملارنى ئېلىپ كەلدى دەپ مەمىسلەر! ئۈيۈر ـ ئۆيۈرى بىلەن نۇرغۇن چارۋا، ئالتۇن ۋە ئېسىل تاشلارنى ئەكەپتۇ، مەرگەن يىگىتنىڭ ئۆزى ھەر خىل تېرە ۋە ھەر خىل بۇلغۇن تېرىسى كەلتۈرۈپتۇ. تېخىمۇ مۇھىمى مەرگەن يىگىتنىڭ ھەر مۇرىسىگە بىردىن ناھايىتى ھەيۋەتلىك ئاق يىلپىز تېرىسى ئارتىلغانىكەن. بۇنداق يىلپىز تېرىسىگە ئۇلۇغ مەرگەنلارلا ئېرىشەلەيدىكەن. يىگىت تەزىم قىلغاندىن كېيىن سوۋغاتلىرىنى قىزنىڭ ئاتا ـ ئانىسىغا تەقدىم قىلىپتۇ. كىشىلەر شاد ـ خۇراملىقىدا چۆمگەن ھالدا قىز ـ يىگىتنى دەريانىڭ بويىغا كەلتۈرۈپ، شۇ يەردە چاي ئىچكۈزۈپتۇ. دەريا ئۇلارنىڭ مۇھەببەت ۋە نىكاھىنىڭ شاھىتى بولۇپ قاپتۇ. توي مۇراسىمى يەتتە كۈندىن كېيىن تاغ ئارقىسىدىكى بولغۇسى كۈيئوغۇلنىڭ ئايلىدا ئۆتكۈزۈلىدىغان بولۇپتۇ.

قۇدىلىشىش ئادەت بويىچە تاڭ ئاتقۇچە ئايەمدەك ئۆتكۈزۈ-لۈپتۇ. بىراق بۇ يەردىمۇ كۆرەلمەس، ئىچى تارلار بار ئىكەن. كۆيۈئوغۇل بولغۇچى يىگىت يىراق - يېقىنغا داڭقى كەتكەن مەرگەن يىگىتلا بولۇپ قالماي، كىشىلەرنىڭ يەنە بۇ يىگىتنىڭ ئەقىللىق ۋە تاغ يۈرەك ئىكەنلىكىگە، كېلىشكەن، كۈچ-قۇۋۋىتە ئۇرغۇپ تۇرىدىغانلىقىغا قاراپ، قۇدىلاشقان ئىككى قە-بىلىنىڭ ــ پۇتۇن ئايماقنىڭ بېگى بولۇپ قالىدىغان ئوخشاي-دۇ، دەپ قىلغان پەرىزى ئۇلارنىڭ زەردىسىنى قاينىتىپ، ئۇ-چىنى كۆيدۈرۈپتۇ. شۇ سەۋەبتىن ئۇلار قورقۇنچلۇق بىر سۇ-يىقەستنى پىلانلاشقا كىرىشىپتۇ.

ئۇلار چىقىپ ئاشكارا، يەكمۇيەك، زېمىن ئۈچۈن ئەمەس، مال - مۈلۈك ھەتتا ھوقۇق ئۈچۈنمۇ ئەمەس، پەقەت جان ئۇ-چۈنلا كۆرەشكەن بولسا بولاتتىغۇ. لېكىن، ئىنسانىنىڭ ساختە-پەزلىكىنىڭ چېكى بارمىدى؟

سۈيىقەست يوشۇرۇن پىشىپ يېتىلىپتۇ، چۈنكى بۇ سۇ-يىقەستتە، دەريا بويىدىكى چاي ئىچكۈزۈش زىياپىتىدە، ئىك-كىنچى بىر خىل تەقدىر ئاستاغىنا كىشىلەرنىڭ ئارقىسىغا مۆكۈۋېلىپ، سۆيۈشكەنلەرگە بولغان ئۆچمەنلىك ۋە غەزەپ ئە-چىدە ئېچىپ، كۆپۈپ، زەھىرىنى چاچىدىغانلىقىنى كىممۇ ئويلاپ يەتسۇن ــ بۇ ئەڭ قەبىھ سۈيىقەستتە. خۇددى كېيىنكى ۋاقىتلاردىكى ئاقىنلار قوشاققا قېتىپ ئېيتقاندەك: «ئەل سۇ-يىقەستنى بىلگەن بولسا، ئۈيلاتتى، يۈزىن يوشۇراتتى. بۇنى بىلگەن بولسا، ئاسماندىمۇ كۈن تۇتۇلاتتى، بۇلۇتلار شۇنداق بايرامنى بۇ يەردىن يىراققا ــ پاكىز دالىغا ئېلىپ كېتەي دەپ، يامغۇرنى چېلەكلەپ تۆكەتتى.»

ــ ئاھ، ئارسىن، نېمىدېگەن گۈزەل!

ئاقىنلار يەنە ئېيتىدۇ: «بۇنىڭ سۈيىقەست ئىكەنلىكىنى بىلگەن بولسا دەريا ــ چاي ئىچكۈزۈلگەن كۈنى سۆيۈشكەنلەر

دەريانىڭ قارىماق تەرىپىدە، مۇھەببەتمەرگە مەڭگۈ سادىق بولىمىز دەپ قەسەم ئىچىشكەن ــ دەريامۇ ئارقىغا ئاقماس بولاتتى». بىلەمسەن، پەسكەشلەرچە قىلىنغان سۆيگۈستىكە سوغۇق تەبىئەتمۇ قارشى چىققان بولاتتى. لېكىن، مەخپىيلىك پىلانلانغان قورقۇنچلۇق سۆيقەستنى كىممۇ ئالدىنئالا مۆلچەرلىيەلىسۇن، دۇنيا ئىناقلىققا تولغان ــ قۇياش مېھرىنى تاغلارغا چاچقان، يامغۇر باشقا ياققا كەتكەن، پەقەت يىراقتىنلا بۇ يەرگە سالقىننى ئەۋەتكەن، پايانداز كەبى چىملىق ۋە ئوتلاقلار كىشىلەرگە قارىماق شادلىق بىلەن چايقالغان، گۈلخاندىن كۆتۈرۈلگەن ئىسلار تەملىك غىزا ھىدىنى تاراتقان، باش ئۇستىدىكى ئۇچار قاناتلار توپ ـ توپ بولۇپ چۈرۈلداشقان... بۇلارنىڭ ھەممىسى ئاقىنلارنىڭ قوشاقلىرىدا بايان قىلىنغان! چاي ئىچكۈزۈش زىياپىتى دەريا بويىدىكى جىلغىدا ئۆتكۈزۈلگەن بولۇپ، تۇرمۇش شاد ـ خۇراملىققا تولغانىكەن. بولۇپمۇ ياشلار چەۋەندازلىققا چۈشۈپتۇ، شامانلار جىن ـ شايتانىن تەرىقىسىدە ياسىنىپ، تەلۋىلەرچە سەكرەپ پىرە ئويناپ يەر يۈزىدىكى ئەرۋاھلارنى چاقىرىپتۇ. بىراق، نىكاھ تويى ئالدىدىكى ئەڭ كۆڭۈللۈك ئويۇن ــ «قىزقۇۋار» سۆيۈشكەنلەرگە قالدۇرۇلۇپتۇ.

ــ سۆيۈشكەنلەر ياخشى ئاتقا مىنىپ مۇسابىقىلىشىدۇ: بولغۇسى كېلىن ئاتقا مىنىپ بەلگىلەنگەن ئارىلىققا يەتكەندىن كېيىن بولغۇسى كۆيۈئوغۇل ئاتلىق قوغلاپ يېتىپ، كېتىۋېتىپ ئۇنى سۆيۈۋېلىشى شەرت. ئەگەر سۆيۈۋالالمسا، ئۇلارنىڭ بەختى ئۇزەڭگىدە، تەقدىرى پارلاق كەڭلىكتە بولىدۇ دېگەننى بىلدۈرىدۇ...

ــ ئاتقا مىنىپ تۇرغان بولغۇسى كېلىننى كۆرۈش زور خۇشاللىق، چۈنكى ئۇ دەل مۇشۇنىڭ ئۈچۈن تۇغۇلغاندەك ھالغا كەلتۈرۈلۈپتۇ: بوي ـ بەستى، ھۆسن ـ جامالى، تەق ـ

تۇرقى ۋە قىزلارغا خاس كىيىم ـ كېچىكى راسا بارانغا يەتـ
كۆزۈلۈپتۇ. بولغۇسى كۆيۈئوغۇلمۇ شۇنداق ياساندۇرۇلۇپتۇ.
قىزقۇۋارغا چۈشۈشنىڭ ئالدىدا، خۇشاللىقتىن ئۇلارنىڭ نۇر ـ
لىنىپ تۇرغان كۆزلىرى ۋە سەل ئىزا تارتقانلىقى چىقىپ تۇر ـ
غان كۈلۈمسىرىشى شۇ يەرگە يىغىلغان كىشىلەرنىڭ قەلبىنى
بەختىيارلىققا تولدۇرۇپتۇ. كىشىلەر تەقەززا بولۇپ بەيگىنىڭ
باشلىنىشىنى كۈتۈپتۇ. بولغۇسى كېلىنىنىڭ قىز دوستلىرى
ئۇنىڭغا: «يۈتۈن كۈچۈڭ بىلەن چاپ، يەتكۈزمىگىن ئۇنى! يەـ
گىتىلەرگە تونۇتۇپ قويغىن بىزنى!» دەپ ئىلھام بەرسە، كىشـ
لەر بولغۇسى كۆيۈئوغۇلغىمۇ: «بايقا! يېتىشۈالالمىساڭ، ئۇياتـ
قا قالىسەن!» دەپ ئىلھام بېرىپتۇ. شامانلارمۇ داقا ـ دۇمباقـ
لىرىنى تاراڭشىتىپ، ئوتتۇرىغا چۈشۈپ سەكرەپ پەرە ئويناپ
قىز ـ يىگىت بىلەن ئۇلار مىنگەن ئاتنىڭ غەيرىتىگە غەيرەت
قوشۇپتۇ...

ـــ ئاقساقاللار بەلگە بېرىشىپتۇ. قىزقۇۋار باشلىنىپتۇ.
بولغۇسى كېلىن ئېتىغا مىنىپ خېلى چاپقاندىن كېيىن يىگىت
ئېتىنى چاپتۇرۇپ ئۇنى شىددەت بىلەن قوغلاپتۇ. ئۇلار دەريا
تەرەپنى كۆزلەپ ئۇچقاندەك چېپىپ كېتىپتۇ، چاي ئىچكۈزۈش
مۇراسىمى مانا مۇشۇ دەريا بويىدا ئۆتكۈزۈلگەن بولۇپ، سايـ
ئاخىرقى نۇقتا قىلىپ بەلگىلەنگەنكەن. ئەگەر يىگىت بولغۇـ
سى كېلىنگە يېتىشۈالالمىسا، بولغۇسى كېلىن كۆتۈرۈلگەن
كۈلكە ـ چۇقان ئىچىدە كەينىگە قايتىپ يىگىتنى كۈتۈۋالىدۇ ـ
دە، غالىب كەلگۈچى سۈپىتىدە ئۇنى سۆيىدۇ.

بىراق، بولغۇسى كۆيۈئوغۇللار ئومۇمەن ھامان يېتىشۈاـ
لىدۇ...

بولغۇسى كېلىن كېيىنكى ھاياتىدا شۇ قېتىمقى ئات چېـ
پىشنى ـــ ئۆمۈر بويى ئايرىلماسلىقنى نىيەت قىلغان قەدىـ
لىك ياردىن «قاچقان» لىقىنى ئۆمۈرۋايەت ئېسىدە ساقلايدۇ.

يىگىتمۇ ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرى كۆتۈرگەن سۇرەن ـ چۇقانلار ئىچىدە ئۇنى قانداق قوغلىغانلىقىنى... مەڭگۈ ئۇنتۇمايدۇ.

شۇ قېتىممۇ شۇنداق بولۇپتۇ: كېلىن يىگىتتىن ئايرىلىپ قۇشقا ئوخشاش ئۇچقاندەك چېپىپتۇ. يىگىت بولسا شىددەت بىلەن قوغلاپتۇ. شامال ئۇلارنى باغرىغا بېسىپتۇ، ئۇچۇپ كېتىۋاتقان سۆيۈپتۇ، پەس ئاۋازدا: ئۆمرۈڭلاردا بۇنداق قوغلاشمىنمۇ زور بەخت بولمىغان ۋە بولمايدۇ، دەپ پىچىرلاپتۇ.

ئاھ، قانداق كۆڭۈللۈك، قانداق تاماشا، قانداق قىزىقارلىق! دەريانىڭ قىرغىقى كۆرۈنۈشكە باشلاپتۇ، ئۇلار يەنىلا چېپىپ مېڭىپتۇ، ئاتلارمۇ مۇسابىقىلەشكەنلىكىدىن قىزىپ كېتىشكەنكەن. قىز يىگىتنى تەقەززا بولۇپ كۈتۈپتۇ. مېنى قاچان قوغلاپ يېتەر دەپ كۈتىدىكەن، ئۆزىنىڭ ئۆمرىنى ئۇ يىگىت بىلەن مەڭگۈ باغلىۋېتىشنى، ئۇنىڭغا مۇھەببىتىنى مەڭگۈ تەقدىم قىلىشنى ئويلايدىكەن! ئۆزىنى تۇتۇۋالمىغان ھالدا ئېتىنى دېۋېتىدىكەن، تىزگىنىنى تارتىپ ـ تارتىپ قويىدىكەن، ئۆتۈكىنى ئۇزەڭگىگە قاتتىقراق تىرەيدىكەن. يىگىتنىم، تېزرەك يېتىشىۋال، دەريا بويىغا كېلىپ قالدۇق، دەپ ئويلايدىكەن... ئات تۇياقنىڭ ئاۋازى ۋە ئاتنىڭ ھاسىرىغان ئاۋازى بارغانسېرى يېقىنلىشىپتۇ. ئۇلارنىڭ مۇرىسى مۇرىگە، ئۇزەڭگىسى ئۇزەڭگىگە تېگىپتۇ. كۆز ئالدىدا ھېچقاچان كۆرۈپ باقمىغان دۇنيا پەيدا بولۇپتۇ. ئەپسۇس، بۇنداق پەيتنىڭ مەڭگۈ داۋاملىشىشى مۇمكىن ئەمەس ئىكەن. يىگىت ئۇچقاندەك كېتىۋاتقان قىزنى قۇچاقلاپتۇ، قىز بولسا ئۇنىڭ قۇچىقىغا كىرىپ كېتىپتۇ. يىگىت قىزنى بىر سۆيۈپتۇ، ئاندىن ئۇلار توختىماي سۆيۈشۈپتۇ. ئات توختىماي چېپىپتۇ، ئات مىنىپ چېپىپ كېتىۋاتقانلار ئۇلارنىڭ مەڭگۈ بىللە بولىدىغانلىقىنى بىلىپتۇ ۋە ھېس قىلىپتۇ. «سېنى سۆيىمەن! سەن مېنىڭكى!» دەپ توۋلاپتۇ يىگىت. «مەن مەڭگۈ سېنىڭ بىلەن بىللە بولىمەن!

مەن!» دەپ جاۋاب بېرىپتۇ بولغۇسى كېلىن.

كىشىلەر شادلىققا چۆمۈپتۇ، يىگىتنى ھەممە بىر ئېغىز - دىن ماختاپ كېتىپتۇ: «ئەزىمەت! ھەقىقىي چەۋەندازا! يول! يول! چەتكە قاچ! ئۇ كېلىۋاتىدۇ! ئۇ ئەمدى بىزنىڭ بولدى، ئۇ بىز بىلەن، بىز ئۈنىڭ بىلەن!»

قۇدىلىشىش مۇراسىمى تۈشمۈتۈشتىن كۆتۈرۈلگەن ئەنە شۇنداق چۇقانلار ئىچىدە ئاخىرلىشىپتۇ.

ۋاھالەنكى، سۈيىقەست تۈگىمەپتۇ، بىكار قىلىنماپتۇ، سۈيىقەستچىلەر ئۈنىڭغا تېخىمۇ بەكرەك چىشلىرىنى غۇچۇر - لىتىشىپتۇ. سۈيىقەست ھامان ئۆزىگە يول تاپىدۇ...

بۇ چاغدا قۇدا چۈشكەن مېھمانلار خوشلىشىپ، توي تە - يارلىقىغا چۈشۈش ئۈچۈن ئۆز يەرلىرىگە قايتىشىپتۇ. توي تەييارلىقى باشلىنىپتۇ. ھەممە ئىش ناھايىتى جايىدا بولۇپتۇ. ئەنئەنە ۋە ئادەت بويىچە ھەمىنى ئەتراپلىق ئويلىشىپتۇ، ھەممىدىن ئاۋۋال باشقا ئاق ئۆيلەردىن سەل يىراقراق ئوچۇق بىر يەرگە يېڭى توي قىلغانلارنىڭ بىرىنچى كېچىنى ئۆتكۈزۈ - شى ئۈچۈن يېڭى بىر ئاق ئۆي تىكىشىپتۇ. قۇدىلار ۋە ئۇرۇق - تۇغقانلار ئۈچۈنمۇ مېھمانلىق ئۆي تىكىشىپتۇ. ئاخىرىدا سوۋ - غا - سالام ۋە يېمەك - ئىچمەك تەييارلىنىپتۇ. ئاقسۈڭەكلەر داستان - چۆچەكلىرى، ياشلارنىڭ جىر - ئۇسسۇللىرىمۇ ھېسابقا ئېلىنىپ، ھەمىنى ئوبدان تەييار قىلىشىپتۇ. ئۇ چاغدىكى ئادەت ئاشۇنداق ئىكەن — توي پۈتكۈل قەبىلىنىڭ ئورتاق ئۇلۇغ ئىشى ئىكەن.

مېھمانلارنىڭ يېتىپ كېلىشىگە، يەنى توي مۇراسىمىنىڭ ئۆتكۈزۈلۈشىگە بىر كۈن قالغان چاغ. يىگىت ئېسىل مې - ھمانلارغا يېڭى ئوۋلاپ كەلگەن مالنىڭ گۆشىنى تارتىش ۋە سوۋغاتقا يىرتقۇچلارنىڭ تېرىلىرىنى ئېلىپ كېلىش ئۈچۈن تاڭ سەھەردە ئىككى ئىنىسىنى ئېلىپ ئوۋغا ئاتلىنىپتۇ. ئوۋ

ناھايىتى ئوڭۇشلۇق بولۇپتۇ. لېكىن، چوش ۋاقتىدا يىراقتىن بىردىنلا چۇقان كۆتۈرۈلۈپتۇ ــ بۇ يىگىتنىڭ كۆيىدىكىلىرىدىن ئۇنى ئىزدەپ،كەلگەنلەر ئىكەن. ئۇلار ئۆڭى ئوڭچىكەن ناھايىتى كۆپ ئادەم ئىكەن. «چاتاق! چاتاق چىقتى! توختا! ئارقاڭغا قايت!» دەپ چۇقان كۆتۈرۈشۈپتۇ ۋە ئۆزلىرىنىڭ كۆكرىكىنى مۇشتلاپ توۋلىشىپ شۇم خەۋەرنى يەتكۈزۈشۈپتۇ: تۇنۇگۈن كېچىدە، سەن توي قىلماقچى بولغان قىز ئۆزىنىڭ بۇرۇنقى ئاشنىسى بىلەن قېچىپ كېتىپتۇ. نۇرغۇن كىشىلەر ئۇنى ئاھالىسى ناھايىتى كۆپ بولغان سودا شەھىرىگە ئېلىپ كېتىدى، دەپ قارايدىكەن.

راستتىنلا شۇملۇق باشلىنىپتۇ! ئاسمان قاراڭغۇلىشىپ، يار بولۇشىغا قارىماي، بوران چىقىپ، خۇددى قىشتىكىدەك شۇرغان بولۇپ كېتىپتۇ. «ئۇيات! ــ دەپ چۇقان كۆتۈرۈشۈپتۇ تۇغقانلار ۋە ئۇمىدسىزلەنگەن ھالدا تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ تەڭرىگە نالە قىلىشىپتۇ، ــ نېمە ئۈچۈن، نېمە ئۈچۈن بىز بۇنداق شەرمەندىلىككە قالدۇق! ئۇنى ئۆلتۈرەيلى، بۇ يۇز-سىز بەتبەختنى تېپىپ، شۇ يەردىلا ئۆلتۈرۈۋېتەيلى!»

ئۇلار دەرھال بېرىپ ئۇنى ئىزدىمەكچى بولۇپتۇ. لېكىن مەرگەن يىگىت مىدىر ـ مىدىر قىلماي تۇرۇپتۇ. ھېچ نەرسىنى چۈشەنمەي، ئۆڭى بۇزۇلۇپ، بىر ئورۇندا قېتىپ، تىلىدىن قالغاندەك بولۇپ قاپتۇ.

ــ نېمىدېگەن قورقۇنچلۇق! نېمىدېگەن قورقۇنچلۇق! ــ دەپ شۇرلىدى ئايدانا چىن دىلىدىن قايغۇرۇپ.

ــ شۇڭا مەن ئاشۇنداق دەۋاتىمەن! ــ دېدى ئارسىن سامانچىن سۆزىنى داۋاملاشتۇرۇپ، ــ بۇنىڭ ھەممىسىنى ئويلىرا سەھىنىدە ئىپادىلىسەك قانداق؟ قانداق ساز، قانداق ھېسسىيات، قانداق شاۋقۇن، قانداق سەھنە تەڭشىكى بولۇشى مۇمكىن؟ يەنە بار، ئايا، تېخىمۇ ھەيران قالارلىق ۋەقە بار تېخى.

ئۇرۇق ـ تۇغقانلار قوغلاشقا ئالدىراپ، مەرگەننى سۆيلەپ، ئېتىكنى چاپتۇرساڭچۇ دەپ تۇرتۇپ تۇرغاندا، ئاخىر ئۇ ئېغىز ئېچىپتۇ: «توختاڭلار، تىنچلانساڭلارچۇ! مەن ھېچ ياققا بارمايمەن! ئەگەر بۇ مېنىڭ بېشىمغا چۈشكەن قارغىش بولسا، مەنمۇ ئۇنى، بۇ پەسكەش خوتۇننى قارغايمەن! ئادەمزات تۇخۇمىنى قارغايمەن. ئادەم بولغاندىن يىرتقۇچ بولغان تۈزۈك! ئەمدى ھەممىڭلار يوقىلىڭلار! بۇنىڭدىن كېيىن مەن بىرمۇ ئادەم بالىسىنى كۆرمەيمەن ۋە مېنىمۇ كۆرگۈچى بولمىسۇن. ئاڭلىدىڭلارمۇ؟ كۆزۈمگە كۆرۈنمەي يوقىلىڭلار! مېنى ئىزدىمەڭلار!» ئۇ شۇ سۆزلەرنى قىلىپ، ئېتىدىن ئىرغىپ چۈشۈپتۇ ـ دە، پىيادە تاغنى ئارلاپ كېتىپ قاپتۇ. بۇنداق ئىشنى كۈتمىگەن تۇغقانلىرى دەسلەپتە ھاڭ ـ تاڭ بولۇپ قاپتۇ. ئاندىن كېيىن قوغلاپ يېتىشۈالايلى دەپ ئارقىسىدىن يۈگۈرسە، ھېچ يەردىن ئىز ـ دېرىكىنى ئالالماپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇنىمۇ ھېچكىم كۆرمەپتۇ.

ئۇنىڭدىن كېيىن تىياتىر ئۈچۈن دراماتىك كۆرۈنۈش بار: ئۈڭچى يىگىتنىڭ ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرى قايتىپ كەلگەندىن كېيىن بىردىنلا بولغۇسى كېلىنىڭ توڭلىغان ئاۋازى ئاڭلىنىپتۇ، كېلىن پەيدا بولۇپتۇ. ئۇ چېپىپ يۈرۈپ يىگىتىنى ئىزدىگۈدەك، چاقىرغۇدەك. بايا ئۇنىڭ ھېچ ياققا قاچمىغانلىقىنى، بۇنىڭ قارا يۈز ئىغۋاچىلار قۇرغان ئەجەللىك تۇزاق ئىكەنلىكىنى ھېچكىم بىلمەي قاپتۇ. ئەمەلىيەتتە، ئاشۇ كۈنى كېچىسى سۆيىقەستچىلەر قىزنى يوشۇرۇنچە كېلىپ تۇتۇپ، قولىنى باغلاپ ئاتقا ئارتىپ ئېلىپ قاچقان. دەريا بويىغا كەلگەندە، يەنى مەرگەن يىگىت بىلەن چاي ئىچكۈزۈلگەن يەرگە كەلگەندە، ئوغرىلار ئۇنىڭ قولىنى يېشىپ، ئىككى ئادەم ئىكى تەرەپتىن قاماپ ئارىغا ئېلىپ دەريادىن ئۆتكۈزمەكچى بولغان. بۇ ھال ئۇنى قۇتقازغان. ئۇ يۇلقۇنۇپ ئاجراپ چىققاندىن

كېيىن ئۆزىنى دەريانىڭ ئاتقان. ئوغرىلارمۇ ئۆزىنى دەريانىڭ ئېتىشقان، لېكىن جىددىي سۇ ئېقىنىدا قىز غايىب بولغان. دەريا ئۇنى قۇتقازغانۇ، لېكىن ئوغرىلارنى ئېقىتىپ، تاشتىن تاشقا ئۇرۇپ ئۆلتۈرگەن. كارامەت بىلەن قۇتۇلۇپ قالغان كېلىن ئۇچقۇر قۇشلارەڭ ئۇچۇش ئىقتىدارىغا ئىگە بولۇپ، ناھايىتى تېزلا ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرى بايا مەرگەن يىگىت بىلەن ئايرىلغان يەرگە كېلىپ قالغان. ئەمدى ئۇلار قىزنى ئېلىپ قالماقچى بولۇپ قاماپ، ئۇنىڭدىن نېمە ۋەقە يۈز بەرگەنلىكىنى سوراشقانىكەن، لېكىن قىزمۇ ئۇلارنىڭ نەسىھەتىگە كۆنمەپتۇ. ئۇمۇ غايىب بولۇپتۇ. ئەنە شۇ ۋاقىتتىن باشلاپ غايىب بولغان كىشىلىن بىر سىر بولۇپ قاپتۇ، تاغدىن غايىبانە يىغا ئاۋازى كېلىپ تۇرىدىغان، يىغا ئاۋازىنى يىراقتىنلا ئاڭلىغىلى بولىدىغان بولۇپ قاپتۇ. مەن چامانىڭ يېتىشچە ساڭا ئېيتىپ بېرەي، ئايا، ئۇ مۇنداق توۋلايدىكەن:

قايدىسەن ئەي مەرگىنىم،
سۆيۈملۈكۈم جان ـ تېنىم.
تەقدىرىمىز قوشۇلغان
ۋاپادارىڭ مەن سېنىڭ.

ئۆچتى قارىڭ كۆزۈمدىن،
قايدىسەن ئەي ۋاپادار.
قانات قېقىپ ئۇن سېلىپ
ئىزدەپ يۈردۈم مەن دىدار.

ۋاپادارىم، تاغلاردىن
سەن قونالغۇ تاپتىڭمۇ؟
مۇھەببەتنى، ھاياتنى

تاغ ـ داۋانغا قاتتىڭمۇ؟

پايلاقچى بار كەينىمدە،
توسۇۋالار ئۇنى كىم؟
تاشتەك قېتىپ قالدىمۇ
زەردەپ بولغان يۈرىكىڭ؟

ئىچى تارلار قەست قىلىپ
بىزنى خار ـ زار ئەتتىمۇ؟
بىز توي قىلار كۈنىمىز
كەلمەس بولۇپ كەتتىمۇ؟

مېنى بۇلاپ ئەپقاچتى
بوغقۇچلاپ پۇت ـ قولۇمنى.
مەن دەريادىن ئۆتەردە
سۇغا ئاتتىم ئۆزۈمنى.

ۋەدىلەشكەن ئىككىمىز،
بىللە ماڭغان بويىدا
دەريا بىزنى تىنچ ـ ئامان
ساقلاپ قالدى قوينىدا.

جېنىم قۇشقا ئايلاندى،
سېنىڭمەن دەپ تەلمۈرۈپ.
كۈتتۈم سېنى ئەزىز يار.
قىز ئاتىقىم ئۆچمىگەن
جۈپتىڭ ھەتتا مەڭگۈلۈك،
مەڭگۇ ساڭا ۋاپادار.

بولغاي ۋەدە يادىڭدا،

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى نادىرسى
www.uyghurkitap.com

بىللە ئىچكەن ئىككىمىز
ئەركە دەريا سۈيىنى
ئاي گۈزاھ بوپ ئايدىڭدا.
مەن يادىڭغا يەتكەندە
قايغۇرۇپ ئاھ ئۇرمىغىن،
ئاۋازىمغا جور بولغىن.
كۆكتە قۇشلار سايرىغان،
ئاقىنلار زەپ يايرىغان،
توي ـ تاماشا قاينىغان
شۇنداق تاڭدا ئىككىمىز
ۋەدىلەشكەن ئىدۇق بىز،
بىر ئېقىندا ئاققان بىز
ئاشۇ كۈنى ئىككىمىز.
تاغلار بىزگە يول بەرگەي،
غار ـ ئۆڭكۈرلەر يورۇغاي
بۇلۇت تارقاپ، كۈن پارلاپ.
خىزىر كېلىپ ئالدىڭغا
يول كۆرسەتكەي يورغىلاپ.
ساڭا قاراپ تەلمۈرۈپ
بولدۇم شۇنچە ئىنتىزار.
قايسى تاغدا، قىيادا
يۈرىسەن ئەي ۋاپادار؟
بىز ئەمەسمۇ ئات ئۈستىدە ئۆپۈشكەن،
بىز ئەمەسمۇ ئەجەب تاتلىق سۆيۈشكەن،
بىز ئەمەسمۇ ئوتتا بىللە كۆيۈشكەن،
بىز ئەمەسمۇ خۇشاللىقنى بۆلۈشكەن.
خۇدا بىزنى كۆرسۇن دەپ،
چىققان ئەرشكە بىللە بىز.

ئادەملەرمۇ كۆرسۇن دەپ
بېغىشلىغان ئۇلارغا
ئوتلۇق سۆيگۈ ئىككىمىز.
ئىدىئال تازا ئامەتلىك،
ئوۋلىرىڭ بەك بەرىكەتلىك.
ئۇچرىغاندەك ئەجەل يەتكەن
ئوۋ ئوۋچىغا ئامەتلىك.
ئەۋلىيانى تارتۇقلاپ،
بېرىپ تاغچە كارامەت،
قۇدىلارغا يىلپىزنىڭ
تېرىسىنى ياپقانمۇ؟
بىز ئىككىمىز بىر بولماي
ئاسمان قانداق يورۇغاي؟
ئىككىمىزگە تەگكەندۇ
زادى كىمنىڭ قارغىشى؟
بىز ئىككىمىز بولمىساق
بەرھەق قىش - ياز تاغلارنى
ئېرىمەس مۇز قاپلىشى.
ئىككىمىزگە تەگكەندۇ
زادى كىمنىڭ قارغىشى؟
سەنسىز ئۆچەر كۆكتە ئاي،
سەنسىز قانداقمۇ ياشاي؟!
بىللە ماڭغان يولدا بىز
كەتتى يىراقلاپ نامىڭ،
مەرد، ئامەتلىك مەرگىنىم،
سۆيۈملۈكۈم جان - تېنىم،
نېمە سېنىڭ گۇناھىڭ؟
سەن بەختىمگە يارىلىپ،

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى نادىرسى
www.uyghurkitap.com

بولغانمدىم بەختىيار،
نەدىن كەلدى بۇ بالا؟
ئەمدى ئويۇنيالماسمىزمۇ
گۈلخان يېقىپ بىز ئۇسسۇل؟
ئىككىمىز تاغ ئىچىدە
ئازغاشتۇقمۇ ئېزىپ يول؟
ئىزدىشىپ كۆپ، تېپىشتۇرماس
تەقدىر بەرگەن جازامۇ
ياكى بىزگە سىلىپ قول؟
بىرىمىزنى تاغدا قويۇپ،
بىرىمىز باغدا،
ئايرىۋېتىپ بىزنى تەقدىر
قويارمۇ داغدا؟
پايلاقچى بار كەينىمدە،
توسۇۋالغىن، سەن بارمۇ؟
نەدىسەن، ئېيت، نەدىسەن؟
شىددەت بىلەن ئۇچتۇم مەن.
دەرد ـ ئەلەمدىن قۇتۇلۇپ
كۆرەرمەنمۇ مەن دىدار؟
دەرد ئېيتىمەن غايىبقا،
ئېيتىمەن
تاغۇتاشلارغا مۇڭ ـ زار.
جاھان كېزىپ كېلىمەن،
ئۆزۈمنى ئىزدەپ كېلىمەن.
نەدىسەن، ئېيت، مەرگىنىم؟
سۆيۈملۈكۈم جان ـ تېنىم؟
ـــ ئۇھ، دەم ئېلىۋالايچۇ! ـــ دېدى ئارسىن سامانچىن

ھاسىراپ ـ ھۆمۈدەپ، ـــ دەم ئېلىۋالاي، ئۇنۇم يەتمەي كەتتى. ئۇلىنىپ داۋاملىشىدىغان بۇ داستاننى ئۇزاق ئېيتقىلى بولىدۇ، تەكرارلىنىۋېرىدۇ، كۆچەيتىلىۋېرىدۇ، چۈنكى بۇ شكايەتتىن سەن ھېس قىلدىڭمۇ؟ قەلبىڭكى ئازاب بارلىق زامان، بارلىق ماكانغا قارىتىلغان. ئۇنىڭ يادروسى قەدىمدىن تارتىپ ئاشىق ـ مەشۇقلارنىڭ تەقدىرىنىڭ ئازابلىق بولغانلىقىدا. ئۇلار ھامان مەجبۇر قىلىنغان ئايرىلىشقا دۇچ كېلىدۇ، قايتا ئۇچراشمىغۇچە ئۇلارنىڭ ئازابى ئاخىرلاشمايدۇ. سەن قىياس قىلىپ باق، ھېچكىم كارى بولماي تۇرالمايدۇ، ھەممەيلەن ئۇلارغا ھېسداشلىق قىلىدۇ، ئادەمنىڭ قەلبى ئەنە شۇنداق تۇزۇلگەن. بۇ تىياتىرخاندا قويۇلسا، ئادەمنىڭ قەلبىنى قانداق ھاياجانغا سالىدۇ ـ ھەي ئوپېرادا ھەتتا سەھنىنى يانداپ ئاقىدىغان دەريامۇ ناخشا ئېيتىدۇ. بۇ ئوپېرا تىياتىرچىلىقىدا مىسلىي كۆرۈلمىگەن ئىش بولىدۇ ـــ دەريا، دەريا بويىدا غايىب بولغان كېلىننى قۇتقۇزۇۋالغاندىن كېيىن مۇنداق ناخشا ئېيتىدۇ:

مەن دەريا، ئاقمەن شارقىراپ تاغدىن پەسكە
ئۆزۈمنىڭ ئېقىنىدا قۇتقۇزمەن سېنى.
مەن سېنى ئەكىتمەن قەبىھ دۇشمەندىن،
سەن مېنىڭ ئىلاھىم، قۇتقۇزمەن سېنى.
سەكرىگىن ئېگىز ياردىن قورقمىغىن سەكرە
بول، تېزرەك سەكرىگىن، كەلگىن قوينۇمغا،
ئاھ، ئۆزۈمنىڭ ئېقىنىدا قۇتقۇزمەن سېنى.

ـــ دەريانىڭ شارقىراپ ئېقىۋاتقان ئاۋازى ئىچىدە، سەھنىنىڭ ئارقا تەرىپىدىن تەبىئەتنىڭ ئادالىتى ۋە ھەققانىيەتنى كۈتۈۋاتقىنىغا سىمۋول قىلىپ خور ئېيتىلىدۇ. بۇلارنىڭ

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى
www.uyghurkitap.com

ھەممىسگە كۆچلۈك دۇخوۋوي مۇزىكا ماسلاشتۇرۇلىدۇ، مۇ-شۇنداق دېكىراتسىيە كۆرۈنۈشىدە ئايالنىڭ ئاۋازى ـــ سېنىڭ ئاۋازىڭ، پەقەت سېنىڭلا ئاۋازىڭ جارانلايدۇ ـــ ئالەم غايىب بولغان كېلىننىڭ ئەرزىنى ئاڭلايدۇ، ئاي ئۇنىڭغا قوشۇلۇپ ناخشا ئېيتىشىپ بېرىدۇ... ئويلاپ باقە، بۇ قانداق كۆرۈنۈش، بىلەمسەن؟!

ـــ شۇنداق، مەن قاتتىق تەسىرلەندىم، پۈتۈن ئالەمنى تەسىرلەندۈرىدىغان بۇنداق يېغىنى بىرىنچى قېتىم ئاڭلىشىم، ـــ دېدى ئايدانا، ـــ دەريا ناخشا ئېيتىدۇ! قالتىس. ناخشا ئېيتالايدىغان دەريا! بۇلارنىڭ ھەممىسىنى ئېسىڭدە تۇتالامسەن، ئارسىن، بىر سۆزىنىمۇ قالدۇرماي؟

ـــ بالىلىقىمدىن باشلاپ كۆپ قېتىم غايىب بولغان كېلىنگە ئاتاپ يېقىلغان گۈلخان ئەتراپىدا ئاقىنلىرىمىزنىڭ ئۇنىڭ توغرىسىدا توقۇغان قوشاقلىرىنى ئاڭلىدىم. ئاھ، بۇنداق كېچىلەردە ئۇلار پۈتۈن ھېسسىياتى بىلەن قوشاق ئېيتىدۇ، ئۆز ھېكايىلىرىنى يارىتىدۇ! ھەربىر ئاقىن ئۆز ئالدىغا غايىب بولغان كېلىنى ئۈچۈن ئازاب چېكىپ، جان دۇنياسىنى تاغلارغا چاچىدۇ ـــ غايىب بولغان كېلىننى چاقىرىدۇ! ئۇلار ئۈچۈن بۇ سەن سەھنىدە ناخشا ئېيتقىنىڭنىڭ ئۆزى. ئۇلارنى بىكاردىن ـ بىكار تۆكمە ئاقىن دەپ ئاتاشمايدۇ ـ دە. مېنىڭدىن بىر قېتىم «تۆكمە ئاقىن» رۇسچىغا قانداق تەرجىمە قىلىنىدۇ دەپ سوراشقان. ئۇنى ـــ «изливающия барт»يەنى كۆڭلىدىكى سۆزلەرنى ناخشا قىلىپ ئېيتىپ تۇرىدىغان شائىر دەپلا تەرجىمە قىلىش كېرەك، باشقىچە تەرجىمە قىلىشقا بولمايدۇ! ئاقىنلار ئۈچۈن ئېيتقاندا، ئۇلارنىڭ خۇشاللىقى يېنىدا ئولتۇرۇپ ئاڭلىغۇچىلارنىڭ خۇشاللىق بىلەن قايغۇغا ئورتاقلاشقانلىقىدا، شۇڭا ئاقىنلار بىردەم ئۆزلىرىنىڭ چوڭقۇر پىكىر ـ خىيالىنىڭ قۇدۇقىغا چۈشۈپ، بىردەم شامال بولۇپ كەڭ

يايلاقتا ئۇچىدۇ...

— چۇشىنىمەن، چۇشىنىمەن، — دېدى ئايدانا ماقۇللۇق بىلدۇرۇپ، — شۇنداق بولسىمۇ خەلق ئارىسىدا نېمە گەپ بار، مەرگەن كۆيۈئوغۇل نەگە كېتىپتۇ؟ ھاياتمىكەن، نېمە ئۈچۈن ئىز - دېرەكسىز يوقاپ كېتىدۇ؟ — بىلسەك بولاتتىغۇ!

— بۇمۇ مەڭگۈلۈك سوئال. ئۇنىڭ قەيەردە، قانداق بولغاڭلىقىنى ھېچكىم بىلمەيدۇ. شۇنداق بولسىمۇ ھەممەيلەن ئۇنى كۈتۈشىدۇ. ئېيتىشلارغا قارىغاندا، يېتىپ بارماق تەس بولغان بىر يەردە يوشۇرۇنۇپ ياتارمىش. پۈتۈن دۇنياغا لەنەت ئوقۇپ، ئۆزىنىڭ تەقدىرىگە لەنەت ئوقۇپ، بۇ ئالەمدىكىلەر بىلەن بولغان پۈتۈن ئالاقىنى ئۈزگەنمىش. كىشىلەر ئۇنى زاھىت بولۇپ كېتىپتۇ، تىبەتتىكى مەلۇم بىر غار ئىبادەتخانىسىدا يېتىپ كېچە - كۈندۈز ئۇيلايدىكەن، دېيىشىدۇ. ھەممىسى شۇنداق دېيىشىدۇ. بىراق كىم بىلسۇن، قىزىققانلىق بىلەن قەيەرلەرگە كەتتىكىن؟ ئۇنىڭ نۇقتىسىدىن بۇ پۈتۈنلەي يارىتىلىشقا بولغان قارشىلىق، باشقىلار كۆپ ھاللاردا باش ئەگگەن يامانلىقنى شۇ پېتىچە قوبۇل قىلغۇسى كەلمىگەندەك، قاتتىق كۆڭلى ياغلىق. تارىخنى ئەسلەيدىغان بولساق، ھەتتا پادىشاھلىقىدىن ئايرىلىپ قالغان ئىمپېراتورمۇ مۇنچىلىك قايغۇرغان ئەمەس، بىراق ئۇنىڭ ئۈچۈن — كۆيۈئوغۇل ئۈچۈن مۇھەببەت ھاياتلىقىنىڭ ئەڭ يۇقىرىقى نىشانى بولغانىكەن. قىسقىسى، بۇ ھېكايىدە دېيىلگىنى مۇشۇ، ئۇنىڭ قەھرىمانلىق داستانىنىڭ پەلسەپىۋى ئۇقۇمى ئاشۇنىڭدا. بىراق، بۇ ھېكايىدىكى ئاساسلىق قەھرىمان ئاشۇ غايىب بولغان كېلىن، ئۇنىڭ ھەقىقەت ئىزدەش يولىدا ئۆلۈسىمۇ قايتمايدىغان پىداكارلىقى. مۇھەببەت يولىدا تۆلەيدىغان بەدەل دائىم مۇشۇنداق بولامدۇ؟ كۆيۈئوغۇل بۇ دۇنيادىن پۈتۈنلەي ۋاز كەچتى، ئادەمزاتنىڭ قارانىيەتلىك قىلمىشلىرى ۋە گۇناھلىرىغا قارشىلىق كۆرسىتىپ ئۆزىنى

ئۆزى چەتلەشتۇرۇۋەتتى، ئەمدى كېلىن بولسا ئادەمزات ئۈچۈن مەڭگۈلۈك كەچۈرۈم سوراپ يۈرىدۇ، ئۇنىڭ مۇھەببىتىنىڭ كۈچىنىڭ تېرەنلىكى مەشھەدە. مەن شۇنىمۇ ئېيتايكى، ئۇ بۇ ئالەمدىكى جاپا ـ مۇشەققەتنىڭ ۋە ئاھۇزارنىڭ سىمۋولى. نېمە ئۈچۈن مۇھەببەتتە يۈرەكنى ئېچىشتۇرىدىغان قايغۇلۇق ئىشلار گۈللىنىپ تۇرغان بەختكە قارىغاندا كۆپ بولىدۇ؟

ــ شۇنىڭغا دەققەت قىلغىنكى، غايىب بولغان كېلىنىڭ ئۈچۈپ كېتىۋاتقان ئوبرازىغا، بۇ پەند ـ نەسىھەت داستانىغا جۈدالىق نەپرىتى، بۇ ئالەمدە ھەممە يەردە مەۋجۇت بولۇپ تۇرغان، يامانلىق پەيدا قىلغان قۇربان بېرىش جازاسىغا بولغان ئېچىنىش يوشۇرۇنغان. ياخشىلىق ئاخىر يامانلىق ئۈچۈن بەدەل تۆلەيدۇ. غايىب بولغان كېلىن نەپرەت ۋە ھەسەتخورلۇق ئېلىپ كەلگەن يامانلىققا باش ئەگمەيدۇ، ئۇ كۆيۈئوغۇلنى زاھىتلىق ـ تىن ئەسلىدىكى تۇرمۇشقا قايتۇرۇپ قۇتقۇزماقچى بولىدۇ. قۇتقۇزۇش ئۈچۈن بولغان بۇنداق مۇھەببەتنىڭ، ھەقىقەتكە بولغان بۇنداق ئىنتىلىشنىڭ، ئىنسانلارنىڭ روھىيىتىدىن ئېيتقاندا، زامان، ماكان چېكى بولمايدۇ. ئىنسانلارنىڭ ئارزۇ ـ سىدا بۇرۇن شۇنداق بولغان، كېلەچەكتىمۇ مەڭگۈ شۇنداق بولىدۇ. مۇشۇنداق بولغانلىقى ئۈچۈن، دەريا قۇتقۇزۇپ قالغان غايىب بولغان كېلىن مەڭگۈلۈك سىمۋوللۇق ئوبراز بولۇپ قالغان. ھازىرقى مۇشۇ پەيتتە، ئۇ مۇشۇ يەردە، باغچىدا، بىز بىلەن بىللە تۇرماقتا. چۈنكى بىز پىكىر يۈرگۈزۈۋاتىمىز، ئۇ ـ نىڭ توغرىسىدا پاراڭلىشىۋاتىمىز، ئۇ بۇنى تۇيۇۋاتىدۇ. بۇ فولكلورلۇق تېما قىستۇرمىسىدا سەن مۇھەببەتتىكى ئالەم ـ شۇمۇل سېغىنىش تېمىسىنى ھېس قىلدىڭمۇ؟

ــ ئەلۋەتتە! بۇ جەھەتتە سەن ماڭا تولۇق بىر دەرس ئۆ ـ تۈڭ ـ دە، يەنە كېلىپ ئالەمشۇمۇل، ــ دېدى ئايدانا سەل تە ـ ئەددى قىلىپ، ــ سېنىڭ توختىماي ئۇلىنىپ تۇرىدىغان

پىكرىڭدىن ھەيرانمەن! ــ دېدى ئۇ يەنە ئوچۇق تۇرغانلىقتىن بىرئاز توڭغان مۇرىسىنى سەل كۆتۈرۈپ قويۇپ ھايۋانلانغان ھالدا، ــ بىر مۇخبىر ئايىمنىڭ سېنى «ئالەمشۇمۇل دۇنيا-ۋەزمچى» دېگىنى ئېسىڭدىمۇ؟ بەك قىزىق، دۇنياۋەزمچى، يەنە كېلىپ ئالەمشۇمۇل!

ــ مەيلى، شۇنداقمۇ بولاي دەي، بىراق سېنىڭ ئالدىڭدا پۈتۈنلەي باشقىچە بىر ۋەزىپە ــ ئوپېرا سەھنىسىدە غايىب بولغان كېلىنگە ئايلىنىش ھەمدە ئاجايىپ ئاۋازىڭنىڭ سېھرىي كۈچى بىلەن ئالەمگە كۆتۈرۈلۈش ۋەزىپىسى تۇرۇپتۇ!

ــ ۋاي قويساڭچۇ! مانا مۇشۇ ئورۇندۇقتىن تۇپتوغرا ئا-لەمگە! دېمەك، مەن ئالەملىك يالغۇز ناخشىچى، ناخشىچى ئالەم ئۇچقۇچىسى بولىدىكەنمەن ـ دە! سېنىڭ بىلەن بىللە بولغان ئادەم مەڭگۈ زېرىكمەيدىكەن!

ــ بىراق، مېنى كەچۈر! مەن راستىمنى ئېيتىۋاتىمەن! غايىب بولغان كېلىنىڭ ئۆزى بۇ يەردە بىز بىلەن بىللە، مۇ-شۇ باغدا، ئاۋۇ دەرەخنىڭ ئارقىسىدا، ئاۋۇ كوچا چىرىغىنىڭ تۇۋىدە تۇرۇۋاتقاندەك ھېس قىلمىدىڭمۇ؟ ئۇنىڭ نېمە دەۋاتقانلى-قىنى بىلەمسەن؟

ــ نېمە دەۋاتىدۇ؟

ــ قۇلاق سال! ھە، سىلەرگە، سۆيۈشكەنلەرگە تەزىم قىلاي دەپ، مېنىڭ توغرامدا ئەسلىشەرمىكىن دەپ مۇشۇ كۈننى قا-چىلىك كۈتتۈم بىلەمسىلەر، ئۇزاق كۈتتۈم. يىللار بىرىنىڭ ئارقىسىدىن بىرى ئۆتۈپ كەتتى، بىرنەچچە ئەسىر ئۆتۈپ كەت-تى. مەن تېخىچىلا غايىب بولغان كېلىن سۈپىتىدە تۇرۇۋاتا-مەن، شۇڭا، ئەھۋالنى بىلىدىغانلارنىڭ خاتىرىسىدە مەن بىر غايىب بولغان كېلىن، شۇ سەۋەبتىن كىشىلەر كېچىلىرى تاغلاردا قايغۇ ـ ئەلەم بىلەن يۇرگەن مېنى كۆرسە كېلىپ قالار دەپ گۈلخان يېقىپ، گۈلخان يېنىدا كۆرۈشۈشنى ئارزۇ

قىلىشىدۇ، شامانلارنى ئەرۋاھلارنى چاقىرىشقا سېلىپ، ئۇلار ـ دىن غايىب بولغان كېسەللىكنىڭ يەنە قانچىلىك ئۇزاق ۋاقىت سەرگەردان بولۇپ يۈرىدىغانلىقىنى، تاغلاردا ئۆزىنىڭ مەرگەن يىگىتىنى قاچانغىچە چاقىرىپ يۈرىدىغانلىقىنى، كېسەللىكنىڭ قاچانغىچە دەرد تۆكۈپ يۈرىدىغانلىقىنى ۋە ئارقىسىغا قوغلاشقا چۈشكەنلەرنىڭ كېسىلىنى قاچانغىچە قوغلاپ يۈرۈشىدىغانلىقىنى سورىشىدۇ، ئەرۋاھلارنىڭ جاۋابى ھامان ئۆزگەرمەيدۇ. ئاڭلا، ئايدانا، بۇ ئىككىمىزگە مۇناسىۋەتلىك. ئەرۋاھلار ئۇلارغا دۇنيا غايىب بولغان كېسەل ئارقىلىق خالايىقنىڭ ئالدىدا ئۇنۇلۇك ئېيتىلغان ناخشىلاردىن ئۇ توغرۇلۇق ئۇچۇر ئاڭلايدۇ، بۇ ناخشىلاردا غايىب بولغان كېسەل ئۆزىنىڭ ئېچىنىشلىق تەقدىرىنى بايان قىلىدۇ ھەمدە پۈتۈن دۇنيادىكى چېيىلا ئىچكۈزۈپ قويۇلغان پۈتۈن كېسەللەرگە مېنىڭ ناخشىلىرىمنى ساپ مۇھەببەتنىڭ سۇۋغىسى سۈپىتىدە ئۆزۈڭلەرنىڭ يىگىتىڭلارغا ئېيتىپ بېرىڭلار! دەيدۇ. مۇشۇ پەيتتە ئەرۋاھلارمۇ بىز سېھىلىۋاتقان پاراڭنى ئاڭلىغاي، ئايدانا! ئۇلار خالايىقنىڭ ئالدىدا، يەنى كۆرۈرمەنلەرنىڭ ئالدىدا سېنىڭ غايىب بولغان كېسەل رولىنى ئېلىپ راسا ناخشا ئېيتىشىڭنى كۈتۈۋاتىدۇ. ئەرۋاھلار خۇدا سېنى غايىب بولغان كېسەللىكنىڭ ئەلچىسى قىلدى! دېيىشتى. ئاسماندىكى خۇدامۇ، ئەرۋاھلارمۇ ۋە كېسەلرنىڭ ھەممىسى ساڭا رەھمەت ـ تەشەككۈر ئېيتىدۇ، ئېھتىرام بىلدۈرىدۇ، ناخشاڭغا مەدھىيە ئوقۇشىدۇ. سېنىڭ ناخشا ئاۋازىڭ ئالەمدە پەرۋاز قىلىپ ئۇچىدۇ...

ـــ ۋاي ـ ۋۇي، نەلەرگە كەتتىڭ! ـــ دېدى ئايدانا مەسخىرە قىلغاندەك ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈپ، ـــ ئالەم بوشلۇقىدا ئۇچۇپ يۈرمەي، ئەقىل بىلەن پىكىر قىلىش كېرەك.

ـــ ئالدىرىما، ـــ دېدى ئارسىن سامانچىن يەنىلا تەن بەرمەي، ـــ ئەقىل بىلەن پىكىر قىلىشقا ۋاقىت يېتىشىدۇ. ماڭا

ئىشەنمىسەڭ، ھازىر سەن ئاۋۇ ياققا قارا. كوچا چىرىغى يېنىدىكى دەرەخ تۈۋىگە قارا، سايىسىنى كۆردۈڭمۇ؟ قارا، ئۇ رازىمەنلىك ۋە ئۇمىد بىلەن تىزلىنىپ تەزىم قىلىۋاتىدۇ. مەڭگۈ ئاشۇنداق ياش. ئاھ، نېمىدېگەن گۈزەل، نېپىز يىپەك كۆڭلەكچان، قانانتقا ئوخشاش يەلپۈنگەن جىلىتكىسى بىلەن.

ئايدانا ماقۇل بولغاندەك باش لىڭشىتتى ـ دە، سۆزلەپ كەتتى:

ـــ سەن، ئارسىن، راستلا قاپلان يۈرەك خىيالپەرەس ئىكەنسەن. بىراق، خىيال سۈرگەندىمۇ چىنلىققا يېقىن بولۇش كېرەكقۇ. غايىب بولغان كېلىننى سەھنىلەشتۈرۈش ئۈچۈن مۇزىكا بولۇشى، نوتا بولۇشى، پارتىتۇرا، ئوركېستىر، سىنوگرافىيە، كىيىم ـ كېچەك، يۈز كىشىلىك خور ئۆمىكى كېرەك... مانا سەن ئېيتتىڭغۇ دەريا ناخشا ئېيتىدۇ دەپ، ئۇنىڭ ئۈچۈن زۆرۈر بولغان سەھنە جابدۇقلىرى نەدە؟ ئاخىرىدا، كومپوزىتور، ئىجرائىي رېژىسسور، يەنە ھازىر ھەممىدىن زۆر رۈر بولغان نەرسىلەرنى ـــ بۇلارنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن زۆرۈر بولغان مەبلەغنى قانداق تاپقۇلۇق؟ ئوپېرا تىياتىرى بىزدىلا ئەمەس، ھەممىلا يەردە ناچارلاشتى. دۆلىتىمىزنىڭ ھازىرچە ئوپېرا بىلەن ئىشى يوق.

ئارسىن سامانچىن ئۇنىڭ پىكرىنى ماقۇللىغاندەك قىلىسىمۇ، يەنىلا ئۆز پىكرىدە چىڭ تۇردى:

ـــ شۇنداق، بىلىمەن، ھازىر ئوپېرا تىياتىرى تاشلىنىپ قالغان مۇقەددەس خانىقا. ئوپېرا تىياتىرى سەھنىلىرىدە ھۆكۈمرانلىق ئورۇنغا ئۆتۈۋالغىنى چۈكۈنەم ئويۇن، مەسخىرىۋازلىق ۋە باشقا كۆڭۈل ئېچىش ئويۇنلىرى بولۇپ قالدى. بىلىمەن، مۇنەۋۋەر ناخشىچىلارنىڭ ھەممىسى بازارغا ئۇۋا ئىزدەپ كېتىپ قېلىشتى. راست شۇنداق. زامانباب كومپوزىتورلارنىڭ ھېچقايسىسى ئوپېرا تىياتىر ئىجادىيىتى بىلەن شۇغۇللانمايدۇ.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاپ توربېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى نادىرسى

لېكىن، ئالىيجاناب سەنئەت خاراب بولۇپ كەتمەسلىكى كېرەك. بىز بۇنىڭغا قانداقمۇ بىغەم هالدا قاراپ تۇرىمىز؟

ـــ سەن نېمە قىلاي دەيسەن؟

ـــ ئەگەر سەن، ئايا، غايىب بولغان كېلىننىڭ ناخشىسىنى ئېيتىشنى خالىساڭ، مەن خۇددى توپا ئىتتىرگۈچتەك ئالغا قاراپ يول ئاچىمەن. مەقسەتكە چوقۇم يېتىمەن. كومپوزىتور ئابلايېۋ بىلەن مەسلىھەتلىشىپ قويدۇم. ئۇ بىزنى كۈتۈۋاتىدۇ. پىيېسەسىنى يېزىۋاتىمەن. ئۇ بىز بىلەن كۆرۈشسەم دەيدۇ. بىز قايتىپ بارغاندىن كېيىن مەن ئۇنىڭغا تېلېفون بېرىمەن...

ـــ ماقۇل ئەمىسە، ئويلىشىپ بېقىپ ئاندىن بىرنېمە دەيلى... سەن ئالدى بىلەن پىيېسەسىنى يېزىپ چىقىقىن قەدىرلىك پىيېسە يازغۇچىم!

كېچە هايدېلبېرگ قەدىمىي باغچىسىغا قەدەم تەشرىپ قىلدى. پىيادىلەر يولى چىراغلىرىنىڭ ئاستىدىكى سايە مىدىر ـ مىدىر قىلماي تاڭ ئاتقۇچە تۇردى. ئارسىن سامانچىن ئايدانا ساماروۋانىڭ بىلىكىدىن ئېلىپ قەلئەگە قاراپ ماڭدى، يول بويى يەنە شۇ تېما ئۈستىدە پاراڭلاشتى. كارىۋاتقا چىققاندىن كېيىنمۇ شۇ توغرۇلۇق پاراڭ قىلىشتى. ئەتىسى ئەتىگەندە موسكۋاغا، ئۇ يەردىن ئۆز يېرىگە ئۇچماقچى.

شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلاردا مۇناسىۋەت ئۇچرىشىش بولۇپ باقمىدى. لېكىن، «غايىب بولغان كېلىن» ئىدىيەسى ئۇلارنىڭ ئۇچرىشىشىنى تېخىمۇ كۈچلەمگە ئىگە قىلىش، ھەتتا ئۇلارنى ئونتۇلماس قىلىۋېتىش ئۇچۇن تەڭرى تەرىپىدىن ئىنئام قىلىپ بېرىلگەندەك بولۇپ كەتتى. ھەتتا بەزى چاغلاردا ئۇلارنىڭ ئاڭ ـ سېزىمىنى شۇنچىلىك جەلپ قىلىۋالدىكى، بەزىدە ـــ ئۇلار دۇنيانىڭ بىر بۇرجىكىگە، نېمىس رومانتىزمىنىڭ مەركىزىگە، ئۇنىڭ سېھرىي كۇچىگە بۆلىنىش، پانىي

ئالەم تۇرمۇشىنىڭ ئۇستىدە قاناتلىنىش ئۇچۇنلا بېرىپ قالـ
غاندەك ھېس قىلدى. چۈنكى، ئاشۇ رومانتىك ۋە ئالىيجانـاب
مۇھىتتا، كۈندىلىك ئىشلارنىڭ ھەممىسى ــ ئىلگىرى باشـ
تىن كەچۈرگەن تۇرمۇش، ئۇنىڭدىكى مۇشكۈلاتلار، توقۇـ
نۇشلار، ماجىرالار، ئەرز ـ شىكايەتلەر، غەزەپ ـ نەپرەتلەرنىڭ
ھەممىسى ئەستىن كۆتۈرۈلۈپ، قويماي نېرىغا چۆرۈۋېتىلدى.
بۇلارنىڭ ھەممىسى ھەم ئۇنىڭ تۇرمۇشىغا، ھەم ئۇنىڭ تۇر ـ
مۇشىغا قارىتىلغان ــ ئايدانا بېشىدىن مەغلۇبىيەتلىك بىر
تويىنى كەچۈرگەن بولسىمۇ، لېكىن ناھايىتى تېزلا ئۇنىڭدىن
ئايرىلىپ كەتكەن، خۇددى ئارتىسلار ئارىسىدا پات ـ پات بولۇپ
تۇرىدىغىنىغا ئوخشاش، يەنە كېلىپ بۇ ئىشلار ناھايىتى تېزلا
ۋاقتىنچە ئەستىن كۆتۈرۈلگەن. بۇ يەردە، ھايدېلبېرگ قەدىمىي
باغچىسىدا، تەقدىر ئۇلارنى باشلاپ كەلدى، ئۇلار ھەممىدىن پاك
جان، ئارسىن ئىلاھ، ئايدانا ئىلاھە، غايىب بولغان كېلىن ئۇ ـ
زىنىڭ ئەبەدىي ئۇنتۇلماس قايغۇ ـ ئازابىنى ئېلىپ ئۇلارنىڭ
ئالدىدا پەيدا بولدى...

لېكىن، كېيىنكى ۋاقىتلاردا ھەممىسى ئۇزۇل ـ كېسىل
ئۆزگىرىپ كەتتى...

ئېھتىمال، تەقدىرگە پۈتۈلگىنى شۇدۇ. گەرچە ئەڭ دەسـ
لەپكى باسقۇچتا ئۇلار ئۇچرىشىپ، «غايىب بولغان كېلىن»نىڭ
قۇرۇلمىسى ئۇستىدە مۇلاھىزە يۈرگۈزۈشكەندەك قىلىپ سۆز ـ
لەشكەن، بىرنەچچە قېتىم تېلېفونلاشقان بولسىمۇ، كېيىن
بېرىپ ئالاقە ئۈزۈلۈپ قالغان ــ ئايدانا «لىموزىن»غا ئولتۇـ
رۇپ، تېلېۋىزوردا پۈتۈن مەملىكەتتىكى كۆرۈرمەنلەرگە ئۆزۈـ
نى كۆرسىتىپ قويۇپلا كېتىپ قالغان. بۇ «لىموزىن»نىڭ ئار ـ
قا سانداۇقىغا قانچىلىك پۇل قاچىلاندىكىن؟ لېكىن، بۇنى سە ـ
ۋەب قىلىپ ئايدانانى ئەيىبلىگىلى بولاتتىمۇ؟ كىمنىڭ كۆپرەك
ئىگە بولغۇسى، كۆپرەك تاپقۇسى كەلمەيدۇ؟! يەنە تېخى داڭقى

چىقىدۇ ــ قىسقىسى، بۇنداق مۇڭۇپپەقىيەت قازىنىش پۈرسە-تىنى قايسى ئارتىس قولدىن بېرەتتى! ئايدانا ھازىر ئۇنىڭ بە-لەن ــ ئەرتاش كۆرچال بىلەن كېلىشىم تۈزگەن بولسا كېرەك. مەيلى قانداق بولمىسۇن، ھازىر دېگەن كېلىشىم ئەسىرى ـ دە! ئۇنىڭ شۇنداق ھوقۇقى بار. ئەمدى سېنىڭ قولۇڭدىن نېمە كېلىدۇ، بايلارغا قارشى كۆرەش قىلغۇچى نەس باسقان با-تۇر؟! يازغان ئاشۇ بىرنېمىلەرنىڭدىن بۆلەك يەنە نېمەڭ بار؟ ھازىر ھەتتا مەتبۇئاتمۇ شۇ يەردىكى بايلارنىڭ قولىدا تۇرسا.

ئارسىن سامانچىن چۈشكۈنلىشىپ مۇشۇ ھالغا ــ ھە-سەتخورلۇققا چۈشۈپ قالغانلىقىدىن تەربىيە كۆرمىگەن دەپ ئۆزىنى تىللىدى، ئۆزىگە لەنەت ئوقۇدى... ئۇ ھالاكەت گىردا-بىغا بېرىپ قالغانىدى. بۇ ھالغا خاتىمە بېرىش كېرەك ئىدى. كۆچلۈكنى كۈچ بىلەن يېڭەلمىگۈچىلا كۆچلۈك، دەپ ياخشى ئېيتىدۇ بەزىلەر. ئاممىۋى مەدەنىيەت بۇ غايىچىنى ئىلگىرى-كىن قوپالماس قىلىپ چېيلىۋەتتى... ئەرتاش كۆرچال خۇدا ئېتىراپ قىلغان كۆچىتۇڭگۇرگە ئايلاندى. ئۇنىڭ قانچىلىك مېھمانساراي ــ رېستورانى، قانچىلىك تىياتىر ئۆمىكى، قا-چىلىك تەنھەركەت مەيدانى بار دېمەمسىز، قانچىلىك ئېلان شىركىتى ۋە تېلېۋىزىيە قانىلى بار دېمەمسىز! بۇلارنىڭ ھەم-مىسى ئوچۇق ـ ئاشكارا، ئۇ بۇلارنىڭ ھەممىسىنى پۈتۈنلەي قانۇنىي رەۋىشتە ئىگىلەپ تۇرماقتا. ئۇ ئاممىۋى مەدەنىيەتنىڭ غايەت كۆچلۈك دولقۇنىنى قوزغاپ، ئارسىن سامانچىننى غەرق قىلىپ تاشلىدى، «غايىب بولغان كېلىن»نىمۇ ئىشقا ئاشۇرغا-لى بولمايدىغان ئىنتىلىش سۈپىتىدە ئارقا ھويلىغا چۈرۈپ تاشلىدى...

كېيىنرەك ئادەمنىڭ ئەقلىگىمۇ كەلمەيدىغان، ئادەمنى قىينايدىغان بىر ئېغىر يۈك ــ بۇ ئۆلگۈر ئەرتاش كۆرچالنى ئۆلتۈرۈش خىيالى ئۇنىڭ يۈرىكىنى باستى. ئۆچ ئېلىشتىن ئىبارەت ئوت ئاستا ـ ئاستا يالقۇنلاپ، يۈرىكىنى قاتتىق ئې-

چىشتۇرۇپ كەتتىكى، ئۇ ئاخىر ئۇنى ئۆلتۈرۈۋېتىش كېرەك دېگەن نىيەتكە كەلدى. پۇتۇن ئوي - پىكرىنىڭ ھەممىسى مۇ - شۇنىڭغا كېلىپ مۇجەسسەملەشتى. سوغۇققان بولماسلىقتىن ئۇنىڭدا مۇشۇنداق خاپىلىق كېلىپ چىقمىغاندۇ؟ خاپىلىق ئۇ - نىڭ گېلىنى بوغدى، نەپەس ئالالماس قىلىپ قويدى — بىر ئېغىز گەپ بىلەن ئېيتقاندا، ئۇ ئۆزىنى خالتا كوچىغا باشلا - دى. بۇ تەقدىرنىڭ ئويىنتىشىمۇ؟ مۇھەببەتنىڭ شادلىقىدا تۇ - غۇلغان ئاشۇنداق ئالىيجاناب رومانتىزملىق ئىدىيەنىڭ ئورنا - نى مۇشۇنداق قورقۇنچلۇق ئۇسۇل — كاللىدىن چىقىرىۋې - تىشكە بولمىغان ئادەم ئۆلتۈرۈش ئارزۇسى ئالىدىغانلىقىنى كىممۇ خىيالىغا كەلتۈرسۇن. بىراق، بىردىنلا ھۇجۇم قىلىپ كېلىپ قالغان ئاشۇ ئۆلگۈر كۇنلەردىمۇ ئۇنىڭ سەگەك ۋاقىت - لىرى بولدى، ئۇنىڭ كاللىسىغا مېھىر - شەپقەت يېغىپ تۇر - غان پىكىر كېلىپ، ئايدانا ساماروۋانى ئۆزى بىلەن بىرگە غا - يىب بولغان كېلىن ئالدىدا توۋا قىلىشقا كۆندۈرۈپ، تاغلارغا چىقىپ گۈلخان يېقىپ، ھايدىلبېرگتىكى خام خىيالىنى ئە - مەلگە ئاشۇرالمىغانلىقىغا ئەپۇ سوراپ ئۇن سېلىپ قاتتىق يىغلىۋېلىش ئويىدىمۇ بولغانىدى...

لېكىن، ئايداناغا تېلېفون بېرەلمىدى. بەلكىم شۇنداق بولغىنى ياخشى بولغاندۇ — ئايدانانىڭ ئۇنى قانداق مەسخىرە قىلىدىغانلىقىنى پەرەز قىلىشقا بولاتتى. بۇ بىرنېمە ئۇزۇل - كېسىل سارىڭ بولۇپتۇ! — دەپ قېلىشى مۇمكىن ئىدى ئۇ - نىڭ. لېكىن ئۆزى يەنىلا ئۇلارنىڭ ئۇشتۇمتوت تاغلارغا كېلىپ غايىب بولغان كېلىنىنىڭ ئەرۋاھى ئالدىدا تىزلىنىپ تۇرۇپ توۋا قىلىشىنى ھەمدە ئۇنىڭ ئالدىدىلا ئاسمانىنى مۇھەببەتنىڭ ئىنئامىنى رەت قىلىدىغان ھېچقانداق سەۋەب يوق ۋە بولۇشى - مۇ مۇمكىن ئەمەسلىكىگە گۇۋاھ بولۇشقا ئۆتۈنۈشىنى ئۈمىد قىلاتتى (يەنە سەپسەتە ساتقىلى چۈشتىغۇ)، چۈنكى مۇھەببەت سۆيۈشكەنلەرنىڭ مەڭگۈلۈككە قاراپ ماڭغان ئورتاق يولى، مۇ -

www.uyghurkitap.com

هەببەتنىڭ ئاساسىنى قەستەن بۇزۇش مەڭگۈلۈكىنى ئۇلتۇ-
رۇشتۇر. شۇنى بىلىش كېرەككى، مۇھەببەت دېگەن ئۆلمەس-
لىككە ئىنتىلىش ئەمەسمۇ، خۇدا بۇيرۇغان بۇ يولنى بېسىپ
ئۆتۈش ھەربىر ئادەمنىڭ پېشانىسىگە پۈتۈلگەن... (كىم قانداق
قەدەم باسىدۇ ــ گەپ مەشەدە.)

بىراق، يەنىلا بېشىغا قانچىلىك مەسخىرە ياغدىغانلىقىنى
ئويلاپ كەتتى! بۇنىڭ ھەممىسىنىڭ كىمگە كېرىكى بار! ئايدانا
شۇنداق قىلارمۇ؟ «ھوللىۋۇدقا يۈرۈش قىلىش» خىيالىغا غەرق
بولۇپ كەتكەن بۇ چولپان (ھېلىقى ئەرتاش كۆرچال ئۇنىڭ
ئۇچۇن بىر كىنو فىلىمى ئىشلىمەكچى بولۇپ يۈرگەنمىش)
ئۆزىنىڭ سودا كونسېرتى ئۇچۇن سەرپ قىلىدىغان ۋاقتىنى
ئىسراپ قىلىپ تاغلارغا بېرىپ ئەرۋاھنىڭ كۆرۈنۈپ قېلىشى-
نى، غايىب بولغان كېلىننىڭ پەيدا بولۇشىنى كۈتەرمۇ؟ قىزىق
گەپ ــ تە بۇ!

ئەنە شۇ تەرىقىدە، ئالدىدا ھېچقانداق يورۇقلۇق كۆرۈنمىدى.
تەقدىر بۇنى ئۇنىڭغا «ياۋرو ــ ئاسىيا» مېھمانسارىيىدا
بەكمۇ ئېنىق ۋە توغرا كۆرسىتىپ بەرگەن. بۇنىسى خاتىمە...
جاۋاب تەرىقىسىدە بىرەر تەدبىر كۆرۈش زۆرۈر ئەمەس، پەقەت
بىرتال تاپانچا بولسىلا كۇپايە... لېكىن ئۇنى نەدىن، قانداق تاپ-
قۇلۇق؟ ئەجەب بىر ئەخمىقانە مەسىلە بولدىغۇ! نېمە ئۇچۇن
تۇرمۇش ئۇنى ھېچقانداق رەھىم ــ شەپقەت قىلماي مۇشۇنداق
ھالاكەت يولىغا باشلايدۇ؟ شۇنداق ئىكەن، يەنە تۇرمۇشنى ئاياپ
تۇرماي كەلسە ــ كەلمەس ۋەيران قىلىشنىڭ نېمە ھاجىتى؟ نېمە
پايدا؟ ئۆلۈپ كېتىۋاتقاندا ئاخىرقى سۆزنى ئېيتىشلا قالدى!

ئارسىن سامانچىن مانا مۇشۇنداق باش ــ ئايىغى يوق ئوي ــ
خىياللارغا پېتىپ، ئۆزى بىلەن ئۆزى كۈرەش قىلىپ بىر كې-
چىنى ئۆتكۈزدى، تەنھا ھالدا بىردىنبىر چىرىغى يېنىپ تۇرغان
دېرىزە ئالدىدا ھويلىنىڭ ئۇ تەرىپىدە قاتتىق ئۇيقۇغا كەتكەن

بەش قەۋەتلىك بىناغا قاراپ ئويلىناتتى، قايغۇراتتى، ئۆزىگە ئۆزى سوئال قويۇپ، ئۆزىنى ئادەم ئۆلتۈرۈش ۋە ئۆزىنى ئۆزى ئۆلتۈرۈشتەك دۇنيا بويىچە ئەڭ ۋەھشىي جىنايەتتىن ۋاز كېچىشكە كۆندۈرمەكچى بولاتتى. لېكىن، قەلبىدە كۈچىيىپ كېتىۋاتقان ئۆچ ئېلىش نىيىتى ئۇستىدىن غالىب كېلەلمەيۋاتاتتى. شۇڭا قاتتىق ئازاب چەكتى...

شۇ كېچىسى ئوقيىلىپىزمۇ تاغدىكى بەل ئاستىدا قاتتىق ئازاب چەكتى. بۇ يەككە ـ يېگانە يىرتقۇچ ھايۋانمۇ كېچىچە كىرپىك قاقمىدى. ئۆزىنىڭ پۈتۈنلەي يالغۇزلۇقىدىن ئويلىنىپ، قايغۇرۇپ، ئۇزۇل ـ كېسىل تاشلىۋېتىلگەنلىكىنى ھېس قىلدى. ئۇ يۇلتۇزلارغا قارايتتى، غەزەپتىن پەس ئاۋازدا خىرىلداپمۇ قويياتتى. پۈتۈن ئاسماننى قاپلىغان يۇلتۇزلار يەكدىلىك بىلەن نۇرىنى چاچاتتى. ئۇ يەرگە بارالىسا قانداق ياخشى بولاتتى ـ ھە، يۇلتۇزلار بىر ـ بىرىنى يەكلەپ قوغلاشمايدۇ، ئۇلار ياز ـ قىش دائىم بىللە...

بۇ چاغدا ئارسىن سامانچىنمۇ يۇلتۇزلارغا قاراپ تۇرغان. ئۇنىڭمۇ يۇلتۇزلارنىڭ ئارىسىغا كەتكۈسى ۋە ھېچ نەرسە ئۈستىدە ئويلانغۇسى كەلمىگەن...

لېكىن، ئويلانغۇسى كەلگەن بولسىمۇ ئۇنى ئىشقا ئاشۇرالمىغان ــ قەيەردىندۇر بىر چوڭقۇرلۇقتىن بېشىغا بىر ئوي كەلگەن: ئاكام ئارداق سامانچىنىدىن يارەدەم سورىسام قانداق؟ ئارداقنىڭ سودا ساھەسىدىكىلەر ئىچىدە تونۇشلىرى تېخىمۇ جىق، ئالاقىسى تېخىمۇ كەڭ. ئۇ ئەسلىدە ئىچكى كېسەللىكلەر دوختۇرى ئىدى، ھازىر بولسا ئىت ـ ئاپىشاركا بېقىش بىلەن تىرىكچىلىك قىلىۋاتىدۇ، ئوتتۇرا ئاسىيا ئاپىشار كىلىرىنى كۆپەيتىپ، ئۇلارنى ياۋروپاغا، كۆپرەكىنى گېرمانىيە

یەگە ئاپىرىپ ساتىدۇ. بۇنداق ئاپشاركىلارغا بولغان ئېھتىياج ناھايىتى زور ئىكەن، تەلەپنى قاندۇرغىلى بولمايۋېتىپتۇ. ئاپشاركىلارنى ئېلىپ چىقىش رەسمىيەتلىرىنى ئارداق ماھىرلىق بىلەن ئۆز ۋاقتىدا تەييارلىيالايدىكەن. قىسقىسى، شۇنىڭ بىلەن ئوقەت قىلىدۇ. ئۆيىدە ئوقۇۋاتقان ئوچ بالىسى ــ بىر قىز، ئىككى ئوغلى بار. خوتۇنى گۈلنارە ئەسلىدە سانىتاركا ئىدى. ئۇلار بازارغا ماسلاشقان ماھىرلاردىن بولۇپ چىقتى. «ئىتىلار - نىڭ يارىدىمى بىلەن ماسلىشىپ كېتىۋاتىمەن!» دەيتتى ئارداق سامانچىن چاقچاق ياكى راستىلىقىنى بىلدۈرمەي. ئۇلارنىڭ شەھەرگە يېقىن يەردە ئۆي، هويلا - ئارامى، ئاپشاركا كاتەكلىرى ۋە يەنە بىر «زىگۇلى» ماركىلىق پىكاپى بار ئىدى.

ئارداق تەربىيە كۆرگەن، ئىشچان، كۆپ ئوقۇغان ئادەم ئىدى. بىرلا يېرى تۇيۇقجاردىكى تۇغقانلىرى ئۇنىڭ ئاپشاركا چىلىقىنى ياراتمايتتى، ئۇنىڭغا نارازى ئىدى، ئۇنىڭدىن ئىزا تارتمىز دېيىشەتتى. ئوقۇدى - ئوقۇدى، دوختۇرلۇق گۇۋاھنامىسىغا ئېرىشتى، لېكىن پۈتۈن دۇنيانى ئارىلاپ ئىت سېتىپ يۈرىدۇ، بۇنداق قىلسا قانداق بولىدۇ، دېيىشەتتى. بولۇپمۇ ئۇلارنىڭ هەدىسى، هازىر يەنىلا ئايىلدا تۇرۇۋاتقان قادىچا ئۇنىڭ ئاپشاركا سودىسىنى تىلغا ئالسىلا ئىزا تارتقىنىدىن يۈزلىرى قىزىرىپ ئازابلىنىپ كېتەتتى. ئىت سودىسىدىن ئىبارەت بۇ پاكىتنىڭ ئۆزى ئايىلدىكى نۇرغۇن كىشىنى هەيران قالدۇردى: بۇنداق ئىشنى ئاڭلاپ باققانمۇ؟ قاراڭلارچۇ، قانچىلىك ئىت - كۆچۈك ئارقا هويلىدا، كۆكتاتلىقتا قاتراپ يۈرۈشىدۇ، قانچىلىك كىرەك بولسا شۇنچىلىكىنى تۇتىدۇ. قاراپ تۇرۇڭلار، يەنە تېخى مۇشۇك سېتىشى، هەتتا چاشقان سودىسى قىلىشىمۇ مۇمكىن!

لېكىن ئارداق سودىسىنى توختاتمىدى، بىراق ئايىلغا كەلمىدى ــ تىل - ئاھانەتكە قېلىپ نېمە بوپتۇ؟

لېكىن، ئاكا بولۇش سۈپىتى بىلەن ئۇ مۆرىتى كەلسە ئارسىنىنى تەنقىدلەپمۇ قويياتتى. سەن قاچانغىچە دۇنيانى بويتاق كېزىپ يۈرىسەن؟ قاچانغىچە سوزىسەن؟ مۇڭاپىق كېلىدىغان ئايال دېگەن شەھەردىمۇ، ئايلىدىمۇ قۇمدەك. ھىم، نېمىسى بار ئىكەن، شۇنداق بولغان، تۇرمۇش قۇرغان، ئوڭ كەلمەي ئاجرىشىپ كەتكەن، شۇغۇ! لېكىن، ئۆمۈرۈايەت خوتۇن ئالماي ئۆتىدىغان ئىش يوق ـ تەدرۇس، سېنىڭ ئۆزۈڭنىڭ پىكىر قىلىش ئۇسۇلۇڭ بار، بىرنەچچە خىل تىل بىلىسەن، مەشھۇر مۇخبىر ـ ژۇرنالىست، بۇ زامانداراسا مودا بولۇۋاتقان ئىش، ھەممىسى سېنى مەتبۇئات كونفېرىنسىيەلىرىگە چاقىرىشىدۇ... قىسقىسى، ئۆزۈڭگە يېتىپ ئاشىدۇ. لېكىن بويتاقلىق ــ يالغۇزلۇقنىڭ ئورنىنى ھېچ نەرسە تولدۇرالمايدۇ، ئەگەر سەن راھىب بولمىساڭ.

ياق، ئارداق ئارقىلىق تاپانچا تاپقىلى بولمايدۇ ـ دە، سۆزسىز نېمىگە، نېمە ئۈچۈن بىردىنلا تاپانچا كېرەك بولۇپ قالدى، دەپ سورىغىلى باشلايدۇ. ئۇ بەك ئەستايىدىل، دوختۇرلارنىڭ ھەممىسى بەك ئەستايىدىل كېلىدۇ، گەرچە بەزى ـ بەزىدە ئاز ـ پاز ھاراق ئىچىۋالسىمۇ... لېكىن، بۇنداق ئىنچىكە ئىشقا بىر تۇغقان ئاكىنى ئارىلاشتۇرۇشنىڭ ھاجىتى يوق. ناۋادا ئۇ بىلىپ قالسا... ئۆلتۈرسەڭمۇ ئۇنمايدۇ...

شۇ كۈنى يېرىم كېچىدىن ئۆتكەن مەھەللە دېرىزىدىن يۇلتۇزلارنى كۆرۈپ تۇرغان ئۇ ئاشۇنداق ئويلاپ كەتتى. ياز كۈنلىرىدە يۇلتۇزلار دائىم مۇشۇنداق ئالامەت كۆپ بولىدۇ. ئەسلە مۇشۇنداق ياشاۋەرسۇن: «نۇرىنى چېچىۋەرسۇن، باشقىسى توغرۇلۇق كۆپ گەپ قىلىشنىڭ ھاجىتى يوق.»[1]

① مایاکوۋسکینىڭ «مایاکوۋسکینىڭ یازدا داچىدا باشتىن كەچۈرگەن سەرگۈزەشتىلىرى» دېگەن شېئىرىدىن.

ئۇيغۇر كىتاب تورى بىكىتى
www.uyghurkitap.com

5

ئەتىگىنى تېلېفون قوڭغۇرىقىنىڭ جىرىڭلىغان ئاۋازى ئۇنى ئويغىتىۋەتتى. ئورنىدىن تۇرۇپ تېلېفون تۇرۇبكىسىنى ئېلىشقا مېڭىۋېتىپ، ئۇ تېلېفون قوڭغۇرىقىنىڭ ئاۋازى توختاپ قالسىكەن دەپ ئويلىدى ــ ئۇنىڭ ئۇيقۇلۇق تۇرۇپ تېلېفون ئالغۇسى يوق ئىدى. لېكىن، كىمدۇر بىرى تېلېفونىنى توختىماي جىرىڭلىتاتتى. بىراق، بۇمۇ بىرخىل ئارام ــ ئەمەلىيەتتىن ئايرىلغان پەرۋاز ۋە خىيالىي چۈشلەردىن كېيىن دەرھال رېئال كۈندىلىك تۇرمۇشقا ياناتتى، هە دېگەندىلا تېلېفون كېلىپ قالدى. بايا ئۇ ئۆز ئادىمى ــ بەكتۇر ئاغا ــ رەھمەتلىك ئاتىسىنىڭ بىر قورساق ئىنىسى ئىكەن. ئۇنىڭدىن پات ـ پات تېلېفون كېلىپ تۇراتتى، مەيلى قانداق بولمىسۇن، هامان تۇغقىنى ـ دە. ئەمما، تېخىمۇ مۇهىمى، ئەمەلىي ئىش قىلىدىغان ئادەم ئىدى (بۇنداق ئادەملەر تېخىمۇ كۆپ بولغاي)، يۈرتى تۇيۇقجار ئايلىدا بارلىق كولخوزلار بىردەك تارقىتىۋېتىلگۈچە كولخوز رەئىسى بولۇپ تۇرغانىدى. بۇ ئادەتتىكى ئادەملەرنىڭ قولىدىن كېلىدىغان ئىش ئەمەس. كېيىن ئۇ ئالاقىزەدە بولۇپ كەتكەنمۇ ئەمەس. ئۇ تۇنجى تۇركۈمدە سودا خاراكتېرىدىكى ئۇۋچىلىق بىلەن پۇل تېپىشنى خىيالىغا كەلتۈرگەن كىشىلەرنىڭ بىرى بولۇپ، ئۇزەكگىلەش تاغ تىزمىسى رايونىدا ئاتاقلىق ئۇۋچى كارخانچى بولۇپ قالغان ۋە «مەرگەن» شىركىتىنى قۇرغان. كارخانىنىڭ تەرەققىياتى ئوڭۇشلۇق بولغان، يېقىندا تېخى كۆپلىگەن چەت ئەللىك خېرىدارلارنى جەلپ قىلغان، نۇرغۇن چەت ئەللىك «مەرگەن» شىركىتىدىن ئىبارەت بۇ لىنىيەنى ياقىلاپ ئۇۋچىلىق بىلەن شۇغۇللانغان. ئارسىن

سامانچىن تاغسىنىڭ چەت ئەللىك ئوۋچىلارنى تەكلىپ قىلىشىغا ۋە باشقا ھۆججەتلەرنى تەييارلىشىغا ياردەملەشكەن.

مۇبادا تېلېفون جىرىڭلىمىغان بولسا، مەنۇى ۋە ئىرادە جەھەتتە يېڭىشكە بولمايدىغان ۋە قۇتۇلغىلى بولمايدىغان بۇ ئازابلارنى، مەنۇىيەت جەھەتتىكى بۇنداق ئۆزىنى ئۆزى خاراب قىلىشنىڭ قانداق ئاقىۋەتلەرگە ئېلىپ بېرىشىنى كىممۇ بىلىسۇن. بۇنداق ئەھۋالدا، ئارسىن ھەرقانداق كىشى بىلەن پاراڭلىشىشنى ھەرگىز خالىمايتتى، تېلېفون تۇرۇپكىسىدىن بەك-تۇرغان سامانچىنىڭ تونۇش ئاۋازى يېتىپ كەلگەندە، ئۇ كۆرۈشكەندىن كېيىن نېمە توغرۇلۇق پاراڭ بولىدىغانلىقىنى بىلدى. ھە دېگەندە، ئالدى بىلەن تىرىشىپ ئۆزىنى سەگىتىپ، ئەسلىي ھالىغا كەلتۈرۈۋېلىش، روھىيەت جەھەتتىكى يەر تەۋرەش كەلتۈرۈپ چىقارغان سەنتۈرۈلۈشنى توختىتىش ئۈچۈن كۆرۈشۈش ۋاقتىنى چۈشتىن كېيىنگە قالدۇرۇشنى ئويلىدى. لېكىن، رەسمىي گەپكە ئۆتۈشتىن ئىلگىرىكى ئامان ـ ئېسىدە-لىك سوراشتەك گەپلەردىن كېيىن ئارسىن بىردىنلا قانداق قىلىپ ئاسانراق تاپانچىغا ئىگە بولۇپ، ئۆزىنى قىينىغان مەسىلىنى ئاخىرقى ھېسابتا ئۇزۇل ـ كېسىل ھەل قىلىشنى يا-دىغا كەلتۈرۈپ قالدى ـ دە، خېلىلا يېنىكلىشىپ قالغانلىقىنى ھېس قىلدى. شۇڭا ئۇ ۋاقىتنى ئارقىغا سوزماي پاراڭلىشىشقا ماقۇل بولدى ھەمدە تاغسىدىن ئالدىراشلىقى سەۋەبىدىن تې-لېفون بېرەلمىگەنلىكىنى ئېيتىپ ئەپۇ قىلىشىنى ئۆتۈندى.

ئۇلارنىڭ پارىڭى ئارسىنىڭ خېلىدىن بېرى ئويلاپ كەل-گەن ھېلىقى زور ئىشنىغا زادىلا تاقالمىدى. مەقسىتى گەرچە ياماق ئادەملەرنىڭ ئەدىپىنى بېرىش بولسىمۇ، لېكىن خاراك-تېر جەھەتتىن ئېيتقاندا، ئۇ بەربىر قورقۇنچلۇق بولغان بىر قەستلەش ئىدى. ئىككىسى خۇددى تۇغقانلار ئادەتتە پاراڭلى-شىدىغاندەك، ئىزچىل پاراڭلىشىپ كېلىۋاتقان گەپ ــ بەك-

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
ئۇيغۇر كىتابلىرىنىڭ پېقى تارىخى

تۇرغان سامانچىننىڭ ئوڭچىلىق سودا ئىشىنى قولىلاش ئۈسـ
تىده پاراڭلىشىپ كەتتى.

ـــ ئاخىر سېنى تاپتىم، بىلەمسەن، مەن ساڭا بىر كۈن تېلېفون بەردىم، هامان ئالغىلى بولمايدۇ، ـــ دېدى بەكتۇرغان ئاغا ـــ كۆپچىلىك هۆرمەتكە سازاۋەر بەكتۇرغان سامانچىننىڭ ئاشۇنداق دەپ ئاتايىتتى، ـــ ئالدى بىلەن ئاغرىنىپ گەپ باشلاپ، ـــ نەگە كەتتىڭ، ئارسىن؟ يانفونۇڭ تېخىچە ئېتىك.

ـــ بەكتۇرغان ئاغا، سەن شەھەردىمىدىڭ؟

ـــ نەدە بولاتتىم شەھەردە بولماي، سېنىڭ بىلەن مەسلەھەتلىشىدىغان ئىش بولغاچقا يۈگۈرۈپ كېلىشىم. نېمە، سەن ئەرەب مېهمانلارنىڭ ئاق يىلپىز ئۆۋلاشقا كېلىدىغانلىقىنى ئۇنتۇدۇڭمۇ؟ هەممىنى سەن ئورۇنلاشتۇرغانتىڭغۇ. ئۇلارغا بىر تەرجىمان كېرەك ئىكەن، يەنە كېلىپ يۈزدەيۈز ساڭا ئوخشاش تەرجىمان. لېكىن سېنىڭ ئارقىغا سوزغىنىڭ سوزغان، نېمىش ئۈ سېنى ئارقىغا تارتىۋاتقان؟ سەن هەممىدىن بەك مۇستەقىل، هەممىدىن بەك ئەركىن بولغان ئەركىن كەسىپتىكىلەر دىن ئەمەسمىدىڭ؟ بۇ قانداق بولغىنى؟... ئەھۋالدىن قارىغاندا ئۇنتۇپ كەتكەن ئوخشايسەن...

ـــ ياق، بەكتۇرغان ئاغا، هەرگىز ئۇنتۇمىدىم.

ـــ ئەمىسە نېمىشقا ئارقىغا سۆرەيسەن؟ مەن ساڭا ئىشىنىپ يۈرۈۋاتىمەن جۇمۇ. ۋاقىت ئاز قالدى ـــ ئەرەب مېھمانلارنىڭ كېلىشىگە يەتتە كۈنلا قالدى، سەن بولساڭ ئۇن چەقارماي يۈرىسەن...

ـــ ئەنسىرىمە بەكتۇر ئاغا، مەن تېلېۋىزىيە ئىستانسىسىغا بېۋاستە ئاڭلىتىدىغان بىر چوڭ نومۇر تەييارلاۋاتىمەن. نۇرغۇن چەت ئەللىك مۇخبىر كەلدى. لېكىن سەن ئالدىرىما، مەن هەممىنى ئورۇنلاشتۇرۇپ قويدۇم، ئەرەب مېهمانلارغا مەن ئۆزۈم هەمراه بولىمەن، هەم تەرجىمان بولىمەن، هەم هازىرقى

كىشىلەر دائىم دەيدىغان ۋاستىچى بولىمەن. ئۇلارغا باشتىن ـ ئاخىر ھەمراھ بولىمەن.

ـــ ئۇنداق بولسا خۇداغا شۈكرى! ئاتاڭنىڭ بىر تۇغقان ئىنىسى بىلەن ئىش قىلغاندا مۇشۇنداق بولۇشى كېرەك. ئۇنداق بولمىسا قانداق بولىدۇ! كېلىپ ـ كېتىپ تۇرغان باشقا ئۇۋچىلار جىق، بىراق بۇنداق ئەرەب مېھمانلارنىڭ بىزنىڭ تاغلىرىمىزغا كېلىشى بىرىنچى قېتىم، ئۆزۈڭ چۈشىنىسەن، ئاللاھنىڭ ئەلچىلىرىدەك كېلىشىدۇ. يەتتە كۈنلا ۋاقىت قالىدى. يەنە قانچىلىك نەرسىلەرنى تاغلاردا، جىلغايۇ ئېدىرلاردا تەييارلاشقا توغرا كېلىدۇ! ئەڭ مۇھىمى، ھازىر دەل ئاق يېلىپىزلارنىڭ بەلنىڭ ئۇ تەرىپىدىكى ئۇۋلىرىدىن بىزنىڭ ئۇزەڭگىلەشكە قايتىپ كېلىدىغان ۋاقتى، قىمىرلاش كېرەك.

ـــ چۈشىنىپ تۇرىمەن، بەكتۇر ئاغا. مەن تەييارمەن دېدىمغۇ.

ـــ ئەمىسە بىز كۆرۈشلى، ئارسىن، ئەتراپلىق كېڭىشەيلى. يەنە ئېيتقاچ كېتىدىغان بىر ئىش بار. بىز سېنىڭدىن خاۋاتىرلىنىۋاتىمىز...

ـــ كۆرۈشىمىز، بەكتۇر ئاغا. ھازىر سائەت توققۇز بولىدى. ئون بىرده بولسۇن. قەيەردە كۆرۈشىمىز؟

ـــ سېنىڭ ئۆيۈڭدە كۆرۈشەيلىمۇ؟

ـــ بولىدۇ، مەن چاي تەييارلاپ قويىمەن.

ـــ مەيلى، ئارسىن. بىراق چاي تەييارلاشنىڭ نېمە ھاجىتى؟ مەن يىراقتىن كەلگەن مېھمانمىدىم؟ ئەگەر خوتۇنۇڭ بولغان بولسا، ئۇ باشقا گەپ ئىدى. تۇغقانلارنىڭ ھەممىسى غېمىڭنى يەپ تۇرىدۇ، سەن بولساڭ... بوپتۇ ئەمىسە. ئون بىر ده بارىمەن.

ـــ كۈتىمەن، بەكتۇر ئاغا، كۈتىمەن.

تېلېفون تۇرۇپكىسىنى قويغاندىن كېيىن ئارسىن ساماڭ ـ

چىن يېنىكلەپ ئۇھ دېدى. ئەتراپىغا قارىدى، بەكتۇر ساماڭ چىننىڭ شوپۇرىغا تېلېفون بەردى. شوپۇر ياخشى بىگىت ئىدى، تاغسىنىڭ ياخشى بىر جىپ ماشىنىسىنى ھەيدەپتىتى ئىسمى ئىتىباي ئىدى. ئارسىن بەزىدە چاقچاق قىلىپ: «ئىتى باي دېگەن «ئىتى باي كىشى» دېگەن بولىدۇ، دەپ قويياتتى. باققان ئىتى باي بولسا، دېمەك، باققۇچىمۇ تەبىئىي ھالدا قۇرۇق قالمايدۇ ـ دە! ئاھ بايلىق توغرىسىدىكى مەڭگۈلۈك خىيال. ئادەم دېگەن قانداق چىرايلىق سۆزلەرنى ئويلاپ تاپمايدۇ... ئۇ ئىتىباي بىلەن مېڭىشتىن ئىلگىرى تېلېفون بېرىپ قويغىن، دەپ كېلىشۇالدى.

بۇ چاغدا ئارسىن سامانچىن بىرئاز تىنچلاندى ۋە قايتىدىن چوڭقۇر ئويغا پاتتى. شۇ، شۇبھىسىز، ئۆزىنىڭ ئەڭ يېقىن ئادەمى بولغان بەكتۇر سامانچىننىڭ تەكلىپىنى قوبۇل قىلىشى، بۇ ئەزىز مېھمان ۋە ئوۋچىلارنى ـــ ئەرەب نېفىت ماگناتى ھەسەن بىلەن مەسىرنى كۆتۈۋېلىشىغا يارەدەم بېرىشى كېرەك. ئۇ ئىككىسى بىر نەۋرە ئاكا ـ ئۇكا ئىكەن. بەيگىگە، ئوۋ ئىتلىرىنى بېقىش ۋە خەتەرلىك ئوۋ ئىشلىرىغا ئامراقمىش. تېخىمۇ مۇھىمى، بۇ ئىككىيلەن بىلەن بىللە ئاق يىلپىز ئوۋلىغىلى (بىلىش كېرەككى، ئاق يىلپىزغا ئوخشاش مۇنداق قىممەتلىك ھايۋان دۇنيانىڭ باشقا يەرلىرىدە يوق، يېقىن شەرقتە تېخىمۇ يوق، بۇنداق ھايۋانلار ئۇ يەرنىڭ قاتتىق ئىسسىقلىرىغا چىدىمايدۇ، ئۇلارنىڭ ماكانى چوققىلىرى ئاسمانغا تاقىشىدىغان ئېگىز تاغلاردا، ئۇ يەرلەردە يازدا سالقىن، قىشتا قاتتىق سوغۇق بولىدۇ، شۇڭا ئۇلارنىڭ تېرىسىنىڭ ئالدىغا ئۆتىدىغان چىرايلىق تېرە يوق، ئۇنىڭ ھەربىر مويى ئالتۇندەك قىممەت...) كېلىدىغانلار ئىچىدە زور بىر تۈركۈم خىزمەتچىلەر، نۆكەرلەر، يول باشلىغۇچىلار بولىدۇ... ئۇلارنىڭ ھەممىسى ھەم ئوۋ قوراللىرى بىلەن، ھەم باشقا قوراللار بىلەن قوراللانغان بولىدۇ.

دۇ. دېمەك، ئۇ پۈتۈن سەپەردىكى تەرجىمان ھەم ھەمراھ بولـ
غۇچى سۈپىتىدە، ئۇلارغا ئوخشاش قوراللىنىدۇ، بەلكىم كارا
بىن مىلتىقى ئالار، تاپانچىدىنمۇ گەپ يوق. بۇ تاپانچىنى ئۇ ئې
لىپ قالىدۇ، بۇنىڭغا سەۋەبنى ھامان تاپقىلى بولىدۇ. مۇبادا
ئوۋ پائالىيىتى كۆڭۈلدىكىدەك بولۇپ چىقسا، مېھمانلار ئۇ
نىڭغا تاپانچىنى تەقدىم قىلىۋېتىشىمۇ مۇمكىن. ئوۋ ئىشى ئا
خىرلاشقاندىن كېيىن ئۇ تاپانچىنى ئېلىپ، ئادەملەر مىغىلداپ
تۇرغان بۇ شەھەرگە كىرىدۇ ـ دە، قىلغۇسى كەلگەن ئىشنى
قىلىدۇ.

تاغسىدىن كەلگەن تېلېفون بەكمۇ ۋاقتىدا بولدى، چۈن
كى ئۇ بىر كېچە ئويلاپ چىققان ھەتتا چۈشىدىمۇ تىنچلىنالـ
مىغان، ئۇ تېلېفون ئۇنى سەگىتىپ قويدى، نورمال تۇرمۇشقا
قايتۇردى. ئارسىن سامانچىن سالماقلىققا ئۆتتى، ئۆزىنى قاي
تىدىن كونترول قىلىشقا باشلىدى. گويا ئۆزىنىڭ پىلانىنى
ئىجرا قىلىشنى ۋاقتىنچە كېچىكتۈرۈش قارارىغا كېلىپ، ئۆ
زى بىلەن ئۇرۇش توختىتىش كېلىشىمى ئىمزالاپ، ئۆزىنىڭ
قەبىھ پىلانىنى كېچىكتۈرۈپ ئىجرا قىلماقچى بولغاندەك بولـ
دى. ئەمدى ئىشقا كىرىشىش كېرەك. «بولدى بەس، بىردەم
تىنچىغىن ئارس ئەمدى!» ـــ دېدى ئۇ ئىچىدە ئۆزىگە. «ھازىر
بۇ توغرۇلۇق ئويلايدىغان ۋاقىت ئەمەس، سەن تېخى پۈتۈنلەي
ئالجىپ كەتمىدىڭغۇ ئارس!» ئايدانا مۇلايىم بولۇپ قالغان چاغـ
لىرىدا ئۇنى «ئارس» دەپ ئەركىلەتكەن، ئارسىن بولسا ئۇنى
«ئايا» دەپ ئەركىلەتكەن. ئۇ ئاشۇ ۋاقىتلارنى ئويلىغىنىدا ئاغـ
زىغا ئاچچىق سۇ يىغىلغاندەك بولدى. بۇ چاغدا ئارسىن ئۆزىنى
يوپۇرماقلىرى شامالدا تۆكۈلۈۋاتقان بىر تۇپ دەرەختەك ھېس
قىلدى. مۇداپىئەدىن قالغان قەلب سىرتتا ئېچىلىپ قالدى...

شۇ، ئەمدى دەرھال ئىشقا كىرىشىش كېرەك. بەللى،
ئۇزاققىچە ئۆزىنى قىيناپ، تىرىك تۇرغۇزۇپ نابۇت قىلىشى

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
www.uyghurkitap.com

كېرەكمىدى؟ ئىش دېگەن چاچتىن تولا. كومپيۇتېرنىڭ ئىچىدە يېزىشقا باشلىغان ۋاقىدىراشچىلىقتا تېخى يېزىپ تۈگىتىلمىگەن ماقالىلىرى دۆۋىلىنىپ تۇرۇپتۇ، ھەر خىل تەھرىرلىتىلار تېزرەك پۈتتۈرۈلۈشىنى كۈتمەكتە. ئۆزى تاپقان جايىغۇ: ئۇ ھەرخىل تېمىدا ماقالە يازاتتى، ئېقىم مەسىلىلىرى ئۈستىدە ئوبزور يېزىشتىن تارتىپ سۇ ئېلېكتىر ئىشلىرى قۇرۇلۇشىغىچە بولغان تېمىلاردا يازاتتى، شۇنىڭ بىلەن بىللە ئۇنىڭ كاللىسىدا باشقا تېما ئۈستىدە ئويلىنىش بولۇۋاتاتتى. نەتىجىچۇ؟ پۈتمىگەن ماقالىلىرى دۆۋە ـ دۆۋە بولۇپ تۇرۇپتۇ، ئۇنىڭ ئۈچۈن بۇ مەسىلى كۆرۈلمىگەن ئىش ئىدى. بۇ مۇستەقىل مۇخبىرنىڭ تېرىسىنى يېپىنىۋېلىپ يۈرگەنلىكىنىڭ كاساپىتىغۇ. ئەركىنلىك! ئۇ ھېچقانداق ئادەمگە خىزمەتتىن ھېساب بەرمەيدۇ، ئۇنى نازارەت قىلىپ تۇرىدىغان ئادەممۇ يوق. ئۆزى بىلگەنچە ئىش قىلىدۇ... بۇنداق قىلسا قانداق بولىدۇ؟

ئارسىن سامانچىن خاراب بولغان مۇھەببەت ۋە دەپسەندە قىلىنغان ئىدىيە ئۈچۈن جېنىنى بىكار قىينىۋەرمەسلىك مەقسىتىدە ئۆزىنى ئۆزى جېمىلەپ، روھىي ھالىتىنى تەڭشىدى. قارغىش تەگكەن كاپىتالىزم تەڭداشسىز بولۇپ كېتىۋاتىدۇ! ھەممىدە غالىب ــ ئۇنىڭغا ھەرقانداق نەرسە توسالغۇ بولالمايۋاتىدۇ، ھەممىنىڭ كۈچى يەتمەيۋاتىدۇ! ئومۇمەن، بۇنىڭ كاپىتالىزم بىلەن نېمە ئالاقىسى بار؟ بار، چۈنكى ئىدىيەنى تاۋارغا ئوخشاش سېتىۋالغىلىمۇ، ساتقىلىمۇ بولىدىكەن، ئىدىيەگە چەك قويسا بولىدىكەن ــ پۇل بولسىلا ھەممە قولدىن كېلىدىكەن. بىراق سەن مۇنداق ۋەزىيەتتە باشقا تۈرگە كىرەسەن، سېتىۋېلىنمايسەن، سېتىلمايسەن. سەن ئەركىن يايلاۋاتقان مالىلار ئىچىدىن ئادىشىپ قالغان، ئەمدى كۆرگۈلۈكۈڭنى كۆرۈۋېرىڭ. يالغۇز ئۆزۈڭ ھەممىگە قارشى تۇرۇپ كۆر. ئېغىز ـ بۇرنۇڭ قانغا بويىلىدۇ، ئېچىنىشلىق بەدەل تۆلەيسەن، ئۇلار

ھېچ زىيان تارتمايدۇ، كىمدىن بولمىسۇن پۇل بېرىپ قۇتۇلۇپ كېتىشىدۇ. بەربىر ئۇرۇشقان بولغاندىن كېيىن ئۇرۇشۇپ كۆر، باشقا ئامال يوق. بىراق، ھازىر ئەمەس. ھەرقانداق ئەھۋالدا، ئۆزۈڭنىڭ مەيلى قانچە ئەرزىمەس ئىشىڭ بولسىمۇ ئۇنىڭ يولى، تەدبىر ـ ئامالى بولسۇن. ھازىر بولسا ئۇنىڭ ھەممىسىنى ئۇنتۇپ كەت! ــ ئۇ بەكتۇر ئاغىنىڭ كېلىدىغان ۋاقتى بولۇپ قالغانلىقىنى مۆلچەرلىدى ـ دە، ئۆزىگە مۇشۇنداق نەسىھەت قىلدى ــ بۇنىڭدىن كېيىنكى ئىشلارنىڭ ھەممىسى باشقىچە تۈستە بولسۇن. كۈنتەرتىپكە قويۇلىدىغىنى باشقا مەسىلىلەر بولسۇن، تۈرمۇشنىڭ ئىككىنچى تەرىپى ئاساسىي ئورۇننى ئىگىلىسۇن. سۆھبەت ھەقىقەتەن سۈرلۈك بولدۇ، مۇھاكىمە قىلىنىدىغان نۇرغۇن ئىش بار.

ئارسىن سامانچىن ئۆزىگە مۇشۇنداق تەسەللى بېرىش بىلەن بىر ۋاقىتتا يەنە غايىب بولغان كېلىن ئالدىدا ئۆزىنى ئاقىلىغاندەك ۋە ئۇنىڭغا تەسەللى بەرگەندەك بولدى. خۇددى ئۇنىڭ ئۆزى ئەمەس، باشقا بىر ئۇ قەلبىدە ئۇنىڭ بىلەن پىچىرلىشىۋاتقاندەك، ئۇ ھېلىلا خرۇشچېفچە يەتتە قەۋەتلىك بىنانىڭ غىچىرلاپ تۇرغان كونا لىفتىدىن چىقىپ، ئىشىك ئارقىسىدىكى قانداقتۇر بىر يەردە تۇرۇپ ئۇنىڭ گېپىنى ئاڭلاۋاتقاندەك بولدى. ئۇ ئۇنىڭغا ئۇن چىقارماستىن كەچۈرۈم سورىغاندەك پىچىرلىدى: بىرئاز چىداپ كۈتۈپ تۇر. خۇدا بۇيرۇسا، بىر نەرسىگە يېتەرمىز. شۇ چاغدا مەن سىلەرنى ــ سېنى، ئايدانا-نى ۋە ئۇلۇغ، مول نەتىجىلىك كومپوزىتورنى جەم قىلىمەن! ئايدانا سەھنىدە، سەن سەھنە ئارقىسىدا، يېنىدا ھەممىنى قۇ-لىقىڭ بىلەن ئاڭلايسەن، كۆزۈڭ بىلەن كۆرىسەن. يەنە بىرئاز چىداپ تۇرساڭلا بولدى. ئاندىن كېيىن يەنە ئايدانا باش تارتتى-مۇ دەپ ئويلاپ باققىن. بىلىپ قالسىڭىز، ئايدانانىڭ كېتىپ قېلىشى ئۇنىڭ بەكباشلىقىدىن ۋە بىشەملىكىدىن ئەمەس، ئۇ-

مۇ بىر چاغلاردا سېنى ئوغرىلار كېلىپ تۇتۇپ كېتىشكەنىدەك تۇتۇپ كېتىلدى، بىرلا پەرقى ئالاھىدە ئۇسۇل، زامانىۋى ئۇسۇل قوللىنىپ ئۇنى خالىتا كوچىغا باشلىدى، ئازدۇرۇشتى، قىزىقتۇرۇشتى، سېتىۋېلىشتى. ئەگەر ئىلگىرىكى زامانىدا چىرايلىق قىزنى ئاتقا ئېلىپلا قېچىشسا، ھازىر ئۇنى بىر تاغار دوللارنىڭ ئۈستىگە تاشلىشىدۇ، ئاندىن ئۇ تاغارغا مىنىپ دوللارلىق ئۆيۈرلەرگە قاراپ ئۇچقاندەك چاپىدۇ، ئۇ يەردىكى يىلقىچىلار مىليونېرلار بولۇپ، ھەربىر مىليونېر ئۆزىنىڭ دوللارلىق ئۆيۈرلىرىنى ھەيدەپ، بېقىپ يۈرىدۇ. بىز مۇشۇنداق ياشاۋاتىمىز. ئۇنىڭدىن باشقا ماڭغۇدەك يول يوق، ھەممە ئادەم بازاردا قىستالماقتا. ھېچكىمدىن گۇناھ سادىر بولغىنى يوق، ھەممە ئادەم بازار ئىگىلىكىنىڭ كونترولىغا تۇرۇۋاتىدۇ. لېكىن، ئوبدانراق ئويلىنىپ كۆرىدىغان بولساق، گۇناھىمىزمۇ يوق ئەمەس. گۇناھ دېسەك، گۇناھىمىز ئىتائەتمەنلىك بىلەن ياشىغانلىقىمىزدا، قانداق قىل دېسە شۇنداق قىلغانلىقىمىزدا، ھەممىمىز شۇنداق بولدۇق. ئاھ، مېنى يەنىلا جەمئىيەتشۇناسلىقمۇ، سىياسىيشۇناسلىقمۇ ئېنىق چۈشەندۈرۈپ بېرەلمەيدىغان قىيىن بىر مەسىلىگە تارتىپ كېتىپتۇغۇ. كۆڭلۈڭگە ئالمىغىن، بۇ ئىشلارنىڭ سېنىڭ بىلەن مۇناسىۋىتى يوق. مەنمۇ ئاغزى قېچىشقان ئادەمدەك سۆزلەپ كېتىپتىمەن. مېنى كەچۈرگىن، ماڭا ئىشەنگىن، كۈتۈپ تۇرغىن، خۇدا بۇيرۇسا، بىز كۆرۈشىمىز. ياق، توختاپ تۇر، بىر مىنۇتلا. يۈرىكىمنى تاتلاپ تۇرغان بىر ئىش بار. مەن ئىختىيارسىز ھالدا: ئۇ ئۇ يەردە قانداق تۇرۇۋاتقاندۇ، راستلا بەختلىكمىدۇ؟ ئېلانلاردا ھەممە يەرگە بېرىپ ئېيتىپ يۈرگىنىدەك، سەھنىلەردە كۆرسىتىلىۋاتقىنىدەك شان ـ شەرەپ قۇچۇپ يۈرەمدىغاندۇ ياكى ئىچكى دۇنياسىدا ئۆزىنىڭ قارا ئۆڭكۈرى بولۇپ، ئۇ شۇ يەردە يېتىپ يىغلاۋاتامدىغاندۇ، ئۆكۈنۈۋاتامدىغاندۇ، نېمە قىلىشىنى بىلمەي

يۇرۇۋاتامدىغاندۇ؟ ــ دەپ ئويلاپ كېتىمەن. بەك ئەپسۇس، ئۇ-نىڭغىمۇ ئاسان ئەمەستۇ، مېنىڭدىن ئۆزىنى قاچۇرغان ھالەت-تىمۇ لېكىن ھايدىلىبېرگ باغچىسىدىكى سەيلىمىزنى ئۇنتۇ-ماس. بىز ئۇ يەردە ئۇچراتقان دۇنيا پۇتۇنلەي باشقا بىر ھالەتتە بولغان. سەن ئۆزۈڭ ئۇنى كۆرگەن ئىدىڭغۇ، غايىب بولغان كېلىن، سەن بىزنىڭ بىرلەشكەنلىكىمىزنى كۆرگەن، لېكىن بىز ئىككىمىز مانا مۇشۇنداق ئىككى ياققا كەتتۇق...

ئۇ ئەنە شۇ تەرىقىدە ئۇن ــ تىنسىز سۆزلەپ، ئوخشاش ئۇن ــ تىنسىز ياتقان ئاسمانغا قاراپ تۇرغانىدى. بۇ چاغدا ئۇ يەنە ئۆزىگە نەسىھەت قىلىشقا ئۇرۇندى: «ئويغان، ئويغان، جىم ياتمايدىغان مىجەزىڭ سېنى يەنە نەگە ئەكىتىپ بارىدۇ؟ سەن بىكاردىن ــ بىكار نېمىگە ئاۋارە بولۇپ يۈرىسەن؟ سەن كىم بىلەن ئېلىشىۋاتىسەن؟ سەن بىر ئادەم ئالدىرايسەن ــ تېنىڭ-سەن، بىر نېمىلەرنى يازىسەن، ھەر ــ ھەر گەپلەرنى قىلىسەن، ماگنات ــ بايلارغا كۈچۈڭنىڭ يېتىشىچە ئاۋارىچىلىق تېپىپ بېرىسەن، لېكىن ھازىرقى زامانىنىڭ دوللارچى خوجايىنلىرى بولسا، ئاكاڭ ئارداق بىر قېتىم چاقچاق قىلىپ: «كۆڭۈل ئېچىپ يۈرۈشىدۇ ــ خىيانەت قىلىپ خەقنىڭكىنى ئۆزىنىڭ قىلىشىدۇ» دېگىنىدەك، ئوخشاشلا دۇنيا بازارلىرىدا كۆڭۈل ئېچىپ يۈرۈشىدۇ، ھەتتا سەنمۇ قەيەردىدۇر بىر يەردە بۇ گەپنى ئىشلەتكەنسىدىڭ، لېكىن ئۇلارنىڭ دەققىتىنى قوزغىمىدى. چۈنكى سەن ئۇلار ئۈچۈن ھېچكىم ئەمەسسەن، بازاردىكى ھېچ-قانداق سالماققا ئىگە بولمىغان بارلىق ئادەملەرگە ئوخشاش، سانىقتا يوق، ئېزىپ قالغان پوچى سەرگەردانسەن، خالاس. شۇنداق، بەزىدە ھازىر خۇدامۇ ئاشۇ دوللارچى خوجاملار ئۈچۈن خىزمەت قىلىۋاتقاندەك، كۆزىنى ئۇزمەي ئۇلارغا قاراپ تۇ-رۇۋاتقاندەك، ئۇلارنى قوغداپ تۇرۇۋاتقاندەك ھېس قىلىدۇ كە-شى. ئۇنداق بولسا نېمە بوپتۇ؟ ئەسلىدە ھازىرقى خۇدا ئالەم-

لىك بانكىر ئىكەن. توختا، نېمىدەپ بىلجىرلاۋاتىمەن. ئاھ خۇدا، كەچۈرگىن مەندەك گۇناھكار بىر بەندەڭنى!

... ئۇ ئۆيىنى سىيرىپ ـ سۈپۈرۈشكە كىرىشتى. بەكتۇر ئاغا چېچەن ئادەم، بىرەر نەرسە توغرا بولماي قالسا يۈرىگىلا ئېيتىدىغان گېپى ئوچۇق خوجايىن. شۇنداق بولغاچقا كولخوزنى رەتلىك باشقۇرغان. ئاڭلاشلارغا قارىغاندا، ئۇ ھېچقانداق ئادەمنىڭ بىپەرۋالىق قىلىشىغا يول قويمايدىكەن، ئۇنىڭ ئۆچۈن ئىشنىڭ چوڭ ـ كىچىكى يوق ـــ نېمە ئۆچۈن قىغنى يول بويغا تۆكۈپ قويۇشسەن؟ ئەكىتىش! دۆڭلەپ قويغان ئوتۇڭ نېمىشقا ئۆزۈڭگە ئوخشاش قىڭغىر تۇرىدۇ، مەستەۇسەن؟ كۆكتاتلىقىدىكى ئېرىق ـ چۆنەكلەر سېسىق پۇراپ تۇرغان چوشقا قوتىنىغا ئوخشاپ قاپتۇ، ئېرىغدىۋەتسەڭ بولمامدۇ؟ ـــ دەپ تۇرىدىكەن. ئۇ ئايلىدىكىلەردىن رەتلىك بولۇشنى تەلەپ قىلىپ ناھايىتى توغرا قىلىدىكەن.

بۇلارنى ئېسىدە تۇتقان ئارسىن ئالمان ـ تالمان ئورنىدىن تۇردى ـ دە، چاڭ ـ توزان سۈمۈرگۈچنى ئېلىپ ئۆي ۋە زالنى تازىلىدى. ئۆيدە دۆڭلىنىپ ياتقان ھەر خىل گېزىت ۋە يالتىراپ تۇرغان ژۇرناللارنى ئوقۇغان ياكى ئوقۇپ بولالمىغانلىقىغا قارىماي رەتلەپ قاتار قىلىپ تىزىپ قويدى. ئاندىن چاڭ باسقان ئەينەكنى بولۇپمۇ پىيانىنونىڭ جىگەررەڭ سىردا سىرلانغان يۈزىنى پاكىز سۈرتتى. بۇ چىرايلىق پىيانىنو ئۇنىڭ ئۆيىدىكى ئەڭ ئېسىل بۇيۇم ئىدى، ئۇ بۇنى ئۇنۇتۇپرسال چالغۇ ئىكەنلىكىدىنلا ئەمەس، بەلكى ئايدانانىڭ چالغانلىقى ئۈچۈنمۇ ئېسىل چالغۇ دەپ قارايتتى. ئايدانا ئۇنى ئىككى قېتىم چالغان. بىركېچە تۇن يېرىمغىچە چالغان.

ئۇنىڭ ئۆزى بىر ھەۋەسكار ئىدى، بىلگىنىنى چېلىپ قويالىتى، ئايدانا بولسا ئۇستا پىيانىنوچى ئىدى. ئۇنىڭ چالغان پىيانىنوسىنى ئاڭلاشنىڭ ئۆزى بىر ھۇزۇرلىنىش بولۇپ، ئۇ

نىڭدىن يىراق ياۋروپانىڭ ياڭراق ئاۋازىنى ئاڭلىغىلى بولاتتى. ئارسىن ئۇنىڭ مۇزىكا چېلىشقا يارىتىلغان قولى بار، مېلودىيە ـ نىڭ ئۆزى ئۇنىڭ بارماقلىرىدىن ئېقىپ چىققاندەك، كۆزدىن نۇر چاقنىغاندەك بولىدۇ، دەپ ھۆزۈرلىنىپ كېتەتتى. ئارسىن سامانچىن چىدىيالماي كەتتى، سېغىنىش كەيپىياتى ئېتىلىپ چىقتى ـ دە، ئۇ شۇ چاغدا چالغان ناخشىنى ئەسلەپ ئولتۇرۇپ كەتتى. ئۇنىڭ يەنە بىر قېتىم كۆڭلى بۇزۇلدى. ئۇ ئەمدى بۇ يەرگە كەلمەيتتى، پىيانىنونىڭ ئالدىدا ئولتۇرمايتتى... ئۇنىڭ تار ھۆجرىسىدا پىيانىنودىن كارىۋاتقىچە پەقەت ئۇچ قەدەملا كېلەتتى، ئۇ يەردە ئۆزىگە تەئەللۇق مۇزىكا بار ئىدى.. ئۇنىڭ كۆڭلىدە ئۇنى ناپاك خوتۇن دېگۈسى يوق ئىدى، گەرچە ئەمەلىيەتتە ھەقىقەتەن شۇنداق بولسىمۇ. مەيلى قانداق بولمىسۇن، ئۇ ئايدانا ساماروۋانى باشباشتاقلىقنىڭ قۇربانى دەپ قاراشنى خالايتتى.

تېلېفون جىرىڭلىدى. بۇ بەكتۇر ئاغانىڭ شوپۇرى ئىتىـ بايدىن كەلگەن تېلېفون ئىدى. ئۇ ئۇنىڭغا مانا يولغا چىقتۇق دەپ بەرگەن تېلېفون ئىكەن...

ئۇلارنى كۈتۈۋېلىش ۋاقتى بولۇپ قالغانىدى. نەچچە مىـ نۇتتىن كېيىن ئارسىن سامانچىن كىيىملىرىنى يېڭىۋىلەپ، گالىستۇكىنى تاقاپ، جەمەتىدىكى ئاقساقالنى ئويدىكىدەك كۈـ تۈۋېلىش ئۈچۈن ئالدىنئالا ئوتتۇرا ھويلىغا چىقتى. ئىلگىرى، مۇنداق مېھمانلار كېلىدىغان بولسا، كىشىلەر ئۇنى داغدۇغىلىق قارشى ئالاتتى، مىنگەن ئېتىنىڭ چۈلۈۋرىنى تۈتۈپ، قولتۇـ قىدىن ئېلىپ ئۇزەڭگىدىن چۈشۈرۈپ، ئېتىنى ئاپىرىپ باغلاپ، ئېيىلىنى بوشىتىپ قويىاتتى. ئاندىن خۇددى ھازىر مېھمانلارنىڭ پىكاپىغا ماي لىقلاپ بېرىدىغانغا ئوخشاش ئاتقا يەم دەپ ئارپا بېرەتتى...

بەش مىنۇتتىن كېيىن، قىياسىدا ئات ئوقۇرىدا ئارپا يېـ

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى نادىرىسى

يىشكە باشلىغان ۋاقتىدا، قەدىرلىك تۇغقىنى يەكتۇر ئاغىنىڭ پىكاپى دەرۋازىدىن كىرىپ بىنا ئىشىكى ئالدىغا قاراپ كېلىشى كە باشلىدى. ئۇنىڭ ئولتۇرغىنى ياپونىيەنىڭ قارا رەڭلىك جىپ ماشىنىسى بولۇپ، ئەينەكتەك پارقىراپ تۇراتتى، چىرە-غىنىڭ ئەينىكى ۋالىلدايتتى، پىكاپ ماتورىنىڭ كۈچى ئالتە يۈز ئات كۈچىگە تەڭ كېلەتتى. ئاھ مۇنداق دالا جىپى تاغلىق رايونلاردا كۆپرەك بولسا نېمىدېگەن ياخشى بولاتتى ـ ھە. بىراق ھازىرچە بەكتۇرنىڭ ئەرەب بىرلەشمە خەلىپىلىكىنىڭ ئاللىقانداق بىر يېرىدىن سېتىۋالغان جىپى پۈتكۈل تۈيۇقجا رايونى بويىچە پەقەت بىرلا ئىدى، ئادەتتىكى پىكاپلار ـــ «ژە-گۈلى» بىلەن «موسكۋىچ»لارمۇ يېزىلاردا بارماق بىلەن سانغۇ-دەكلا ئىدى، شۇنداق بولماي نېمە چارە: خەلق كەمبەغەل، ھەتتا ئىلگىرىكى كولخوزنىڭ كىچىككىنە بايلىقىدىنمۇ ئايرىلىپ قېلىشتى. گەرچە كىرىپوستنويىلۇق تۇزۇمگە ئوخشايدۇ دې-يىشسىمۇ، لېكىن ئومۇمەن يەنىلا... ئەمدىچۇ، ئەمدى كىشىلەر قولىدىن كېلىشىچە ئوقەت قىلىپ كۈن كەچۈرۈۋاتىدۇ دېسىمۇ بولىدۇ، بەزىلىرى ياللىنىپ ئىشلەپمۇ، ئوغرىلىق قىلىپمۇ ئۆ-تۈپ كېتىۋاتىدۇ، ئىستىقبالدىن ئازراقمۇ ئۈمىد يوق. بەزىلەر ئوقەت قىل دېيىشىدۇ، لېكىن بۇ ئوقەت نەدە؟ بېرىپ بەرەڭگە قېزىشتىن، ئوت ـ چۆپ يىغىشتىن باشقا يەنە نېمە بار؟ لېكىن ئەركىنلىك بار. بىراق بايىاشاتچىلىق بولمىغان ئەركىنلىك، ۋاي ـ ۋۇي، تايىنى يوق بىرنېمە ئىكەنغۇ، قۇرۇق گەپ. كىشىلەر ۋاقتىنچە يېزىلاردىكى نامراتچىلىقنى ئۆتكۈنچى دەۋرگە ئارتى-شىدۇ: بىز بازارغا كىرسەك ھەممە ئىش ئوڭۇشلىپ كېتىدۇ! تەخىر قىلىپ تۇرۇڭلار! دېيىشىدۇ. بىر ئەخمەق قاراپ تۇرۇپ تېخى: بالىلار بازارلىق بولۇپ تۇرۇلۇشى كېرەك! ـــ دەپ بىل-جىرلاپتۇ. نېمىدېگەن بىمەنىلىك! يېزا ـ ئايىلىلىقلارنىڭ پىكاپ توغرۇلۇق گەپ قىلىشى نەدىكى گەپ، ئۇلار ئوتتۇرا ئەسىرلەر-

دىكىگە ئوخشاش ئېشەك بىلەن يۈك توشۇشقا ئۆتتى. ھېلىمۇ ياخشى كىرا ماشىنىلىرىنىڭ يۈك توشۇيدىغان بولۇپ قالغىنى. ياشلار بولسا توپ ـ توپى بىلەن شەھەرلەرگە بېرىپ، سىگانلار ـ دەك ئىشسىزلىق تۇرمۇشىنى كەچۈرمەكتە...

بىراق، يەنە بىر قىسىم كىشىلەر مەردىمەردانە سودا دەۋ ـ رىدىن ئاز ـ تولا نەپمۇ ئالدى. ھەتتا بەزىلەر تاغلاردىكى جىل ـ غىلاردىن ياۋا ھەسەل ھەرىلىرىنىڭ ھەسىلىنى يىغىپ سېتىش ـ قا باشلىدى، بۇ مىسلى كۆرۈلمىگەن ئىش. ھەسەل دېگەن ئا ـ دەمنى خۇشال قىلىدىغان نېمە، ئۆيلەردە قېرىلار ۋە بالىلار ئۈچۈن شېرىن يېمەكلىك، ئۇنى قانداقمۇ سېتىشقا بولسۇن. بىراق بۇ مۇناقىلا ئېيتىلغان گەپ، چوڭ ئىش ئەمەس...

بەكتۇر ئاغا جىپ بىلەن يېتىپ كەلدى. مانا ھۆرمەتكە سازاۋەر كىشى دەپ ئادەتتىكى كىشىلەرنى ئەمەس، مۇشۇنداق كىشىنى ئېيتسا بولىدۇ، مۇشۇ بەكتۇر سامانچىن سودا خاراك ـ تېرلىك بولغان، يىل بويى ئىش ئېقىپ تۇرىدىغان ئۇۋچىلىق شىركىتىنى پىلانلاپ ئۈيۈشتۇردى. پەسلىگە قاراپ ھەر خىل ياۋايى ھايۋانلار ئۇۋ قىلىناتتى، «ماركوپولو» دەپ ئاتالغان تاغ ئارقارلىرىمۇ، چوڭ مۇڭگۈزلۈك تېكە ـ ئۆچكىلەرمۇ، ئې ـ يىقلارمۇ، ئۇۋغا سېلىنىدىغان قۇشلارمۇ ئۇۋ قىلىناتتى، ئەمدى ئاق يىلپىز بولسا، ئالاھىدە كېلىشىم بويىچە مۇھىم بىر تۇر بولۇپ قالدى. ئەزىمەت بەكتۇر ئاغا، گەپ كىرمەيدۇ، ئېپىنى تاپتى، ئەقىللىق ئادەم...

ماشىنا توختىدى، ئارسىن سامانچىن كېلىپ جىپنىڭ ئېغىر ئىشىكىنى ئاچتى ۋە كۈلۈمسىرەپ تۇرغان بەكتۇر ئاغا ـ نىڭ قولىنى تۇتۇپ يەرگە چۈشۈردى، ئاندىن كېيىن ئاغا ـ ئىنىلەر قۇچاقلىشىپ كۆرۈشتى. ھەئە، ئۇ مەيلى چىرايدا بول ـ سۇن، تەق ـ تۇرقتا بولسۇن، ئاجايىپ كېلىشكەن بىر ئادەم ئىدى، بولۇپمۇ ئۆزگىچە چوڭ بۇرۇت ـ ساقىلى. ئۇنىڭ قەبـ ـ

لىسىدىكى ئەركەكلەرنىڭ ھەممىسى قاملاشقان ئادەملەر ئىدى، ئارسىنمۇ شۇلارنىڭ قاتاردا، لېكىن سامانچىن قاملىشىڭ ناۋ ھايىتى كۆپ ئەركەكلەردىن پەرقلەنگەن ھالدا ئارسىن ساقال ـ بۇرۇت قويمىغانىدى.

يېقىن تۇغقانلار قاتارى ئۇلار يەنە بىر مەرتەم قوش قوللاپ كۆرۈشتى، ئاندىن بىرىگە بىرى قول سۇنۇپ، قول قىسىشىپ، كۈلۈمسىرەپ باش ئېگىشتى. بەكتۇر ئاغا ئالدى بىلەن ئورۇق قولىنى كۆكسىگە قويۇپ:

ـــ خۇداغا شۈكرى، ئامان ـ ئېسەن تۇرۇپتىمىز! بىز كۆرۈشمىگىلى خېلى ئۇزاق ـــ ئىككى ئاي بولۇپ قالدىغۇ دەيمەن ئارسىن، ئۇنىڭدىنمۇ ئۇزاق بولدىمۇ ـ يا؟

ـــ شۇنداق، ئاغا، مېنىڭچە ئۇچ ئاي بولۇپ قالدى جۇمۇ.

ـــ مانا كۆردۈڭمۇ! ـــ قويۇق قاشلىرىنى ھەربىكەتكە كەلتۇردى بەكتۇر ئاغا، ـــ مەنغۇ شەھەرگە كېلىپ تۇردۇم، بىراق سېنى تاپقىلى بولمايدۇ. مەيلى، ئەمدى بىز بىلەن ئۇزاقراق بىللە بولسەن. ئۆزۈڭ چۈشىنىسەن.

ـــ شۇنداق ئاغا، ئەلۋەتتە چۈشىنىمەن. ھەر خىل ئىشلار ـ غا باغلىنىپ، قول ئۇزۇپ چىقالمىغاچقا كۆرۈشەلمەي كەتتۇق. ئەمدى سۆزلىشىمىز تېخى. مۇھىمى بىز يۇز كۆرۈشتۇق...

ئۇ ئەلۋەتتە ئايدانا بىلەن ئۆزى ئوتتۇرىسىدا يۇز بەرگەن ئىشنى، ئاندىن كېيىن يەنە قانداق كىشى بىلەن ئېغىر توقۇنۇش يۇز بەرگەنلىكىنى، ئۇنىڭ ئۆزىنى قانداق چەتكە قاققانلىقىنى، ئۆزىنى قەدىردانى بېنىدىن قانداق قوغلۇۋەتكەنلىكىنى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئىجتىمائىي تۈرمۈشنىڭ سەھنىسىدىن قوغلاپ چىقىرىۋەتمەكچى بولغانلىقىنى ئېيتىپ ئولتۇرماقچى ئەمەس. ئۆزىنىڭ ئۇنىڭغا قانداق جاۋاب قايتۇرماقچى بولغانلىقىنى تېخمۇ ئېيتىپ ئولتۇرماقچى ئەمەس. بۇلار ئۈستىدە ھەرگىز ئېغىز ئېچىشقا بولمايدۇ. بۇ پۈتۈنلەي باشقا خاراكتېردىكى بىر

گەپ، خىزمەت ئۇستىدىكى گەپ. بەكتۇر ئاغا بۇ ئىش ۋەجىدىن ئۇلۇشكۇن تۇيۇقجاردىن كەلگەن.

تۇغقانلارنىڭ مۇنداق خۇشال كۆرۈشۈشى ئۆتۈشۈپ تۇرغان قولۇم ـ قوشنىلارنىڭ ھەۋىسىنى كەلتۈردى. ھويلىدا يۈگۈ-رۈشۈپ خۇشال ئوياۋاتقان، كونا قىسقا ئىشتان ۋە مايكا كىيـ-گەن ئىككى زېرەك بالا (ئۇنىڭ بىرى تېخى ئىت يېتىلۇۋالغان) بەكتۇرنىڭ ماشىنىسىغا قىزىقىپ تاماشا قىلىپ ئايلىنىشقا باشلىدى. ھويلىدا يەنە بىرمۇنچە باشقا خىلدىكى ماشىنىلار تۇرسىمۇ، ئۇلارغا مۇشۇ جىپ يېقىپ قالغانىدى. ئۇلار مۇرە قېقىشىپ پىچىرلىشاتتى: ئۇلارنىڭ ئات كۈچى ناھايىتى زور بۇ ماشىنىغا ئولتۇرۇپ كوچىنى ئارىلاپ بىر ماختىنۇۋالغۇسى بارەك قىلاتتى.

ئارسىن ئارقىسىغا قاراپ بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ ئىچىدە ئالامەت خۇشال بولۇپ يايراپ كەتتى.

بۇنداق يېقىملىق سېزىملەر ئەتراپىمىزدىكى تۇرمۇشتا خۇشاللىق ۋە سەمىمىيلىكنى كۆرگەن چاغلاردا پەيدا بولىدۇ. سىلەرگە ياخشى بولسا، ھەممىزگە ياخشى بولىدۇ، دەپ ئېيتقىڭىز كېلىدۇ. ھەتتا شۇ كۈنى ئەتىگەندىكى ھاۋامۇ شۇنـ-چە خۇشاللىنارلىق ۋە يېقىملىق ئىدى. كۈن قىزدۇرغۇدەك ھالغا يەتمىگەن، بەلكى ئۆزىنىڭ نۇرىنى يېقىن ـ يىراقتىكى بوشلۇققا چېچىپ، پۈتۈن كائىناتقا ئورتاق بەخت ئاتا قىلغان ۋە ئۇنىڭ ئۆزىمۇ كىشىلىك ھاياتتىكى بۇ خۇشاللىققا ئور-تاقلاشقاندەك ئىدى.

مۇبادا ئادەملەر دۇنيادا مەڭگۇ مۇشۇنداق تىنچ ـ ئىناق ياشىسا نەقەدەر ياخشى بولغان بولاتتى ـ ھە! لېكىن، ھامان سوغۇق بىر كۆز بۇلۇتنىڭ ئۇ تەرىپىدىن بىزگە قاراپ تۇرىدۇ، دېيىشىدۇ. مەيلى، قاراۋەرمەمدۇ...

ئۇلارنىڭ سۆھبىتى رەسمىي مەسىلىگە كۆچكەندە، ئار-

سىن سامانچىن ئاۋۋالقىدەكلا ھەۋەس قىلغان ۋە ئىشەنگەن روھىي ھالەتتە بولدى. بەكتۇر ئاغانىڭ ئېيتقانلىرى بەكمۇ قا- يىل قىلارلىق ۋە ئەقىلگە مۇۋاپىق ئىدى. ئۇنىڭ تەبىئىيتىدە ئاجايىپ تىجارەت ماھارىتى بار ئىدى، ئۇ ئېيتقان دەلىل ۋە پىكىرلەرگە ماقۇل بولماي مۇمكىن بولمايتتى. ئۇ ھۆكۈمەت تەرىپىدىن بېرىلىدىغان ئۈۋچىلىق گۇۋاھنامىسىنى بېجىرىش- تىن باشلاپلا ھەممىنى ئويدان ئويلىدى، دەلىللىدى، پىلانلاپ ئورۇنلاشتۇردى. گۇۋاھنامىدە مەخسۇس ئاق يىلپىز ئۈۋلاش توغرۇلۇق مادداا بولۇپ، ئاق يىلپىز ئۈۋلاشنىڭ شەرتلىرى ھەتتا ئېلىنىدىغان تاپاۋەت بېجى توغرۇلۇقمۇ بەلگىلىمىلەر يېزىلغان. ئالاقىدار ماددىلارنىڭ ھەممىسى ئەرەب مېھمانلارغا ئۇقتۇرۇلغان. بۇ شەرتلەر ئىزاھلانغان ئىنگلىزچە تۇختامنى ئارسىن سامانچىن بۇلتۇر ئەتىيازدا بېجىرىشىپ بەرگەن. ئۇ بۇ ئىشلارنى سەل ئۇنتۇپ قاپتۇ، ئەمدى بولسا ئۇنى ئىشقا ئا- شۇرىدۇ. بەكتۇر سامانچىندا ئىنگلىز تىلىنى «تولۇق بىلىمى- لىك مەسىلىسى» بولغانلىقتىن ــ بۇ رايوندا ئىنگلىز تىلىنى ئۆگىنىش كىمنىڭ ئېسىگە كەپتۇ ــ ئەرەب ئۇۋ ـ شكارچى- لىرى بىلەن ئالاقىلىشىش ۋەزىپىسى ئارسىنغا يۈكلەنگەن.

مەيلى ئەدەپ ـ ئەخلاق نۇقتىئىنەزەرىدىن ئېيتقاندا بول- سۇن ۋە ياكى بەكتۇر سامانچىنىڭ ساپ سۈيىئىستېمالچىلى- قىدىن ئويلىغاندا بولسۇن، ئۆزى بىلەن ئەرەب مېھمانلار ئوت- تۇرىسىدا مۇناقىشا مۇشكۇل ۋە نازۇك بولغان ۋاستىچىلىك ــ ئارىلىقتىكى شەخسلىك ئىشنى ئورۇنلاشقا، شۇبھىسىز، ئار- سىنلا ئەڭ مۇۋاپىق، باشقىلارنىڭ ھېچقاندىقى يارىمايدۇ. چۈن- كى، ئۇلاردەك مەرتىۋىلىك كىشىلەرگە كىرىكى تەرجىمانلا ئە- مەس، ئۇلارغا كىرىكى ئەستايىدىل، بىلىملىك، قىزىقچى، سۆزمەن ئادەم.

ــ ئەمىسە، قەدىرلىك ئارسىن (ياتقان يېرى جەننەتتە

بولغۇر رەھمەتلىك ئاكامنىڭ ئوغلى)، ساڭا ئاتا ـ بوۋىلىرى ـ مىزىنىڭ دۇئاسى تەگسۇن، بۇ ئىشنى دەل سەن ئۆزۈڭ چۈشەنسەن، بىزگە ياردەملەشكۈچى تەرجىمان، ئابرۇيلۇق ئادەم ئۆزۈڭ، ــ دېدى بەكتۇر ئاغا، ــ بىز بىلەن بىر ئىككى ھەپتە بىللە بولۇش سېنىڭ ئۇچۇن نېمىدى؟ سەن ھېچكىمگە تايانماي دىغان مۇستەقىل مۇخبىر بولغاچقا، نەگە بارغۇڭ كەلسە، شۇ يەرگە بېرىۋېرىسەن، شۇنداق ئەمەسمۇ؟ ئېسىڭدە بولسۇن، ئەرەب مېھمانلارنىڭ بىرىنچى تۇركۈمدىكى خىزمەتچىلىرى بەش كۈندىن كېيىن كېلىدۇ، ئۇچ ئادەمدىن تەركىب تاپقان تەييارلىق قىلغۇچىلار. مېھمانلارنىڭ خۇسۇسىي ئايروپىلانلىرى ئەۋلىيائاتا ئايرودۇرۇمىغا كېلىپ چۈشىدۇ.

ــ ئايرودۇرۇم ئەمەس، ئايروپورت، تاغا، ــ دەپ تۇزەتتى ئارسىن، لېكىن ئۇ ئۇنىڭغا خىجىلمۇ بولمىدى.

ــ بۇ يەردىكىلەر شۇنداق دېيىشىدۇ. بىزگە ئەڭ يېقىن ئايرودۇرۇم شۇ ئەۋلىيائاتا ئايرودۇرۇمى. ھەممىنى بىلىسەن، سەن ماڭا ياردەملىشىپ سۆھبەت ئۆتكۈزىسەن ئەمەسمۇ. ئەمدى ۋاقتى كەلدى، ئىشقا كىرىشىشىڭ كېرەك. بىز بىللە بېرىپ ئەرەب مېھمانلارنى كۈتۈۋالىمىز، تاغقا بىللە بارىمىز. ئۇ يەردە ھەممە تەييارلىقنى پۈتتۈرۈپ قويدۇق، سەن بۇنىڭدىن خاتىرجەم بولغىن. مەن كولخوزنىڭ چوڭ بىر باشقارمىسىنى سېتىۋالدىم، ئۇنىڭ ئىچىدە مېھمانلار ئۈچۇن ئىككى بۆلمە تەييارلىدىم، شەھەردىكىگە ئوخشىمايدۇ، شۇنداق بولسىمۇ... ئۇۋۇلاش ئۈچۇن ئۇلارنى دەل ئۇزەڭگىلەش تاغ تىزمىسىنىڭ بېلىگە قەدەر يەتكۈزىمىز، زۆرۈر بولسا بەلدىن ئاشىمىز، يەنە ئىلگىرىلىسەك جۇڭگو. بارلىق چىغىر يوللارنى بىلىمىز. ئۇياقتا، ئەلۋەتتە، ئالپىنىست[1]لارلا بارغان، بىراق بۇ خانزادە ـ

① ئالپىنىست ــ تاغقا چىقىش ھەرىكىتى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان تەنھەرىكەتچى، ــ مۇھەررىردىن.

www.uyghurkitap.com

هېرىسمەنلەرمۇ كۆرۈشسۇن، بىزنىڭ ئاق يىلپىزلىرىمىزنى ئۆۋلاپ باقسۇن، ئەلۋەتتە ئۇنىسى بىكارغا ئەمەس، بىلىسەنغۇ، ئاق يىلپىزلار ئۈچۈن جەڭ پۈل چىقىرىشىدۇ، خۇدا بۇيرۇسا، ھەممىسى ئۆز ئۈلۈشلىرىنى ئېلىشىدۇ.

ئۇلار يەنە نۇرغۇن ئۇششاق ـ چۈششەك ئىشلار توغرۇلۇق سۆزلەشتى. بەكتۇر سامانچىن راستلا ھەممە ئىشنى ئويلاپتۇ، دەل جايىدا ـــ كىشىلەر ياتىدىغان چېدىر، مىنىدىغان ئاتتىن تارتىپ ئاتلارنى باقىدىغانلارنىڭ ئىسىملىرىغىچە قويماي تەپسىلىي ئورۇنلاشتۇرۇپتۇ. ئېسىل مېھمانلارنىڭ ئېتىغا قاراش ئۆزى چۈشىنىدىغان، ئەدەپ ـ ئەخلاقتا سىناقتىن ئۆتكەن ئەشەنچلىك كىشىلەرگە تاپشۇرۇلۇپتۇ. قورال ـ ياراغقا كەلسەك، يورۇتۇش ئەسۋابلىرى ۋە كۆزىتىشكە ئىشلىتىلىدىغان ئەسۋاب ـ ئۈسكۈنىلەر، خۇددى مەجلىس خاتىرىسى يېزىلغاندەك تېخىمۇ ئېنىق قىلىپ يېزىلىپتۇ. ئارسىن سامانچىن ئىچىدە مۇشۇنداق بىر تۇغقىنىنىڭ بولغانلىقى بىلەن ئېتىتخارلىنىۋالدى ۋە سودا ئۈچۈن غايەت زور تەشكىلىي كۈچنىڭ بولۇشى كېرەكلىكىگە، ئۇنىڭ كىشىلەرنى ئەقىل بىلەن ئىش ئېلىپ بېرىشقا يېتەكلىيەلەيدىغانلىقىغا يەنە بىر قېتىم ئىشەندى. سودا ئىشى باشقا كەسىپلەرگە قارىغاندا تېخىمۇ بەكرەك پۈتۈن كۈچ بىلەن ئاتلىنىشنى تەلەپ قىلىدۇ.

تۈيۇقجارنىڭ ئۇۋچىلىق لايىھەسى مانا مۇشۇنداق پىلانلاندى. ئەگەر قارلىق تاغدىكى ئاق يىلپىزلار بۇلارنى بىلسە... مۇبادا ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ھەممىدىن بەك ھالسىزى بولغان، يەنىلا جىن تەگكەندەك ئۇزەڭگىلەش تېغىنىڭ تۆۋىنىدە تەمتىرەپ يۈرگەن تاشلىۋېتىلگەن ئوقيىلىپىز بۇلارنى بىلسە...

ئارسىن سامانچىن بولسا، ئەلۋەتتە، بۇ ئۇۋچىلىق پائالىيىتىنى پىلانلاشنىڭ پۈتكۈل ئۇجۇر ـ بۇجۇرىنى بىلدى، بۇلۇپمۇ بەكتۇر سامانچىن بىلەن كۆرۈشكەندىن كېيىن. لېكىن،

بۇ يولدا ئۇنى نېمىلەرنىڭ كۆتۈپ تۇرغانلىقىنى ئۆزى بىلەمەيتتى، ئەلۋەتتە. ھازىر كېيىنچە ئادەملەر دانىشمەنلەرچە ئىش دەپ قالىدىغان بىر ئەھۋال بار، ئۇ بولسىمۇ ۋەقە يۈز بېرىشتىن سەل ئىلگىرى ئۇ نېمە ئۈچۈندۇر «كۆرۈنمەس ئىشكىلەر ياكى تەقدىرنىڭ فورمۇلاسى» دېگەن تېمىدا بىر خاتىرە يازغان. ئالدىن ئېيتىش خاراكتېرىدىكى بۇ خاتىرىدە ئۇ: «تەقدىرنىڭ كەلگۈسىدىكى ھەربىر ھەرىكىتى كۆرۈنمەس ئىشكىتۇر، ئۇ ئالدىن تەييارلاپ قويۇلغان، ئالدىن ئېچىپ قويۇلغان، بۇ ئىشكىنىڭ بوسۇغىسىدىن ئاتلاش كىمنىڭ پېشانىسىگە پۈتۈلگەن بولسا، ئۇ ئۇنى پەقەت ئىشكىنىڭ ئىچىدە گۆرۈگە ئېلىنغاندىن كېيىنلا بىلىدۇ. خۇددى تۇغۇلغان ئادەمنىڭ يەنە ئانىسىنىڭ قورسىقىغا قايتىپ كېتىشى مۇمكىن بولمىغاندەك، ئەجەللىك بۇ بىر قەدەم بېسىلىپ كەتتىمۇ، ئەمدى ئۇنىڭ كەينىگە داجىشى مۇمكىن بولمايدۇ. تەقدىرنىڭ ھۆكمى مانا مۇشۇنداق بولىدۇ. مانا بۇ تەقدىرنىڭ فورمۇلاسى. كىرىشلا بار، چىقىش يوق...»

بۇ خاتىرە داۋاملاشتۇرۇلۇپ، ئارسىن سامانچىننىڭ قەلىمى ئاستىدا پاجىئەلىك خاتىرىگە ئايلىنىشى مۇمكىن، بىراق بۇلارنىڭ ھەممىسى باشقىچە ئۇسۇلدا يۈز بەرگەندىلا شۇنداق بولىدۇ...

بۇ چاغدا ئەتىگەنلىك سالقىن ئاستا ـ ئاستا چۈش ۋاقتىدىكى ئىسسىققا ئورۇن بەرمەكتە ئىدى. بۇنى ئۆيدىمۇ ھېس قىلغىلى بولاتتى. ئارسىن سامانچىن ۋاقتىنچە پاراڭنى توختاتتى ـ دە، ئاخشام ئېچىپ قويغان دېرىزىنى ئېتىپ، كىيىم ئىشكاپىنىڭ ئۈستىگە ئورۇنلاشتۇرۇلغان چاققان ھاۋا تەڭشىگۈچنى ئېچىپ قويدى. كۆپ قەۋەتلىك ئۆيلەردە ئىسسىققا چىداش قىيىنراق، شۇڭا ھاۋا تەڭشىگۈچ ئىشلىتىلىدۇ. لېكىن، بەكتۇر ئاغا دېرىزىنى ئېچىپ قوي، دېدى. تاغلارنىڭ تازا

هاۋاسىغا كۆنۈپ كەتكەن ـ دە. مېھمانتىمىڭ سۆزىگە كىرمەي بولمايدۇ... شۇڭا دېرىزىنى يەنە ئېچىۋەتتى، بۇ ئۆزى نەتىجىسىنى كۆرستىدۇ. بىراق بۇنى كىم بىلىپتۇ...

تۇغقانلار يېڭىباشتىن ئىككى سائەتچە داۋام قىلغان بىردەمدىن كېيىن ئاندىن ئايرىلدى. بۇ ۋاقىت ئىچىدە ئاق كۆڭۈل، چېۋەر شوپۇر ئىنە-ئىنىباي چېيىنى ئىچىپ بولغان، تېخىمۇ مۇھىمى ماشىنىسىنى ھەيدەپ ماي پونكىتىغا، ماشىنا يۇيۇش ئورنىغا بارغاندىن بۆ-لەك بازارغا بېرىپ مېۋە ـ چېۋە سېتىۋېلىپ كەلگەنىدى. بىراق تۇغقان ئىككىيلەن تېخىچە ھەممە يەردە ئۇچراپ تۇرىدىغان سودا ئىشى ۋە ئۇنىڭغا ئالاقىدار بولغان چوڭ ئوۋچىلىق ئىشى ئۈستىدە مۇزاكىرە قىلىشۋاتاتتى. يەنە سودا ئۈستىدە ئازراق توختالغۇم بار. تاغلىقلار دۇنيانىڭ ھەممە يېرىگە بېرىپ ـ كېلىپ يۈرگەن سودىگەرلەرنىڭ ئېيتىپ بەرگەنلىرىنى ھېچ چۈشەنمەيدۇ، بايا ئۇلارنى ھەممىدىن بەك ھاڭ ـ تاڭ قالدۇر-غىنى گۈللەرنى سېتىشقىمۇ، سېتىۋېلىشقىمۇ بولىدىغان تۇر-مامدۇ! كىمنىڭ ئەقلىگە كەپتۇ، بىلىش كېرەككى، گۈل دېگەن ئۆزى ئۆسۈپ، ئۆزى توزۇيدىغان نەرسىغۇ، ئاتلىق ئۇياق ـ بۇ ياقتا ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ قاراپ ھۇزۇرلىنىشقا بولىدۇ، ئۇزۇپ بالىلارغا بېرىشكە بولىدۇ، بىراق گۈل سودىسى قىلىش راسا كۈلكىلىك بىر ئىش ـ تە. سامانچىنلار مۇزاكىرە قىلىشۋاتقان ئىش بولسا، ئۆز ئالدىغا ياشايدىغان تاغ يىرتقۇچلىرى ـــ ئاق يىلپىزلارغا بېرىپ تاقىلىۋاتىدۇ، دېمەك، بازارنىڭ قولى ئۇلارغىمۇ يەتكەن ئىكەن ـ دە.

قەغەزگە ئوۋچىلىقنى ئۇيۇشتۇرۇشنىڭ يوللىرىنى سىزىپ چۈشەندۈرۈپ ئولتۇرغان مويسىپت تۇغقىنىنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ چۈشىنىپ يەتكەن ئارسىن سامانچىنغا ئۇنىڭ ئويلاپ چىققانلىرى بەزىدە خۇددى تىياتىرلاردىكىدەك بىلىندى، ئۇنىڭ رېژىسسورى سابىق كولخوز رەئىسى، خالاس. بىراق، ئۇ راستلا

ئەقىللىق ئادەم ئىدى. ئۇ قوللانماقچى بولغان تەدبىرلەر راستلا تىياتىرلاردىكى ۋەقەلەرنى ئەسلىتىدۇ. مەسىلەن، بەكتۇر سا-مانچىن ئاق يىلپىزلارنى يوشۇرۇنۇپ تۇرۇپ ئوۋلاش دائىرىسى-گە كىرگۈزۈشنىڭ ئەپچىل بىر چارىسىنى ئويلاپ قويۇپتۇ، ئۇ-نىڭدا چەت ئەللىك ئوۋچىلارنى خۇددى مەرگەنلەردەك بۆكتۇر-مىدە يېتىپ تۇرۇپ، ھەممىدىن بەك پۇلغا يارايدىغانلىرىنى نىشانلاپ تۇرۇپ ئېتىۋالالايدىغان قىلغىلى بولىدىكەن. ئۇ زەن قويۇپ ئاڭلاپ، ئۆزىنى بۇ مىسلى كۆرۈلمىگەن تاغ ئوۋچىلىقد-نىڭ ئەھمىيىتىنى ئېنىقراق چۈشىنىشكە زورلىدى، چۈنكى پات ئارىدا ئەرەب مېھمانلارغا بۇ ئورۇنلاشتۇرۇشلارنى يېپىدىن يېڭىسىگىچە چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ ـ دە. ئۆزلىرىنىڭ ـــ تەڭرىتاغدا يۈرگەن ئاق يىلپىزلارنىڭ يېقىن ئارىدا يۇز بېرى-دىغان پاجىئەدىن تېخىچە بىخەۋەر يۈرگەنلىرىنى ئويلاپ ئار-سىن سامانچىن ئىختىيارسىز ھالدا ئاق يىلپىزلارغا ھېسداش-لىق قىلىپ كەتتى. ئەگەر بۇ ئاق يىلپىزلار مۇشۇ تاپتا ئاھا-لىسى ئىنتايىن كۆپ بولغان بىر شەھەردىكى تولىمۇ ئاددىي بولغان خرۇشچىۋچە بىنانىڭ يەتتىنچى قەۋىتىدە ئىككى بىر نېمە ئولتۇرۇۋېلىپ، ئۇلارنىڭ تەقدىرىنى ئالدىنئالا كۈنگىچە، سائىتىگىچە توغرا ھېسابلاپ ئورۇنلاشتۇرۇۋاتقانلىقلىرىنى بىلگەن بولسا، ھەرگىز ۋاقىتنى قولدىن بەرمەي جېنىنى ئېـ-لىپ ھىمالايا تېغىنىڭ قەيىرىگىدۇر بىر يەرلىرىگە قېچىپ كەتكەن بولاتتى، دەپ ئويلاپ كەتتى.

ئوي ـــ ئەركىن قۇش، بىردەم ئۇۋىسىغا، بىردەم ئالەمگە ئۇچىدۇ. مانا قاراڭلار، قەيەردىندۇر ئۇنىڭ كاللىسىغا بۇ ئىش-نى قانداق قىلىپ ئۇلارغا ـــ تاغلاردىكى ئاق يىلپىزلارغا ئۇق-تۇرۇپ قويغىلى بولار، دېگەن بىمەنە لېكىن ماھىيەتتە تولىمۇ ئالىيجاناب بىر ئوي كېلىپ قالدى. لېكىن، ئۇنىڭ كاللىسىغا شۇنداق ئوي كەلگەن تەقدىردىمۇ بۇنداق بىمەنە ئويغا ھەرگىز

ئۇيغۇرچە كىتاب تورى يېڭىلىنىۋاتىدۇ
www.uighurkitap.com

رۇخسەت قىلىنمايتتى. ئۇنداق ئەھۋالدا ئىش - ئۇقمىنى قانداق قىلسەن؟ مەيلى ئۆزۈڭنىڭ خىيالىڭدا بولسۇن نەدىكى بىر يىرتقۇچنى قوغداپ قالمەن دەپ تېخى ئىش - ئۇقمىنى ۋەيران قىلماقچىمۇ؟ بۇنداق ئىشنى ئەمەلىيەتتە راستلا يۈز بەرگۈدەك دەيلى، بۇنىڭلىق بىلەن دۇنيانى ئامان - ئېسەن ساقلاپ قالغىلى بولامتى؟ ھەممىسى دوزاخقا چۈشىدۇ، ئىنسانلار ئۆزىنى ئۆزى ئۇزۇل - كېسىل يوق قىلىشىدۇ. شۇڭا، بولمايدۇ، بولمايدۇ، پەقەت ئىش - ئۇقمىتنىلا بىرىنچى ئورۇنغا، باشقىلىرىنى كەينىگە ۋە «كەينىدىكىسىنىڭ كەينىگە» قويۇش كېرەك. ئۇنداق قىلماي ئاشۇ ئويۇڭنى ئازغىنا بولسىمۇ ئاشكارىلاپ باققىنا قېنى، بۇ ئۆزۈڭنى ئۆزۈڭ سىرتماققا ئاسقىنىڭ!... ئارسىن سامانچىن ئاشۇلارنى ئويلىدى دېگەندىن كۆرە ئۇنىڭ ئېڭىدا ئاشۇنداق بىر تۇيغۇ غىل - پال قىلىپ پەيدا بولۇپ ئۆتۈپ كەتتى دېسەك تۇزۇك بولار. بۇ ئۇنى جازالاش ئۇچۇندۇر بەلكىم، ئۇ ئاڭلاپ ئولتۇرغاچ مەرگەن شىركىتىنىڭ باشلىقىنىڭ مۇھىم مېھمانلار بىلەن قانداق مۇئامىلە قىلىش توغرىسىدىكى يولىيۇرۇقىنى قويۇن دەپتىرىگە ئىنگلىز تىلىدا يېزىپ ئولتۇردى، بەكتۇر ئاغىنىڭ سۆزلىرى بارغانسېرى نەسىھەت تۇسىنى ئالماقتا ئىدى.

بەكتۇر سامانچىن بولسا بۇ چاغدا ئارسىن سامانچىنىنىڭ قەلبىنىڭ چوڭقۇر قاتلىمىدا قانداقلارچە ئۇنداق بىر تۇيغۇ غىل - پال قىلىپ پەيدا بولۇپ ئۆتۈپ كەتكىنىنى خىيالىغىمۇ كەلتۈرمىدى.

ئادەتتىكى مەسىلىلەر ئۈستىدە نورمال مۇزاكىرىلىشىپ ئولتۇرغان ئادەمنىڭ ۋۇجۇدىدا ئەينى ۋاقىتتا يەنە چۈشەندۈرمىگەن، چۈشەندۈرۈشمۇ مۇمكىن بولمىغان ئەمەلىيەتتىن ناھايىتى يىراق مەلۇم بىر ئىشنىڭ يۈز بېرىشىنى كىممۇ خىيالىغا كەلتۈرسۇن؟ تاغنىڭ ئۇ تەرىپىدە شامال چىقسا تاغنىڭ بۇ

تەرىپىدىكى دەرەخلەرنىڭ لىڭشىشى ناتايىن ـ دە.

بەكتۇر سامانچىن ئۆزىنىڭ لايىھەسىنى ئۆزىگە بەكمۇ ئىشەنگەن، راسا كۆڭۈل قويغان ھالدا ۋە تۇغقانلارچە ئىخلاسمەنلىك بىلەن چۈشەندۈرۈۋەردى. قەغەزگە پىلان ۋە ئىسخېمىلارنى سىزىپ، تاغدا ۋە جىلغىلاردا يىرتقۇچلارغا بۆكتۈرمە قويۇشقا بولىدىغان يەرلەرگە بەلگىلەرنى قويدى. يىرتقۇچلارنى بۆكتۈر. مە دائىرىسىگە ھەيدەپ كىرگۈزۈش ئۈچۈن ئۇ يەرلەرنى نەچچە تەرەپتىن ئەڭ ياخشىسى بىرلا ۋاقىتتا ئوچ ـ تۆت تەرەپتىن قورشاۋغا ئېلىش، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ھاي ـ ھاي ۋە سۈرەن سېلىپ يىرتقۇچلارنى بىزگە زۆرۈر تەرەپكە قاچىدىغان قىلىش كېرەك. ئەلۋەتتە، ئويلىغاندەك بولماي قېلىشى مۇمكىن. بىراق قانداقلا بولمىسۇن، بەربىر، يوق دېگەندىمۇ بەش ـ ئالتە چېۋەر ئادەم ئات بىلەن قوغلاپ، تازا ۋاقتىدا بۆكتۈرمە دائىرىسىگە كىرگۈزۈشى كېرەك. تەكلىپكە بىنائەن ئۇۋ ئۇۋلاشقا كەلگەنلەرنىڭ مۇۋەپپەقىيىتى قانچە زور بولسا، خو-جايىننىڭ تاپاۋىتى شۇنچە زور بولىدۇ: ئۇلۇش بويىچە تارقىتىلىدىغان پۇلمۇ شۇنداق كۆپ بولىدۇ. شۇنداق ئىكەن، مۇۋەپپەقىيەتلىك بولۇشقا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن ھەممەيلەننىڭ راسا تىرىشىدىغانلىقى ناھايىتى چۈشىنىشلىك...

بەكتۇر سامانچىن مۇنداق مەسئۇلىيەتلىك ئىشنى ئۆزى بىۋاستە تاپشۇرغان ئايلداشلىرىدىن بىرنەچچەيلەننىڭ ئىسمىنى ئاتىدى. ئۇنىڭ ئېيتىشچە، ئۇلار تەييارلىقتا كىرىشىپ كەتكەن، بۇ ئات ئوستى قورشىما ئوۋ چېۋەرلىرى ئاتلارنى مەشىقلەندۈرۈپ، قورال ـ ياراغلارنى ۋە داراقلىتىدىغان دۇمباقلارنى تەييارلاشقان...

ئۇلار ئەنە شۇ تەرزدە ئالدىرىماي چاي ئىچىپ، ئوۋچىلىق توغرىسىدىلا ئەمەس، باشقا تىرىكچىلىك مەسىلىلىرى ئوستىدىمۇ سۆزلەشتى ـــ يۈرتىدا كۆڭۈل بۆلۈشكە تېگىشلىك

ئىشلار ناھايىتى كۆپ ئىدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە، يىگىرمىنچى ئولتۇرۇشقان ۋاقىتتا، كۈلكىلىك ۋە ھەيران قالارلىق بىر ۋەقە بولۇپ ئۆتتى.

ياز كۈنلىرى ھويلىدا ۋە بىنانىڭ ئەتراپلىرىدا نۇرغۇن كەپتەر ۋە قارلىغاچلار ئۇچۇشۇپ يۈرىدۇ، لەمپە ئاستىدا ۋە قەۋەتلەر ئارىلىقلىرىدا ئۇۋىلايدۇ ئەمەسمۇ. ئۇلارغا كىم دىققەت قىلىپتۇ، كەپتەرغۇ ئاز ـ تولا كىشىلەرنىڭ دىققىتىنى تارتىدۇ، قارلىغاچ بىلەن كىمنىڭ كارى، ئۇلار ئۆز ئەركى بويىچە ئەركىن ئۇچۇپ ياشايدۇ. ئۇلار يا توپ بولۇشۇپ، يا ئۆز ئالدىغا بىرەم ئېگىز، بىرەم پەس ئۇچىدۇ، يېتىلگەن، قانىتى قاتقان بالىلىرىنى ئېلىپ چىقىپ ئۇچۇشنى ئۆگىتىدۇ. ئۇچسا ئۇچۇشامدۇ، يەنە كېلىپ قارلىغاچ دېگەن بارغۇ، ھېلىقى ئۇياتسىز قۇشقاچقا ئوخشىمايدۇ، بەك ئاق كۆڭۈل، بەك چىرايلىق، بەك مەدەنىي... بىراق، ياق. دەل شۇلار بىلەن قىزىق ۋە ھەيران قالارلىق بىر ۋەقە بولۇپ قالدى...

تاغا ـ جىيەن سامانچىنلار شىرە يېنىدا ئولتۇرۇپ، ئېلىپ بېرىلىدىغان پائالىيەت ئۈستىدە قىزغىن پاراڭلىشىپ تۇرغىنىدا، ئىككى قارلىغاچ (ئەھۋالدىن قارىغاندا بىر جۈپتەك قىلىدۇ) ئۇشتۇمتوت ئوچۇق تۇرغان دېرىزىدىن ئۇچۇپ كىرىپ كەلدى. ئەگەر ئۇلار مۇنداقلا كىرىپ قالغان بولسا، دەرھال يەنە شۇ دېرىزىدىن چىقىپ كەتكەن بولاتتى. لېكىن، قاتتىق ۋەچىرلاشقان بۇ ئىككىسىنىڭ زادىلا چىقىپ كەتكۈسى يوق. ئەكسىچە ئۇلار قاناتلىرىنى قېقىپ، تورۇستا ئايلانغىلى تۇردى، تەرسالىق بىلەن توختىماي ۋىچىرلىشىدۇ دېسە تېخى.

ـــ ۋوي، قارىغىنا، نەدىن كېلىپ قالدى ماۋۇ قارلىغاچلار؟ ـــ دېدى بەكتۇر ئاغا تېڭىرقىغان ھالدا ئورنىدىن تۇرۇپ، ـــ دائىم كىرىپ تۇرامدۇ؟

ـــ ياق، بۇنىسى بىرىنچى قېتىملىقى. زادىلا بۇنداق بولۇپ

باقمىغان. هويلىدا قارلىغاچ كۆپ، دېرىزىلىرىمىز يېنىدا ئۇچۇپ يۈرىدۇ. لەمپە ئاستىدا ئۇۋۇسىمۇ بار، ــ دەپ چۈشەندۈردى ئارسىن سامانچىن.

ــ بىرنېمىدىن ئۇركۈپ كېتىشتىمىكىن؟ دېرىزىنى چوڭراق ئېچىپ قويغىن، چىقىپ كېتىشسۇن.

ئارسىن دېرىزىنى چوڭ ئېچىۋەتتى، لېكىن قارلىغاچلار توختىماي ۋىچىرلىشىپ، كىچىك كۆزلىرىدىن نۇر چاقنىتىشىپ ئىككىسىنىڭ بېشى ئۈستىدە ئايلىناتتى. نېمىدىندۇر ئۇركۈگەندەك قىلاتتى. ئۇلارنىڭ ئادەملەر بىلەن يېقىنلىشىشىدا مەلۇم سەۋەب بار، بىرەر ئىشتىن ئۈچۈر بەرمەكچىمىكىن ياكى بىرەر ئىش توغرىسىدا بىركىمگە نەسىھەت قىلماقچىمۇ... ئارسىن شۇنداق ھېس قىلدى، ئۇنىڭغا كۈلكىلىك بىلىندى. قېرى سامانچىن بولسا ئورۇندۇقتا ئارتىپ قويغان لۆڭگىنى ئېلىپ، قارلىغاچلارنى دېرىزە تەرەپكە ھەيدەشكە باشلىدى. قارلىغاچلار دېرىزىدىن چىقىپ كۆزدىن غايىب بولدى...

ــ مانا قىزىق ئىش، ــ دەپ بېشىنى چايقىدى بەكتۇر ئاغا، ــ ئۇلار بۇ يەردە نېمە قىلماقچى؟ مەيلى ئۇچۇشۇۋەرسۇن. يەنە بىردەم ئىشلەيلى، ۋاقىت ئاز قالدى. بىز شۇنىڭغا كېلىشۋالايلى، سەن قاچان كېلىسەن، يىرتقۇچلارنى قورشاشقا مەسئۇل قىلىنغان يۈرتداشلار بىلەن قاچان كۆرۈشىسەن؟ ھەي، ئىككىمىز يەنە توختام تۈزۈشمىز كېرەك!

ــ ئىككىمىزنىڭ ئوتتۇرىسىدا توختام تۈزۈپ نېمە بوپتۇ؟ زادىلا كېرىكى يوق.

ــ ياق، ياق، كۆز ئالدىمىزدىكى قائىدە بويىچە، شۇنداق قىلىش كېرەك. ئوقەتچىلىكتە تايىنىدىغىنىمىز مۇشۇ توختام.

ئارسىن سامانچىن باش تارتىپ، ــ نېمە كېرىكى بار، ئاغا، مەن ساڭا ئۆز ئاتامغا ئىشەنگەندەك ئىشىنىمەن دەپ ئېيتقۇ

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
www.uyghurkitap.com

تاي، ــ دېدى، بىراق ئېغىز ئېچىشقىمۇ تولىكورمەي تۇرۇپ، قارلىغاچلار يېڭىباشتىن ئۇچۇپ كىرىپ كېلىشتى. ــ دە، تۇ- رۇسنى تېز ئايلىنىپ ئۇچۇشقا باشلىدى.

ــ ئاھا، ــ دېدى ھەيران قالغان بەكتۇر ئاغا، ــ قايتىپ كېلىشتى! بۇ نېمىسى؟

ھەئە، ئۇلار قايتىپ كېلىشتى، ئۇلارنىڭ تېخى دەپ بولال- مىغان ئاللىقانداق گېپى ياكى چالا ئاڭلاپ قالغان گېپى بارمۇ نېمە ۋە ياكى ئۇلار ئۇركۈگەن ئىشنى تېگىتكىلاپ بېقىشقا كەل- گەندەك قىلامدۇ نېمە دەپ ئويلىغان ئارسىن ئەنسىزچىلىكتە قالغان بۇ ئىككى قارلىغاچنى كۆزىتىپ باقايچۇ، ئۇلارنىڭ سايرىشىنى ئاڭلاپ باقايچۇ، دېگەن يەرگە كەلگەندى، لېكىن، بەكتۇر ئاغا ئۇلارنى ھەيدەپ چىقىرىپ دېرىزىنى ئېتىۋەتكىن، دېدى. شۇ سەۋەبتىن ئۇ لۆڭگىنى پۇلاڭلىتىپ، قارلىغاچلارنى ھەيدەپ چىقاردى ــ دە، دېرىزىنى مەھكەم ئېتىۋەتتى ھەم بەك- تۇر ئاغام ئىسسىقتا قېينىلىپ قالمىسۇن دەپ ھاۋا تەڭشە- گۈچنى چوڭ ئېچىۋەتتى.

لېكىن، بىرنەچچە مىنۇت ئۆتە ــ ئۆتمەيلا قارلىغاچلار دې- رىزىنىڭ سىرتىدا پەيدا بولۇپ، دېرىزىنىڭ ئەينىكىگە چاپلاش- قۇدەك يېقىن بوشلۇقتا قاناتلىرىنى قېقىپ، ئۆزلىرىنىڭ ئە- قىلگە سىغمايدىغان ھەرىكىتى ئارقىلىق ئادەملەرگە بىر نەر- سىنى يەتكۈزۈشكە ياكى ئاللىقانداق بىرنېمە توغرىسىدا ئا- گاھلاندۇرۇش بېرىپ، بىلىپ قېلىڭلار دەپ تىرىشىۋاتقاندەك توختىماي قاتتىق ۋېچىرلاشقىلى تۇردى.

بەكتۇر ئاغا ھەتتا مۇرىسىنى كۆتۈرۈپ قويۇپ ھەيرانلىق- تا:

ــ بۇ نېمىنىڭ بېشارىتى؟ ياخشىلىقنىڭمۇ ياكى يامانلىق- نىڭمۇ؟ ھىم، دىققىتىمىزنى بۆلمەيلى. دېرىزە پەردىسىنى تار- تىپ قويغىنا، بەلكىم تىنچىشىپ قالار، ــ دېدى.

ئامالسىز، دېرىزىنى پەردە بىلەن ھىم قىلىپ ئېتىۋېتىشكە توغرا كەلدى.

ئاغا ـ ئىنى ئىككىيلەن بىردەم ئولتۇرغاندىن كېيىن يەنە مۇھىم ۋە ئانچە مۇھىم بولمىغان مەسىلىلەر ئۈستىدە مۇزاكىرىگە چۈشۈپ كەتتى، لېكىن ئارسىن: ئەجەب بولدى ـ يا، بۇ غەلىتە قارىغاچلار بىلەن ئارىنى ئايرىۋەتمەسلىك كېرەك ئىدى، دەپ باشتىن ـ ئاخىر ئەپسۇسلىنىپ ئولتۇردى. ئىلگىرى ئۇ ئۇچار ـ قاناتلاردا بۇنداق قىلىقنىڭ بولىدىغانلىقىنى زادىلا ئاڭلاپ باقمىغان...

بەكتۇر سامانچىن ئىش ـ ئوقەت توغرىسىدىكى بۇ سۆھبەتتىن ئالامەت مەنمۇن بولۇپ، تاغلىق سۈپىتىدە قىلىدىغان گەپلىرىنى جۈملىدىن جىيەننىڭ بويتاقلىق تۇرمۇشى توغرىسىدىكى گەپلىرىنى سىلىق ۋە ناھايىتى يوللۇق قىلىپ دېدى. ئارسىن بولسا بۇ چاغدا يەنىلا ھېلىقى ئىككى قارىغاچ توغرىسىدا ئويغا پاتقانىدى.

ـــ بۇ يەردىكى ئىشلىرىڭنىڭ ھەممىسى جايىدا ئىكەن، ئارسىن، ـــ دېدى ئۇ ئارسىننىڭ كۆزىگە تىكىلىپ قاراپ، ـــ رەھمەت. چېيىڭ بويتاقنىڭ چېيى ئىكەن، رەنجىمىگىن. گەپ چايدا ئەمەس، ئەلۋەتتە، سەن قاچانغىچە سوزىسەن؟ ۋاقتى بولىدى، ۋاقتى بولدى، بەزىلەر بەش ـ ئالتە قېتىم تۇي قىلىپ بولدى ۋە ھەتتا تېلېۋىزورىدا بۇنىڭ بىلەن ماختىنىپمۇ ئالدى تېخى. لېكىن سەن، بىر پۇتلىشىپ كېتىپ قوپالمايلا قالدىڭ. ياق، بۇنداق قىلساڭ بولمايدۇ، ئارسىن. سەن تېخى ياش، ئەقىللىق، بەكمۇ ئەقىللىق. مەرھۇم ئاتاڭ سېنىڭدىن ئىپتىخار لىنىشى كېرەك. ھىم، باي ئەمەسسەن، مۇنداقلا دەيلى، نامراتمۇ ئەمەسسەن. بارلىق ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرىڭ تويۇڭغا قاتنىشىشنى كۈتۈۋاتىدۇ. مەن تەييارلىق كۆرۈپ قويدۇم، بىر ئۆيۈر ئېتىم بار، ئۇنى قۇدىلارغا تويلۇقۇڭغا بېرىمەن، ئەگەر سەن

خالىساڭ ئۇنى شەھەرگە ھەيدەپ كېلىمەن. كۇلمە. ياخشى ئايال شەھەردىمۇ، ئايلىدىمۇ تولۇپ يېتىپتۇ. تاللىغىن. ۋاقىت دېگەن ئادەمنى كۈتۈپ تۇرمايدۇ... سەن ئۆزۈڭ ھەممىنى بىلىپ تۇرۇ. رسەنغۇ.

ئارسىن كۈلدى، ماقۇللۇق بىلدۈرۈپ بېشىنى لىڭشىتىپ، گەپنى باشقا ياققا يۆتكىمەكچى بولۇۋېدى، بەكتۇر ئاغا بىردىنلا:

ــ ئاڭلا، ئارسىن، بۇ قارىغاچلار بىكاردىن ـ بىكار دېرىزىڭدىن كىرىپ ـ چىقىپ يۈرمىگەندۇ؟ ئۇلارنىڭمۇ ئايالىڭنى كۆرگۈسى كەلگەن چېغى، لېكىن ئۇ ئۆيدە يوق ـ تەا ــ دەپ چاقچاق قىلدى ۋە ئۆزىنىڭ چاقچىقىدىن قاقاھلاپ كۈلۈپ كەتتى. لېكىن ئارسىن پۈتۈنلەي ئەستايىدىل جاۋاب بەردى:

ــ شۇنداق بولسا ئىدى.

كېيىن ھويلىدا بەكتۇرنى ئۇزىتىۋاتقان چاغدىمۇ ئۇ ئىچىدە: «شۇنداق بولسا ئىدى» دەپ تەكرارلىدى. بەكتۇر ساماڭچىن بولسا باشقا، تېخىمۇ ئەمەلىي ئىش ئۈستىدە ئويلانماقتا ئىدى. ئۆزىنىڭ پاكىز يۇيۇپ پارقىرىتىۋېتىلگەن جىپ ماشىنىسىنىڭ يېنىدا تۇرۇپ ئارسىنىڭ چاڭ ـ توزان باسقان «نېۋا»سىنى كۆرۈپ گەپ قىستۇردى:

ــ ھەي، ئارسىن، ئەگەر ھەممە ئىش جايىدا، پىلانلىغىنىمىزدەك ۋە ئۈمىد قىلغىنىمىزدەك بولىدىغان بولسا، ئۆزۈڭگە مۇشۇنداق بىر جىپ سېتىۋالغىن. قوي بۇ «نېۋا»نى. بۇ پىكاپقۇ ياماق ئەمەس، سوۋېت زامانىدىن قالغان مىراس، لېكىن ھازىرقى زامانداڭ ساڭا ئوخشاش ئادەمگە ئەڭ مۇۋاپىق كېلىدىغىنى يەنىلا جىپ.

ئارسىن تاغىسى بەكتۇرغا مىننەتدارلىق بىلدۈردى:

ــ رەھمەت تاغا، رەھمەت. قېنى، نەتىجىسىگە قارىمايدۇق. تاغلىق رايوندا جىپ ھەيدەش قولايلىق. قاراپ باقايلى، ــ

ئۇ ئىچىدە: «مۇشۇنداق بولسىغۇ ياخشى بولاتتى» دەپ يەنە بىر قېتىم تەكرارلىدى ۋە گېپىنى يۆتكىدى، ــ ھەي، ئىتباي، ئوبدان دەم ئالدىڭمۇ؟ يارايسەن، ھامان مۇشۇنداق روھلۇق تۇ- رىسەن ــ دە. تاغلىق رايونىمىزنىڭ يوللىرىدا ھەركىم مېڭىۋې- رەلمەيدۇ.

ــ شۇنى دېسەڭچۇ، بىز ئىتباي بىلەن مۇنداق يولدا قانچە كىلومېتىر يول باستۇق بىلەمسەن؟ 300 مىڭ كىلومې- تىر!

ــ 340 مىڭغا يەتتى! ــ دەپ تۇزەتتى ئىتباي ئېپتە- خارلىق بىلەن.

ئاندىن كېيىن ئۇلار قۇچاقلىشىپ خوشلاشتى. ئارسىن جىپنىڭ ئارقىسىدىن قولىنى پۇلاڭلىتىپ قالدى، لېكىن ئۇ ئىچىدە يەنىلا: «شۇنداق بولسا ئىدى» دەپ ئويلايتتى.

ئاشۇ سىرلىق قارلىغاچلارنى ئەسلەپ كەتكەن ئارسىن سامانچىننىڭ قانداق قىلىپ بولسىمۇ تىنچيالماي كەتكىنىدە يەنە بىر قايغۇلۇق سەۋەب بار ئىدى. قارلىغاچلار توغرىسىدىكى ئىشنى ئۇ ھېچكىمگە ئېيتماقچى ئەمەس، ئۇنداق قىلسا كۇلكە پەيدا قىلىدۇ، پەقەت ئايدانالا ئۇنى توغرا چۈشىنەلەيدۇ ۋە ئۇنى رومانتىزم ئاساسىدا چۈشەندۈرۈپ بېرەلەيدۇ. ئۇ چوقۇم بۇ ۋە- قەلىكنى قوبۇل قىلىشمىنى، بىر پىيىسە ياكى بىر ناخشا يې- رىشىمىنى تەكلىپ قىلىدۇ. ئۇ مۇنداق كۈتمىگەن نەرسىلەرنى پاراڭلاشقان ۋاقىتلىرىدا ئۇچرىتىپ قېلىشقا ئامراق. بۇھال سۆ- يۈشكەنلەرنىڭ كۆڭلىنى يېقىنلاشتۇرىدۇ. ئۇلاردا مۇنداق سىر- دىشىشلار تالاي قېتىم بولغان! لېكىن، ئەمدى بولسا ئۇنىڭ ئۇ- نىنى تېلېفوندىمۇ ئاڭلىغىلى بولمايدۇ، ئۇ ئاشۇ چاكىنا «لىمۇ- زىن»غا ئولتۇرۇپ كېتىپ قالغان... ئەپسۇس، بولمىسا ئۇنىڭغا بۇ سىرلىق خەۋەرچى قارلىغاچلار توغرىسىدا گەپ قىلىپ بەرگەن بولاتتى. قىزىق، ئۇلار نېمىدىن خەۋەر بەرگىلى كەلدىكىنە؟

ئەلۋەتتە، بىرنەچچە كۈندىن كېيىن بوۋىنىڭ بارى ئۇنتۇلـ
دى. تۇيۇقجار تاغلىرىدا شىكار ـ ئوۋچىلىققا تەييارلىق كۆرۈش
ئوڭاي ئەمەس، كۆڭۈل بۆلۈشكە تېگىشلىك ئىشلار ناھايىتى
جىق. كېيىن، ئۇ يەردە ـــ يۇرتىدا ئۆزىنىڭ قويۇن دەپتىرىگە
«كۆرۈنمەس ئىشكىلەر ياكى تەقدىرنىڭ فورمۇلاسى» دېگەن
ماۋزۇدا بىر خاتىرە يېزىپ قالدۇردى.

پاك قارلىغاچلار دەل شۇ تۇغرۇلۇق ئاگاھلاندۇرۇشقا
دالالەت قىلىپ كېلىشتىمىكىنە؟ بىراق ئۇلار نەدىن بىلسۇن؟
كۈلكىلىك. ئەخمەقلىق. يوق يەردىن ئويدۇرۇپ چىقىرىلغان.
ئاشۇنداق تۇيۇلغان. ھازىرچە شۇنداق بولۇپ تۇرسۇن. ھازىر ـ
چە... لېكىن مۇشۇنداق خاتىرىنىڭ ئارسىن سامانچىنىڭ قە ـ
لىمى بىلەن يازىتىلىشى كەلگۈسىنىڭ بىر بايرىقى. ھازىرچە
ئۇپۇق پاكىز، ھېچقانداق خاۋاتىرلىنىش يوق، چۈنكى ھەممە
ئىش سودا زۆرۈرىيىتى بىلەن تەرتىپلىك ئېلىپ بېرىلماقتا.

لېكىن ئۇ تەقدىرنىڭ ئۇنىڭغا قانداق ئورۇنلاشتۇرۇش قە ـ
لىپ قويغانلىقىنى زادىلا بىلمەيدۇ، چۈنكى ئايدانا بىلەن كۆ ـ
رۈشۈپ، قىزىق قارلىغاچلار توغرىسىدا ئېيتىپ بېرەلمىگىنـ
گە ئۆكۈنۈپ ئازابلاندى ۋە بالىلارچە تەمتىرىدى. ئۇ ئۇشتۇمتۇت
بۇ يەرگە كېلىپ قالغان بولسا قانداق ياخشى بولاتتى ـ ھە، ـــ
ئوھۇ، قېنى ئۇ غەلىتە قۇش ـــ قارلىغاچلار، نەدە؟! ـــ دەپ
چۈرقىراپ كەتكەن بولاتتى. نېرۋىسى جايىدىمىدۇ بۇ تاشلىۋې ـ
تىلگەن بىچارىنىڭ؟

بۇ چاغدا ئىككىنچى بىر تاشلىۋېتىلگۈچى ـــ يىرتقۇچ
ئوقيىلىپىز خۇددى جىن تەگكەندەك تېخىچە ئۇزەڭگىلەش بې ـ
لىنىڭ ئاستىدا ئايلىنىپ يۈرەتتى. ئۇ نېمىلەرنى كۈتۈۋاتقان ـ
دۇ؟ نېمىلەر ئۇنى كۈتۈۋاتقاندۇ؟

6

ئىككى كۈندىن كېيىن ئارسىن سامانچىن ئۆزىنىڭ «نىۋا»سىنى ھەيدەپ يولغا چىقتى. ئېسىل مېھمان — ھەسەن بىلەن مىسىرنىڭ كېلىشىگە بارماق بىلەن سانىغۇدەك بىر نەچچە كۈنلا قالغاندى. ئۇلارنىڭ نام ـ شەرىپىنى تولۇق ئاتاش زۆرۈر كەلسە، مۇرەككەپ، ئۇزۇن بولغاچقا، ئەلۋەتتە، ئەستە تۇتۇشقا، يادلىۋېلىشقا توغرا كېلىدۇ. بىراق ھازىرچە ھەسەن، مىسىر دەپ ئاتاپ تۇرساق بولىدۇ...

ئۇلارنىڭ ئوۋ ـ شىكارغا بولغان قىزىقىشىنى قانىدۇرۇش ئۈچۈن ئارسىن سامانچىن ماشىنىسىنى ھەيدەپ يۈرتىغا — تەڭرىتاغنىڭ بىر تارمىقى بولغان يىراقتىكى تۈيۈقجار تاغلىق رايونىغا قاراپ ماڭماقتا ئىدى.

يول ئۇزاق — بەش سائەتلىك. گەرچە يول تونۇشلۇق، بو ـ لۇپمۇ ئۆزى ماشىنا ھەيدەشنى ئۆگىنىۋالغاندىن كېيىن بۇ يولدا كۆپ قېتىم ماڭغان بولسىمۇ، لېكىن ھەر قېتىم ئۇنىڭ ـ غا بىر سىناق بولۇپ قالاتتى، يېرىمى ئاسفالت يول، يېرىمى يانتۇ يول ۋە ئېگىزلىكتىكى يارنى بويلاپ ماڭىدىغان ئېگىز ـ پەس تاشلىق يول ئىدى، يېقىنقى بىرنەچچە يىل ئىچىدە يېزا ـ قىشلاقلارغا تولۇپ كەتكەن زامانباب چەت ئەل ماشىنىلىرىنىڭ ئارىسىدا بۇرۇنقى زامانىدىن قالغاندەك كۆرۈنمىدىغىنى بىلەن، «نىۋا» ھېلىمۇ يارايتتى.

ھازىر ئۇ دەل كۈنچىقىش تەرەپتە كېتىپ بارماقتا. ئۇ شەھەر چېتىدىكى بۇلۇڭلاردىن ۋە تېخى پۈتمىگەن بىنالارنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ، چەت ياقىدىكى باغلارنى ۋە ئايىللارنى كېسىپ ئۆتكەندىن كېيىن يول كولخوز، سوۋۇخوزلارنىڭ دالاسىغا چىق ـ

تى. ئۇنىڭ نېرىسى تاكى تاغنىڭ ئالدىدىكى ئېدىر قىيالىق تۈپتۈز يايلاق ئىدى. يېقىنراق كۆرۈنگەن ئېدىرنىڭ نېرىسىدا تەڭرىتاغ تىزمىلىرىنىڭ ئاپئاق قار بىلەن قاپلانغان ھەيۋەتلىك چوققىلىرى كۆزگە چۈشەتتى. قەدىمكى زامانىدىن تارتىپ ۋەھشىي ئاق يىلپىز ــ يولۋاس بىلەن قاپلانلارنىڭ نامىغا مۇناسىپ بۇرادىرى ــ ئاشۇ تاغنىڭ جىلغىلىرىدا تىنچ ياشاپ ئاۋۇپ كەلگەن بولسا، ئەمدى ئۇلار بىردىنلا خەلقئارا ئوۋ ــ شەكار پائالىيىتىنىڭ ئاجايىپ جەلپكار نىشانىغا ئايلىنىپ قالغانىدى.

ئارسىن سامانچىن «نۇۋا»سىنى ھەيدەپ ئۆزىنىڭ يۇرتىغا ــ كۆكنى تىرەپ تۇرغان ئېگىز تاغقا قاراپ ماڭماقتا. ئۇ تۇرمۇشتا بولۇپ تۇرىدىغان ھەر خىل ئىشلار ــ مېيىت ئۇزىتىشقا، توي ــ تۆكۈنلەرگە قاتنىشىش، يېقىن ئۇرۇق ــ تۇغقانلارنىڭ كۆچكەن ئۆيىنى قوتلۇقلاشقا ئوخشاش ئىشلار چىقىپ تۇرسا كېلىپ ــ كېتىپ تۇرغان. ئۇ بۇ قېتىم ئۆزىنىڭ ھەددىسىنىڭ ئۆيىدە تۇرماقچى بولدى، ھەدىسىنىڭ ئېرى تۆمۈرچى بولۇپ، ھازىر تۆمۈرچىلىك دۇكىنىغا تايىنىپ كۆپ پۇل تاپالمايتتى، ئوغلى ئۆسكەن ئۆيلەنمەكچى، ئۆيگە يانداش قىلىپ ئۆي سالايلى، دەپ كۆپتىن بېرى ئېيتىپ كېلىۋاتقىدۇ. ئەگەر ھەممىسى ئويىدىكىدەك بولسا، مەسىلەن، پەرەز قىلغىنىمىز دەك بولسا، ئوۋ ــ شىكار مۇڭپىپەقىيەتلىك بولسا، ئەلۋەتتە، ئۇلارنىڭ ئۆي سېلىۋېلىشىغا پۇل بېرىش كېرەك. شۇنداق، سۆزسىز بېرىش كېرەك.

بۇ قېتىم ئارسىن سامانچىننى يۇرتىغا ئۆزگىچە سەۋەب بىلەن كېتىپ بارىدۇ دېسىمۇ بولىدۇ. ئىلگىرى بۇنداق بولغان ئەمەس. ئۇ تاغىسىنىڭ ــ شۇ يەردىكى ھەممەيلەنگە مەلۇم بولغان كارخانىچى بەكتۇر سامانچىننىڭ چاقىرىقىغا ئاۋاز قوشتى، بۇ ئارسىننىڭ يۇرتداشلىرىنىڭ قارىشىچە تەبىئىي

ئىش: ئۆزىنىڭ تاغىسى ـ دە، يەنە كېلىپ كېممۇ ئاسماندىن چۈشكەن ئامېرىكا دوللىرىدىن ئۆزىنىڭ بىر ئۇلۇشىنى ئېلىشنى ئويلىمايدىكەن؟ قانداق ئەخمەق ئىكەن ئۇ رەت قىلىدىغان؟ بۇ غايەت كۆپ پۇل ئەرەب ئوۋ ـ شىكارچىلىرىدىن كېلىدۇ، توغرىراق قىلىپ ئېيتقاندا ئاق يېلپىزدىن كېلىدۇ، چۈنكى ــ بۇمۇ مىسلى كۆرۈلمىگەن ئىش ــ ھازىر ياۋايى ھايۋانلارمۇ بازار سودىسىغا كىردى: ئەگەر بۇ يەردە ئاق يېلپىز بولمىغان بولسا، ئۇ مېھمانلار نېمە ئۈچۈن شۇنچىۋالا پۇلنى سىرتقا چاچىدىكەن؟!

بۇنداق، پۇل توغرۇلۇق گەپ بولۇۋاتقاندا كىمنىڭ ئويىدا نېمە بار ئىكەنلىكى ھېچكىمنى قىزىقتۇرمايدۇ. ھەركىمنىڭ ئۆز ئويى بار. كونىلاردا: «خەقنىڭ كۆكتاتلىقىدا بىر تۇتام ئوت ئۇنمىسىمۇ كىمنىڭ كارى» دېگەن گەپ بار. شۇڭا، ئارسىن سامانچىنىنىڭ تەرجىمان بولۇپ بېرىشكە ماقۇل بولغانلىقىنىڭ ھەقىقىي سەۋەبىگە ھېچكىم قىزىققان ئەمەس.

رولدا ئولتۇرۇپ، تېزلىككە ۋە قارشى تەرەپتىن چىققان ماشىنىلارغا دىققەت قىلىپ ــ ئۆزگىچە كەسكىن بۇرۇلىشلاردا، جۈڭگونىڭ دەپ ئاتالغان چوڭ، ئاسمان ـ پەلەك يۈك بېسىلغان يۈك ماشىنىلىرى ئىرغاڭلاپ ئاران ـ ئاران مېڭىپ يېنىدىن ئۆتۈپ كەتكەندىن كېيىن يەلكىسىدىن ئېغىر تاش چۈشۈپ كەتكەندەك ئۇھ دەپ قالىدىغان ئارسىن سامانچىن يە ـ نىلا: بۇنىڭدىن كېيىن قانداق ياشاش كېرەك؟ قانداق قىلىش كېرەك؟ مۇشۇنداقلا بولسا مەيلى ئىدىغۇ! ــ دەپ ئويلايتتى. ھېلىقى تەرسا، ئۆزلۈكسىز قىينىپ كېلىۋاتقان خىيالى بىردەم ـ بىردەم كاللىسىغا كېلىۋالاتتى، ھەر قېتىم تىنچلىق بەر ـ مەيتتى. ئارسىن سامانچىن رولدا ئەنە شۇ تەرزدە ئولتۇرۇپ، بىئارام بولۇپ ئولتۇرالماي كەتتى. ئىچىدىكى «ئاخىرقى جاۋاب بەلگىسى» (ئۇ ئىچىدە بۇرۇقتۇم بولۇپ تۇتەپ، ئۆچمەي تۇرغان

ئۆچ ئېلىش يالقۇنىنى شۇنداق ئاتىۋالغان›ئۇنى تولىمۇ قىيىنىدى. ئەسلىدە مۇشۇنچىلىك ئەقىلسىزلىقىمدىن، ئۆزۈم ئۈستىدىن غالىب كېلەلمەسلىكىمدىن، مەدەنىيەت سەۋىيەمنىڭ تۆۋەنلىكىدىن بۇنداق مۇشكۈلاتقا مەنسۇي جەھەتتىن تۇغرا ھۆكۈم چىقىرالماپتىمەن ـ دە، دەپ ھەيران بولدى. «بىر چاغلاردا ئاق كۆڭۈل ئىدىڭغۇ، ـــ ئۇنىڭ ئېسىگە كەلدى، ـــ ئەسلىدە مۇشۇنچىلىكلا نېمە ئىكەنسەنغۇ. دەسلەپكى دەۋرلىك تەبىئىي سېزىم سېنى غاجىلاۋېتىپتىكەن ـ دە، بازار ئېچى ساڭا تۇغرا كەلمىگەچكە ئۇنى يىراققا تاشلاپتىكەن ـ دە... بىزنىڭ سوتسىيالىزم بىلەن خوشلاشقىنىمىز بىلەن بازار زوراۋانلىقىغا پېتىپ قالغانلىقىمىزنى بىلمىدىغانلار ناھايىتى ئاز. ئەگەر كىمدىكىم بازارغا ماسلىشالمىسا، بازار ئۇنى ئۆلتۈرۈۋېتىدۇ. خەق سېنى ئۆلتۈرمەكچى بولمىدىكەن، ئۇنداقتا سەنمۇ خەقنى ئۆلتۈر. مانا بۇ ئۇنىڭ، بازارنىڭ ‹ئاخىرقى جاۋاب›. سەن ئاغزىڭدا ئۆزۈڭنى ئەيىبلىگىنىڭ، سۆككىنىڭ، مەسخىرە قىلغىنىڭ بىلەن، يۈرىكىڭدىن ئەيىبىڭنى بوينۇڭغا ئېلىشنى ياكى كەچۈرۈم سوراشنى خالىمايسەن. سەن مەنسۇي جەھەتتە ‹ئاخىرقى جاۋاب›نى تېپىشقا ھەقىقىم بار دەپ قارايسەن».

شۇنداق قىلىپ، ئۇ كۆڭلىنى پاراكەندە قىلغان قورقۇنچ ۋە ئالاقزادىلىكنى، قايغۇ ۋە ھەسرەتنى ئۆزىگە ھەمراھ قىلىپ، ئۆزىگە ئوخشاش ـــ ئەگەر خۇدانىڭ بار ئىكەنلىكى راست بولسا، خۇدا ئۇلارنى ئۇنۇتقان، ياكى قەلبىدە خۇدا بار بولسا، ئۇلار خۇدانى ئۇنۇتقان، شەھەرلەشكەن ئاشۇ كىشىلەر توپىدىن بارغانسېرى يىراقلىشىپ، بۇ شەھەر كۆزۈمدىن نېرى بولسۇن، ئۇ ئايدانانى مېنىڭدىن ئايرىۋەتكەن، ئازدۇرۇپ ئامىۋى مەدەنىيەتنىڭ قوينىغا تاشلىغان، دەپ «نۇۋا»سىنى ھەيدەپ تاغ ئېتەكىدىكى تۇزلاقلىككە ئېچىرلەپ كىرىپ باردى.

لېكىن، شەھەرنىڭ ئارسىن سامانچىنىنى قويۇپ بەرگۈسى يوق. شەھەر ئۇنى قوغلاپلا يۈرىدۇ، يولدا كېتىۋاتقاندىمۇ تېلې-فون قوڭغۇرىقى ئۇنى قورشىۋالدى. ئۇ ئامالسىز تېلېفوننى ئالاتتى، يا ماشىنىسىنى ھەيدەپ كېتىۋېتىپ سۆزلىشەتتى، يا بىرەر ۋەقە چىقمىسۇن دەپ يول بويىدا توختىتىپ سۆزلىشەتتى. تېلېفونلار ئاساسەن ھەرقايسى تەرىراتلاردىن كېلەتتى، ئۇلار ئۇ ۋەدە قىلغان ماقالىلەرنى ياكى سۆھبەت ماقالىلەرنى كۈتۈۋاتقانلىقلىرىنى ئېيتاتتى. ئۇ ماقالىلەرنىڭ ئېلان قىلى-نىش ۋاقتىنى كېچىكتۈرۈشكە مەجبۇر بولغانلىقىنى دېيىشەتتى. ئالاھىدە سەھىپە تەھرىرلىرىگە ۋە بۈاستە كۆرسىتىلى-دىغان تېلېۋىزىيە نومۇرلىرى رىياسەتچىلىرىگە بولسا ئۆزىنىڭ ھازىر دەم ئېلىۋاتقانلىقىنى، ئىككىنچى تۈرلۈك قىلىپ ئېيتى-قاندا ئۆزىگە ئۆزى دەم ئېلىش بەرگەنلىكىنى ئېيتاتتى. ئۇ مۇشۇنداق قىلىشقا پۈتۈنلەي ھەقلىق ئىدى، كەلگۈسى ئۇچ ھەپتە ئىچىدە ۋاقىتنىڭ سەپەردە ئۆتىدىغانلىقىنى، ھازىر بول-سا شەھەردىن چىقىپ كەتكەنلىكىنى چۈشەندۈرەتتى. قىسقى-سى، بۇ مەسىلىلەرنى ۋاقتىنچە كەينىگە قالدۇرۇپ ماقۇلاش-تى، بىراق جىددىي ھەل قىلىشقا توغرا كەلگەن ئىككى مەسى-لىنى تېلېفوندا چۈشەندۈرۈپ بېرىشنى ۋە مۇزاكىرە قىلىشنى تەلەپ قىلىشتى. چۈنكى ئۇ بەزى جىددىي ئىجتىمائىي مەسى-لىلەر ئۈستىدە پىكىر بايان قىلىپ، بەزى كىشىلەرنىڭ تەنقى-دىنى قوزغىغان، شۇڭا مەتبۇئاتتا ياكى تېلېۋىزىيە ئوبزورلى-رىدا جاۋاب بېرىشكە توغرا كېلىدىكەن. بۇنداق ئەھۋال ئۇنىڭ ئۈچۈن يېڭىلىق ئەمەس، ئۇ تولا چاغلاردا تالاش ـ تارتىش قى-لىپ، تۈرلۈك مەسىلىلەر توغرىسىدىكى قارىشىنى دەللىلەيتى-تى. بىراق شۇ يەردە، تەھرىراتتا تەھلىل قىلىش بىر ئىش بولسا، تېلېفوندا يىراقتا تۇرۇپ مۇنازىرىلىشىش باشقا بىر ئىش ئىدى. بەربىر ئۆزىنى چەتكە ئېلىشقا بولمايتتى. ئەمدى

ماشىنىنى توختىتىپ سۆھبەتنى باشلاشقا تىرىشىرا كەلدى. ھېـ-لىمۇ ياخشى تېلېفوننىڭ ئۇ بېشىدىكىسى ئۆز ئادىمى — «يېڭى يول» گېزىتىنىڭ باش مۇھەررىرى قۇماش بايسالوف ئىكەن. ئاخباراتچىلىق كەسپى ئۇلارنى ئاللىبۇرۇنلا بىر - بىرى بىلەن باغلىنىپ تۇرىدىغان قىلىۋەتكەن.

— قۇلاق سالغىنا، قۇماش، — دېدى ئارسىن سامانچىن تىتىلداپ، — بۇنچىلا جىددىيلىشىپ نېمە بولۇپ كەتتى؟ مەن يولدا، مەن ساڭا ئېيتقان، قايتىپ كېلىمەن، ئەنە شۇ چاغدا سۆزلىشىمىز...

— چۈشىنىمەن، ئارسىن، بىراق سېنى بىلىسكەن دېدىم — سېنىڭ مەتبۇئاتچىلار قۇرۇلتىيىدا قىلغان سۆزۈڭ، ئېسىڭدىمۇ؟...

— ئەلۋەتتە ئېسىمدە.

— ... مۇنداق ئىش، بىزدىكى بىر تۈركۈم يەرلىك دىنىي زاتلار — مۇسۇلمانلارمۇ، خرىستىيانلارمۇ ھەتتا لىبېرال باي-تىستلارمۇ بىر ئوچۇق خەت يېزىپتۇ. مەن ساڭا ئېيتقان، دائىم ۋىنتىنى بەك چىڭىتىۋېتىسەن دەپ.

— بۇ ئۆلىمالارنى ھاياجانغا سېلىۋەتكەن نېمىش ئىكەن ئۆزى؟ ئۇلارنى بىر تۇغقاندەك بولۇپ قىلىشقا نېمە تۈرتكە بو-لۇپتۇ؟ باشقا ۋاقىتلاردا بىرىگە بىرى قول بېرىشمەيتىتىغۇ...

— سېنىڭ ئاشكارىدىن - ئاشكارا تۇۋلاپ خۇدانىڭ مەۋ-جۇتلىقىغا شەك كەلتۈرگەنلىكىڭ، مۇقەددەس ياراتقۇچى، خەۋ-تە ئېيتىلغاندەك، ئۆز سۆزىگە باغلىق دەپ ئېيتقىنىڭ.

— قانداقچە؟ بۇ نېمە دېگىنى؟ ئەگەر ياراتقۇچى مېنىڭ سۆزۈمگە باغلىق بولسا، ئۇنىڭ مۇقەددەس ياراتقۇچىلىقى نې-مىگە ھېساب. بىلجىرلاۋېرىشىدىكەنغۇ.

— خۇپسەنلىك قىلما، ئارسىن، نېمە قىلغىنىڭ ئۆزۈڭگە مەلۇم. ئەمدى ئۇلار سېنىڭدىن توۋا قىلىشنى ھەمدە كۆز قا-

رىشتىنىڭ ئاددىيلا سەۋەنلىك ئەمەس، بەلكى ھەقىقەتنى قەستەن بۇرمىلاش ئىكەنلىكىنى ئاشكارا ئېتىراپ قىلىشىڭنى تەلەپ قىلىشۋاتىدۇ.

— توختا، توختا، قايسى كۆز قاراشنى؟

— ھە، سېنىڭ ئالمائاتادىكى مەتبۇئاتچىلار قۇرۇلتىيىدا قىلغان سۆزۈڭ ئېسىڭدىمۇ؟

— ئەگەر، ئويلاپ باقاي... ئۇ بەشىنچى ئايغۇ دەيمەن

— توغرا يېگىرمە بەشىنچى كۈنىدىن يېگىرمە يەتتىنچى كۈنگىچە.

— شۇنداقمۇ، ئۇنىڭدىن كېيىنچۇ؟

— مانا ئاڭلاپ تۇر، ساڭا ئۇلارنىڭ تەلىپىنىڭ مەزمۇنىنى ئوقۇپ بېرەي.

— قېنى باشلا.

تېلېفونۇڭ ئۆچۈپ قالماس؟

— خاۋاتىرلەنمە، مېنىڭدە ئارتۇق باتارىيە بار.

— ئەمىسە ئوقۇدۇم: «شۇنداق قىلىپ، بىرلىشىپ مۇھاكىمە قىلىش نەتىجىسىدە بىردەك پىكىرگە كەلدۇق، بىز دۇنياۋى دىنىي ئىشلار ئايمىقى مەركىزىنىڭ ۋەكىللىرى دىنئۇستىدىكى كۈپۈرلۈققا بولغان غەزىپىمىزنى ۋە ئۇنى ئەيىبلەيدىغانلىقىمىزنى بىلدۇرىمىز. بۇنداق كۈپۈرلۈق مەشھۇر مۇخبىر ئارسىن سامانچىننىڭ ياۋرو ـ ئاسىيا مەتبۇئاتچىلار قۇرۇلتىيىدا قىلغان سۆزىدە سادىر بولدى، بۇ، مەزمۇن جەھەتتىن ئاتېئىزمدىنمۇ قورقۇنچلۇق، بىز ئۇنىڭ تارىختا بولۇپ ئۆتكەن كۆچمەنلىك دەۋرىدىكى مەدەنىيەتسىز، پەلسەپە تۇسىنى ئالغان «سۆز»لەرنى نەقىل كەلتۈرۈپ ۋە ئۇنىڭغا تايىنىپ خۇداغا شەك كەلتۈرگەنلىكىگە نارازىلىق بىلدۇرىمىز ۋە قارشى چىقىمىز» ھە، ئاڭلىدىڭمۇ؟

— ھەئە، ئاڭلىدىم، ئاڭلىدىم.

www.uyghurkitap.com

ـــ ياخشى، ئەمسە تۆۋەندە ئوقۇغىنىم سېنىڭ ماقالەڭ-
دىن. شۇنى ئېيتىپ ئۆتەي، يىغىندا قىلىنغان سۆزلەرنىڭ
ھەممىسى تېلېۋىزىيە ئارقىلىق ئاڭلىتىلغانلىقى ئېسىڭدىدۇر.
مەن ساڭا ئوقۇپ بېرەي، سەۋرچانلىق بىلەن ئاڭلا، بۇ سېنىڭ
قىلغان گەپلىرىڭ، ئۇلار خېتىدە بۇنى نەقىل قىلىپ ئاپتۇ:
«ھازىرقى زامان ئاخبارات ئىشلىرىنىڭ ھەقىقىي دۇنياۋى مە-
نىسى بويىچە ئۆز چۈشەنچەم، ئۆزۈمنىڭ كۆز قارىشىم پەيدا
بولغان. شۇنداقلىقتىن ئۆزۈمنىڭ قېلىپلىشىپ كېتىۋاتقان
دەۋرنىڭ ئۇچۇر بوشلۇقىنىڭ ئاساسلىق يەنە كېلىپ ھەممە
يەردە مەۋجۇت مۇھىم ئەھمىيەتى ۋە زور مەسئۇلىيىتىنى
كۆرسىتىپ ئۆتۈشۈمگە رۇخسەت قىلىپلا قالماي، يەنە تېخى
قەدىمكى زامانىدىكى كۆچمەن پەيلاسوپلاردىن مىراس قالغان
سۆزلەرنىڭ ھەممىباب رولىنى چۈشىنىش، تۈپ ئەھمىيىتىگە
يېتىش مەقسىتىدە قەدىمكى مېتافورالارغا بۇرالغۇم كېلىدۇ.
مەن نەقىل كەلتۈرىدىغان كۆچمەنلىك دەۋرىدىكى قازاق، قىر-
غىز پوئېزىيەسىدە مەزمۇنى ئىنتايىن مول بىر بۆلەك بار، ئۇ
ھۆكۈمرانلىق ئورۇنغا ئۆتكەن دىنىي كۆز قاراش مەيدانغا كې-
لىشتىن ناھايىتى كۆپ ئىلگىرى ئېيتىلغان. تەرجىمە قىلساق
مۇنداق بولىدۇ: «سۆز ئاسماندا خۇدانى قايتۇرىدۇ، سۆز ئالەم-
نىڭ سۈتىنى ساغىدۇ ۋە ئەۋلادتىن ـ ئەۋلادقا، ئەسىردىن ـ
ئەسىرگە بىزنى ئاشۇ سۈت بىلەن باقىدۇ. شۇ سەۋەبتىن سۆز-
نىڭ سىرتىدا، سۆزنىڭ چېكىنىڭ نېرىسىدا خۇدامۇ، ئالەممۇ
يوق ۋە دۇنيادا سۆزنىڭ كۈچىدىن ئاشىدىغان كۈچ يوق، دۇنيادا
سۆزنىڭ ئوتنىڭ تاۋىدىن ۋە قۇۋۋىتىدىن ئاشىدىغان يالقۇن
يوق.» يۇقىرىدا تىلغا ئېلىنغان چېتىلىش دائىرىسى ناھايىتى
كەڭ بولغان بەند ـ نەسىھەت شۇ زامانىدىكى ئۇزەڭگىدە تۇرۇپ
يەر يۈزىگە نەزەر سالغان كۆچمەن پەيلاسوپلار، شۇ زامانىدىكى
ئاقىنلار تەرىپىدىن يەكۈنلەپ چىقىرىلغان.

— بۇنىڭ نەرى بىزنىڭ موللىلىرىمىز بىلەن پوپلىرى-مىزغا ياقماي قاپتۇ؟

— مانا شۇ، ئۇلار بىردەك: قانداقمۇ خۇدانى ئىنكار قىلى-دىغان نەرسىنى جامائەت ئالدىغا ئېلىپ چىقىشقا، تېلېۋىزوردا ئېلان قىلىشقا بولسۇن؟! دەپ قارايدىكەن. چۈشەندىڭمۇ؟

— شۇنداق، راستىنى ئېيتسام ئۇلارنىڭ مۇنداق ئىنكاس قايتۇرۇشىنى ئويلىماپتىمەن. مەن ئۇلار كەڭرەك پىكىر يۈر-گۈزىدۇ دەپ ئويلاپتىمەن. شۇنداقتىمۇ بۇ مېنىڭ ماھىيەتلىك مەسىلە ئۈستىدىكى ئېتىقادىمنى قىلچىمۇ تەۋرىتەلمەيدۇ.

— بوپتۇ، بىزنى نېمە قىلسۇن دەيسەن؟

— قانداق قىلساڭلار ئۆز ئەركىڭلار.

— چۈشىنىشلىك، ئۇنداقتا ئېسىڭدە بولسۇن، ئارسىن، — سېنىڭ يولدا ئىكەنلىكىڭنى بىلىپ تۇرۇپ تېلېفون بېرى-شىمدىكى سەۋەب — بىز كېچىكتۈرمەستىن بىزنىڭ دىنىي جامائىتىمىزنى قوللايمىز ۋە بۇ خەتنى بىرىنچى بەتكە باسى-مىز. بىز ئىككىمىز ئىسلاھات باشلىنىش بىلەنلا قول تۇتۇشۇپ ھەمكارلىشىپ كېلىۋاتىمىز، لېكىن، ئەگەر بىز بۇنداق قىلى-مىساق، گېزىتىمىز مالىيە جەھەتتىكى «روھلاندۇرغۇچ»تىن قۇرۇق قالىدۇ، بۇنى چۈشەنگىن. بىزگە بۇنى دارتىپ ئەمەس، ئاشكارا ئېيتتى دېسەكمۇ بولىدۇ. ئەمدى بىزنىڭ «مال بىلەن تەمىن ئەتكۈچىمىز»نىڭ كىم ئىكەنلىكىنى ئۆزۈڭ بىلىسەن.

— ئۇنى بىلمەمدىغان. ئۇ سىلەرنىڭلا «مال بىلەن تەمىن ئەتكۈچۈڭلار» ئەمەس، پۈتكۈل مەدەنىيەت ساھەسىمۇ تېزلا ئۇ-نىڭ مالىيە جەھەتتىكى روھلاندۇرغۇچلىرىغا تايىنىدۇ. ھەممە — ئۇنۇمۇ، بۇيرۇقمۇ ئۇنىڭ باشقۇرۇشىدا بولىدۇ.

— دېمەك، سەن بىزنى ئەيىبلەپ ئولتۇرمايدىكەنسەن — دە؟

— كېچىككىنىمۇ ئەمەس. ھەرىكەتكە ئۆت. مەن ئۆز كۆز-

قارىشمدا تۇرۇۋېرىمەن. ھەقىقەت يولىدا ھامان ئۆز ئورنۇمنى تاپالايمەن.

— OK! بىراق سەن چۈشەن، ئارسىن، مەنمۇ ئامالسىز لىقتىن مۇشۇنداق قىلىۋاتىمەن... ئىلگىرىمۇ سېنىڭ بىر ما-قالىڭ «مال بىلەن تەمىن ئەتكۈچى» گە بەكمۇ ياقمايدۇ قالغان ئەمەسمىدى.

— قايسى ماقالىنى دەيسەن؟

— رۇسىيە گېزىتلىرىگە بېسىلغان ماقالەڭ.

— ھە، بىلدىم.

— ماۋزۇسىلا جېنىمغا تەگكەن — «بايلىق ۋە ھوقۇققا سەۋدايىلارچە ئىنتىلىش»! چىڭ يېزىلغان ماقالە. تاش قورال دەۋرىدىن بىزنىڭ كۈنلىرىمىزگىچە...

— ھە، شۇنداق بولغان، — دېدى ئارسىن سامانچىن قىسقىلا جاۋاب بېرىپ، ئۇ ماقالىنىڭمۇ ئۆز رولىنى ئويناپ-قىنى، نارازىلىق قوزغىغانلىقىنى، شۇ سەۋەبتىن دىنىي ئۆلەمالار سەپەرۋەرلىككە كېلىپ، ئۇنىڭغا پۈتۈن كۈچى بىلەن رەددىيە بېرىشكە ئۆتكەنلىكىنى ئەسلەپ. بۇلارنىڭ ھەممىسىنىڭ ئارقىسىدا تۇرۇۋاتقىنى يەنىلا بايىقى ئەرتاش كۈرچال ئىكەنلىكىدىن ئارسىن قىلچە گۇمانلانمايتتى، — بوپتۇ، قۇماش، — دەپ قوشۇمچە قىلدى ئۇ يانفونىنى ئىڭىكىگە قىسىپ، — دىققەت قىلىمەن. ئەمدى مېڭىشىم كېرەك. خوش، قۇماش!

— OK! ئارسىن، ساقا ئەقىل كۆرسىتىۋاتقان مەن ئەمەسمەن، شۇنداق بولسىمۇ ئەتراپىڭدا بولۇۋاتقانلارنى بايقاپ يۈر. خەتنى ئېلان قىلمىز، باشقا چىقىش يولى يوق. دىنىي ئۆلىمالار بىزگە تىكىلىپ قاراپ تۇرۇۋاتىدۇ.

— نەدىكى ئۆلىمالار؟ ساختىپەزلەر!

— چاقچاق قىلىپ قويدۇم. قىسقىسى، سەن تاغلىق ئەمەسمۇ، قەيەرنىڭ ئېگىز، قەيەرنىڭ پەس، قەيەرنىڭ ھاڭ ئە-

كەنلىكىنى بىلىشىڭ كېرەك. ئاق يول بولسۇن...

ــ رەھمەت. مەن ئاتلاندىم، ــ دېدى ئارسىن سامانچىن يولدا دىققەت قىل دەپ ئەسكەرتكىنىمۇ ياكى ئۇنىڭدىنمۇ چوڭ-قۇررات مەنە بارمۇ، دەپ ئويلىنىپ.

ئۇنىڭغا ئۇلاپ يەنە ئىككى تەھرىر بۆلۈمىدىن تېلېفون كەلدى، بىراق ئاۋارىچىلىق يوق، يېنىك...

ئارسىن سامانچىن ماي پونكىتىدىلا ئازراق توختىدى، ئۇ تاغدىكى قارا يولنىڭ ئەگرى - بۈگرى يەرلىرىگە يېقىنلاپ قالغانىدى. تاغ بويىدىكى يولدا بىردەم يۇقىرىغا، بىردەم پەسكە قاراپ مېڭىشنىڭ ئۆزىگە خاس رومانتىك يەرلىرى بار. ئەتراپ-تىكى مەنزىرە گويا سىزغان سۈرەتتەك، بىراق ماشىنىنى ئېھ-تىيات بىلەن ھەيدەشكە توغرا كېلىدۇ، ماشىنىنىڭ ئۆزىگە قو-يۇلىدىغان تەلەپمۇ يۇقىرى. ئارسىن سامانچىن دىققىتىنى ما-شىنا ھەيدەشكە يىغقان بولسىمۇ، لېكىن يەنىلا ئۆزىنىڭ مەت-بۇئاتچىلار قۇرۇلتىيىدا قىلغان سۆزىنىڭ ئاخبارات ساھەسى-دىكىلەر تەرىپىدىن بۇرمىلىنىپ كەتكىنىگە خاپا بولۇپ ئويلاپ كەتتى: ئۇنىڭ ھەر خىل يىغىنلاردا چىقىپ قىلغان سۆزى كۆپ تالاش - تارتىشلارنى كەلتۈرۈپ چىقىراتتى، لېكىن مۇنداق تەشكىللىك قورشاپ ھۇجۇم قىلىشقا ئۇچرىشى تېخى مۇشۇ بىرىنچى قېتىملىقى ئىدى. بۇنداق قىلىش ھەيۋە كۆرسىتىش خاراكتېرىدە ئىدى ــ ئارسىن سامانچىن ئىچىدە ساقلاپ كەل-گەن ۋە دۇنيادا ھېچكىم بىلمەيدىغان قورقۇنچلۇق نەرسىنى ئارقىغا تاشلاپ مېڭىپ كەتتى؛ ئۆزىنىڭ سان - ساناقسىز باي-لىقىغا تايىنىپ قولىدىن كېلىدىغانلىكى ئەسكىلىكىنى قىلىپ كېلىۋاتقان، باشقىلارنىڭ بەختسىز تەقدىرىنى نېرى - بېرى قىلىپ كېلىۋاتقان ھېلىقى ئادەم بولسا ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئىزىغا سايە بولۇپ چۈشۈپ قوغلاپ كەلمەكتە. ئۇنداق بولغا-دىن كېيىن ئەمدى ئۇنىڭ ئۆزىمۇ تەييار، ئەرەب مېھمانلارنىڭ

www.uyghurkitap.com

ئوۋ ـ شىكار ئىشى ئاخىرلاشقاندىن كېيىن ئاخىرقى ئىشنى قىلىش كېرەك...

بۇ تۇڭى يوق ئوي ـ خىياللاردىن ئايرىلىش ناھايىتى قىيىن بولۇپ كەتتى. ئۇنىڭ ماڭغىنىغا تۆت سائەتتىن ئاشتى، ئەمدى ئۇنىڭ ئالدىدىن چىقىپ كەلگىنى بالىلىق چاغلىرىدىلا تونۇشلۇق بولغان يەرلەر، يەنە بىرەر سائەت يول ماڭسا قەدىرلىك تۇيۇقسىز ئايماق بويىچە ئەڭ چوڭ ئايال ۋە ئەينى يىللىرىدىكى ئەڭ چوڭ كولخوزغا يېتىپ بارىدۇ. لېكىن ئارسىنىڭ كاللىسىنى چىرمىۋالغىنى يەنىلا ئاشۇ خىياللار. مەيلى ئارىلىق قانچە يىراق بولسۇن، ئەگەر مۇمكىن بولسا، دەرھال، مۇشۇ دەقىقىنىڭ ئۆزىدە ئايدانا بىلەن كۆرۈشكەن، پاراڭلاشقان بولسام، بىرلىكتە ئايلىغا قايتقان بولساق، رولدا ئولتۇرۇپ كېتىۋېتىپ ئۇنىڭغا نەگە، نېمە ئىشقا بارىدىغانلىقىم ھەققىدە سۆزلەپ بەرگەن بولسام نېمىدېگەن ياخشى بولاتتى ـ ھە، دېگەن بالىلارچە غەم يېگەن ھېسسىياتتىكى خىيال يەنىلا مەلۇم غەلىتە شەكىلدە ئۇنىڭدىن بىر چامامۇ نېرى بولماي كېلىۋاتاتتى. ھالبۇكى، بۇنداق خىيال پىشقان ئادەمدە بولماسلىقى، ئىرادىسى مۇستەھكەم ئادەمدە تېخىمۇ بولماسلىقى كېرەك ئىدى. يولغا چىقىشتىن ئىلگىرى ئۇ ئۇنىڭغا ئۇلغىلى بولمايدىغانلىقىنى بىلسىمۇ ھەرھالدا بىر تېلېفون بېرىپ باقايمىكىن دەپ تېلېفون بەرگەن، لېكىن يولغا چىقىشتىن ئىلگىرى ئۇ ئۇنىڭ «ئاللو!» دېگەن ئۇنىنىمۇ ئاڭلىيالمىغان، ئۇنىڭغا بىرنەچچە ئېغىز گەپمۇ قىلالمىغان ـ ئايدانانىڭ ھازىرقى دەرىجىدىن تاشقىرى تەقدىرى رۇخسەت قىلمىغان، توغرىراق قىلىپ ئېيتقاندا دەرىجىدىن تاشقىرى سودىگەرگە باش ئەگگەن تەقدىرى رۇخسەت قىلمىغان... مۇشۇنداق باش ـ ئاخىرى يوق ئوي ـ خىياللارنىڭ قوچقىدا ئايدانا بۇ يەردە ۋە ئۇ ئۇنىڭ بىلەن سۆزلىشىۋاتىدۇ دەپ خىيال قىلىشلا قالدى.

بۇ چاغدا ئايدانا ئىڭكىنى تىرىگەن ھالدا يېنىدا ئولتۇر-غانىدەك بولدى. ئۇ ئىنتايىن زېھىن قويۇپ ئولتۇراتتى، ئۇ بەكمۇ چىرايلىق ئىدى، ئەلۋەتتە. ئۇ شۇنداق چىرايلىق بولۇشى كېرەك، ھەربىر ئايال ئۇچۇن چىرايلىق بولۇش — ياشاشنىڭ ئەڭ مۇھىم شەرتى، ئىنسانلارنىڭ قائىدىسى شۇنداق. كەمتەر-لىك قىلىپ تۇزۇت قىلىشىنىڭمۇ ھاجىتى يوق، ئايدانا ھەقىقە-تەن چىرايلىق ئىدى — بويىمۇ، تۇرقىمۇ، يۈزىمۇ، قارا كىر-پىكلىرىنىڭ ئاستىدا دائىم نۇرلىنىپ تۇرىدىغان كۆزلىرىمۇ شۇنداق چىرايلىق ئىدى، بەزىدە ئارقىغا تارالغان، بەزىدە نۇر-لىنىپ تۇرىدىغان يۈزىنى سەھىنىنىڭ پەردىسى يېپىپ تۇرغان-دەك بولۇپ تۇيىلىدىغان چاچلىرىمۇ شۇنداق گۈزەل ئىدى. يەنە ئۇنىڭ ئاۋازىنى دېمەمدىغان! بۇنىڭ ئۇچۇن خۇداغا — يېقىملىق ئاۋاز بەرگەنلىكىگە رەھمەت ئېيتىش كېرەك. شۇنداقمۇ، ئايا؟ ئاھ، كەچۇرگىن. بۇ توغرۇلۇق گەپ قىلىپ ئولتۇرماسلىق كېرەك ئىدى. چۈشىنىمەن، چۈشىنىمەن، قەلبىمدە قايغۇ، مەن پەسكەشمەن، قاتتىق توۋا قىلىپ ئۆزۈمنى ئەيىبلەيمەن. سەن ئەپچىلەملەرنىڭ قوينىغا كىرىپ كەتتىڭ — دە. مەن قاپاقباش-نى تاشلىدىڭ — دە. بۇ ئىش توغرۇلۇق كېيىنچە...

— توختا! ساڭا نېمە بولدى؟ — بىردىنلا ئويغاندى ئار-سىن. بىراق ئۇ يېنىدا يوق ئىدى...

ئايلدا ئۇنى ناھايىتى كۆپ تۇغقانلار كۈتۈپ تۇرۇشىدۇ! بىر تۇغقان ھەدىسى، تۆمۈرچى يېزىنسى، جىيەنلىرى، قېيىن-ئاغا — قېيىنئىنىلىرى ۋە باشقا تۇغقانلىرى، ئاساسلىقى بەك-تۇر ئاغىسى ئۇنىڭ كېلىشىنى سائەت — مىنۇتلارنى ساناپ كۈ-تۈپ تۇرىدۇ. چۈنكى، ۋاقىت ئاز قالدى، ئەرەب مېھمانلار بەش كۈندىن كېيىن، ئون يەتتىنچى ئىيۇلدا، سائەت ئون يەتتىدىن نۆل ئۆتكەندە ئەۋلىيائاتا ئايروپورتىغا ئۆزلىرىنىڭ خۇسۇسىي ئايروپىلانى بىلەن ئۇچۇپ كېلىپ قونۇشىدۇ. ئايروپورتتىكى

ئالاقىدار ئىشلارنىڭ ھەممىسى ئىنتىزارلىق ماسلاش-تۇرۇپ قويۇلغان، مەزكۇر ئايروپىلاننىڭ يېتىپ كېلىدىغان ۋاقتى ئۇستىدە توپمۇ-توغرا بىر خالتا ھۆججەت شەكىللەنگەن. بۇ ئارىلىقتا ئايروپىلان ۋە ئايروپىلان خادىملىرى ئايروپورتتا ياكى بەكتۇر سا-مانچىن ئېيتقاندەك «ئايرودۇرۇم»دا بولماقچى (ئۇلار يەنى ئە-رەبلەر ئۇچۇن خۇسۇسىي ئايروپىلان سېنىڭ «نىۋا»يىڭغا ئوخ-شاش). قىسقىسى، ھەممىسى كەسپىي پىلان بويىچە تەييارلاڭ-غان. ئۇ ئۆزىنىڭ «نىۋا»سىنى ھەيدەپ كېتىپ بارماقتا، راستىمۇ ياكى خىيالدىمۇ... ئايدانا بىردىنلا ئۇنىڭ يېنىدا پەيدا بولۇپ قالدى...

— نەگە بارىسەن، ئارس؟ — دەپ سورىدى ئۇ.

— ھوي، كەچۇرگىن، ئايا، — تۇيۇقسىزلا چىقىپ كەلگەن ماشىنىغا قاراپ رولنى بۇراپ سۆزلەپ كەتتى ئارس، — مەن ساڭا تېلېفون بېرىپ زادى ئالالمىدىم، سېنىڭ بۇگۇن كىيگە-نىڭ ھايدېلبېرگ باغچىسىدىكى كۇنى كىيگەن ئاشۇ كۆڭلەك ئىكەن، ئېسىڭدىمۇ؟ ساڭا بەكمۇ ياراشقان.

— مەن ئۇنى ساقلاپ كېلىۋاتىمەن، سېنى دەپ مۇشۇنداق كىيىدىم، ئارس.

بۇ چاغدا ئۇ بىردىنلا تەلەپپۇزىنى ئۆزگەرتتى:

— قاياققا بېرىش كېرەك بولسا شۇ ياققا كېتىپ بارىمىز، بىراق، كەل. بىز ئەستايىدىل گەپلىشەيلى. بىر يولىنى تېپىش كېرەك، ئايا، — دېدى ئۇ.

— كەل، سۆزلىشەيلى، خالىساڭ.

— سەن ئۇچۇن كۆڭلۈڭگە ياقمايدىغان، كۈتۈلمىگەن ۋەقە بولمىسۇن، بىراق دەققەت قىل: ئىش تىراگېدىيە بىلەن ئا-خىرلىشىشى مۇمكىن. بۇ سېنىڭ ھاياتىڭغا خەۋپ يەتكۈزمە-سىمۇ، لېكىن...

— هه، نېمه، نېمه بولدى؟ بۇ سېنىڭ هاياتىڭغا خەۋپ يەتكۈزەمدۇ؟

— مېنىڭكىگىلا ئەمەس.

— نېمه بولدى، ئارس؟

— چۈشىنىسەن، سەن ئەقىللىق، كۆچلۈك، چىرايلىق ئا-يالسەن. خۇدا ساڭا ئاجايىپ مۇزىكىنىڭ تەڭكەش قىلىشىدا ناخشا ئېيتىدىغانغا ئاجايىپ ئۇن بەرگەن. لېكىن، سەن خۇدا-نىڭ ئۇمىدىنى ئاقلاپ كېلىۋاتامسەن؟ سېنىڭ ئەمدى باشقا خۇدايىڭ — سودىگەر خۇدايىڭ بار ئەمەسمۇ، ئۇنىڭ ئىسمى ئەرتاش كۇرچال — كۇرچال — بۇرچال — قاغىش تەگكۇر! ئۇ بىردىنلا بېيىپ كەتكەن باي ئەمەس، ئەگەر شۇنداق بولغان بولسا مەيلى ئىدىغۇ، ئەرتاش كۇرچال سودىگەرنىڭ كىيىمىنى كىيىۋالغان شەيتان. ئۇ ئۆزىگە تەئەللۇق بولمىغان هەممە نەر-سىنى يامان كۆرىدۇ. ئۇ دەرهال تەمىنى تېتىپ، هىدىنى سەز-گەن.

— يولغا قارىغىنا، ئارس!

— ئەنسىرىمە، ئايا، چاتاق چىقمايدۇ.

— توغرا، بىر چاغلاردا ماشىنا هەيدەشكە ناهايىتى چې-ۋەرمەن دەپ ماختانغان ئەمەسمىدىڭ.

— بەلكىم شۇنداقتۇ. ئاڭلا، گېپىمنى تۈگىتىۋالاي. بۇ يىرتقۇچ هايۋان مېنىڭ موسكۋادىكى گېزىتلىرده «بايلىق ۋە هوقۇققا سەۋدايىلارچه ئىنتىلىش» دېگەن ماۋزۇدا ئېلان قە-لىنغان ماقالەمده كىمنى كۆزده تۇتقانلىقىمنى بىلىۋاپتۇ.

— مەن تېخى ئوقۇمىدىم، ئارس. ئۇنىڭدا كونكرېت ئادەم-نىڭ ئىسمى ئاتالمىغان دېيىشىدىغۇ.

— مەن هېچكىمنىڭ ئىسمىنى ئاتاپ ئۆتمەي دېگەن. ئۇ-نىڭ زۆرۈرىيىتى يوق. بىلەمسەن، ماقالىدا تىلغا ئېلىنغىنى بايلىق ۋە هوقۇققا ئىنتىلىشتىن ئىبارەت ئارقىغا قايتۇرغىلى

بولمايدىغان ئومۇمىي ۋەزىيەت. گەپ ھوقۇققا بېۋاسىتە ئېرىشىشمۇ ياكى ئۇنىڭ قۇدرىتىنى سېتىۋېلىشتىمۇ دېگەن مەسىلىدە ئىدى، بۇ ئانچە مۇھىممۇ ئەمەس، ئۇنداق بولسىمۇ، بۇنداق بولسىمۇ بەربىر. دېمەكچى بولغىنىم ھوقۇق بايلىققا موھتاج، خۇددى نەپەس ئېلىش ئۈچۈن ھاۋا كېرەك بولغاندەك؛ بايلىق بولسا ھوقۇققا موھتاج، بۇمۇ خۇددى نەپەس ئېلىش ئۈچۈن ھاۋا كېرەك بولغىنىدەك. تۇرمۇشتا مانا مۇشۇنداق ئورۇنلاشتۇرۇلغان. بايلىق بىلەن ھوقۇق بىر ـ بىرىسىز ياشىيالمايدۇ، ئۇزلۇكسىز تۇردە بايلىق ئارقىلىق ھوقۇققا ئىنتىلىش بولىدۇ، ياكى ئۇنىڭ ئەكسىچە. ئۇلارنىڭ خەتەرلىكلىكى دەل شۇ يەردىكى، مەقسەتكە يېتىش ئۈچۈن ۋاستە تاللاپ ئولتۇرمايدۇ، قانداق قىلىپ بولمىسۇن مەقسەت ئىشقا ئاشۇرۇلىدۇ. بۇ يەردە ھەركىم ماڭلىيىغا يېزىلغىنىنى كۆرىدۇ، بەزىلەر خۇشاللىققا ئېرىشسە، بەزىلەر ئېچىنىشلىق تۇردە گۆرگە كىرىدۇ. ھېلىقى بىرنېمە بولسا ماقالىدا ئۆزىنىڭ يىرگىنىشلىك ئەپت ـ بەشىرىسىنىڭ ئېچىۋېتىلگەنلىكىنى سېزىپ قاپتۇ...

ـــ ھوي، ئارس، سەن دەرس ئۆتۈش بىلەنلا بولۇپ كەتتىڭ، ئۇنىڭدىن كۆرە يولغا ئوبدان قاراپ، رولنى مەھكەم تۇتۇپ ئولتۇرغىن!

ـــ خاۋاتىرلەنمە. بايلىق بىلەن ھوقۇقنىڭ ئانىسىنىڭ قورسىقىدىكى چاغدىلا بىرىكىپ قالغان سىئام قوشكېزەكلىرى[1] ئىكەنلىكىگە تېزلا ئىشىنىسەن.

ـــ نېمە بولدى، يەنىلا سوتسىيالىزم قۇراي دەمسەن؟ باشتىن كەچۈرمىگەن بولساق كاشكى؟

ـــ گەپ بۇ توغرىدا ئەمەس.

ـــ ئەمىسە نېمە توغرىسىدا؟

[1] سىئام قوشكېزەكلىرى ـــ سىئام تايلاندنىڭ قەدىمكى نامى بولۇپ، سىئام قوشكېزەكلىرى تۇتاش تەنلىك تۇغۇلغان ئاكا ـ ئۇكا خانگې بىلەن ئانگې (1811 ـ 1874)نى كۆرسىتىدۇ.

— سېنىڭ بىلەن ئىككىمىزنىڭ بازار خۇدالىرىغا ئاتاپ قۇربانلىق قىلىنغانلىقىمىز توغرىسىدا. سەن بۇ توغرۇلۇق قانداق ئويلايسەن؟

— ئۆزۈڭ بىلىسەن! مېنى مەجبۇرلىما، ئارسىن...

— گەپ قىلمايسەنغۇ؟ ئارامسىزلىنىپ كېتىۋاتامسەن؟

— قۇلاق سالغىنا، ماشىنىنى توختات! بولمىسا مەن سەكرەيمەن. بەس! مېنى ئۆز مەيلىچە مۇشۇنداق قارارغا كەلدى دەپ بىلەمسەن؟ سەن ھەممىنى مېنىڭدىنمۇ ياخشىراق چۈشىنىسەن. مەسىلە مۇنداق: ياكى مەن چولپان ئۈزەڭگىسىگە دەسسەپ پاپسا سودا كونسېرتلىرىدىن ئىبارەت داغدام يولدا چاپمەن، ياكى رومانتىزم ئۈچۈن قوشاق ئېيتىپ، سەدىقە تىلەپ يۈرىمەن! مېنىڭ يۈرىكىمنى ئەزمىگىنە، بىلىسەنغۇ، قىزىم ھەتتا پېنسىيە پۇلىنىمۇ ئالالماي يۈرگەن قېرى ئاتا ـ ئانامنىڭ قولىدا. مېنىڭ ئۇنى يوچۇن كىشىلەرگە ئىشىنىپ بەرگىم كەلمەيدۇ، ئۆزۈمنىڭ بولسا ۋاقتىم يوق. سېنىڭ مېنى سېغىنىپ يۈرگەنلىكىڭنى، ماڭا ھېسداشلىق قىلىدىغانلىقىڭنى بىلىمەن. سېنىڭ ئىزچىل تۇرده غايىب بولغان كىشىلىرىنى ئۈچۈن قايغۇرۇپ يۈرۈۋاتقانلىقىڭنى بىلىمەن. بىراق، سەن چوقۇم تەنھا بىر غايىچى بولىمەن دېسەڭ، مەن نېمە قىلىپ بېرەلەيمەن؟ سەن ئىككىمىزدىكى يوق...

— نېمە يوق؟ نېمە توغرۇلۇق ئېيتىۋاتىسەن؟

— بىز بۇنىڭدىن كېيىن كۆرۈشمەيمىز، مۇشۇ توغرۇلۇق.

— نېمە ئۈچۈن؟

— ئاڭلا. ئېھتىمال مەن ساڭا ئۈياتسىز كۆرۈنەرمەن، شۇنداقتىمۇ ئاخىرىدا ساڭا شۇنى ئېيتاي. سۆز — بىر، ئەمەلىيەت — باشقا. سەن تەنھا ئۆزۈڭلا نامۇۋاپىق دۇنيا ئۈچۈن قايغۇرۇپ يۈرسەن، ساڭا ئوخشاش غوتۇلداپ يۈرۈۋاتقانلار ئاز

ئەمەس. ئۇنىڭ بولسا سودا ئوردىسى بار، خوتۇنلىرى سامان-دەك، ماڭا ئوخشاشلىرى ئاز ئەمەس. پۇل ئۇچۇن ھەممەيلەن ئالدى ـ كەينىگە قارىماي بەس ـ بەس بىلەن ئۇنىڭ يېنىغا چېپىشىدۇ، قاچاندۇر بىر ۋاقىتلاردا كىرەك بولۇپ قالارمىز دەپ كۇتۇشىدۇ. دۇرۇس، ساڭا ئويۇنچى خوجايىنلار ۋە ئالىي پىكاپ ــ لىموزىنغا ئېرىشكۇچىلەر ياقمايدۇ، ئۇنى كۆردىغان كۆزۈڭ يوق، ئۇنداق قىلىپ نېمە بوپتۇ؟ ئۇنىڭ ھېچنېمىسى يوق ئىدى، ھازىر دۇنيانىڭ خوجايىنىغا ئايلاندى! بۇنىڭدا تاياندىغىنى ئۆزىنىڭ ئوقىتى. كۇچ ئۇ تەرەپتە. پۇتتى!

ــ ھەئە، ئايدانا، پۇتتى! سەن توغرا دەيسەن. قوشۇمچە قىلىدىغان ھېچنېمە يوق. بارى مۇشۇنداق. بىراق مەن ئۇنىڭغا تەسلىم بولمايمەن. سەن تېز ئارىدا كۆرىسەن، مەن مۇشۇ نەرسىنى قاراپ تىرىشۋاتىمەن. ساڭا نېمە بولدى؟ مەيۇسلەنمە. سېنىڭدە ئەيىب يوق، ئەيىب سېنى قوينىغا ئالغان بازار دەۋرىدە. ئۇنىڭ خۇداسى ــ پۇل. بۇ خۇدا ھەممىلا يەردە مەۋجۇت. مەيۇسلەنمە. توختا، نەگە بارىسەن؟ توختاپ تۇرا! نەدىسەن؟ نە دىسەن؟

بىراق، ئۇ كۆزدىن غايىب بولدى. ئارسىن سامانچىن ما-شىنىنىڭ سۈرئىتىنى ئاستىلىتىپ ئايدانا ساماروۋا راستلا ئىتتىك كېتىۋاتقان ماشىنىدىن سەكرەپ چۈشۈپ كۆز ئالدىدىلا غايىب بولۇپ كەتكەندەك تېڭىرقاپ ئارقىغا قارىدى. ئېسىنى يىغقاندىن كېيىن پېشانىسىگە بىر شاپىلاق سېلىپ، كۈلۈپ بېشىنى چايقاپ، ئادەتتىكىدەك خىيالپەرەسلىكى ئۈچۈن ئۆزىنى كايىپ، خىيالىغا كەلگەنلىرىگە بىر ئىشىنىپ ئېشەنمەي ئالدىغا قاراپ مېڭىپ كەتتى. شۇنداق قىلسىمۇ، ئۇنىڭ ئاڭ ـ سېزىمىدە بولۇپ ئۆتكەن بۆلۈنۈش رېئاللىقتا قىلىشقان پاراڭدەكلا ئىدى، بۇنداق ئەھۋالنىڭ يۈز بېرىشى مۇھەببەت بە-لەن ئۇنى تۇنجۇقتۇرۇپ قويغان بېسىم ئىدى. ئۇنىڭ كۆز ئال-

ددا بولۇپ ئۆتكەنلەرنىڭ ھەممىسى قانچىلىك مەنسىز ۋە كۈلكىلىك كۆرۈنمىسۇن، ئۇ رېئال تۇرمۇشتا پىلانلاۋاتقان ھېـ
لىقى ئىشنى دۇنيادا بىرمۇ ئادەمنىڭ بىلمىگەنلىكى بىلەن ئۇ ـ
نىڭ كۆڭلى ئەمىن تاپتى. ھېچكىم... كىشىلەر بىلگەندە بۇل ـ
سا... ئۇنىڭ كارايىتى چاغلىق، كىشىلەر دەپ يۈرىدىغانىدەك، ئۇ باشقا بىر مەسىلە. ئۇ ئالەمدە رەقىپلەرمۇ بىر ـ بىرىنىڭ قوللىرىنى قىسىشىپ، قۇچاقلىشىپ يۇرەرمىش...

بۇ چاغدا ئارسىن سامانچىن تاغدىكى كىندىك قېنى تۆـ كۈلگەن ئايلىغا يېقىنلاپ قالدى. ماشىنا تۆيۇقچار رايونىنى بويلاپ كەتكەن يانتۇ يولدا ئۆرلەپ كېتىۋاتاتتى، ئۇ تاشپاختا كاھىش بىلەن يېپىلغان ئۆيلەرنى، ئايلىدىكى ھويلا ـ ئارام ۋە قاشالارنى كۆرۈپ ھاياجانلىنىپ بايات۟ىن خىيالىدا زاھىر بولغان كۆرۈنۈشلەرنى ئۇنتۇدى. بۇ يەرگە كەلمىگىلى يېرىم يىل بولۇپ قالغانىدى، مانا ئەمدى قانچىلىك نامرات بولسىمۇ بەربىر ئۆـ زىنىڭ كىندىك قېنى تۆكۈلگەن ئايلىغا ئامان ـ ئېسەن يېـ قىنلاپ كەلدى. ئاڭغىچە يولدا كېسىشىدىغان قوشنا ئايلىدىن ماشىنىسىغا ماي قاچىلىۋېلىشنى ئۇنتۇمىدى، بۇ تەرەپلەردە ماشىنىغا تولدۇرۇپ ماي قاچىلىۋېلىش بەكمۇ زۆرۈر.

ئەلۋەتتە، ئۇنى كىشىلەر كۈتۈپ تۇراتتى. ھويلىغا كىرىـ شى بىلەنلا ھەدىسى قادىچا بىلەن يېزىنىسى ئورمان ئۆيدىن چېـ قىپ كېلىپ، ئۇنى ئۇزاق قۇچاقلىدى (تۆمۈرچىنىڭ تېنىدىن قىزارغان تۆمۈرنىڭ ئاچچىق ھىدى كېلىپ تۇراتتى)، ھەدىسى ھەتتا ئازراق كۆز يېشىمۇ قىلىۋالدى. ئىت سودىسى قىلىپ خاپا قىلىپ قويغىنىنى ئۇنتۇپ ئارداق ئائىلىسىنىڭ ھال ـ ئەھۋالىنى سوراشقا باشلىدى. ئۇچرىشىش راسا خۇشاللىق ئېـ لىپ كەلدى. ئۇرۇق ـ تۇغقانلارنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ ئەرەب بايلىرىغا تەرجىمان بولۇپ كېلىدىغانلىقىنى بىلىشىدىكەن. بەكتۇر ئاغا بەش مىنۇتتىن كېيىن يېتىپ كەلدى، ئەھۋالدىن

قارىغاندا ئۇنى ئۇمۇ زارىقىپ كۈتۈپ تۇرغانىكەن، بۇمۇ چۈشەنمىشلىك، ئارسىنسىز بەكتۇر سامانچىننىڭ ئىسمى ئاقمايدۇ دە. بەكتۇر ئاغا ئۇستىگە چاپان، ئات مىنىشكە ئەپلىك دەپ پۈتۈنتغا ئۆتۈك كىيىپ ۋە بېشىغا ئۇچلۇق ئاق قالپاق كىيىپ، ئات مىنىپ كەلگەنىدى. ئۇ بوغۇق ئاۋازدا ھە دېگەندىلا گەپ باشلىدى:

ــ ئارسىن، سېنى كۈتۈپ تۇرغانىدىم، راسا زارىقىپ. ۋاقتىدا كەلگىنىڭ ئوبدان بولدى. ئىشلار پىلان بويىچە كېتىۋاتىدۇ، ھەممىسى تەييار. مەن ساڭا كۆپتىن بېرى كۈتۈپ تۇرغان مېھمانلاردىن كەلگەن فاكسنى ئالغاچ كەلدىم، ئوقۇپ باق، تەرجىمە قىلىۋەت، بىراق بۇنىسى ئەتە قىلىدىغان ئىش. بۇگۈن خاتىرجەم يېتىپ دەم ئېلىپ ھاردۇقۇڭنى چىقىرىۋال. ئىش دېگەن چاچتىن تولا...

ئۇلار يەنە بىرئاز سۆزلەشتى، چاي ئىچىشتى، ھەدىسى ھەممىنى تەييارلاپ ئولتۇرغانكەن، بۇ ئارىلىقتا كۆرۈشۈپ چىقايلى دەپ قوشنىلار كىرىپ ـ چىقىپ تۇرۇشتى. كوچىدىن بالىلار چۈرقىرىشىپ كىرىپ «نۇۋا»نى ئورۇۋېلىشتى. كۈتۈلمىگەن ئۇچرىشىشمۇ بولۇپ قالدى، خىيالىغىمۇ كەلمىگەن يەردىن ساۋاقدىشى تاشتانئافغان بىلەن قۇچاقلىشىپ كۆرۈشۈپ كەتتى. ئۇنىڭ ئەسلىي ئىسمى تاشتانبېك ئىدى، بىراق ئافغان ئۇرۇشىدا ئۇچ يىل خىزمەت ئۆتىگەندىن كېيىن ــ ھېلىمۇ ياخشى يېنىك يارىدار بولۇپ، كۆكرىكىگە ئوردىن تاقاپ قايتىپ كەلدى ــ ئايلىدا ئۇنى «تاشتانئافغان»، ئۆيدىكىلەر تېخىمۇ قىسقارتىپ «تاشئافغان» دەپ ئاتاپ قېلىشتى... بۇ ئۇنىڭ ياشلىقىنىڭ ئافغانستاندىكى ئۇرۇش ئوتى ئىچىدە ئۆتكەنلىكىگە قارىتىلغان ھۆرمەت نامى ئىدى. ئۇ ئارسىن سامانچىننىڭ بىر سىنىپتا ئوقۇغان ساۋاقدىشى، بالىلىق ۋاقتىدىكى دوستى، ھەم ئۇنىڭ بىلەن بىر قەبىلىدىن ئىدى. ئارسىن ئالىي مەك-

تەپتىكى دەۋرىنى موسكۋا بىلەن لېنىنگرادتا ئۆتكۈزۈپ شە-
ھەرلىك بولۇپ قالغان. تاشئافغان ئوبلاستلىق يېزا ئىگىلىك
تېخنىكومىنى پۈتتۈرەي دەپ قالغان ۋاقىتتا ھەربىي سەپكە
چاقىرىلىپ، پىيادە ئەسكەرلەر قىسمى بىلەن ئافغانىستانغا
كەتكەن. خۇداغا شۈكرى، يۈرتىغا ئامان ـ ئېسەن قايتىپ كەل-
گەندىن كېيىن ئۆز كولخوزىدا قالدى، بۇ چاغدا مەملىكەت بو-
يىچە ئېلىپ بېرىلىۋاتقان ئىسلاھاتقا ئەگىشىپ دېموكراتىك
ئىسلاھاتمۇ باشلىنىپ كەتتى، يېزا ئىگىلىك رايونلىرىدا يەرگە
بولغان خۇسۇسىي ئىگىدارچىلىق باشلاندى. تاشتانئافغانمۇ بۇ
يەردىكىلەرگە ئوخشاش كىچىككىنە بىر يېزا ئىگىلىك كارخا-
نىسىغا ئىلىنىپ قالدى، دۇرۇسراق قىلىپ ئېيتقاندا، كۆچە-
لىككە ئوخشاش ئەپلەپ ـ سەپلەپ تىرىكچىلىك قىلىشقا باش-
لىدى. ھەممە يەردە مۇشۇنىڭغا ئوخشاش ھالەت ھۆكۈم سۈرەت-
تى، خىلۋەت تاغلىق رايوندا ئەھۋال تېخىمۇ بەتتەر ئىدى.

ئىنىسى كېلىشى بىلەنلا ھەدىسى ئايلىداشلارنىڭ ئۇنى
كۈتۈپ تۇرغانلىقىنى ئېيتىپ بېرىۋاتقاندا، ئارسىن سامانچىن
بۇلارنىڭ ھەممىسىنى ئېسىگە ئالدى:

ـــ ئۇرۇق ـ تۇغقانلارنىڭ ھەممىسى سېنى كۈتۈپ تۇ-
رۇۋاتىدۇ، تاشتانئافغان ئۇچ مەرتەم كېلىپ سېنى سوراپ كەت-
تى.

ئارسىن ھەممىسى بىلەن ئۇچرىشىپ، پىكىرلىشىشكە
ئاران ئۇلگۈردى. قوشنىلىرى بىلەن باشلىق بەكتۇردىن باش-
قىسى ـــ ئايلىداشلار ئۇنى ئادەتتىكىچە «باي ئاكا» دېيىشمەس-
تىن، زامانغا يارىشا «باشلىق» دەپ ئاتاپ قويۇشاتتى ـــ تاش-
تانئافغانمۇ كۆرۈشكىلى كەلدى. ئۇلارمۇ مەھكەم قۇچاقلىشىپ
كۆرۈشتى. ئىككىسى بىر ـ بىرىنى كۆرۈپ خۇشال بولۇشتى.
كۆرۈشمىگىلى ئىككى يىل بولۇپ قالغانلىقىنى ئەسلەشتى. بۇ
ھەقتە تاشتانئافغان مۇنداق دېدى:

www.uyghurkitap.com

ـــ سىلەردە، شەھەردە ھەركىمنىڭ ئۆز تېلېفونى بار، كىم بىلەن سۆزلىشىشنى خالىسا، قاچان خالىسا تېلېفون بېرەلەيدۇ. بىزدە بولسا تېلېفون يوق، كەلگۈسىدە بولۇشىمۇ داتايىن. ئۆزۈڭ بىلىسەن، ئارسىن، ھېلىمۇ ياخشى ئايلىدا تۇڭ بار، سوۋېت دەۋرىدە قويۇلۇپ قالغان. يانفونىنى دېسەك، باشقا لىقتا ۋە ئۇنىڭ ئىككى يارىمچىسى ـــ بوربى بىلەن جانارباك تىلا بار، ئۇلار ئېسىڭدىدۇ، مەكتەپتە بىللە ئوقۇغانمىز.

ـــ ھەئە، ئەلۋەتتە، بىلىمەن، ـــ دەپ كۈلۈمسىرىدى ئارسىن ۋە ئاغىنىسىنى رىغبەتلەندۈرۈپ، ـــ يانفونلار توغرۇلۇق مەن ئويلايمەنكى، ئەرەب خانزادىلىرى بىلەن بىرلىكتە يېڭىزلارنى كۆپەرەك يېقىتساق، سەن چوقۇم خېلى پۇللۇق بولۇپ قالىسەن. باشلىق بەكتۇر ئاغا شەھەرگە كەلگەندە ئېيتقان، يىلپىزلارنى قورشاپ بېرىدىغانلارنىڭ ئىچىدە سەن باشلىقى ئىكەنسەنغۇ، تېك ھاڭ، داۋانلاردىن ئۆتۈش، ئۇنۇڭ پۈتۈپ كەتكۈچە توۋلاپ سۈرەن سېلىش ـــ بۇ ئاددىي ئىش ئەمەس، بەكتۇر ئاغا سېنى بەك ماختىدى، ئۇنىڭ ئۇستىگە سېنىڭ ئافغانىدىكى تەجرىبەڭ بار ـ دە. ساڭا ياخشى ھەق بېرىدۇ دەپ ئىشىنىمەن. يانفون ۋە يەنە باشقا نەرسىلەرنى سېتىۋالالايسەن. ئەمدىكىسى يىلپىزلار تۇزاققا چۈشۈپ بەرسىلا بولدى.

تاشتانئافغان مۇرىسىنى كۆتۈرۈپ قويدى:

ـــ قانداق بولاركىن، كۆرىمىزدە. بىز يەنە سۆزلىشىمىز. سەن كۈلمە، ئارسىن، بىراق ئاق يىلپىزلار بىزنىڭ تاغدا ئىنتايىن ئاز ئۇچرايدىغان يىرتقۇچ، كىچىك چېغىمىزدا ئۇ توغرۇلۇق ناھايىتى جىق چۆچەكلەرنى ئېيتىپ بېرىشەتتىغۇ، ئەمدى يانفونلارغا كەلسەك ئۇ شەھەردە تاغارغا قاچىلانغان بەرەكسىز ئەھۋال. ھەركىمنىڭكى ئۆزىگە.

ـــ بۇ دېگىنىڭغۇ راست، ـــ دەپ ماقۇللۇق بىلدۈردى ئارسىن سامانچىن، ـــ بىراق پويىز ئۆز يولى بىلەن ماڭىدۇ.

ئەمدى بۇ چۆچەك ئەمەس، ئۆزۈڭ كۆرگەندەك، ئەرەب مەرگەز-لەرنىڭ ئالدىغا يىلپىزلارنى ئۆزۈڭ ھەيدەپ كېلىسەن. ئەمدى بۇ چوڭ سودا.

ــ ھەئە، ئەلۋەتتە، چوڭ سودا. گەپ يوق.

ــ باشلىق بەكتۇر ئاغا، يىلپىزلارنى قورشاپ بېرىدۇ-غانلار بەش كىشى دېگەندى، سەن ئۇلارنىڭ باشلىقىغا ئوخشاش ئىكەنسەن، ھەممىڭلار ئۆزۈڭلارنىڭ ئېتىنى مىنىپ چىقىدۇ-كەنسىلەر، ئاتلارغىمۇ لايىق ھەق تۆلىنىدۇ.

ــ ئۇنىسى راست، ــ تەستىقلىدى تاشتانئافغان، ــ بىز بەشەيلەن. يەنە ئاتلىرىمىزمۇ كۇچلۇك. شۇغىنىسى ئاياغ تەگ-مىگەن تاغلار ۋە قار كېچىپ مېڭىشقا توغرا كېلىدۇ، ئۇزەڭگە ئۇچۇنمۇ ھەق بەرسە بولىدۇ ــ سودا دېگەن سودا ــ دە. ھە، ئە-تە كۆرۈشەيلى.

ــ مەيلى، ئەتىگىچە.

بىراق، قورۇدىن چىقىپ كېتىۋېتىپ تاشتانئافغان خە-يالچان بولۇپ بىر نەرسىنى ئېيتالماي قالغاندەك توختاپ قالـ-دى. راستلا شۇنداق بولۇپ چىقتى. ئۇ يەنە قايتىپ كەلدى:

ــ توختاپ تۇرە، ئارسىن، يەنە بىر مىنۇت ۋاقىتىڭىنى ئالاي.

ــ ماقۇل، بىر نەرسە دېگۈڭ بارمۇ؟ ئۇقۇپ تۇرۇۋاتىمەن.

ــ بىز بىرەر يەرگە بېرىپ سۆزلىشەيلى. بىلەمسەن، بىز ئۇچۇن ئېيتقاندا سەن ئۆز كىشىمىز، ھەممىمىز مۇشۇ يەر-لىكىمىز، تۇيۇقجارلىقىمىز، ئەرەبلەر نېمىتى، بىزنىڭ تاغلىرى-مىزدا ئوۋ ـ شىكار قىلىپ كېتىدۇ شۇ، لېكىن بىز نېمە قە-لىشىمىز كېرەك؟ ــ بۇنى ئۆزىمىزدىن ئويلاپ بېقىشىمىز كېرەك. شۇڭا يىلپىزلارنى قورشاپ بېرىدىغان بەشىمىز سې-نىڭ بىلەن بىر يەرگە جەم بولۇپ ئىچ ـ قارنىمىزنى تۆكۈپ سۆزلىشىپ باقساق دېگەن يەرگە كەلدۇق. بۇنداق پۇرسەت قا-

چان يەنە بىر قېتىم كېلىدۇ، ئۇنى كىم بىلىدۇ؟ يەنە باشلىق ـ
نىڭ بۇيرۇقى بويىچە ساقىمۇ بىر ئات تەييارلاپ قويىدۇق، سەد ـ
مۇ ئەرەب مېھمانلار بىلەن بىرگە چاپىسەن ـ دە. سېنىڭ ئېـ ـ
تىڭ ناھايىتى ياخشى ئات، ئۇنى سەن پاتلا كۆرسەن، ئېگەن ـ
جابدۇقلىرىنىمۇ تاللاپ قويدۇق. ئەلۋەتتە، باشلىق بۇيرۇغانىنى
سۆزسىز بەجا كەلتۈرىمىز ـ دە! ئاتنى كۆرسىتەيلى، مىنىپ
كۆرۈپ باق، ئاندىن ئازراق چاي ئىچىشىپ پاراڭلاشساق...

ـــ بولىدۇ، تاشئافغان، كەل ئولتۇرايلى، سۆزلىشەيلى. بىراق قاچان؟ ۋاقىتنى توغرىلايلى. بىزنىڭ سودا پىلانىمىز ناھايىتى زىچ ئورۇنلاشتۇرۇلغان، شۇڭا باشلىق بىلەن سۆزلەـ ـشىپ ئۇنىڭ ماقۇللۇقىنى ئېلىش كېرەك.

ـــ مانا، مانا، ئەتە ۋاقتىڭ بارمۇ؟ ئەرەبلەر ئاينىڭ ئون يەتتىسى كېلىدۇ، بۈگۈن ئون ئىككىسى ئۆتۈپ كېتىۋاتىدۇ. ئەتە ئۈچرىشىشىمىز كېرەك، ئۇنداق بولمىغاندا ئولگۈرەلمەي قالىمىز. تاغقا كېتىپ قالىمىز. ئىش چاپتىن كۆپ، ئەھ، بارى ـ يوقى ئىككى ئەرەب كېلىدىكەن، بىز بولساق ئايلىمىز بو ـ يىچە ھەرىكەتكە كېلىپ تەييارلىق كۆرىمىز... مەيلى، بەشىمىز كۈتىمىز، قويغىنا، يىگىتلەرنىڭ سېنىڭ بىلەن مېنىڭدىنمۇ بەكرەك كۆرۈشكۈسى كېلىپ تۇرىدۇ.

ـــ ماقۇل، مەن باشلىق بىلەن سۆزلىشەي.

ـــ سۆزلەش، بىراق پەقەت سىنىپداشلىرىم بىلەنلا كۆـ ـرۈشمەن دېگىن. يەنە ئېسىڭدە بولسۇن، بىرئاز يېمەي ـ ئىچـ ـمەي ئولتۇرۇشمۇ مۇمكىن ئەمەس، ئەمما ئۇنى كېيىنكى نۆـ ـۋەتكە قالدۇرايلى، بىز بەشىمىز مۇشۇنداق قارارغا كەلدۇق، ھازىر ئۇنىڭدىنمۇ مۇھىم ئىشلار بار.

ـــ خاۋاتىرلەنمە، تاشئافغان، مېنىڭمۇ ئانچە ئىچكۈم يوق (تېخى يېقىندىلا «ياۋرو ـ ئاسىيا» مېھمانسارىيىدا ئۆزىنىڭ بىر ئىستاكان ۋوتكىنى بىراقلا ئىچىۋەتكىنىنى ئېيتىپ بىر

ماختىنىۋالغۇسىمۇ كەلگەنىدى، لېكىن بۇ ۋەقەنىڭ ئارقىسىدىكى ھېلىقى ئادەمنى ئېسىگە ئالدى ـ دە، غەزەپلىنىپ ئۆزىنى بېسىۋالدى). ئەلۋەتتە ئولتۇرۇپ پاراڭلىشىشىمىز كېرەك، تەكتۈشلارمىزغۇ بىز، بىر مەكتەپتە ئوقۇغان.

ــ راست، ئارسىن، بىز بەشىمىزنىڭ ئىچىدە بىرەيلەن ئوقۇتقۇچى بولغان، ئۇنى سەنمۇ تونۇيسەن، ئىسمى سەكسەن. ئېسىڭدىمۇ، بىز ئۇنىڭغا «ساقساغاي» ــ «قامغاقباش» دەپ چاقچاق قىلاتتۇق. كېيىن ئۇ دارىلمۇئەللىمىنده ئوقۇپ تەربىيە ئوقۇتقۇچىسى بولغان.

ــ توغرا، ئېسىمده، ئەلۋەتتە ئېسىمده.

ــ شۇ، سەكسەن ــ قامغاقباش ھازىر ئات باقىدىغان ئادەم بولۇپ قالدى، ئوقۇتقۇچىلىق قىلىپ تاپقان پۇلى بىلەن جان باققىلى بولامتى.

ئارسىن ئۇنچىقمىدى، ئېيتقۇدەك سۆزى يوق ئىدى. تاشىتانئافغان بولسا ھاياجانلىنىپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى:

ــ سەكسەن بەك ياخشى ئادەم، بىراق تەقدىر ئۇنى راسا قىينىدى. سودىگەرچىلىك قىلىپ ئىككى يىل تەرەپ ـ تەرەپكە چاپتى. ئەلۋەتتە ئاز جاپا تارتمىدى. كەلگىنە، ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇپ ئازراق پاراڭلىشايلى، سەكسەننىڭ ئىشىنى دەپ بېرەي. چىداپ قۇلاق سېلىپ ئاڭلاپ قويغىنا.

ــ مەن تەييار، كەل، ئولتۇرايلى.

ــ سەكسەن بىر ئىشنى بىلىدىكەن، ھېكايە دېسەڭ ھېكايە ئەمەس، زادى... بىراق ئېيتىپ كەلسەڭ خۇددى سوتتا قەسەم بېرىپ پاكىت سۆزلىگەندەك.

ــ قانداق ھېكايە ئىكەن ئۇ؟

تاشىتانئافغان بىردەم جىم بولۇپ قالغاندىن كېيىن سۆزىنى داۋاملاشتۇردى:

ــ قارا، تۇرمۇش سودىگەرلەرنى نەلەرگە ئاپارمايدۇ،

سەكسەن ئېھتىمال ھەر خىل رىۋايەتلەرنى ئاڭلىغان بولۇشى مۇمكىن، ئەمدى ئۇ ئۆزى بىلىدىغاندەك ئېيتىپ يۈرىدۇ. نېمە ئۈچۈندۇر ئۇ نېفىت چىقىدىغان ئەرەب دۆلەتلىرىگە تىنسىپەتەن قىتىغىرلىق قىلىدىكەن، جەنىنەتتە ياشايدىغان ئاشۇ ئەمرلەر-نىڭ ھەممىسىگە ناھايىتى ئۆچ ئىكەن. ئۇنىڭ سۆزى بىلەن ئېيتقاندا، ئۇلار نېفىتقا تايىنىپ پارازىتلاردەك تۇرمۇش كەچۈ-رەرمىش، نېفىتنىڭ باھاسى ئۆرلەپ كەتكەچكە، ئۇلارنىڭ ھەم-مىسى سارالىڭ بولۇشۇپتۇ. ئۇنىڭ ئېيتىشىچە، ئۇلار يەرشارىنىڭ قېنىنى شوراپ، يەردىنلا قاتتىق بېيىپ كېتىۋېتىپتۇ.

— ھىم، بۇنداق ئەھۋالنى ھەممە ئادەم بىلىدۇ، پۈتۈن دۇنيا بىلىدۇ، — دېدى ئارسىن سامانچىن، — نېفىت دولـلار-لىرى مارش توۋلاپ شىددەت بىلەن ئىلگىرىلىمەكتە، غەلىبە-سىگە تەنتەنە قىلماقتا. دەل شۇنداق. ئەرەب بايلىرىنىڭ خىيا-لىغا كەلگىنىچە ئىش قىلىدىغانلىقى بىزدەكلەرنىڭ چۈشىگە-مۇ كىرمەيدۇ. بىلەمسەن، ئۇلار ئەڭ قىممەت ماشىنا بىلەن بەيگە ئۆتكۈزىدىكەن — قەيەردە دېمەمسەن — سەھرايى كەبىر-دە.

— سەھرايى كەبىردە؟! — ئارسىن ھەيران بولدى، — ئۆلگۈرلەر، بۇنداق ئىشنى ئاڭلىماپتىمەن! ئەلۋەتتە، تاغلاردا ماشىنا بەيگىسى ئۆتكۈزۈش ھەۋەسكارلىرى بار ئەمەسمۇ، سەھرايى كەبىردە ماشىنا بەيگىسى ئۆتكۈزۈش تېخىمۇ تەسىر-لىك بولسا كېرەك.

— شۇنچىلىك بولسىغۇ مەيلىغۇ! ئويلاپ باققىنا ئارسىن، بۇ توغرۇلۇق قامغاقباش بىزگە ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەنلەرنىڭ سۆزىنى ئېيتىپ بەردى، تېلېۋىزورلاردىمۇ كۆرسەتتى — بىز ھەممىمىز ھاڭۋېقىپ قارىشىپلا قالدۇق! بەيگىگە چۈشكەنلەر ھەيدىگەن جىپ، ئاھ بۇ قانداق جىپ دېمەمسىلەر، بۇنداق جىپ توغرۇلۇق بىز ۋاقتىنچە ھېچنىمىنى ئاڭلىمىدۇق، ھەتتا بىز-

نىڭ باشلىنىشى ماشىنىسىمۇ ئاشۇ ياقتىن ئېلىنغانىكەن. ئېھتىمال، ئەرەب بىرلەشمە خەلىپىلىكىدىن ياكى كۈۋەيتىتىن... بۇ بەيگىگە چۈشكەنلەر ئادەتتىكىچە ئويىنغىلى چىقمانلار ئەمەسكەن. ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ دەرىجىدىن تاشقىرى جىپىلىرىنى ھەيدەپ ئۆلەر ـ تىرىلىشىگە قارىماي چاپىدىكەن، قۇرام بارخانلىرى ئۈستىدە قوغلىشىدىكەن، بىردەم چوڭقۇر ئازگالغا چۈشۈپ كەتسە، بىردەم ئېتىلىپ يانتۇلۇقتا چىقىپ قالىدىكەن، خۇددى تاختايغا دەسسەپ تۇرۇپ ئوكيانىدىكى دولقۇندا يۈگۈرگەندەك، نېمە دەيتتى ئاۋۇ سىراڭ تاختاينى؟

ـــ دولقۇن يېرىش تاختىيى دەمدىكىن ئۇنى. ئۇنىڭدىن كېيىن؟

ـــ ھە، بەلگىلەنگەن يەرگە ئەڭ ئاخىرىدا كەلگەن جىپ يارىماس جىپ دەپ قارىلىپ جازالىنىدىكەن، ئۇلار شۇنداق قىلىدىكەن. ئويلاپ باققىنا نېمىش قىلىشىدىكىن، ئويۇن ـ تاماشا ئۈچۈن، قاقاھلاپ كۈلۈشۈپ، يارىماس جىپنى بېنزىن چېچىپ كۆيدۈرۈۋېتىدىكەن ـ دە، ئۆزلىرى چۈقان كۆتۈرۈپ ئۈسسۈل ئويناپ كېتىدىكەن، ئۇتتۇرۇۋەتكەنلەرمۇ ئۇلار بىلەن بىللە خۇشال سەكرىشىپ، بىر ـ بىرىگە شامپان چېچىپ ئويناشىدىكەن. ئۇلارنىڭ ھەربىكەتلىرى ئەڭ يامان ئالۋاستىنىڭ ھەربىكەتلىرىگە ئوخشاپ كېتىدىكەن. يەنە ھېچنېمە بىلەن كارى يوق، ئەتىسى ئۆزىگە يەنە يېڭى بىر جىپ سېتىۋالىدىكەن. ئۇلار ئۈچۈن بۇ ئەرزىمەس نەرسە، ئۇنىڭ ئۈستىگە كۆڭۈل ئېچىشىمۇ ئېلىشىدۇ. ئۇلار ھازىر بىر زامانلاردىكى مۇشۇ قۇمۇلۇقتا بىچارە تۆگىلىرىنى مىنىپ ئۇياق ـ بۇياققا چېپىپ يۈرگەن، قۇمغا كۆمۈلۈپ قالمايلى دەپ ئەنسىرەپ، تۆگىلىرىمىز يىقىلىپ قالمىسىكەن دەپ دۇئا ـ تىلاۋەت قىلىدىغان بەدەۋلەردىن ئەمەس. چۈنكى، ئارسىن، ئۇلارنىڭ نېفىت قۇدۇقلىرىدىن ئېتىلىپ چىقىۋاتقان مىليون ـ مىليون دوللارنىڭ

هېسابى يوق. يەر يۈزىدە نېمە ئۈچۈن مۇشۇنداق بولمىدۇ؟ بۇ نىڭغا ھېچكىمنىڭ جاۋاب بەرگۈسى يوق ــ بەزىلەر پىكاپلىرىنى كۆيدۈرۈپ خۇشاللانسا، بەزىلەر، ئېيتايلۇق، بىرلەر بالىلىرىمىزغا مەكتەپكە كىيىپ بارغۇدەك ئاياغ كىيىملىرى مەيۋاتمىز.

ــ چۈشىنىمەن، ــ دېدى ئارسىن پەس ئاۋازدا.

تاشئافغانىنىڭ ئاخىرقى بىر سۆزى ئۇنىڭ يۈرىكىنى ئېچىشتۇرۇۋەتتى ۋە ئۇنى بىئەپ ھالغا چۈشۈرۈپ قويدى. ئۇ مۇنداق گەپنى كۈتمىگەن، پەقەت ئادەتتىكىدەكلا پاراڭلىشار ئىدى دەپ ئويلىغان. ئاخىر ئۇ ھاياجانلىنىپ كەتكەن تاشئافغانغا تەسەللى بېرىپ مۇنداق دېدى:

ــ خاتىرجەم بول، دوستۇم، ئالدىرىما. مەن چۈشىنىمەن، مۇنداق قىلىش كەتمەيدۇ... بىر كۈنى بولمىسا بىر كۈنى ئۇلار بەدەل تۆلەيدۇ، ياشاشنىڭ ساۋاقلىرى كۆپ.

ــ ماڭا نېمىتى! مەن ئۆزۈمنى باشقۇرالايمەن. ئەمدى سەن قامىغاقباشنى بىر كۆرسەڭ، ئۇ بۇ تۇغرۇلۇق گەپ قىلغاندا ھاۋاغا مۇشت ئېتىپ كېتىدۇ. ئۇ بۇ دۇنيادىكى ناھەقچىلىككە شۇنچىلىك ئۆچكى، ئۆزىنى باسالماي قالىدۇ. سېنىڭدىن يوشۇرۇشنىڭ ھاجىتى يوق، بىز بەزىدە ئۇنىڭغا ئىككى سەر ئىچكۈزۈپ قويىمىز.

ــ ھەئە، ئەلۋەتتە. بىراق بىزمۇ بەك مۇبالىغە قىلىۋەتمەيلى، ــ دېدى ئارسىن ئۇنىڭ مۇرىسىنى قېقىپ، ــ مەن ئۇ ئەللەردىكى كىشىلەرنى ئاساسەن نورمال، بايلىقىدىن ماشىنا كۆيدۈرۈپ ئوينىغۇچىلارنى بولسا مۇناقىلا يىغىلىپ قالغان ئادەملەر دەپ ئويلايمەن. ئۇلارغا خۇدا تارازا. بىراق، قارىغىنا، بىزمۇ ئۇلاردىن بىرئاز نەپكە ئېرىشمىز: يىلىپىز ئوۋ ــ شىكارى ئوبدان بولسىلا، بىز ھەممىمىزمۇ خېلى بىر نېمىگە ئىگە بولۇپ قالىمىز.

— هەئە، ئەگەر مۇشۇنداق بولسا، ئەمدى بىزنىڭ باشلىـ
قىمىزنىڭ مۇشۇنداق قابىلىلىقىدىن، ھەممىمىزگە مۇشۇنداق
سودا ئاپپاراتى تەشكىل قىلىپ بەرگەنلىكىدىن بولغان بولىدۇ.
كۆرىمىز. ئۇۋچىنىڭ بەختى شامالغا ئوخشاش، تۇتۇۋالغىلى
بولمايدۇ.

ئۇنى قوللاش مەقسىتىدە ئارسىن سامانچىن چاقچاق قىـ
لىپ قوشۇمچىلىدى:

— بىز يىلپىزلىرىمىزغا رەھمەت ئېيتىساق ۋە چوڭقۇر
تەزىم قىلساق بولىدۇ. ئۇ تاغدا بولمىسا ئوۋ ـ شىكار دېگەن
نەدە. بەكتۇر ئاغىنىڭ توختامىمۇ بولمايتتى ـ دە!

— بۇنىسى راست، — دېدى تاشئافغان ناھايىتى ئەستايىـ
دىللىق بىلەن، — نەتىجە شۇ بولدىكى، بىز يىلپىزلارغا ساتـ
قۇنلۇق قىلىمىز... نېمە ئامال؟ ئۇلار بىلەن توختام تۈزەلمەيـ
سەن.

— قارا گېپىڭنى! — دېدى ئارسىن سامانچىن قاقاھلاپ
كۈلۈپ، — يىلپىزلار بىلەن توختام تۈزۈش دېگەننى ئاڭلاپ
باقماپتىكەنمەن. قالتىس! ياخشى، رەھمەت ساڭا. ئەمدى ئارام
ئالايلى، OK؟

— OK! سېنىڭ ۋاقتىڭغا ئازراق دەخلى يەتكۈزۈپ قويـ
دۇم. كۈنمۇ كەچ كىرىپ قالدى. دەم ئال،بىراق ئۇنتۇما، ئۆتۈـ
نۈپ قالاي، ئەتە كۆرۈشەيلى. بىز ئېتىڭنى يېتىلەپ كېلىمىز.

— ماقۇل، تاشتانئافغان، شەھەردە بۇنداق ئىشنى ئات
كۆرۈش مۇراسىمى دەپ ئاتىشىدۇ.

— مانا، مانا، ئات كۆرۈش مۇراسىمى... باشلىققا مۇـ
شۇنداق دەپ مەلۇم قىلىمىز: ئات كۆرۈش بولىدۇ دەپ، — ئاڭـ
دىن كېيىن ئۇ خوشلىشىپ تۇرۇپ سورىدى، — سېنىڭ ئات
مىنگەندە كىيىدىغان ئۆتۈكۈڭ بارمۇ؟ بولمىسا بىز تاپىمىز.

— خاتىرجەم بول. مەن نېمىگە كېلىۋاتقىنىمنى بىلگەچـ

كه قايسى ۋاقىتلاردىدۇر كىيگەن بىر كونا ئۆتۈكۈمنى ئالغاچ كەلدىم. يىللار بويى تاشلىنىپ تۇرغان ئۆتۈك ئىدى.

* * *

كۇن ئاخىرلىشىپ قالاي دېگەن چاغدا، كۇندۇزى چارچىغان ئارسىن سامانچىن تۇغقانلىرى ئۆيىنىڭ بۇلۇڭىغا سېلىپ قويغان تۆشەككە چىقىپ ياتاي دەپ تۇرغاندا، ئۇنىڭ يانفونى سايراپ كەتتى. ئۇنىڭغا بەكتۇر ئاغىدىن تېلېفون كەلگەنىدى. ئۇ، مەن ئەرەب مېھمانلار بىرىنچى كۇنى قونىدىغان تاغ ئارىسىدىكى داستۇرخان ئويمانلىقىدىن تېلېفون بېرىۋاتىمەن دېدى. دالا قونالغۇسى ئۇيۇشتۇرۇش بولۇپمۇ مۇنداق دەرىجىدىكى مېھمانلار ئۈچۈن ئېيتقاندا ئۇنداق ئاسان ئىش ئەمەس، ئەلۋەتتە. ئۇلار ئەتىسى چۈشتىن كېيىن كۆرۈشۈشكە كېلىشىۋالغاندىن كېيىن ئادەتتىكى خىزمەتلىرىنى باشلىۋەتتى. ئۇچ كۇندىن كېيىن ئەۋلىيائاتا ئايرودورتىغا بېرىپ ئوۋ - شىكارچى مېھمانلارنى كۇتۇۋېلىش ئىشىنى مۇزاكىرە قىلىشى كېرەك. ئۇلار يېتىپ كەلگەندىن باشلاپ ئارسىن كېچە - كۇندۇز ئۇلار بىلەن بىللە بولۇشى كېرەك. بۇمۇ ئوخشاشلا ئاسان ئىش ئەمەس؛ ئوۋ - شىكار ئىشىنى دېمەيلا قويايلى، يەنە ئۇلارنىڭ قانداق ئادەملەر ئىكەنلىكىنى، خۇلق - مىجەزىنى، قىزىقىشىنى بىلىشى كېرەك.

قىسقىسى، ئارسىن سامانچىن ئۆز ۋەزىپىسىنى چىن دىلىدىن ئوبدان ئورۇنلاشقا تەييار. ئۇ تېلېفوندا سۆزلىشىپ بولۇغاندىن كېيىن ئۇخلاشقا ياتتى ۋە بىردىنلا تاشئافغان بىلەن قىلىشقان گەپلەرنى ئەسلەپ كەتتى. ئۇ نېمە ئۈچۈن مۇنچىۋالا هاياجانلىنىپ كەتتى؟ قىزىق...

تاغنىڭ ئىچكىرىسىدە، ياز كۇنلىرىنىڭ مۇشۇ ۋاقتىدا قار

بىلەن قاپلانغان تاغ چوققىلىرى بىلەن تاغ تىزمىلىرى ئوتتۇ-
رىسىدىكى جىلغىلاردا قاراڭغۇ چۈشۈپ كەتكەن ۋە قىش كۈن-
لىرىدىكىگە ئوخشاش سوغۇق ۋىژىلداپ تۇراتتى. بۇ يەردە تۇ-
رۇۋاتقان جان ـ جانۋارلارنىڭ ھەممىسى تىرىكچىلىكىنى ئە-
تىگىچە توختاتقانىدى. تىنچلىنىش كېرەك ـ تە. بۇ يەردە تەبە-
ئەتتىكى ھەممە نەرسە بۇ تىنچلىققا ماسلىشىشقا كېلىشكەن
ـــ تاغ چوققىلىرىغا ئارتىلىپ، يېقىنلا يەردە تۇرغاندەك تۇيغۇ
بېرىدىغان يورۇق يۇلتۇزلار ئاسماندا ۋالىلداپ كەتتى، بۇلۇتلار
توپلىشىۋالماي، يامغۇرنىڭ بىرەر شەپىسىنى بىلدۇرمەي تاغ
ئېتەكلىرىگە يېيىلىشتى، شارقىرىغان دەريالار تىنچلىنىپ
قالدى. ئەمدى ئۇزۇنگىلەش تاغ تىزمىسىنىڭ بەللىرىدە شامال
غۇيۇلداشقا باشلىدى. تاشلىۋېتىلگەن ئوقيىلىپزمۇ ئۆزىنى
دالدىغا ئېلىش، دەم ئېلىشقا مۇۋاپىقراق بىر جاي تاللاش ئۈ-
چۈن قورام تاشلار ئارىسىدا ئۇيان ـ بۇيان مېڭىپ يۈردى. بە-
چارە بۇ بەلدىن ئاشالمىدى. ياز ئۆتۈپ كەتتى، ئۇ بولسا بۇ
يەرگە كېلىدۇ، بىردەم ئايلىنىدۇ، غايىب بولىدۇ، ئاندىن يەنە
پەيدا بولىدۇ. بۇ دورەمۇ مۇشۇ يەردە تۇنىمەك بولدى. توقاي-
لىقتا ئۇچار ـ قاناتلارنىڭ جىم بولۇشماي ئۆزئارا ھەر خىل
ۋىجىرلىشىپ كېتىشلىرى ئۇنىڭغا ياقمىدى. كېچە مۇئەككىلى
دەپ نام ئالغان مۇشۇكيا‌پىلاق ئۇلارغا ئاچچىقلىنىپ قانىتىنى
قېقىپ قويدى، ئۇلار بولسا بۇنىڭغا پىسەنتىمۇ قىلىپ قويمە-
دى... ئۇنىڭدىنمۇ بەكرەك ئوقيىلىپزنى پۇشايمان قىلدۇرغىنى
يىراقتا ئادەمنىڭ توۋلىغان ئاۋازى بولدى. بۇ ئاۋاز نەلەردىن
كېلىۋاتىدۇ؟ بۇ ئەتراپتىكى تاغلاردا كېزىپ يۈرگىنى دەل شۇ،
غايىب بولغان كېلىننىڭ پەيدا بولغىنىنى ئوقيىلىپز بىلمە-
چۇ. «نەدىسەن؟ نەدىسەن؟ جاۋاب بەرگىنە! بۇ ـــ مەن، غايىب
بولغان كېلىن، مەن سېنى چاقىرىۋاتىمەن، مەن سېنى ئىزدەپ
يۈرۈۋاتىمەن، نەدىسەن؟ قەيەردىسەن؟» بۇ قېتىم غايىب بولغان

كېلىن يىغلىدى، توۋلىغاچ يىغلىدى: «ئوھوي، ئوھوي، ئەمدى قانداق قىلغۇلۇق؟ قانداق قىلىمىز؟ ئوھوي، ئوھوي، ئەمدى قانداق قىلىمىز؟ قانداق قىلغۇلۇق؟» غايىب بولغان كېلىن نېمىدىن بۇنچىۋالا قورقۇپ كەتتى؟ غايىب بولغان كېلىن گويا بىرنېمىنى بىلگەندەك قىلاتتى.

ئوقيىلىپىز غايىب بولغان كېلىننىڭ ئازابلىنىۋاتقانلىقىغا ۋە بىرنېمىدىن قورقۇۋاتقانلىقىغا چىدىماي كەتتى ـ دە، ئور ـ نىدىن تۇرۇپ چىغىر يول بىلەن باشقا تەرەپكە كەتتى... غايىب بولغان كېلىننىڭ ئازابى بىلەن ئۇنىڭ نېمە ئىشى؟ بىرلا خۇداغا مەلۇم...

7

ئەسلىدە بۇ بىرلا خۇداغا ئەمەس، مەيلى بىۋاستە بولسۇن ياكى ۋاستىلىك بولسۇن، يەنە باشقىلارغىمۇ مەلۇم ئىكەن. بە ـ زىلەر يىراق ـ يىراقلاردا، غايىب بولغان كېلىن تۇرغان يەر ـ لەردە ـــ تۇيۇقسىز تاغلىردا تۇرۇپ ئوقيىلىپىزنى ئۇۋلاشنى پىلانلاپ يۈرگەنىكەن.

بۇگۈن ئارسىن سامانچىن ئەتىگەنلا ئورنىدىن تۇرۇپ سا ـ قلىنى ئېلىپ، يۇز يىلدىن ئاشقان قول يۇغۇچنىڭ ئالدىغا كېلىپ يۇز ـ كۆزىنى، بويۇنلىرىنى يۇدى. پاكىز لۆڭگە بىلەن ھۇزۇرلىنىپ تۇرۇپ يۇز ـ كۆز ۋە بويۇنلىرىنى سۈرتكەندىن كېيىن ھويلىغا چىقىپ بىردەم ئاپتاپسىنىپ كەرەي دەپ دې ـ رىزىدىن قارىغىندا ھاۋانىڭ تولىمۇ ياخشىلىقىنى، يىراقتىكى تاغ چوققىلىرى ۋە يېقىنراقتىكى تاغ باغرىنىڭ خۇددى رەس ـ سامنىڭ قولىدىن چىققان سۈرەتتەك تولىمۇ ھەيۋەتلىك، چىرايلىق بولۇپ كەتكىنىنى كۆرۈپ تۇرغىنىدا يانفونى جە ـ

رىڭلاپ كەتتى. بۇ چوقۇم بەكتۇر ئاغا تۇنۇگۈنكى پاراڭنى داۋاملاشتۇرايلى دەپ قىلغان تېلېفون دەپ پەرەز قىلىۋىدى، ئويلىمىغان يەردىن تېلېفوندىن ساپ ئىنگلىزچە سۆزلىگەن ئاۋاز كەلدى. بۇ يەرلەردە، تاغنىڭ ئىچكىرىسىدە بۇنداق ئىشنىڭ بولۇشىنى ئارسىن ئويلاپمۇ باقمىغانىدى.

ئاۋاز تېتىك، روھلۇق بولۇپ، سۆزلىشىشكە قىزىقتۇرۇپ تۇراتتى:

ــ خەيرلىك سەھەر! سىلەر تەرەپتە ھازىر سەھەرغۇ دەيمەن؟ كەچۈرۈڭ، سىز ئارسىن سامانچىن ئەپەندى بولامسىز؟

ــ ھەئە، ھەئە، مەن شۇ. سىز كىم بولىسىز؟

ــ سىزنىڭ كەسپىدىشىڭىز دېسەممۇ بولىدۇ ــ مەن ھەسەن ئەپەندىنىڭ خەلقئارالىق ئالاقە ئىشلىرىغا مەسئۇل كاتىپىمەن، ئىسمىم روبېرت، تولۇقراق ئېيتسام بوب لوكاس. تونوشۇپ قويايلى. ئىنگلىز تىلىغا، بايقىشمچە، خېلىلا ئۇستا ئىكەنسىز، سىز بىزنىڭ شۇ يەردىكى ئاھالە بىلەن ئالاقە قىلىشىمىزدا ۋاستىچى بولۇپ بېرىسىز ــ دە. بىز سىلەر تەرەپكە ئوۋ ــ شىكار قىلىشقا بارىمىز دەپ ئايروپىلانغا چىقىش تەييارلىقىنى قىلىۋاتىمىز. گېپىمنى ئۇقتىڭىزمۇ؟

ــ ناھايىتى ئېنىق. دۇرۇس، مەن ئەلۋەتتە سىلەرنىڭ ئوتتۇراڭلاردا ياخشى تەرجىمان بولۇشقا تىرىشىمەن. سىز ھازىر قەيەردىن تېلېفون بېرىۋاتىسىز، ھۆرمەتلىك بوب؟

ــ قەيەردىن دېگىنىڭىز نېمىسى، ھۆرمەتلىك ئارسىن! ئەرەب بىرلەشمە خەلىپىلىكىدىن، سىز بىلىسىز ــ دە ــ مېھمانلار دوختۇرلىرى بىلەن ئاشپەزلىرىگىچە، ھەمراھ بولۇپ باردىغان چوڭ بىر توپ ئادەملىرى بىلەن باردۇ. شۇنداق قىلىپ تەييارلىق قىلىۋاتىمىز.

ــ ناھايىتى ياخشى. بىزمۇ تەييارلىق قىلىۋاتىمىز. سىزنىڭ بۇ تاغلىق رايونىمىزغا تېلېفون بېرىشىڭىز بىز ئۈچۈن

كۆتۈلمىگەن چوڭ سوۋغات. بىزنىڭ بۇ يەردىنمۇ سىلەر تېلې-
فون بېرەلەمسىلەر؟ سىلەر، كەچۈرۈڭ، قانداق قىلىپ بېرەلەيسىلەر، بوب؟

ــ بەكمۇ ئاددىي ئىش، ھۆرمەتلىك ئارسىن! بۇ سۈنئىي ھەمراھلىق ئالاقە. بىز ئالەم ئوربىتىسىدىكى ئۆزىمىزنىڭ سۈنئىي ھەمراھلىق ئالاقىمىز ئارقىلىق خالىغان يەردىن دۇنيانىڭ ھەرقانداق بۇلۇڭ ـ پۇچقاقلىرىغا تېلېفون بېرەلەيمىز. ھەر ۋاقىت، ھەر جايدا ۋە ھەر يەردىن بولسىمۇ. مانا ھازىر مەن سىز بىلەن سۆزلىشىۋاتىمەن، سىز يىراق ئاسىيانىڭ تاغلىق رايونىدىن جاۋاب بېرىۋاتىسىز، ئەمدى سىلەرنىڭ ئاق يېلپىزىڭلارنىڭ سۈنئىي ھەمراھلىق ئالاقىنىڭ ئۇلار ئۈچۈنمۇ خىزمەت قىلالايدىغانلىقىدىن ــ ئۆۋ جەريانىدا بىزنى ئۇلار بەلەن يۈز كۆرۈشتۈرەلەيدىغانلىقىدىن خەۋىرى يوق. ھە مەن بۇنى چاقچاق قىلىپ دەۋاتىمەن، كەچۈرۈڭ.

ــ ھېچقىسى يوق، ھۆرمەتلىك بوب، چاقچاقنىڭ زىيىنى يوق. ئاق يېلپىزلار بىلەن ئۈچرىشىش ھامان ئەمەلگە ئاشىدۇ.

ــ ئەلۋەتتە. ئۆۋ ـ شىكاردا ئەڭ مۇھىمى كۆپرەك ئولجىغا ئېرىشىش. ئاق يېلپىزلار بولسا يولۋاسلارغا ئوخشاش بىرلەپ سانىلىدىغان تاۋار. سانى قانچە كۆپ بولسا پايدا شۇنچە زور بولىدۇ. ئەرەب مېھمانلار ئۈچۈن ئېيتقاندا، ئۆۋ ـ شىكار قىلىش بىر خىل ھەربكەت، بىزنىڭ كۆپچىلىكىمىز بىلەن سىلەرنىڭ كۆپچىلىكىڭلار بۇنى چۈشىنىمىز، بۇنىڭ ھەممىسى ئۆۋچىلىقتىن قىلىنىدىغان كىرىم بىلەن مۇناسىۋەتلىك. ئاق يېلپىزلارنىڭ تېرىلىرى كۆپرەك بولسۇن! بۇنداق بولسا بىزگىمۇ، سىلەرنىڭ «مەرگەن» ئۆۋچىلىق شىركىتىڭلار ئۈچۈنمۇ ياخشى. ئۇنىڭ شۇ زاماتلا ئاتتىق چىقىدۇ.

ــ ھەئە، بوب، ئەلۋەتتە.

ئەمما ئۇ ئىچىدە ئويلاپ كەتتى: قارىغىنا، ئۇچۇر تېخنى-

كىسى ھازىر ھەتتا ياۋايى يىرتقۇچلارغىچە يېتىپ بېرىپتۇ، ئۇلارنىڭ ئۇۋلىرىنى ئالەمدىن رازۋېد قىلىپ تېپىۋالالايدىغان بولۇپتۇ. چوڭ تاغ ئېچىدىكى يىرتقۇچلار سۈنئىي ھەمراھلىق ئالاقىنىڭمۇ ئۆزلىرى ئۈچۈن پايدىلىق بولمىغان تەرەپتىن خىزمەت قىلىدىغانلىقىنى نەدىمۇ خىيالىغا كەلتۈرۈپ باقـ سۇن...

ئاخبارات كاتىپى روبېرت لوكاس بەك سۆزمەن ئادەم ئىكەن، كۆرۈشمەي تۇرۇپلا ئادەمدە ياخشى تەسىر پەيدا قىلىپ قويدى. ھەر خىل مۇلازىمەت ۋە ئوۋ - شىكارچىلارنىڭ جابدۇقلىرىنى ئېلىپ يېتىپ باردىغان ئىشلىرىغا ئوخشاش ئىشلار توغرىسىدىمۇ گەپ بولدى. مېھمانلار چۈشۈپ كېلىدىغان ئايروپىلانمۇ ئۇلارنىڭ يۇقىرى دەرىجىسىگە يارىشا «بوئىڭ 737» ئىكەن ۋە ئايروپىلان خادىملىرىمۇ ئەڭ سەرخىللىرى ئىكەن.

ئارسىن سامانچىن ئېلىنغان ئۇچۇرلارنىڭ بەزىلىرىنى باشلىق بەكتۇرغا يەتكۈزۈش ئۈچۈن دەپتىرىگە يېزىۋالدى، ئۇلارنىڭ ئۇچرىشىشى باشلىق داستۇرخان قونالغۇسىدىن قايتىپ كېلىدىغان كۈنىگە ئورۇنلاشتۇرۇلدى. باشلىق قايتىپ كەلگەندىلا ئۇقتۇرمەن دەپ ۋەدە بەرگەنىدى.

بۇ ئارىلىقتا تاشئافغان قاتارلىق بەش كىشى بىلەن كۆـ رۈشۈشكە بولاتتى، ئۇلار سەن مىنىدىغان ئاتنى ئەكېلىمىز، دوستانە ئۇچرىشىمىز دېيىشكەنىدى، ئارسىن سامانچىن ئۈچۈن ئېيتقاندا بۇ ئۇچرىشىش ناھايىتى مۇھىم ئىدى، بۇ ئۇلارنىڭ ھەممىسىنىڭ ساۋاقداش بولغانلىقى ئۈچۈنلا ئەمەس: ئۆزى، تاشئافغان، قامغاقباش ئۈچەيلەن بىر سىنىپتا ئوقۇغانىدى، باشقىلىرى بەلكىم ئىككى - ئۈچ ياش كىچىكتۇ. ئەڭ مۇھىمى ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئۆز ئادەملەر ئىدى. ئەينى يىللىرى بىر مەكتەپ پارتىسىدا ئولتۇرغانلاردىن ئىدى. دۇرۇس، مەكتەپ

ئۆگزىسىنىڭ رەڭگى ئۆچۈپ كېتىپتۇ، بەزى يەرلىرى ئولتۇ-رۇشۇپ كېتىپتۇ، ئۇ ئۇلۇشكۇن يېنىدىن ئۆتكەندە دىققەت قىلىپ ئۆتكەندى. بىراق، نېمىلا دېگەنبىلەن ئانا مەكتەپ دېگەن ئانا مەكتەپ ـ تەا ئەمما بۇ باشقا مەسىلە...

شۇ كۈنى ئەتىگىنى تاشئافغان بىلەن قامغاقباش سەكسەن ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشكىلى كەلگەن چاغدا ئۇ ئەنە شۇنداق ئويلىغان. لېكىن، تاشئافغان ئىككىسىنىڭ ئۇنى يوقلاپ كېلىشىدە ساۋاقداشلىق مېھرىلا ئەمەس، يەنە باشقا مۇددىئاسىمۇ بار ئىدى. بۇنىڭدىن ئارسىن سامانچىن قىلچە خەۋەرسىز ئىدى. يولدا كېتىۋېتىپ تاشئافغان چاقچاق قىلىپ دېدى:

ــ ئارسىن، دوستۇم، ئېسىڭدە بولسۇن، بىزنىڭ بارىمىز سېنىڭ سىنىپداشلىرىڭ، ھازىر بويتاقمىز.

ئارسىن راستلا ھەيران بولدى:

ــ قانداقچە، بويتاقمىز دېگىنىڭ نېمىسى؟ نېمە بولۇپ كەتتى؟

ــ توختىما، ماڭ، قورقمىچىلىكى يوق، ھازىرلا ئېيتىپ بېرىمەن.

قامغاقباش سەكسەن چۈشەنگەندەك قىلىپ كۈلۈمسىرەپ، بېشىنى چايقىدى.

ــ بىزنىڭ ھازىر بويتاق ئىكەنلىكىمىزنى پۈتكۈل ئايال بىلىدۇ، ئۇنداق بولمىسا بىز مەكتەپكە ئەمەس، ئۆيگە تەكلىپ قىلاتتۇق، ــ دېدى ئۇ.

ــ قويۇڭلارچۇ چاقچىقىڭلارنى!

ــ نەدىكىنى، ئارسىن. بىز ئۇچۇن ئېيتقاندا سەن دېگەن كاتتا ئادەم، نەدىكى چاقچاق بولسۇن؟ ــ دېدى تاشئافغان گەپ-سۆزىنى داۋاملاشتۇرۇپ، ــ مەكتەپتە بىرمۇ ئادەم يوق، ھازىر كانىكول ۋاقتى. بىزگە كاشىلا قىلماسلىق ئۇچۇن كۆزەتچىگە ئازراق ھاراق پۇلى بەردۇق. ئۇ ئۆيىگە كەتتى. بىز بۇنىڭدىن

پايدىلىنىپ، مەكتەپكە يىغىلغىنىمىز ئوڭ دەپ قارىدۇق. ئاتا-لىرىمىز مۇشۇ يەردە، قورۇدا. خوش، بىزنىڭ بويتاق ئىكەنلى-كىمىزنىڭ سەۋەبى: بىزنىڭ ئۆيۈڭاقىمىز، ئاياللىرىمىز، بالا - چاقىمىز ھازىر تاغدا، ئېگىز يايلاۋغا كۆچۈپ كەتكەنمىز. بەل-كىم ئېسىگىدىدۇر، ئاقساي دەرياسىنىڭ بويلىرىدىكى يايلاۋلار، شۇ تەرەپلەردە يايلايمىز. ئىلگىرىكى ۋاقىتلاردا كىشىلەرنىڭ ھەممىسى شۇ يەرلەرگە كۆچۈپ بېرىپ، ياز كۈنلىرى ئېگىز تاغلاردا مال باقاتتى ئەمەسمۇ. ئەمدى بىز كونا ئادىتىمىز بو-يىچە ياياۋغا چىقايلى دەپ ئۆيلىرىمىزنى كۆچۈرۈپ شۇ يەرلەر-دە ئۆي تىكىپ ئولتۇردۇق.

— بۇنداق قىلسا نېمىشقا بولمايدىكەن؟ — دېدى قامغاق-باش قوشۇمچە قىلىپ، — تېخىمۇ ئەركىن! نەگە بارغۇڭ كەل-سە شۇ يەرگە بارىسەن. بىز ئەمدى كولخوزنىڭ ئادىمى ئە-مەس - تە.

— بۇمۇ ناھايىتى ئەپسۇسلىنارلىق. بوپتۇ ئەمدى، بۇ توغرۇلۇق كېيىن يەنە سۆزلىشەرمىز، — دېدى تاشئافغان، — باشلىق بەكتۇر ئاغا بىزنى بۇ يەرگە ئۆۋ - شىكار ئىشى ئۈچۈن چاقىرتىپتىكەن. بىز ئۆۋ - شىكاردا قورشاپ بېرىدىكەنمىز، ئىتلىرىمىز بار. ساڭا مەلۇم ئارسىن، ئاق يىلپىزلارنى مۆكۈپ تۇرغان ئۆۋ - شىكارچىلار ئېتىۋالالايدىغان يەرلەرگە ھەيدەپ بېرىمىزكەن، ئۇنداق قىلمىغاندا ئۇلارنى ئېتىۋالغىلى بولمايدۇ، جىلغىلارغا مۆكۈۋالىدۇ، گاھىدا ئادەملەرگە ئېتىلىپ ئۆز-لىرىنىڭ كۈچىنى كۆرسىتىپ قويىدۇ. قورشاپ بەرگۈچىلەر سۈپىتىدە تەلىيىمىز كېلىپ قالسا بىزمۇ ئاز - تولا بىر نې-مىگە ئېرىشىپمۇ قالىمىز. شۇڭا بىز كەلدۇق.

— شۇ سەۋەبتىن ئۆزۈڭلارنى ۋاقىتلىق بويتاق دەپ جا-كارلاۋېتىپسىلەر - دە! — دېدى ئارسىن سامانچىن بۇنداق ئىش ئىكەنلىكىنى بىلىپ كۈلۈمسىرەپ.

www.uyghurkitap.com

— بىز بويتاق بولۇشنى توختاتقاندا، — دېدى قامغاقباش سەكسەن، — يەنە يايلاۋغا قايتىپ بېرىپ مالللرىمىزنى باقىدىغان ئازراق پايدىسىمۇ بولمايدۇ. چۈنكى ھېچبىر يەر مالغا موھتاج ئەمەس. تېخىمۇ نامراتلىشىپ كېتىمىز، كىم بىلىدۇ تېخى...

ئارسىن بىرەر ئېغىز گەپ قىلماي تۇرۇپلا تاشئافغان ئۇنىڭ گېپىنىڭ بېلىگە تەپتى:

— ھىم، بولدى، سەكسەن، بۇ توغرۇلۇق كېيىن سۆزلىشەرمىز. يەنە ئوبدان سۆزلىشىمىز. ھازىر باشقا بىر ئىش ئۈستىدە ئويلىنىپ باقساق... — ئۇ گېپىنى يېرىم يولدىلا توختاتتى. قامغاقباشمۇ ئۈندىمەي جىم بولدى.

شۇنىڭدىن كېيىن ئارسىن ئۇلارغا بۇگۈن ئەتىگەندىلا ئەرەب خەلىپىلىكىدىن ھەسەن ئەپەندىنىڭ ئاخبارات كاتىپى روبېرت لوكاسنىڭ تېلېفون بەرگەنلىكىنى، نېمىلەرنى دېيىشكەنلىكىنى ئېيتىپ بەردى. ئۇ، بۇ تېما ساۋاقداشلىرىنى ئۇزۇن چۈشالا قىزىقتۇرۇپ كېتەر دەپ ئويلىمىغانىدى، مەكتەپكە ئون نەچچە چامدام قالغاندا ساۋاقداشلىرى قەدىمىنى توختىتىپ، سۈنئىي ھەمراھلىق ئالاقىنى يېپىدىن يېڭىسىگىچە سورىشىپ كەتتى. بۇ ئۇلار ئۈچۈن ئېيتقاندا بىر يېڭىلىق ئىدى.

— مانا شۇملۇق، — دېدى تاشئافغان، — دېمەك ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ سۈنئىي ھەمراھلىق ئالاقىسى ئارقىلىق خالىغان چاغدا قەيەردە بولمىسۇن ئالاقىلىشۇېرىدىكەن - دە؟ بىزنىڭ تاغلىرىمىزدا، جىلغىلاردا ياكى ئۆڭكۈرلەردە، قار كۆچكۈنلىرى ئاستىدا تۇرۇپمۇ ئەرەب خەلىپىلىكىگە، ياۋروپا، ئامېرىكىغا تېلېفون بېرىۋېرىدىكەن - دە؟ بۇ نېمىدېگەن ياخشى!

ئەرەب مېھمانلارنىڭ ئايروپىلانىنىڭ ئۇلار تاغدا ئوڭ - شۇكار قىلىپ يۈرگەن ۋاقىتلىرىدا ئايروپورتتا نۆۋەتچىلىك قىلىپ تۇرىدىغانلىقىمۇ، ئۇلارنى ئۆزلىرى بىلەن قانداقتۇ بىر

ئالاقىسى بارده‌ك ئالامەت قىزىقتۇرۇپ كەتتى، ئىچىنى كۆيدۇ- رۇپ تۇرغانده‌ك.

ــ قاراڭلار! ــ دېدى قاپقارا چېچى دولىسىغىچە چۈشۈپ تۇرغان قامغاقباش سەكسەن، ــ قاراڭلار! «بوئىن» ئايروپىلانى هەممە ئۇچقۇچىلىرى بىلەن ئۆزىنىڭ خوجايىنىنى كۈتۈپ تۇ- رىدىكەن. مەن سودىگەرچىلىك قىلىپ يۈرگەن ۋاقىتلاردا بىر مىنۇتمۇ كېچىكىشكە بولمايتتى، ئۇنداق بولمىغاندا ئايروپىلان ئۇچۇپ كېتەتتى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاسماندا كېتىۋېتىپ كې- چىكىپ قالغۇچىغا تۈكۈرۈپمۇ قويىاتتى. مانا بايلىقنىڭ كۈچى دېگەن!

تاشئافغان تېخىمۇ توغرىراق قىلىپ ئېيىتتى:

ــ هە، ئايروپىلاننىڭ تەييار تۇرۇشى، دېمەك، مېھمانلار- نىڭ خالىغان ۋاقىتتا ئۇچۇپ كېتىشى ئۇچۇن ئىكەن ــ دە؟ مېنىڭ بىرلا ئېتىم بار ــ قاراڭلار، هويلىدا: باغلاپ قويغۇم كەلسە باغلاپ قويىمەن، چۈلۈۋرىنى يېشىپ قويغۇم كەلسە يې- شىپ قويىمەن، مىنگىم كەلسە مىنىپلا چاپىمەن.

ــ دېمەك، ــ ئارسىن سامانچىن چۈشەندۇرۇشكە ئۇرۇن- دى، ــ ئۇلارمۇ ئاشۇنداق. قاچان كېرەك دەپ هېسابلىسا ئاي- روپىلانغا چىقىدۇ. ئايروپىلان تەييار. ئۇچقۇچىلار ئۆز ئورنىدا!

ئۇلار ئەنە شۇ تەرىقىدە پاراڭلىشىپ مەكتەپكە يېتىپ كەلدى. ئەينى يىللىرى ئۇلار مۇشۇ مەكتەپتە ئوقۇغان، ئەمدى- لىكتە تەقدىرنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بىلەن ئاق يىلپىز ئوۋلاش پائالىيىتىگە قاتنىشىش ئۇچۇن يەنە بىرلىشىپ قالدى ۋە بىر- لىكتە بۇ يەرگە كەلدى. يىراقتىكى مەملىكەتتىن كېلىدىغان مېھمانلارمۇ بۇ يەردىكى ۋەقەلەرگە ئىختىيارسىز ئارىلىشىپ قالدى. ئۇلار بۇنداق بولۇشىنى ئالدىن مۆلچەرلەپ باققان ئە- مەس.

ئارسىن سامانچىن ئۇزاقتىن بېرى ئۆزىنىڭ ئانا مەكتە-

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى بىكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پېڭى نادىرسى

پىگە كېلىپ باقمىغانىدى. مەكتەپ ئايلىنىڭ پىنسىدا بولۇپ، يېنىدىن ئۆتكىنىدە بىرەر قۇر كۆز تاشلاپ ئۆتكەن، لېكىن كىشىلەر ئېيتىپ يۈرىدىغاندەك، بۇرۇنقى ئىشلارنى ئەسلەپ، كۆرۈپ كېتىشكە كېلىپ باققان ئەمەس ئىدى.

ئىللىق سېزىم يۈرىكىنى ئارىلىدى ـــ مانا ئانا مەكتەپ دېگەن. ئۇ يەنىلا ئاۋۇالقىدەك تۇرۇپتۇ، كۆپ ۋاقىت ئۆتكەن، ئۆڭۈپ كەتكەن ئۆگزىسى ئەتراپتىكى ئۆيلەرنىڭ ئۆگزىسىدەك ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن، ئىشىكلىرىمۇ قىڭغىيىپ قالغان، رام ـ كېشەكلىرى يېرىلىپ دەز كېتىپ قالغان بولسىمۇ، لېكىن مەكتەپ يەنىلا شۇ مەكتەپ ئىدى. مانا هويلا، ئۇالر ئەينى يىلـ لىرى بۇ يەردە بىر ـ بىرىنى قوغلىشىپ ئويناغان. ماۋۇ كارـ دور، ماۋۇلىرى سىنىپالر... تاشئافغان مەكتەپتە ئۇچرىشىشنى تەكلىپ قىلغاندا ۋە مەكتەپ مۇدىرى بۇنىڭغا رۇخسەت قىلـدى دېگەندە، ئارسىن دەسلەپتە ئادەتتە چاي ئىچىپ بولسىمۇ ئۆيـدە ئولتۇرۇشاتتۇققۇ، دەپ هېس قىلغان، كېيىن تاشئافغان هازىر بالا ـ چاقىلىرىمىز يايلاۋدا، مەكتەپ بولسا بوش تۇرۇپتۇ دېـ گىنىدە، ئۇ خاتىرجەم بولغان هەتتا بىرئاز مەمنۇنمۇ بولغانـ دى. هاۋا نېمىدېگەن ياخشى، ئەتراپتىكى تاغالر بۇرۇنقىدەكلا كۆركەم، يىراقتا يىل بويى قار ئېرىمەيدىغان تاغ چوققىسى، ئۇ يەرلەردە ئاق يىلپىزلار ياشايدۇ، شۇ سەۋەبتىن ئۇالر توغرىسىدا مۇشۇنداق ئىشلار بولۇۋاتىدۇ ـ دە. تۇرلۇك قۇشلار ئۇچۇشۇپ يۈرىدۇ، ئۇالر ناهايىتى كۆپ، بۇ يەردە ئۇالرغا زىيان ـ زەخمەت يەتكۈزىدىغان هېچكىم يوق، شۇ سەۋەبتىن راهەتلىنىپ ئۇچـ شۇپ يۈرىدۇ ـ دە.

تاشئافغاننىڭ قورشاپ بەرگۈچىلىرىدىن ياشراق ئۇچەيلەن بۇ يەردە ئارسىن سامانچىنىنى قىزغىن كۈتۈۋېلىشتى، ئۇالردا تەرتىپ بارلىقى كۆرۈنۈپ تۇرۇپتۇ. تاشئافغان ئۇالرغا هەربىي قىسمىدىكىدەك بۇيرۇق بېرىپ تۇرىدۇ: ئاۋۇ ياقتا بار، بېرى

كەل، ئاۋۇ يەردە تۇر، ئېلىپ كەل، ئېلىپ كەت، ئېچىۋەت، يې-
پىۋەت. ئۇلار بولسا دەرھال بەجا كەلتۈرىدۇ. ئارسىن بۇنىمۇ
ياقتۇرۇپ قالدى. ئادەتتە ئايلىدىكى يىگىتلەر مۇشۇنداق يىغى-
لىشقانلىرىدا ئېچىۋېلىشىدۇ ئەمەسمۇ، ئەمما ئۇلار ساپساق ئە-
دى. مانا بۇلارنىڭ ھەممىسى بىر خىل ساغلام دوستلۇقنى
ئىپادىلەپ تۇراتتى. ئارسىن سامانچىن ئۆزىگە تەييارلانغان ئات-
نى مىنىپ، مەكتەپ ئەتراپىنى بىرنەچچە مەرتىم ئايلاندى. ئاق
بوز ئات كۆچلۈك ۋە ناھايىتى پۇختا ئېگەرلەنگەنىدى. تاشئاف-
غانىنىڭ ئۆزى ھۆرمەت بىلدۈرۈپ ئاتنى يېتىلىدى:

ــ ھۆرمەتلىك ئارسىن، مانا بىز ساڭا تۇنۇگۈن ئۆزۈڭ
ئېيتقاندەك ئېتىكىنى كۆرستىپ تۇرۇپتىمىز، ئۆتۈكۈڭنى
كىيىۋېلىشنى ئۇنتۇمىغىنىڭ ياخشى بولۇپتۇ. تىزگىننى تۇت،
مەن، بۇ ئاتنى مىنىپ ئەرەبلەر بىللە ماڭسەن، بىز
سىلەرگە قانچە يىلپىز كېرەك بولسا شۇنچىلىكىنى ھەيدەپ
كېلىمىز.

ھەممەيلەن كۈلۈشتى.

ــ رەھمەت، ــ دېدى ئارسىن يۈرتداشلىرىغا رازىمەنلە-
كىنى بىلدۈرۈپ، ــ شۇنداق بولغاندىن كېيىن ئەرەبلەرنىڭ
رازى بولۇشى ئۈچۈن تىرىشمەن. بۇ بىزنىڭ ئۆزىمىزگىمۇ
كېرەك.

ــ ئەمدى يۇر، سىنىپىمىزنى كۆرەيلى. ئۇ قانداق يىللار
ئىدى ـ ھە، قانداق مۇئەللىملەر! ئەمدىچۇ؟ مۇئەللىملەر تارقاپ
كەتتى. بىز بولساق يىلپىزلار قاپقانغا ئىلىنىسكەن دەپ خۇدا-
دىن تىلەيمىز... باشقىلار ئايروپىلانغا ئولتۇرۇپ نە ـ نەلەرگە
بېرىشىدۇ، بىزمۇ خىزمەت قىلغىنىمىزغا خۇشال.

ھەممەيلەن باش لىڭشىتتى. ئارسىن ئەتراپقا قارىدى.
ھويلا جىمجىت. مەكتەپتە باشقا بىرمۇ ئادەم يوق، ئېگەرلەنگەن
ئاتلار باغلاقلىق تۇرۇپتۇ، قۇشقاچلار ئاسماندا ئۇچۇپ يۇرۇشە-

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى

دۇ، لېكىن ئادەملەرنىڭ روھىي ھالىتىدىن تېنچلىق يوق. ھەيران قالغۇدەك ئىشمۇ يوق: بايا تاشئافغان تۇنۇگۈن دەپ كەتكەن بايىقى گەپلەرنى بىرنەچچەيلەن تېخىمۇ كەسكىنلەك، تېخىمۇ مەردانىلىك بىلەن دېدى، دېمىسىمۇ ئۇلارنىڭ دېگىنلىرى توغرا، ئەمەلىيەتتە دەل ئاشۇنداق... قەيەرگىلا بارما، مەسىلە دېگەن ساماندەك.

كاربىدوردا ئىشكىلىرى ئوچۇق سىنىپلارنىڭ ئالدىدىن ئۇلار كۆز يۈگۈرتۈپ ئۆتۈپ كېتىۋاتقاندا، ئارسىن ئۇزاقتىن بېرى سىنىپلارنىڭ ئانچە ـ مۇنچە ياساپ ـ ئوڭلاپ قويۇلمىغانلىقىنى بايقىدى، مەكتەپكە تۇزۇك قارالماي قالغانكەن، يېڭىراق بىرلا نەرسە ـــ پارتا، كونىراپ كەتكەن، ئەپسىز، تاختايدىن ياسالغان ساندۇقلۇق پارتىلارنىڭ ئورنىغا ئەمدى كىچىك ئۈستەللىك، يۆلەنچۈكى بار ئورۇندۇقلۇق پارتىلار ئالماشقانىدى، سىنىپلاردىكى دوسكىلارمۇ يېڭىدەك كۆرۈندى...

تاشئافغان سائىتىگە قارىدى:

ـــ قېنى، تۈغقانلار، سائەت ئون بىر بولۇپ قاپتۇ. ۋاقىت نېمىدېگەن تېز ئۆتىدۇ ـ ھە. ئارسىن، يۈرە، بۈرۈنقى سىنىپىمىزغا كىرىپ بىردەم پاراڭلىشايلى.

ـــ نېمىشقا؟ ئۇنىڭدىن كۆرە ھەدەمنىڭكىگە بارايلى، ئۇ يەردە تىنچقىنا بىردەم ئولتۇرايلى، ئورۇن دېگەن يېتىپ ئاشىدۇ.

ـــ ياق، ياق، ئارسىن ھازىر بىز بۈرۈنقى سىنىپىمىزغا بارايلى، ساڭا دەيدىغان گېپىم بار.

ـــ ئېيتقىنىڭدەك بولسۇن، مەن دېگەن مېھمان.

ـــ كىرىڭلار. مۇشۇ ئىككى پارتىدا بىر ـ بىرىمىزگە قارىشىپ ئولتۇرايلى.

ئۇلار دېرىزىدىن تاغلار كۆرۈنۈپ تۇرىدىغان ئوچۇق دېرىزىنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئولتۇرۇشتى. جىمجىتلىق ھۆكۈم سۈ-

رەتتى. ئارسىن سامانچىن ھازىرچە ئايلىداشلىرىنىڭ ئۇنى مۇنداق غەلىتە ئۇسۇلدا قۇپقۇرۇق سىنىپقا باشلاپ كىرىپ زادى نېمە قىلىدىغانلىقىنى بىلمەيتتى. بۇ چاغدا تاشئافغان كۆچىدىكى دەققەت نەزىرى بىلەن قاراپ چىقىپ، چوڭقۇر بىر نەپەس ئېلىپ تامىقىنى قىرىۋېلىپ، چوڭقۇر ئويلىنىشلاردىن كېيىن قىلماقچى بولغان گېپىنى باشلىدى:

ــ ئارسىن، ساڭا بۇ گېپىمىزنى ئېيتايلى دېيىشكەن، ئاڭلىغىن.

ــ قۇلقىم سىلەردە. نېمە ئۈچۈن مۇنچىۋالا جىددىيلىشىسىلەر؟ ھەممىمىز ئۆز ئادەم، بىر قەبىلىدىنمىزغۇ. نېمىش بولدى؟ قايسى دوستىمىز ۋاپات بولدى؟ ئۇقۇشۇمچە ھەممىمىز بارمىزغۇ، يەنە كېلىپ ھەممىمىز مۇشۇ مەكتەپتە ئوقۇغان...

ــ ياق، ئارسىن! مۇبادا بۇ پەقەت قەيەردە ئوقۇغىنىمىزغا، قەيەردە ياشىغىنىمىزغىلا چېتىلىدىغان ئىش بولسا كاشكى... ياق، يالغۇز ئۇنداقلا ئەمەس. سەن بىزنىڭ بىرتۇغقىنىمىزسەن، سەن بىزنىڭ مېھمىنىمىزسەن، بىراق بۇگۈن سەن بىزنىڭ قولىمىزدا سەن، يەنە بىز سېنى بۇ يەرگە نېمە مەقسەتتە ئېلىپ كەلگەنلىكىمىزنى ئېيتىمىز. ئۇنىڭ نېرىسىغا نېمىلەرنىڭ بولىدىغانلىقىنى ئېيتىمىز...

ــ توختا، توختا! «سەن بىزنىڭ قولىمىزدا» دېگىنىڭ نېمىسى؟ ئاتىنى ئېلىپ كەلدىڭلار، رەھمەت. بىراق مەن شەھەرگە كېتىمەن، ئات بولسا قالىدۇ. مەن ئۆزۈمنىڭ ماشىنىسىنى ھەيدەپ كېتىمەن ــ دە.

ــ كىم بىلىدۇ كېتەلەمسەن ياكى كېتەلمەمسەن.

ــ ھە، نېمە دېگىنىڭ بۇ؟ ئوچۇقىنى ئېيت...

ــ شۇنىڭ ئۈچۈن بىز بۇ يەرگە يىغىلدۇق. سۆز كېكىردەككە تىرەلگەن پولات خەنجەردەك.

ــ تېخى مۇنداق دە! يوقىلىش، سىلەر مېنى ئەخمەق كۆ-

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
www.uygurkitap.com
كىتابلارنىڭ پېكى تارىسى

رۇۋاتامسلەر ياكى تاشئافغان سەن ئۆزۈڭ سالماق بولۇپ قالـ
دىڭمۇ؟

ـــ ئاچچىقلانما، مەن توغرا قىلمىدىم، گەپ بۇنداق باشلانماسلىقى كېرەك ئىدى، ـــ تاشئافغان قىزارغان ھالدا ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى، ھەمراھلىرىمۇ بىر ـ بىرى بىلەن پىچىرلاشقىلى تۇردى. بۇ چاغدا ھويلىدىكى ئىت بىردىنلا قاۋاپ كەتتى: ھويلىنى باقىدىغان بۇ ئىت ئادەتتە ھېچنېمىنى يوچۇن ئالماي شۇك ياتاتتى، بۇ چاغدا نېمە بولدىكىن، ئالاقزادە بولۇپ كېتىۋاتاتتى.

ـــ ھەي، چىقىپ قاراپ باققىنا! ـــ دەپ بۇيرۇدى تاشئافـ غان چەتتە ئولتۇرغان بىرسىگە، ـــ ھېچقانداق ئادەمنى كىرـ گۈزمە، يېقىن يەردە بىرمۇ ئادەم بولمىسۇن. ئاڭلىدىڭمۇ؟ ئەتراپتا بىرمۇ ئادەم بولمىسۇن. ئىتنى نېرىغا قوغلىۋەت. ئۇقتۇڭمۇ؟ ھېچكىم يېقىن كەلمىسۇن.

گاڭگىراپ قالغان ئارسىن سامانچىن ئورنىدىن تۇرۇپلا كېتىپ قېلىشنى ئويلىدى، لېكىن تاشئافغان ئۇنىڭدىن ئاۋۋال بىرنېمە دېمەكچى بولغاندەك ئۇنىڭ مۇرىسىگە قولىنى قويىدى. ئارسىن جىممىدى، قولىنى قېقىپ تاشلاپ كېتىۋېرەيمىكىن دەپ ئويلىدى، لېكىن دەل شۇ چاغدا، ھويلىدا قاتتىق قاۋاپ تۇخـ تىمىغان ئىتنىڭ ئاۋازىغا پەرۋا قىلمىغاندەك، ئىككى قارلـ غاچ ئۇلۇغ ئوچۇق تۇرغان دېرىزىدىن ئۇچۇپ كىرىشتى، ئەنـ سىزلىك ئىچىدە ۋېچىرلىشىپ، خودىدى بۇنىڭدىن بىرنەچچە كۈن ئىلگىرى ئۆيىدە گويا بىرنېمىنى ئۇقتۇرماقچى ياكى بـ ـرەر ئىش توغرۇلۇق ئاگاھلاندۇرماقچى بولغان قارلىغاچلارنىڭ قىلغىنىدەك تورۇسنىڭ ئاستىدا ئايلانغىلى باشلىدى. ئارسىن ھەيران بولدى ۋە كاللىسىغا چاقماق تېزلىكىدە بىر ئوي كەلدى ـــ بۇ تەقدىرنىڭ بىر خىل ئاگاھلاندۇرۇشمۇ؟ ئىككى قارلـ غاچ توختىماي ئۆزىنىڭ پەيدا بولۇشى ئارقىلىق بىرەر نەرسـ

نى ئۇقتۇرۇپ قويماقچىمۇ ـ ياۋ؟ ئۇنىڭ كۆڭلى پاراكەندە بو ـ لۇشقا باشلىدى. قارلىغاچلار توختىماي ۋىچىرلىشىپ، باش ئۇستىدە ئىتتىك ئۇچۇشۇپ گەپنى گەپكە قوشمىدى. ھە دېـ گەندە كىشىلەر قارلىغاچلارنى ھەيدەپ چىقىرىۋەتكەن بولسـ مۇ، بىراق ئاۋۇ كۇندىكىدەك، يەنە قايتىپ كېلىشتى. كىشـ لەر ئۇلارنى يەنە قوغلاپ چىقىرىپ دېرىزىنى ئېتىپ قويىدى. لېكىن، كۆپچىلىكنى ھەيران قالدۇرغىنى شۇ بولدىكى، قارلـ غاچلار داۋاملىق دېرىزە ئەينەكلىرىگە ئۆزىنى ئۇرۇپ، توختـ ماي ۋىچىرلىشىشقا باشلىدى. ئىتمۇ قوشۇلۇپ، نېمە ئۈچۈنـ دۇر توختىماي قاۋاپ كەتتى، قانداق قوغلاشسىمۇ يەنە چوقۇم ھويلىغا كېلىۋالاتتى. شۇڭا قامغاقباش سەكسەن:

ـــ بىز ئاۋۇ سىنىپقا چىقايلىچۇ، ئۇ سىنىپ سەل كـ چىك، ئەمما تىنچ. بولمىسا بۇ سارايڭ قارلىغاچلار بەربىر بىزگە ئارام بېرىشمەيدۇ. ئۇلار بىر يەردە چاڭگا تىزىۋاتقان چېغى، شۇڭا قورقۇپ كېتىشكەندەك قىلىدۇ. يۇرۇڭلار، ـــ دېـ دى.

ئۇلار شۇنداق قىلىشتى. بىراق، ئارسىن سامانچىن باشقا بىر ئادەم بولۇپ قالدى. ھەم جىددىي، ھەم سالماق بىر ئادەم ئۆزىچە ئويغا پېتىپ قالدى. يىلپىز قورشاپ بەرگۈچىلەرگىمۇ، تاشئافغانىنىڭ ئۆزىگىمۇ قارشى گەپ قىلمىدى. راستىنى ئېيتـ قاندا، ئۇلار بىلەن ھېچبىر ئىشى يوق. ئۇنىڭ پۈتۈن قەلب ـ ۋۇجۇدى ئاللىقانداق بىرنېمىنى سەزدى: ھاياتىمدا مۇتلەق ئـا ـ دەتتىكى ئىشقا ئوخشىمايدىغان ئالامەت بىر ۋەقە، تەقدىرنىنى ھەل قىلىدىغان بىر ۋەقە، ئېھتىمال بىر بالا ـ قازا يۈز بېرىـ دىغاندەك قىلىدۇ. لېكىن، قانداق ۋەقە بولۇشى مۇمكىن؟ بۇنداق ئالدىنئالا سېزىلگەن سېزىمنى يېشىپ بېرىشكە ئەقلى يېتىدىغان بىرەر كىشى بارمىدۇ؟

ئۇلار باشقا بىر سىنىپقا يۆتكىلىپ قارلىغاچلارنىڭ ۋە ـ

چىرلاشلىرىدىن قۇتۇلدى. ئەھۋالدىن قارىغاندا تاشئافغان ئار-سىن بىلەن ئۆزى يالغۇز گەپلىشىدىغاندەك قىلاتتى. ئۇ ئۆزىنىڭ يىلپىز قورشاپ بەرگۈچىلىرىگە بۇيرۇق تەلەپپۇزىدا دېدى:

ــ ھەي، مۇنداق قىلايلى، ئارسىن ئىككىمىز بۇ يەردە گەپلىشىۋېرەيلى، سىلەر ھەربىرىڭلار ئۆز ئور-نۇڭلاردا بولۇڭلار ۋە بىزنىڭ گەپلىرىمىزگە ھېچكىمنىڭ كاشىلا قىلماسلىقى ئۈچۈن ھېچكىمنى يېقىن يولاتماڭلار. سەن، قۇل-تاي، ئاتلارنى نۆۋەت بىلەن سۇغىرىپ كەل، يېقىنلا يەردە ئېر-ىق بار، چوڭ تاشنىڭ يېنىدا، بىلىسەنغۇ.

ئۇنىڭ بۇيرۇقى ھەربىي سەپتىكىدەك دەرھال ئىشقا ئاشۇ-رۇلدى. ئافغانلىق روھى كۆرۈنۈپ تۇراتتى.

ــ ئەمدى، ئارسىن، بۇ يەردە بىزنى ھېچكىم بىلمەيدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن سېنى مەشەگە باشلاپ كەلگەنمىز، بىزنىڭ نېمە ئۈچۈن نېمە مەقسەت بىلەن بۇنداق ئىشقا تۇتۇش قىلغانلىقى-مىزنى ئېيتىپ بېرەي، ــ ئۇ ئارسىن سوئال قويارمىكىن دەپ بىردەم جىم تۇردى، لېكىن ئارسىن ئۇنچىقماي بېشىنى چايقاپ جىم تۇردى. تاشئافغان گېپىنى داۋاملاشتۇردى، ــ نېمىنىڭ دۇنياۋىلاشتۇرۇش ئىكەنلىكىنى ۋە ئامان قېلىش ئۈچۈن ھەر-قايسىمىز ئۇنىڭغا بويسۇنۇپ ياشىشىمىز كېرەكلىكىنى ساڭا چۈشەندۈرۈپ ئولتۇرۇشۇمنىڭ ھاجىتى يوق.

ــ سەن بەك يىراقلاپ كەتتىڭمۇ قانداق؟ ــ دېدى ئارسىن سامانچىن، ــ دۇنياۋىلاشتۇرۇش ــ دۇنياۋى جەريان. يەنىلا كۆز ئالدىمىزدىكى ئىشنى ئېيتقىنا.

ــ مەن ئەقلىمنىڭ يېتىشچە چۈشىنىمەن. دۇنيادا بايلار بار، ئۇلار ھازىر «ئۇلىگارخ» دەپ ئاتىلىدۇ، بۇنىسى سىر ئە-مەس، مەن دېمىسەممۇ بىلىسەن. ئۇلار ئاسماندىن چۈشكەندەك. ئۇلار نېمە بولسا بولسۇن، بىراق قانداق چۈشىنىش كېرەك، ئەگەر خۇدا تىجارەت خۇداسى بولۇپ قالسا، ئەگەر ئۆپچۆرىدىكى

مىليونلىغان جانلارنىڭ ھەممىسى بىرلىشىپمۇ بىر كىشى ئۈ-گە بولغانلىقىنى كىچىككىنە بىر قىسمىغىمۇ ئىگە بولالمىسا، بۇ-نىڭغا قانداقمۇ ماقۇل بولغۇلۇق؟ راستلا ئادەمنىڭ ئوغلى قايناپدۇ ـ دە.

ـــ چىقىش يولى رىقابەتتە، دەپ مۇلچەرلىشىدۇ، ـــ دېدى جاۋابەن ئارسىن سامانچىن.

ـــ رىقابەتنىڭ ئىچىدە رىقابەت بار. ئەگەر بىراۋ چەكسىز قۇدرەتلىك، باي بولسا، بىز قانداق قىلىشىمىز كېرەك؟ قول قوۋۇشتۇرۇپ ئولتۇرۇۋېرىمىزمۇ؟ نېمە ئۈچۈن بۇ يەرگە كې-لىۋاتقان ئەرەب ئوۋ ـ شىكارچىلىرى ئۆزى بىلگىنىچە ئىش كۆرۈپ، ئازغىنا پۇلغا بىز ھەممىمىزنى سېتىۋالمىدىكەن، بىز تېخى خۇشال بولۇپ، جاننى تىكىپ قويۇپ يىلپىزلارنى قورشاپ بېرىدىكەنمىز؟

ـــ سېنىڭ ئوي ـ پىكرىڭ توغرا ئەمەس، تاشئافغان، رە-قابەت دېگەن ئىشلەپچىقىرىشتىن باشلىنىدۇ. بۇنىڭ ئىچىدە مۇھىمى تېخنولوگىيە ۋە ئەمگەك كۈچى. ئۇلارنىڭ تەرەققىيا-تى، ئارقىدا قالماسلىقى كاپالەت قىلالايدىغان ـ قىلالمايدىغا-لىقىدا.

لېكىن، تاشئافغان ئۇنىڭ گېپىنىڭ بېلىگە تەپتى:

ـــ ئوي ـ پىكرىڭ توغرا ئەمەس دېگىنىڭ نېمىسى؟ مەن قايسى يولغا ماڭسام سەنمۇ بىزگە ئەگىشىپ شۇ يولغا ماڭى-سەن. گەپ شۇ! بۇگۈندىن باشلاپ ئەگەر ياشىغىڭ كەلسە، بىز بىلەن بولسەن، بىز بولساق ھېچنىمىگە قارىماستىن ئەرەپ-لەرنى بارىمتا[1]غا ئېلىش قارارىغا كەلدۇق. نېمىگە تىكىلىسەن! قۇرۇق گەپ دەپ ئويلاۋاتامسەن؟ ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس! ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ جېنى ئۈچۈن پۇل تۆلىشى شەرت، بىز قانچە پۇل

① بارىمتا ـــ پۇل ـ مال ئۇندۇرۇۋېلىش مەقسىتىدە ئادەملەرنى تۇتقۇن قىلىۋې-لىش، مال ـ مۇلۇكنى گۆرۈگە ئېلىۋېلىش.ـــ مۇھەررىردىن.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاپ توربېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى نادىرىسى

دېسەك شۇنچە پۇل تۆلىشى كېرەك...

ــ توختا ـ توختا، مېڭەڭ جايىدىمۇ؟ نېمىدەپ بىلـ-جىرلاپ...

ــ هە، سەن ئۆزۈڭچە ئۆزۈڭنىلا ئەقىللىق دەپ ھېسـ-سابلامسەن؟ ئەقىللىقلارمۇ ھەر خىل بولىدۇ. بىز ھەممىنى ئويلاندۇق، توغرا ھېسابلاپ قويدۇق. سەنمۇ، ئارسىن، ئېسىڭدە تۇتقىن، ئۆمرۈڭنىڭ ئاخىرىغىچە، قانچە بولسىمۇ، بىز بىلەن قالسەن، سېنىڭ باشقا يولۇڭ قالمىدى. سەن رىياسەتچى بو-لسەن، تېلېۋىزىيەدىكىگە ئوخشاش، بىز بىلەن بارمىتادىكىلەر ئوتتۇرىسىدا ۋاستىچى بولسەن، بىزنىڭ ھەرىكەتلىرىمىزگە يېتەكچىلىك قىلىپ تۇرسەن.

ــ نېمە ـ نېمە؟ ياق، سەن راستلا ئەقلىڭدىن ئېزىپسەن. سەن نېمە ئۈچۈن مېنى مۇشۇنداق كولىدۇرلىتىمەن دەپ ئويلايسەن؟ مۇشۇنىڭ ئۈچۈن ئەكەلدىڭمۇ بۇ يەرگە؟

ــ خاتىرجەم بول، بىزنى ھېچكىم ئۇقمايدۇ. يەنە بىر قېتىم تەكرارلاپ قويай، سەن رىياسەتچى بولسەن، ۋاستىچى بولسەن. بىز سېنىڭ ئۈچۈن ئۆمۈرۋايەت پەخىرلىنىمىز.

ــ قارا تېخى سېنى! يوقال كۆزۈمدىن! قىلىۋاتقان گەپلە-رىنى قارا تېخى بۇنىڭ. ئەگەر سەن ئافغانىستاندا مۇشۇنداق بىلجىرلاشنى ئۆگىنىپ كەلگەن بولساڭ، ئۇنىڭ ماڭا كېرىكى يوق. يۈم ئاغزىڭنى، ھازىر تېخى كېچىكمىگەن پەيتتە بۇ جۆي-لۈشلەرنى ئۇنۇتقىن. كاللاڭغا قانداق قىلىپ بۇ بىرنېمىلەر كىلىپ قالغاندۇ؟ سىلەر خەلقئارا جەمئىيەت ـ ماجىرا چىقارماق-چىمۇ؟ بىزنىڭ شەھەرلىرىمىزنىڭ كوچىلىرىدا ئەركىنلىك ـ دېموكراتىيە دەپ نامايىش قىلغىنىڭلار تېخى يەتمەمدۇ؟ ئۇنىڭ ئۈستىگە باشقىلارنىمۇ ئويلاڭلار ــ سىلەرنىڭ «مەرگەن» شىركىتىنى يارغا ئېتىتىرىۋەتكۈڭلەر كېلىۋاتامدۇ؟ بارمىتاغا ئېلىش بىزنىڭ ئەنئەنىمىز ئەمەس. ئويلىنىشىڭلار كېرەكقۇ!

— توغرا، ئويلىنىش كېرەك — ھەرگىز خەلقئارالىق جېدەل - ماجىرا چىقىرىشقا بولمايدىكەن، «مەرگەن» شىركىتىنى ئاغدۇرۇۋېتىشكە بولمايدىكەن، خەنجەرنى خەلقئارالىق مىليارديېرلارنىڭ كېكىردىكىگە تاقاشقىمۇ بولمايدىكەن، ئەمما بىزنى نامراتلىق پاتقىقىغا چۆكتۈرۈۋېتىشكە بولامدىكەن؟ بالىلىرىمىزنى تەربىيەسىز قالدۇرۇشقا بولامدىكەن؟ بىزنى داۋالىماي تاشلاپ قويۇشقا بولامدىكەن؟ ھازىر تۇرمۇش مۇنداق: بايلارنىڭ بايلىقى دېگىزغا پاتمايدۇ، نامراتلارنىڭ نامراتلىقىنى دېگىز كۆتۈرەلمەيدۇ. ئەنئەنگە كەلسەك، سەن خاتالىشىۋاتىسەن، ئارسىن. قەدىمىي ئەنئەنىدە بارىمتالاردىن قانچىلىك ئىقتىسادىي تۆلەم ئېلىنغانلىقى ئېسىڭدىن كۆتۈرۈلۈپ كېتىپتۇ. ئۇيۇر - ئۇيۇر يىلقا، قورۇ - قورۇ قوي - ئۆچكىلەر ھەيدەپ كېلىشكەن، جېدەل - ماجىرالار مانا مۇشۇنداق ھەل قىلىنغان، بايلىق بۆلۈشكەن.

— بۇنداق ئۇسۇل بىلەن ئۇزاق تالاش - تارتىش قىلىشقا بولىدۇ، تاشئافغان، تۇنۇگۈن سېنىڭ ئويلىرىڭ ماڭا خېلى يوللۇق بولۇپ تۇيۇلغان، بىراق پىلانلاۋاتقان ئىشلىرىڭغا قوشۇلالمايمەن.

— قانداق ئويلىساڭ ئۆز ئىشىڭ، ئارسىن، ئۇنىڭ بىلەن مېنى ھەيران قالدۇرالمايسەن. بىراق، بارىمتاغا ئالغان بىرىنچى مىنۇتتىن باشلاپ ئۇلار بىلەن سەن ئالاقىدە بولسەن، بەشىمىزدىن ھېچبىرىمىز بىر ئېغىزمۇ ئىنگلىزچە بىلمەيدىغانلىقىمىز سەۋەبىدىن مېنىڭ يولىورۇقلىرىمنى سەن ئۇلارغا يەتكۈزىسەن. بىلمەسلىكىمىزگە بىز گۇناھكار ئەمەس. بىز قورالانغان ھالدا ئەتراپىتا تۇرىمىز، قالغان ئىشلارنى سەن قىلىسەن، ئارسىن. بىز بۇ ئوۋ - شىكار ھەۋەسكارلىرىنى ئۆڭكۈرگە قاماپ قويىمىز، ئۇلارنىڭ كېلىشى بىزنىڭ تەلىيىمىز. بىزنىڭ تەلىپىمىز بارىمتا بىرەيلەن ئۈچۈن ئون مىليون

دوللاردىن جەمئىي يىگىرمە مىليون دوللار ئىكەنلىكىنى سەن ئۇلارغا ئۇقتۇرسەن. چۈنكى بىز بەش كىشى، سېنىڭ بىلەن ئالتە كىشى، ئوتتۇرا ھېساب بىلەن بىرەيلەنگە ئوچ مىليون ئوچ يۈز مىڭ دوللاردىن توغرا كېلىدۇ. بۇ پۇل بىزنىڭ ئوچ ئەۋلادىمىزغىچە يېتىدۇ. سېنىڭچە قانداق، بۇنىسى ماڭا نامەلۇم. ئۆيلىنىشىڭ، ئادەتتىكى ئەركەكلەردەك ئۆز خوتۇنۇڭ بىلەن ياشىشىڭ مۇمكىن، خۇداغا ئامانەت، ئۆز ئەۋلادىڭ بولغاي.

ــ بولدى، ئوخلىماي تۇرۇپ چوش كۆرمە. ھوشۇڭغا كەل، تاشئافغان، ياخشىلىقچە ئويلان. سەن تېخى مېنى ماقۇل دەپ، بۇيرۇقلىرىڭنى بەجا كەلتۈرۈشكە تەييار تۇرغاندەك سۆز قىلىسىنا ــ دە. ھېچقاچان، ھېچقانداق پۇل ئۈچۈن بۇنداق ئىشقا ماڭمايمەن. مەن تېررورچى ئەمەسمەن.

ــ بىزمۇ تېررورچى ئەمەسمىز. يىگىرمە مىليون دوللار قولىمىزغا تېگىشى بىلەنلا ــ ئۇلار ئۈچۈن بۇ ئىككى تىيىن چىلىك ــ ئەرەبلەرنى قويۇپ بېرىمىز. سەنمۇ ئەركىن بولىسەن. پەقەت سەن نەگە بارىسەن؟ ئۇ ھەقتە كېيىن...

ــ مەن ھازىرمۇ ئەركىنمەن. مەن سىلەرنىڭ گۇرۇھىڭدىكى ئالتىنچى كىشى بولمايمەن. پۈتتى، سۆز تۈگىدى. ئېغىزنى ئۇپراتىشنىڭ ھاجىتى قالمىدى...

ــ يېڭىلىشۇاتسەن، سەن تېخى ئەركىن ئەمەس. مۇشۇ مىنۇتتىن باشلاپ سەن بىزنىڭ ئىچىمىزدىكى ئالتىنچى كىشىسەن.

ــ خالىمىسامچۇ؟

ــ خالىمىساڭ ــ بۇ يەردىن چىقىپ كېتىمەن دەپ ئويلىما. گۆرۈڭ مۇشۇ قورۇدا، بۇلۇڭدا، ئوپچى ھاجەتخانىنىڭ يېنىدا بولىدۇ. لوم ۋە گۇرجەكلەر تەييار قىلىپ قويۇلغان. بەش مىنۇتقا قالدۇرماي كۆمۈپ تاشلايمىز. قورالىمىزمۇ تەييار. ئافغانىستاندا ئۆمرۈم بىكاردىن ــ بىكار نابۇت بولغىنى يوق،

مەنمۇ تالاي ئادەمنىڭ ھاياتىنى نابۇت قىلغانمەن. بىزدە ھەتتا ئاۋازسىز تاپانچىمۇ بار. شېرىكلىرىمنىڭ ھەممىسى ھەر خىل قورال ـ ياراغلارنى ھەتتا گىراناتامیوتنى ئىشلىتىشنى ئۆگەنگەن. ماختىنىپ ئولتۇرغىنىم ئەمەس، بۇ ئىشتا مەن ناھايىتى چېۋەر. قىسقىسى، بىر ئېغىز گەپ بىلەن ئېيتقاندا، بۇ يەردىن قانداق كەلگەن بولساڭ شۇنداق چىقىپ كېتىشىڭ مۇمكىن ئەمەس. بۇ ساڭا ئۆچلىكىمىزدىن ئەمەس: ئۆزۈڭگە ئايان، بىزگە باشقا يول يوق، سەن بىزگە باغلىنىپ قالدىڭ. بىز تېررورچى ئەمەس، بىز پەقەت دۇنيا كاپىتالىدىن ئۆزىمىزنىڭ ئاشۇ بىر ئۇلۇشىنىلا ئالماقچى، شۇلا.

ـــ بەس، زېرىكتىم، مەن كەتتىم.

ـــ توختا! مېنى بىر سىنىپتا ئوقۇغان ساۋاقدىشىمنىڭ كاللىسىنى ئالىدىغان جاللات بولۇشقا مەجبۇرلىما.

ـــ توغرا، باياتىن ئويلىغىنىمۇ شۇ. ئىلگىرى بىز مەشھەدە ئولتۇرۇپ دەرس ئوقۇغاندا، تەنەپپۇس ۋاقتىدا چۇرقۇرۇشۇپ بىر ـ بىرىمىزنى قوغلىشىپ ئويىنىغان ۋاقتىلىرىمىزدا، قانچىلىغان يىللاردىن كېيىن مۇشۇنداق ئىش بولىدۇ دېگەن پەرەز ئويىمىزغا كېلەمتى؟ ـــ ئارسىن سامانچىن ئورنىدىن تۇردى، دېرىزىنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئىلگەكلىرىنى ئاچتى.

ـــ نېمە، ئىسسىپ كەتتىڭمۇ؟ ـــ دەپ سورىدى تاشئافغان.

ـــ ھەئە، ئىچىم سىقىلىپ كېتىۋاتىدۇ، ـــ دەپ جاۋاب بەردى ئارسىن. بىراق، دېرىزىنى ساپ ھاۋا كىرگۈزۈش ئۈچۈن ئەمەس، قارىلىغاچلار يەنە ئۇچۇپ كىرىشەرمىكىن دېگەن ئۈمىدە، ئۇلارنى ئۆزىنى قوتقۇزغۇچىدەك سېزىپ ئاچتى. بىراق، ۋاقىت ئۆتۈپ كېتىۋاتاتتى، ئۇلار قايتىدىن پەيدا بولۇشمىدى. ئېھتىمال، تەقدىرنىڭ باشقىچە ئورۇنلاشتۇرۇشى باردۇر...

تاشئافغان بولسا بارغانسېرى جاھىللىشىپ كېتىۋاتاتتى،

بۇنى ئۇنىڭ تېخىمۇ جىددىيلىشىپ كېتىۋاتقان كۆزلىرىدىن كۆرۈۋالغىلى بولاتتى. ئۇ ئالدى ـ ئارقىغا باقماي سۆزلەپ كەتتى:

ـــ ھەي، سەن بىزنى ئۇنداق قاپاقباش چاغلىما، بىز سېنىڭ قوشۇلالمايدىغانلىقىڭنى، بۇنداق ئىشنى ھەرگىز قىلمايدىغانلىقىڭنى بىلىمىز. سېنىڭ ئۈچۈن ئېيتقاندا بۇ دېگەن بىر جىنايەت.

ـــ دەل شۇنداق! ـــ دېدى ئارسىن سامانچىن كەسكىن تۇرده، ـــ ئويلىنىشقا باشلىغاندىن تارتىپ جىنايەت!

ـــ مەيلى شۇنداقمۇ دەيلى. قانداق ئويلىغۇڭ كەلسە ئويلا. ۋەر. لېكىن بىز بەربىر بۇنى ئىشقا ئاشۇرىمىز. سەن چوقۇم بىز بىلەن بىللە ماڭىسەن ـــ يا بىر قاتاردا، يا جازالانغۇچى سۈپىتىدە باغلىنىسەن. ئۆزۈڭ تاللىغىن!

ئارسىن سامانچىن ئۈستەلنى بىر مۇشتلاپ، مەكتەپتە دې. يىلىدىغان: «تامبىلىڭ بېشىڭغا كىيىلىپ قالسۇن!» دېگەن سۆزنى ۋارقىراپ ئېيتىۋەتكىلى تاس قالدى ـ يۇ، ئۆزىنى تۇ. تۇۋالدى.

ـــ مەيلى قانداق قىلساڭمۇ ماقۇل دېمىسەمچۇ؟

ـــ ئۈستەلنى مۇشتلىما. ھەرقانچە دانا بولساڭمۇ بىزنى كۆندۈرەلمەيسەن. ھازىر خۇدايىمنىڭ ئۆزى ئوتتۇرىغا چىقسىمۇ بىز چېكىنمەيمىز. بۇ يەردە تالىشىپ ئولتۇرغۇدەك ئىشمۇ يوق! ئاسماندىن چۈشۈۋاتقان نېسىۋىسىنى قاچۇرۇۋېتىدىغان ئەخمەق بولسا كاشكى. يىگىرمە مىليون دوللار يولدا قالامتى!

ـــ يولدا قالمايدۇ. بىراق سەن، تاشتانبېك ـــ سەن ياخشى يىگىت ۋاقتىڭدا ئىسمىڭ مۇشۇنداق ئىدى ـــ سەن نەدىنمۇ بۇنىڭ سېنىڭ نېسىۋەڭ ئىكەنلىكىنى بىلدىڭ؟ بۇ دېگەن سېپى ئۆزىدىن بۇلاڭچىلىق ۋە باندىتلىق! مۇشۇنداق پۇل تاپىدىغان ئىش بارمۇ، ئوبدان ئويلان!

— هەممىگلار يىگىرمە بىرىنچى ئەسىرنىڭ ئوقۇمۇشلۇق-لىرى، سىلەرمۇ مۇشۇنداق پۇل تاپسىلەرغۇ، يەنە كېلىپ ئا-شۇنداق كىشىلەر ئىچىدىكى بىرىنچىسى سەن. مۇشۇنداق دۇ-ياۋىلاشتۇرۇشتا ھەربىر كىشى پۈتۈن دۇنيا بايلىقىدىن ئۆز-نىڭ ئاشۇ بىر ئۇلۇشىنى ئېلىشى كېرەك.

— ئالجىپسەن، بۇنىڭ دۇنياۋىلاشتۇرۇش بىلەن نېمە ئالا-قىسى؟ ئۇ دېگەن پۈتۈنلەي باشقا بىر ئىش. بۇنى چۈشەندۈرۈپ ئولتۇرمايمەن، ۋاقتى ئەمەس. لېكىن سېنىڭ «دۇنياۋىلاشتۇ-رۇش» دېگىنىڭ بىر ياۋايىلىق!

— بىزنىڭ ئۆز چۈشەنچىمىز بار، خاتىرجەم بول.

— بۇ قانداق چۈشەنچە؟ ئۆز مەيلىڭچە بىر بانكىرنىڭ يا-قىسىدىن ئېلىپ نېمە ئۈچۈن مېنىڭ پايىپىقىم يىرتىق دەپ سىلكىشلەشمۇ؟

— پاھ، قارا بۇنىڭ گېپىنى! بانكىرلارنى قوغدىماقچىمە-دىڭ؟

— سېنى بانكىرلار بىلەن قوشۇپ بىر قېيىققا سېلىپ، ئاندىن ئۇنى سىلەر شۇنچە ئۆچ كۆرىدىغان دۇنياۋىلاشتۇرۇش-نىڭ دولقۇنلىرىغا ئىتتىرىۋەتكۈم كەلدى دېسە.

— كۆتۈر قاسقىنىڭنى! ئۇ مېنىڭ بىلەن بىر قېيىققا چۈشمەيدۇ. ئۇنىڭغا بۇنىڭ نېمە زۆرۈرىيىتى — ئۇنىڭ ئىككى مىڭ كىشىلىك پاراخوتى بار. بايلارنىڭ ئۆزلىرىنىڭ دۇنيا-ۋىلاشتۇرۇشى بار — ئاقنى ئاق، قارىنى قارا دېمەستىن ھەممە بايلىقنى ئۆزىنىڭ قوينىغا سېلىش. بىزنىڭمۇ ئۆزىمىزنىڭ دۇنياۋىلاشتۇرۇشىمىز بار: تەقسىماتقا قاتنىشىش، مۇرىتى كەلگەندە ئۆز ئۇلۇشىمىزنى تارتىۋېلىش. تاغقا كەلگەن ئەرەب-لەرنى تۈتۈۋېلىپ، ئۆزىمىزگە تېگىشلىك تۆلەمنى تەلەپ قە-لىش — بىزنىڭ ھوقۇقىمىز.

— قۇلاق سالغىنا، تاشتانبېك — ئافغان، بىلىمەن، سەن

ئەخمەق ئەمەس، لېكىن قانداقچە بۇ گەپنى قىلمىسەڭ؟ ھوقۇق! نېمە ھوقۇق؟ بۇلاڭچىلىق ھوقۇقىمۇ؟ ئارزۇ-ئارمانلىرىمۇ چۈشەنگەن بولسام.

ـــ چۈشەنمىسەڭ قوي! ـــ تاشئافغان يەنىلا دېگىنىدىن سىرتقا قاراپ تۇرغان ئارسىن سامانچىنىڭ ئارقىسىدىن تۇرۇپ لىدى. ئارسىن بولسا بېشىنى بۇراپ غۇدۇرىدى:

ـــ چۈشەندۇرۇشلىرىڭ كۆپايە. بۇنىڭدىن ئۇشۇقىنى ئاڭلىغۇم يوق.

ـــ چۈشىنەلمەسەن، چۈشىنەلمەسەن، نېمە بولسىمۇ توختا، ئارسىن، سېنىڭ بۇنداق قىلماسلىققا ئامالىڭ يوق. سەن قاپقانغا چۈشتۇڭ. بىراق سەن يالغۇز ئەمەس، بىز ھەممىمىز قاپقاندىمىز. ئەمدى ئارقىغا مېڭىشقا يول يوق. سەن بىزنى باشلىدىڭ ـ قاراقچى دەمسەن؟ ئەسلەپ كۆرگىن: بىزنىڭ ئاتا ـ بوۋىلىرىمىز ئەگەر قوشنىلىرى ئۇلارغا يايلاۋلار ئۈچۈن، دەريالاردىكى سۇ ئۈچۈن ھەق تۆلىمىسە، بارىمتا ئالاتتى ـــ ئۇلارنىڭ ئادەملىرىنى بارىمتاغا ئېلىپ، ئۇيۇر ـ ئۇيۇر يىلقا، مۇڭگۈزلۈك مال، قورۇ ـ قورۇ قوي ـ ئۆچكە ئالاتتى. ھازىر مۇئامىلە باشقىچە. بىزنى خالىغىنىڭچە ئاتاۋەر ـــ باندىتلار، قاراقچىلار، ئوغرىلار دەۋەرگىن، خۇددى شەھەرلىكلەر دەيدىغاندەك، بەرىبىر. بىز ئىككىمىز بىر ـ بىرىمىزنى ھۆرمەتلەمدۇق ياكى ھۆرمەتلىمەمدۇق، چىدىيالامدۇق ياكى چىدىيالمامدۇق، بۇمۇ بەرىبىر. سەندىن بىرلا نەرسە تەلەپ قىلىنمىدۇ ـــ پۇلىنى نەگە تاشلاشنى بىلمەي يۈرگەن مىليونېرچى بايلار بۇ يەرگە پەيدا بولغان بىرىنچى مىنۇتتىن باشلاپ سەن مېنىڭ بۇيرۇقۇمدىن بىر مىنۇتمۇ نېرى بولمايسەن. مېنى باشلىق بەكتۇرنىڭ ئېيتقانلىرىنى بېجىرىپ يۈگۈرۈپ يۈرىدىكەن دەپ ئويلىما. ئەمدى بىزنىڭ ئۆزۈمىزنىڭ ئۈچۈن ـ شىكارچىلىقىمىز بار ـــ چاتقالىدا، يارلاردا ئىزدەپ يۈرىمىز، يىلپىزلارنى ئېتىۋېلىشقا

ھەيدەپ چىقمىز، ئەرەب ئوۋ ـ شىكارچىلىرى قارىغا ئېلىشقا تەييارلىنىۋاتقان پەيتتىن پايدىلىنىپ بىز ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىنى تۇتۇۋېلىپ ئۆڭكۈرگە قامايمىز ـ دە، بارمىتا تەلەپ قىلمىز. ھەركىمنىڭ ئۆز ئىنتىلىشى بولىدۇ دېگەندەك. چۈشىنىۋاتامسەن، ئارسىن؟ مەن بۇنىڭ ھەممىسىنى بىكارغا ئەمەس، سېنى بىلىۋالسۇن دەپ ئېيتىۋاتىمەن. بۇنداق تەلەي چۈشۈڭگمۇ كىرمەيدۇ، بۇ يەردىن خۇدانىڭ ئۆزى يۇلۇۋال دەۋاتىدۇ... چۈشەنگىن، بىزگە ئوخشاش ھېسسىياتتا بولغىن. يەنە ئۆزۈڭنىڭ تەرجىمانلىق خىزمىتىڭنىمۇ مېھمانلار ساڭا تولۇق ئىشىنىپ تۇرغاندەك قىلىپ ئۆتىگىن. مۇشۇ تەرزدە ئۇلارغا يارەملىشىپ تۇرۇپ بىزگە خىزمەت قىلسەن، بىز ئۇلارنى ئۆڭكۈرگە كىرگۈزگەندىن كېيىن بارلىق ئۇمىد سەندە قالىدۇ، چۈشىنىۋاتامسەن، ئارسىن، ئېيتىۋاتقانلىرىم قۇلىقىڭغا كىرىۋاتامدۇ؟

ئارسىن جاۋاب بەرمەي، بېشىنى سىلىپ دېرىزىنىڭ يېنىدا تۇراتتى.

ــ سەن گەپ قىلماي شۇك بولۇۋالما، ئاڭلا. بەشىمىزگە سېنىڭ ئۆز ئادەمىمىز، بىر ئايىللىق بولغانلىقىمىز ئوبدان بولدى. سەن بىزنى چۈشىنىسەن، بىز ــ سېنى. يەنە بىر ياخشى يېرى مېھمانلارنىڭ ئاشۇنداق سۈنئىي ھەمراھلىق تېلېفونلىرى بار ئىكەن. ئۇلار ئۆڭكۈردىن ئۆيلىرىگە تېلېفون بەرگەندە ــ ئۇ دېگەن ئافرىقىنىڭ يېنىدا دېگۈدەك يەر ــ ئۇلارنىڭ تېلېفوندا سۆزلەشكەن سۆزلىرىنى سەن ئارقىلىق بىز ئۇقالايمىز ـ دە، ئۆز ھەرىكىتىمىزنى شۇنىڭغا يارىشا ئۆزگەرتىمىز. سەنسىز بىز ھېچ نەرسە قىلالمايمىز، چۈشەندىڭمۇ؟ نېمىشقا ئۇنچىقمايسەن، ئارسىن؟

ــ مېنىڭ گېپىم يوق، ــ دەپ جاۋاب بەردى ئۇ. ئىكىلەن جىم بولۇپ قالدى.

«دۇنيا ئورنىدىمۇ؟» بالىلىق چېغىدىن تارتىپ ئايلىداش-

لىرىدىن كۆپ قېتىم ئاڭلىغان بۇ سۆز ھەر خىل تۇرمۇش ئەھۋالىغا باب كېلىدىغان سۆز ئىدى، ھازىر ئىختىيارسىز ئېغىر سىگە چۈشتى. شۇنداق، تاشقى دۇنيا يەنىلا ئاۋۇالقىدەك گۈزەل ئورنىدا، جۇملىدىن ئۆزى ئاشۇنداق ھەيران قالارلىق يول بىلەن كېلىپ قالغان مەكتەپمۇ. ھەئە، ئەتراپتىكى مۇھىت قانداق بولسا شۇنداق قېلىپىدا ئەسىرلەر بويى قېلىۋېرىشى مۇمكىن. بىراق ئىچكى دۇنيا، ئادەمنىڭ ئىچكى دۇنياسى بۇ چاغدا، گۈزەل بېشىدىن ئۆتكۈزگەندەك، ئۇزۇل ـ كېسىل ۋەيران بولۇشى مۇمكىن ئىكەن. شۇنىڭ ئۈچۈن بىراۋلار قايتا ـ قايتا «دۇنيا ئورنىدىمۇ؟» دەپ سوئال قويىدىكەن.

بىردىنلا، مۇشۇنداق يامان شارائىتتا، ئۇنىڭ كاللىسىغا غەلىتە ئويلار كەلدى. ئۇ ئىختىيارسىز ھالدا ئويلاپ كەتتى: مۇشۇ تاپتا غايىب بولغان كېلىن نەدىدۇ، ئۇ «دۇنيانىڭ ئورنىدا ئەمەس»لىكىنى بىلەمدىغاندۇ؟ ئايدانا ساماروۋا بۇنى بىلەمدىغاندۇ؟ ئۇ ئەندىشە قىلامدىغاندۇ؟ ناتايىن، ئۇنىڭ بۇنىڭغا چۇلىسى يوق. «دۇنيانىڭ ئورنىدا ئەمەس» لىكىنى قىلچە سەزمىگەن تاغ جانۋارلىرى ئۆزلىرىنى بىرنەچچە كۈندىن كېيىن نېمە كۈتۈپ تۇرغانلىقىنى بىلەمدىغاندۇ؟ مۇشۇنداق يالتىراپ تۇرغان نۇرلۇق كۈنلەردە ئاق يىلپىزلار ئىنسانىنىڭ ئايىغ ئىزى تەگمىگەن قار دۆۋىلىرى بىلەن ئۆزلىرىنىڭ توقايلىقلاردىكى قورۇقلىرىدا ئۆزلىرى نۆۋەتتە زۆرۈر بولۇۋاتقان ئولجىلارنى ئىزدەپ نېرى ـ بېرى مېڭىپ يۈرۈۋاتقاندۇ، چىشلىرى بولسا «دۇنيانىڭ ئورنىدا ئەمەس» ئىكەنلىكىدىن خەۋەرسىز كۈچۈك-لىرىنى ئېلىپ ئاپتاپسىنىپ ياتقاندۇ...

ئۇلارنىڭ ئۇستىدىن جۇپ ـ جۇپ بولۇپ، ئۇن ـ تىنسىز ئۇچۇپ كېتىۋاتقان تاغ شۇڭقارلىرى ئېگىز تاغدا نېمىلەرنى كۆزىتىۋاتقاندۇ، نېمىلەرنى كۈتۈۋاتقاندۇ، نېمىلەردىن ئالدىنئالا خەۋەر بېرىۋاتقاندۇ؟

«دۇنيانىڭ ئورنىدا ئەمەس» بولۇپ قالغانلىقىدىن، بۇگۈنگە قەدەر كۆرۈلۈپ باقمىغان بالايىئاپەتنىڭ پات ئارىدا يۈز بېرىدىغانلىقىدىن، بۇ بالايىئاپەتنى ئىنسانلار پەيدا قىلمۇاتقانلىقىدىن...

يەنە بىر ئوي ئۇنى غىدىقلاشقا باشلىدى: ئوڭ تەرەپتە ئىككى چامدام نېرىدا ئۇنىڭ ئىلگىرىكى ساۋاقدىشى تاشتانبېك ــ تاشئافغان تۇراتتى. «دۇنيانىڭ ئورنىدا ئەمەس» لىكى ئۇنىڭ سەۋەنلىكىدىن بولۇۋاتىدۇ، شۇڭا ئۇ ئىنتايىن رەھىمسىز ئۇسۇلدا ئۇنىڭدىن ئۆچ ئېلىشى كېرەك ئىدى، بىراق نېمىگىدۇر ئارسىن سامانچىن تېخىمۇ بەكرەك ئەپسۇسلاندى، چۈنكى تاشئافغان ئۆزىگە ھەققانىيەمەن دەپ ئىشىنەتتى، شۇنچە ئېغىر جىنايى قىلمىشنى قەتئىي ئىشقا ئاشۇرماقچى بولاتتى. ئۇ باشقا ئىش قىلسا بولاتتىغۇ. لېكىن كېچىكتى، ھەر تەرەپتىكى ئەھۋاللاردىن قارىغاندا پۈرسەت قولدىن كەتكەنىدى. يىگىرمە مىليون دوللارنىڭ سېھرىي كۈچى نەچچە مىڭ شامان ــ باخشىنىڭ سېھىرگەرلىكىدىن كۈچلۈك ــ تە.

ئۇنىڭ ئوي ــ پىكرىنى ئۇقۇپ قالغاندەك، تاشئافغان جىمجىتلىقنى بۇزدى:

ــ ھەي، ئارسىن، چېچىڭغا ئاق كىرىپ كەتكۈچە ئويلىساڭمۇ بولىدۇ. بىراق قانچىلىك ئويلانما، سېنىڭ ھالىڭنى ئۆزگەرتكىلى بولمايدۇ. سەن بوسۇغىنى ئاتلىدىڭ، ئەمدى ئۇزۇڭنىڭ ئامانلىقىنى ساقلا.

ــ سەن نېمەڭگە تايىنىپ كىم ياشايدۇ، كىم ياشمايدۇ دېيەلەيسەن؟ كىم ساڭا بۇنداق ھوقۇق بېرىپتۇ؟

ــ چۈنكى سەن مۇنداق ئەھۋالدا تۇرۇاتسەن، ئالدىڭدا ئىككى يول تۇرۇپتۇ: يا سەن بىز بىلەن بىللە بولسەن، بىز ھەممىمىز سېنى قوشۇپ ئۆز ئۇلۇشىمىزنى ئالىمىز، يا سەن بىزدىن ئايرىلىپ كېتىسەن ۋە بىزنى ساتىسەن. شۇڭا ئوچۇ-

قىنى ئېيتىپ قويايلى: سېنى قىساس ۋە ئۆلۈم كۈتۈپ تۇرۇپتۇ. سېنىڭ تىرىك قېلىشىڭنى بىز ئوبدان خالايمىز، بىراق بۇ ئۆي زۇڭگە باغلىق.

— سەن دائىم ئاشۇ بىر ئۇلۇش - ئاشۇ بىر ئۇلۇش دەيسەن، يەنە بىر قېتىم ئېيتىپ قويايلى، ھېچقانداق ئۇلۇش يوق! بۇ دېگەن بۇلاڭچىلىق، جىنايەت.

— پۇتتى، بەس! ئۇرۇشتا ھەربىكەت قوللانغان ئادەملا غەلىبە قازىنىدۇ. مەن ئافغانىستاندا بولدۇم، ئۇ يەردىمۇ بىرمۇنچە نەرسىلەرنى ئۆگىنىۋالدىم. بىزنىڭ ھەربىكەت پىلانىمىزنى قۇلىقىڭنى دىڭ تۇتۇپ ئاڭلاپ تۇر. ئايروپىلاننىڭ كېلىشى، كۈتۈۋېلىش، ئاتاقلىق مېھمانلار — ئوۋ - شىكارچىلار ئۈچۈن خىزمەت قىلىدىغان ئىشلار بىز بەشىمىز بىلەن ئالاقىسىز. بىز تېزەك تەرگەن خىزمەتچىلەرگە ئوخشاش، ئوت ياقتۇق — ئۇنىڭ نېرىسىغا كېتىپ قالدۇق. بىراق، شۇنداق بولغان تەقدىردىمۇ بىز ئات ئۈستىدىكىلەرمىز ۋە ئات ئۈستىدە ئۆزىمىزگە ئۆزىمىز خوجايىنمىز. سەن، ئارسىن، مېھمانلار بىلەن كېچە - كۈندۈز بىللە بولىسەن. ئوبدان ئىشلە، بىزنى ئويلىما، بىز ئۆزىمىزنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى شۇنداق كۆرسىتىپ قويىمىزكى، چېچىڭلار تىك تۇرۇپ كېتىدىغان بولىدۇ. ئامال يوق، مۇشۇنداق قىلمىساق بولمايدۇ. بىراق، ھۇجۇمغا ئۆتۈش سىگنالى بېرىش ۋاقتى كەلگەندە، سىگنال بەرگۈچى مانا مەن بولىمەن، سەن ئوبدان تەييار تۇرۇشۇڭ كېرەك، بىز بىر قاتاردىمىز. ئەزىز مېھمانلار كەلگەندىن كېيىن سېنىڭ باي ئاكاڭ بەكتۇرنىڭكىدە بىرئاز دەم ئېلىشىدۇ، ئەتىسى كولومتودا قونۇشقا كېلىشىدۇ، بۇ بولسا ئېغىز تاغ. يولنىڭ يېرىمىنى بەكتۇرنىڭ جىپىدا ۋە باشقا ماشىنىلاردا ئۆتكۈزۈشىدۇ، ئۇنىڭ نېرىسىغا ئات مىنىشىدۇ. ھەممىسى ئويلاپ قويۇلغان، ھەممەگە تەييارلىق قىلىپ قويۇلغان، ئاتلار ئېگەرلەگلىك، قاچان

مىنسە بولۇۋېرىدۇ. بىلىپ قوي، ئارسىن، مەن بۇلارنى ئومۇ-مىي ۋەزىيەت ھەققىدە ئورتاق چۈشەنچە بولسۇن دەپ ئېيتىپ قويۇۋاتىمەن. سېنىڭ تەرجىمانلىقىڭسىز بىز ھېچنېمە قىلالا-مايمىز، بىراق بىزسىزمۇ ھېچ ئىش پۈتمەيدۇ. قانداق قىلىپ، قەيەردە، قايسى چاغدا قولغا چۈشۈرىمىز؟ قانداق يول بىلەن با-رىمتا ھەققى سورايمىز؟ بۇلارنىمۇ بىلگۈڭ كېلەر؟ شۇنداقمۇ؟ نېمىشقا گەپ قىلمايسەن؟

— بىلمەيمەن، بۇنى كېيىن ئېيتىمەن.

— ھە، ئۇنداق بولسا ئالدى بىلەن مەن ساڭا بىزنىڭ قو-لىمىزدا نېمە بارلىقىنى ئېيتىپ بېرەي. قوراللىرىمىز ئەڭ ياخشى، يېنىك قوراللار، ئەلۋەتتە. ھېچكىم يولۋاسىنىڭ ئالدىغا قۇرۇق قول بارمايدۇ، تاغدىكى ئاق يىلپىزلار يولۋاس، شىرلار-دىن بەكرەك قورقۇنچلۇق. قارا، سېرىك ئۆمەكلىرىنىڭ ھەم-مىسىدە يولۋاس، شىر، بۆرە ۋە باشقا يىرتقۇچلار بار، ئۇلار چېلىنغان پۇشتەككە قاراپ سەكرىشىدۇ، ئۇسسۇل ئوينىشىدۇ. لېكىن ئاق يىلپىزنى ئۆگىتەلىگەن بىرمۇ سېرىك ئۆمىكى يوق. لېكىن ئاق يىلپىزلارنىڭ تېرىسى ھەممىدىن بەك پۇل-لۇق، ئۆزۈڭ بىلىسەن، گېزىتلەردە يېزىلغاندەك «ئېگىز تاغ-نىڭ سەرخىل سودىسى» بولغاچقا بۇ ئىشنى باشلىدۇق. ئاق يىلپىز بولغانلىقىغا رەھمەت! ئېھە، نېمىشقا گەپ قىلمايسەن؟ مەيلى گەپ قىلما، مېنى بەك جىق سۆزلەپ كەتتى دەپ ئويلاپ تۇرغاندۇرسەن. بوپتۇ، بىردەم جىم تۇرۇۋال، ئويلان. ئەلۋەتتە، مەن جىقراق سۆزلىۋەتتىم. ئېھتىمال، تېيىلىپ دۇم چۈش-مەسلىك ئۈچۈن ئۆز ئىشىڭغا پۇختا بولغىنىڭ تۈزۈك. گاھىدا چۈمۈلىگە پۈتلىشىپ كېتىدىغانلار بولىدۇ، پىل بولسا قېچىپ كېتىدۇ. سېنىڭ كۈلگۈڭ كەلمىدىمۇ، ئارسىن؟

— ھازىرچە كۈلگۈم كەلمىدى.

— ھازىر يەنە بىر قېتىم ئېيتاي، قانداق، قەيەردە ۋە قا-

چان قولغا چۈشۈرۈشكە قول سالمىدىغانلىقىنى ھەققىدە بىرنە بىر ئىش بار، شۇنىڭغا دىققەت قىلغىنكى، ئېگىز تاغلاردا ئوۋ ـ شىكار قىلىشتا يىراق ئارىلىقتا تۇرۇپ يۇقىرى ئاۋازدا سۆز لىشىش ئۇچۇن كۆۋزىتىتىن ياكى راتقۇ ئەكىلدۇرگەن، بۇ يەردە تېلېفون ماكىمايدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ چارىسى تېپىلدى: تاغدىن ـ تاغقا چۇقان سېلىپ تۇرىمىز ـــ مەيداندا نامايىش ئۆتكۈزگەن چاغدىكىدەك، بۇنى تېلېۋىزورلاردا كۆرسەتكەنغۇ. بۇ ياكى راتقۇلارنى يەنە بىر خىل ئاتايىتىغۇ. ئېيتقىنا، نېمە دەيتتى؟

ـــ رۇپور.

ـــ ياق، يەنە باشقىچە.

ـــ مېگافون.

ـــ توغرا. سېنىڭ رۇپور ـ مېگافونۇڭ بولىدۇ. بىزنىڭ ھەر بىرىمىزدە بار، ئات چاپتۇرۇپ كېتىۋېتىپ رۇپورغا قاراپ توۋلايمىز. ئوۋ ـ شىكار ۋاقتىدىكى ھەربىر سۆز ۋە بۇيرۇقلار ـ نى سەن دەرھال ئىنگلىزچە تەرجىمە قىلىسەن ياكى ئىنگلىز ـ چىدىن تەرجىمە قىلىپ تۇرىسەن. ئاق يىلپىزلار كىرىدىغان تۆشۈك تاپالماي قالىدۇ. گاس بولۇپ قېلىشىدىغۇ. دېمەكچى بولغىنىم ھەممىسى سېنىڭ قولۇڭدا. نېمە دەيتتى، مۇشۇنداق بىر سۆز بار ئىدىغۇ ـــ مۇناپىق، ئۇنى ـ بۇنى قىلمايدىغان بولساڭ كانىيىڭدىن بوغۇپ تاشلايمەن دەيدىغان... ـــ تاشئافغان قاپىقىنى تۇردى. ئارسىن ئۇنىڭ ئۇلتىماتۇم ھەققىدە گەپ قىلۋاتقانلىقىنى چۈشەندى ـ يۇ، لېكىن ئېيتقۇسى كەلمىدى. بىراق ئېيتىشقا توغرا كەلدى:

ـــ ئۇلتىماتۇممۇ؟

ـــ ئەلۋەتتە. تىلىمنىڭ ئۇچىدىلا تۇراتتى، ئەسلىيەلمەي كەتكىنىمنى. ھازىر چاقچاق قىلىدىغان ۋاقىت ئەمەس، لېكىن بىزنىڭ بىر ياش ئاقىنىمىز: «مېنىڭ ئېتىم ئۇلتىماتۇم، ئۇنى

مىنىپ چاپىمەن. ئالدىمدىن چىققانلارنى چوقۇم باش ئەگدۈرد-مەن» دەپ قوشاق ئېيتقان. بولمىغان گەپ ئەلۋەتتە، بىراق، «مېنىڭ ئېتىم ئۇلتىماتۇم» دېگىنى ماڭا ياقتى. ئەمما بۇ مۇنداقلا ئېيتىلغان، سۆزگە توغرا كېلىپ قالغان گەپ. دې-مەك، ئاساسلىقى ــ ئۇلتىماتۇم، بارىمتادىكىلەرنى شۇ ھامان ھوشىدىن كەتكۈزۈۋېتىدىغان گەپ. بىز ئۇلارنى ئۆڭكۈرگە ئە-كىرىپ، قورالسىزلاندۇرۇپ، ئۆتۈكلىرىنى سالدۇرۇۋېتىمىز ــ ئەر بولساڭ يالاڭئاياغ يۈگۈرۈپ باققىنا، سىناپ باققىنا... يەنە بىر قېتىم ئېيتاي، ئارسىن، چۈشىنىشىڭنى ئۈمىد قىلە-مەن، يا بىز ئۆزىمىزنىڭ يىگىرمە مىليونىنى قولغا چۈشۈرد-مىز، يا ئۆڭكۈرگە ئاللىقاچان ئورۇنلاشتۇرۇپ قويغان پىيادە ئەسكەرلەردىن مۇداپىئەلىنىش مىناسىنى پارتلىتىمەن.

ــ سەن ئۆڭكۈرگە مىنا قويدۇڭمۇ؟ ــ ھەيران قېلىپ ۋارقىرىۋەتتى ئارسىن سامانچىن.

ــ توغرا، مەن ئافغانىستاندا مۇشۇ خىزمەت بىلەن شۇ-غۇللانغان. بۇ مېنىڭ ئۇلتىماتۇمۇم! يىگىرمە مىليون چىقىرد-سەن ــ چىقسەن، بولمىسا پارتلىتىمەن، ھەممىسى يەر بىلەن يەكسان بولىدۇ! سەن نېمىدەپ ماڭا بۇنداق قارايسەن؟ مېنىڭ ئەقىل ـ ھوشۇم جايىدا تېخى، ئۆزۈڭ بىلسەن، بىراق بۇنداق مۇمكىنچىلىك بىزنىڭ تاغلاردا بىرلا قېتىم بولۇپ قالىدۇ، ئۇ-نىڭدىن كېيىن زادىلا ئۇنداق بولمايدۇ. ئاق يىلپىزلار ئاچچىق-لىنىپ تاغنىڭ ئۇ تەرىپىگە قېچىپ كېتىشىدۇ. بولدى، ئىشە-مىزغا كېلەيلى. نېمە ئۈچۈن ھەممە ئىش سېنىڭ قولۇڭدا دەي-مىز؟ چۈنكى، بارلىق بۇيرۇق ـ يولىيورۇقلارنى سەن ياڭراتقۇ ئارقىلىق ئىنگلىزچە ئېلان قىلىپ تۇرىسەن، بىزنىڭ تىلە-مىزدىمۇ، ئەلۋەتتە ياشانغانلارمۇ، ياشلارمۇ ئۇقىدىغان رۇس تە-لىدىمۇ ئېلان قىلىپ تۇرىسەن. ئەمەلىيەتتە ئۇۋ ـ شىكار قىل-غۇچى ئىككى مېھمان، سەن ھامان ئۇلارنىڭ يېنىدا بولىسەن،

ئاتلىق بەشىمىز يېقىن ئەتراپتا بولىمىز، باشقا مۇلازىمەتچىلەرنىڭ ھەممىسى ئارقىدا بولىدۇ. سېنىڭ باي ئاكاڭ بولسا ئوۋ ـ شىكارنى بەرىكەتلىك قىلغايسەن دەپ دۇئا ـ تىلاۋەت قىلىپ تۇرىدۇ. مەيلى تىلاۋەت قىلمۇرسۇن، بىز شۇ ۋاقىتتا ئارسىن، مېنىڭ بۇيرۇقۇم بويىچە مېھمانلارنى ئۆڭكۈرگە قوغلايمىز، قورالسىزلاندۇرىمىز، ئەڭ مۇھىمى ـــ تۇنقۇنلار ئۈچۈن پۇل، بىزنىڭ بارىمتامىزنى ئالدىمىزغا، ئۈستىلىگە دېگەندەك، يېگىرمە تۆت سائەت ئىچىدە نەق قىلىپ قويۇسىلەر دەپ تەلەپ قىلىمىز. ئۇلتىماتۇمنىڭ ئورۇنلىنىشى ئۈچۈن بىر سوتكا ۋاقىت بېرىلىدۇ، ۋاقىتنى ئۇزارتمايمىز دەپ دەرھال ئېيتىمىز. يا پۇل نەق بولىدۇ، يا باشلار «نەق» بولىدۇ. سەن مۇشۇنداق گەپ قىلماي تۇرامسەن، ئارسىن، بۇلارنىڭ ھەممىسى كۆڭلۈڭگە ياقمايۋاتىدۇ، بىلىمەن، بىراق سېنىڭ چوقۇم بىلگۈڭ كېلىدىغان نەرسىلەرنى چۈشەندۈرۈپ بېرەي، ـــ تاشئاغان راستتىنلا كۆپ نەرسىنى تۇيۇپ تۇراتتى، ـــ سېنىڭ بۇنى ئەمەلىيەتتە قانداق قىلىپ ئىشقا ئاشۇرۇشقا بولىدىغانلىقىنى بىلگۈڭ كېلەمدۇ؟ مانا مۇنداق بولىدۇ: ئۇلارنىڭ يېقىن شەرق بانكىلىرىنىڭ خەزىنىلىرىدە كېچە ـ كۈندۈز دېمەي بىر يىل تۆت پەسىلنىڭ ھەممىسىدە مىليارداللىغان نەق پۇلى ساقلىنىدۇ. يېگىرمە مىليون دوللار ئۇلار ئۈچۈن بىر تۈكۈرۈككە تەڭ. پۇللارنى بەش مىنۇتتا بەش مىليوندىن قىلىپ 85 × 60 لىك ساندۇقلارغا قاچىلايدۇ، ھەر ساندۇقى يېگىرمە كىلوگرامدىن سەكسەن كىلوگرام بولىدۇ. قانداق يەتكۈزىدۇ؟ ئايروپىلان بىلەن توققۇز سائەتلىك يول. ئۇلار بۇيرۇق بېرىپ قويسىلا دەرھال ئورۇنلىنىدۇ. ئۇلار ئۆڭكۈردە ساقلاپ تۇرۇپ، بۇ ئۇچۇرلارنى قانداق يەتكۈزىدۇ دەمسەن؟ ئۆزۈڭ بىلسەن، سۈنئىي ھەمراھلىق تېلېفون. ئۇلار ھامان بۇنداق تېلېفوننى يېنىدىن ئايرىمايدۇ، ئۇلار بۇنداق تېلېفون بىلەن ئالەمنىڭ ھەممە يېرىگە

رىگە تېلېفون بېرەلەيدۇ. ئۇلارنىڭ تېلېفونىدا سۆزلىشىشىگە نازارەت قىلىپ تۇرغۇچى سەن بولسەن، سەن بىر قەدەممۇ نېرى بولماي ئۇلارنىڭ يېنىدا بولسەن. سەن يەنىلا ئۇنچىقماي تۇرسەنغۇ، ئارسىن، سېنىڭ سەتچىلىكلا ئەمەس، ھەتتا مىسلى كۆرۈلمىگەن بۇ جىنايى ئىشقا ئارىلاشقۇڭ كەلمەيۋاتامدۇ؟ بىراق مەن ھەممىنى ئويلاپ، ھېسابلاپ قويغان، ئۆزۈڭ كۆر-گەندەك، مەقسىتىمگە چوقۇم يېتىمەن. خالىغىنىڭچە ئويلا، بىراق مېنىڭ بۇيرۇقلىرىمنى غىڭ قىلماي ئورۇنلاشقا مەج-بۇرسەن. بۇنىڭ ئۈچۈن نەتىجىدە ئۇلۇشۇڭنى ئالىسەن. سەن ئۇچۇن بۇ يىرگىنچلىك تۈيۈلسا، ئۇنى بىزگە بەرسەڭ بولىدۇ، بىز باش تارتمايمىز. بۇ ئۆزۈڭنىڭ ئىشى. يەنە ئۇنچىقمامسەن؟ بوپتۇ، بىزنىڭ مەقسىتىمىزگە يېتىدىغانلىقىمىزدىن قىلچە گۇمانلانماسلىقىڭ، مەقسىتىمىزگە چوقۇم يېتىدىغانلىقىمىز ئۈچۈن، مەن يەنە دەپ قويماي، قايسى چاغدا مېھمانلارنى ئۆڭ-كۇرگە كىرگۈزىدىغانلىقىمىزمۇ ئوخشاشلا ئەتراپلىق ئويلاپ قويۇلغان. بىرىنچى رايوندا، كولومتونىڭ يېنىدا، ئۇلار ئەتراپ-تىكى يەرلەرنى كۆرۈپ تۇرۇشى ئۈچۈن ئۆڭكۇرگە يېقىن يەر-دىكى جىلغىغا ئورۇنلاشتۇرۇلىدۇ. بۇنىڭدىن ئاۋۋال بىز بەشە-مىز بىر ئاق يىلپىزنى شۇ ئەتراپقا ھەيدەپ كېلىمىز. مېنىڭ-چە، بىز بۇنى قىلالايمىز. بىز ئۇنىڭ ئاشۇ يەردىلىكىنى ئاللە-قاچان كۆرگەن، «يوغان باش، ئۇزۇن قۇيرۇقلۇق ئاق يىلپىز» دەپ ئاتىغانىدۇق. ناھايىتى بەستىلىك، بېشى تولغان ئايدەك، قۇيرۇقىنى ئارقىغا قايرىسا يايلىغچە يېتىدۇ... بۇ يىرتقۇچ پۈتۈن ياز بويى ئۇزەڭگىلەش بېلىنىڭ ئالدىدا نېمىنىدۇر بىر-نېمىنى كۈتۈۋاتقاندەك ئايلىنىپ يۈرگەن. بىز ئالدى بىلەن شۇنى ھەيدەپ كېلىمىز، ئانچە بەك تېز يۈگۈرەلمەيدىغان بولۇپ قېلىشى ئۈچۈن تېخى ئازراق ياردەم قىلىپ قويساقمۇ بولىدۇ. ئاندىن كېيىن ئاشۇ يېقىن شەرق بايلىرىنى قويچىلار يايلاۋغا

بېرىش يولىدا تۇنەپ ئۆتىدىغان ئۆڭكۈرگە قاماشقا تەييار تۇرۇ-
مىز. شۇ يەردە بىرەدەم ئولتۇرۇپ تۇرۇشسۇن. مانا مۇشۇ چاغدا
ئارسىن، خالامەن، خالىمامسەن، ئەگە مۇھىم تاپشۇرۇقىنى ئۇ-
رۇنلاشقا توغرا كېلىدۇ. بىزنىڭ ئۇلتىماتۇممىزنى مېھمانلار-
غا سەن ئېلان قىلىسەن. بىز ئۆڭكۈرنى ئاپتوماتلار بىلەن
قورشاپ ئالىمىز ـ دە قوغدايمىز. مەن يىگىتلىرىمنى تەربىيە-
لەپ، مەشىق قىلدۇرۇپ قويغانمەن، سەن بولساڭ خانزادىلەرگە
ئۇلارنىڭ ھەربىرى يىگىرمە تۆت سائەت ئىچىدە ئون مىليون-
دىن تۆلىسىلا تىرىك قالىدىغانلىقلىرىنى ئېيتىسەن. ئۇنىڭدىن
كېيىن دەرھال ئۆڭكۈردىن چىقىسەن ۋە مېگافون ئارقىلىق
ئۇنۇڭنىڭ بارچە ھە دېگەندە ئىنگلىزچە، ئاندىن كېيىن بىز-
چە ئەرەب مېھمانلار بارمىتاغا ئېلىنغانلىقىنى، ئۇلارغا بارمىتا
تۆلەش شەرتى قويۇلغانلىقىنى ـــ باھاسىنى ئېيتمايسەن ـــ
ئېيتىسەن ھەم جىددىي ھالەتكە ئۆتكەنلىكىمىزنى جاكارلاي-
سەن. ھېچكىم ـــ يەرلىكلەرمۇ، كەلگەنلەرمۇ ئورنىدىن قوز-
غالمىسۇن. ئۆڭكۈرگە يېقىنلىشىشقا قانداقلىكى ھەرىكەت كۆ-
رۈلسە ئوق چىقىرىلىدۇ، ھېچكىمنى ئايىمايمىز. ئەگەر يىگىر-
مە تۆت سائەت ئىچىدە تەلەپلەر ئورۇنلانمىسا...

ئەينى زامانىدا بىر سىنپتا ئوقۇغان ساۋاقدىشىنىڭ ئەشەد-
دىي ئويلىرى، مەقسەتلىرى توغرىسىدىكى سۆزىنى ئاڭلاپ ئول-
تۇرۇپ ئارسىن سامانچىن ئۆزىنى ئاران تۇتۇپ تۇردى. بىراق،
تەقدىرنىڭ ئىرادىسى بىلەن باشلىنىپ قالغان ئىشنى توختى-
تىش مۇمكىن ئەمەس ئىدى. تاشئافغانغا لەنەت ئوقۇش بىلەن
بىر ۋاقىتتا، ئادەمنى بارمىتاغا ئېلىشتەك بۇنداق مۇرەككەپ
ھەرىكەتنى تاشئافغانىنىڭ شۇنچىلىك ئىنچىكە، ئەتراپلىق
پىلانلىغانلىقى ئۇنى ھەيران قالدۇردى. بالىلىق ۋاقتىدىكى
دوستىنىڭ ھاياجانغا تولغان قول ھەرىكەتلىرىگە ۋە ئىشەنچكە
تولۇپ نۇرلىنىپ تۇرغان كۆزىگە دىققەت قىلىپ تۇرۇپ، مۇ-

شۇنداق كۆچ ۋە ئىشەنچنى ھەققانىيەت يولىدىكى ئىشلارغا بېغىشلىمىغانلىقىغا ئۆكۈندى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئارسىنىڭ كاللىسىغا قورقۇنچلۇق ۋە غەلىتە ئويلارمۇ كەلدى. ھەتتا قارىغىش تەگكۈر ئەرتاش كۆرچالمۇ ئاشۇ ئۆڭكۈردە تۇتقۇنلار بىلەن بولۇپ قالسا ۋە ئادەتتىكىچىلا بولۇپ قالماستىن، ئارسىن ئۆزى ئۇنى كۆتىگە تېپىپ تۇرۇپ كىرگۈزسەم دەپ ئويلاپ كەتتى. بۇنداق ئويلاش ئۇياتلىق، پەسكەشلىك، چاكىنىلىق بولسىمۇ ئۇ ئاشۇنداق ئويلىدى.

غايىب بولغان كېلىن بىلەن ئايدانا ساماروۋانىڭ يولىغا توسالغۇ پەيدا قىلغانلىقى ئۈچۈن بۇ ھاكاۋۇر، چۈكىنەم تېيىتىر سودىگىرى دەھشەت ئىچىدە پەرياد كۆتۈرۈپ يىغلىسا، ئۇنىڭدىن بىر تىينىمۇ بارىمتا ئېلىنمىسا، ئاشۇ يەردە كاللىسىغا تېگمىدىغان بىر تال ئوقنى كۆتۈپ تۇرسا... ئۇنىڭ كاللىسىغا بىمەنە ئويلارمۇ كەلدى: قارىغاچلار بىكاردىن ـ بىكار توختىماي ۋىچىرلاشقان ئەمەس، ئاگاھلاندۇرۇپ شۇنداق قىلىشقان. ئۇلارنىڭ ئاگاھلاندۇرۇشلىرى مانا ئەمدى ئىشقا ئاشتى... كۆڭىكىلىك ۋە ئۆكۈنۈشلۈك... قەيەردىسىلەر ئەمدى قارىغاچلار؟...

چۈشتىن ئېشىپ كېتىۋاتىدۇ، لېكىن تاشئافغان تېخى ئاغزىنى يۇمىدىغاندەك ئەمەس، ئېھتىمال بۇ ئۆز پىكرىنىڭ توغرىلىقىغا ئۆزىنى ئىشەندۈرۈش ۋە ئۆزىنى يەنە بىر قېتىم قايىل قىلىش ھەرىكىتى بولسا كېرەك. ئەمدى ئۇ بارىمتاغا ئېلىشنىڭ ئاقىۋىتى توغرىسىدا سۆز باشلىدى.

ـــ مانا، سەن، ئارسىن، بۇلار كېيىن نېمە بولۇپ كېتىدىغانلىقىنى ئويلاشماي پۈلنى ئېلىشنىلا ئويلىشىۋاتىدۇ، تۆت ساندۇق ئامېرىكا دوللىرىنى ئېلىپ قەيەرگە بېرىشنى بىلمەيدۇ، دەپ ئويلاۋاتقاندۇرسەن. بارىمتادىكىلەر ئەركىنلىككە چىقىشى بىلەنلا، ئۇلارنىڭ قوغدىغۇچىلىرىنىڭ بىزگە يوپۇرۇلۇپ كېلىشى تۇرغان گەپ. ئەسىرىمە، ئارسىن، بۇمۇ ئويلاپ قو-

يۇلغان. بىزدە يەتتە سائەت بىتەرەپ ۋاقىت بىلەن بىتەرەپ ۋاقىت دېگەن نېمە ۋە ئۇنىڭ بىزگە نېمە بېرىدىغانلىقىنى بىلگۈڭ كېلەمدۇ؟

ــ چۈشەندۈرۈشكە تىرىشىپ باققىن. بۇنداق سۆزلىشىش مېنىڭ ئۇچۇن يېڭىنە ئۇسۇلدا ئولتۇرغاندەك بولسىمۇ. مېنىڭ سېنىڭ بىلەن پۈتۈنلەي باشقا نەرسىلەر توغرىسىدا سۆزلەشكۈم بار. سەن بولساڭ قېنى تەييارلانغان ئورنىڭدىن تۇرۇپ، ئۇ يەردىن كۆزۈڭنى يۇمۇۋېلىپ ھېچ نەرسىنى كۆرمەي قارا ـ قويۇق ئىتىۋېرىدىكەنسەن.

ــ ئەگەر سەن ئېيتقاندەك ئورەكتە بولسام، سەنمۇ بىز بىلەن شۇ ئورەكتىسەن. بىز بىرلىكتە قوغدىنىمىز، بىتەرەپ ۋاقىتقا كەلسەم، مەن ساڭا ئېيتىپ بېرەي، بىز مەقسىتىمىز ـ گە يەتكەندە، كۆلومتو جىلغىسىغا، ئۆڭكۇرگە ئەڭ يېقىن يەر ـ گە ئەرەب مېھمانلار ئۇچۇن بارىمتا ئېلىپ كېلىشكەندە ۋە بىز ھەممىسىنىڭ جايىدا ئىكەنلىكىنى تەكشۈرۈپ چىققاندىن كېيىن سەن ئۆزۈڭنىڭ مېگافونۇڭ بىلەن دۆڭگە چىقىپ كېلىسەن ـ دە، ھەممەيلەن چۈشىنىدىغان قىلىپ ئىنگلىزچە ۋە بىزنىڭ تىلىمىزدا يەتتە سائەت بىتەرەپ ۋاقىت ئېلان قىلىدىغانلىقىمىزنى توۋلاپ ئۇقتۇرىسەن. تۇنۇلار ئۆڭكۇردە ئامان ـ ئېسەن، ئاش ـ تامىقى، ئىچىدىغان سۇيى بىلەن قېلىشىدۇ، بىز بولساق ئۆز يولىمىز بىلەن كېتىمىز. شۇ ۋاقىتتىن باشلاپ يەتتە سائەت ئۆتكۈچە ئۆڭكۇردىن چىقىش ۋە ئۆڭكۇرگە كىرىش چەكلىنىدىغانلىقىنى، ئۇ يەرگە ئۆزگىچە، ۋاقىتى كونترول قىلىنىدىغان ئالاھىدە چېچىنىيە مىناسى ئورنىتىلغانلىقىنى، خەۋپ پەقەت يەتتە سائەتتىن كېيىنلا بىكار قىلىنىدىغانلىقىنى جاكارلايسەن. بۇ مەلۇماتنى ئۇچ قېتىم تەكرارلايسەن. بۇ بىزنىڭ ئاخىرقى سۆزىمىز بولىدۇ. كۆتسۇن، بىز شۇ ۋاقىتتا ئىككى ئاتقا ئىككى ساندۇقتىن پۇل سېلىنغان

خۇرجۇنلارنى (بۇمۇ تەيىار) ئارتىپ يولغا راۋان بولمىز. ئاتلارمۇ تەييار ــ باشلىق بەكتۇرنىڭ ئاتلىرى خىل. پەقەت ئۇ بىر نەچچە ئاتنى ئەرەبلەردىن تارتىۋالمىز. ئاندىن كېيىن ھەممىمىز يۈك ئارتىلغان ئاتلارنى يېتىلەپ، ئىلدام ئۇزەڭگىلەش تاغ تىزمىسىنىڭ نېرىسىغا قاراپ ماڭمىز. يوللارنىمۇ تەكشۈرۈپ چىققانمىز، خەۋپ يوق. ئاڭغىچە، بەلنىڭ ئالدىدا يايلاۋدىن قايتقان بىزنىڭ ئائىلە ۋە بالا ـ چاقىلىرىمىز كۆتۈپ تۇرۇشقان بولىدۇ. بۇ توغرۇلۇقمۇ سۆزلىشىپ قويغانمىز. شۇ ـ ڭا سەن ئەندىشە قىلما.

ئارسىن سامانچىن ئۇندىمىدى، ئۇ شۇملۇق بىلەن تولغان، پۇختا ئويلىنىشلاردىن كېيىن تۇزۇپ چىقىلغان بۇ سۇيىقەستىلىك پىلاننى چوڭقۇرلاپ ئۇققانسېرى ئۆزىنىڭ ئەمدى بارغاسېرى قېچىپ قۇتۇلالماس بولۇپ كېتىۋاتقانلىقىنى چۈشەندى. پەقەت تاشئافغان قاتارلىق بەش كىشىنىڭ ھەربىكىتىگە قوشۇلمايمەن، قاتناشقۇم يوق، دېيىش بىلەن ئۇلاردىن چەك ـ چېگرا ئايرىپ كېتەلمەيتتى، چۈنكى ئۇلار دوزاخقا سەپەر قىلىشتىن ئىلگىرى ئۆزلىرىنىڭ سۇيىقەستىنى ئېيتىپ ئۇنىڭ پۇت ـ قولىنى چۈشەپ قويدى.

ــ سەنمۇ ئۇنچىۋالا قايغۇرۇپ كەتمە، ــ دېدى تاشئافغان، ــ ئازراق تەۋەككۇلچىلىك قىلدۇق، بىراق ئەرزىيدۇ. مەن سېنى بىر ئىشتا ئالداۋاتقىنىم يوق، ھەممىنى سەممىي، ئوچۇق ـ ئاشكارا ئېيتىپ تەكلىپ قىلىۋاتمىدىمەن. بۇنداق ئىشلار دائىم بولۇپ تۇرىدۇ. تاغدا قار كۆچكەندە ھەممە نەرسە ئۇنىڭ ئاستىدا قالىدۇ، پەقەت بەزى ئۇچار قاناتلارلا ئۇچۇپ كېتىپ جېنىنى ساقلاپ ئامان قالىدۇ. ئاشۇنداق ئۇچار قاناتلار بىز بولۇپ قالارمىز بەلكىم.

ئارسىن سامانچىن مۇرىسىنى كۆتۈرۈپ قويدى:

ــ مەن ھېچنىمىنى سۆرۈشتۇرۇپ ئولتۇرمايمەن. ئېيتى ـ

قىنىڭدەك بولسۇن، بىراق مېنىڭ ئۆز ئويۇ بىكرىم بار.

بۇ چاغدا ئۇنىڭ يانفونى تۇيۇقسىز جىرىڭلاپ كېتىۋىدى، ئىككىلىسى چۆچۈپ كەتتى. ئارسىن تېلېفوننى ئېلىپ ئىنگلىزچە سۆزلەشكە باشلىغاندا تاشئافغان سەگەكلىشىپ، بىرەر نېمىنى ئۇقۇپ قالارمەن دەپ يېقىنراق كېلىپ دىققىتىنى ئارسىنىڭ چىرايىغا مەركەزلەشتۈردى. ئارسىن ئويغانغاندەك بولۇپ بىردىنلا ئاۋازىمۇ، كەيپىياتىمۇ جانلىنىپ ئاۋۇالقى ھالىتىگە كەلدى. تېلېفوندا سۆزلىشىش ۋاقتى بەش مىنۇت داۋام قىلدى، تاشئافغان پەقەت ئارسىنىڭ ئاغزىدىن چىققان: «ھەئە، بوب! بوپتۇ، بوب» دېگەن سۆز بىلەن ئادەم ئىسمىنىلا ئۇقالىدى. ئارسىن تېلېفوننى ئېتىپ قويغاندىن كېيىن ئۇنىڭغا تېلېفون بەرگۈچىنىڭ ھەسەنىنىڭ ئاخبارات كاتىپى روبېرت لۇكاس ئىكەنلىكىنى (بۇ مەرگەن شىركىتىنىڭ ئىشخانىسىدا فاكس ئارقىلىق مۇئەييەنلەشتۈرۈلگەن)، ئۇنىڭ يەتتىنچى ئايىنىڭ ئون بەشىنچى كۈنى ئۈچ كىشىلىك تەييارلىق گۇرۇپپىسى ئايروپىلان بىلەن يېتىپ بارىدۇ دەپ ئېيتقانلىقىنى ئېيتتى، ئۇلار ئېگىز تاغ ۋە قارلىق دالىلاردا ئىشلىتىلىدىغان يېڭىچە ئالپىنىست خالتا يوتقىنى، شۇنىڭدەك ئۇۋ ـ شىكارچىلارغا كېرەكلىك باشقا نەرسىلەرنى ئېلىپ كېلىدىكەن. شۇ ئايرو ـ پىلاندا يەنە كەلگۈسىدە ئىشلىنىدىغان كىنو فىلىمىنىڭ سىرتقى كۆرۈنۈشلىرىنى سۈرەتكە ئالىدىغان ھەم ئۇۋ ـ شىكارنىڭ پۈتۈن جەريانىنى سۈرەتكە ئالىدىغان ئىككى نەپەر ئو ـ پېراتورمۇ كېلىدىكەن. لۇكاس بۇلارنى كۈتۈۋېلىشنى تەلەپ قىلىپتۇ.

211

ـــ مانا كۆردۈڭمۇ، ئىش باشلاندى، ـــ دېدى ئارسىن خىزمەتكە چۈشۈش تەلەپپۈزىدا، ـــ ئۆگۈنلۈككە ئەۋلىيائاتاغا، ئايروپورتقا مېڭىش كېرەك، بۇ توغرىدا باشلىق بەكتۇر ئاغا بىلەن سۆزلىشىمىز، ـــ تاشئافغان بىلەن بولغان گەپنى تېز ـ

رەك تۇگىتىش مەقسىتىدە سىنىپ ئىچىدە ئۇياق - بۇياقلا ماڭدى - دە، دېرىزىدىن سىرتقا قاراپ، — ۋاقتى بولدى، تاش- تان، مەن تېزرەك باشلىق بىلەن كۆرۈشۈشۈم كېرەك، — دې- دى.

— لېكىن ئۇ داستۇرخانغا كەتكەن ئەمەسمىدى، تېخى كەلمىدىغۇ دەيمەن.

— يېتىپ كېلەي دەپ قالغاندۇ، — دېدى ئارسىن ساماز- چىن مۇجمەللا، — ئومۇمەن قىلىپ ئېيتقاندا، ئىككىمىز يەتكۈدەك گەپلەشتۇققۇ دەيمەن، ئەمدى ئىش قىلىش كېرەك.

— كېرەك، كېرەك، ئەلۋەتتە. بىراق ھەرقانداق ئىشنىڭ ئىچىدىمۇ ئەڭ مۇھىمى بولىدۇ. سىنىڭدە ئازراقمۇ گۇمانلىنار- لىق ئىش قالماسلىقى ئۈچۈن ئاخىرىدا شۇنى ئېيتىپ قويا- كى، ئارسىن، ھەممىسى بىزنىڭ پىلانىمىز بويىچە بولۇشى كېرەك، باشقىچە بولۇپ قېلىشىغا ھەرگىز بولمايدۇ. ئىچىڭدە نېمىلەرنى ئويلاۋاتسەن، ئۇ دېگەن ئۆزۈڭنىڭ ئىشى، لېكىن سەن مېنىڭ بۇيرۇقلىرىمنى ئىجرا قىلىشقا تەييار تۇرۇشقا مەجبۇرسەن — بۇ دېگەن ھايات - ماماتلىق پەيت. مۇناقلا دەۋاتمىدىغۇ، دەپ ئويلاپ قالما! ياكى مېنى ئالجىپ قاپتۇ دەپ قالما! مېنىڭ ئەقىل - ھوشۇم جايىدا، ئۇنىڭ ئۈستىگە كۆچكە تولۇپ تۇرۇپتىمەن. ئەمدى سەن بىز بىلەن باغلاندىڭ. مەن سېنى كەمسىتىۋاتقىنىم يوق، ئەكسىچە بىر ئادەم سۆيىتىدە، سەن مېنىڭدىن كۆپ ئۇلۇغ، كۆپ مۇھىم، لېكىن ۋەزىيەت مانا مۇشۇنداق، مېنىڭ بۇيرۇقلىرىمنى ئىجرا قىلىشىڭ شەرت. قوشۇلمايمەن دېيىشكە كېچىكتىڭ. بىز بۇ يەرگە، ئايلىغا سې- نى چاقىرىپ كەلمىدۇق، ئۆزۈڭ كەلدىڭ. يەنە شۇنىسى ئې- سىڭدە بولسۇنكى، بىز باندىت ئەمەس، گەرچە بارلىق ئادەملەر ئۈچۈن ئېيتقاندا ئەتە بىز باندىت ھېسابلانساقمۇ، بىز پەقەت ئۆزىمىزنىڭ بىر ئۇلۇشىنىلا ئالماقچىمىز. باشقا يول يوق.

— بوپتۇ، — ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلدى تارسىن سامانچىن، — كۆردۈڭغۇ، گەپلىرىڭنى ئىخلاس بىلەن ئاڭلىدىم. سەن مېنى مەجبۇرلاۋاتىسەن، بۇنى ئۆزۈم ھەل قىلىشىم كېرەك.

— چۈشىنىمەن، سېنىڭ ئورنۇڭدا مەن بولساممۇ شۇنداق دەيتتىم. بىراق تەكرارلايمەنكى، بىز ھەرگىز ئارقىغا قايتىمايمىز. ھەربىرىمىز ئۆزىمىزنىڭ بىر ئۇلۇشىنىلا ئالىمىز، سەنمۇ ئوخشاش، بىز كېتىپ بىر ھەپتە ئۆتكەندىن كېيىن پامىرنىڭ ئافغانىستان تەرىپىدە بولغاندا بىزمۇ، سەنمۇ ئۆز ئۇلۇشىمىزنى ئالىمىز. كارۋانىنىڭ تاغدىن ئۆتۈش يولىغا مەن مەسئۇل، بۇ يەرلەرنى مەن پىششىق بىلىمەن. ھازىر ياز ۋاقتى، ئۆتۈپ كېتەلەيمىز، بۇنىڭغا كۆزۈم يېتىدۇ. شۇڭا، پۈتۈن ئائىلىمىزنى ئېلىپ ماڭمىز. ئۇلارنى قالدۇرۇپ قويۇشقا بولمايدۇ. ئۇنداق بولمىغاندا ئۇلار بىز ئۈچۈن جازالىنىپ كېتىدۇ. ساڭا ئوڭاي، چۈنكى سەن بويتاق، بىراق سېنىڭ ھەممە نەرسەڭ تېخى ئالدىڭدا. بارىمتاغا ئالىدىغان كۈنى مەن ئېيتقاندەك، بالا — چاقلىرىمىز بىزنىڭ ئالدىمىزدا كۈتۈپ تۇرۇشى ئۈچۈن بىز ئۆتىدىغان ئۇزەڭگىلەش بېلىگە كېلىدۇ. بىراق، كولومتو جىلغىسىدا بولىدىغان ئىشلاردىن بەشمىزنىڭ ئائىلىسىدىكىلەر دىن بىرەرىنىڭمۇ خەۋىرى يوق. بۇ ئىش ئۇلار بىلەن مۇناسىۋەتسىز. بىز دۆلەت چېگرالىسىدىن ئۆتۈپ، ئافغانىستاندىكى قوتاز باقىدىغان قىرغىزلار ئىچىدىن ئۆزىمىزگە يېڭى ماكان تاپىمىز. كېيىنكى ۋاقىتلاردا بالىلار جۇڭگو، ھىندىستان ياكى پاكىستاندا ئالىي مەلۇمات ئالىدۇ — پۇل ئەمدى ئەسقاتمىدۇ.

تېلېفون يەنە جىرىڭلىدى. بۇ دورەم تېلېفون بەرگىنى باشلىق بەكتۇر ئىدى.

— سەن نەدىسەن؟ قانداق يېڭىلىقلار بار؟

— مەن ھازىر مەكتەپتە. بۈيافقا تاشتانئافغان ئىككىمىز كىرىپ ئۆتەيلى دەپ كەلگەن. ئوقۇغان ۋاقىتلىرىمىزنى ئەس-

لەپ. ئاتنىمۇ يېتىلەپ كەپتۇ ماڭا. ياخشى ئات ئىكەن، رازىمەن باي ئاكا. يېڭىلىق دېسەم ــ ئاخباراتچى كاتىپ روبېرت لۇكاس تېلېفون بېرىپتۇ. ئۆگۈنلۈككە تەييارلىق گۈرۈپپىسىدىكىلەر يېتىپ كېلىدىكەن، ئۇچ ئادەم، يەنە ئىككى نەپەر كىنو ئۇپېرا-تورىمۇ بار. مېھمانلار بىر سوتكىدىن كېيىن يېتىپ كېلىدە-كەن. خوپ، مەن بىرئازدىن كېيىن ئىشخانىغا بارىمەن، ئاندىن كېيىن ھەممىنى ھەل قىلىمىز. ئەنسىرىمەڭ، ھەممە ئىش ئو-ڭۇشلۇق بولىدۇ. ھەممە ئىش خىزمەت پىلانى بويىچە كې-تىۋاتىدۇ.

باشلىق بىلەن ــ ئۆزىنىڭ تاغىسى بەكتۇر بىلەن تېلې-فوندا قىلىشقان گەپلەر ئېچىدە ئۇ بايانتىن يۇز بەرگەن ئىشلار-نى تىلغا ئالمىۋىدى، تاشئافغان خاتىرجەم بولغاندەك بولدى. ئارسىن سامانچىن سىر بەرمەي مۇنداق دېدى:

ــ مانا، باشلىق كەل دەۋاتىدۇ، ئىش كۆپ، ئۆزۈڭ بىلە-سەن، كەل، تاشتان، يىغىشتۇرايلى. مەن باراي.

ــ ماقۇل. دېمەك، ئېسىڭدە بولسۇن: بىر بەلگە بېرىلىدۇ ــ ئاشۇ كۈنى مەن ئۆزۈمنىڭ سۈۋېت ئارمىيەسىنىڭ قىزىل قىرلىق، سېرژانتلىق شەپكەمنى كىيىمەن. ئەگەر مەن شەپكە-لىك بولسام، دېمەك ھەممە نەرسىدە مېنىڭ بۇيرۇقۇم بويىچە ئىشلەش كېرەك. چۈشىنىشلىكمۇ؟ يەنە بىر نەرسە، كۆڭۈل قو-يۇپ ئاڭلا! بىزنىڭ ھەرىكىتىمىزنى بۇزمەن دەپ خام خىيال قىلما. بولمىسا، ئاقىۋەت ئىنتايىن ئېچىنىشلىق بولىدۇ. بىز-نىڭ قولىمىزدىن ھەرقانداق ئىش كېلىدۇ. يا بىز پۇلىمىزنى ئالىمىز، يا مېھمانلار ئۇۋ ــ شىكاردا ۋە ئۆڭكۈردە ئۆلتۈرۈلە-دۇ. بۇنىڭدىن خۇلاسە چىقىرىۋال. ئەگەر سەن تاغاڭغا بۇ تۇغ-رۇلۇق بىرەر ئېغىز گەپ قىلىپ قويىدىغان بولساڭ، تېخىمۇ بەتتەر بولىدۇ ــ ھېچكىمنى تىرىك قالدۇرمايمىز. ئەگەر سەن قېچىپ كەتمەكچى بولساڭ ياكى بۇ ئىشتىن ئۆزۈڭنى تارتىماق-

چى بولساڭ، يېرىم يولدىلا يېتىشىۋالمىز، يېتىشەلمىسەك، سېنى شەھەردىن تاپمىز... ئۆتۈنۈپ قالاي، چوشەنگىن، سېنى ياخشى ياشاش بىلەن قورقۇتۇۋاتقىنىم يوق ــ باشقا چىقىدىغان يولى قالمىدى. پۈتتى! باشقا سۆز يوق! ھازىر سەل توختاپ تۇر، شېرىكلىرىم كېرسۇن، ــ ئۇ دېرىزىدىن سىرتقا قاراپ توۋلىدى، ــ ھەي، قۇلتاي، ھەممىنى چاقىر. بۇياققا كېرسۇن.

ــ نېمىگە؟ ــ دەپ تېڭىرقاپ قالدى ئارسىن.

ــ ھازىر كۆرىسەن.

بۇ ئارىلىقتا مەكتەپنى ۋە قۇرۇق ھويلىنى سەۋرچانلىق بىلەن كۆزىتىپ تۇرغان تۆت يىگىت دەرھال كەلدى. ئۇلار سەنىپقا كىرىپ قاتار تىزىلىپ تۇرۇۋىدى، تاشئافغان ئارسىن سامانچىنىڭ كۆرسىتىپ تۇرۇپ كومانىدىرلىك تەلەپپۇزىدا:

ــ مەلۇم قىلاي: بىز ھەممىنى مۇزاكىرە قىلدۇق، ھەممە مەسىلىنى ھەل قىلدۇق. ئەمدى ھەربىرىڭلار ئالدىغا كېلىپ، قىلىڭلار دېيىشكەن گەپنى قىلىڭلار.

قامغاقباش سەكسەن بىرىنچى بولۇپ ئارسىنىڭ ئالدىغا بىر چامدام ماڭدى:

ــ مۇشۇنداقلا بولىدۇ، ھەرگىز لەۋزىمدىن قايتمايمەن! ــ دېدى ۋە يانغا ئۆتۈپ تۇردى. باشقىلارمۇ بىر ـ بىرلەپ ئېيتىپ چىقتى:

ــ مۇشۇنداقلا بولىدۇ، ھەرگىز لەۋزىمدىن قايتمايمەن!

ــ مۇشۇنداقلا بولىدۇ، ھەرگىز لەۋزىمدىن قايتمايمەن!

ــ مۇشۇنداقلا بولىدۇ، ھەرگىز لەۋزىمدىن قايتمايمەن!

ئاخىرىدا تاشئافغان سورىدى:

ــ قېنى ئارسىن؟ ھەممىسى چۇشىنىشلىكمۇ؟

ــ شۇنداق! ھەربىي سەپتىكىدەك: بۇيرۇق خۇدادىنمۇ ئۇلۇغ...

ــ بىز ئافغانىستاندا: بۇيرۇقسىز ياشىما، نازىنىنىڭ

يېنىغىمۇ بارما، دېيىشەتتۇق. ھازىر بىز ئالتە كىشى بولدۇق. ئىشقا كىرىشەيلى! ئارسىنىڭ ئۆزىنىڭ ئىشى بار. سەكسەن مېنىڭ بىلەن ئالاقىلاشسۇن. سىلەر ئوچۇقلار ــ قۇلتاي، جىلقىش، جاندوس ــ كېچىلەپ رازۋېدتا بولۇپ ئەتە چۈشلەردە قايتىپ كېلىڭلار. قانداق يەرلەردە ئاق يىلپىزنى تېپىش ئوڭاي بولىدىغانلىقىنى كۆزىتىڭلار. ئەگەر ھېلىقى يوغان باش، ئۇزۇن قۇيرۇقلۇق مەخلۇقنى يەنى بەلگە يېقىن يەردە قاڭقىرىپ يۈرگەن ئاق يىلپىزنى بايقىساڭلار، ھازىرچە ئارامىنى بۇزماي تىنچ قويۇڭلار. بىراق قانداق قىلىپ، قايسى چىغىر يوللار بىلەن ئۇنى كولىمىتو جىلغىسىغا يېقىنراق ھەيدەپ كېلىش قولايلىق بولىدىغانلىقىنى ئويلاپ قويۇڭلار. پۇتۇن قورال ـ ياراغنى ئېلىۋېلىڭلار، ئاتلارنى ياخشى ئاسراڭلار. ئاساسلىقى ئوۋ ـ شىكار باشلانغان چاغدا بىز دۇربۇننى ئېلىپ قەيەرلەردە تۇرۇشمىز كېرەكلىكىنى ئويلاڭلار. ئەمدى ئاتلىنىڭلار. توغرا، ئاچقۇچنى مەكتەپ كۆزەتچىسىگە قايتۇرۇپ بېرىشنى ئۇنتۇماڭلار. قاراپ بېقىڭلار، ئۇ قەيەرلەردە ئىچىپ مەست بولۇپ ياتىدىكەن.

شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلار مەكتەپنىڭ قورۇسىدىن چىقىپ ھەرقايسى تەرەپكە كېتىشتى. ئارسىنىڭ ئېتىنى يېتىلەپ كېتىشتى، ئارسىنىڭ ئۆزى كوچا بىلەن ھازىر «مەرگەن» شىركىتىنىڭ ئىشخانىسى جايلاشقان ۋە ئۇنى باشلاپ بەكتۇر ئاغا كۇتۇپ تۇرغان بۇرۇنقى كولخوز باشقارمىسىغا قاراپ ماڭدى. ئارسىن سامانچىن بىرەر يۇز قەدەممۇ ماڭماستىن تاشتاغ ئافغان ئات چاپتۇرۇپ كېلىپ، ئاتتىن چۈشتى ـ دە، ئېتىنى يېتىلەپ قاتارلىشىپ ماڭدى ۋە بايىقى گېپىنى داۋاملاشتۇردى. ئۇ قايتا ـ قايتا ئەسكەرتتى:

ــ ئەگەر بىرەر چاتاق چىقسا، ھەممەيلەن تۇگىشىدۇ، ئاپتومات بىلەن ماڭلايغا قاراپ ئاتىمىز. ئەگەر پۇل قولغا تەگسە،

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى
ئۇيغۇرچە كتابلارنىڭ يېڭى نادىرسى
www.uyghurkitap.com

ھېچكىمنىڭ بىرتال مويىغىمۇ زىيان يەتمەيدۇ.

8

شۇ كۈنى چۈشتىن كېيىن، ئۇلار ئەنە شۇ تەرزدە تاغ ئالـ
دىغا جايلاشقان تۈيۈقجار ئايلىنىڭ ئاساسلىق كوچىسىدا، سا
بىق كولخوز باشقارمىسىغا باردىغان يولدا ماڭماقتا، بۇ يول
تۆۋەنگە سىيرىلەتتى. بىر سىنىپتا ئوقۇغان بۇ ئىككى
ساۋاقداشنىڭ بويىنىڭ ئېگىزلىكىمۇ، غولىنىڭ كەڭلىكىمۇ
ئوپمۇئوخشاش ئىدى، لېكىن ئۇلار شۇنداق ئېغىر سۆھبەتتىن
كېيىنمۇ پىكىرده بىرلىككه كېلەلمىدى. ئۇلارنىڭ پىلانلانغان
ھەربىكەتنىڭ ئاقىۋىتى توغرىسىدا ئوخشاش بولمىغان ھۆكۈمى
بار ئىدى، ئارسىن سامانچىن تەكلىپنى قوبۇل قىلمىدى، تاشـ
تانئافغان بولسا ئارسىننى ئۆزلىرىنىڭ گۇرۇھىغا قوشۇۋېـ
لىشقا مۇۋەپپەقىيەتلىك مەجبۇر قىلدىم دەپ قارايتتى.

ئەگەر ئالدىدىن بىر ئادەم ئېتىنى چاپتۇرۇپ كەلمىگەن
بولسا، ئۇلار ئادەمنى بىزار قىلىدىغان بۇ پارىڭنى يەنە
داۋاملاشتۇرۇۋەرگەن بولاتتى. بايا بەكتۇر ئاغا تاشتانئافغاننى
ئىشخانىغا ۋەزىپە تاپشۇرۇۋېلىشقا چاقىرىپ كەل دەپ ئادەم ئە
ۋەتكەنىكەن. ئات چاپتۇرۇپ كەلگەن بۇ كىشىنىڭ ئىسمى
ئورازقۇل ئىدى، ئۇ ئېتىدىن چۈشتى، بەكتۇر سامانچىنىڭ
ئۆز جىيەنى بولغان ئارسىن سامانچىندەك بىر ئادەم كوچىدا
پىيادە كېتىۋاتقاندا ئاتتىن چۈشمىسە سەت بولىدۇ ـ دە. ئۇلار
ئەمدى ئۈچ بولدى، ئارسىن ئات يېتىلەپ ماڭغان ئىككىيلەنـ
نىڭ ئوتتۇرىسىدا. بۇ كېيىن ئۆزى ئىشەنگەندەك ـــ دەل مۇـ
شۇ مەزگىلده تۈيۈقجار ئايلىنىڭ كوچىسىدا ماڭغانلىقى ـــ
تەقدىرنىڭ پىشانىسىگە پۈتكىنى ئىدى.

ئۇلار پىيادە ياكى ئېشەكلىك ئۆتۈشۈپ تۇرغان يۇرتداش-لىرى بىلەن كۆرۈشۈپ سالام - سەھەت قىلىشقاچ، ئۇياق - بۇياقتىن چىرايلىقچە پاراڭلىشىپ مېڭىشتى. ئايلىدىكى نۇر-غۇن ئاھالە دېرىزىلىرىدىن ئۇلارغا قاراشتى، سالام بېرىشتى. قانداقلا بولمىسۇن، ئۇلار ئۇچۇن ئېيتقاندا ئارسىن سامانچىن داڭلىق شەخس ئىدى، نۇرغۇن كىشى ئارسىننىڭ تۇيۇقجارلىق بولغانلىقى بىلەن پەخىرلىنەتتى. بىر ھويلىنىڭ دەرۋازىسى يېنىدا ئولتۇرغان بىر موماي ئۇلارغا سالام قىلىپ ئورنىدىن تۇرۇۋېدى، ئۇلارمۇ توختىدى. شۇ چاغدا ئەتەي تەكلىپ قىلىنغانىدەك، قەيەردىندۇر قولىغا فوتو ئاپپارات ئالغان ئاجايىپ چىرايلىق، زىلۋا، چىرايىدىن نۇر يېغىپ تۇرىدىغان قارىمۇتۇق بىر قىز كۆلۈمسىرەپ چىقىپ كەلدى. چاچ پاسونىدىن، كە-يىۋالغان قىيپاچ يوللۇق پادىچىلار شىمى ۋە ئالدى تۆۋەنرەك ئوچۇق سىپورتچىلار كۆڭلىكىدىن قارىغاندا باشقا ياقتىن كەل-گەندەك قىلاتتى.

— سالامەتمۇسىلەر، ئوھو، قانداق ياخشى، ئۇچۇڭلار شۇنداق يارىشىملىق قەدەم تاشلاپ كېتىۋېتىپسىلەر! ئارسىن ئاغا ئوتتۇرىدا، سىلەر ئات يېتىلەپ ئىككى ياقتا! ئاجايىپ ئۇچ كىشىلىك سەپەر! رۇخسەت قىلساڭلار سىلەرنى بىر سۈرەتكە تارتىپ قوياي، شۇنداق سۈرەت چىقىدۇكى، ھاي - ھاي! ۋەدە بېرىمەن! ياق توختىماي مېڭىۋېرىڭلار، مەن ئۇلگۇرىمەن، ئال-دىغا ئۆتىمەن! بىلەمسىلەر، مېنىڭ ئاپپاراتىم رەقەملىك ئاپ-پارات!

— رەقەملىك؟ — ئارسىن سامانچىن بىرئاز ھەيران بول-دى، — قالتىس!

— مەن سودىگەرمەن - دە، ئىسمىم ئەلىس. قوشنا تۇمەن ئايلىدىنمەن، ھە، بۇ يەردە ھەدەم بار، ئاغرىپ قاپتۇ. ھە، شۇنداق، شۇنداق! يېقىنراق مېڭىڭلار، تىزگىننى قىسقىراق

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
ئۇيغۇر كىتابلىرىنىڭ پېڭى تارىخى

تۇتۇڭلار. هه شۇنداق، بەك ياخشى! مەنمۇ «مەرگەن» گە كېتىۋا-تاتتىم.

ئۇ ئەنە شۇ تەرزدە يېنىك قەدەم تاشلاپ يۆتكىلىپ قول ئىشارىتى قىلىپ تۇرۇپ ئۇلارنىڭ ئوبرازىنى ئاپپاراتقا چوشۇ-رۇۋاتقان چاغدا، ئارسىن سامانچىن كۆتمىگەن يەردىن ئۇ قىز يىراق ئارىلىقتا تۇرۇپ قولى بىلەن بىر نوقۇپ قويۇش بىلەنلا قەلبىدىكى جاراھەتنى ساقايتىپ، يۈرىكىنى ئاجراپ چىقال-مايۋاتقان ئېغىر بېسىم ئاستىدىن قۇتۇلدۇرۇپ چىققاندەك بىر هېسسىياتقا كەلدى. تاشتانئافغان بىلەن سۆزلەشكەندىن كېيىن ئۇنى ئاشۇنداق بىر هېسسىيات قىيناپ كېلىۋاتاتتى. شۇ دەقە-قىدە ئۇ ئۆز ـ ئۆزىگە ئىشەنگەن ئېزگۇ هېسسىيات ئۇچۇن ئېيتقاندا «دۇنيانىڭ تېخى ئورنىدا» ئىكەنلىكىنىڭ ئاجايىپ مۇهىملىقىنى بىردىنلا چۈشەنگەندەك بولدى. شۇنىڭ ئۇچۇن ئۇ قىزنىڭ توختىماي سۇرەتكە تارتىۋېرىشىنى ئۇمىد قىلىپ، ئۇنىڭ ئىسمىنىڭ ئەلىپ ــ ئەسلەش ۋە تەسرلىنىش چۈ-شەنچىسى بىلەن مۇناسىۋەتلىك ئىسىم ئىكەنلىكىنى ئېسىدە تۇتۇپ قالدى. بۇ ئىسىم ئۆزىنىڭ رەڭدارلىقى ۋە ئىخچاملىقى بىلەن ئۇنىڭغا يېنىك كەيپىيات ئېلىپ كەلدى.

ئەلپىس بۇ چاغدا ئۇلارنى توختىتىپ، ئاپپاراتىنىڭ ئېكرا-نىدا كۆرۈنگەن سۇرەتلەرنى كۆرسىتىشكە باشلىدى، ــ قاراڭلار، قاملاشقان ئۇچ يىگىت! ــ هەممەيلەن رازى بولۇش-تى.

ــ مانا بۇ زامانىۋى تېخنىكا! ــ دېدى تاشتانئافغان.

ــ رەهمەت، ئەلپىس! ــ دېدى ئارسىن سامانچىن ئۇنىڭ ئىسمىنى ئاتاپ، ــ تۆتىمىز بىللە بىر چۈشىمەك بولاتتى، بىراق بىزنى كىم تارتىپ قويىدۇ؟

ــ هه، ئۇنداق بولسا بەك ياخشى بولاتتى! مېنىڭ سىز بىلەن بىر سۇرەتكە چۈشكۈم بار ئىدى، ــ دەپ تۇڭلۇقتى

ئەلپس ۋە دەل شۇ چاغدا يولدا ئۆتۈپ كېتىۋاتقان بىر بالىنى كۆرۈپ ئۇنىڭدىن ئۆتۈندى:

ــ بالىچاق، كەلگىنە، بىزنى سۈرەتكە تارتىپ قويغىنا. مانا مەيدىنى باسىسەن.

ئۇ بالا خۇشاللىق بىلەن رازى بولدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلار قاتار تىزىلىپ تۇرۇشتى ــ ئارسىن بىلەن ئەلپس ئوتتۇرىدا، ئاۋۇ ئىككىسى ئاتلىرىنى تۇتۇپ ئىككى يانداتۇرۇشتى. مۇرىنى مۇرىگە تىرەپ تۇرغاندا ئارسىن شۇ ھامان ئۇنىڭ بەدىنىنىڭ ئەۋرىشىم، يېقىملىق ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىپ، پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ ئۇنىڭغا تېخىمۇ يېقىنلاشتى. ئۇمۇ ئۆزىنى قاچۇرمىدى، كۆزىنى يۇمۇپ ئاچقۇچە بولغان ئارىلىقتا ئۇنىڭغا يۆلىنىپمۇ قويدى، بالىچاق ئاپپاراتنىڭ كۇنۇپكىسىنى باسقاندىن كېيىن ئارسىن:

ــ رەھمەت، بالىچاق، يەنە بىر قېتىم، يەنە بىر پارچە تارتىپ قويغىنا، ــ دېدى ئىتتىكلا. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار يەنە بىر دەقىقە بىر ــ بىرىگە ماگنىتسىمان چاپلىشىپ تۇردى...

ئاندىن كېيىن ئۇلار ئۇنۇمىنىڭ قانداق بولغانلىقىنى كۆرۈپ بېقىشتى. ئەلپس خېلى رازى بولۇپ:

ــ ئوھوي، بەلەن تارتىلىپتۇ، ئارسىن ئاغا. مەخسۇس لايىھەلەنگەندەك، مۇنچىلىك ياخشى بولۇشنى ھېچقاچان ئويلىمىغانتىم!

ئېكرانغا چىقىرىلغان سۈرەتلەرگە قاراپ ئارسىن سورىدى:

ــ سۈرەتلەرنى قانداق قىلىمىز، ئەلپس، مەن ئالالارمەن؟ قەيەردىن ئالارمەن؟

ــ ئەلۋەتتە، ئارسىن ئاغا، ئەتە ــ ئۆگۈن چىقىرىشقا ھەرىكەت قىلىمەن. ھازىرچە كەتمەيدىغانسىز؟

ــ ھازىرچە كەتمەيمەن، بىز «مەرگەن» شىركىتى بىلەن

بىر پائالىيەت ئۆتكۈزمەكچى.

ــ مۇشۇ بىرنەچچە كۈنگىچە مەنمۇ مەشھۇر بولىمەن: «مەرگەن» شىركىتى مېنى شىركەتنى ۋە مېھمانلارنى سورىنىڭ تارتىپ قويۇشقا تەكلىپ قىلغانىدى. باشلىق يەنە ماڭا مېھمانلار ئۈچۈن ــ شىكار ئىشلىرىنى تۈگىتىپ تاغدىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىن مېھمانلارغا ئاتاپ بىر مەيدان ئايىل ئېيتىپ شىشى ئۈيۈشتۈرۈپ بېرىش ۋەزىپىسىنى تاپشۇرغان. قىزلار ناخشا ــ جىر ئېيتىشىدۇ. تۇمەن ئايىلىدىن بايالى دېگەن ئاقسۆڭەك كېلىدۇ. مەنمۇ قومۇزنىڭ تەڭكەش قىلىپ بېرىشى بىلەن بىر ناخشا ئېيتماقچىمەن.

ــ مۇنداق دەڭ؟ دېمەك، كونسېرت بولىدۇ دەڭە؟ بولسا بىزمۇ ئاڭلايمىز.

شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلار بىللە مېڭىشتى. ئارسىن سۆز ئارىسىدا سورىدى:

ــ ئەلپىس، سىز كەسپىي سۈرەتچىمۇ؟

ــ ياق، ئۇنداقمۇ ئەمەس. مەن ئەسلىدە كۇتۇپخانا خادىمى ئىدىم. بىر ۋاقىتلاردا پېداگوگىكا ئىنستىتۇتىدا ئوقۇغان، كۇتۇپخانىمىزنىڭ بىر ئاپتوبۇسى بولىدىغان، ئۇنىڭ بىلەن ئايماقلارغا كېرەكلىك كىتابلارنى يەتكۈزۈپ بېرەتتۇق، ئاپتوبۇسنى شۇ سەۋەبتىن «كىتاب يەتكۈزۈش ئاپتوبۇسى» دەپ ئاتايدىغان. كېيىن بىرىپ ھەممىسى تۈگەشتى. كىتاب يەتكۈزۈش ئاپتوبۇسى خۇسۇسىيلارنىڭ بولۇپ كەتتى. مائاشقا كەلسەك، ئۆزىڭىز چۈشىنىسىز. ئېيىغا ئون بەش ئامېرىكا دوللىرى بەلەن تۇرمۇش كەچۈرۈش مۇمكىن بولمىغاچقا، باشقا ئىشلار بەلەن شۇغۇللىنىشقا توغرا كەلدى.

ــ چۈشىنىشلىك، ــ دەپ غۇدۇڭشىدى ئارسىن. تاشئافغان: كۆردۈڭمۇ، ئەھۋال مانا مۇشۇنداق، كىشىلەر پەقەت ئون بەش ئامېرىكا دوللىرى ئېلىشىدۇ، بۇياقتا يىگىرمە مىليون

قولغا كەلگىلى تۇرسا، سەن بويۇن تولغايسەن! دەپ ئېيتىۋەتكۈسى كەلگەندەك سىرلىق بىر قاراپ قويدى.

ئورۇزقۇل كېتىپ قالدى. تاشئافغانىنىڭ باشلىق بەكتۇرنىڭ يېنىغا تېزرەك بېرىش ئۈچۈن ماڭمىغانلىقىغا ئارسىن سامانچىن ھەيران بولدى، بىراق كارىمۇ بولمىدى. مەيلى، دەپ ئويلىدى ئارسىن. ئۇ ئۇلار ئوتتۇرىسىدا بايانىن بولۇپ ئۆتكەن پاراڭنى ئەسلەشنى قەتئىي خالىمىغاچقا، بۇ ھەقتىكى ھېسسىياتىنى ئىپادىلەشكە مۇۋاپىق سۆز تاپالماي قالدى. ئەگەر ئىكىسى قۇدۇققا چۈشۈپ كەتكەن بولسا چىقىش ئۈچۈن قانداق قىلىشاتتىكىن، بىرى تۆۋەنگە تارتىپ، بىرى يۇقىرىغا يامىشىپ؟

ئەلپىس ئىچكى سېزىمى بىلەن بىر نەرسىنى سېزىپ ئۆزىمۇ بايقىماستىن يالغۇز قالغان، چەتكە قېقىلغان ۋە ئۇمىدسىزلىككە چۈشۈپ قالغان بىر گۈناھسىزنىڭ ئازابىنى يەڭگىللىتىش ئۈچۈن بىردىنلا پەيدا بولۇپ قالدىمىكىنە؟ ئۇ تەقدىرنىڭ ئۆزىنىڭ ئارقىسىغا چۈشۈپ توختىمايلا قىلىۋاتقان زىيانكەشلىكىدىن قانداق قىلسا قۇتۇلالايدۇ؟ «بولدى، بۇ يەردىن يىراق بولاي ۋە ئويلىمايلا قويايلا» دەپ ئۇمىدسىزلىك ئىچىدە ئۆزىگە تەسەللى بەردى ئۇ، يۈرىكىنى ئېزىۋاتقان ھېسسىياتتىن قۇتۇلماق بولۇپ. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ بىردىنلا پەيدا بولۇپ قالغان، ھېچ نەرسىدىن خەۋىرى بولمىغان ئەلپىسنىڭ ئۆزىنى قۇتۇلدۇرغىلى كەلگەنلىكىگە تېخىمۇ ئىشەنگەندەك بولدى...

يولدا كېتىۋېتىپ ئەلپىس ئۆزىنىڭ ھازىر توپ تارقىتىش سودىسى بىلەن شۇغۇللىنىۋاتقانلىقىنى ئېيتىپ بەردى. دائىم پويىز بىلەن ئەۋلىيائاتىدىن ساراتوفقا باردىكەن، ئۇ يەردىن ئايروپىلان بىلەن موسكۋاغا باردىكەن، ئۇ تەرەپلەردىن ھەر قانداق بازىرى ئىتتىك مالالارنى بىر باھادا ئالىدىكەن ـ دە، ئېلىپ كېلىپ سودىگەرلەرگە باشقا توپ باھادا ساتىدىكەن، ئون

www.yigitkitap.com

ـ ئون بەش پىرسەنت پايدا ئالىدىكەن، مۇشۇنداق قىلىپ تـ ـ رىكچىلىك قىلىدىكەن. ھازىرچە سالامەتلىكى ياخشىكەن. ئۇ نىڭ ئېيتقانلىرىنىڭ ھەممىسى نېمىشقىدۇر ئۇنىڭ كـۆڭلىنى ياساپ قويدى. ئارسىن بىردىنلا نېمە ئىشلارنىڭ بولۇپ كـەـ كەنلىكىنى، نېمە ئۈچۈن ھەم قانداق يۈز بەرگەنلىكىنى ئۆزىگە چۈشەندۈرۈپ بېرىشكە ئاجىز ئىدى. بايانىن ئۇشتۇمتۇت ئۇچـ رىشىپ قالغان بۇ جەلپكار ئايال نېمە ئۈچۈن ئۆزىنى بۇنچـە ـلىك ئۆزىگە تارتىپ كېتىدىغاندۇ؟ ئارسىن ئۇنى ئانچە چۈشـەـ مەيتتى ـ يۇ، لېكىن ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىن مۇھەببەتنىڭ ۋەدىسى ۋە ھىماتىنى ـــ ئۇ ئىنتايىن زور سالماق، سوغۇققان بولۇشقا، قورقۇش ۋە ئاجىزلىق سەۋەبىدىن ئالاقزادە بولۇپ كەتمەسلىكـ كە موھتاج بولۇپ تۇرغان ۋاقىتتا ئاتا قىلغان ھىماتىنى كۆر ـ دى. ئەمدى ئۇ ئۇنىڭ بىلەن بىرلىكتە ئۆزىنىڭ «نـۇا»سىغا ئولتۇرۇپ دەل تۇن نىسپىدىن ئاۋۇال يېتىپ بارالايدىغان شـەـ ھەرگە يېتىپ بېرىشنى ئارزۇ قىلاتتى. ئۇياقتا ۋالىداپ تۇرغان تۇمەنمىڭ چىراغ، ياڭراپ تۇرغان مۇزىكا...

لېكىن، ۋاقىتنىچە ئۇلار ئايىل كوچىسىدا كېتىپ باراتتى، ھەممە نەرسە ئۇلارنى دوستانە قارشى ئالماقتا ـــ ئىتلار دەرۋازـ ـلاردىن چېپىپ چىقىشتى، ئىس ـ تۇتەكلەر موراللاردىن كۆـ تۇرۇلۇپ يېيىلدى، خەقلەر ھويلىلىرىدىن سىرتقا قاراشتى، خۇشخۇي سالام قىلىشتى... ئۇلار سابىق كولخوز باشقارمىسىغا كېتىۋاتقان ۋاقىتدا ئارسىننىڭ بىردىنبىر ئېيتىشقا ئۇلگـۇر ـ گىنى ئەلپىسقا «سەن»لىشىپ سۆزلىشەيلى دېگىنى بولدى: ياش جەھەتتىن بەكمۇ پەرقلىنىپ كەتمىگەندىن كېيىن ئۇلارنىڭ «سەن»لىشىپ سۆزلەشكىنى ئەپلىكرەك ئىدى. ئىشخانىغا كـەـ رىشتىن ئىلگىرى يەنە سورۇنۇلىشقا ئۇلگۇرگىنى، ـــ بۇ يەردە قانچىلىك تۇرسەن، ـــ دېگىنى بولدى. ئەلپىس ئۇنىڭغا:

ـــ كۇتىمەن، ئارسىن، قانچە ۋاقىت كۇتۇش زۆرۇر بولسا

شۇنچە ۋاقىت كۆتمەن، ــ دېدى، ئۇ بولسا:

ــ سېنىڭ بۇ يەردىلىكىڭ قانداق ياخشى... ــ دېدى.

ئىشخانىغا، هويلىغا، كوچىغا ئادەم تولغان. پۈتۈن كەنت چەت ئەللىك ئوۋ ـ شىكارچىلارنى كۆتۈش ئىچىدە ياشماقتا. هەممە يەرنى ئازدىن ـ ئاز كۆرۈلىدىغان خۇشاللىق قاپلىغان. بالىلار باشقارمىنىڭ سىرتىدا چۈرقىرىشىپ ئويناپ يۈرىدۇ. تەڭرى مەزھىپىدىكى بىرەيلەن تېخى ئۇرۇق ـ تۇغقان، ئەل ـ ئاغىنىلىرىگە ئۇزەڭگىلەش تېغىدىن شامالنى ئوۋ ـ شىكارغا ماسلاشتۇرۇپ بېرىشنى، ئاق يىلپىزلارنى ئۇۋۇلىرىدىن هەيدەپ چىقىرىپ بېرىشنى تىلەپ دۇئا قىلىشىنى ئۆتۈنۈپتىمىش. كەنتتىكى موللا تەڭرىچىنى شامالالاردىن ئەمەس، بەلكى قۇدرەت ئىگىسى بولغان خۇدادىن، ئاللاهدىن تىلىگۈلۈك دەپ ئەيىبلەپ كېتىپتۇمىش. بىراق، بۇلارنىڭ هەممىسى كونىلار ئېيتقاندەك بىر قىزىقچىلىققۇ. بەكتۇر باشقۇرۇۋاتقان «مەرگەن» شىركىتىدە ئوۋ ـ شىكار تەييارلىقلىرى ئۈستىدىلا ئەمەس، يەنە ئەزىز مېهمانلارنىڭ هەمراهلىرىنى ئورۇنلاشتۇرۇش ۋە ئۇلارغا مۇلازىمەت قىلىش مەسىلىلىرىمۇ مۇزاكىرە قىلىنىۋاتاتتى. ياشانغانلار رازىمەنلىك بىلەن: كولخوز تارقىتىۋېتىلگەندىن كېيىن كەنتىمىزدە تۇنجى قېتىم مۇنداق پائالىيەت ئۆتكۈزۈلۈۋاتىدۇ. ئۇ كەملەردە ئەر ـ ئايال كولخوز ئەزالىرىنىڭ هەممىسى كولخوز يىغىنىغا قاتنىشاتتى، ئەپسۇسكى بۇنداق يىغىنلار ئەسلەپ قويۇشقا ئەرزىيدىغان سوتسىيالىزمغا ئەگىشىپ تارىختىكى ئىش بولۇپ قالدى، دېيىشەتتى. كىشىلەر چاقچاق قىلىپ: بۇ قېتىمقى يىغىلىش ئۇلۇغ ئاق يىلپىزلارنىڭ «كۆر ـ سەتمىسى» بويىچە ئۇيۇشتۇرۇلدى، دېيىشتى.

بەزىلەر ئىش بىلەن هەلەك، بەزىلەر بولسا ماڭمۇ بىر ـ دىنلا بىرەر ئىش چىقىپ قالسا ئەجەب ئەمەس... دەپ قىزىقىپ ئەتراپتا يۈرۈشەتتى. ئارسىن سامانچىنغا بۇنداق كەيپىيات ياراپ

قالدى. ئۇزاقتىن بۇيان كۆرۈشەلمەي كەلگەن يۇرتداشلىرى بىلەن مانا ئەمدى كۆرۈشتى. پەقەت ئىچىدىن خىجالەت قىلغان ۋە قىينىغان بىر ئەھۋال ــ يۇرتداشلارنىڭ تاشئافغانغا نىسبەتەن تولىمۇ قىزغىن مۇئامىلىسى بولدى، ئۇنىڭ ئۈلار ئۈچۈن سىدا داڭقى ۋە ئابرۇيى بار ئىكەن. گەرچە ئۇ ناھايىتى تېز ئاردىدا بۇ يەردىكىلەرنى ھاڭ ـ تاڭ قالدۇرىدىغان ۋە ھوشىدىن كەتكۈزۈۋېتىدىغان بولسىمۇ، لېكىن ھازىرقى دەقىقىدە ئۇ ھېچقانداق ئىش يوقتەك ئەدەپ ـ قائىدە بىلەن يۈرەتتى. كىشىلەر ئارسىغا ئايلىدىكى ئاياللارنىڭ تاشئافغان توغرۇلۇق توقۇغان ئېر[1]لىرىنى ئېيتىپ بەرگەندە ئارسىنىڭ كۈلگىسىمۇ كەلمىدى:

ھەي ئافغان، ھەي ئافغان،
يەتكۈزگىن ماڭا كارۋان.
كارۋان بىلەن مەن كېتەي،
كۆپ بالا تۇغۇپ بېرەي.
باقساڭ مېنى بولغىنى،
بىر تىينمۇ ئالمايمەن.
ئېھ كارۋان، ئېھ كارۋان،
ھەي ئافغان، ھەي ئافغان...

«پاھ» دەپ ئويلىدى ئارسىن سامانچىن، ــ بۇ ئايلىنىڭ چىشىنى ئۇپراتمايدىغان بۇ چاقچاقلىرى سىلەر ئۈچۈن ئىكىكىنچى بىر خىل ژانىردىكى قايغۇلۇق قوشاققا ئايلىنىپ كەتمىسە بولاتتىغۇ...

ھازىرچە كەيپىيات تىنچ، لېكىن بۇ ھال بۇ يەردىكىلەر ئۈچۈن ئېيتقاندا مەلۇم ۋەھىمىنى ئۆز ئىچىگە ئالغانىدى. ئۇ مۇشۇنداق ــ ئۇزاققا سوزۇلغان تەنھالىق يۈرىكىنى كۆيدۈرۈپ

ئۇنى قاغجىرغان بىر چۆلگە ئايلاندۇرۇپ قويغان بىر ئەھۋالدا ئەلپىسنىڭ «چىرايلىققىنا» (ئارسىن سامانچىن كۆڭلىدە مۇشۇنداق ھېسابلىدى) پەيدا بولۇپ قېلىشىنى، ئاڭلىماققا ھەرقانچە ھەيران قالغۇدەك بولسىمۇ، ئۆزىنىڭ ئۇنىڭغا بىر كۆرۈلا ئاشىق بولۇپ قېلىشىنى تەقدىرنىڭ ئالاھىدە بەلگىسى دەپ ھېس قىلدى. ئۇ بۇ تاسادىپىي ئۇچرىشىپ قېلىشنى ئەنە شۇنداق باھالىدى، شۇ كۈندىكى ۋەقەدە، بۇ، ئۇنىڭ ئۇچۇن ئېيتقاندا، ھەقىقەتەن نىجاتلىق ئاتا قىلغان ئۇچرىشىش ئىدى. ئەمما ئايلىدىكىلەر ئۇچۇن ئېيتقاندا، كىچىككىنە بۇ ئىشتا دىققەتنى جەلپ قىلغۇدەك ھېچقانداق نەرسە يوق ئىدى، ئۇلار بۇنىڭغا زادىلا دىققەت قىلمىدى، ھېچقانداق ئەھمىيەت بەرمىدى. ئەلپىس بۇ يەردىكى ھەدىسىنىڭ ئۆيىگە پات ـ پات كېلىپ تۇراتتى، ئۇلار ئۇچۇن ئېيتقاندا، ئەلپىس ئۆز ئادىمى، قوشنا ئايال ـــ تۇمەن ئايلىدىن يەنى تۆۋەنكى ئايلىدىن كەلگەن ئادەم (سىبىرىيەدىكى تيۇمىن ئوبلاستىنىڭ نامى مۇشۇنىڭدىن كېلىگەنمىكىن، دەپ ئويلىدى ئارسىن).

تاغىسى ـــ باشلىق بەكتۇر ئاقساقال بىلەن ئوۋ ـ شىكار ئىشى ئۈستىدە مۇزاكىرىلىشىپ ئولتۇرغان چېغىدىمۇ ئارسىن ھازىرلا كوچىغا چىقىپ ئەلپىسنى چاقىرىپ، قولىدىن تۇتۇپ ھەدىسىنىڭ ھويلىسىغا كىرىپ، ئۇنىڭ بىلەن بىرلىكتە «نۇڭا»غا ئولتۇرۇپ تاغ ۋە جىلغىلارنى ئارىلاپ شەھەرگە، ئۆزىدىمىزنىڭ دۇنياسى، ئۆزىمىزنىڭ مۇھىتىغا قايتايلىمىكىن، دەپ خىيال سۈرۈپ كەتتى. ھەر تەرەپتىن قارىغاندا، بۇلارنىڭ ھەممىسى ئەلپىس ئۇچۇنمۇ يات ئەمەس. ئارسىن كۆزىنى يۇمۇپ ئاچقۇچە بولغان ئارىلىقتا ئۆزىمۇ ھەيران قالارلىق دەرىجىدە ئايدانا بىلەن ئۇنىڭ ياۋۇز باشلىقى كۇرچالنى نېمە ئۇچۇندۇر ئەستىن چىقىرىۋەتكەنلىكىنى، ئېڭىدىن كۆتۈرۈلۈپ كەتكەنلىكىدىن

① ئېر ـــ قىرغىزچە «قوشاق» مەنىسىدە، ـــ مۇھەررىردىن.

نى، هازىر ئۇلار توغرۇلۇق ئويلاشقىمۇ چولىسى تەگمەيدىغانلىقىنى هېس قىلدى... مەهبۇبى بىردىنلا كونترول قىلالمايدىكەن، رەقىبلىرىمۇ غايىب بولۇپ كېتىشتىمىكىن...

مۇبادا راستلا ئەلپىس ئىككىسى شەھەرگە كېتىپ قېلىشسا، ئوكيانداكى كىچىككىنە قېيىقتەك، مۇزىكا ۋە رەڭگارەڭ چىراغ دولقۇنىدا ئۇزۇشسە قانداق بەختلىك بولاتتى ـ ھەي! توختا! ئۇنداقتا تاغىسىغا بەرگەن ۋەدىسچۇ، بۇياقتا ئاشۇ ئىش ئۈچۈن كەلگەن ئەمەسمىدى، تۇغقانلىق مەجبۇرىيىتىنى قانداق قىلىدۇ؟ ياق ـ ياق، ھېچ ياقتا كېتىشكە بولمايدۇ، بىر قەدەممۇ نېرىغا كېتىشكە بولمايدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە تېخى تاشتاز ئافغان ۋە ئۇ ئۆڭكۈرگە سولاپ قويماقچى بولغان چەت ئەللىك تۇتقۇنلار تۇرسا. هازىرچە بۇ پەقەت تەھدىت، لېكىن ئۇنىڭ ئەتىكى تەرەققىياتى قانداق بولىدۇ؟ قانداق قىلىش كېرەك؟ ھېچكىمنىڭ كارى يوق... مۇبادا ئۇلار بىلسە...

* * *

شۇنداق بولسىمۇ، هاياجان ئىچىدە ئەنسىرەپ ۋە قىينىلىپ، ئۇزۇن ـ قىسقا نەپەس ئېلىپ، يالغۇزلۇقتا ۋە قورقۇنچ ئىچىدە ئېزىلگەن بىر جان بار ئىدى. بۇ ـــ ئۇزەڭگىلەش بەلىنىڭ ئالدىدىكى ئوقيىلىپىز. يېقىنقى بىرنەچچە كۈندىن بۇيان بۇ يەردە قانداقتۇر كۆزلىرىگە تاقالغان بىرنېمىلەر بىلەن بىر نەرسىلەرگە قاراپ ۋە سۈنايلىرى بىلەن ئەتراپتىكى تاغنى تىنىمسىز توۋلاپ تۇرىدىغان ئاتلىق كىشىلەر پات ـ پات پەيدا بولۇپ قېلىشقا باشلىدى. مانا هازىرمۇ ئۇچەيلەن ئات چاپتۇرۇپ كېلىشتى. قەيەرگىدۇر بىر نەرسىگە كۆز سېلىپ چۇقان كۆتۈرۈشۈۋاتىدۇ... ئوقيىلىپىز قەيەرگىدۇ بىر يەرگە يوشۇرۇنۇۋېلىشى كېرەك ئىدى، بىراق بۇ يەردىن كەتكۈسى كەلمەي، يوغان

بېشىنى ئايلاندۇرۇپ، قۇيرۇقىنى تىك كۆتۈرۈپ يايلىغا يەتكۈ- دەك قىلىپ دۈمبىسىگە قويۇۋالغان... ئاتلىقلارنىڭ ئۇنى بايقاپ قېلىشقانلىقىنى، بىر - بىرى بىلەن ئۆزىنى: «يوغان باش - ئۇزۇن قۇيرۇق» دەپ ئاتاشقانلىقىنى ئوقيىلىپىز بىلىپ قالغان بولسا، نېمىدېگەن ياخشى بولاتتى - ھە، لېكىن ئۇ ئاۋۇالقى- دەكلا شۇ يەرلەردە ئايلىنىپ، كەتمەي يۈرىدۇ...

ئاشۇ ھالدا، ئوقيىلىپىز بوغۇق ئاۋازدا خىرىلدىدى: «نېمىشقا، سىلەر نېمىشقا بۇ يەرگە كەلدىڭلار؟ بۇ يەردە سىلەرگە نېمە كېرەك بولۇپ قالدى؟ ماڭا دەخلى قىلماڭلار، يېقىندا تاغلار غۇلايدۇ، سىلەرنىمۇ نەس باسىدۇ...»

* * *

كەچقۇرۇن ئارسىن سامانچىن چىداپ ئولتۇرالماي قالدى، ئەلپىس بىلەن يىراقتا كەتكۈسى، ۋاقىتنى بىللە ئۆتكۈزگۈسى كەلدى. باشلىق بىلەن سۆزلەشكىنىدە، كەچتە بىكار ئىكەنلى- كىنى، تەرجىمە خىزمىتىنىڭ ئەتە باشلىنىدىغانلىقىنى، ئۇ چاغدا نەق مەيداندا بولۇشى كېرەكلىكىنى بىلدى. ئۇلار ئەتە ئەتىگەندىلا، ئەۋلىيائاتا ئايرودۇرۇمىغا بېرىپ، تەييارلىق گۇ- رۇپپىسىنى ۋە كىنو - فىلىم خىزمەتچىلىرىنى كۈتۈۋالىدۇ. يەنە بىر كۈن ئۆتكەندە ئۇۋ - شىكارچىلارنى كۈتۈۋالىدۇ. ئار- سىن بۇلار توغرۇلۇق تەپسىلىي سۆزلىشىپ، قويۇن دەپتىرىگە يېزىۋېلىپ ئەمدى چىقىشىغا تاشتانئافغان يېتىپ كەلدى:

— ئۇقۇپ قال ئارسىن، ئەگەر قايتىپ كېتىۋاتقان بول- ساڭ، ئېسىڭدە بولسۇن — ئەتە ئېتىڭنى ئېلىپ كېلىشىدۇ، ھەدەڭنىڭ قورۇسىدا تۇرسۇن. خالىغان چاغدا مىنىشكە...

— مەيلى، ئېلىپ كېلىشسۇن. مەن مىنىپ باققان.

— ساڭا قورال - ياراغنى قاچان ئەكېلىپ بېرەيلى؟ مىل-

تىقتا گەپ يوق، سەن تېخى تاپانچا ئىزدەپمۇ يۈرۈپتىكەنسەن، ئاپتوماتمۇ بېرىمىز. ئۇنىڭدىن كېيىن بىز گېپىدىن قىلىشقان ياخراتقۇ، يەنى مېگافون...

ــ ئەكۇ ياخشىسى بۇگۈن بولمىسۇن، ئەتە كېلىڭلار. كەچ كىرگەن چاغدا، سائەت ئالتىلەردە، ئۇ چاغدا باشلىق ئىككىمىز ئۆلىيائاتىدىن قايتىپ كېلىشىمىز مۇمكىن. قورالنى ئۆز قولۇمغا تاپشۇرسۇن.

ــ ئەلۋەتتە، ئۆز قولۇڭغا. باشلىقنىڭ تاپشۇرۇقى بويىچە تىلخەت ئېلىپ. سەن قانداق ئويلىدىڭ؟ توغرا، ئارسىن، يەنە مۇھىم بىر ئىش بار. يۈرگىنە، چەتكىرەك چىقايلى.

ئۇلار بىر چەتكە كېلىشتى، ئاستاغىنا ئۇياق ـ بۇياقتا مېڭىشقا باشلىدى.

ــ ئەمىسە، ئەكۇ مۇھىمى، ــ دەپ گېپىنى باشلىدى تاشكەنتانئافغان، ــ بىز مەشھەدە ئايرىلىمىز، كېيىنكى قېتىم تاغدا ئۇچرىشىشىمىز مۇمكىن. مولوتاشتا. سەن ئۇياققا مېھمانلار بىلەن كېلىسەن، بىز ئۇ چاغدا شۇ يەردە بولغان بولىمىز. دۆڭلەردە بەزىدە ئاتلىق، بەزىدە ياياق يۈرۈشكە توغرا كېلىدۇ. لېكىن مەن قىزىل گىرۋەكلىك شەپكىنى كىيىش بىلەنلا ــ مەن ئۇنى ئافغانىستاندىن كىيىپ كەلگەن، ئۇ توغرۇلۇق مەن ساڭا ئېيتقانىدىم ــ سەن بارلىق بۇيرۇقنى ئورۇنلايسەن. ئېسىدە بولسۇن، بېشىمدىكى ھەربىي شەپكە ــ بۇيرۇق.

ئارسىن سامانچىننىڭ قۇلىقى غۇڭۇلدىغاندەك بولدى ـ ده، مېڭىسىگە قان قۇيۇلدى:

ــ ھەي، ئويلاپ كۆر، نېمە قىلغىلىۋاتىسەن! قولۇڭنى تارت، ھازىرمۇ كېچىككەن بولمايسەن.

ــ نېمە دەۋاتىسەن! سەن تېخى مالچىلىرىمىزدىن بۇ دۇنياۋى قان شورىغۇچىلارنىڭ يىگىرمە مىليون پۇلىنى ئاياۋاتامسەن؟

— تەقسىمات دېگەن ئۇنداق بولمايدۇ.
— شۇنداقمۇ، ئىنقىلاب ئارقىلىق، ئىسلاھات ئارقىلىق — شۇنداق بولغاندىمۇ كىم قانچىلىك شىلىۋالسا شۇنچىلىك شىلىۋالىدىغۇ. كۆتۈپ ئولتۇرىدىكەنمىز — دە!
— لېكىن سېنىڭ ئۇيۇشتۇرۇۋاتقىنىڭ تېررورلۇق! بۇنى بىلەمسەن!
— شۇنداقمۇ بولسۇن! بىز ئۆز ئۇلۇشىمىزنى ئالىمىز.
— ھازىر تالاش — تارتىش قىلىشمايلى. سېنىڭ پىلانلىغىنىڭ كۆپچىلىكىمىز ئۈچۈن غايەت زور بىر ئاپەت. ئۇلارنىڭ بىر مۇھاپىزەت ئەترىتى بار، قان تۆكۈلۈشى شۇبھىسىز.
— ئەنسىرىمە، ھەرقانداق بىر ئىھۋالدا بىز ساڭا زىيان يەتكۈزمەيمىز. سەن بىزنىڭ گېپىمىزنى ئىنگلىزچىگە ئۆرۈپ بەرسەڭلا كۇپايە.
— مەن ئۆزۈمنى دەۋاتقىنىم يوق. ئېيتسام — ئېيتمىسام بەربىر. مەن ھامان سېنى دۈئېلغا چاقىرمايمەن — دە.
— دۈئېل دېسەڭ دۈئېل! سەن بىزنى دۈنياۋىلاشتۇرۇش تىكى ئاشۇ بىر ئۇلۇشىمىزدىن مەھرۇم قالدۇرماقچىكەنسەن — دە؟
— يەنە شۇ گەپ! يەنە دۈنياۋىلاشتۇرۇشتىن گەپ ئاچمىغىنا، مەيلى ئۆزۈڭچە توغرا بولسىمۇ.
— بولىدۇ، ئارسىن، ئۇنداق بولسا، سەن ئۆزۈڭنىڭكىنى ئويلا، مەن ئۆزۈمنىڭكىنى ئويلاي. تېخى ۋاقىت بار. يەنە توپ-توغرا ئۈچ كۈن ۋاقىت بار. شەپكەم تەييار. كۆرۈشكىچە ئامان بول، — تاشتانئافغان مېڭىشقا تەمشىلىپ يەنە ئارقىغا بۇرۇلىدى، ئۇ يەلكىسىنى تاتىلىغاچ قوشۇمچە قىلدى، — سەن ئۆزۈڭنى قانداق سېزىۋاتقانلىقىڭنى مەن بىلىمەن، مانا ھازىر ئىككىمىز پۈتۈن ئايلىغا ئاڭلىتىپ تۇرۇپ بىر — بىرىمىزنى تىللىشىۋالغان بولساق يېنىكلىشىپ قېلىشىمىز مۇمكىن ئە-

دى. بىراق، مەن توغرۇلۇقمۇ ئويلاپ باققىن، نېمە بولۇپ كە-
تىۋاتقان ھالىمنىمۇ ئويلاپ باققىن. دەريادا سەكرەپ ئۆلگۈچال-
غۇم بار، بىراق ياشىشىم كېرەك. ياشىغاندىن كېيىن نامراتـ-
لىقتا ئەمەس. ئۆلگۈر، بۇ يالماۋۇزلارنىڭ بىزنى ئەزگىنى يە-
تەر! باللىرىمىزدا مەكتەپكە كىيىپ بارغۇدەك كىيىم بولمـ-
سا، نامراتچىلىق، بىز مالچىلارمۇ شەھەرلەردىكى ماكانسىزلار-
غا ئوخشاش قاتراپ يۈرىمىز. ئەمدى ئۇ تىركىتاپلار ــ سىلەر
گېزىتلەردە ئۇلارغا خۇشامەت قىلىسىلەرغۇ ــ مەڭگۈ يۈرىكە-
گە ئورناپ كەتسۇن: بىز ئەمدى بۇ بايلارنىڭ ھەلقۇمىدىن ئالـ-
مىز!

ــ ئۆزۈڭچە شەپكە كىيىسەملا پۈتىدۇ، ھەيدە، ھەممىنى قولغا چۈشۈرىمەن دەپ ئويلاۋاتامسەن؟ شۇنىڭدىن كېيىن مە-
سىلە كۆپىيىدىكى... دۇنياغا توغرا بولمىغان كۆز بىلەن قاراۋاتسەن.

ــ مەيلى، خۇدا ئالسۇن كۆزىنى، مەسىلىرنى... خوش ئەمدى شەپكە بېشىمدا بولىدۇ!

ــ شەپكە كىيىشتىن ئاۋۇال ئويلاپ كۆر.

ــ سەن ئۆزۈڭ ئويلاپ كۆر. خوش.

ئۇلار بىر ـ بىرىنى چۈشىنەلمەي ۋە بىر پىكىرگە كېلـ-
شەلمەي ئاشۇنداق ئايرىلىشتى. شۇنداق بولغاچقا ئۇلارنىڭ ئەد-
دىسىسى تېخىمۇ ئېشىپ، خاتىرجەمسىزلىككە چۆمدى. لېكىن ئۇلار بىۋاستە ھېسسىياتىغا تايىنىپ ئۆزلىرىنىڭ بىر ـ بـ-
ىرىگە تايىنىدىغان كۈلپەتلىك تەقدىرىنى تۈيدى. تەڭرىتاغنىڭ قوينىدا يۇز بېرىدىغان ئىشنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولۇشىنى ئالدىن سېزىشتى، ئاق يىلپىزلار ئۇ يەردىكى جىلغىلاردا، دەريا ئېقىنلىرى ۋە ئويمانلىقلاردا جان بېقىپ يۈرىدۇ، ئۇلارمۇ ئا-
مالسىز بۇ تۈتقۇن قىلىش ھەرىكىتىگە چېتىلىپ قالىدىغان بولدى. لېكىن، ئاق يىلپىزلارغا تەپەككۇر قىلىش ۋە ھۆكۈم

قىلىش قابىلىيىتى ئاتا قىلىنغان تەقدىردىمۇ ئۇلار بۇ توغرۇ-لۇق نەدىن بىلىشىۋۇن؟...

شۇنداق بولسىمۇ، ئارسىن سامانچىنىمۇ مۇشۇ تاپتا شۇ-نىڭغا ئوخشىشىپ كېتىدىغان ھېچ نەرسە توغرىسىدا ئويلانما-دى. ئېھتىمال، كۆز يۇمۇپ ئاچقۇچە بولغان ئارىلىقتا بولۇپ ئۆتىدىغان تاتلىق خىيالغا بېرىلدىمۇ، ئۆزىلا قالغاندىن كېيىن يەڭگىللىشىپ قالدى ۋە ئەركىن نەپەس ئالدى، گويا كۆزنى يۇ-مۇپ ئاچقۇچە بولغان ئارىلىقتا خەتەرلىك چوڭقۇرلۇقتىن تە-رىشىپ - تىرمىشىپ سۇغۇرۇلۇپ چىققاندەك ۋە يېڭى سېزىم-لەرنىڭ تاتلىق تەمىنى سەزگەندەك بولدى. ئەجەبا، مۇھەببەت مۇشۇنداق يەردىن تېشىپ چىققاندەكلا تۇيۇقسىز پەيدا بولۇپ قالامدۇ؟ يا بۇ تەقدىرنىڭ ئۇنىڭ روھىنى جەددىي قۇتقازغىنى-مۇ؟ تېررورلۇق ھەرىكىتىگە ئارىلىشىپ قېلىشتەك قورقۇنچ-لۇق ۋەھىمە ئۇنىڭ قەلبىنى ئورۇۋېلىپتۇ - دە.

ئەلپس گويا ئۇنىڭ قىسمىتىنى بىلىپ قالغاندەك ئۇنى كۈتۈپ تۇراتتى. شۇڭا ئۇ دېرىزىدىن توۋلىدى:

— مەن بۇ يەردە، ئارسىن!

ئەسلىدە، ئۇنىڭغا كېرىكى دەل مۇشۇ ئىدى. ئۇلار ئېغىز ئېچىش بىلەنلا بىر - بىرىنى چۈشىنىشتى، شۇڭا ئەلپس ھە-دەمنىڭكىگە كىرىپ چىقاي دېۋىدى، ئارسىن «نۇۋا» سىغا ئولا-تۇرۇپ ھويلىنىڭ ئالدىغا كەلدى، ئىككىسى قەيەرگە بولسىمۇ مەيلى، يىراق بىر يەرگە بېرىپ سەيلە قىلىپ كېلەيلى دېگەن قارارغا كەلگەنىدى. ھەممىدىن بەك ئادەمنى خۇشال قىلغىنى ئەلپس ئارسىنىڭ كەيپىياتىنى چۈشەنگەنىدى، ئارسىن ماشا-نىسىنى ھەيدەپ دەرۋازا ئالدىغا كەلگەندە ئەلپس تەييارلىنىپ بولغان. ئۇ كۈلۈمسىرىگەن پېتى ھويلىدىن چىقىپ كەلدى، ئۇ سەييادلار سومكىسىنى ئېسىپ، قولىغا گىتار ئېلىپ، ئۆزا-نىسىگە يۇمشاق ئەدىيال سېلىۋالغانىدى.

ئۇلار يانمۇيان ئولتۇرۇپ يولغا چىقتى. بىر ـ بىرىگە قا ـ رىغانسېرى بەختكە چۆمۈپ كېتىۋاتاتتى. سادىق «نۇۋا» بەختىـ يار چاقلىرى بىلەن ئېلىپ ماڭماقتا. پۈتكۈل دۇنيا ئاۋۇالقى ـ دەكلا بولغىنى بىلەن باشقا بىر دۇنيا، ئادەتتىكى ئەھۋالدا چو ـ شەنگىلى بولمايدىغان دۇنيا بولۇپ قالغانىدى، ئۇ ئىككىسى بولسا بۇ دۇنيادىن قانماي ھۇزۇرلىنىپ كېتىۋاتاتتى. باشقا تۇسكە كىرىپ قالغان بۇ دۇنيادا ھەممە نەرسە باشقا قىياپەتكە كىرىپ، ئوخشاش بولمىغان نۇقتىدىن يورۇتۇپ بېرىلگەن بىر سۈرەتنى نامايان قىلىپ تۇراتتى. ئۇشتۇمتۇت بېشىغا قونغان بۇ بەختكە مەست بولۇپ، خۇشاللىقىدا ئۇيان ـ بۇيىنىغا قاراپ كېتىۋاتقان بۇ ئىككىيلەن بېشىغا يەتكەنلەردەك ئەمەس ـــ ئۇ يىگىرمە بەش ياشقا تولغان، ئۇمۇ ئوتتۇزدىن ئاشقان، ياخشىلىق بىلەن يامانلىقنى، نىكاھ، جېدەل ـ ماجىرا ۋە نىكاھتىن ئاج ـ رىشىشنى باشتىن كەچۈرگەن، مانا ئەمدى ئۆتمۈشتىن ئايرىـ لىپ يېڭى ھاياتقا ئېرىشكەن گۆدەك بالىلاردەك، ئۆزلىرى ئې ـ رىشكەن بەختتىن باشقا ھېچنىمىنى بىلمەي خۇشال كېتىۋا ـ تاتتى. بۇ ـــ خىيال ئەمەس، ئۆزىنى ئۆزى ئالداش ئەمەس، بەل ـ كى تەقدىر بىرلا قېتىم بېرىدىغان قان بىلەن تەننىڭ تېگىگە يېتىش ئىدى. شۇڭا كۆرۈنىدىغانلارنىڭ ھەممىسى ـــ يېقىنىدـ كى بىلەن يىراقتىكى، تاغلار بىلەن دالىلار، قۇياش بىلەن دەريا ـ ئېقىنلار بەختلىك ھالدا ماشىنىنىڭ چاقى ئاستىدىكى يولدا زاھىر بولماقتا ئىدى، مۇشۇ دەقىقىدە بۇلارنىڭ ھەممىسى شۇنچە ئۇلۇغ بولۇپ، ئۇلار ئۇچۇن شۇنچە راھەت ئىدى. ھال ـ بۇكى، بۇلارنىڭ ھەممىسى پەقەتلا ئۇلارنىڭ بىرلىكتە ماشىنـ ـغا ئولتۇرۇپ ئويىنغىلى چىققانلىقىدىن ئىدى. ئەلۋەتتە يېنىدا نازاكەتلىك نۇرنى چاچرىتىپ ئولتۇرغانلىقتىن ئارسىن سا ـ مانچىن ئەگەر مۇھەببەت ئىككىيلەننىڭ يۇرىكىدىن بىردەك ئورۇن ئالسا، ئۇ ھالدا، ھاياتلىقنىڭ ئالىي ئادالىتى شۇ يەردە

بولمىدىكەن، ئۇ كىشىلەرنىڭ تەقدىرىگە سەگەكلىك بىلەن دىققەت قىلىپ تۇرىدىكەن دېگەن خۇلاسىگە كەلدى، بەزىلەر تىرا-گېدىيەسىز رومانتىزم گۆدەكلىكتۇر، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ ئالدامچىدۇر دەپ ھېسابلىشىدۇ. ئۇنداق ئەمەس، رومانتىزمنى قوبۇل قىلىدىغىنى ئىككىنچى بىر خىل تىپ: ئىككىنچى بىر خىل قۇياش، ئىككىنچى بىر خىل ئاسمان. بىراق، شۇ باشقا-چە دۇنيانى پەقەت مۇھەببەت ئىقتىدارى ئىنئام قىلىپ بېرىل-گەن كىشىلەرلا كۆرۈپ چۈشىنەلەيدۇ. شۇڭا، مۇھەببەت دېگەن جانلىنىڭ تېگىگە يېتىشتۇر، دەپ بىكار ئېيتقان ئەمەس.

ئارسىنىڭ يەلكىسىدىن ئېغىر يۈك ئېلىۋېتىلگەندەك بولدى. نېمە ئۈچۈن شۇنداق بولغانلىقىغىمۇ ئۇنىڭ ئۆزى ھەيران قالدى. ئايدانانىڭ سەۋەبىدىن ياۋۇز شەيتان ئەرتاش كۆرچالنى شۇنچىلىك يامان كۆرۈش، شۇنچىلىك ئازاب چېكىش، ئۆزىنى قامچىلاش... تاشتانئافغانىنىڭ تەلۋە ۋە ھارام سۈيىقەستىنىڭ بەختسىز تۇتقۇنىغا ئايلىنىپ قېلىش... كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇچە بولغان ئارىلىقتا ئۆزىنىڭ ئاجرالماس بىر بۆ-لىكىگە ئايلىنىپ كەتكەن ئەلپىس بىلەن تونۇشۇشتىن ئىلگە-رىكى تۇرمۇشتىكى ھەممىنى بىردىنلا ئۇنتۇش. دېمەك، ئەلپىس ئۇ ئۇنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن، تۇۋى يوق ھاڭنىڭ لېۋىدىن ئېلىپ كېتىش ئۈچۈن تەڭرى تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن ئوخشايدۇ.

ئەلپىسمۇ ئۇنىڭ شېئىرىي مەنىگە تولغان كەيپىياتىدىن كەم - كوتسىز ھۇزۇرلىنىپ، بەخت ئىچىدە مەست بولۇپ كەتتى، يەنە كېلىپ قىلچە تارتىنىپ ئولتۇرمىدى:

— قارىغىنا، ئارسىن، بۇ تاغلار مېنىڭ مۇھەببىتىمنى كۆتۈپ تۇرۇشقان، شۇڭا مەن بۇ يەرگە پات - پات كېلىپ تۇراتتىم. بۇنداق بولۇشىغا ئىشەنمىسەمۇ لېكىن كۈتكەن... بىلىمەن، بىزنىڭ بۇ يەردىكى ئايللاردا قانداقتۇر غايىب بول-

ئۇيغۇر كىتاپ تورى يېڭىلىنىپ ئېچىلدى
www.uyghurkitap.com

غان كېلىن بۇ تاغلارنىڭ ئارىسىدا ئايلىنىپ يۈرىدۇ، دېگەن بىر رىۋايەت بار ئەمەسمۇ.

ــ ئېيتما، ئەلپس، بولمىسا يىغلىۋېتىمەن!

ــ هوي، رولىنى مەھكەم تۇت! ــ قاقاهلاپ كۈلۈۋەتتى ئۇ، ــ ماشىنىدا ئولتۇرۇپ هاۋالىنىش نېمىدېگەن كۆڭۈللۈك ـ هە!

ئەگەر سۆيۈشكەنلەر بەختلىك ئىكەنلىكلىرىنى هېس قىلىشقان بولسا، بۇنىڭدىن ئىلگىرى ئۇلارنىڭ تۇرمۇشىدا نېمە ـ لەرنىڭ بولۇپ ئۆتكەنلىكى مۇهىم بولمايدۇ. هەممىسى يوققا چىقىرىلىپ، يېپىق ئىشلار ئارخىپىغا كىرگۈزۈلىدۇ، چۈنكى تۇرمۇش يېڭىدىن، يېڭى چېكىتتىن باشلىنىدۇ، دەپ ئويلىدى ئارسىن. كۆز تەگمىسۇن!

بىراق، ئۇ گۈزەللەشتۈرۈلگەن رېئاللىققا قانچىلىك مەست بولۇپ كەتمىسۇن، قاباهەتلىك سېزىم ئۇنىڭ يۈرىكىنى مۇ ـ جۇپ ـ مۇجۇپ قويياتتى: پاجىئەلىك كۆز بەختىگە چىڭ كۆز تىكىپ قويۇۋۇتمەي تۇراتتى. يەنى غەم ـ غۇسسىسىز بەخت يوق ئىدى. دەل شۇ دەقىقىدە يەنە سەل چاغلىغىلى بولمايدىغان ئەن ـ دىشە قايتا يوپۇرۇلۇپ كېلىپ، ئۇنى بىئارام قىلاتتى: ئەرەب مېهمانلار قانداق بولۇپ كېتەر؟ ئەگەر تاشتانئافغان راست ئۇلارنى تۇتۇۋېلىپ بارمىتا قىلىۋالسا قانداق قىلىش كېرەك؟ مەن ئۇنىڭغا يەنە نەسىھەت قىلىپ كۆرەي، لېكىن ئۇ نەسىھەت ـ كە كۆنمىسىچۇ ــ قانداق قىلىش كېرەك؟ ئاپتومات بىلەن قوغداش كېرەكمۇ (باشلىق بەكتۇر تۇنۇگۈن بىر ئاپتومات بې ـ رىدىغانلىقىنى ئېيتقان)؟ تۇتقۇن قىلغۇچىلارنى ئۆلتۈرسەم، ئۆزۈممۇ ئۆلتۈرۈلمەنغۇ، هەرقانداق ۋاقىتتا نامراتلار بايلار ـ دىن نەچچە مىليون هەسسە كۆپ بولىدۇ، ئۇلار بايلارنى ياق ـ تۇرمايدۇ، بايلارغا ئۆچ. بۇ بىر ئالجىش ــ نامراتلارنىڭ ئۆزى ـ مۇ مىليونېر بولۇشنى ئويلايدىغۇ. بىراق، قانداق ئويلىساڭ

ئويلاۋەرگىن، زادى نېمە قىلىش كېرەك، قانداق قىلىش كې-
رەك؟ هەممىمىز بىر ئارغامچا بىلەن باغلىنىپ كەتتۇق. تاش-
تانئافغانىنىڭ ئادەملىرىدىن چىقىم بولىدىغان ھېچنېمە يوق،
ئۇلار قاراقچىدەكلا، بىمەنە پۇلنى دەپ ھەممىنى قىلىشقا تەييار
تۇرىدۇ. يىرتقۇچلىشىپ كەتكەن، لېكىن يىرتقۇچلارنىڭ ئول-
جىسى تەبىئەتتىن كېلىدۇ. ماۋۇنىڭغا ئوخشاشلارنىڭ ئولجىسى
بولسا جىنايەتتىن. تاشتانئافغان ئېيتقاندەك، كۈتۈپ تۇرما،
پۇرسەت قولدىن كەتكۈچە يۇلۇپ ئال! ئېھ، قارغىش تەگكۈر
سابىق ساۋاقدىشىم، دوستۇم ئافغانىستان سەۋەبلىك يىرتقۇچقا
ئايلىنىپ كەتكەن، ئۇ ئەمدى دۇنياۋىلاشتۇرۇشقا ئۆچ بولۇپ
كەتكەن، كىمنى بولسىمۇ ئۆلتۈرۈشكە تەييار. تۇفى! ئۇنۇت،
ھەممىسىگە تۈكۈر!... يېڭى تۈرمۇش بىردىنلا چىراي ئاچتى،
شۇ كۈن ئۇنىڭ ئۈچۈن ئېيتقاندا، يېڭى رېئاللىق بولۇپ قالدى.

ئۇلار ئالدى بىلەن ئايلىنىڭ يېنىدىكى بىردىنبىر ماي
پونكىتىغا كەلدى، ئەلۋىسىنىڭ يەنە بىر ھەدىسى مۇشۇ ئايلىدا
بولۇپ، ئۇ مال ساتقىلى كەلگەندە دائىم بۇ يەرگە ھەدىسىنى
يوقلىغىلى كېلەتتى. ئۇلار «نىۋا»غا ماي تولدۇرۇۋېلىپ يولىنى
داۋام قىلدى. چوڭ يولغا چىققاندىن كېيىن ئارسىن سامانچىن
تاغ ئارىسىدىن ئۆتۈپ شەھەرگە كىرىدىغان تاشيولغا چىقماقچى
بولغاندەك ماشىنىسىنى ئايلاندۇردى ۋە ئاستىلىتىپ بىردەم
توختاپ جىمغىنا ئويلىنىپ قالدى.

— نېمە بولدى، ئارسىن؟ — دېدى ئەلۋىس قىزىقىپ، —
قايسى تەرەپكە ماڭمىز؟

ئۇ بىردەم جىم تۇرغاندىن كېيىن بېشىنى چايقاپ كۈ-
لۈمسىرەپ، ئۇنىڭ كۆزىگە تىكىلىپ قاراپ چاقچاق ئارىلاش
دېدى:

— ئەگەر قارشى بولمىساڭ، ئەلۋىس، سېنى شەھەرگە ئې-
لىپ كىرىپ كەتكۈم بار!

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى نادىرسى
www.uyghurkitap.com

— شۇنداقمۇ؟

— ھەئە، قەدىمكى زاماندىكىدەك سېنى بۇلاپ ئېلىپ قاچا- قۇم كېلىۋاتىدۇ. سېنىڭچە قانداق؟

— نېمە ئۈچۈن؟

— سېنىڭ بىلەن بىللە بولسام دەيمەن.

— ژۇرنالىست — قاراقچى! دېمەك، مەن گىتارىم بىلەن بىللە بۇلىنىپ كېتىۋېتىپتىمەن - دە؟ — خۇشال كۈلدى ئە- لىس، — قالتىس! يۈرەكتىكى ئارمان! ئەمىسە رولنى بۇرا! بولمىسا ماشىناڭ قاياققا مېڭىشنى بىلمەي قالىدۇ!

— ئەمىسە كېلىشتۇق - ھە؟ بىراق ھازىرچە بۇ ياقتا — تاغدا بولايلى، بىز خالىغاندەك... — شۇ سۆزنى قىلىپ ئارسىن سامانچىن «نۇۋا» نى ئىتتىك ئەڭ يېقىن جىلغا تەرەپكە — دەريا ياقىسىدىكى توقايغا بۇرىدى.

ئۇنىڭ نېرىسىدىكى ھەممە ئىش بىر كۆرۈنۈش يەنە بىر كۆرۈنۈشكە ئۇلانغان كىنودىكىدەك بولدى. ئۇلار تېزلا بەختە- يار يەرگە كەلدى. ماشىنىدىن گىتارنى ئېلىشنى ئۇنتۇماي تېزلا ئورۇنلىشۇۋېلىشتى. بۇ چاغدا كۈن پېشىندىن قايرىلىپ غەربكە چۆكۈشكە باشلىغان بولۇپ، سالقىن چۈشۈۋاتقانلىقىنى بىلدۈرۈپ تاغ ئارىلىرىدا سۇس بىنەپشە رەڭ پەيدا بولدى. بۇ تو- لۇپ تاشقان ئىشەنچ بىلەن تولۇق يازغا كىرگەن ۋاقىت ئىدى. تاغ دەريا سىنى ئەسىرلەر بويى سىلاپ سىلىقلاشتۇرۇۋېتىلگەن چوڭ تاشلارغا ئۇرۇلۇپ ئىتتىك ئېقىپ ئۆتمەكتە... ئۇلار قۇ- رۇق شاخلارنى يىغىپ تېزلا گۈلخان يېقىشتى. ئەلىس بىر چاققان ئىكەن. ئۇنىڭ قولىدىن ھەممە ئىش كېلىدىكەن. ئۇلار دەريا بويىدىكى ياپيېشىل دەرەخلەر ئاستىغا ئالغاچ كەلگەن يۇمشاق ئەدىيالنى سېلىپ، ھايت - ھۇيت دېگۈچىلا كىيىملە- رىنى سېلىپ ئىرغىتىپ تاشلاشتى - دە، بىر - بىرىگە يۇغۇ- رۇلۇپ كەتتى، قۇچاقلىشىپ، ئۇلارغا قۇچاق يېيىپ ھېرىس-

مەنلىك بىلەن قارىغان پاك ئاسمانغا كۆتۈرۈلدى. ئۇلار ئەمدى بۇ يەردە ئەمەس، باشنى ئايلاندۇرۇۋەتكەن، ئۇچ ـ قىرى يوق ئا ـ لەمدە ئىدى، كېيىن بېرىپ بىردىنلا تەبىئەتتىكى ئۇلارنى قورشاپ تۇرغان بارلىق نەرسە ـــ ھەربىر ئوت ۋە ھەربىر يو ـ پۇرماق ئۇلار بىلەن قوشۇلۇپ سىلكىنگەن يەرگە قايتىپ كې ـ لىشتى: باش ئۈستىدىكى شاخ ـ شۇمبىلار بىردەم ئۇلارغا تە ـ زىم قىلدى، بىردەم كۆتۈرۈلدى، ئەتراپتىكى گۈل ـ چېچەكلەر شامالدا بىردەم ئىرغاڭلاپ باش ئەگسە، بىردەم جىمجىت سۈ ـ كۈتتە تۇرۇپ قالدى... تەبىئەت ئۇلارنىڭ مۇھەببەتلىرىنىڭ ئىشتىراكچىلىرى ئىدى. ئۆزگىچە يالتىراپ تۇرغان تاشلارغا ئۇرۇلۇپ تۆۋەنگە قاراپ ئىتتىك ئاققان تاغ دەريا سىنىڭ سىم ـ فونىيەسى ئۇلارنىڭ مۇھەببىتىگە ئالاھىدە ماسلاشتى. دەريا سۈيى شاۋقۇن چىقاردى، تەنتەنە قىلدى ياكى ھايجانلىنىپ شارقىرىدى ۋە ياكى پەس ئاۋازدا ئىڭىرىدى. بىردىنلا پۈتكۈل دەريا جىمىپ قالدى، ئاندىن كېيىن مۇھەببەتنىڭ يۇقىرى دولقۇنىدا يەنە يېڭىباشتىن قىرغاق بىلەن بىرلىشىپ كەتتى. قۇياش ئاۋۇالقىدەكلا ئاسماندا ھەممىنى يورۇتماقتا، سەلتەنەت ـ لىك نۇرىنى پۈتكۈل تاغلارغا چاچماقتا. قۇشلار ئۇچۇپ كېتە ـ ۋېتىپ توختاپ قېلىشتى، ھەتتا يېنىدىن يۈگۈرۈپ ئۆتۈپ كې ـ تىۋاتقان سىرىق چاشقانلارمۇ توختاپ، باشلىرىنى بۇراپ، قۇلاقلىرىنى دىڭگايتىپ، كۆزلىرىنى مۆلدۈرلىتىپ قاراپ قې ـ لىشتى. چىن كۆڭلىدىن سۆيۈشكەنلەر قىسقىغىنا جەننەت تۇرمۇشىدىن لەززەتلىنىپ، بىردەم ـ بىردەم بىر ـ بىرىدىن ئايرىلىشتى ـ دە، ئاخىر قولغا قول تۇتۇشۇپ يۈگۈرگەن پېتى دەريا بويىغا كېلىپ، ئۆركەشلەپ تۇرغان دەريانى سەكرەپ چۈ ـ شۈپ بىر ـ بىرىگە سۇ گۈللىرىنى چېچىشتى. ئاھ ئۇلارنىڭ چىرايلىق بەدەنلىرى، يايرىغان چىرايلىرى! ئاندىن كېيىن ئۇلار يەنە ئۆزلىرىنىڭ سايىدىكى بېھىشىمان ياتار يېرىگە

كېلىپ يېتىشتى، ئەقەللىيسى قۇياشمۇ تاغ باغرىدا ئولتۇرۇپ قالدى...

غايىب بولغان كېلىن بولسا قەلبىدە ئۇلارنىڭ بەختىنى تۇيۇپ، تاغدىن ـ تاغقا ئۇلارغا قاراپ ئۇچۇپ، ئەلپىسنىڭ كۈتار چېلىپ ئولتۇرۇپ ئېيتقان ناخشىلىرىنى تاغ بېشىدا ئاڭلاپ توختاپ قالدى ـ دە، پەس ئاۋازدا يىغلىۋەتتى: «مەنمۇ مۇشۇ توغرىدا خىيال قىلغان...قايدىسەن، قايدىسەن، مېنىڭ مەرگىنىم؟ سېنى قاچان تاپارمەن جېنىم؟»

هارغاندىن كېيىن ئۇلار ئولتۇرۇشتى، نۇرغۇن ئىشلار توغرۇلۇق پاراڭ قىلىشتى، لېكىن ئۆزلىرىنىڭ ئىلگىرىكى ئىشلىرىدىن ئېغىز ئېچىشمىدى. ئۇلار ئۇچۇن ئېيتقاندا، بۇ نەچچە كېيىنكى ۋاقىت بۇگۇندىن، هازىرقى ساەتتىن باشلىنىتتى. پاراڭ چاقچاقتىن باشلاندى:

ـــ بىلەمسەن، ـــ دېدى ئارسىن، ـــ بۇ جىلغىنى بۇنچە كىچىك «ئەلپىس جىلغىسى» دەپ ئاتاشنى خالايمەن! قانداق دەيسەن؟ جۇغراپىيە تارماقلىرىغا مۇشۇنداق تەكلىپ بېرەي دەيمەن.

ـــ سىناپ باققىن، ئارسىن، كۆرىمىز، كىم يېڭىپ چىقىدىكىن، چۈنكى مەنمۇ بۇ جىلغىنى «ئارسىن جىلغىسى» دەپ ئاتاشنى تەكلىپ قىلماقچىمەن! ئىككىمىز بۇگۇن بالىلاردەك بولۇپ قالدۇق. كەل، مەن سېنى ئارسىنبېك دەي، سەن مېنى ئەلپىسگۈل دەپ چاقىر، كىچىكىمدە مېنى شۇنداق ئاتىشاتتى.

ئۇلارنىڭ پارتىگى هەر خىل تېمىدا بولدى، مۇشۇنداق يېقىملار ئۇچراشقان سورۇندا سىياسەت توغرۇلۇق گەپ قىلىش ئۇنچىۋالا مۇۋاپىق بولمىسىمۇ، لېكىن ئۇلارنىڭ پارتىگى هەتتا سىياسەتكىمۇ چېتىلىپ ئۆتتى. چۈنكى بۇگۇن كىشىلەر هەممىلا يەردە مەۋجۇت سىياسەتتىن ئۆزىنى چەتكە ئالالمايتتى. شۇڭا ئۇلار تەبىئىي هالدا هازىر يېزا ئىگىلىك ۋە چارۋىچىلىق

مەھسۇلاتلىرىغا ئېھتىياج قالمىغانلىقى، شۇ سەۋەبتىن يېزا ئىگىلىك رايونلىرىدا نامراتلىق، ئىشسىزلىق يامراپ كەتكەن. لىكى توغرىسىدىمۇ سۆزلىشىپ قالدى، ئىشسىزلىقلا بولمىدى. كەن، ھەرقانداق يامان ئىشمۇ يۇز بېرىدۇ: ئوغرىلىق، ئىچكۈ. لۈككە بېرىلىپ كېتىش، زەھەر ئىستېمال قىلىش ئاۋۇيدۇ. شارائىت مۇشۇنداق قىيىن بولغاچقا، كىشىلەر «مەرگەن» ئوۋ. چىلىق شىركىتىنىڭ تىجارىتىگە ئاجايىپ قىزىقىپ كېتىش. كەن. چۈنكى بۇ يەردە خىزمەت بار، مائاش بار. بۇ ھال نۇرغۇن كىشىگە ياققان. باي چەت ئەللىك ئوۋ ـ شىكارچىلارنىڭ بۇ يەرگە كېلىشى يۇرتداشلارنى خۇشال قىلدى.

ـــ قارشى پىكىرده بولۇش ـــ دېمەك، تۇغقانلارنى خاپا قىلىش بولىدۇ، ـــ دېدى ئەلىس، ـــ ئۇلار چوقۇم: ئۆزۈڭ كىـ يىم ـ كېچەك سېتىپ بىر نەرسە تېپىۋاتسەن، بىزگە ئازراق پۇل تېپىشقا بولمامدىكەن؟ دېيىشىدۇ. سېنىڭ تاغاڭ ئاتاقلىق كارخانچى، كىشىلەرگە نۇرغۇن ياخشى ئىش قىلىپ بېرىۋاتىدۇ. بىراق ئەتە نېمە بولۇپ كېتەر؟

ـــ مەن ئۆزۈم چاقىرىلىش بىلەنلا بۇياقتا كەلگىنىم بىلەن يۇرىكىم ئاغرىپ كېتىۋاتىدۇ، ئارسىن، ـــ دېدى ئۇ گېپىنى داۋاملاشتۇرۇپ، ـــ مە، گىتارنى تۇتۇپ تۇرغىنا. ئۆمۈر بويى ساقا ناخشا ئېيتىپ بەرگۈم بار، ـــ دېدى ئۇ تۇيۇقسىزلا قايتىپ كېتىشكە جابدۇنغاندا، ـــ بىز ئېكولوگىيە توغرىسىدا پاراڭلىشىشنى شۇنچە ياخشى كۆرىمىزۇ، لېكىن ئۆزىمىز...

ـــ شۇ، توغرا دەيسەن، ئەلىس. سېنى چۈشىنىمەن، ئۆزۈمۇ چىدىمايلا كېتىۋاتىمەن، ـــ دېدى ئارسىن ئۇنى مـاقۇللاپ، ـــ بۇ توغرۇلۇق كۆپ سۆزلەيمىز، سۆزلىرىمىز داستان بولىدۇ، لېكىن چۆلىنىڭ پۈرىقى دماغقا تەگكەن ھامان ھەممىنى قىلىشقا تەييارمىز، كىمنىڭمۇ ئېكولوگىيەگە قارىغۇدەك كۆزى. سەن بىكارغىلا ئۆزۈڭنى ئەيىبلەۋاتىسەن، بۇ

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى

يەردە سېنىڭ ئىشىڭ يوق، سەن ئوۋ ـ شىكارىسىڭ ئۆزىگە ئە ـ مەس، ئويۇن ـ تاماشىغا گىتارىڭ بىلەن قاتنىشىسەن. سېنىڭ ئوۋ ـ شىكار ئىشىغا بۇ‌ئاستە قاتنىششىم كېرەك، باشلىق بەكتۇرغا ۋەدە بەرگەن، تۇغقانچىلىق مۇناسىۋىتىمىز بولغاچ لىقتىن مەجبۇرىيىتىم ـ دە، باشقا يول يوق.

ـــ سېنى چۈشىنىمەن، ئارسىن، جانىم. مېنى قۇچاقلە ـ غىنا، ماڭا شۇ كېرەك! ـــ ئۇلار يېڭىباشتىن سۆيۈشتى، ـــ بىراق سەن باش تارتساڭ، بەربىر...قازان سەنسىزمۇ قاينايدۇ ـ ر‌بدۇ.

ـــ توختا ـ توختا! «مەرگەن »نىڭ سودا ئىشىنى خۇدا ئۈرسۈن، دېمەك، مەن سېنى ئۇچرىتىدىغانلىقىمنى ئالدىنئالا بىلگەنىكەنمەن ـ دە! دېمەك، مەن سېنى دەپ كېلىپتىكەنمەن، ئەلۋەس.

ـــ ھىم، مەن مۇشۇ بىر ئېغىز گېپىڭنى كۈتۈۋاتاتتىم! مەنمۇ بۇ يەرگە سېنى دەپ كەلگەن، ئارسىن! دېمەك مۇشۇنداق.

ـــ دۈرۈس، بىزدىكى «يامان دېمەي ياخشىلىق يوق» دېگەن ماقال راست ئېيتىلغان. قايتىپ بارغاندىن كېيىن بىزنىڭ بۇ يەردە ئۇچرىشىشىمىزغا سەۋەبچى بولغان ئاق يىلپىزلارغا رەھ ـ مەت ئېيتىشىمىز كېرەك، ـــ دېدى ئۇ قاقاھلاپ كۈلۈپ.

ـــ راست ئۇلارغا رەھمەت ئېيتىشىمىز كېرەك! ـــ ئۇلار يەنە قۇچاقلىشىپ سۆيۈشۈشكە باشلىدى، ـــ ھەي، ئارسىن، بىلەمسەن، سەن دېگەن ئەركەك ئاق يىلپىز، مەن بولسام چە ـ شىسى!

ـــ نېمە بوپتۇ؟ دەل شۇ ـ دە!

شۇ دەقىقىدە بىردىنلا ئۇنىڭ كاللىسىغا قورقۇنچلۇق بىر ئوي كېلىپ قورققىنىدىن تۇرۇپلا قالدى: «ئەگەر بىز ئاق يىلـ پىز بولساق، نېمە بولۇپ كېتەرمىز؟»

ئەلۋىسىنىڭ چاقچىقى ئىنتايىن مۇھىم سۆزگە تۇرتكە بولـ

دى. يېقىنقى كۈنلەردە ئەلىس يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى ئىشلەپچىقىرىش دېھقانلار ئۈچۈن ياۋايى ھايۋانلارنى ئوۋلاشچىلىك مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە بولماي، ئوۋچىلىق ئىشلىرىنىڭ پۈتكۈل ئايلىنىڭ دېگۈدەك ئاساسىي ھاياتلىق يولى بولۇپ قېلىۋاتقانلىقى توغرۇلۇق ھېچكىم بىلەن سۆزلىشىپ باقمىغان بولسىمۇ، ئۆزىچە ئوبدانلا خىجالەت بولۇپ يۈرگەنىدى. مۇبادا مۇشۇنداق بىرنەچچە يىل ئوۋچىلىق قىلىنسىلا، تاغدا ھەتتا ئاخىرقى بۆدۈنگىچە بىرمۇ ھايۋان قالمىغان بولاتتى. ئۇ چاغدا، ئالدى بىلەن ئاق يېلپىزدىن باشلاپ بارلىق ھايۋانلار يوقىتىلغان، يېڭى بازار شارائىتىدا شۇ جاينىڭ تاۋار ئىشلەپچىقىرىشى ياخشى ئورۇنلاشتۇرۇلمىغان ئەھۋالدا، كىشىلەر يەنە نېمىنى ئوۋلايتتى؟

— مەن بەك خاۋاتىرسىزلىنىپ كېتىۋاتىمەن، ئارسىن، بىراق، بۇ ھەقتە ھېچكىمگە گەپ قىلىشقا پېتىنالمىدىم. بىلمەسەن، مەن ھەتتا ئەرەب ئوۋ ـ شىكارچىلىرى كەلگەن چاغدا: «قولۇڭلارنى تارتىڭلار، بىزنىڭ ئاق يېلپىزلىرىمىزغا زىيان يەتكۈزگۈچى بولماڭلار! ئاق يېلپىزغا چېقىلماڭلار! ئاق يېلپىز ھېچكىمگە دەخلى قىلمايدۇ، بىزنىڭ ئاق يېلپىزلىرىمىزغا چېقىلىشقا روخسەت يوق!» دېگەن شوئارلارنى توۋلاپ چىققۇم بار. لېكىن، بۇنداق ئىشنى ھەتتا ئويلاشقىمۇ بولمايدۇ — پۈتكۈل ئايلىدىكىلەرنىڭ ھەممىسى مېنى تاش بوران قىلىدۇ، ئۇلار بۇنداق ئوقەتنى بۇزۇشۇمغا يول قويمايدۇ! چەت ئەللىكلەر ئۈچۈن ئوۋ ـ شىكار ئۈيۈشتۇرۇشتىن باشقا ئۇلارنىڭ ھېچ نەرسىسى قالمىدى ـ دەپ ياق، ئۇلار چۈشىنىشمەيدۇ ھەم ئايمايدۇ. توغرىمۇ، ئارسىن؟

— ھەئە، ھازىر مۇشۇنداق، قوشۇلمەن. بىراق، كېيىنكى قېتىم جاسارەتكە كېلىپ شۇنداق قىلىش كېرەك. مەن ئوۋ ـ شىكارچىلىققا قارشى تۇرغۇچى بولۇشۇم كېرەك. ھەتتا ئافغا-

نىستاندىمۇ زەھەرلىك مەھسۇلاتلارنى تېرىشنى تۇيۇقسىز توگـ-
تىش مەقسىتىدە ئۇنىڭ ئورنىنى باسىدىغان دېھقانچىلىق زېرا-
ئەتلىرىنى ئىزدەشكە كىرىشتىغۇ. بۇ توغرۇلۇق ھازىر نۇرغۇن
ماقالىلەر چىقتى.

ــ ئارسىن، سەن ماڭا بەخت ئىشىكىنى ئېچىپ بەرگـەن،
ئىككىمىزنىڭ جان دۇنيايىمىز مۇشۇنداق دەل كېلىشكـەن ـ
دە، مۇشۇنداق ئورۇنسىز سۆزنى باشلاپ قويغىنىم ئۈچۈن مېنى
كەچۈرگىن. بۇ ئانچە مۇڭاپىق بولماي قالدى. بىراق سەن شۇنى
بىلىپ قالكى، مەن سودىگەرچىلىك قىلىپ يۈرۈپ نۇرغۇن
يەرگە باردىم. كىشىلەرنىڭ بىزنىڭ تاغلىق رايونىمىزدىكىدەك
ياۋايىلىق قىلماي، تىرىشىپ ـ تىرمىشىپ بازار ئىگىلىكىگە
ماسلىشىۋاتقانلىقىنى كۆردۈم. بۇگۈن چەت ئەللىكلەرنىڭ كې-
لىشى بىلەن ئاز ـ تولا نەپكە ئېرىشىمىز، لېكىن كېيىنچۇ؟
بىز ئەمگەك قىلماي ئۇۋچىلىقلا قىلىدىغان بولساق، ئۇزاققا
بارماي قاغجىرىغان چۆلدە ــ ئۆلۈك دۇنيادا قالىمىز. كەچۈر-
گىن... مەن جىق سۆزلەپ كەتتىم. مەن سېنى سۆيىمەن...
ئىشىنەمسەن؟

ــ ئىشىنىمەن! كەچۈرۈم سورايدىغان ھېچقانداق سەۋەب
يوق، ئەلۋەتتە. پارىخىمىزنىڭ قىممىتى زور بولدى، مەنمۇ نۇر-
غۇن نەرسىنى قوشۇمچە قىلاي دېگەن، بىراق كېيىن بىرنېمە
دېيىشەيلى... كەتتۇق، كەچ كىرىپ كېتىۋاتىدۇ. سۆزلىشىدىغان
يەنە بىرمۇنچە ئىش بار. ئەمدى بىز بىر ـ بىرىمىزنى سۆيۈش-
تۇق ــ بۇ مېنىڭ ھاياتىمدىكى يېڭىباشتىن ياشىرىغان مۇزىكا.

ــ ماقۇل، ئارسىن، ماشىنا ھەيدىشىڭگە تەسىر يەتكۈز-
مەسلىك ئۈچۈن مەن گىتارىمنى ئېلىپ ئارقىدا ئولتۇراي،
پەس ئاۋازدا كىلاسسىك ۋە يېڭى مۇزىكىلاردىن چېلىپ بېرە-
مەن. بولامدۇ؟

ــ بولمايچۇ! بۇ مېنىڭ ئۈچۈنلا ئۆتكۈزۈلگەن كونسېرت

بولسۇن. ئاڭلىغاچ ئويلىنىمەن... تەقدىرگە رەھمەت.

— نېمە ئۇچۇن؟

— سەن ئۇچۇن، ئەلبەتتە!

ئاھ، ئۇ بۇ يەرنىڭ سەھنە ئەمەس ئىكەنلىكىنى بىلسە، ئۇ ئارسىن سامانچىنىڭ ئاق يىلپىزنى قورشاپ بەرگۈچىلەرنىڭ تولىمۇ قورقۇنچلۇق بىر سۈيقەستنى پىلانلىغانلىقىنى، دۇنياۋىلاشتۇرۇشقا ئەسەبىيلەرچە قارشى تۇرغۇچى تاشتانئافغانىستان ھەربىي شەپكىنى كىيىشنى تۇتقۇنلارنى بارىمتاغا ئېلىشقا چۈشۈرگەن بۈيرۇقنىڭ بەلگىسى قىلىشقا تەييارلانغانلىقىنى ئېيتىپ قويماسلىق ئۈچۈن قانچىلىك كۈچىگەنلىكىنى بىلسە: ئۇ ئەمەلىيەتتە بۇنىڭ قانداق تەرەققىي قىلدۇرغانلىقىنى، قانداق يېغىشتۇرۇلدۇرغانلىقىنى بىلسە... ئارسىننىڭ ئۆزىنىڭ قانداق قىلتاقلا چۈشۈپ قالغانلىقىنى، قىلتاقنىڭ ئۆزلۈكىدىن بوشىشى ناتايىن ئىكەنلىكىنى بىلسە... ھۈي، قارغىش تەككۈر ئۇۋ ـ شىكارچىلىق ئوقىتى! ئۇ ئېچىنىشلىق تۇرده ئادەملەر ـ نىمۇ، يىرتقۇچلارنىمۇ بىر ئارغامچا بىلەن مەھكەم باغلاپ يېـ ـشىلمەس بىر تۈگۈنچە قىلىۋەتتى. بىراق، ئۇ بۇنى مۇھەببەتـ ـنىڭ ئوتلۇق ئىپادىسى ئىچىدىمۇ ئۇنىڭغا ئېيتىپ بېرىشكە جۈرئەت قىلالمىدى...

كۈندۈز ئاخىرلىشىپ بارماقتا. كىشىلەر تەبىئەت ئاشىق ـ مەشۇقلارغا ئامراق دېيىشىدۇ، ئەگەر راست شۇنداق بولسا، ئۇلار بۇنى بېشىدىن ئۆتكۈزدى. قايتىپ كېلىۋاتقان يولدا تەبـ ـئەتنىڭ ئىنئامى مۇھەببەت ئۈچۈن قىلىنغان مۇكاپات سۈپىـ ـتىدە ئۇلاردىن بىرقەدەممۇ نېرى بولمىدى.

كەچقۇرۇندىكى تاغلار كۈندۈزنىڭ ئاخىرلىشىۋاتقانلىقىنى جىم، تىنچ ۋە لېكىن تەنتەنىلىك قارشى ئېلىپ، ئۇن ـ تىن چىقارماستىن كەچلىك لىباسىنى كىيدى، كۆرۈنۈشى بارغاـ ـسىرى يېقىملىق بولۇپ بارماقتا، تىك يار ۋە چوققىلار ئاستا ـ

ئاستا ئۆزىنىڭ ئۇچ ۋە قىرىنى يوقتىپ، يارىمافتا، تاغنىڭ ئۈستىدىكى بوشلۇقتا ئايلاق بۇلۇتلار شۇنچە چىرايلىق بولۇپ كەتكەنكى، توپ ـ توپ، تۇرمەك ـ تۇرمەك بولۇپ تۇرۇشمەكتە. بۇگۈن شامالمۇ يوق، يامغۇرمۇ يوق، بەك ئىسسىقمۇ ئەمەس. ئۇلار بەختلىك ھالدا ھەقىقەتەن ئاز ئۇچرايدىغان گۈزەل بىر كۈنگە ئۇچرىدى.

«نىۋا» پەسكە چۈشكەندىن كېيىن بىر ھالەتتە ئالدىرىماي ماڭغىلى باشلىدى، ئالدىراشنىڭمۇ ھاجىتى يوق ئىدى ـــ قەلبى ئاجايىپ گۈزەل تۇيغۇغا چۆمگەن بۇ بىر جۈپ، بۇ دالا سايھىتىنى داۋاملاشتۇرۇشنى ئۈمىد قىلاتتى. بۇ، ئۇلار ئۈچۈن ۋاقىتنى نوقۇل ئەركىن ئۆتكۈزۈشلا ئەمەس، بەلكى خۇدا ئۇلارغا ئورۇنلاشتۇرغان، ئىككىسى ئىنتىلىپ كەلگەن ئۇچرىشىش ئىدى. بۇ ئۇچرىشىشنىڭ ئەھمىيىتى شۇنچە زور بولدىكى، ئىلگىرىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئۇلارنىڭ ھاياتلىق مۇساپىسىدىن چىقىپ كەتتى. بۇ بىر كۈن يېڭى تۇرمۇشنىڭ باشلىنىشىنىڭ ئالامىتى بولدى. بۇ ياخشى بېشارەتمۇ؟ ئەمدى ئۇلارنىڭ يۈزلىنىۋاتقىنى نېمە ۋە يەنە كېلىپ راستىنلا ئەتىدىن باشلىنامدۇ؟ بىراق، ئۇلار ۋاقتىنچە بۇلارنى ئويلىمىدى، ئۆزلىرىنىڭ سۆيگۈ خۇشاللىقىدا، پات ئارىدىكى ئايرىلىش ئالدىدا، ئۇشتۇمتۇت ئېرىشكەن بەختىدىن بۆلەك ئۇلار ھېچنىمە تۇرسىدا ئويلىيالمايتتى.

ئەلپىس ماشىنىنىڭ ئارقا ئورۇندۇقىدا ئولتۇرۇپ ئاستا گىتار چالماقتا، ئارسىن تونۇش كۈيلەرنى تىڭشىغاچ «نىۋا»سىنى ھەيدىمەكتە. ئىلگىرى كۆپ ماڭغان بۇ يول ھازىر بىرئاز ناتونۇش بولۇپ قالغاندەك بىلىنمەكتە، چۈنكى بۇ يولدا مېڭىۋاتقىنى يېڭى بىر ئادەم ئىدى. ئۇ بىرىنچى قېتىم ئۆزىنىڭ سۆيگىنى بىلەن بىللە، شۇڭا كۆڭلىنى بۆلگۈسى، ئەستايىدىل پىكىر قىلغۇسى كەلمىدى. ئىككىسى بىردەم ـ بىردەم

چاقچاقلىشىپ قويماتتى، بىر - ئىككى ئېغىز سۆز قىلىسلا تو-لۇق چۈشىنىشەتتى.

ــ ماشىننى بۇراپ شەھەرگە كىرىپ قالساق، قانداق؟

ــ دېدى ئارسىن ئۇنىڭغا بىر قاراپ.

ئەلپىس بىرئاز يېقىنلىشىپ، پىچىرلىغاندەك ئاستا دېدى:

ــ قانچىلىك يىراقتا ئەكەتسەڭمۇ مەيلى!

ئادەمنى خۇشاللىقتا چۆمدۈرگەن مۇشۇنداق بىر شارائىتتا ئارسىن سامانچىن غەلىتە بىر ئەھۋالدىن ھەيران بولدى. ئۇنىڭ كاللىسىغا كىرىۋالغان ئۆچ ئېلىشتىن ئىبارەت خەتەرلىك ئۇي ئاستا - ئاستا ئۇنىڭدىن يىراقلىشىپ كېتىۋاتاتتى، ئۇ ئۇنى مەڭگۈ ئۇنتۇپ كېتىشكە ــ گۇناھتىن نېرى بولۇشقا رازى ئىدى. «كۆتۈر قاسقىنىڭنى، كۈرچال! ئۇ بولمىسمۇ ــ چولپان بولۇپ كەتكەن ئايدانا بولمىسمۇ ياشاۋېرىمەن. نەدىكى ھېسابتا يوق بىرنېمە. تۈگىدى، چېكىت! تۈرمۈشنىڭ باشقا خۇشاللىقلىرىمۇ بارغۇ» دەپ ئويلىدى، «بىراق، غايىب بولغان كېلىن بولسا بەربىر ئېسىمدىن چىقمايدۇ. بىراق، مەن ئەمدى يېڭى كۈچ بىلەن ئىشقا كىرىشىشىم مۇمكىن».

ئارسىن سامانچىن ئەمدى ئەلپىس بىلەن توي قىلىش مەسىلىسى توغرىسىدا ئەستايىدىل ۋە كونكرېت ئويلىنىشقا باشلىدى. ھەر تەرەپتىن قارىغاندا ئۇلارنىڭ خۇلق - مىجەزى ۋە كىشىلىك تۈرمۈشقا بولغان قارىشى يېقىن كېلەتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇ خېلىلا بىلىملىك ئايال، يۇرۇش - تۇرۇشى، ھۆسن - چىرايىمۇ كېلىشكەن: سودا - سېتىق بىلەن شۇغۇللانغانلىكەن، زېھنىي قۇۋۋىتى ناھايىتى يېتەرلىك دېگەن گەپ. بۇ ئىش بىلەن شۇغۇللانغانلار ئەتىدىن - كەچكىچە چاي ئىچىپ ئولتۇرىدىغان ئايال سودىگەرلەردەك بولسا بولمايدۇ - دە. بۇنداق بولسا ئۇرۇق - تۇغقانلارنىڭ ئەيىبلەشلىرى ۋە نارازىلىقلىرىدىنمۇ قۇتۇلغىلى بولمىدۇ. تولاراق خۇشال بولىدىغىنى ئېھتى-

مال باشلىق بەكتۇر ئاغا ــ ئايلدىكىلەر بەزىدە دەيدىغانلىرى : «چېرچىل ئاغا»، يەنە ئاراداق ئاكىسى ۋە باشقا تونۇغانلىرى بىراق، ئەڭ ئاساسلىقى ئۇنىڭ ئۆزى ــ ئەلپىس، ئۇ تەدبىرلىك مۇنداق بۇرىلىشىغا قانچىلىك تەييارلىكىن. ئۇنىڭ ئۆز مەسىلىلىرى بولۇشى مۇمكىن. ئەر بولۇش سۈپىتىدە ئالدى بىلەن ئېغىز ئاچقۇچى ئۆزى بولۇشى كېرەك. توي قىلىشنى تەكلىپ قىلىشى كېرەك.

ئەلۋەتتە، بۇ ھەقتە بايقىدەك چاقچاق قىلماي ئەستايىدىل گەپ قىلىشى، ھازىرنىڭ ئۆزىدە، ئۆزلىرىنىڭ «مەرگەن» شىركىتىنىڭ ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللىنىپ يۈرگەن ۋاقىتلىرىدا ئېيتسا بولىدىغانلىقىنى ئەلپىسنىڭ كۆيلىرىگە قۇلاق سېلىپ ئولتۇرۇپ ئويلاپ كەتتى. لېكىن، تۇرمۇش ھامان بەخت ئۈچۈن بەدەل تۆلەشنى تەلەپ قىلىدۇ، تۇرمۇش ئۇنىڭ پىكىر قىلىۋاتقان يولىغا يەنە توسالغۇ پەيدا قىلىدۇ. ئارسىن ساماڭچىن تاشتانئافغان ۋە ئۇنىڭ شېرىكلىرى پىلانلاۋاتقان سۈيقەست توغرۇلۇق ئويلىماسلىققا تىرىشسىمۇ، لېكىن ئويىنى كاللىسىدىن چىقىرىۋېتەلمىدى، تاشتانئافغان ئەقلگە كېلىپ قالار، ئالدىدا شاراقلاپ تۇرغان نەچچە ئون مىليون ئامېرىكا دوللىرىنى دەپ مۇنداق مىسلى كۆرۈلمىگەن تەۋەككۈلچىلىكنى قىلماس، ھاياتىدا بىر قېتىملا بولۇپ قېلىشى مۇمكىن بولغان تەلەيدە بوڭ ــ بوڭ روھىي ھالىتىنى يېڭىپ كېتەر، ئۆزىنىڭ يۈرتىغىلا بالايىئاپەت ئېلىپ كەلمەستىن، دۆلىتىنىڭ ئابرۇيىغىمۇ زىيان كەلتۈرىدىغانلىقىنى چۈشىنەر، دەپ ئۆزىنى ئەشەندۈرۈشكە ھەرىكەت قىلدى. ئېيتىپ كەلسەك كونا گەپتەك تۇيۇلىدۇ، لېكىن بەزى مۇرەككەپ خۇسۇسىي مەسىلىلەرنى ھەل قىلىشقا توغرا كەلگەنسېرى دۇنيانىڭ غەلىتە تۈزۈلگەنلىكىگە كۆزۈڭ يېتىدۇ. خۇدا دۇنيانى ئاپىرىدە قىلغاندىن باشلاپ دۇنيا نۇرغۇن زىددىيەتلەرگە تولغان، مەڭگۈ خىلمۇخىل زىددىيەت-

لەرگە پاتقان بولىدۇ.

تاشتانئافغان ئۆزىنى دۇنياۋىلاشتۇرۇشقا قارشى تۇرغۇچى دەيدۇ. لېكىن، دۇنياۋىلاشتۇرۇشقا قارشى تۇرۇش ئۇنىڭ ئۇچۇن ئېيتقاندا، تېررورلۇق بىلەن شۇغۇللىنىشنىڭ بىرخىل ئۇسۇلى. كۆردۇڭلارمۇ، ئۇ ئۆزىنى ئاقلاۋاتىدۇ. ئۇنى باشقىچە كۆز-قاراشتىكىلەر قوللىشى مۇمكىن. تاغلاردا ئۆزىنىڭ چې . گۇ-ئېۋارا[1]سى چىقىشى كېرەك، دەپ بىر چاغلاردا بىكار ئېيتقان ئەمەس.

ئۇنى قانداقمۇ چې . گۇئېۋارا بىلەن بىر ئورۇنغا قويۇشقا بولسۇن! ئامېرىكا دوللىرىدىن ئىبارەت تاشقىن ئۇنىڭ ئالدىدىكى بارلىق ئىدىيە ۋە پىرىنسىپلارنى ئېقىتىپ ئېلىپ ماڭغاندا ئۇنى قايىل قىلىپ باققىنا قېنى. بىچارىلەرنىڭ بېشى ئايلىنىپ قاپتۇ. شۇ ئەمەسمۇ، كىممۇ مەڭگۇ نامراتچىلىقتا ئۆتۈشنى خالايدۇ!

بولدى ئەمدى، بەس! بارىدىن ۋاز كېچىپ كېتىپ قېلىش كېرەك! بىراق نەگە كېتىدۇ؟ سەنغۇ ئۆزۇڭنىڭ جېنىنى قۇتقۇزارسەن، باشقىلار قانداق قىلىدۇ؟ ئەقىلگە سىغمايدىغان ھەر خىل ئويلار ئۇنىڭ كاللىسىنى چىرمىۋالدى. ئەلۋىسنى يەنە بىر-ئاز خۇشال بولسۇن دەپ ئۇ ماشىنىسىنى سەل ئاستىلاتتى ـ دە:

ـــ ئەگەر مەلۇم سەۋەبلەر تۇپەيلىدىن تاغدا قېلىپ، ئۆڭكۈردە ياشايدىغان زاھىت بولۇپ كەتسەم نېمە دەيتتىڭ؟

ئەلۋىس ھودۇقۇپ كەتمىدى، ئۇ ئولتۇرغان يېرىدىن ئالدىغا سىلجىپ ئۇنىڭ مۇرىسىگە يېقىنلاپ:

ـــ بىللىلا بولىدىغان بولساق، تەييارلىقىم پۈتتى! ـــ دېدى.

ـــ بۇ ناھايىتى ئەستايىدىل مۇئامىلە قىلىدىغان ئىش، ئەلۋىس. مەيەرگە ـــ مېنىڭ يېنىمغا ئۆتكىنە، ئون كىلومېتىرچە يول قالدى، ئوبدانراق گەپلىشەيلى.

ئۇ «نىۋا» نى توختاتتى، ئەلۋىس ئىتتىكلا ئالدىغا ئۆتۈپ

ئولتۇردى. ئارسىنىڭ يۈرىكى تېخىمۇ ئىللىق كەتتى.

— سەن راستلا تاغدىكى ئۆڭكۈردە بىر مەھەل تۇراي دەپ ئويلاۋاتامسەن؟

— كىم بىلسۇن! ئەڭ ياخشىسى شۇنى دېگىنە، سەن قانداق قىلىپ مېنىڭ بىلەن بىللە ئۇ يەردە تۇرۇشقا جۈرئەت قىلىپ قالدىڭ؟ سەن ئىپتىدائىي تۈرمۈشتىن قورقمامسەن؟

— سەن تېخى سەزمىدىڭمۇ ئارسىن؟ ساڭا ئالامەت ـ ئالامەت يېقىپ قالغۇم بار.

— مېنىڭمۇ ساڭا يېقىپ قالغۇم بار.

— ئۇنداق بولغاندىن كېيىن تاغدا ياشايمىز، بىر ـ بىرىمىزنى سۆيىمىز... بىراق ئېيتقىنا، تاغدىكى ئۆڭكۈرگە ئورۇنلىشىۋالغاندىن كېيىن، نېمىش قىلىسەن؟

— ئېيتكاپتا ئولتۇرىمەن. ساڭا ساۋاق بېرىمەن. تەڭرى چىلىك دەيدىغان بىر ئىلىم بار، ئۇنىڭ مۇرىتلىرى ئاسمانغا سېغىنىدۇ.

— ئەگەر بۇنى مۇشۇ يەردىكى موللىلار بىلىپ قالسا، ئۇلار چوقۇم كېلىپ ئۆڭكۈرنىڭ ئاغزىنى ئېتىۋېتىدۇ. ئۇ چاغدا قانداق بولىدۇ؟ بىراق ئۇ يەردە سەن يالغۇز قالمايسەن، يېنىڭدا مەن بولغان بولىمەن.

— ئۇنداقتا ئەنسىرەيدىغان ئىش يوق. موللىلارنىڭ ئۆز ئىشلىرى ئېشىپ ـ تېشىپ تۇرۇپتۇ. نەدىكى بىر زاھىت بىلەن قانداق ئىشلىرى بولاتتى، ئۇلارنىڭ كۆڭۈل بۆلىدىغىنى پۈتۈن دۇنيانىڭ ئىشلىرى.

— مېنىڭ كۆڭۈل بۆلىدىغىنىم سەنلا. ئەمىسە سەن مېـ

① چې.گۇئېۋارا — لاتىن ئامېرىكىلىق ئىنقىلابچى. 1928 ـ يىلى ئار. گېنتسىنادا تۇغۇلغان، 1956 ـ يىلى كۇبا ئىنقىلابىغا قاتناشقان. ئىنقىلاب غەلىبە قازانغاندىن كېيىن كۇبادا مۇھىم ۋەزىپىلەردە بولغان. 1965 ـ يىلى كۇبادىن كېتىپ لاتىن ئامېرىكىسىدىكى ھەرقايسى دۆلەتلەرنىڭ ئىنقىلابىي كۈرەشلىرىگە قاتناشقان. 1967 ـ يىلى بولىۋىيەدە قۇربان بولغان.

نىڭ كائىنات ـ ئالىمىم!

ـــ كۆڭۈل بۆلىدىغىنىڭ نېمىلەردە ئىپادىلىنىدۇ؟

ـــ بىر بالىمىز بولسىكەن دېگەننى بەكلا خالايمەن. ھەممە يەردە يېتىلەپ يۈرىدىغان ئوغۇل بالا بولسا. سېنىڭ ئۆڭكۈردە بېرىدىغان ساۋاقلىرىڭغا ئاپىرىمەن، بالا چېغىدىنلا ئاڭلىسۇن ـ دە.

ـــ قوشۇلمەن. يەنە شۇنداق بولۇشىنى تەڭرىدىن تىلەيمەن. كەچۈر مېنى ئەلپىس، گېپىم سەل ئورۇنسىزمۇ ـ قانداق، بىراق مېنىڭ ئىلگىرى سېنىڭ بالىلىق بولغان ـ بولمىغانلىقىڭنى بىلگىم كېلىدۇ.

ئەلپىس خجالەت بولۇپ ئولتۇرماي قىسقىلا جاۋاب بەردى:

ـــ يوق، مۇۋەپپەقىيەتلىك يوسۇندا ساقلىنىپ قاپتىكەن ـ مەن.

ـــ بۇنىڭدىن كېيىن ئۇنداق قىلما.

ـــ ياق، ئۇنداق قىلمايمەن. ئەكسىچە، مەنمۇ تەڭرىدىن بىر ئوغۇل بېرىشنى تىلەيمەن.

ـــ ئەگەر قىز بولۇپ قالسا، ئۇنىڭغىمۇ ئوخشاشلا خۇشال بولىمەن.

ـــ مەنمۇ! قىز بالا كۆپ هاللاردا، كىچىكىدە تېخىمۇ ئەقىللىق بولىدۇ.

ـــ بۇنىڭغا گەپ كەتمەيدۇ! ئەمىسە ھەممە مەسىلىدە كېلىشتۇق، مۇشۇنداق ئەھۋالدا دائىم دېيىلىدىغاندەك، پەقەت نەيىتىمىز توغرۇلۇق توختامغا قول قويۇشلا قالدى، ـــ دەپ چاقچاق قىلدى ئۇ.

ـــ ئەڭ ئاخىرقى نىيىتىمىز توغرۇلۇق! ـــ دەپ قوشۇمچە قىلدى ئەلپىس.

ـــ توختامنامىنى تەييارلايلى ئەمىسە.

ئايلىنىڭ چېتى كۆرۈنۈشكە باشلىدى. كەچ كىرىپ

چىراغلار يېقىلىپ كەتكەندى. تېلېفوننىڭ قوڭغۇرىقى بىر-دىنلا جىرىڭلاپ كەتتى.

— ۋوي، مېنىڭكى ئىكەن! — دېدى ئەلىس چۈچۈپ كېتىپ ۋە ئارقا ئورۇندۇققا ئېڭىشىپ، ئۇ يەرگە قويۇپ قويغان چاپىنىنىڭ يانچۇقىدىكى يانفونىنى ئالدى.

— ھە، بۇ سەنمىدىڭ، زەينەپ؟ مەن تاغدا ئىدىم، ئۇ يەرگە سىگنال يەتمەيدۇ. ھازىر تۈيۇقسىز ئارغا كەلدىم. ھەئە، ئاڭلاۋاتىمەن. ھەئە، ھەئە، مەن فاكسقا جاۋاب كۆتۈپ تۇرغانىدىم، نېمىش ئىكەن؟ ئون توققۇزىنچى كۈنى؟ شۇنداق جىددىيمىكەن؟ بولىدۇ، ئويلاپ باقاي، ئاندىن ساڭا تېلېفون قايتۇراي. ھە، ھە، سۆزسىز، ئىككى سائەتتىن كېيىن. خوش، زەينەپ.

ئەلىس يانفونىنى يانچۇقىغا سېلىپ قويۇپ، تېلېفونىنى تىجارەتچى ئايال دوستى ئەۋلىيائاتىنىڭ يېنىدىكى چۆلغاندىن بەرگەنلىكىنى چۈشەندۈردى. ئۇلار تۆت بولۇپ، ياش جەھەتتە ئەلىس ئۇلارنىڭ چوڭى، بىر چاغلاردىكى پىيونېرلار ئەترىتىنىڭ يېتەكچىسىگە ئوخشاش ئىكەن. ساراتوفتا بىر توپ تارقىتىش مىلىچمال سودا مەركىزى بولۇپ، ئۇلار شۇ يەرگە بارماقچىكەن. ئۇلارنىڭ ئۇ يەردە تۇرلۇك تاۋار سېتىۋېلىش توختامى بار ئىكەن. ئاندىن كېيىن ئۇلار تاۋارلىرىنى ئۆز يېرىدىكى دۇكانلارغا ۋە كىچىك سودا بازارلىرىغا تارقىتىدىكەن.

— ئەمىسە شۇ يەرگە بېرىشىڭ كېرەكمۇ؟ — دېدى ئارسىن ئەنسىرەپ، — مەن ئاپىرىپ قويايمۇ؟

— ياق، ئەنسىرىمە، بىز ئەۋلىيائاتىدىن پويىز بىلەن بارىمىز. بايا تىن مەن ساراتوفقا بىرەر ھەپتىدىن كېيىن بارار-مىز دەپ ئويلىغان، قارىسام ئەتە يولغا چىقىش كېرەك ئىكەن.

ئۇلار شۇك بولۇپ قالدى. ئارسىن ماشىنىنى توختاتتى. ئۇلارنىڭ قىسقا بولسىمۇ بېھىشتىكىدەك تۇرمۇشىغا بىردىنلا ئادەتتىكى تۇرمۇش كىرىپ كەلدى. بۇ يەردە ئۆزگىچە ھېچ

نەرسە يوق، ھەركىم ئۆز ئىشى بىلەن، ئۆز غېمى بىلەن. لېكىن ئۇلارنىڭ ھەممىسى گويا ئاسماندىن يەرگە چۈشۈپ كەتكەندەك ھېس قىلىشاتتى. بىراق، ئۇلارنىڭ ھەممىسى بىر مىنۇتلا داۋام قىلدى. ئەلىس ئۆزىنىڭ چېچەنلىكىنى كۆرسەتتى:

— مەن تېلېفون بېرەي، ئارسىن، ھەمراھلىرىمنى بۇ دو-رەم ساراتوفقا ئۆزلىرى بېرىپ تۇرۇشقا كۆندۈرەي.

ئارسىن ئۇنىڭغا بەھۈدە ئاۋارىچىلىق تېپىپ بېرىشنى خا-لىمايتتى.

— مەن تەپسىلىي ئەھۋالنى بىلمەيمەن، ئەلىس، بىراق، سۆزلىشىپ قويغاندىن كېيىن ئۆزگەرتىش زۆرۈر ئەمەس دەپ ئويلايمەن.

— ئارسىن، — دېدى ئۇ ئۇنىڭ مۇرىسىگە يۆلىنىپ، — ئىككىمىز ئۈچۈن مەن ھەممىنى قىلالايمەن.

ئۇلار دېگىز ئۇستىدىكى بىر جۈپ چايكىنىڭ ئاۋاز ۋە قا-نىتىنىڭ كىچىككىنە ھەرىكىتى بىلەن بىر - بىرىنى چۈشە-نىدىغىنىدەك بولۇپ كەتكەنىدى. شۇنداق بولسىمۇ ئۇنى ھەدە-سىنىڭ ئۆيىنىڭ يېنىدا ماشىنىدىن چۈشۈرۈپ قويۇشتىن ئاۋۇال، ئۇنىڭغا بۇنىڭدىن كېيىنكى تۇرمۇشىنىڭ ئۇنىڭسىز ئۆتۈشىنى تەسەۋۋۇر قىلالمايدىغانلىقىنى ئازراق سەزدۈرۈپ قو-يۇشنى زۆرۈر تاپتى. لېكىن ئۇ ماشىنىنىڭ ماتورىنى ئەمدىلا ئۆچۈرۈپ تۇرۇشىغا يانفون يەنە جىرىڭلاپ كەتتى. بۇ قېتىم جىرىڭلىغىنى ئارسىنىڭ يانفونى ئىدى. بۇ باشلىق بەكتۇردىن كەلگەن تېلېفون ئىكەن. باشلىق ئالدى بىلەن ئۇنىڭ قەيەردە ئىكەنلىكىنى سورىدى، ئارقىدىن رايون باشلىقى جانىشبايېف-نىڭ تۇيۇقجارغا كەلگەنلىكىنى ئېيتتى. توختام بويىچە ئەزىز مېھمانلارنى رايون باشلىقى كۈتۈۋېلىشى كېرەك ئىدى، شۇڭا باشلىق بەكتۇر ئارسىن سامانچىنىڭ دەرھال باشقارمىغا كې-لىشىنى ئېيتتى. ئەتە ئەۋلىيائاتا ئايروپورتىغا بېرىش مەسـ-

www.uygurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
ئۇيغۇر كىتابلىرىنىڭ يېڭى نادىرسى

لىسىنى رايون باشلىقى بىلەن مۇزاكىرىلىشىش كېرەك ئىكەن.

ئۇلارنىڭ ئادەمنى مەست قىلىدىغان لەززەتلىك دۇنياسىغا ئادەتتىكى تۇرمۇش ھېچ نەرسىنى ئويلىماستىنلا يەنە بىر قېتىم كىرىپ كەلدى. دەرھال ئايرىلىشى كېرەك ئىدى، شۇڭا ئۇلار تېلېفوندا ئالاقىلىشىپ تۇرۇش توغرۇلۇق كېلىشىۋالدى. ئارسىن تەكشۈرۈپ كۆرەي دەپ ئەلېسنىڭ يانفون نومۇرىغا تېلېفون قىلىۋىدى، ئۇنىڭ يانفونىنىڭ قوڭغۇرىقى جىرىڭلىدى.

ــ ھۆرمەتلىك ئەلېس باتىروفنا، ــ دېدى ئۇ ئالاھىدە ھۆرمەت تەلەپپۇزىدا، ــ تىنچلىقىمىزنى بۇزغانلىقىم ئۈچۈن كەچۈرگەيسىز. پېقىر ئارسىن سامانچىن بولىمەن. مەن سىزگە دائىم تېلېفون بېرىپ تۇرىمەن، ئۇنىڭسىز ياشىيالمايمەن. سىزچە قانداق، ئەلېس باتىروفنا؟

ئەلېس باتىروفنا كۈلۈمسىرەپ تۇرۇپ پەس ئاۋازدا جاۋاب بەردى:

ــ ۋەي، قەدىرلىك ئارسىن سامانچىن، مەن ئۆزۈم سىزگە تېلېفون بېرىۋاتىمەن. تېلېفون بېرىشتىن قالغانغا قەدەر سىزگە بىر ــ بىرىگە ئۇلاپ تېلېفون بېرىپ تۇرىمەن. رەھمەت سىزگە، مۇھەببەت. مۇھەببەتۇڭچ.

ئۇلار تېلېفونلىرىنى ئېتىپ قويغاندىن كېيىن گويا ۋىدا لىشىۋاتقاندەك، بىر ــ بىرىنىڭ كۆزىگە قاراپ تۇرۇپ كېتىشتى.

ــ كۈتمەن! ــ دېدى ئارسىن سامانچىن ئاخىرىدا.

ــ مەنمۇ! ــ دېدى ئەلېس جاۋابەن.

ئۇ ماشىنىدىن ئىتتىك چۈشۈپ ئۇنىڭغا ئىشىك ئېچىپ بەردى. غۇۋا يورۇقتا ئۇلار يەنە ھويلىنىڭ چېتىدە بىر ــ بىرىگە قارىشىپ تۇرۇپ كەتتى. ئۇ مۇشۇ دەقىقىدە ئاخىرى ئۇنىڭسىز ياشىيالمايدىغانلىقىغا ھەقىقىي يوسۇندا ئىشەندى. ئەلېس

بولسا:

— مېنىڭ كەتكۈم كەلمەيۋاتىدۇ، شېرىكلىرىمنى كۆندۈ- رۈپ كۆرەي، — دېدى.

— قاراپ باق، ئەلبىس. ئەگەر مۇمكىن بولسا تېخىمۇ ياخ- شى. بولمىسا، مەنمۇ تۆت - بەش كۈن چىدايمەن. سەنسىز ھېچنەگە بارمايمەن.

— بەلكىم مەن ساراتوفتىن ئۇدۇل بىشكەككە كېلەرمەن.

— بېكەتتە كۈتۈۋالمەن. تېلېفون بەر. ئوۋ - شىكار ئە- شىنىڭ قانچىلىك داۋام قىلىدىغانلىقى ئېنىق ئەمەس. تېز ئا- خىرلاشسا بىر خىل ئەھۋال، كېچىكسە يەنە بىر خىل ئەھۋال.

— توغرا، چۈشىنىمەن.

ئاندىن ئۇلار خوشلىشىپ قۇچاقلاشتى، چىڭ ۋە نازۇك.

ئارسىن سامانچىننىڭ «نىۋا» سى كۆزدىن غايىب بولغانغا قەدەر ئەلبىس ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قولىنى پۇلاڭلىتىپ قاراپ تۇردى. ئارسىننىڭ كۆزى ئارقا تەرەپكە قارايدىغان ئەينەكتىن زادىلا ئۇزۇلمىدى. ئۇنىڭ تۇرقى ئەينەكتە ئاستا - ئاستا كە- چىكلەپ ئاخىر بىر سايىگە ئايلىنىپ قالدى.

ئارسىن بىر بۆلەك مۇساپىنى باسقاندىن كېيىن خۇددى بىر ھاڭغا چۈشۈپ كەتكەندەك بىردىنلا ئېسىگە كەلدى — ئە- گەر تۇتقۇنلار راستلا بارىمتا قىلمىسا نېمە ھالەت شەكىللە- نەر؟! ھېچكىمگە ئېيتالمايسەن، ھەتتا ئەلبىسكىمۇ... ئەگەر ئېيتساڭ، ژەيران قىلغۇچ قار كۆچكۈنى دەرھال يولدىكى ھەم- مىنى قويماي خاراب قىلىدۇ، «مەرگەن» شىركىتىنىڭ بىر سەقىم توپىسىمۇ قالمايدۇ. ئېيتمىسا، ئۇنىڭدىنمۇ بەتتەر... قانداق قىلىش كېرەك؟

ئارسىن سامانچىن باشقارمىغا كىرەردە قوبۇلخانىدىكى يارەمچىلەر ئارىسىدا تاشتانئافغانىنىڭمۇ ئولتۇرغانلىقىنى كۆردى. ئۇ بىرىنچى بولۇپ سالاملاشتى:

www.uyghurkitap.com

ـــ سالام، ئارسن، كەلدىڭمۇ؟ ماڭلى، بولمىسا باشلىق كۈتۈپ قالىدۇ، ـــ دېدى ئۇ ھېچ ئىش بولمىغاندەك ئۇنى قولىدىن تۇتقلاپ. ئىشىكتىن كىرىش ئالدىدا ئۇنىڭدىن سورىدى، ـــ رايون باشلىقىنىڭ ئېتىنى بىلەمسەن؟ ئېتىنى، ئاتىسىنىڭ ئېتىنى؟

ـــ بىلمەيمەن. بىز تونۇشمايمىز.

ـــ قورچۇبېك ئالتايېۋىچ. جانىشبايېۋ قورچۇبېك ئالتايېۋىچ. ئېسىڭدە تۇتۇۋالدىڭمۇ؟ يەنە بار، دىققەت قىل، رايون باشلىقى مېھمانلارغا ھۆكۈمەتنىڭ سوۋغىتى سۈپىتىدە ئىككى بۇركۇت تەييارلاپتۇ.

ـــ بىلدىم. سەن بۇ يەردە ئىكەنسەنغۇ؟

ـــ بۇ نېمە دېگىنىڭ، بىلىپ قوي، مەن ئۇۋچىلا ئەمەس، باشلىق بىرەر مۇھىم ئىش بولۇپ قالسا، مېنى چاقىرماي قويمايدۇ.

ـــ چۈشىنىشلىك.

ـــ قانداق، ئەلچىس بىلەن ماشىنىدا تاماشا قىلىپ كەلدىڭمۇ؟

ـــ نېمە كارىڭ؟

ـــ قويساڭچۇ! ئۇ ياخشى قىز، دەل سەن ئۇچۇن.

ئۇلار ئەنە شۇ تەرىقىدە پاراڭلىشىپ ئىشخانىغا كىرىپ كەلدى. قائىدە بويىچە، ئارسن سامانچىن ئالدى بىلەن رايون باشلىقىغا سالام بەردى. ئۇ قىرىقلارغا بېرىپ قالغان، كاستۇم - بۇرۇلكا كىيىپ بوينىغا گالىستۇك تاقىغان كېلىشكەن كىشى ئىكەن. ئېسىگە ئالدى، ئىلگىرى بەزى يىغىنلاردا ئۇلار ئىككى - ئۈچ قېتىم كۆرۈشكەنكەن. ئارقىدىن تاغىسى بەكتۇر بىلەن سالاملاشتى. سۆزنى رايون باشلىقى باشلاپ بەردى:

ـــ بىز سېنى بۇ يەردە ساقلاپ تۇرغانىدۇق، ئارسن. بەزى مەسىلىلەر توغرىسىدا سۆزلىشۈۋلىشىمىز كېرەك.

ـــ مەن تەييار قورچۇبېك ئالتايېۋېچ. مېنىڭ ئىشىم ئا-ساسەن تەرجىمانلىق. ماس قەدەمدە تەرجىمە قىلىمەن.

ـــ بىلىمەن، بىلىمەن. تەرجىمانسىز ھېچ ئىش پۈتمەيدۇ. لېكىن، بىز ئۇچۇن ئېيتقاندا سەن تەرجىمانلا ئەمەس، ئار-سىن. سېنىڭ مۇنداق تۇغقىنىڭ بار ـــ بەكتۇر ئاغا ـــ «چېرچىل ئاغا»! بۇنىڭدىن ئىپتىخارلان! بىزنىڭ بەكتۇر ئىلگىرى كۇل-خوزنى ناھايىتى ئوبدان باشقۇرغان، ھازىر بولسا ئارقار ئۇۋلاشتىن ئاق يىلپىز ئۇۋلاشقىچە پۈتكۈل ئۇۋچىلىق ئىشلە-رى بۇ كىشىنىڭ ئالىقىندا. ئۆزۈڭ ئاخباراتچىلار ساھەسىدىن كەلگەن خان ـ پادىشاھلاردىن!

بۇ چاقچاق بىلەن ھەممەيلەن پاراقلاپ كۈلۈشۈپ كەتتى، ئۇ ئارقىدىن رەسمىي سۆزنىگە كۆچتى. ئاساسەن رايون باشلىقى سۆزلىدى.

ئالدى بىلەن ئۇ بۈركۈت تەقدىم قىلىش مۇراسىمىنى قانداق قىلىپ ياخشىراق ئۆتكۈزۈش ئۈستىدە توختالدى (ئەرەب بايلىرى تاغ بۈركۈتلىرى بىلەن شۇڭقارلارنى بەكمۇ ياخشى كۆ-رۈشىدۇ ۋە ئۇزۇنگىلەشنىڭ ئۈۋچى قۇشلىرىنى ئۆز دۆلىتىگە خۇشال ئېلىپ كېتىشىدۇ). بۈركۈت تەقدىم قىلىش مۇراسىمى تەنتەنىلىك ئۆتكۈزۈلىدۇ: بېشىغا قېيىش قالپاق كىيدۈرۈلگەن بۈركۈت خۇدا ساقلاپ قولىنى زەخمىلەندۈرمەسلىك ئۈچۈن قو-لىغا تېرە پەلەي كىيدۈرۈلگەن ئەزىز مېھمانلارنىڭ قولىغا قوندۇرۇلىدۇ. گەپ بۇنى قانداق ئۆتكۈزۈشتە: مېھمانلار تۇيۇق-جارغا كېلىش بىلەنلا بۈركۈتنى تەقدىم قىلغان ياخشىمۇ ياكى ئۇۋ ـ شىكار ئاخىرلاشقاندىن كېيىن ئۇلار قايتىش ئالدىدا تەقدىم قىلغان ياخشىمۇ؟

تاشتانئافغان ئەڭ ياخشىسى مېھمانلارنىڭ دىققىتىنى ئا-ساسلىق پائالىيەت بولغان ئوۋ ـ شىكاردىن بۇرۇۋتەمەي، سوۋ-غىنى ئەڭ ئاخىرىدا ـــ قايتىش ئالدىدا بارلىق شان ـ شۆھرە-

تى بىلەن بەرگىنىمىز دۇرۇس، دەپ ئىتتىنىڭ پوزىتسىيەسىنى دۇردى. باشلىق بەكتۇر بىلەن باشقىلارنىڭ ھەممىسى ئونىڭ پىكرىنى قوللىدى. رايون باشلىقى جانىشىبايېفمۇ قوشۇلدى. بۇنىڭدىن ئىلھاملانغان تاشتانئافغان تېخىمۇ جانلىنىپ كەتتى.

— سۆزۇغا تەقدىم قىلىش مۇراسىمى قەدىمكى ئەنئەنە بويىچە ئۆتكۈزۈلۈشى كېرەك، بۇركۈتنى قولىغا قوندۇرىدىغان دەقىقىدە شامانلار نەق مەيداندا ئوۋ ـ شىكار ئەپسۇنىنى ئوقۇپ تۇرۇشى كېرەك، — دېدى ئۇ.

— بىزدە بۇنداق شامانلار بار — بۇركۈتلەرگە ئاتاپ ئەپسۇن ئوقۇپ، پېرىخونلۇق قىلىشىدۇ. مېھمانلارنىڭ ئۇلارنىڭ دۇئا قىلىپ نېمە دەۋاتقانلىقلىرىنى چوقۇم بىلگۈسى كېلىدۇ، ئۇنداقتا سەن، ئارسىن، ئۇنى ئىنگلىزچىگە تەرجىمە قىلىپ بېرىسەن. شامانلارنىڭ ئوڭ ـ تەتۈر سۆزلىرىنى ئاڭلاپ بېشىڭ ئايلىنىپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن، ئۇ شامانىنىڭ ئەپسۇن ـ دۇئا ـ لىرىنى ئالدىن ئاڭلاپ باقساڭ بولارمىكىن.

— بولىدۇ، ئويلىنىپ باقاي، — دېدى ئارسىن سامانچىن ئاچچىقى كەلگەندەك بولۇپ، تاشتانئافغانىنىڭ نېمە بولۇپ كېتىۋاتقانلىقىنى بىلەلمەي. «ئۇ ئويىنى ئۆزگەرتتىمۇ ـ يا؟ شۇنداق بولسا بەك ياخشى بولاتتى! ئەگەر بۇرنىمىزدىن يېتىلەپ ماڭماقچى بولسىچۇ؟»

تاشتانئافغان ئارسىنىڭ زىددىيەتلىك روھىي ھالىتىنى بىرئاز سېزىپ قالغاندەك، ئۇنىڭ بېشىنى تېخىمۇ بەكرەك ئايلاندۇرۇۋەتتى. ئۇ «شامالباش» لەقەملىك بىر شامان ھەققىدە بىمەنە ھېكايىسىنى باشلىدى.

— بىزنىڭ تۈيۇقجاردا، قورچۇبېك ئالتايېۋچ، بىر شامان بار، باشقا يەردە بۇنداق شامانىنى ھەرگىز تاپقىلى بولمايدۇ. بەكتۇر ئاغا، سىز بىلىسىزغۇ شامالباشنى، — بەكتۇر كۇ ـ لۇمسىرەپ بېشىنى لىڭشىتتى، — ئارسىن، سەنمۇ ئاڭلىغان ـ

دۇرسەن بەلكىم؟ ئۇنى ئايلىمىزدا چوڭ ـ كىچىك ھەممەيلەن بىلىدۇ. ئەگەر ئۇ پېرىخونلۇقنى باشلىۋېتىدىغان بولسا، قۇ-تۇلالمايسەن! قانداق باشلايدۇ دېمەمسەن! پېرە سالىدۇ، سەكرەيدۇ، خىرىلدايدۇ، قىرقىراپ ناخشىغا چۈشىدۇ:

كۆرمىدىڭلارمۇ،
تاغلارنىڭ غۇلىغىنىنى؟
كۆرمىدىڭلارمۇ،
دەرەخلەرنىڭ ئۆرۈلگىنىنى؟
كۆرمىدىڭلارمۇ،
كەينىگە ئاققان دەريانى؟
بۇنىڭ ھەممىسىنى مەن قىلدىم،
ھەممىڭلارنى ھەيدەيمەن،
قوتانلارغا قامايمەن،
يىقىلماستىن پۇتۇمغا
قۇتۇلمايسىلەر زادىلا.
مەن شامالباش، بارى كېلەر قولۇمدىن!
مەن شامالباش، بارى كېلەر قولۇمدىن!

ھەممەيلەن كۈلۈشتى. رايون باشلىقى جانىشبايېۋ خۇشال-لىنىپ سورىدى:

ــ دېمەك، مۇشۇ شامالباشنى مېھمانلارغا كۆرسىتىشكە بولىدۇ دەپ ئويلامسەن؟

بىراق، باشلىق بەكتۇر قەتئىي قىلىپ جاۋاب بەردى:

ــ ئويلىنىپ ئولتۇرۇشنىڭمۇ ھاجىتى يوق! يېقىن يولـ-تىشقا بولمايدۇ! شامالباش يۇلقۇنىدۇ، قىرقىرايدۇ، قورقۇتىدۇ، ئۇنىڭ جۆيلۈشلىرىنى تەرجىمە قىلىشقا توغرا كېلىدۇ، قانداق ئويلايسەن، ئارسىن، موشۇنداق ئالىجوقىلىقنى ئورۇنلاشتۇرۇش

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
ئۇيغۇر كىتابلىرىنىڭ پېڭى نادىرىسى

زۆرۈرمۇ؟

ـــ تەرجىمە قىلىشتا گەپ يوق، بىراق، بۇركۇت تەقدىم قىلىش دېگەن تەنتەنىلىك مۇراسىم، ئۇنى تەسىرگە ئۇچرىتىدىغان ماسلىق كېرەك. بۇركۇت دېگەن ئابرۇيلۇق قۇش. شاتۇتى ئەمەسقۇ...

كۆچىلىك يەنە كۈلۈپ كېتىشتى. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلار مۇزاكىرىلىشىدىغان رەسمىي مەسىلىگە ئۆتتى. سىرتتا قاراڭغۇ چۈشتى. باشلىق بەكتۇر چېرچىلگە ئوخشاش غاڭزا بىلەن تاماكا چېكىپ ئولتۇراتتى. ئۇ رايون باشلىقىغا پۈتكۈل پىلانىنى چۈشەندۈرۈپ كېلىپ، ئۇنى نېمە ئۈچۈندۇر «ئوقيىل-پىز پىلانى» دەپ ئاتىدى. كۆچىلىك دەپتەرلىرىگە «ئوقيىلپىز پىلانى» نى مادداما قىلىپ يېزىۋالدى: ئايرودۇرۇمغا بېرىپ مېھمانلارنى كۈتۈۋېلىش؛ ئۇلارنى تۈيۈقسىزلا يەتكۈزۈپ كېلىش؛ مېھمانلارنى ياتاقلارغا ئورۇنلاشتۇرۇش، ئۈخلاشتىن ئاۋۋال قوغداش ئەترىتىگە بىر ئىشخانا (هازىر مەجلىس ئېچىۋاتقان مۇشۇ ئىشخانا) بېرىش؛ ئەتىگەندە ئورۇندىن تۇرۇپ تاغقا مېڭىش تەييارلىقىنى قىلىش. تاغدا ئانچە چوڭ بولمىغان بىر بارگاھ ـــ مېھمانلارغا ئالاھىدە ئىشلەنگەن بىرقانچە چېدىر تەييارلاپ قويۇلدى، ئۇلارنىڭ جايلىشىشى ئۈچۈن تەلەپ قىلىنغانلارنىڭ ھەممىسى ھېسابقا ئېلىنغان. جىلغىغا مېڭىش ئۈچۈن ماشىنىلار تەييارلانغان، ئۇلارنىڭ ئىچىدە قاتاردىن يۈك توشۇش ئايروپىلانى بىلەن ئېلىپ كېلىنىدىغان ئامبېرىكىنىڭ «هاممبېر» ماركىلىق بىر ماشىنىسىمۇ بار. ئۇنىڭ نېرىسىغا ماشىنا مېڭىشقا بولمايدىغانلىقى ئۈچۈن مىنىپ ماڭىدىغان ئاتلارمۇ تەييار قىلىپ قويۇلغان، ئاتلار تاقىلاپمۇ قويۇلغان. ئاخىرقى يولنى پىيادە بېسىشقا، يار ـ داۋانلاردىن ئۆتۈشكە توغرا كېلىدۇ، ئەمما بۇنىسى ئوڭ ـ شىكارچىلارنىڭ ئۆز ئىشى. رايون باشلىقى بىلەن كۆرۈشۈشكە قاتناشقانلارنىڭ ھەم-

مىسىنى خۇشال قىلغىنى «ئوقيىلىپىز پىلانى» نىڭ ھەربىر مادداسىدا ئېلىنىدىغان ھەقنىڭ بەلگىلەنگەنلىكى بولدى، ھەر خىل چىقىملار جۇملىدىن يېقىلغۇ پۇلى، ئات، ئېگەر ـ توقۇم پۇلى ھەتتا گۇلخان يېقىش ئۈچۈن كېتىدىغان ئوتۇن ـ چاۋا پۇللىرىمۇ ھېسابقا ئېلىنغانىدى. بۇ سېپى ئۆزىدىن تىجارەت پىلانى بولۇپ، ئۇ تۈيۇقجارلىقلاردا چوڭقۇر تەسىر قالدۇردى. ئۇلار نېمىنىڭ بازار ئىكەنلىكىنى مانا ئەمدى بىلدى. باسقان ھەربىر قەدەم چىقىم ـ دە.

كۆپچىلىكنىڭ كەيپىياتى ئالامەت يۇقىرى بولدى. رايون باشلىقى جانىشباييېف قىزىقىپ باشلىق بەكتۇردىن سورىدى:

ـــ ئاقساقال، بۇ تولىمۇ ئەتراپلىق تۇزۇلگەن پىلان بولۇپتۇ. بىراق، «ئوقيىلىپىز» دېگەن بۇ ئىسىم نەدىن كەلگەن؟

باشلىق بەكتۇر تاماكىسىنى ئىچىگە بىر تارتىپ كۇلدى:

ـــ بىزنىڭ بۇ يەردىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئېيتالايدىغان «ئوقيىلىپىز» دېگەن بىر ناخشا بار. ئارسىن، ئېسىمدە قېلىشچە سەن ئۇ توغرۇلۇق بىر ماقالە يازغانغۇ دەيمەن، شۇنداق-مۇ؟

ـــ شۇنداق، ئاقساقال، فولكلور توغرۇلۇق توختالغان.

ـــ مانا مۇشۇنداق قىلىپ، قورچۇبېك ئالتايېۋىچ، شۇنىڭ-دىكى سۆزلەر ئېسىمگە چۈشتى، مەن بىر ئېيتىپ باقاي:

تاغدىن ـ تاغقا سەكرەيدۇ ئوقيىلىپىز،
ئولجىسىنى تۇتۇپ يەيدۇ ئوقيىلىپىز،
ئولجىغا دائىم رازى ئوقيىلىپىز،
تەبىئەت بەرگەن كۈچى بار چەكسىز.
سىلەردە بولسىكەن شۇنداق كۈچ ـ قۇۋۋەت تالماس،
بىزدىمۇ بولسۇن زادىلا تايماس.
بىزنىڭ ئوقيىلىپىز، باتۇر ئوقيىلىپىز...

رايون باشلىقى چاۋاك چېلىپ كەتتى:

ــ دېمەك، مۇشۇ يەردىن ئېلىنغانكەن ـ دە، قالتىس! دېمەك، ئاقساقال، سىز ئۆزىڭىز باتۇر ئوقيىلىپىز ئىكەنسىز ـ دە؟

باشلىق بەكتۇر مۇرىسىنى قىسىپ دېدى:

ــ بۇ، گەپنىڭ قانداق ئېيتىلىشىدا. ئەگەر گەپ تىجارەت ئۇستىدە بولسا، بىزنىڭ رايونىمىزدا مەن ئانچە ـ مۇنچە مۇ ـ ۋەپپەقىيەتلىك ئىش قىلدىم. بىراق، ھەقىقىي ئوقيىلىپىز با ـ تۇرلارنى دېسەك، ياشلارنى دېسەك بولىدۇ. مانا تاشتانئافغاننى ئالايلى، ئەگەر ئۇ ئوقيىلىپىزلارنى تاپالمىسا، قورشاپ كېلەلمىسە، مانا ئۇ ئوقيىلىپىز باتۇر بولىدۇ!

ــ رەھمەت، رەھمەت! ــ دېدى تاشتانئافغان مەمنۇنىيەت بىلەن.

ــ بىزدە يەنە بىر ئوقيىلىپىز باتۇر بار، كىم دېسەڭلەر تۇرلۇك تىللارنىڭ مۇتەخەسسىسى ئارسىن! مېنىڭ جىيەنىم!

ــ مەن قانداقمۇ ئوقيىلىپىز بولاي! مەن بىرنەچچە كۈنلۈك يارەمچى ــ تىلماچمەن، تىلماچىلار مەڭگۈ باتۇر بولالمايدۇ، ــ دېدى ئارسىن چاقچاق قىلىپ.

ھەممەيلەن كۈلۈشتى. خۇشاللىقتا، دوستلۇقتا، سەمىمىيلىككە تولغان كەيپىيات ئوقيىلىپىز ئۈۋلاش پائالىيىتىنىڭ ئالدىنقى باسقۇچىنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك بولغانلىقىنى بىلدۈرۈپ تۇراتتى. باش رول ئالغۇچىلارنىڭ سەھنىگە چىقىشىلا قالدى. بۇ ئۇلارنىڭ تەقدىرىنىڭ مەرھىمىتىگە نائىل بولىدىغان ـ بولمايدىغانلىقىغا ــ تەلىيىگە باغلىق، يەنە كېلىپ ئوۋ ـ شكارچىلارنىڭلا تەلىيى ئەمەس، ئوۋ ـ شكار قىلىنىدىغانلار ـ نىڭمۇ تەلىيى. ھازىر ھەممە ئىش ئويىدىكىدەك.

رايون باشلىقى جانىشىبايېۋنىڭ ماڭىدىغان ۋاقتىدىكى

كەيپىياتى ناھايىتى ياخشى ئىدى، ئۇ ئەزىز مېھمانلارنى كۈتۈۋ-ېلىشقا ئۈدۈل ئايروپورتقىلا بېرىپ، يەرلىك ھۆكۈمەت نامىدىن ئۇلارغا سالام بېرىپ كېتىدىغان بولدى، بۇركۈت تەقدىم قىلىش مۇراسىمىنى ئۆتكۈزۈش ۋاقتىنى ئۆۋ - شىكارنىڭ نەچچە كۈن داۋام قىلىدىغانلىقىغا قاراپ يەنە مۇزاكىرىلىشىدىغانلىقىنى ئېيتتى.

— ئەرەبلەر رازىمەنلىك جاۋابىنى قانداق بېرىدۇ، بۇ ئۇلارنىڭ ئۆز ئىشى، ئۆزلىرى قاراپ بىر ئىش قىلار. مېھمان دېگەن مېھمان - دە، — دېدى باشلىق كەمتەرلىك بىلەن.

رايون باشلىقىنى نەق مەيدانىكىلەرنىڭ ھەممىسى چىقىپ ئۇزىتىپ قويدى. رايون باشلىقى مېڭىش ئالدىدا يەنە:

— رەھمەت. چاي ئىچتۇق، سۆزلەشتۇق، مەن قايتاي، سا-ئەت توققۇز بولۇپتۇ، — دېدى سائىتىگە بىر قاراپ، — سىلەر بىلەن كېڭىشىش قىزىق ۋە پايدىلىق بولغانلىقتىن ۋاقىت تېز ئۆتۈپ كەتتى. سىلەرنىڭ «ئوقيىلىپىز پىلانى» ئىلارنى بىر پۈ-تۈن ئىستراتېگىيە دەپ ئېيتسىمۇ بولىدىكەن. ياخشى بولۇپتۇ بەكتۇر ئاقساقال، ئايروپورتتا كۆرۈشەيلى. سىلەرگە مۇۋەپپە-قىيەت تىلەيمەن!

ئۇلار قۇچاقلىشىپ، بىر - بىرىنىڭ قوللىرىنى قىس-ىشىپ خوشلاشتى. ئارسىن سامانچىن ئايىلداشلىرىنىڭ سەمە-مىي مېھماندارچىلىقىغا ھەيران بولدى. تىجارەتنىڭ بۇ يەردىمۇ ئۆز رولىنى جارى قىلدۇرۇۋاتقانلىقىنى ئويلاپ كەتتى. شۇنى بىلىش كېرەككى، باشقىسىنى قويۇپ تۇرايلى، ئۇلار مېھمانلار-دىن — نېفىت ماگناتلىرىدىن مەرد - مەردانىلىقنى كۈتۈشەت-تى، شۇ سەۋەبتىن ھەدەپ ئۆزلىرىنىڭ قاتنىشىۋاتقانلىقلىرىنى كۆرسىتىشكە تىرىشىۋاتاتتى، جۈملىدىن يەرلىكنىڭ مەمۇرىي رەھبەرلىرى.

بىراق بۇ، ئاخىرقى ھېسابتا قەدىمدىن كېلىۋاتقان ئادەت.

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
www.uyghurkitap.com

ھەيران بولساڭ تاشتانئافغاننىڭ قىلىقلىرىغا ھەيران بول. ئۇ شۇنچە قىزغىن، ئاكتىپ، سىلىق بولغانلىقتىن ھەرقانداق ئادەم ئۇنىڭ شۇنچىۋالا زور تەۋەككۈلچىلىكىنى پىلانلىغانلىقىنى ــ مەلۇم تەرەپتىن ئېيتقاندا بۇمۇ بىر خىل بازار ھەرىكىتى ــ خىيالىغىمۇ كەلتۈرمەيدۇ. ۋۇجدانى تۇيۇپ قالدىمۇ ــ يا؟ «خۇدا ساقلىسۇن، ھەممە ئىش ياخشى تەرەپكە قاراپ ئۆزگىرىپ كەتسىكەن» دەپ ئويلىدى ئارسىن سامانچىن ئۇمىد بىلەن. لېكىن ئەندىشىسى بېسىلمىدى، شۇڭا سوراپ ئۇنىڭدىن جاۋاب ئالغۇسى كەلدى، بىراق ھازىرچە ئۇنداق قىلغىلى بولمىدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە ئەلپىسنى سېغىنىپ، ئۇنىڭغا تېلېفون بەرگۈسى كەلدى ــ يۇ، بىراق ئالدى بىلەن يەنىلا تاشتانئافغان بىلەن سۆزلىشىپ بېقىش كېرەك دەپ قارىدى. تاشتانئافغان رايون باشلىقى ۋە بەكتۇر بىلەن خوشلاشقاندىن كېيىن ئېتى باغلاقلىق مومىغا قاراپ ماڭدى. ئارسىن سامانچىن ئۇنىڭ يېنىغا كەلگەندە ئۇ ئېتىنى مىنىشكە تەرەددۇت قىلمۇاتاتتى.

ــ ھەي، ــ دېدى ئۇ تاشتانئافغاننى توختىتىپ، ــ ئەمدى سېنىڭ ھەربىي شەپكەڭ قانداق بولۇپ كەتتى؟ يەنىلا كىيىمەكچىمۇسەن؟

ــ ئەنسىرىمە، ھەممىسى جايىدا بولىدۇ.

ــ ھەممىسى جايىدا بولىدۇ دېگىنىڭ نېمىسى؟

ــ مەن ساڭا دېدىمغۇ، ئەنسىرىمە! پۇتتى! مېنىڭ يەنە ئىشلىرىم بار.

تاشتانئافغان ساۋاقدىشىنى ئېغىر گاڭگىراش ئىچىدە قالدۇرۇپ قويۇپ كېتىپ قالدى. بۇنى قانداق چۈشىنىش كېرەك؟ ئۇ ھېلىلا خۇدا ئالدىدا تىزلىنىپ توۋا قىلماقچى بولغانىدەك قىلمۇاتاتتى، ئىزىرەت ــ ئېكرام ۋە ئەدەپ ــ قائىدە بىلەن؛ ئەمدى بولسا گەپمۇ قىلغۇسى يوق. مەلۇم مەندىن ئېيتقاندا بۇنى مۇنداق چۈشەنسىمۇ بولىدۇ: ئۇزاق پىلانلانغان بۇ پىلاندىن

ۋاز كېچىش ئۇنىڭغىمۇ ئاسان ئەمەس، ئۇنىڭدىن غايەت زور تىرىشچانلىق كۆرسىتىش تەلەپ قىلىندى، شۇڭا سەل ئاچچىقى كېلىپ قالدى. مەيلى ئەمدى! پەيلىدىن يانسىلا بولدىغۇ، ئۆۋ - شىكار پائالىيىتىدە «ئوقيىلپىز باتۇر» بولۇۋەرسىنا.

ئارسىن سامانچىنىڭ ئۆزىگىمۇ قىيىن بولدى، رېئاللىق بىلەن مۇرەسسە قىلىشنى ئۆزى بىئەپ ھېس قىلىپ قالدى. بۇنداق ئۆۋ - شىكارچىلىقنىڭ ئېكولوگىيەگە كەلتۈرىدىغان زىيىنى توغرىسىدا ھېچقانداق ئادەم بىرەر بېشارەتمۇ بېرىپ قويمىدى. ھەممەيلەن ئېغىزغا ئالغۇچىلىكى يوق كىچىك ئىش دەپ قارىدى. مۇشۇنداق ئۆزگىچە ۋە مۇۋەپپەقىيەتلىك ئىش قىلىپ كەلگەن كارخانىچى بىلەن يېقىن تۇغقانچىلىق مۇناسىۋىتى بولغانلىقى ئۈچۈن، ئۇنىڭ ئۆزىمۇ ھۆرمەت يۇزىسىدىن شۇك بولۇپ قالدى - دە. تاۋار ئىگىلىكى ئادەملەرنىلا ئەمەس، ھەتتا ئۇلارنىڭ جان دۇنياسىنىمۇ ئۆزىنىڭ توربغا چىرمىۋالىدى. باشلىق بەكتۇر تېخى يېقىندىلا ئۇلارغا مۇنداق بىر ۋەقەنى سۆزلەپ بەرگەن : كۈندۈزى ئىشلارغا قىزىقىپ نېمە گەپلەر بولۇۋاتقاندۇ دەپ تىكتىكلىغىلى كەلگەن غەلىتە بىر ئادەم ئاجايىپ بىمەنە بىر پىكىرنىمۇ قىپتۇ. ئاق يىلپىزنى ئۆۋلاش دېگەن ئاددىي بىر ئىش، باشقا ئىشلار تۇغرۇلۇق ئويلاپ بېقىلار، ئېيتايلۇق، تاغدىكى قارمۇ پۇلغا يارايدۇ، دەپتۇ ئۇ. باشلىق بەكتۇر بۇنداق خام خىيالنى ئاڭلاپ ھەيران بولۇپتۇ، ئۇ ئادەم دېگۈدەك: ھازىر دۇنيادا ھەممىنى ساتقىلى - سېتىۋالغىلى بولىدۇ. بىزنىڭ تاغلىرىمىزدىكى قار دەريالاردىكى سۇ دېگەن گەپ. پۈتكۈل ئوتتۇرا ئاسىيا رايونى بىزنىڭ يىل بويى ئېرىمەيدىغان قارلىرىمىزغا تايىنىدۇ. بىلىش كېرەككى، تاغ — بىزنىڭ، قار ۋە مۇزلۇقلار — بىزنىڭ. تۇزلاشقىلىدىكى ئېرىق - ئۆستەڭ، زىرائەت، كۆل - ھاۋزىلارنىڭ ھەممىسى ئاسماندىن چۈشكەن ئەمەس! ھەممىسى بىزنىڭكى!

شۇنداق بولغاندىن كېيىن ئۇلارنىڭ سۇ ئۈچۈن پۇل تۆلىشىنى تەلەپ قىلمىز. نېفىت، تەبىئىي گاز ۋە ھەر خىل ئېنېرگىيە لەرنىڭ ھەممىسى ھېچكىمگە يۈز خاتىرە قىلماستىن ئەسەبىيلەرچە يۇقىرى باھادا سېتىلىۋاتقان يەردە بىز نېمىشقا ئۇنداق مىزنىڭ سۈيىنى بىكارغا بېرىدىكەنمىز؟ سۇ بولمىسا تۇزلىدۇ لىكتە ھاياتلىق بولامتى! لېكىن، نېمە ئۈچۈن بىرەر كىشىمۇ رەھمەت دەپ قويمايدۇ؟ بۇ تۆۋەندىكىلەرنىڭ بىز تاغلىقلارنى ئادەم قاتاردا كۆرمىگىنى. ئەمىسە نېمىشقا ئاق يىلپىزلارنىڭ ئارقىسىدىن چۇقان كۆتۈرمىمىز؟ «مەرگەن» شىركىتى ئۇۋ - شىكارچىلىققا قىلىنىدىغان مۇلازىمەتنى سېتىش بىلەنلا قالماي، سۇ تىجارىتىنىمۇ قىلسۇن، شۇنداق قىلىنسا ھەممىمىز پۇلغا ئىگە بولىمىز. ھېلىقى ئادەم ئەنە شۇ تەرىقىدە ئۆزىنىڭ بازار ئىدىيەسىنى ئەسەبىيلەرچە ماختاپ كېتىپتۇ. ئۇنىڭغا سۇ دېگەن خۇدانىڭ پۇتۇن ئىنسانلارغا بەرگەن ئىنئامى دەپ تەسەللى بېرىشكە، قايىل قىلىشقا توغرا كەپتۇ.

بۇ ۋەقەدە زامانىۋى بازار ئۆلچىمى ئاساس قىلىنمايدىغان بولسا، ئاجايىپ بىمەنە، كۈلكىلىك ئىش بولغان بولاتتى...

ئارسىن سامانچىن ئەنە شۇ يوسۇندا ئويلاپ رولنىڭ ئارقىسىغا ئۆتتى. ئۇ ماشىنىسىنىڭ ماتورىنى ئوت ئالدۇرماي، ئەلپىسنىڭ تېلېفونىنىڭ نومۇرىنى باستى. ئۇ يەنىلا ھەمراھلىرى بىلەن سودا ئىشى توغرۇلۇق سۆزلىشىۋاتقان چېغى. ئۇنىڭ ئاۋازىنى بەكمۇ ئاڭلىغۇسى كەلگەندى. «ئوقيىلىپىز پىلانى» ئېسىگە كەلگەندە، ئۇ شۇ كۈنى ئۈچراشقان ئادەملەر ئىچىدە كاللىسىغا ئاق يىلپىزلارنى ياۋايىلارچە ئۇۋلاشقا قارشى تۇرۇش پىكرى كەلگۈچىنىڭ بىردىنبىر ئەلپىس ئىكەنلىكىنى ئويلاپ يەتتى. دۇرۇس، ئەلپىسمۇ ئايىلداشلىرىنىڭ ئۆزىنى قولىمايدىغانلىقىنى بىلەتتى. چۈنكى ئۇنىڭ پىكرى بويىچە ئىش تۇتقاندا ئايىلداشلىرىنىڭ مەنپەئەتىگە زىيان يېتەتتى. شۇنداق

بولسىمۇ يوق دېگەندىمۇ نەزەرىگە ئىلىنگۈدەك بىر ئادەمنىڭ چىققانلىقىدىن، ئۇ ئۆزىنى يېنىك ھېس قىلدى. ئارسىنىڭ ئۇنىڭ ئاڭلىغۇسى كەلگەن، ئۆزىنىڭ ئۇنىنى ئاڭلاتقۇسىمۇ كەلگەن. لېكىن، ئارقا ـ ئارقىدىن ئۇرۇلغان تېلېفون ئېلىنمىدى.

ئەمدى ھەممىلەرنىڭكىگە قايتاي، ئۇلار ساقلاپ قالدى، دەپ ئويلىدى ئارسىن. ئەتە ئەتىگەندە بەكتۇرغان بىلەن ئايروپورتقا بېرىش، ئاندىن كېيىن ئاساسلىق مېھمانلارنى كۈتۈۋېلىشقا تەييارلىق كۆرۈش، ئاخىرىدا تاغقا مېڭىش، ئالدىدا ماشىنا بىلەن، كېيىن ئات بىلەن، ئۇنىڭدىنمۇ كېيىن تىك يار، قىيا ـ جىلغىلاردا قار دۆۋىلىرىنى بويلاپ ئاق يىلپىز بار يەرگە پىيادە مېڭىش، ئەڭ ئاخىرىدا ئوۋ ئوۋلاش، ئوۋ مىلتىقلىرىنى ئېلىپ يىرتقۇچلارنىڭ ئارقىسىغا چۈشۈش كېرەك. باشلىق بۇنىڭ ھەممىسىنى بىلىدۇ، شۇڭا ئۇ ئارسىنىڭ بۇ ئىشقا قاتنىشىشىنى بەكمۇ ياقتۇرغان. «تاغقا چىقىش ھەرقانداق تەرجىمانىنىڭ قولىدىن كېلىۋەرمەيدۇ، سېنىڭ بولسا ھازىر كۆچكە تولۇپ تۇرغان ۋاقتىڭ. بىزنىڭ جەمەتىمىزدە يىگىتلەر ئەزەلدىن قاۋۇل كېلىدۇ. خۇدايىم ساقلىسۇن...» ئۇ توغرا ئېيتسا كېرەك. ئارسىن ئەرەب مېھمانلار بىلەن تەڭ دېمەتلىك. لېكىن، مېھمانلار مەشىق قىلىپ يېتىشكەن ئالپىنىستلار، ئۇنداق بولسا نېمە بوپتۇ، كۆرىمىز ـ دە...

تېز سۈرئەت بىلەن باشلانغان بۇ جەريان ئەلىستە يۈز بەرگەن خاتىرجەمسىزلىك ۋە غەم ـ غۇسسە ئىچىدە داۋاملاشتى. ئەلىس سودا ھەمراھلىرىنى مېنىڭ ياردىمىمسىز ئۆزۈڭلار بېرىۋېرىڭلار دېگەنگە كۆندۈرەلمىدى. ساراتوفقا بېرىشنى كېچىكتۈرۈشكىمۇ بولمايتتى. ئەلىس تەڭقىسلىقتا قالدى، تېلېفوندىن ئايرىلماي، ئۇزلۇكسىز توك قاچىلاپ تۇردى، ئۆچۈپ قېلىپ، سۆيگىنى بىلەن سۆزلىشەلمەي قېلىشتىن

قورقتى. ئەتسى ئامالسىز ساراتوفقا كەتتى.

ئۇ، بۇ دۇنيادا قانچىلىك يول ماڭدى، ئەرزان-ھالال كىم-يىم - كېچەك بىلەن تولغان قانچىلىغان تاغارلارنى كۆتۈردى، يولدا ئامان - ئېسەن يېتىپ بېرىش ئۈچۈن قانچىلىك جەبىر - جاپالارغا چىدىدى، پويىزدا ياكى بېكەتلەردە ساقچى ۋە تاموژنا خادىملىرىغا قانچە قېتىملاپ ئاخىرقى نەچچە تىيىن پۇلىنى تارتقۇزۇپ قويدى دېمەمسىز! لېكىن، كۆڭلىدە سەپەردىن ھېچقاچان بۇنداق بىزار بولغان ئەمەس ئىدى. ھەتتا كاللىسىغا پۈتۈنلەي ئەقلىگە سىغمايدىغان بىر ئوي — ئاق يىلپىزلار ياشايدىغان تاغلارغا كېتىپ قالايمۇ - يا، ئۇ يەرلەردە، ئۈچىلار ئانىسىدا تۇرۇپ سۈيگۈنۈمنى كۈتۈۋالايمۇ - يا، ئۇنىڭغا سېنى بۇ يەردە كۈتتۈم، سېنىڭ بىلەن بىرلىكتە دۇنيانىڭ ئۇ چېتىگە كەتكۈم بار دەيمۇ - يا، دېگەن ئويمۇ كەلدى. لېكىن، رېئال تۇرمۇشتا، ئۆزىنىڭ ھەمراھلىرى ئالدىدىكى بۇرچىنى ئادا قىلىشى كېرەك ئىدى. ئىلگىرى ئۇلار — ئۇ، زەينەپ ۋە ئايلدىكى ئىككى ئايال نەگىلا بارمىسۇن تۆتەيلەن بىللە ماڭاتتى، شۇنداق ھەمراھ بولۇپ ماڭغاندىلا بۇلاڭچىلارنىڭ زىيانكەشلىكىگە ئۇچرىمايتتى: يەككە ماڭغان نۇرغۇن ئايال سودىگەر يوقاپ كېتىشتىغۇ. بۇنىڭدىن باشقا، پەقەت ئەلېسىنىڭلا رەسمىي گۇۋاھنامىسى — تەكشۈرۈش پونكىتلىرىدىن ئۆتىدىغان گۇۋاھنامىسى بار ئىدى، قالغانلىرى ئۇنىڭ يارەمچىلىرى ھېسابلىناتتى. شۇڭا، ھەرقانداق قىلغان بىلەنمۇ ئۇ بارمىسا بولمايتتى.

ئەلېس شۇ كېچىسى ئۇن چىقارماي ئازراق يىغلىۋالدى، خۇدادىن ئىنئام قىلىپ بەرگەن بەختىنى تارتىۋالماسلىقنى تىلىدى...

پەقەت ئۇزاق كۈتكەن تېلېفوننىڭ قوڭغۇرىقى جىرىڭلىغاندىلا ئۇلار يېڭىباشتىن بەختكە چۆمۈلدى. ئۇ ئۇنىڭغا ئۆز

ئىشلىرىنى سۆزلەپ بەردى، ئۇمۇ شۇنداق قىلدى، ئۇلار بىر - بىرىگە تېزرەك كۆرۈشۈشكە ۋەدە بەرگەندىن كېيىنلا ئەلپىس بىرئاز يېنىكلىگەندەك بولدى...

*　　*　　*

شۇ كېچىسى تولغان ئاي تاغلارغا شولا تاشلاپ تۇراتتى، سان - ساناقسىز يۇلتۇزلار سۈپسۈزۈك ئاسماندا ئۇنى چۆرىدەپ تۇراتتى. نەسىلداشلىرى تەرىپىدىن تاشلىۋېتىلگەن ئوقيىلىپىز غايەت زور بۇ ئايغا قاراپ ئۇنلۇك ئىڭراپ قويدى، ئايغا نالە قىلدى، لېكىن ئاي ئۇندىمىدى. ئۇ باشقا يەرگە بېرىشى، باشقا ئاق يىلپىزلارغا يېقىنراق يەرگە كېتىشى كېرەك ئىدى. لېكىن، ياق، خۇددى جىن تەگكەندەك، ئۇزەڭگىلەش بېلىنىڭ ئالدىدىن كەتمەي قويدى. ئىككىنچى كۈنى ھېلىقى ئاتلىق ئۇچەيلەن بۇ ئەتراپتا پەيدا بولۇپ قالدى، مىسكىن ئوقيىلىپىز ھەتتا ئۇنىڭدىنمۇ خاۋاتىرسىزلىنىپ كەتمىدى. يۇرۇۋەرمەمدۇ، نېمە كارىم ئۇلار بىلەن. بىراق، ئۇنداق بولماسلىقى كېرەك ئىدى، چۈنكى ئۇلارنىڭ دۇربۇن بىلەن كۆرۈپ تۇرغىنى دەل شۇ — «يوغان باش، ئۇزۇن قۇيرۇقلۇق» ئوقيىلىپىزغۇ...

9

بەكتۇرنىڭ «ئوقيىلىپىز پىلانى» ماھىيەتتە خىزمەتنىڭ پىلان كۆرسەتكۈچى بويىچە ئۇلىنىپ داۋام قىلىشىنى كاپالەتلەندۇردى. تەشكىللىگۈچىلەرگە يېتەرلىك باھا بېرىش كېرەك، پىلان ھەقىقەتەن پۈختا ئويلىنىش ۋە توغرا ھېسابلاشتىن ئۆتكەن، شۇڭا ھېچقانداق ئۇزۇكلۇك كۆرۈلمىدى. پۈتكۈل تۈيۇق-

جار ئايلى ئوۋچىلىقنىڭ تەييارلىق ۋە رەسمىي ئىشلىرىغا تار-تىپ كىرىلگەنىدى. شۇ كۈنلەردە ئايلىدىكى چوڭ - كىچىك ھەممەيلەن يىلپىز ئوۋلاش پائالىيىتىنىڭ غەلىبىلىك ئاخىرلىشىشىنى ۋە چۆچەكلەردە ئېيتىلىدىغاندەك پايدىنى كۈتۈشەتتى. ئايىل خۇشاللىققا چۆمگەن. پەقەت ئاق يىلپىزلارنىڭلا ئۆز بېشىغا كېلىپ قالغان بالا - قازادىن خەۋىرى يوق.

«مەرگەن» شىركىتى ئۇچۇن ئېيتقاندا، ھەممە ئىش جايىدا، مېھمانلار بىلەن بولغان سۆھبەت ئارسىن سامانچىننىڭ تەرجىمىسى ئارقىلىق كېچە - كۈندۈز توختىماي ئېلىپ بېرىلدى. باشلىق بەكتۇر ئىشىنەتتىكى، مۇبادا ئارسىن بولماسا، بۇنداق ئالاھىدە ئۇنۇملۇك بولغان ئۆزئارا چۈشىنىشنىڭ بولۇشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى. شۇڭا پۈرسەت بولۇپ قالسىلا جىيەنگە رەھمەت ئېيتىپ: «يەنە بىر قېتىم ئېيتاي بىزنىڭ قىممەتلىكىمىز، سەن كېلىدىغان مېھمانلار بىلەن سۆزلەشكىنىڭدە، ئۇلار يامغۇردىن كېيىنكى گۈلدەك روھلىنىپ كېتىدۇ. مەن بىر ئېغىز سۆز بىلمىسەممۇ ئۇلارنىڭ كۆزىدىن كۆرەلەيمەن بۇنى» دەيتتى.

ئەمەلىيەتتىمۇ، ھەقىقەتەن شۇنىڭغا ئوخشاپ كېتەتتى. ئايروپىلاننى كۈتۈۋېلىپ سالاملاشقاندىن تارتىپ ئايروپورتتىن چىقىپ يول ئۈستىدە، كۈندىلىك تۇرمۇش ۋە باشقا مۇھىم-راق مەسىلىلەر ئۈستىدە ئېلىپ بېرىلغان مۇزاكىرىلەردە ئەرەب مېھمانلار ۋە ئۇلارنىڭ يارەمچىلىرى ياخشى تىلەكلىرىنى ۋە قىزىقىشلىرىنى بىلدۈرۈپ تۇردى. ئارسىن سامانچىنمۇ خىزمەت سالمىقىنىڭ ئېغىرلىقىغا قارىماي باشقىچە بىر خىل كەيپىياتتا ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدى. ئۇ كېچە - كۈندۈز توختىماي دېگۈدەك ئىنگلىزچە، رۇسچە ۋە قىرغىزچە تەرجىمە قىلىپ تۇراتتى. بىرىنچى باسقۇچتا تەييارلىق گۇرۇپپىسى، ئاندىن مېھمانلار يېتىپ كەلدى، ھەممە ئىش ئوڭۇشلۇق تەر-

تىپلىك ۋە مەدەنىي يوسۇندا مېڭىپ تۇردى، بۇنىڭدىكى تۆھپە ناھايىتى زور دەرىجىدە ئۇنىڭغا مەنسۇپ ئىدى.

ئىككى ئەزىز مېھمان ئەسلىدە مۇئامىلىگە ئۇستا ياشلار - دىن ئىكەن، يېشى ئانچە بەك پەرقلەنمەيدىكەن. ئۇلار زامانغا لايىق پىكىر قىلىدىغان، تەنھەرىكەتنى ياخشى كۆرىدىغان، ئە - قىللىق، ئىللىق چىراي ياش يىگىتلەر ئىكەن؛ بىرى كامبىرىج ئۇنىۋېرسىتېتىنى، يەنە بىرى ئوكسفورد ئۇنىۋېرسىتېتىنى پۈتتۈرگەنىكەن. ھەسەن قارا بۇرۇتلۇق، مىسىر بۇرۇت قويمە - غانىكەن، ھەر تەرەپتىن قارىغاندا، ئۇ - شىكارنى ئۇلار ئۈچۈن قەھرىمانلىق جاسارىتىنى كۆرسەتمىدىغان ۋاستە دېگەندىن كۆرە، ئىنتايىن مۇھىم تەنھەرىكەت دېگەن تۇزۇكتەك قىلاتتى.

يېڭى باشلانغانلىقى ئۈچۈن بۇ ئۈچۈر ۋە كۆزىتىش كۈپايە. ئارسىنىمۇ مېھمانلارغا ئۆزىنىڭ دۆلىتىنى، بۇ رايوننى ۋە تاغ كىلىماتىنى، بۇ يەردە ياشايدىغان ئاھالىنى ۋە ئۆرپ - ئادەت ھەم ئەنئەنىلەرنى تونۇشتۇردى.

ئۇلارنىڭ ماشىنا ئەتىرىتى تۆيۈقجارغا كەلدى، باشلىق بەكتۇر ئۆزىنىڭ ماشىنىسىدا ئولتۇرۇپ ھەممىنىڭ ئالدىدا ماڭغان، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن مېھمانلار ئولتۇرغان «ھاممېر»لار ماڭغان بولۇپ، ئارسىن سامانچىن تەرجىمان ۋە ھەمراھ بولغۇچى، كېڭەشچى سۈپىتىدە شۇلار بىلەن ماڭغانىدى، ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن ساقچىلار، خىزمەتچىلەر ۋە تېلېۋىزىيەدە نەق مەيدانىنى كۆرسەتكۈچى خىزمەتچىلەرنىڭ ماشىنىلىرى ماڭغا - نىدى.

تۆيۈقجارلىقلارنىڭ ھەممىسى كوچىغا چىقىشقان بولۇپ، مېھمانلارنى دوستانە كۈتۈۋېلىشتى. «ھاممېر»لارنىڭ ھەيۋىتە - گە ھەيران قالغان بالىلار يولنىڭ ئىككى قاسىنىدا چېپىشاتـ - تى، ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن بىر توپ ئىت چېپىشاتتى. بۇنداق ماشىنىنى ئۇلارنىڭ بىرىنچى قېتىم كۆرۈشى ئىدى، ئۇلار

بۇنداق ماشىنىلارنىڭ ئۆز ئايلىنىشىڭ كوچىسىدا كېتىۋاتقىنىغا ئىشىنەلمەي ھەيران بولۇپ قاراپ قېلىشتى، بالىلارلا ئەمەس، چوڭلارمۇ بىز مىليادىيەلار قانداق بولىدىكىن دەپ قارايدىغان ساق، ئۇلار تەنھەرىكەتچىلەرنىڭ كىيىمىنى كىيگەن ئادەتتىكى يىگىتلەر ئىكەنغۇ، دەپ ھەيران قېلىشتى.

كەچ كىرىپ قالدى. مېھمانلار يېتىپ كېلىش بىلەنلا مەخسۇس تەييارلاپ قويۇلغان بىرنەچچە ئۆيگە ئورۇنلاشتۇرۇلۇغانىدى. ئۇلار بىرئاز دەم ئالغاندىن كېيىن كەچلىك غىزا تارتىلدى. مېھمانلارنى ژوتكا ئىچەر دەپ ئويلىغان، نەدىكىنى، ئۇلار چاقچاققا ئايلاندۇرۇپ: بىز ئۆزىمىزنىڭ بۇنداق شادلىقىتىن بەھىرلىنىشىگە پەقەت ئوۋ ـ شىكار ئاخىرلاشقاندىن كېيىن، شەرقنىڭ مۇنداق ئېسىل يىلپىزىنىڭ تېرىسى ئولجىمىزغا ئايلانغاندىن كېيىنلا رۇخسەت قىلالايمىز، دەپ ژوتكا ئىچىشنى رەت قىلدى.

شۇنى ئېيتقاچ كېتىش زۆرۇر بولۇپ قالدىكى، پاراڭ ئارىلىقىدا ئارسىن سامانچىن ئەرەب شىكارچىلىرىغا غايىب بولغان كېلىن رىۋايىتىنى ئېيتىپ بەرگەنىدى. ئۇ ئەسلىدە مۇنداقلا تونۇشتۇرۇپ قويايلى دەپ ئويلىغان، لېكىن ھاياجانلىنىپ كېتىپ، مېھمانلارنى ئۆزىدىن بەتتەر ھاياجانلاندۇرۇۋەتكەنلىكىنى سەزمەي قالدى. ئۇلار ئىنسانلاردا قەدىمدىن داۋاملىشىپ كېلىۋاتقان كۆرەلمەسلىك ۋە ئۆچمەنلىكتىن كېلىپ چىققان قىز بىلەن يىگىتنىڭ پاجىئەلىك سەرگۈزەشتىلىرىگە بەكمۇ ھېسداشلىق قىلىپ كەتتى. ئۇلار يىگىتنىڭ كارامەت مەرگەن ئوۋچى بولۇپ، بولغۇسى قېيىنئاتا ـ قېيىنئانىسىغا ئەڭ قىمىمەتلىك سوۋغا ھېسابىدا ئاق يىلپىز تېرىسىنى تەقدىم قىلغانلىقىدىن ئاجايىپ سۆيۈنۈپ كەتتى. ئۇ زامانلاردا مىلتىق دورىسى ئىشلىتىپ ئاتىدىغان قورالمۇ يوق ئىدى ـ دە. ئۇلار ھازىرمۇ ئاشۇنداق ئاق يىلپىز تېرىسى سوۋغا قىلىنىدىغان ئادەت

بارمۇ؟ دەپ سوراشتى. دېمەك، ئاق يىلپىز تېرىسى قاپلان بىلەن يولۇاسلارنىڭ تېرىسىگە ئوخشاش، ئەڭ ئالىي دەرىجىلىك قىمەتلىك تەبىئي مەھسۇلات ئىكەن ـ دە؟ ئارسىن سامانچىن ئۇلارنىڭ ئوچۇقلىقىدىن قىزىقىشلا ئەمەس، ئاق نىيەتلىك كىشىلەر ئىكەنلىكىنىمۇ بايقىدى. ئۇلار سۆز ئارىسىدا ئۇنىڭ دىن ئەرەب ئەللىرىگە بارغان ـ بارمىغانلىقىنى سوراپ، مەسىردىن باشقا ئەللەرگە بېرىشقا نېسىپ بولمىغانلىقىنى ئۇقۇپ، ئۆزلىرىنىڭ دۆلىتىدە زىيارەتتە بولۇشقا تەكلىپ قىلىپ نام كارتۇچكىلىرىنى بەردى ۋە ئۇنى كاتتا ھۆرمەت بىلەن كۈتۈۋالىدىغانلىقىغا ۋەدە بەردى، ھەتتا دوستلۇقى ئۈچۈن ئۇنى بەدەۋىلەرنىڭ ئايىللىرىنى زىيارەت قىلىشقا ئورۇنلاشتۇرىدىغانلىقلىرىنى بىلدۈرۈشتى. ئارسىن سەممىي رازىلىق بىلدۈردى ۋە ئۇلارنىڭ ئۆزگىچە قىزىقىشلىرىنى ئېسىگە ئېلىپ مۇخبىر بولغانلىقتىن، ئۇلارنىڭ بەزى جىددىي مەسىلىلەر ھەققىدىكى قاراشلىرىنى بىلىپ باققۇسى كەلگەن بولسىمۇ ــ باشلىق بۇ ھەقتە دېگەن ــ لېكىن سۆز ئارىلىقلىرىدا نۆۋەتتىكى زور ئىجتىمائىي ۋە سىياسىي مەسىلىلەر ئۈستىدە گەپ قىلمىدى. بۇنداق مۇنەۋۋەر شەخسلەرنىڭ كۆز قارىشى ۋە نۇقتىئىنەزەرلىرىنىڭ بولىدىغانلىقىدا گەپ يوق ئىدى. بەزى يەر شارى خاراكتېرلىك مەسىلىلەرنىڭ ئىجتىمائىي ۋە سىياسىي مەسىلىلەر توغرىسىدىكى قاراش بىلەن بىۋاستە بېقىندىلىق مۇناسىۋىتىمۇ يوق. مەسىلەن، ئېكولوگىيە مەسىلىسى. بەزىدە ئۇلار بەكمۇ بېكىنمە ھالەتتە كۆرۈنىدۇ ــ بىر يەردە بەزى ۋەقەلەر يۈز بېرىدۇ، بىراق ئۇلارنىڭ بىز بىلەن مۇناسىۋىتى يوق، لېكىن ماھىيەتتە، ھەرقانداق ئېكولوگىيەلىك ئىلگىرىلەش ئاخىرىدا بېرىپ پۈتۈن يەر شارىنىڭ تەبىئي شارائىتىغا تەسىر كۆرسىتىدۇ. ئارسىنىنىڭ مېھمانلار بىلەن كۆپ نەرسىلەر توغرىسىدا سۆزلەشكۈسى بار ئىدى، بىراق باشلىق بەكتۇر

ئېيتقاندەك: «بىزنىڭ تىجارىتىمىزدە ئەڭ ئاساسلىقى مېھماندوستلۇق ــ بۇ قائىدىلەرنى بۇزۇشقا بولمايدۇ. مېھمانلار خۇددە شاللىق، تىنچلىق ۋە راھەت ھېس قىلسۇن.»

بۇنداق بولسا مەيلىغۇ، بىراق ئارسىن سامانچىننىڭ يۈرىكىگە سانجىلغان تىكەن ــ تاشتانئافغان ئۆزىنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى جاھىللىق بىلەن كۆرسىتىپ تۇرۇۋاتىدۇ. ئۇ پەيلىدىن يانغانىدەك، تىنچلىنىپ قالغانىدەك قىلىدۇ... بۇ ئۇنىڭ يۈرۈش ـ تۇرۇشىدىن كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ، بىراق...

مېھمانلار ساپ ھاۋادىن نەپەس ئېلىش ئۈچۈن بېتىش ئالدىدا ھويلىغا چىقىشتى. ئۇلار سۈزۈك ئايىنى، يالتىراپ تۇرغان يۇلتۇزلارنى، تازا ئاسمان ئاستىدا بەھەيۋەت تۇرغان قارلىق تاغ چوققىلىرىنى ئىنچىكىلىك بىلەن قاراپ كۆزىتىپ چىقتى.

ھەسەن قارلىق تاغنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ:

ــ ئارسىن ئەپەندى، غايىب بولغان مەرگەن يىگىت مۇشۇ تاغلار ئارىسىدا شىكار قىلىپ يۈرەمدىغاندۇ؟ ــ دەپ سورىدى.

ــ شۇنداق، ئۇ شۇ يەرلەردە ياشايدۇ ۋە شىكار قىلىدۇ، ــ دېدى ئارسىن سامانچىن كۈلۈپ تۇرۇپ.

مىسرىمۇ سورىدى:

ــ غايىب بولغان كىشىنىمۇ شۇ يەرلەردە ئايلىنىپ، يىغلاپ يۈرىدىغاندۇ، ھەقاچان؟

ــ شۇنداق، ئۇ تا بۈگۈنگىچە ئۆزىنىڭ يىگىتىنى ئىزدەپ ۋە چاقىرىپ يۈرىدۇ.

ــ بىچارە قىز! ــ دېدى ھەسەن پىغان بىلەن بىر ئۇھ تارتىپ. مىسرى بولسا قىزىق بىر پىكىرنى ئېيتتى:

ــ ئېھتىمال، دۇنيا ئۇنىڭ شۇ ھالىتىگە موھتاجمىكىن؟ مۇبادا تېلېۋىزورنىڭ سىن ئېلىش ئاپپاراتى بىلەن ئېگىزدە تۇرۇپ، ئېگىز تاغدا چېپىپ يۈرگەن بۇ قىز سۈرەتكە ئېلىنسا، بۇ قىز ئارتىس سىمۇوللۇق بىر ئوبراز بولۇپ قالاتتى.

— قالتىس تەكلىپ بولدى! — دېدى ھەسەن ئۇنى قوللاپ، — غايىب بولغان كىشىنى مۇھەببەت بىلەن ساداقەتنامۇ ھامىيسى دەپ ئېلان قىلىنىشى كېرەك، ئۇ ھەربىر ئادەم ئۈچۈن تۇغقان بولۇپ كېتىدۇ. مۇھەببەت پاجىئەسى ھەر دائىم يېنىمىزدا ئەمەسمۇ. بۇ توغرۇلۇق سىز قانداق ئويدا، ئارسىن ئەپەندى؟

— مەن ئاللىبۇرۇنلا «غايىب بولغان كىشى» دېگەن بىر ئوپېرا يازماقچى بولغان. مۇبادا مۇڭۇپپەقىيەتلىك بولۇپ چىقسا... سىلەرنىڭ پىكرىڭلار ماڭا زور ئىلھام بولدى. پىكرىمىز بىر يەردىن چىقىپ قالدى. قاتتىق تەسىرلەندىم.

«غايىب بولغان كىشى» توغرىسىدىكى ئوي يەنە مۇشۇ تەرزدە ئۇشتۇمتۇت ئوتتۇرىغا چىقىپ قالدى. ئۇلار ئۇۋ - شىكار ئاخىرلاشقاندىن كېيىن بۇ توغرۇلۇق يەنە ئوبدان بىر سۆزلىشىشكە كېلىشتى.

كېيىن ئۇلار خوشلىشىشتى:

— خەيرلىك كەچ!

— ئەتە ئەتىگەندە كۆرۈشەيلى!

ھەدىسىنىڭكىگە قايتىپ بارغاندىن كېيىنمۇ، ئۇ يەنە بىر - دەم ھويلىدا ئايلىنىپ يۈردى. مېھمانلارنىڭ سۆزلىرى ئارسىن سامانچىنىدا كۆچلۈك تەسىر قالدۇرغانىدى. ئۇ بۇنداق بولارنى ئويلىمىغان. ئۇ ياۋروپاچە تەربىيەلەنگەننىڭ نەتىجىسى. شۇنىڭ بىلەن بىللە ھەيرانمۇ قالدى: ئۇلار قانداقلارچە ئالىيجانابلىق بىلەن ئۇۋ - شىكار ھەۋىسىنى ئۆزلىرىگە مۇجەسسەملەشتۈرگەندۇ؟

لېكىن، ئەمدى ئۇخلاش كېرەك.

* * *

بۇ چاغدا تاغدىكى جانلىقلارنىڭ ھەممىسى ئۇيقۇغا كەت-

كەن، هەممىسى قاراڭغۇ دۇنيا تىنچلىقىغا ياتقانىدى. يەقەت ئۇزەڭگىلەش بېلىنىڭ ئالدىدىكى ئوقيلىپىزلا بىئارام بولۇپ، ئايغا قاراپ ئىڭراپ تاپىنىنى يالاپ تۇراتتى. نېمە ئۈچۈندۇر ئۇ- نىڭدا ۋەھىمىلىك بىر سېزىم بار ئىدى... يىراقتىن ئاۋۇالقى- دەكلا شۇ ئاۋاز كەلدى، ئۇنىڭغىمۇ ئۈيقۇ يوق، غايىب بولغان كېلىن...

*　　*　　*

شۇ كۈنى كېچىدە بىر كىشى بۇ دۇنيادىكى مۇھەببىتىنى ئۇنتۇيالمىدى. ئەلىس ئۇ يەردە قانداق قىلىۋاتىدىكىن؟ ئۇ ھەمراھلىرى بىلەن ساراتوفقا بارىدىغان پويىزغا ئولگۈرەلمە- مىكىن؟ ئەگەر ئولگۈرەلمىگەن بولسا، يەنە بىر سوتكا ساقلىشى كېرەك. ھازىر پويىز ئازلاپ كەتتى. كىشىلەر ئايروپىلانغا ئول- تۇرىدىغان بولۇپ كەتتى. ئەلىس ئەتىگەن تېلېفون بەرگەن، كېيىن گەپلىشىدىغانغا پۈرسەت چىقمىدى. بىر مىنۇتمۇ. ئۇ يەنە ھېلىقى ئەستىن چىققۇسىز ھەممە ئىشنى، جىلغىدا، ئۆستەڭ بويىدا ئىككىسى ئوتتۇرىسىدا بولۇپ ئۆتكەن بارلىق ئىشنى ئەسلەپ چىقتى. ئۇلار ئىككىسى بىللە بولسا نېمىدېگەن ياخشى، ئاشۇ بەختلىك، ئاجايىپ دەقىقىلەر تەكرارلىنىۋەر- سە...

قاراڭغۇ كېچە ئۆتۈپ كەتتى. سەھەرگە يېقىن ھاۋانىڭ رايى بۇزۇلدى. قەيەردىن كەلگەنلىكى نامەلۇم قارا بۇلۇتلار ئېـ- گىز تاغ ئاسمىنىدا پەيدا بولدى. بىردەم ماۋۇ تەرەپتىن، بىردەم ئاۋۇ تەرەپتىن يېنىك شامال چىقىشقا باشلىدى. يېقىنقى بىر نەچچە كۈندىن بۇيان يېز كۈنلىرىدە ناھايىتى ئاز ئۇچرايدىغان تىنچىق بولۇپ كېتىپ، ئادەملەرگە مەڭگۈ مۇشۇنداق بولۇپ كېتىدىغاندەك سېزىلگەن. ھازىرمىغۇ ئەنسىرىگۈدەك سەۋەب

يوق، سۇس تۇتۇق ھاۋا رايىمۇ ئۇشتۇمتۇت پەيدا بولۇپ قالغا-نىدەك ئۇشتۇمتۇت يوقاپ كۇن ئېچىلىپ كېتەر. ئۇنى يامغۇر-نىڭ ئالامىتى دەپ قاراشقا ياكى تېخىمۇ يامانراقىنىڭ، قارا يامغۇرنىڭ شەپىسى دەپ قاراشقا بولمايدۇ.

ئەتىگەندىن تارتىپ ئىشلار ئارقا - ئارقىدىن كېلىشكە باشلىدى، ئەمىسە سەن تېزرەك تۇتۇش قىل. «مەرگەن» شىر-كىتىنىڭ رەسمىي ھۆججىتىدە دېيىلگىنىدەك كىشىلەرنى «ئوۋچىلىق پائالىيىتىنى قانات يايدۇرۇش»قا ئۇيۇشتۇر.

مېھمانلار ئولتۇرغان ئوق ئۆتمەس «ھاممېر»لار يولغا چە-قىش ئالدىدا ئارسىن سامانچىن مەرگەن مىلتىقىنى، ئاپتوما-تىك مىلتىق، دۇربۇن، مېگافون - ياڭراتقۇ ۋە ئېگىزلىكتە ئوكسىگېن يېتىشمەي قالسا ئىشلىتىدىغان ئوكسىگېن سۇمۇ-رۇش ماسكىسى ۋە باشقا زۆرۇر نەرسىلەر ئەستىن چىقىپ قال-غان بولمىسۇن دەپ يەنە بىر قېتىم تەكشۈرۈپ چىقتى... ئۇلار ماشىنىنىڭ سائەتلىك سۇرئىتىنى قىرىق - ئەللىك كىلومې-تىردىن ئاشۇرماي ئوتتۇز كىلومېتىرچە مېڭىپ ئات مىنىدى-غان يەرگە ئوڭۇشلۇق يېتىپ كەلدى. ئات باققۇچى يىگىتلەر تەييار تۇرۇپتۇ. ئاتلارنىڭ ھەممىسى تاقىلانغان، ئېگەرلەنگەن.

بۇ يەردە نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئاتقا ئارتىش كېرەك بولغاچقا، بۇ ئىشقا باشلىق بەكتۇرنىڭ ئۆزى نازارەت قىلىپ تۇردى.

بۇ ئەرەبلەرنىڭ ھەممىسى ئات مىنىشتە خېلىلا يېتىشكەن چەۋەندازلاردىن ئىكەن. تاغدا ئاتلىق يۇرۇش بەيگە مەيدانىنىڭ تۇز يوللىرىدەك ئەمەس. تاغدا ئات بىلەن يۇرگەندە ھەر دائىم تەڭپۇڭلۇقنى ساقلاپ مېڭىشقا، ئوڭ تەرەپتىن ياكى سول تە-رەپتىن تاشلار دومىلاپ چۈشكەندە ئاتنىڭ قەدىمگە دىققەت قىلىشقا توغرا كېلىدۇ.

ئۇلار ئاتلىرىنى ئاستا يورغىلىتىپ مېڭىشتى. ئالدىدا

يەرلىك يول باشلىغۇچىلار، باشلىق بەكتۇر ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن، ئۇنىڭغا ئۇلاپ مېھمانلار، ھەممىسىنىڭ ئارقىسىدا ئۇيغۇر سىمانچىن ماڭدى. ۋاقتىنچە يۇزمۇيۇز سۆزلىشىپ مېڭىشقا بولاتتى، شۇنداق بولسىمۇ بىر - بىرىنىڭ ئوتتۇرىسىدا مەلۇم ئارىلىق پەيدا بولغاندا ئالاقە ئۈزۈلۈپ قالمىسۇن دەپ ھەربىر كىشى مېگافون ئېلىۋالغانىدى. ساقچىلار بىلەن يار-دەمچىلەر بىرئاز ئارقىدا كېلىشمەكتە. تاغلارنىڭ ئارىسى بار-غانسېرى تارىيىپ، چوققىلار تىكلىشىپ بارماقتا، يان باغىر-دىكى بوش شېغىل تاشلار سەۋەبىدىن مېڭىش بارغانسېرى قىيىنلاشماقتا، شۇنداقتىمۇ ھازىرچە يەنىلا ئات بىلەن مېڭىشقا بولاتتى.

بۇ ئارىلىقتا ئېگىز تاغدىكى ھايۋاناتلار كۆرۈنۈشكە باشلىدى. بىرنەچچە قېتىم ئۇركۇپ ھەرقايسى تەرەپكە سەكرەپ قاچقان تاغ تېكىلىرى ۋە مۈڭگۈزلۈك ئارقارلار كۆرۈندى. مەڭگۈ يىرتقۇچلارنىڭ يېمى بولغان ئاچا تۇياقلىق ھايۋانلار، ئۆز ئېھتىياجلىرىغا ئاساسەن قاياققىدۇر يۆتكەلمەكتە ئىدى. ھەسەن دۇربۇن بىلەن ئۇلارنى كۆرۈپ، ئۇلارنىڭ چىرايلىق ۋە ئەپچىل ھەرىكەتلىرىنى ماختاپ كەتتى. ئېتىنىڭ تىزگىنىنى تارتىپ، بىرئاز ھاسىراپ تۇرۇپ مۇنداق دېدى:

— مەن ھازىر ئويلاپ كەتتىم، دوستلار، بۇ چىرايلىق جانىۋارلار توپلىشىپ باشقا بىر يەرگە كېتىپ قالسا، ئاق يىلپىزلار ئاچلىقتىن بىر - بىرىنى يېيىشىدىغۇ دەيمەن - ھەا!

— ئەقلى يەتمەيدۇ - دەا! — دېدى مەسىر كۈلۈپ، — بولمىسا ئاللىقاچان قېچىپ كېتىشكەن بولاتتى.

— ئېھتىمال، دەل بۇنىڭ ئەكسىچە، بۇ دەل تەبىئەتنىڭ شۇنچە ئاقىلانىلىق بىلەن ئورۇنلاشتۇرغانلىقىمىكىن؟ — دەپ گەپ قىستۇردى ئارسىن سامانچىن.

ئىككى شىكارچى كۈلۈشۈپ كەتتى.

— توغرا! تەبىئەتنىڭ ئاقىلانىلىقىغا بەيئەت قىلىش كېرەك!

— ئاق يىلپىزلارنىڭ مۇۋەپپەقىيىتى بىزنىڭمۇ مۇۋەپپەقىيىتىمىز! شۇنداقمۇ؟

بۇنداق چاقچاقلىشىپ تۇرۇپ پىكىر ئالماشتۇرۇش بىر - بىرىنى ياقتۇرۇپ قېلىشتەك كەيپىيات يارىتتى، بۇ ناھايىتى زۆرۈر ئىدى. ئارسىن سامانچىن دەل شۇنداق بولۇشىنى، مېھمانلاردا مۇمكىنقەدەر ياخشى تەسىرات قالدۇرۇشنى ئۈمىد قىلاتتى. چۈنكى ئۇلارنىڭ بۇ يەرگە كېلىشى ئوڭ - شىكار ئۈچۈنلا ئەمەس. ئادەم بىلەن ئادەم ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەت بۇنداق سورۇندا ئىنتايىن مۇھىم - دە.

— مانا، ھۆرمەتلىك مېھمانلار، — دېدى ئۇ، — شىركىتىمىزنىڭ باشلىقى بەكتۇرغان ماڭا بىزنىڭ ئاۋۇ يارنىڭ ئىگىسىدا بىردەم ھاردۇق ئېلىشىمىزنى ئېيتىپ قويۇشۇمنى تاپىلىدى. ئۇ يەرگە چېدىر تىكىلگەن. ئاتلىرىمىزنى شۇ يەرگە باغلاپ قويىمىز، ئۇنىڭ نېرىسىغا ئەمدى پىيادە مېڭىشقا توغرا كېلىدۇ.

— بىز تەييار.

— شىكار دېگەن شىكار...

چۈش ۋاقتى بولۇپ قالدى. باشلىق بەكتۇرغا رەھمەت، ئۇ كىشىلەرنى چېدىردا بىرئاز ئارام ئالدۇردى، تاغنىڭ قىمىزىنى قۇيدى. ئېگىز تاغ ئۆزىنىڭ كۆچىنى كۆرسىتىشكە باشلىدى — نەپەس ئېلىش ئازراق قىيىنلاشتى. ئۇلار خالتىلىرىنى، قورال - ياراغ، مېگافون ۋە باشقا جابدۇقلىرىنى ئېسىپ كۆرۈشتى.

قىيىن يولنى بېسىپ كەلگەن مېھمانلار دەم ئېلىش ئۈچۈن چېدىرلارغا ئورۇنلاشتۇرۇلغاندىن كېيىن ئارسىنغا ئاخىر ئايرىم تۇرىدىغان پۈرسەت چىقتى. باشلىق بەكتۇر ئىككى يىراق دەمچىسىنىڭ قولتۇقلىشى بىلەن ئاتتىن چۈشۈپ، ساقلىنى

ئالىقىنى بىلەن سىيپاپ بىردەم ئېغىر نەپەس ئالدى. ئۇ ئالدى بىلەن مېھمانلارغا ۋە ئۇلارنىڭ ھەمراھلىرىغا قورشاپ بەرگۈچىلەردىن ھېچبىر خەۋەر بولمىغاچقا، دەرھال ئوۋ ئىشكارىغا چىققىلى بولمايدىغانلىقىنى ئۇقتۇرۇپ قويۇش زۆرۈر دەپ ھېسابلىۋىدى، مېھمانلار بۇنى چۈشىنىدىغانلىقىنى بىلدۈردى.

بۇنداق ئېگىزلىكلەردە ئالپىنىستلار بىلەن گېئولوگلار ئېيتقاندەك، «روھنىڭ نۆۋەت ئالماشتۇرۇشى» ــ كەيپىياتنىڭ ئۆزگىرىشى، يېڭىلىنىشى بولىدىكەن، يەنى ئەتراپتىكى دۇنيانى يېڭىباشتىن چۈشىنىشكە بولىدىكەن. تاغلاردا چوڭقۇر ئوي ــ پىكىرلەرگە تېخىمۇ بەكرەك چۆمۈلگىلى بولىدىكەن. ھەرقانداق دىنىي ئېتىقادقا مەنسۇپ ئىبادەتخانا، چېركاۋلارنىڭ كىشىلەر-نى جىمغىنا ئېتىكاپتا ئولتۇرسۇن دەپ كۆپىنچە تاغلارغا سېلىنىدىغانلىقى بۇنىڭ دەللىلى ئىكەن. تاغدا پىكىر ــ مۇلاھىزە قىلىش پەس تۇزلەڭلىكلەردىكىگە قارىغاندا توسالغۇسىز بولىدىكەن، ھېسسىياتنى تېخىمۇ ئاسان مەركەزلەشتۈرگىلى بولىدىكەن. ئېگىز تاغلىق رايونلار غەلىتە بېشارەتلەرگە ئىگە ئىكەن. قولىڭىزنى سۇنسىڭىزلا يېتىدىغاندەك بولۇپ تۇرغان ئاسمان بېشىڭىزنىڭ ئۈستىدە، قولىڭىزنى سۇنسىڭىزلا بۇلۇتلارنى تۇتالايسىز. ئۇ يەرلەردىكى مىليون يىللىق گىرانىت تاشلار يەرنىڭ پوستى بىلەن چاپلىشىپ كەتكەن. ئۇ يەرلەردىكى قار ۋە مۇزلار ناھايىتى پاكىز بولۇپ كىرىستالدەك يالتىراپ تۇرىدىكەن، قولىڭىزنى سۇنسىڭىز ئۇنىڭغىمۇ تېگىدىكەن. سۇپسۇزۇك سۇلار مۆلدۈرلەپ ئېقىپ تۇرىدىكەن. كۆپكۆك ئاسمانىڭ شولىسى ئۇنىڭغا چۈشۈپ تۇرىدىكەن. شالاڭ ھاۋا شۇنچە ساپ، يېڭى ئىكەنكى، نەپەس ئالغىنىڭىزدا گويا ھازىرلا ئېغىر ئىشتانكىنى كۆتۈرگەندەك بولىدىكەن.

بۇ شەيئىلەرنىڭ ماھىيىتىگە ئۇيغۇن بولۇشى مۇمكىن. ئېگىز تاغنىڭ تەبىئىي شارائىتىدا ئادەم ھەقىقەتەن مەلۇم

ئالاهىده روهىي هالەتنى پەيدا قىلالىشى، ئۇنىڭ پىكرى، ئۇنىڭ سېزىمى، ئۇنىڭ تەسەۋۋۇر قىلىش قابىلىيىتى قارىلىق چوقۇم. قىلارغا ۋە ئېگىزلىكتىكى كۆچلۈك شامالىلارغا ئوخشاپ كېتىدىغان ئارسىن سامانچىنىڭ مۇشۇ پەيتتە ھېس قىلغىنى مۇشۇنداق ھالەت بولدى. ئۇ گويا باشقا بىر دۇنياغا كىرىپ چوڭقۇر ئويغا پاتقاندەك، يۇرەكنى مۇجغان بارلىق دىلخەستىلىكلەرنى تاشلىغاندەك بولدى. ئۇ كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇچە بولغان ئارىلىقتا ئۆزىنى گويا بۇ يەردىكى دەم ئېلىش پونكىتىدا ئەمەس، بەلكى يىراق يايلاقتا تۇرغاندەك سەزدى. ئويغاق چاغدىكىدەك، ماشىنىلارنىڭ گۈرۈلدىگەن ئاۋازىنى ئاڭلىغاندەك، يولۇچىلار پويىزىنىڭ ئۇزاققا سوزۇلغان رىتىملىك ئاۋازىنى ئاڭلىغاندەك، ئۆزى بولسا پويىزنىڭ يېنىدا ئۇنىڭغا ئەگىشىپ يۈگۈرۈپ كېتىۋاتقاندەك، يۈگۈرۈپ كېتىۋېتىپ يولىنىڭ دېرىزىسىگە قاراپ: «ئەلپىس، ئەي ـ ي ئەلپىس، بۇ مەن. سېنى سۆيىمەن! ئەي، مېنىڭ گۈزىلىم! سەن ساراتوفقا كېتىۋاتسەن، مەن تاغدا، بىراق مەن سېنىڭ بىلەن بىللە. سەنسىز ياشىيالمايمەن!» دەپ توۋلاۋاتقاندەك بولدى. پۈتكۈل ئىستۇدېنتلىق ئۆمرىدە ئۇ مۇشۇ يولنى بويلاپ ساراتوفقا بارغان، ئۇ يەردىن موسكۋاغا بارغان، ئۇ ۋولگا دەرياسى بويىدىكى ساراتوفنى سۆيەتتى! قازاقچە ساىرتاۋ! ئەمدى ئەلپىس شۇ ياققا كېتىۋاتىدۇ، ئۆزى بولسا خىيالىدا ئۇنىڭدىن ئۇنى بەك سۆيگەنلىكى، خاتىرجەم مېڭىشىغا يول قويمىغانلىقى ئۈچۈن ئەپسۇسلىنىۋاتقاندەك بولدى. لېكىن، ئۇ ئەمدى راستىنلا ئۇنىڭسىز ياشىيالمايتتى، شۇڭا ئۇ ئەسەبىيلىشىشكە باشلىدى، ئۆز بېشىدىن كەچۈرگەنلىرىنى بىر ـ بىرىگە ئۇلاپ ئەسلەپ كەتتى، خىيالىدىكى ۋەقەلەرگە شۇنچە چوڭقۇر پېتىپ كەتتىكى، خىيالىدىكى ئىشلار رېئاللىقتىكى ئىشلارغا ئويمۇئوخشاش بولۇپ كەتتى.

ئارسىننىڭ يېنىدىكى ئادەملەرنىڭ ھېچقايسىسى ئۇنىڭدا بىرەر ئىشنىڭ يۈز بېرىپ قېلىشىنى خىيالىغا كەلتۈرۈشمىدى، ئۇنىڭ كۆڭلىدە نېمە ئۆزگىرىشلەرنىڭ بولۇۋاتقانلىقىنى ئويلاشمىدى. ئۇنى پەقەت ئەلەمسىلا ئاڭلىدى ۋە كۆردى. ئۇ ۋاگونلارنىڭ ئۇلانغان يېرىدىكى ئوچۇق ئىشىكتىن بىر قولى بىلەن تۇتقۇچنى تۇتۇپ تۇرۇپ سىرتقا چىقىپ، يەنە بىر قولىنى ئارسىن سامانچىنغا ئۇزاتتى:

ــ ئارسىن! ئارسىن! ئاڭلىدىم، سېنى كۆردۈم، مەن سېنى سۆيىمەن! تېزرەك يېتىشىۋال، بىر سەكرەپلا چىققىن، مەن سېنى تۇتۇۋالىمەن!

ئەركىن خىيالىدىكى شامالدا نېمىلەرنى تەسەۋۋۇر قىلغىلى بولمايدۇ دەيسىز! ئۇ پۈتۈن كۈچى بىلەن يۈگۈرۈپ غايىب بولۇپ كېتىۋاتقان پويىزغا يېتىشىۋالماقچى بولاتتى، ئۇ يېتىشىۋالىدى، چۈنكى مۇھەببەت ئوتىدا كۆيۈۋاتقانلار شۇنداق بولۇشقا ئىنتىلىدۇ، مۇھەببەتتىكى تەشنالىق دۇنيادىكى ئەڭ قۇدرەتلىك كۈچكە ئىگە بولغان بولىدۇ، ئەبەدىيلىك ۋە يېمىرىلمەس كۈچ-مۇ ئۇنىڭغا بويسۇنىدۇ. چۈنكى ئۇ ــ ئۇرۇق قالدۇرۇش چاقىرىقى.

بۇ ــ تەقدىرنىڭ ئىرادىسى. ئۇ پويىزغا يېتىشىۋالدى، ئەلىس ئۇنىڭغا قولىنى ئۇزىتىۋىدى، ئۇ بىر سەكرەپلا چىقىۋالدى، ئىككىسى قۇچاقلىشىپ كەتتى...

ــ يۇر، ئولتۇرۇپ سۆزلىشەيلى، ــ دېدى ئارسىن سامانچىن ئاخىر نەپەس ئېلىۋالغاندىن كېيىن، ــ ساڭا دەيدىغان مۇھىم سۆزلىرىم بار.

ــ ئالدىراپ نەگە باراتتىڭ؟ قارا، ھېرىپ كەتكىنىڭنى، بىردەم ئارام ئېلىۋال...

ــ ۋاقىت يوق. بىز تاغدا ئوۋ ـ شىكارغا تەييارلىنىۋاتىمىز، مەن ۋاقىتنى چىڭ تۇتۇشۇم كېرەك. قارا، ماۋۇ سومكىدا

مېنىڭ قول يازمام بار...

ــ قول يازما؟ بۇ نېمە قىلغىنىڭ، ئارسىن؟ مۇشۇ قول يازمىنى دەپ پويىزنىڭ ئارقىسىدىن يۈگۈردۈڭمۇ؟

ــ ساڭا ئېيتتىم بەرگۈم كېلىۋاتىدۇ. يۇر.

ئۇلار ئايرىمخانىنىڭ دېرىزىسى يېنىدا ئۇدۇلمۇئۇدۇل ئولتۇرۇشتى، ئارسىن سامانچىن ئۇنىڭغا مۇنداق بىر گەپنى قىلىپ بەردى:

ــ ئەجەب ياخشى بولدى، ئەلپىس، بۇ سومكىدىكىسى مېنىڭ ساراتوف ھەققىدە يازغان ھېكايەم، ئوقۇغاچ ماڭارسەن. بۇ ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشىدا يۈز بەرگەن ۋەقە. ئۇ زامانداا بىز تېخى تۇغۇلمىغان، بولغۇسى ئاتا ـ ئانىمىزمۇ يالاڭئاياغ يۈگۈ-رۈشۈپ يۈرگەن ئۆسمۈرلەردىن بولسا كېرەك. مانا شۇنچە يىللار ئۆتكەندىن كېيىن ئالەم ئۆزگەردىغۇ، بۇ ھېكايىدە مەن شۇ يىللارنى ئەسلەپ يازدىم، مەڭگۇ ئونتۇپ كېتىشكە بولمايدىغان ئىشلارنى يازدىم: بارلىق ئۇرۇش ئالدى بىلەن تۇغمەس قىرغىنچىلىق، ھەرقانداق بىر ئۆلتۇرۇلگۇچى ــ ئۇنىڭ گېنىرال ياكى ئاددىي ئەسكەر بولۇشىدىن قەتئىينەزەر ــ مەڭگۇ جىمىيدىغان ئالەمگە سەپەر قىلىدىغان ۋاقتىدا ئۆكۈنمەي قالمايدۇ. مەن شۇ دەۋر توغرىسىدا «ئۆلتۇرۇش ــ ئۆلتۇرمەس-لىك...» دېگەن تېمىدا قايغۇلۇق ھېكايە يازدىم. ھازىرقى زامانداا بىر ئادەمنى ئۆلتۈرۈش تاماكىنىڭ قالدۇقىنى ئىرغىتىپ تاشلىغانغا ئوخشاش بىر ئىش. ئوڭغا ـ سولغا قارىماي قالايمىقان ئېتىشىدۇ، مەن ئۆزۈم ئاشۇنداق بوسۇغىغا بېرىپ قالاي دېگەنىدىم. بۇ ھېكايە قۇرۇق توقۇلما ئەمەس، جىنايى ۋەقەلەر توغرىسىدىكى چىرايلىق توپلام ئۇچۇن ياساپ چىقىلغان ئەمەس. بۇ ھېكايە مېنىڭ بىلەن بىللە ئوكىيانىنىڭ تېگىدىن ئۇستىگە لەيلەپ چىقىپ قالغاندەك، ئۇنى مىليونلىغان ئۆلتۈ-رۈلگەنلەر ۋە ئۆلتۈرگۈچىلەر دەپنە قىلىنغان قەبرىستانلىققا

بېرىپ جەمجەتلىقتا ئۇلارغا ۋە ئۆزۈمگە ئوقۇپ بەرمەكچى بولغاندەك ھېس قىلمەمەن. ئەپۇ قىل، ئەلبىس، مەن ئۆزۈمنىڭ ئەرزىمەس ھېسسىياتلىرىم ۋە ئويلىرىم ئۈچىدە مەسئۇل بولۇپ كەتتىم. بىراق، سەن كەسپىي كۆتۈپخانا خادىمىغۇ، سەن بىلىسەن، سەن ۋەقەنىڭ تېگىگە يېتىسەن، مەن بەك رازى، سەن مېنىڭ بۇ قالايمىقان پىكىرلىرىمنى ئەستايىدىل ئوقۇپ باق. سەن بېشىڭنى لەڭشىتىۋاتىسەن، رەھمەت ساڭا، ئەلبىس. خوش، تېخى يېقىندىلا ئۆتۈپ كەتكەن قىشتا مەن بايقۇشقىرغا باردىم. ئالەم كېمىسى قويۇپ بېرىلىدىغان مەيدانغا تۇرغۇنىمدا، ئۇزاق مۇددەت ئالەم كېمىسىدە ياشاپ تۇرغان ئالەم ئۈچقۇچىسى سالىجان[1] ئالەم بوشلۇقىدا، ئوربىتىدا تۇرۇپ ماڭا تېلېفون بېرىپتۇ. ئىككىمىز دوست ئىدۇق. مەن بىر ئادەم توغرۇلۇق، ئالەم بوشلۇقىدا ياشىماقچى بولغان ھەربىر ئادەم ئۈچۈن يەر ئىزدەۋاتقان ئادەم توغرۇلۇق — بۇ ھازىرچە خام خىيال بولسىمۇ، لېكىن كېلەچەكتىكى مەلۇم بىر زاماندا ئىشقا ئېشىشى مۇمكىن — بىر خاتىرە يازماقچى ئىدىم. مەن يەنە ئۇتوپىيەگە سۆرەپ كىرىلدىم. كەچۇر. خوش، ئۆتۈپ كەتكەن ئاشۇ قىشتا، مەن ئۈچۈن كونىنى ئەسلەيدىغان پەسىل كەلدى — مەن پويىزغا چۈشمىگىلى ئۇزاق بولۇپ كەتكەن، يولدا كېتىۋېتىپ ئىستۇدىنتلىق دەۋرىمدە دائىم پويىزغا چۈشۈپ سەپەرگە چىققان ۋاقىتلىرىمنى ئەسلەپ كەتتىم. بايقۇشىردىن پو يىز بىلەن ئالدىغا قاراپ ماڭغاندا ساراتوۋ ئارقىلىق موسكۋاغا بارىمىز. دېرىزە ئالدىدا تۇرۇپ ئەتراپتىكى مەنزىرىگە كۆز سالىمەن — پويىزغا چۈشكەن ۋاقتىمدا دېرىزىنىڭ سىرتىدىكى مەنزىرىنى بەكمۇ ياخشى كۆرەتتىم، مەن شۇنداق بىر غەمكىن ئادەمغۇ، ئامال يوق، مەن مانا مۇشۇنداق مەنزىرىلەرنى كۆرۈپ تۇرغىنىمدا ئۆتكەن ئىشلار بىردىنلا دېگىز دولقۇنى قىرغاققا كېلىپ ئۇرۇلغاندەك يۈرىكىمگە كېلىپ تەگدى. بايا كۆڭلۈمدە

ئېتىلىپ چىقماقچى بولۇپ تۇرغان ھەممە ئىش كۆڭلۈمنى بىر ئالغانىكەن. بۇ تۆمۈر يولدا، ئوخشاش جايلارنى كېسىپ ئۆتىدىغان، يايلاقلارنى كېسىپ ئۆتىدىغان، قازاقىستانىنىڭ كۆز يەتكۈسىز دالالىرىنى كېسىپ ئۆتىدىغان، ساراتوفنى كېسىپ ئۆتۈپ موسكۋاغا بارىدىغان پويىزلاردا نېمىلەر بولغان ۋە بۇ لۇڭاتىدۇ؟ ــ دەپ ئويلىدىم مەن غەمكىن ھالدا. تۆمۈر يوللار ئاۋۇالقىدەكلا، ئۇياقتىن كېلىدۇ، بۇياقىقا كېتىدۇ، ئوخشاش بىر تەرەپكە كېتىۋاتقان پويىزلارمۇ شۇنداق: غەربتىن شەرققە ياكى شەرقتىن غەربكە. لېكىن، بۇ يەردىكى ئادەملەرنىڭ ئەھۋالى قانداق؟ كىشىلەرنىڭ تەقدىرى قانداق غايەت زور ئۆزگىرىشلەرنى باشتىن كەچۈردى؟ ئۆتۈپ كەتكەن يىللاردىكى ئىشلار خۇددى ئالەم بوشلۇقىدا تۇرۇپ تارتىلغان كىنو لېنتىسى كۆز ئالدىمدىن ئۆتكەندەك بىر ــ بىرلەپ كۆز ئالدىمغا كەلدى: ئاراال دېڭىزى خاراب قىلىندى، يۇرەكلىرىمىز ئېچىشىدۇ، لېكىن بايقوڭىر راكېتا قويۇپ بېرىش مەيدانى ياسالىدى... بۇ ئارىلىقتا قانچىلىغان ۋەقەلەر بولۇپ ئۆتتى ــ ھەي! ئەنە شۇ ۋاقىتتىلا مەن بۇنىڭدىن كۆپ يىللار ئىلگىرى سەپەرداش بىر مېيىپ ھەربىيدىن ئاڭلىغانلىرىمنى چوقۇم يېزىپ كېتىمەن دېگەن نىيەتكە كەلگەنىدىم. بۇ مېيىپ ھەربىينىڭ ئىسمى سېرگېي نىكولايېۋىچ بولۇپ، ئۇ جازا لاگېرىنى باشتىن كەچۈرگەنىكەن. بۇنداقلار ھازىر «ئۇلۇغ ۋەتەن ئۇرۇشىدا ئامان قالغان مېيىپ ھەربىي» دېيىلىدۇ. ھېكايىدە ئۇ بىر يىگىت بولۇپ ئىسمى سېرگېي، ئۇ چاغدا مەن ياشانغانلارنى ھۆرمەتلەيدىغان ئادەتتىمىز بويىچە ئۇنى بوۋامدەك كۆرىدىغان ئىستۇدېنت ئىدىم. گەپنى يەنە ئۆزارتىۋەتتىم ــ ھە، ۋاقىت چەكلىك. سارا توف ۋوگزالىدا سېرگېي نىكولايېۋىچ بىزنىڭ ۋاگونىمىزغا

① سالىجان شەرىپوف ــ رۇسىيەلىك ئالىم ئۇچقۇچىسى، ئۇ خەلقئارا ئالەم پونكىتىدا ئۇزاق مۇددەت خىزمەت قىلغان.

ئۆتتى، موسكۇاغا بارغۇچە ئىككى سوتكا كەتتى. ھېكايە خېلى ئۇزۇن. كېيىن موسكۇاغا بارغاندىن كېيىن ئۇنىڭغا دوختۇرخا-نا تېپىشىپ بەردىم. لېكىن، ئون يىل ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن مەن «ئۆلتۈرۈش ــ ئۆلتۈرمەسلىك...» نى يېزىش ئويىغا كەلدىم. سېرگېي نىكولايېۋىچ يەنى سېرگېي ئالەمدىن ئۆتۈپ-تۇ. مەن ئاڭلىدىم، سۇرۇشتۇردۇم. تولىمۇ ئەپسۇس. مەن سېرگېي نىكولايېۋىچ ماڭا ئېيتىپ بەرمەكچى بولغان ۋەقەنى يېزىپ بولغان، توغرىراق ئېيتقاندا بايان قىلىپ بولغان چاغدا، مەن بۇ نەرسىنى ئۇرۇش قەھرىمانلىرى قەبرىستانلى-قىدا ئوقۇش كېرەك ئىكەنلىكىنى ئۇقتۇم. بىلەمسەن، ئەلپس، بۇ ۋەقە بىلەن سېنىڭمۇ ئازراق مۇناسىۋىتىڭ بار. ھەيران بو-لۇۋاتامسەن؟ ئەمەلىيەتتە، سەن، مەن ۋە بۇ ۋەقەنىڭ ھەممىسى غەرب بىلەن شەرقنى بىرلەشتۇرىدىغان يولدا، ساراتوف ئارقى-لىق موسكۇاغا بارىدىغان يولدا يۈز بەرگەن. سېرگېي مۇشۇ يولنى بويلاپ ئالدىنقى سەپكە ئاتلانغان، مەن دائىم مۇشۇ پويىز بىلەن رۇسىيەنىڭ چوڭ شەھەرلىرىدىن بولغان موسكۇا بىلەن لېنىنگرادقا ئوقۇشقا باراتتىم، مانا ئەمدى سەن مۇشۇ يول بە-لەن، مۇشۇ پويىز بىلەن ئۇياق ــ بۇياققا قاتنايدىغان سودىگەر-سەن، يەنى ھەممىزنى بىرنەرسە باغلاپ تۇرىدۇ... ھوي، توخ-تات، توختات مېنى، ئەلپس. ۋاقىت! بىراق، ئاساسلىقى مېنىڭ ساڭا چۈشەندۈرەي دېگىنىم ــ ئارقاڭدىن يۈگۈرگەنلىكىمنىڭ سەۋەبى ــ كۈتۈپ تۇرۇپ كېيىنكى قېتىم ئالدىرىماي ئېيتىپ بەرسەم بولغۇدەك، بىراق كۈتەلمەيمەن ــ ئۇ ساڭا مۇناسىۋەت-لىك، ئەلپس، بىزنىڭ ئۇچرىشىشىمىز بىلەن مۇناسىۋەتلىك. مەن ساڭا ھازىرلا ئېيتىپ بېرىمەن: سەن مېنى قۇتقۇزدۇڭ. سەن مېنىڭدە نېمە ۋەقە يۈز بەرگەندە مېنىڭ جېنىمنى قۇت-قۇزغانلىقىڭنى بىلمەيسەن. بۇ يىل ئەتىيازدا، مەن «ئۆلتۈرۈش ــ ئۆلتۈرمەسلىك...» دېگەن ھېكايەمنى ــ ئۇرۇشنىڭ مەڭ-

گۈلۈك ماھىيىتى بىلەن ئادەمنىڭ مەڭگۈلۈك ماھىيىتى توغرىسىدا ئېيتماقچى بولغان گەپلىرىمنى ئېيتماقچى بولۇۋاتاتتىم. ھەرقانداق ئۇرۇشنى ئادەم قىلىدۇ، ئۇنىڭدىكى ئاشۇ ئادەتتىكى، ئاساسلىق چىنلىقنى چۈشەنگەن ھەربىر كىشى ئۈچۈن ئېيتقاندا، ھەرقانداق ئۇرۇش ــ قايغۇ، مۇڭ... مەن ئۆزۈمنىڭ ھېكايەمدە مۇشۇنى ئېيتماقچى ئىدىم، لېكىن بۇ چاغدا مېنىڭ تۇرمۇشۇمدا بىر نەرسە بولۇپ ئۆتتى، مەن ئۆزۈم ھازىرقى بىزنىڭ كۈنلەردە رەھىمسىز بىر قاتىللىققا بەل باغلىغانىدىم، يەنە كېلىپ بۇ سانسىزلىغان قاتىللىق دېلولىرىدىن بىرىلا بولۇپ قالماي، يەنە بۇ ھېكايىنىڭ ئاپتورى ئۈچۈن ئېيتقاندا مىسلى كۆرۈلمىگەن بىر خىل خۇداغا شەك كەلتۈرۈش، كۈپۈرلۈق بولىدۇ: ئۆزىنىڭ ئەسىرىدە تەرغىب قىلغىنى بىر خىل، ئەمەلىيەتتە قىلغىنى تامامەن باشقا بىر خىل... شۇڭا مەن «ئۆلتۈرۈش ــ ئۆلتۈرمەسلىك...» نى ۋىجدان ئازابىنى تارتقۇم كەلمەي، ئېلان قىلماي تىقىپ قويغانىدىم. ھازىر مەن ئىزا تارتىۋاتىمەن. مەن ئەسلىدە ئۆزۈمنىڭ ئادەم ئۆلتۈرۈشتەك قىلمىشىم ئارقىلىق ئۆزۈمنىڭ ئىدىيەمنى ئاغدۇرۇۋەتمەكچى بولغانىكەنمەن. بىراق ماناــ تەقدىر مېنى كەچۈرۈپتۇ! ــ سەن، ئەلۋەس، مېنى ئادەم ئۆلتۈرۈش نىيىتىدىن ياندۇردۇڭ، چۈنكى بىزنىڭ مۇھەببىتىمىز مېنىڭ ئۈچۈن بىر ئىلھام بولدى. مەن يېڭىباشتىن ئۆزۈمنىڭ ئالدىدا ئەركىن ۋە سەممىي بولدۇم، بۇ سەن ماڭا بەرگەن ئازادلىق. تۇنۇگۈن مەن بۇنى تەرسالىق بىلەن بۇ دېگەن ئادىل، ساقلىنىشقا بولمايدىغان ئىنتىقام ئېلىش دەپ قارىغانىدىم، ئەمدى ھەرگىز ئۇنداق قىلمايمەن.

ئالدىراشلىق ئىچىدە ساڭا ئېيتاي دېگەنلىرىم مۇشۇ ئىدى. شۇنىمۇ ئېيتايكى، قەلبىمدىكى بۇ ئۆزگىرىش بىزنىڭ ئۇچراشقانلىرىمىز كېيىن بولدى، بەزىدە خۇددى «ئۆلتۈرۈش ــ

www.uyghurkitap.com

ئۆلتۈرمەسلىك...»تە ئېيتىشقا ئۇرۇنغان ئەرسىگە ئوخشاش، بىزدە مەنىۋى پىكىر ئالماشتۇرۇش نېمىدېگەن كەمچىل، ئىلىم چىمىزدە يىغىلىپ قالغان ھېسسىياتلارنى سەممىيەتلىك بىلەن ئىپادىلەپ بېرىش نېمىدېگەن كەمچىل دەپ ئويلاپ كېتىمەن. قازا قىلغانلارنىڭ يۈرەك ساداسىغا قۇلاق سېلىپ، ئادەم ھايات ۋاقتىدا بىلىپ كېتەلمەيدىغان ھەقىقەتكە ئىشىنىش ئۈچۈن ياش يىگىت سېرگېينىڭ ئېيتقانلىرىنى كۈندىلىك ئاۋارىچىلىقلاردىن بىكار بولغان ۋاقىتلاردا، جىمجىتلىقتا ۋە تىنچلىقتا ئوقۇش كېرەك. يەنە بار. ھەربىر كىشىنىڭ ئۆزىنىڭ سەممىي دۇئاسى بولىدۇ. مېنىڭ دۇئايىم مۇشۇ ھېكايىنىڭ تېكىستىدە. ئەگەر ئۇ ساڭا يېقىپ قالسا، سەنمۇ قوشۇل، بۇ ئورتاق ھېسسىياتتىن تەڭ بەھرىمەن بولىمىز. بۇ مۇھەببەتكى ئەڭ مۇھىم نەرسە... مەن بۇنى خاتىرە دەپتىرىمگە پۈتۈپ قويدۇم ــ بۇ ھېكايىنىڭ تۇنجى قېتىم موسكۋا شەھىرىنىڭ ئەتراپىدىكى ۋولوكالامسكى قەبرىستانلىقىدا ۋە بىرىست قەلئەسىنىڭ ئەتراپىدا، ئاندىن كېيىن باشقا كۆپلىگەن جايلاردا جۈملىدىن ياۋروپادا ئوقۇلۇشىنى ئۈمىد قىلىمەن.

كەچۈر، ئەلىپ، ئۈزۈن، چۈۋالچاق يېزىۋېتىپتىمەن، لېكىن بەختلىك دەقىقىلەر قىسقا بولغىنى بىلەن، مۇھەببەت ئىككىيلەن ئۈچۈن ئېيتقاندا، مەڭگۈلۈك چاقىرىقنىڭ كۆز ئالدىمىزدىكى ئۆزگىچە بايقىلىشى. ھازىر مەن تاغدا، شۇنداق بولسىمۇ بىر ئايرىمخانىدا ئولتۇرۇپ ئېچ ــ قارنىمنى يارغاندەك سۆزلەپ كەتتىم. بۇنىسى خىيال، ئەلۋەتتە. بۇنىڭ دەللىلى شۇكى، ئاتلىق بىرەيلەن بىز تەرەپكە كېلىۋاتىدۇ، تاشتانئاغانىنىڭ قورشاپ بەرگۈچسىغۇ دەيمەن... بولدى، ئىشقا كىرىشەيلى، كۆرۈشكۈچە، ئەلىپ، كۆرۈشكۈچە...

بايىقى ئاتلىق كىشى قورشاپ بەرگۈچىلەر گۈرۈپپىسىدىن

كى قامغاقباش ئىكەن. سالام تەرتقسسىدە كىشىلەرگە قامغاق-
تەك پاخما بېشىنى ئېگىپ قويغاندىن كېيىن ئۇ باشلىق بەك-
تۇرغا: تاشتانئافغان مېنى سىلەرگە ئاق يىلپىزلارنى تاپتۇق،
ئىككى ئۈيۈر بولۇپ، ئۇلارنى دۇربۇن بىلەن كۆرگىلى بولىدۇ،
يەنە «يوغان باش، ئۇزۇن قۇيرۇق» بىر چوڭ ئاق يىلپىز تېخى
نازارىتىمىز ئاستىدا، ئۇنى بىزگە كېرەك تەرەپكە مېڭىشقا
مەجبۇرلىغىلى بولىدۇ، دەپ قويۇش ئۈچۈن ئەۋەتتى، دېدى.
لېكىن، تاشتانئافغاننىڭ ئاساسلىق تەلىپى ــ قانداق بىخەتەر
ھەرىكەتلىنىشنى، چاتقاللىققا مۆكۈۋالغان چوڭ ئاق يىلپىزنى
قانداق قىلىپ مۇۋاپىق بىر ئورۇندا تۇرۇپ قارىغا ئېلىشنى
چۈشەندۈرۈپ قويۇش ئۈچۈن تەرجىمان ئارسىنىي ئالدى بىلەن
مېنىڭ يېنىمغا ئەۋەتسە، نەق مەيداندا تۇرۇپ كۆرۈپ، ئاندىن
شىكارچى مېھمانلارغا ئېيتىپ بېرىمسە، قۇرۇق گەپ بىلەن
چۈشەندۈرۈپ كەتكىلى بولمايدۇ، شۇڭا ئارسىنىي مېنىڭ يې-
نىمغا ئەۋەتسە، دېگەندىن ئىبارەت ئىكەن. باشلىق بۇنىڭغا ما-
قۇل بولدى.

ــ ھەي ئارسىن، سەن ھازىرلا مېھمانلارغا قورشاپ بەر-
گۈچىلەر بىلەن شىكار قىلىش ئالدىدا ئۈچرىشىشقا باردىغاد-
لىقىڭنى چۈشەندۈرۈپ قوي. يىرتقۇچلار قۇۋ، يالغۇز، ئۇ ئا-
دەمنى كۆرسىلا ئېتىلىپ كېلىشى ياكى چاتقاللىقا كىرىپ
كېتىشى مۇمكىن. قورشاپ بەرگۈچىلەر قەيەردە، قانداق ئايلە-
نىپ ئۆتۈش كېرەكلىكىنى نەق مەيداندا چۈشەندۈرۈپ قويىدە-
كەن دېگىن.

مېھمانلار كۈتۈپ تۇرۇشقا دەرھال ماقۇل بولدى.

قامغاقباش ئاتلىق ئالدىدا، ئارسىن سامانچىن ئېتىغا مە-
نىپ ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ماڭدى. چىغىر يول ئەگرى ـ توقاي،
غەلىتە تاشلار بىلەن تولغان چاتقاللىق ئارىسىدا ئىكەن. ئۇلار
ئاران دېگەندە بىر ئويۇققا چىقتى. باش ئۈستىدە ئاللىقانداق

قوشلار ئايلىنىپ ئۇچۇشاتتى. ئەتراپ جىمجىت. قامغاقباش قولىغا مېگافوننى ئېلىپ توۋلىدى:

ــ تاشتانئافغان، بىز كەلدۇق! ئاڭلىدىڭمۇ؟ بىز يۇ بەردە!

تاشتانئافغانمۇ مېگافون ئارقىلىق جاۋاب بەردى:

ــ مەنمۇ مۇشۇ يەردە! دەرھال!

ئارسىن ئارام ئېلىپ تۇراي دەپ ئاتتىن چۈشۈشكە تەمشىلىۋىدى، قامغاقباش ئۇنى توسۇپ:

ــ زۆرۈرىيىتى يوق، ئاتتا ئولتۇرۇۋەر. قارا، تاشتانئافغان مەشھۇرلا ئىكەن، ــ دېدى.

تاشتانئافغان يان تەرەپتىكى چاتقاللىقتىن چىقىپ كەلدى. ئۇ ئات ئۈستىدە، بوينىغا مېگافون ئاسقان، مۇرىسىدە ئاپتوماتلىق، بېشىغا ھەربىي شەپكە كىيگەن. ۋاي شۇملۇق! ئارسىن ئاغزىنى ئېچىپ قاراپلا قالدى. تاشتانئافغان شەپكىسىنى توغرىلاپ قويۇپ دېدى:

ــ چەكچەيمە! بىز ھەممىگە تەييارلىنىپ قويدۇق! جەمئىي بەش ئادەم، ھەممىمىز ئاپتوماتلىق! يا يىگىرمە مىليون بارىمتانى قولىمىزغا تاپشۇرۇشىدۇ، يا ھەممىسى ئۆلۈشىدۇ! بۇ يەردىكىلەرنىڭ ھەممىسى! ھېچكىم تىرىك قالمايدۇ. ھېچكىمنى ئايمايمىز! نېمە، گەپ قىلمايسەنغۇ؟

ــ نېمىدەي؟ ــ دېدى ئارسىن سامانچىن ئاران ــ ئاران، ــ سەن ماڭا ئەنسىرىمە، ھەممىسى ياخشى بولۇپ كېتىدۇ دەپ ۋەدە بەرگەنتىڭغۇ؟

ــ مېنىڭ «ياخشى» دېگىنىم مانا مۇشۇ. ئەمىسە بۇيرۇقنى ئىجرا قىل. ئارقاڭغا بۇرال، ئاۋۇ ياققا قارا، مەن ئېيتقان موللوتاش ئۆڭكۈرى ئاشۇ شۇ. ئۇ يەرگە مىنا ئورۇنلاشتۇرۇلغان. بايلارنى ئاشۇ يەرگە قامايمىز. سەن، مەن ئېيتقان گەپلەرنى ئىنگلىزچىگە تەرجىمە قىلىپ بېرىسەن، ھەربىر سۆزنى. دۇنياۋىلاشتۇرۇش كۆچىلىك ئۇچۇن بىرلا، ئۇلار ئويلاپ قويۇش-

سۇن ــ پايدىنى ئۇلارلا كۆرمىسۇن. بىزگىمۇ ئۆز ئۇلۇشىمىز كېرەك. قارا، ئاۋۇسى ئۆڭكۇرنىڭ ئاغزى، ئاتتىن چۈش، كىرىپ قاراپ باق. ناھايىتى چوڭ، تۈتقۇنلار بىر سوتكا ئولتۇرۇشىدۇ، پۇل بولمىسا ــ ئايمايمىز. نېمىشقا ئۇنچىقمايسەن؟ ھوشۇڭدىن كەتتىڭمۇ؟ مەن سېنى ئاگاھلاندۇرغانتىمغۇ. سەن مېنى قەنت ـ ناۋاتتەك ئېرىپ كەتسەكەن دەپ ئويلىدىڭمۇ؟ كۇتمە! ھەي، نېمىشقا ئۇندىمەيسەن؟ مەن سوراۋاتىمەن، بۇيرۇ ـ قۇمنى دەرھال ئىجرا قىلامسەن ـ ئىجرا قىلمامسەن؟!

ئارسىن سامانچىن ئاتتىن چۈشكەندى، ئەمدى ئاتقا مىنىش ئۈچۈن يەنە پۇتىنى ئۇزەتكىگە ئالدى. تاشتانئافغان ئۇنى تارتتى:

ــ توختا! ئالدى بىلەن شۇنى ئۇقۇپ قوي، سەن ئۇلارنى بۇ يەرگە باشلاپ كېلىسەن، بىز ئۇلارنى قورالسىزلاندۇرۇپ ئۆڭكۇرگە سولايمىز. گەپ ئوچۇق بولدۇ. گەجگىسگە ئاپتوماتقىلىدۇ. مېنىڭ بۇيرۇقۇم بويىچە سەن ئۇلارغا سۇئىي ھەمراھلىق تېلېفون ئارقىلىق دۇبەيدىكىمۇ، ئەرەب خەلىپىلىكى ياكى باشقا يەردىكىمۇ بانكىغا تېلېفون بېرىپ تېزدىن بۇياققا ئايروپىلان بىلەن بىزنىڭ پۇلىمىزنى يولغا سالسۇن دەپ ئېيتقۇزسەن. ئاخىرقى ئۇلتىماتۇمنىڭ ھەربىر سۆزى ئۇلارنىڭ مېڭىسىگە تامغا بېسىلغاندەك بولۇپ كەتسۇن! ئۇلار ئېيتقان ھەربىر سۆزنى بىرمۇبىر بىزگە تەرجىمە قىلىپ بېرىسەن. ئۇقتۇڭمۇ؟ ئۇنداق قىلمىسىڭ، سەن بىزنىڭ تۈتقۇنىمىز بولىسەن. سېنىڭمۇ، ئۇلارنىڭمۇ ئىشى پۈتىدۇ!

ــ ئالدىرىما، ــ دېدى ئارسىن سامانچىن يىرتقۇچقا ئوخشاش بولۇپ كەتكەن ۋەھشي ئادەمنى نىيىتىدىن ياندۇرۇش مۇمكىن ئەمەسلىكىنى چۈشىنىپ، ــ ئەگەر سەن مۇشۇنداق قارارغا كەلگەن بولساڭ، بىلىپ قالغىنكى، بىر تامچە قان تامىدىكەن، مەن ھەرقانداق ئىشتىن يانمايمەن!

— بىزگە تەھدىت سالغۇچى بولماڭ، مېنىڭ باشقىلارنىڭ قېنىنى تۆككۈم يوق. يىگىرمە مىليونلۇق پاشۇرسا، ئۇلار بۇ يەردىن تىرىك پېتىپ كېتىدۇ! مېنىڭ بويۇنۇمدا ئانا مۇشۇ! ئىجرا قىل! ئەگەر كۆپ دېگەندەمۇ ساڭا يىگىرمە مىنۇتلا ۋاقتىڭ بېرىمەن! بىر سېكۇنتمۇ ئاشۇرۇشقا بولمايدۇ! ئۇلارنى بۇ يەرگە باشلاپ كەل، قورشاپ بەرگۈچىلەر بىلەن ئۇچرىشىدىكەنمىز دېگىن. بىرەر چاتاق چىقسا، دەرھال ئوق چىقىرىمىز، ئوقىمىز قان چاچرىتىدۇ. بىزنىڭ ئايرىلىپ قالىدىغان ھېچ نەرسىمىز يوق! ئېسىڭدە بولسۇن، سېنىڭ بىلەن بىللە كېلىدىغىنى ئاشۇ ئىككىسىلا، ئاق يىلپىزلارنى ئاتىدىغان ئىككىسىلا. سەن ئۇ ئىككىسىگە ئاق يىلپىز ئاۋۇ يەردىكەن، قورشۇاپتۇ، دېگىن، باشقىلىرىمۇ بار، بىراق ئۇلارنى كېيىن. باشقا ئادەملەرنىڭ ھەممىسى ئاشۇ يەردە ساقلاپ تۇرۇشسۇن. ئوقتۇڭمۇ؟ ئىجرا قىل!

— ھازىر، — دېدى ئارسىن سامانچىن گودۇڭشىغانداك قىلىپ. ئۇ مۇبادا ساۋاقدىشىمنىڭ بېشىدا بۇ شەپكە بولمىغان بولسا ھەممە ئىش باشقىچە بولۇپ كېتىشى مۇمكىن ئىدى دېگەندەك قىلىپ تاشتانئافغاننىڭ بېشىدىكى ھەربىي شەپكىگە كۆز تاشلاپ قويدى. ئۇ ئېغىر ھالدا بىر نەپەس ئالدى ـ دە، ئېتىغا مىنىپ قارشى تەرەپكە، بايا كەلگەن تەرەپكە كەتتى.

جىمجىتلىق ھۆكۈم سۈرمەكتە. ئارسىن سامانچىن شىكارغا كەلگەن مېھمانلارنى ئۆڭكۇرگە باشلاپ كېلىپ ئۇلارغا تاپشۇرۇپ بېرىش، ئۆزىمۇ تىز پۇكۇپ تەسلىم بولۇش ئۈچۈن پۇكۇلگەن، بېشىنىمۇ كۆتۈرمىگەن ھالدا ئونچىقماي كېتىپ باردى. ئاڭلىغىلى بولىدىغىنى پەقەت تاغدىن تۆۋەنگە قاراپ ئېقىۋاتقان ئېرىقتىكى سۇنىڭ شىلدىرلىشى. ئاللىقانداق ئىسىملىك ئۇچار قاناتلار باش ئۈستىدە ئاۋازمۇ چىقارماستىن ئۇچۇپ ئۆتۈشتى. ئات چىدىر تىكىلگەن بارگاھقا قاراپ شېغىل

تاشلارنى ئاۋايلاپ دەسسەپ ماڭماقتا. مانا، ئۇ يەرمۇ يېقىنلىشىپ قالدى، ئارسىن قورام تاشنىڭ ئارقىسىدىكى چاتقاللىققا كەلگەندە ئېتىنى بىردىنلا توختىتىپ، پۇتىنى ئۇزەڭگىگە تىرەپ ئۆرە بولۇپ تۆت ئەتراپىغا سەپسېلىپ قارىدى. ئۇ ئوڭ مۇرىسىگە ئېسىۋالغان مېگافونىنى ئېلىپ، «كالاش» ماركىلىق ئاپتوماتنى ئېگەرگە تاقىدى، ئەلپازىدىن ئاللىقانداق بىر ئىشقا تەييارلىنىپ قويغاندەك قىلاتتى. بىرنەچچە سېكۇنتتىن كېيىن ئارسىن سامانچىننىڭ مېگافون بىلەن كۆچەيتىلىپ تاغلارنى ياڭراتقان ئېچىنىشلىق ئاۋازى ئاڭلاندى. ئۇ ناھايىتى ئېنىق قىلىپ ئىنگلىزچە، رۇسچە ۋە قىرغىزچە ئەسەبىي ۋە دەھشەتلىك قىلىپ توۋلىدى:

ــ ھەي، ئاڭلاڭلار، مېنىڭ بۇيرۇقۇمنى، كېلىڭلار چەت ئەللىك مېھمانلار! ھوي قارغىشقا قالغۇرلار! ــ ياڭراتقۇ ئۇنىڭ ئاۋازىنى سىلكىنىشتىن دوملىغان قارلاردەك جىرادىن ــ جىراغا، تاغدىن ــ تاغقا يەتكۈزۈپ قايتا ــ قايتا ئەكس سادا قوزغىدى، ــ ئاق يىلپىزلىرىمىزغا زىيان يەتكۈزۈشكىلارغا رۇخسەت يوق! دەرھال بۇ يەردىن يوقىلىش! سىلەرنىڭ بىزنىڭ ياۋايى ھايۋانلىرىمىزنى قىرغىن قىلىشكىلارغا يول قويمايمەن! بىزنىڭ مۇقەددەس تاغلىرىمىزدىن دۇبەيىكلار بىلەن كۆۋەتكىلارغا كېتىڭلار! بىزنىڭ يەرلىرىمىزنى ئاياغ ئاستى قىلىشىڭلارغا رۇخسەت يوق! ھازىرلا يوقىلىڭلار، بولمىسا تۈگىشىسىلەر! ھەممىڭنى ئېتىپ تاشلايمەن! ــ ئۇ ئۆز سۆزلىرىنى ئاپتوماتى بىلەن ئاسمانغا قارىتىپ ئېتىلغان بىر دېسكا ئوق بىلەن تەكتىلىدى. تاغلار گۈمبۈرلىدى. تاشلار ئېگىزدىن گۈلدۈرلەپ چۈشتى. بۇنىڭغا جاۋابەن دەرھال ھەر تەرەپتىن ئوق ئېتىلىشقا باشلىدى. سامانچىننىڭ تەرەپ ــ تەرەپتىن ئېتىلغان ئوقتىن ئۇركىگەن ئېتى ئالدىغا قاراپ بىر يۇلقۇنۇۋىدى، ئەجەللىك يىرتقىچ ئوق تېگىپ گۈپپىدە قىلىپ يىقىلدى. ئارسىن

سامانچىن ئاران تەسلىكتە ئاتنىڭ ئاستىدىن سۈغۇرۇلۇپ چىـ
قىشقا ئۇلگۈردى، ئۇنىڭ پۇتى چىقىپ كەتكەنىدى. ئوق ئاۋازى
بارغانسېرى قويۇقلىشىپ كەتتى ــ تاشتانئافغانىنىڭ ئادەملىـ
رى، مېھمانلارنىڭ قوغدىغۇچىلىرى، بەكتۇرنىڭ ئادەملىرى
غالجىر لاشقاندەك ئېتىشماقتا ئىدى. ئارسىن چەت ئەللىك
مېھمانلارنىڭ مالىمانچىلىقتىن پايدىلىنىپ ئىتتىك ئاتلىرىغا
مىنىپ بۇ يەردىن كەتكەنلىكىدىن خەۋەرسىز ئىدى.

ئارسىن ئۆلگەن ئېتى بىلەن قاتارلىشىپ يېتىپ، ئۆزىـ
نىڭ بىرنەچچە يېرىدىن يارىدار بولغانلىقىنى سەزدى. مۇرىسى،
كۆكرىكى، بېلىنىڭ قاتتىق ئاغرىشىدىن مىدىرلىيالماي قالـ
دى. ئۇ يانتۇلۇقتىن دومىلاپ كەتمەي، يانتۇلۇقتىن نېرىراق
كېتەي دەپ ئاخىرقى كۈچىنى چىقىرىپ سەل نېرى بولۇشقا
ھەرىكەتلىنىۋىدى، ئۇشتۇمتۇت ئۇنىڭ ئالدىغا قانغا بويالغان
چوڭ ئوقيىلىپىز چىقىپ ئۇركۈپ كەتتى. بۇ ئاشۇ ئوقيىلىپىز
ئىدى. ئوقيىلىپىز خىرىلدىدى، بىر پۇتىنى سۆرەپ ئېڭىشكەن
پېتى نېرىغا قاچتى. قۇياش ئارسىننىڭ باش ئۈستىدە چايقالـ
دى، تاغلار تىترىدى، شامالدا ئۇ نەپەس ئالالماي قالدى. ئۇ مې-
گافون بىلەن ئاپتوماتنى تاشلاپ، يارىدار ئاق يىلپىز قاچقان
تەرەپكە قاراپ ئۆمىلەشكە تىرىشتى. ئۇ ئەتراپىدا يۇز بەرگەن
ئىشلارنى: تاشتانئافغانىنىڭ ھۆركىرەپ، ئاغزىنى بۇزۇپ: «قارا-
يۇز! خائىن! ئۆل، كۆرەلمەسلىكىڭدىن بوغۇلۇپ ئۆل!» دەپ
تىللىغىنىنى، بەكتۇرغان بوۋاينىڭ يىقىلىپ يېتىپ، ساقىلـ
نى يۇلۇپ: «ئۇيات! بېشىمىزغا كەلگەن نېمىدېگەن شەرمەندـ
چىلىك بۇ! سېنى خودا ئۇرسۇن، ئاتا ــ بوۋىلىرىڭنىڭ ئەرۋاھى
ئۇرسۇن!» دەپ سۆرەن سالغىنىنىمۇ كۆرمىدى ۋە ئۇقمىدى.
تەكلىپكە بىنائەن كەلگەن شىكارچىلارنىڭ قېچىپ كېتىۋېتىپ
ئەرەبچە نېمىلەرنىدۇر دەپ چۇقان سېلىشقانلىقلىرىنىمۇ بۇ
تاغدا ھېچكىم چۈشەنمىدى.

قالايمقان قارىسىغا ئېتىلغان ئوقلار بارا ـ بارا توختـ
دى، چوڤانلارمۇ ئۇزاققا بارماي بېسىلدى.
ئارسىن سامانچىن كۆزىنى يۇمۇپ ئاچقۇچە بولغان ئارد-
لىقتا ئادەملەرگىمۇ، يىرتقۇچلارغىمۇ نېمە قىلىپ قويغانلىقـ
نى نەدىن بىلسۇن... بىراق ئەمدى ئۇنىڭ ئۇلار بىلەن ئىشى
يوق. ئۇنىڭ جاراھىتى خېلى ئېغىر ئىدى، ئۇ بۇنى سەزدى،
دېمى قىسىلىپ كېتىۋاتاتتى، كىيىملىرى قانغا مىلىنگەنـدەك
بولۇپ كەتتى. ئۇ ئۆزىنىڭ ئۇزاققا بارالمايدىغانلىقىنى بىلىپ،
نەگىدۇر بىر يەرگە مۆكـۈۋالغۇسى كـەلدى. ئۇ ئاران ـ ئاران
چامدىدى، يىقىلغاندىن كېيىن يەنە ئورنىدىن تىك تۇردى. قاتـ
تىق ھاسىراپ كەتتى. ئەجەب ياخشى، ھېلىقى مولوتاش ئۆڭـ
كۈرى ئۇنىڭ ئېسىدە ئىكەن. ئارسىن سامانچىن ئاخىر ئۇ يەر-
گە يېتىپ باردى ۋە ئۆمىلىگىنىچە كىرىپ كەتتى. ئۇ ئۆڭكۈر-
دە ھېلىقى چوڭ يىلپىزنىڭ بارغانسېرى نۇرسىزلىنىپ كېـ
تىۋاتقان كۆزىنى كۆردى. ئاق يىلپىز مىدىر ـ سىدىر قىلـ
مايتتى. ئۇنىڭ ھەتتا ئالدىغا سوزۇلغان پۇتىنىڭ تىرناقلىرىغا
تايىنىپ بېشىنى كۆتۈرۈشكە چىدىغۇدەك ھالى قالمىغانـدى.
بېشىنى ئالدى پۇتىغا قويۇپ ياتقان بولۇپ، ئېغىر نەپەس ئالاتـ
تى، گېلىدىن خىرىلدىغان ئاۋاز چىقىراتتى.
ـــ سەنمۇ بۇ يەردىكەنسەنغۇ؟ ـــ دېدى ئارسىن سامانچىن
ئوقيىلپىزغا ئۇلار بۇرۇنلا تونۇشتەك.
ئوقيىلپىز قانسىراپ كەتتى.
ئادەممۇ ئوخشاش تەقدىرگە دۇچ كەلدى.
تەقدىرنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بىلەن ئىككىسى ـــ ئادەم
بىلەن ھايۋان ئۆز ھاياتىنىڭ ئاخىرقى سائىتىدە ئاسمان ئاسـ
تىدىكى بىر مەخپىي ئورۇندا، بىر ئۆڭكۈردە يانمۇيان يېتىـپ
قېلىشتى...گويا چۈشىنەلمەي گاڭگىراپ قالغاندەك، تاغلارنىڭ
ئۈستىدىن قاتتىق گۈلدۈرماما ئاۋازى كەلدى، قايتقان ساداسى

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتاب تورى

ياڭرىدى، ئۇ خۇددى بۇ نېمىش؟ دەپ سورىغاندەك ئىدى. چاقماقمۇ ئوخشاشلا چۆچۈگەندەك بۇلۇتلار قاتلىمىدا ۋالدىراپ كەتتى...

شىكارغا كەلگەن مېھمانلار ئاتتىن چۈشۈپ، ماشىنىغا كىردى ـ دە، ئىتتىك ھەيدەپ ئايلىغا كەلدى، ئاندىن كېيىن ھېچكىم بىلەن خوشلاشمايلا دەرھال ئۆزلىرىنىڭ «ھاممېر»لىرىغا ئولتۇرۇپ، ماشىنا ئەترىتىنىڭ قوغدىشى ئاستىدا، ئۇتتۇر ئەۋلىيائاتا ئايرۇپورتىغا قاراپ ماڭدى. ئۇلارنىڭ ئايروپىلانى ئۇچۇش تەييارلىقىنى قىلىپ بولۇپ ساقلاپ تۇرغانىدى. ئەمدى ھەممە ئىش ئايدىڭلاشتى.

«مەرگەن» شىركىتىنىڭ خەلقئارا ئوۋ ـ شىكار تىجارىتى ئەنە شۇ تەرىقىدە بىراقلا چوڭقۇر ھاڭغا چۈشۈپ كەتتى. بۇ تىجارەت پىلانىنىڭ بەربات بولۇشىنى كەلتۈرۈپ چىقارغۇچىنىڭ بەكتۇرغان ئاكىنىڭ جىمىنى ئىكەنلىكىگە ھېچكىم ئىشىنەلمەي قالدى.

تۈيۇقسىزلىقلار قورۇ ـ جايلىرىدىن چۇرقىرىشىپ چىقىپ كېلىشتى، گۈدۈڭلىشىپ توپلىنىشتى، غەزەپلىك ئاۋازلار ئاڭلىنىشقا باشلىدى:

295

ـــ نېمىدېگەن شەرمەندىچىلىك!

ـــ ئارسىنىي دارغا ئېسىۋەتسىمۇ ئازلىق قىلىدۇ! كۆيدۇرۇۋېتىش كېرەك، كۆيدۈرۈپ تاشلاش كېرەك!

ـــ مۇشۇنداق بىر ئىشنى خاراب قىلدىغۇ! ئازراق پۇل تېپىشىمىزغىمۇ ئىمكانىيەت بەرمىدىغۇ!

ـــ ئۇنىڭغا ئەلدىن يىرتقۇچ مۇھىم ئىكەن، ئەمىسە ئۇنى ئاق يىلپىزلار تىتىپ يېيىشسۇن!

ئۆزلۈكىدىن قوزغىلىپ ئەسەبىيلەشكەن جامائەتنىڭ غەزىپى تۇتۇپ ئارسىن سامانچىنىنىڭ ھەدىسىنىڭ ھويلىسىغا قاراپ ماڭدى، غەزەپكە كەلگەنلىكتىن ھويلىدا قولىغا چىققان،

پۇتىغا ئېلىشقانلىكى نەرسىنى چېقىپ ۋەيران قىلىشتى، ئار-سىنىڭ «نۇا»سىنىڭ ئەينەكلىرىنى، چىراغلىرىنى چېقىپ كۆكۈم - تالقان قىلىپ تاشلىدى، هويلىدىكى ئارغامچىغا يېيىپ قويغان كۆڭلەك - چاپانلارنى تىتىپ تاشلىدى... ئىنسانىڭ يان كومپيۇتېرىنى جان پىدالىق بىلەن قوغدىغان هەدىسى تاياق يېدى، ئىشتىن قايتقان تۆمۈرچى ئېرىمۇ خوتۇنىنى قوغدايمەن دەپ تاياق يەپ يارىدار بولدى...

پەقەت بىر دىنلا يېغىپ كەتكەن قارا يامغۇر بىلەن گۈل-دۇرماما ئاۋازىلا مالىمانىنى توختىتىپ كىشىلەرنى ئۆيلىرىگە قايتۇرالمىدى.

گۈلدۇرماما ئەتراپنى تىترىتىۋەتتى، ئارقا - ئارقىدىن چېقىلغان چاقماق ئاسمانىنى يارىدى. يامغۇر بارغانسېرى كۈچەيىپ تاغدىكى جىرالارغا ۋە ئۆڭكۇرلەرگە تولدى.

بىرەر نەرسىنى سەزگەندەك، ئەلپەس كەچقۇرۇنلۇقى ۋوگزالدىن تۇيۇقجاردىكى هەدىسىنىڭ ئۆيىگە تېلېفون بەردى. ئەلپەس تېلېفون بېرىش زۆرۈر بولۇپ قالسا هەمراهلىرىمنىڭ يانفونىنى ئىشلىتەرمەن، مېنىڭ يانفونوم سېنىڭدە قالسۇن، دەپ ئۆزىنىڭ يانفونىنى هەدىسىگە قالدۇرۇپ كەتكەنىدى. ئىلگىرى بۇنداق قىلىپ باقمىغان، بۇ قېتىم نېمە ئۈچۈندۇر ئالا-قىلىشىپ تۇرۇشنى ئويلاپ قالدى - دە، پويىز يولغا چىقىشتىن بىرىم سائەت ئىلگىرى ئەهۋال سورىغاچ تاغ تەرەپتىن بىرەر خەۋەر ئېلىپ باقاي دەپ تېلېفون بەردى. ئۇ گەپ قىلا - قىلا-ماستىنلا هەدىسى هاياجانلىنىپ توۋلاپ كەتتى:

— پۇتكۇل ئايىل كۆتۈرۈلۈپ كەتتى، قارا سېنىڭ ئارسىنىڭ قىلغان ئىشىنى، ئۇ تاغدا مېگافون بىلەن: «بىزنىڭ ئاق يىلپىزلىرىمىزدىن قولۇڭلارنى تارتىڭلار! كەلگەن يېرىڭلارغا كېتىڭلار!» دەپ مېهمانلارنى قوغلاپتۇ. شۇنىڭ بىلەنلا قالماي يەنە تېخى ئۇلارغا ئوق چىقىرىپتۇ. ئەتراپتىكىلەرنىڭ

www.uyghurkitap.com

ھەممىسى ئوق چىقىرىپ ئۇنىڭغا قايتۇرما زەربە بېرىپتۇ، بەكتۇر ئاغا ئاچچىقىدا بېشىنى تاشقا ئۇرۇپتۇ. تا ھازىرغىچە ئايلىدىكىلەرنىڭ ھەممىسى يىغىلىپ ئارسىنىڭ ھەدىسىنىڭ ئۆيىنىڭ ۋەتىۋەرىكىنى چىقىرىۋېتىپتۇ. ئارسىنىڭ ئۆزى نەگە قېچىپ كەتتىكىن. يا خەقلەر ئېتىپ ئۆلتۈردىمۇ، يا ئۆزىنى ئۆزى ئېتىۋالدىمۇ؟ ئاڭلاۋاتامسەن، ئەلپىس، نېمە، سۆزلىمەيسەنغۇ؟ ساڭا نېمە بولدى؟ جاۋاب بەر دەيمەن!

ھەدىسى قاتتىق ئۇن سېلىپ يىغلىۋەتتى:

ــ ۋاي، شور پېشانە! ئەمدى نېمە بولۇپ كېتەر؟ ئۇ ئارسىنى بەكمۇ ياخشى كۆرەتتىغۇ ــ ئەمدى قانداق قىلارمىز؟

ــ بولدى، ئەمدى يىغلىما! ــ دېدى ئېرى تەسەللى بېرىپ، ــ ئويلاپ باققىنا، يىغلىغانىنىڭ نېمە پايدىسى؟ ئەلپىس كەلگەندىن كېيىن مەن ئۇنى تاغقا، مولوتاشقا ئاپىرىمەن. خالىساڭ بىللە بارىمىز. ئۇ ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەندىن كېيىن قانداق ئىش ئىكەنلىكىنى بىلىدۇ. ئۆزۈڭنى قويىنىما.

ــ ئاھ، نېمە قىلاي؟ ئۇ نېمە بولۇپ كېتەر؟...مولوتاشقا بارساق، بالىلار قانداق قىلىدۇ؟

ــ ھېچقىسى يوق. چوڭ بولۇپ قالدىغۇ. بىر ــ ئىككى كۈننى ئۆتكۈزەلەيدۇ. مالىلارغا قارايدۇ. قوشنىلار قاراپ قويۇشىدۇ...

ئەلپىس شاققىدە تۇرۇپ، ساياھەت سومكىسىنى ئۆشنىسىگە ئارتقان چاغدا ھەمراھلىرى ھاڭ ــ تاڭ بولۇپ قالدى. ئۇ دانە ــ دانە قىلىپ:

ــ سىلەر ئۆزۈڭلار بېرىڭلار. مېنىڭ ساراتوفتىكى گۈۋاھنامىلىرىم مانا، ئېلىڭلار. مەن دەرھال ئايلىغا قايتىمەن.

ــ نېمە بولدى، بىرەر كىشى قازا قىلىپتىمۇ؟

ــ بەلكىم.

ــ بىز قايتىپ كەلگەندە كۆرۈشىمىزمۇ؟

— بەلكىم.
— ئەمدى بىز نېمە دەيمىز؟ ئۆز مېلىڭنى ئالغىلى كېلەمسەن؟
— بەلكىم.
— ساڭا نېمە بولدى؟ باشقا سۆزۈڭ يوقمۇ؟
— مېنى ئۆز ئىختىيارىمغا قويساڭلارچۇ! گېپىم تۈگىدى! ئۆزۈڭلار بېرىڭلار! پۈتتى!
ئەلىس شۇ گەپنى قىلدى ـ دە، ئالدىغا ئۇچرىغانلارنى ئىتتىرىۋېتىپ يۈگۈردى. كىشىلەر قېچىپ يول بېرىشتى. ئۇلار بىلمىچۇ...

* * *

ئۇلار بىلمىچۇ... كىم بىلسۇن، ئۇنىڭ قايغۇسى بوشلۇقىتىن ئۆتۈپ، كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇچە بولغان ئارىلىقتا چاقماق ۋە يامغۇر بىلەن قوشۇلۇپ، سۆيگىنى يوقاپ كەتكەن، ئۇ غايىب بولغان كېلىن بىلەن بىرلىكتە جىلغىلىرىدا چېپىپ يۈرگەن ئۇزەڭگىلەش تېغىغا سېپىلگەنلىكىنى كىمۇ تەسەۋۋۇر قىلالىسۇن... «ياردەم بەر ماڭا، قەدىرلىكىم، ئەگەر ئۇنى كۆرگەن بولساڭ، ئېيتقىن ماڭا!»

تاغ قاپتىلىدا قاراڭغۇ چۈشكۈچە يامغۇر توختىمىدى، گۈلدۈرماما ساداسى تۆت ئەتراپنى بىر ئالدى، ژالىلدىغان چاقماق جىلغا ۋە ئويمانلارنى يورۇتۇپ تۇردى. قارا يامغۇرنىڭ دەستىدىن گۈگۈم قاراڭغۇسى بارغانسېرى قويۇقلاشتى. بۇ يازدا ئۇزاقتىن بۇيان بۇنداق توختىماي يامغۇر ياغقان ئەمەس. يامغۇر دەستىدىن مولوتاش ئۆڭكۈرنىڭ ئىچى بارغانسېرى قاراڭغۇ ۋە سوغۇق بولۇپ كەتتى.
بىراق، كۈتۈلمىگەن ۋەقە ياكى تەقدىرنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇ-

شى بىلەن بۇ ئۆڭكۈرگە كىرىپ قالغانلار ئوچۇن بۇنىڭ ھەممىسى كارايىتى چاغلىق ئىش ئىدى. بۇ ئاخىرقى پاناھلىنىش ئورنىدا جېنى تۇمشۇقىغا كېلىپ قالغان ئادەم بىلەن جان باقا لىشىپ ياتقان يىرتقۇچلا قالغانىدى. ئىككىلىسى بۇ دۇنيادىكى تۇرمۇش يولىنى يەككە ـ يېگانە ئاخىرلاشتۇرۇۋاتاتتى، بەلكىم ئۇلارغا ئوق تېگىپ كەتكەندۇ. بەلكىم چەنلەپ تۇرۇپ ئاتقان ئوق تەگكەندۇ، ئەمدى كىم، نېمە ئۈچۈن ۋە كىم ئاتتى دەپ سۇرۇشتۇرۇپ ئايرىپ چىقالايدۇ؟ ئەمدى ئۇلار بىرنەچچە مىنۇتتىن كېيىن ئىز ـ دېرەكسىز مەڭگۈلۈككە قەدەم باسقان چاغدا بۇلارنىڭ ھەممىسى ئۆزىنىڭ ھەرقانداق ئەھمىيىتىنى يوقاتقان بولىدۇ.

ئوقيىلىپىز نەپەس ئالالمايي كېتىۋاتىدۇ، جاراھەتتىدىن ئاستا ۋە لېكىن توختاتقىلى بولمايدىغان ئاخىرقى قانلار ئېقىپ تۇگەپ كېتىۋاتىدۇ. شۇنداقتىمۇ ئۇ يەنىلا ئېزىلىپ يېتىپ قالغان پېتىچە، غايەت زور بېشى ھالسىز ئىككى ئالدى پۇتى ئۇستىدە، داڭلىق قۇيرۇقى كېرەكسىز، تاشلىۋېتىلگەن نەرسىدەك يەردە...

ئارسىن سامانچىن ئاستا ـ ئاستا جان تەسلىم قىلىۋاتقان ئوقيىلىپىزنىڭ تېنىگە بېشىنى قويۇپ يېنىدا ياتىدۇ، شۇنىسى مۇڭاپىقراق. «مانا ئاخىر ئۇچراشتۇق...»

ئارسىن سامانچىننىڭ قوۋۇرغىلىرىنىڭ ئاستى بارغانسىرى ھۆل ـــ قان بولۇپ كېتىۋاتىدۇ، قان تاشلىق يەرگە سىڭىپ كېتىۋاتىدۇ. ھازىرچە ئەس ـ ھوشىنى يوقاتمىغان ھەمدە ھاياتىنىڭ ئاخىرقى بايلىقىنى ـــ تەپەككۇرىنى كۈچىنىڭ بارىچە ساقلاپ قالغان ھالەتتە. ئۇ بولۇپ ئۆتكەن ئىشلاردا ئۆزىنىڭ قانچىلىك ئەيىبلىك ئىكەنلىكى توغرىسىدا ئويلىدى، بىراق ئۇ ئالدى بىلەن ئەلپىس بىلەن ۋىدالاشماقچى بولدى. ئۇ قانچىلىك بەخت ۋە مۇھەببەتنى قولدىن بېرىپ قويدى ـ ھە،

مەڭگۈ ئۆتۈپ كەتتى.

ــ ئەلۋىدا، ئەلىس. ئەملگە ئاشۇرالمىغان غايەم ئۈچۈن كەچۈرگىن...ساڭا ئېھتىرام بىلدۈرىمەن... ئەلۋىدا، ئەلۋىدا... ئۇلگۈرمىدىم... جاجىسىنى تارتىپ تۇرۇپتىمەن... ئەيىبلىكىمەن...

ئاھانەت قىلىنغان ئەرەب مېھمانلارغا ئويىدا يۇزلىنىپ تۇرغاندا ئۈياتتىن يەرگە كىرىپ كېتەي دەپ قالدى:

ــ مەن ئەيىبلىك، مېنى ئەڭ يامان تىللار بىلەن تىللاڭلار، قارغاڭلار. لېكىن، باشقا چىقىش يولى يوق ئىدى، مۇشۇنداق قىلغىنىمدىلا سىلەرنى خەتەردىن نېرى قىلالايتتىم. كەچۈرۈڭلار مېنى. ئەگەر مۇمكىن بولسا...

ئۇ ئاتىسىنىڭ بىر تۇغقان ئىنىسى ئالدىدا تېخىمۇ قاتتىقراق ئازاب چېكىپ كەتتى ۋە ئۆكۈنۈپ كەتتى:

ــ بەكتۇر ئاغا، باي ئاكا، مېنى قارغىغىن! ئايىماي قارغا! جەمەتىمىزنى ئۈياتتا قالدۇردۇم، ئىشلىرىڭنى بەربات قىلدىم، باشقا يول قالمىغاندى، ئەمدى قانداق چۈشەندۈرىمەن؟ سېنىڭ بېشىڭغا قانچىلىك كۈلپەت سالغانلىقىمنى، سېنى يامان ئاتلىق قىلغانلىقىمنى چۈشىنىمەن. بىراق كەچۈر، مەن يامان نىيەت بىلەن، ئەخمەقلىقىمدىن ۋە كۆرەلمەسلىكىمدىن بۇنداق قىلغىنىم يوق... ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرگىن تاغا، مەن بۇلارنى ئۇ ئالمىگە بارغاندا سېنىڭ ئاكاڭغا ــ مەرھۇم دادامغا چۈشەندۈرۈپ قويىمەن...

ئۇ ئورۇق ـ تۇغقانلىرى، ھەدىسى قادىچا ۋە ئۇنىڭ تۆمۈرچى ئېرىنى ئەسلىدى:

ــ قانچىلىك بالايىئاپەت ئېلىپ كەلدىم مەن سىلەرگە. ئەيىبلىكىمەن، كەچۈرۈڭلار... كەچۈرۈڭلار...

ئاخىرىدا ئۇ ئاكىسى ئارداقنى ئېسىگە ئالدى:

ــ ئارداق، مەن ئۆلۈپ كېتىۋاتىمەن. مېنىڭ ئۈچۈن بەك

قايغۇرما، سېنىڭ كۆڭۈل بۆلىدىغان ئىشلىرىڭ بېتەرلىك. بالىلىرىڭنى ئوبدان چوڭ قىلغىن، مەن بولسام ئۆزۈمنى ئۆزۈم باقالايمەن. بۇمۇ خۇدانىڭ جازاسى...

ئارسىن سامانچىن ئايداناغمۇ ناماقۇللۇق بىلدۈردى:

— مېنى كەچۈر، ئايدانا، چاكىنا چولپانلىق تۇرمۇشۇڭ تۈپەيلى سېنى ئەيىبلىگەنىدىم، كەمسىتكەنىدىم. ئۇ دېگەن سېنىڭ ئىشىڭ. سېنى ئوپېرا سەھنىسىدىكى غايىب بولغان كېلىن بولسىكەن دەپ قانچىلىك ئارزۇ قىلغانىدىم مەن. ئەمدى تەقدىر سېنى مېنىڭ كاشىلا قىلىشىمدىن قۇتۇلدۇردى، بىراق سەن ھېلىقى ئەرتاش كۈرچالغا ھېچنېمە دېمە، مەن ئۇنىڭغا ئاخىرىدا ھەممىنى ئېيتىمەن. ئەرتاش، ئاخىرقى كۈنگىچە مەن گۇناھلىق، سېنى ئۆلتۈرۈۋەتمەكچى بولغانىدىم، ساڭا نەپرەت لەنگەنىدىم، لەنەت ئوقۇغانىدىم. شۇنداق قىلغانلىقىمنىڭ سەۋەبىمۇ يوق ئەمەس ئىدى. لېكىن مەن ئۆكۈندۈم. مېنى ئۇنداق يامان بىرنېمىكەن دەپ ئويلاپ قالما، مېنى كەچۈر، ئەگەر قولۇڭدىن كەلسە.

بىراق، ئۆلۈم ئالدىدا تۇرغان ئارسىن سامانچىن ئۇچۇن سىنىپدېشى تاشتانئافغانغا يۈزلىنىش ھەممىدىن ئېغىر ۋە ئازابلىق بولدى. ئەمدى ئۇنىڭغا نېمە دەيدۇ؟ ئەيىبلەسۇنمۇ، قارغىسۇنمۇ؟

— مەن سەن قىلغان قۇربانلىق بولاي، ئۆزۈڭنىڭ نېمە ئىشقا جىنايەتكارانە، يىرتقۇچلارچە تەييارلىق قىلىۋاتقانلىقىڭنى ھېچكىم بىلمەي قالسۇن. مەن گۇناھكارمەن — سېنىڭ ئالدىڭدا ئەمەس، ئۆزۈمنىڭ ئالدىدا گۇناھكارمەن. شۇنداق ئىكەن، قۇربانلىقىڭ بولاي، سېنىڭ ئورنۇڭدا قۇربانلىق بولاي، خۇداغا ئامانەت!

— سىلەرمۇ مېنى كەچۈرۈڭلار، يۈرتداشلىرىم، مەن سىلەرنى ھەققىڭلاردىن قۇرۇق قالدۇردۇم، ئازراقمىنا ھەققىڭلار-

دىن. ئىش مۇشۇ دەرىجىگە يەتتى... مېنى تىللىماڭلار، ھېچ ئىلاجىم بولمىدى، بىراق بۇنى ھېچكىم بىلمەي قالدى... ئەل-ۋىدا.

ئوقيىلىپىز ئۆلدى. ئادەمنىڭ ئاخىرقى تىنىقىنى يۈتتى...

لېكىن ئۇ جان ئۈزۈش ئالدىدا، ھاياتلىقنىڭ ئاخىرقى دەقىقىسىدە، غايىب بولغان كېلىننىڭ يىراقتىن ئاڭلانغان ئاۋازىنى — «سەن نەدە، سەن قەيەردە مېنىڭ مەرگىنىم؟» دېگەن ئاۋازنى ئاڭلىدى، شۇڭا ئۇ ئۈزۈپ - ئۈزۈپ: «ئەلۋىدا، ئەمدى بىز كۆرۈشەلمەيدىغان بولدۇق...» دەپلا قالدى.

ئاي كېچە بۇلۇتلىرىغا سىڭىپ كەتتى، ئۇيىاق - بۇياقتا ئۇرۇلغان شامالمۇ تىك يار - جىلغىلار ئارىسىدا ئارام ئالدى. ھېچقانداق ئاۋاز ئاڭلانماي قالدى...

* * *

ئەتىسى چۈش مەھەلدە، كىشىنى ھەيران قالدۇرىدىغان ئېچىنىشلىق ۋەقە بولۇپ ئۆتكەن مولوتاش ئۆڭكۈرى يېنىغا ئاتلىق ئۇچ كىشى كەلدى. ئەر كىشى ئالدىدا، ئىككى ئايال ئارقىدا. بۇلار ئەلپىس، ھەدىسى ۋە يېزىنىسى ئىدى. ئۇلار ئەلپىسنى بەختكە قارشى بولۇپ ئۆتكەن، ئورنىنى تولدۇرغىلى بولمايدىغان بۇ ئىشنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرسۇن، ئىشەنسۇن دەپ ئېلىپ كەلگەنىدى.

ھەدىسىنىڭ ئېرى جورو بۇ يەرلەرنى ئوبدان بىلەتتى. ئۇ كولخوزنىڭ چارۋىچىلىق ئىشلىرىغا مەسئۇل بولۇپ تۇرغان چاغلىرىدا، مال بېقىش سەپىرىدە بۇ يەرگە كۆپ قېتىم كەلگەن، مولوتاش ئۆڭكۈرىنى بىلەتتى، شۇڭا ئەلپىس بىلەن ئۇنىڭ ھەدىسىنى باشلاپ تېزلا بۇ يەرگە يېتىپ كەلدى. ئۇلار ھەممە-

www.uyghurkitap.com

دىن ئاۋۋال ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن بوز ئاتنى كۆردى. قارا ياماغ
ۇردا قالغان بوز ئات بۇ يەردە بىر سوتكا ياتقان بولۇپ، قورۇ
سقى كۆپۈپ تۆت پۇتى تۆت تەرەپكە كېرىلىپ قاپتۇ. ئېيىلى
ۇزۇلۇپ كەتكەنلىكتىن ئېگەر يېنىغا چۈشۈپ قاپتۇ. ئارسىدا
نىڭ مېگافونى بىلەن ئاپتوماتى يەردە يېتىپتۇ. جورو ئېتىدىن
ئىرغىپ چۈشۈپ ئۇنچىقماستىن يەردە ياتقان مېگافون بىلەن
ئاپتوماتنى ئالدى. تاشلۇۋېتىلگەن قورال ۋە ئېتىپ ئۆلتۈرۈل
گەن ئات ئارسىنىڭ هايات قېلىشىنىڭ مۇمكىن ئەمەسلىكىنى
دەللىلەپ تۇراتتى.

ئۇلار بىرەر شۇملۇقنى سەزگەندەك بولۇپ ئۆڭكۈرگە
كىردى. ئەلپىس پۈتۈن بەدىنىگە تىترەك ئولىشىپ ئۆزىنى تۇ
تالماي يىغلاپ كەتتى، هەدىسى ئۇنىڭ بىلىكىدىن تۇتۇۋالدى.
كۆز ئالدىدىكى ئەھۋالنى كۆرۈپ ئۇلار هەيران بولۇپ قېتىپ
قېلىشتى: ئۇيۇپ قالغان قان ئىچىدە نەپەستىن قالغان ئادەم
بىلەن هايۋان ــ غايەت زور ئوقيىلىپىز ياتاتتى. ئارسىن سا
مانچىن ئوقيىلىپىزنىڭ تۆشىنى ياستۇق قىلىپ يېتىپتۇ.

ئەلپىس يۇكۇندى، ئارسىنىڭ جانسىز قولىنى تۇتقىنىچە
قاتتىق يىغلاپ كەتتى. هەدە ـ سىڭىل ئىككىسى قاتتىق
يىغلاشتى. ئاخىر هەدىسى سىڭلىسى ئەلپىسنىڭ بېشىغا بىر
قارا ياغلىق سېلىپ قويدى. جورو بىردەم ئۆڭكۈردىن چىقىپ،
بىردەم ئۆڭكۈرگە كىرىپ، هەدە ـ سىڭىل ئىككىسىنىڭ
تىنچلىنىشىنى كۈتتى.

ئەلپىس ئېسەدىگەن هالدا، يېنىدا ئولتۇرغان هەدىسىگە دې
دى:

ــ قۇمار، سەن مېنىڭ ئاپامنىڭ ئورنىدا، سېنىڭدىن يو
شۇرىدىغىنىم يوق، مەن نادانلىق قىلىپ ئارسىنغا بىزنىڭ ئا
يىلدا مۇنداق قىلىش مۇمكىن ئەمەسلىكىنى بىلسەمۇ: «بىز
نىڭ ئاق يىلپىزلىرىمىزدىن قولۇڭلارنى تارتىڭلار!» دېگەن

پىلاكاتنى كۆتۈرۈپ چىقاي دەيمەن، دەپ ئېيتقانىدىم. ئارسىن ئۇ چاغدا ھېچنىمە دېمىگەن، بىراق ئىچىدە مېنىڭ گېپىمنى سۆزسىز قوبۇل قىلغان، شۇڭا مۇشۇنداق بولدى... نېمىشقا شۇنداق دېگەندىمەن؟

ــ تىنچلان، ئەلۋىس، قېرىنداشلار پاراڭ سېلىشقان ۋاقىتلىرىدا ھەممە گەپنى قىلىشىدۇ. تەقدىرنىڭ بۇيرۇقى بۇ. سەن ئۇنىڭدىن كۆرە بىچارىنى قانداق دەپنە قىلىشنى ئويلىغىن. بۇ ئىش يۈز بەرگەندىن كېيىن ئۇنىڭ ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرىنىڭ ئۇنى دەپنە قىلىش توغرىسىدىكى گەپنى ئاڭلىغۇ سىمۇ يوق. مەرھۇمنى بەربىر ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن ھايۋان بىلەن مەڭگۈ بۇ يەردە قالدۇرغىلى بولمايدۇ ـ دە.

ــ توغرا دەيسەن. بىراق، ئارسىنسىز قانداق ياشايمەن؟ بىز بىر ئۆمۈر بىللە ياشىغاندەك بولۇپ كەتكەن. مەن سودىگەرچىلىك قىلىپ يۈرگەن ۋاقىتلىرىمدا رۇس ئايالىلىرىنىڭ مۇناسىتىرلىرى بار ئىكەن دەپ ئاڭلىغانىدىم. سوراپ ئېنىق ئۇققاندىن كېيىن شۇ يەرگە كېتىمەن، خۇداغا ئىشىنىپ باقىمىغان بولساممۇ كېچە ـ كۈندۈز ئۇنىڭ ئۈچۈن خۇداغا سېغىنىمەن. بىر ئەھۋالدىلا ئۇ يەرگە بارمايمەن ــ ئەگەر تەقدىر بەختىمنى بەرسە، ئەگەر بالىلىق بولسام...

ــ خۇدايىم ساقلىسۇن! سەن جەزملەشتۇرەلمەسەن؟

ــ نېمىگىدۇر كۈتىمەن. چۈشۈمگە كىردى... ئۇنداق بولمىسا ئۆمۈرۋايەت مۇناستىردىن چىقمايمەن.

بۇ چاغدا ئۇلارنىڭ باش ئۈستىدىن بارغانسېرى كۈچەيمەكتە ئاۋاز ئاڭلاندى. ئۇچەيلەن ئۆڭكۈردىن چىقىپ بىر تىك ئۇچار ئايروپىلانىنى كۆردى. ئۇ تاغ بېشىدا جىرانى بويلاپ ئۇچۇۋاتاتتى. باغلاقلىق ئاتلار ئۇركۈشكە باشلىۋىدى، جورو چۈلۈۋۈرىدىن تۈتۈپ تىنچلاندۇرۇشقا تىرىشتى. تىك ئۇچار بىر نەچچە قېتىم ئۇچۇپ ئايلىنىپ ئاخىر باشقا ياقتا كەتتى. گۈ-

www.uyghurkitap.com

رۇلدىگەن ئاۋاز توختىغاندىن كېيىن جورو ئويلىنىپ تۇرۇپ:

ــ مېنىڭچە تىك ئۇچار ئايروپىلان بۇ يەرگە بىكاردىن بىكار كېلىپ قالغىنى يوق. تاغدا ئۇچۇش بىخەتەرلىكىمىز ئەھۋالدىن قارىغاندا رايون بۇ يەردە بولغان ئىشلاردىن خەۋىرى تاپقان ئوخشايدۇ، ــ دېدى.

ئايالى ئۇنىڭ گېپىگە ئۇلاپ:

ــ ئۇ دېگەن ئۇلارنىڭ ئىشى. بىزنىڭ كۆڭۈل بۆلۈۋاتقان ئىشىمىز بار. ھېلى مەن ئەلىس بىلەن مەرھۇمنى قانداق دەپنە قىلىش توغرۇلۇق سۆزلىشىۋاتاتتىم. جورو، قانداق قىلساق بولار؟ ــ دېدى.

ــ مەن نېمە دەيتتىم؟ ئويلىنىپ ئولتۇرۇشنىڭمۇ ھاجىتى يوق، چوقۇم دەپنە قىلىش كېرەك، قانچە تېز بولسا شۇنچە ياخشى. بىراق ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرى ۋە قولۇم ـ قوشنىلىرى دەپنە قىلىش توغرۇلۇق ھازىرچە بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلىشمىدى. تىللاشقىنى، توۋلاشقىنى، قارغاشقىنى راست. لېكىن، قانچانغىچە شۇنداق قىلىشىدۇ؟ مېيىتنى تاغدىن چىغىر يوللار بىلەن ئايىل قەبرىستانلىققا يەتكۈزۈش ئۇنچىۋالا ئاسان ئىش ئەمەس، بەزى يەرلەردىن زەمبىل بىلەن كۆتۈرۈپ مېڭىشقا توغرا كېلىدۇ، بۇنىڭغا بىرنەچچە ئادەم بولمىسا بولمايدۇ.

قانداقلا بولمىسۇن مەسىلىنى يېقىن ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرى بىلەن بىرلىكتە ھەل قىلىش كېرەك دېگەن خۇلاسىگە كەلدى جورو. دۇرۇس، ئارسىن سامانچىننىڭ سەۋەنلىكى سەۋەبلىك يۈز بەرگەن بۇ ئىشتا خەقنىڭ غەزىپى تېشىپ تۇرۇپتۇ. لېكىن، ئەڭ قەبىھ جىنايەتچى بولسىمۇ دەپنە قىلىنىدىغۇ ئاخىر.

ــ ئويلىنىش كېرەك، ــ ئويلىنىشقا باشلىدى جورو، ــ ھازىرچە ئىچكىرىگە كىرەيلى، ئارسىننىڭ روھىغا ئاتاپ خەتمىقۇرئان قىلاي. موللا بولمىساممۇ بىلىشىمچە.

ئۇچەيلەن يېڭىباشتىن ئۆڭكۈرگە كىرىشتى، مەرھۇمنىڭ

يېنىغا كېلىپ ئولتۇرۇشتى، جىم بولۇشتى. جورو ئالىقىنىنى يېيىپ قىرائەت قىلىشقا باشلىدى، ئايلىدىكى پۈتۈن خەلقىگە ئوخشاش بۇ تىلدىن بىرەر سۆزنى چۈشەنمىسىمۇ ئەرەبچە بىر-نېمىلەرنى ئوقۇدى. ئادەت دېگەن ئادەت ــ تە...

مۇشۇنداق قىرائەت قىلىنىۋاتقان چاغدا ئەلىس: ھېلىمۇ ياخشى ھەدەم بىلەن ئېرىنىڭ مۇشۇنچىلىك چۈشىنىپ ۋە ھېسداشلىق قىلىپ تۇرغىنى، بولمىسا يېنىدا ھېچكىم بولماي قالاتتى، مەرھۇم بۇ يەردە پۈتۈنلەي يالغۇزلۇقتا ئۇنتۇلۇپ يېتىۋېرەتتى، دەپ ئويلىنىپ تۇرغىنىدا، گويا ئۇنىڭ بۇنداق قايغۇلۇق ھالىتىگە جاۋاب قايتۇرغاندەك بولۇپ سىرتتا ئات تۇيقىنىڭ ئاۋازى بىلەن ئادەملەرنىڭ گەپلەشكەن ئاۋازى ئاڭلاندى.

ئۆڭكۈرگە بەش ئادەم كىرىپ كەلدى. بۇ تاشتانئافغان بىلەن ئۇنىڭ شېرىكلىرى ئىدى. ئۇلار كىرگەندىن كېيىن ئادەت ــ قائىدە بويىچە ئولتۇرۇشى كېرەك ئىدى، لېكىن ئۇن ــ تىنسىز، قىرائەتنىڭ ئاخىرلىشىشىنى ئۆڭ ــ سۆلى ئۆچكەن ھالدا كۈتۈپ ئۆرە تۇرۇشتى. تاشتانئافغان قوپاللا:

ــ بىز سىلەرگە مولوتاش ئۆڭكۈرىگە مىنا قويۇلغانلىقىنى ئېيتىشىمىز كېرەك. دەرھال بۇ يەردىن كېتىشىڭلار كېرەك، ئۆڭكۈرنى پارتلىتىمىز، تېز بولۇڭلار، ــ دېدى.

لېكىن جورو بۇنىڭغا قارشىلىق بىلدۈردى:

ــ نېمىشقا پارتلىتىسىلەر؟ بۇ يەردە ئارسىن سامانچىن ياتىدۇ، ئۇنى دەپنە قىلىش كېرەك.

ــ ئۇ بىزنىڭ ئىشىمىز ئەمەس. بىز ئۆڭكۈرنى پارتلىتىشىمىز كېرەك، ئۆلۈك تاشلارنىڭ ئاستىدا قالىدۇ ــ دېمەك، ئۇ ئەنە شۇنداق دەپنە قىلىنىدۇ.

ــ بۇ دەپنە قىلىش ئەمەس! ــ دەپ توۋلىدى قۇمار غەزەپ بىلەن، ــ مەن سىلەرگە بىر ئايال كىشىلىك سۈپىتىم بىلەن ئېيتاي، ئالدى بىلەن دەپنە قىلىش توغرىسىدا، ئاندىن كېيىن

پارتلىتىش توغرىسىدا ئويلىشىڭلار. ھەممىدىن ئادەتتىكى ئادەم، بارلىق ئادەم، جۇملىدىن سىلەرمۇ شۇنداق كۆرىلەر كەلگەندە ئادىتىمىز بويىچە دەپنە قىلىنمىز.

ــ ئۆگەتمە! مولوتاش ئۆڭكۈرى تاپشۇرۇق بويىچە پارتلىتىلدۇ. مۇشۇ ئىش ئۈچۈن كەلدۇق بىز. سىلەرگە يېرىم سائەت ۋاقىت بېرىلدۇ.

بۇ چاغدا يۈزىدىن قارا ياغلىقنى ئېلىپ ئەلپىس ئۆزى گەپ قىلدى:

ــ شۇنداق قىلىشقا قول سېلىپ بېقىڭلارچۇ قېنى، مەرھۇمنى ھاقارەت قىلىشىڭلارغا رۇخسەت يوق! بۇنداق كۆيۈرلۈقۇلار ئۈچۈن جاجاڭلارنى يەيسىلەر. مەن يول قويمايمەن! سىلەرنىڭ مەرھۇمنىڭ مېيىتىنى خارلاپ، ئۇنىڭ دەپنە قىلىنىش ھوقۇقىنى دەپسەندە قىلىشقا ھەققىڭلار يوق.

ــ سەن كىم ئىدىڭ؟ ــ مۇشۇ چاغقىچە ئۆزىنى ئاران ــ ئاران تۇتۇپ تۇرغان تاشتانئافغان ۋارقىراپ كەتتى. ئەلپىس تۇنۇگۈن ئۇنىڭ بۇ يەردە ئەجەللىك مەغلۇبىيەتكە ئۇچرىغانلىقىنى، ئەمدى بولسا ئۆزىنىڭ جېنىدىن ئايرىلغان سىنىپداشىنىڭ مېيىتىدىن ۋەھشىيلەرچە ئۆچ ئالماقچى بولۇپ تۇرغان كىشى ئىكەنلىكىنى نەدىن بىلسۇن.

ــ مەن كىم؟ بۇ، مەن ھازىر بۇ سوئالغا جاۋاب بېرىدىغان ۋاقىت ئەمەس! ئەنە ئايىغىڭلاردا بىر كىشى ئۆلۈپ ياتىدۇ، مەن بولسام ئۆلۈشكە تەييار، ھازىرلا. سىلەر مېنى ئۆلتۈرۈۋېتىڭلار، ئاندىن پارتلىتىڭلار. مەن تەييارلىنىپ بولدۇم، سىلەر ئەمدى پارتلىتىڭلار، مەن ئۇنىڭ بىلەن بىرلىكتە مەڭگۈ تاش دۆۋىلىرى ئاستىدا قالاي!

ئەگەر جورونىڭ سەۋرچانلىقى بولمىغان بولسا بۇ ياۋايى كۆرۈنۈش قانداق ئاخىرلىشاتتىكىن:

ــ تاشتانئافغان، گېپىمگە قۇلاق سالغىنا، ئايال خەق بە-

لەن بۇنداق تالىشىپ ئولتۇرۇشنىڭ ھاجىتى يوق. ئۇلار قاتتىق قايغۇ ئىچىدە تۇرۇۋاتىدۇ ـ دە، يەنە كېلىپ مەرھۇمنىڭ يېنىدا تاكاللىشىپ تۇرۇشقىمۇ بولمايدۇ، يۇر، سىرتقا چىقىپ پاراڭ-لىشايلى، قانداق قىلىش توغرۇلۇق مەسلىھەتلىشەيلى. ئۆڭ-كۇرنى قاچان پارتلاتساڭمۇ بولۇۋېرىدىغۇ.

ئۇلار ئۆڭكۇردىن چىقىپ كەتكەندىن كېيىن سىرتتا خې-لىغچە ۋاراقىراشتى، تالاش ـ تارتىش قىلىشتى.

مەرھۇمنىڭ يېنىدا ئىككىسىلا قالغان چاغدا قۇمار سىڭ-لىسىنىڭ بېشىدىكى قارا ياغلىقنى تۇزەشتۇرۇپ ئۇنىڭغا نە-سىھەت قىلدى:

ـــ يىغلىما ئەلپىس، مەرھۇمنىڭ روھى ھەممىنى ئاڭلايدۇ. سەن ئۆزۇڭنىڭ گېپىنى دېدىڭ. مەرھۇمنىڭ روھى رازى. بۇ-نىڭدىن كېيىنكىسىنى ئەرلەر ھەل قىلىشسۇن. ئۇھ، دەھشەت، دەھشەت...

ئەلپىس جاۋاب بەردى:

ـــ رەھمەت، قۇمار، جېنىم ھەدە، سەن ماڭا راستلا ئاپام ئورنىدا ئاپىسەن. مەن ھازىر شۇنى ئويلاۋاتىمەن: نېمە ئۈچۈن ئارسىنىڭ تەقدىرىدە بىردىنلا بۇنداق ئۆزگىرىش بولۇپ كەت-تى، ئۇ ھەممىدىن ئەقىللىق، ھەممىدىن ئادىل ئادەم ئىدىغۇ؟ مەن قىز بالا ۋاقتىلىرىمدىن تارتىپ ئۇنىڭ گېزىتىلەردە ئېلان قىلىنغان ماقالىلىرىنى ئوقۇغانىدىم، تېلېۋىزورلاردا سۆزلە-گەن سۆزلىرىنى ئاڭلىغانىدىم. بىزنىڭ مۇھەببىتىمىزنى قانداق دېمەمسەن تېخى! تولۇق ئىككى ئۆمۈرگە يەتكۈدەك ئى-دى! لېكىن ئاقىۋەت مانا مۇنداق: يىرتقۇچ ئاق يىلپىز بىلەن ئېچىنىشلىق تۇردە ئۆڭكۇردە قاتارلىشىپ ئۆلۈپ ياتىدۇ، ۋەھ-شىي ئادەملەر تېخى ئۆڭكۇرنى پارتلىتىپ، ئۇنىڭ توغرىسىدە-كى خاتىرىنى يەر يۈزىدىن پاك ـ پاكىز يوقىتىۋەتمەكچى. شۇنداق ئىكەن، بۇ نېمىدىن دېرەك بېرىدۇ؟ بۇ ئۇنى ئىززەتلە-

گەنلىكمۇ ياكى خارلىغانلىقمۇ؟... لېكىن مېنىڭ ئۇچۇن ئېيتقاندا، ئۇ ئەمدى ئەۋلىيا. بالىمىز دۇنياغا كەلسە، مەيلى ئوغۇل ياكى قىز بولسۇن، ئۇنىڭ فامىلىسى كېيىنكى ئەۋلادلار ئۈچۈن ده مەڭگۈ يوقالمايدۇ.

جورو غەمكىن هالدا تېزلا قايتىپ كېلىپ تاشتانئافغانىنى قايىل قىلالمىغانلىقىنى، تاشتانئافغاننىڭ: ئەتە ئەتىگەنگىچە ساقلايمەن، باشلىق بەكتۇر بىلەن مەسلىھەتلىشىپ كۆرەي، دېگەنلىكىنى ئېيتتى. ئۇ:

ــ سىلەر ساقلاپ تۇرۇڭلار. تاشتانئافغان ئەتە ئەتىگەندە كېلىمەن. شۇ چاغدا ئاخىرقى قارارغا كېلىمىز... دەيدۇ، ــ دېدى.

كېچىدە گۈلخانىنىڭ ئالدىدا ئولتۇرۇپ ئەلپىسىنىڭ ئويلىغىنى يەنىلا شۇ ــ خاتىرە كۇنلىرىدە بالىمىزنى يېتىلەپ قەبرىستانلىققا كېلەلەرمىزمۇ؟ دېگەندىن ئىبارەت بولدى.

ئۇ يىراق تاغلاردىن چىققان غايىب بولغان كېلىننىڭ «نە دىسەن، قەيەردىسەن؟! جاۋاب بەرسەڭچۇ مەرگىنىم!» دەپ چاقىرغان ئاۋازىنى ئاڭلىدى ۋە ئۇنىڭغا پەس ئاۋازدا جاۋاب بەردى: «ئاڭلىدىم، ئاۋازىڭنى ئاڭلىدىم، غايىب بولغان كېلىن، هازىر مەن ساڭا ئوخشاش بولۇپ قالدىم.»

ئەتىگەندە ئەھۋال ياخشىلىققا تارتتى. ئۆكۈنۈش ئادەم باسقىنا دەرهال كەلمىسە كېرەك، بۇ يول ناهايىتى مۇشكۇل بولسا كېرەك، ئۆزىنىڭ كۆڭلىدىكى يامانلىقنى مەڭگۈ يېڭىپ تۇرۇشى لازىم بولسا كېرەك، پۈتۈن دۇنيانىڭ ئەلمىساقتىن تارتىپ داۋاملىشىپ كېلىۋاتقان ياخشىلىققا ئۇندىشىگە ئاددىي ئىنسانىنىڭ قۇلاق سېلىشى شۇنچە تەس بولسا كېرەك.

تاشتانئافغان ۋە ئۇنىڭ شېرىكلىرى زەمبىل ۋە كېپەنلىك ئېلىپ كەلدى. مېيىتنى جىلغىدىن ئېلىپ چىقىپ، بەكتۇر ماشىنىلار بىلەن كۇتۇپ تۇرغان يەرگە كۆتۈرۈپ كېلىش كېرەك ئىدى. ئەھۋالدىن قارىغاندا مولوتاش ئۆڭكۇرىنى پارتلى-

تىش پىلانى كېچىكتۇرۇلگەن ياكى ئەمەلدىن قالدۇرۇلغانىدەك قىلاتتى. باشلىق بەكتۇر ئاچ يىلپىزنىڭ ئۆلۈكىنى تاغدا بىر-يەرگە كۆمۈۋېتىڭلار، دېدى.

ئۆزىنى تۇل ئايال دەپ ھېسابلىغان ئەلپىس قارا ياغلىق ئارتىپ زەمبىلنىڭ ئارقىسىدىن ماڭدى. ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ھەدىسى قۇمار بىلەن يېزىنىسى جورو ماڭدى. جورو ئۇلارنىڭ ئېتىنى يېتىلىۋالغانىدى.

تاشتانئافغاندا نېمىش يۈز بەرگەنلىكىنى ھېچكىم بىلمەيتتى. ئۇمۇ ھازا تۇتۇپ ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن كېلىۋاتاتتى. ئاڭلاشلارغا قارىغاندا، يەنە تېخى ئېزىلىپ كۆز يېشىمۇ قىلىپتۇ-دەك. كېيىن ئۇ بىردىنلا ئارزۇلاپ كەلگەن ھەربىي شەپكىسىنى بېشىدىن يۇلۇپ ئېلىپ جىلغىغا پىرقىرىتىپ چۈرۈۋەتتى.

ئەلپىس كېتىۋېتىپ ئىچىدە تەكرارلايتتى: «ئاڭلىدىم، سېنى ئاڭلىدىم غايىب بولغان كېلىن. مەن يەنە سېنى ئىزدەپ كېلىمەن. بىرلىكتە يىغلىشىۋالىمىز. كۆتكىن مېنى، تېزلا قايتىپ كېلىمەن...»

شۇ كۈنلەردە ئادەمنىڭ ئىشەنگۈسى كەلمەيدىغان بىر رىۋايەت تارقالدى. كىشىلەرنىڭ ئېيتىشىچە، تاشتانئافغانىنىڭ ئىككى يىگىتى مولوتاش ئۆڭكۈرىگە قورشاپ ئۆلتۈرۈلگەن «ئۇزۇن قۇيرۇق، يوغان باش» لۇق ئاچ يىلپىزنىڭ ئۆلۈكىنى سۆرەپ ئاچقىپ بىر يەرگە كۆمۈۋېتەيلى دەپ بارغىنىدا، ئۆڭكۈردە ئوقيىلپىز يوق ئىمىش. ئوقيىلپىز غايىب بولۇپ كېتىپتۇدەك. ئىز - دېرەكسىز... كېيىن كىشىلەر يەنە ئۇ خۇددى سايىدەك تاغدا ئارىلاپ يۈرىدۇ، دېيىشتى. ئۇنى كۆرگەن ئادەم يوق، لېكىن بىرمۇنچە كىشىلەر قاردا قالدۇرغان ئىزىنى كۆرۈپتۇ. ئوقيىلپىز يەنىلا شۇنداق قار دۆۋىلىرى ئارىلىقلىرىدا ئايلىنىپ يۈرۈشكە ئامراق، يارالغىنىدىن تارتىپ شۇنداق...

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى نادىرسى
www.uyghurkitap.com

ئېپىلوگ ئورنىدا

ئارسىن سامانچىن
(ئەلپىس ئوقيىلپىزۇا رەتلەپ نەشر قىلدۇرغان)

ئۆلتۈرۈش ـ ئۆلتۈرمەسلىك...

(ھېكايە)

قان چاچرىمىغان كۈنلا قالمىدۇ،
چەۋەندازى يوق ئاتلا چاپمىدۇ....
ـــ بىر سىگان ئايالنىڭ بېشارىتى

ئۇچقۇچى ئايروپىلانىنى زىچ زېنىت توپ رايونىدىن ھەيدەپ چىقىۋېتىپ ئوق يېتىمدىغان ئارىلىقتىن قانچىلىك يىراققا كەتكەندىمەن دەپ توغرا مۆلچەرلەش ئۈچۈن تۆۋەنگە قارىدى. تۆۋەندە قويۇق يېشىل ئورمان ياتاتتى. ئورمان گويا ئايروپىلان بىلەن بىرلىكتە يانتۇ بولۇپ پىرقىراۋاتقاندەك، ئورمان خۇددى ئاستا ـ ئاستا ئۆرۈلۈپ مەلۇم بىر ھاڭغا چۈشۈپ كېتىۋاتقاندەك تۇيۇلدى. كېيىنكى مىنۇتتا ئايروپىلان ئۇچۇپ كېتىۋاتقان قىلىپىغا كەلدى، ئورمانمۇ دەرھال ئۆزىنىڭ مۇقىم ھالىتىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈپ، يىراقتا ئىس ـ تۈتەكتە مانانلىشىپ كۆ‌ـ رۈنگەن ئۇپۇق بىلەن بىر گەۋدە بولۇپ كەتتى. دۇنيا يېڭىباش‌ـ

تىن ئۆزىنىڭ ئەسلىي ھالىتىگە كەلدى. ئۇچقۇچى ئەمدىلا ئۇھ دەپ تۇرۇشىغا، كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇچە بولۇپ ئۆتكەن ئارىلىقتا ئايروپىلانىنىڭ ئالدىدا كۆتمىگەن بىر نەرسە پەيدا بولۇپ قالدى، ئۇ شۇنچىلىك ئۇشتۇمتۇت پەيدا بولدىكى، ئۇچقۇچى ھاۋادا نېمىگە يولۇقۇپ قالغانلىقىنى ئويلاشقىمۇ ئۈلگۈرمەستىن قانداقتۇ شەكىلسىز بىرنېمە، تىرىك تېنى بىلەن ئايرو-پىلانغا قاتتىق سوقۇلدى. ئايروپىلان چايقىلىپ كەتتى، ئۇچ-قۇچى ھېچنېمىنى كۆرمەي قالدى...

بۇ قالايمىقان ئۇچقان بىرتوپ قۇش بولۇپ، گويا ئۇچۇپ كېتىۋېتىپ بىردىنلا قارىغۇ بولۇپ قالغاندەك قىلاتتى...

ئۇچقۇچى قارا تەرگە چۆمدى. پىرقىراپ كېتىش ھالىتىدە قالماسلىق ئۈچۈن رولنى مەھكەم تۇتتى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ئايروپىلان كابىنكىسىنىڭ ئەينەكلىرىدىكى قانغا قاراپ بەدىنى شۇركىنىپ سەسكىنىپ كەتتى.

قۇشلار كۆز كېلىشىنى كۈتمەيلا بىرىنچى بولۇپ بۇ يا-قتىن كېتىشكە باشلىغانىدى. ئۇلار قاتتىق ئىسسىق ۋاقىتلا-رىدا يا توپ - توپ بولۇپ ياكى يەككە - يەككە كېتەتتى؛ يا كۈندۈزى، يا كېچىسى. ئۇلار كېتىشكەنلىرىدە ئۇۋۇلىرىنى ۋە تېخى چىقىرىلمىغان تۇخۇملىرىنى تاشلاپ قويۇشاتتى. ئۇلار ئامالسىز ئۇچۇپ كېتىشكەنلىرىدە ئوزۇق بېرەرمىكىن دەپ بو-يۇنلىرىنى سوزۇپ تۇرغان چۈجلىرىنى تاشلاپ كېتىۋېرەتتى. ئاخىرىدا غايىب بولىدىغىنى قىسقا قۇلاق بايقۇش بولۇپ، كې-چىسى ئەمدى ئۇلارنىڭ سايراپ كېتىشلىرىنى ئاڭلىغىلى بول-مايتتى...

ھايۋانلارمۇ قاچاتتى...

ھەممە تەرەپتە بىرنەچچە كىلومېتىرغا سوزۇلغان قارا تۇ-تۇن بىلەن قاپلانغان ئورمان - توقايلارغا ئوت كەتكەن بولۇپ، ئەسىرلەر بويى كۆكۈرۈپ تۇرغان دەرەخلەر، ناھايىتى چوڭ

قىزىل قارىغايلار خوددى بوراندا غاراسلاپ سوئۇپ ئۇرۇلگەندەك يىقىلىپ ياتاتتى. زېمىن يامغۇردەك ياغدۇرۇلغان زەمبىرەك ئوقىنىڭ، مىناميوت ئوقىنىڭ ۋە ئاسماندىن چۈشكەن بومبا بىلارنىڭ پارتلىشى بىلەن، تانكىلارنىڭ زەربىسى، تانكىغا قارشى زەربە بىلەن تىترىدى... توپىلار خوددى ۋولقان پارتلىغاندەكدەك تەرەپ ـ تەرەپكە چېچىلدى. بومبارداىمان قىلىپ چەيلەنگەن دەريا قاشلىرى ئۇرۇلوپ، سۇ تەرەپ ـ تەرەپكە ئاقىتى، پەس يەرلەرنى ۋە ئازگاللارنى تولدۇرۇۋەتتى. سۇ بىلەن تولغان ئازگالغا چۈشۈپ كەتكەن بىر تانكا، توپىنىڭ ئۇچىنى ئاسمانغا قارىتىپ مەڭگۈ يېتىپ قالغانىدى...

بۇلارنىڭ ھەممىسى كۈندىن ـ كۈنگە تەكرارلىنىپ تۇردى ۋە ئۇنىڭ توختىشى مۇمكىن ئەمەستەكلا ئىدى، چۈنكى بۇ رايوندا، ھەربىي تىل بىلەن ئېيتقاندا كۆپلىگەن يۆنىلىش ئار-مىيەسىنىڭ ھەل قىلغۇچ جەڭلىرى ئېلىپ بېرىلىۋاتاتتى. يۆنىلىش ئارمىيەسى يۆنىلىش ئارمىيەسىگە قارشى جەڭ قىلىۋاتاتتى. ھەربىر تەرەپ قارشى تەرەپنىڭ مۇداپىئە لىنىيەسىنى بۇزۇپ تاشلاپ، ھەل قىلغۇچ جەڭ قىلىپ، دۈشمەننىڭ يان تەرىپى ۋە ئارقا سېپىنى يەر بىلەن يەكسان قىلىپ، دۈشمەننىڭ جانلىق كۈچىنى يوقىتىشنى تەلەپ قىلاتتى. ھەربىر تەرەپ ئالدى بىلەن بۆسۈشنى، ئالدى بىلەن ھۇجۇم قىلىشنى ئۆزىنىڭ ۋەزىپىسى قىلغانىدى...

لېكىن، بۇگۈنگە قەدەر بۇ ۋەزىپىنى ھېچكىم ئورۇنلىيالمىدى. شۇ سەۋەبتىن پوزىتسىيەلىك ئۇرۇش كۈندىن ـ كۈنگە سوزۇلۇپ، كۈندىن ـ كۈنگە داۋام قىلىپ كەلدى...

ۋاقىت داۋاملىق تۇرده ئۆز قانۇنىيىتى بويىچە ئىلگىرىلەپ تۇردى. ئۇرۇش مەيدانى دېگەن بۇ ماكاندا كۆزگە قەدەر توپ ـ زەمبىرەكلەرنىڭ ئاۋازى بېسىلمىدى. بۇ بىر يىلدا ئۇچار قانا-تلارنىڭ ھېچقايسىسى، مەيلى كىچە بولسۇن ياكى كۈندۈز

بولسۇن، يامغۇرلۇق كۈنلەردە بولسۇن ياكى ئوچۇق كۈنلەردە بولسۇن، ئۆز ئۆۋلىرىغا قايتمىدى، ئوت ـ چۆپلەر چېچەكلەپ دان تۈتمىدى.

ھەر ئىككى تەرەپنىڭ ئالدىنقى سەپ قوماندانلىق ئىشتابلىرى قارشى تەرەپ تەرىپىدىن يەر بىلەن يەكسان قىلىنىش نىشانى قىلىپ بەلگىلەنگەن بولسىمۇ، لېكىن بۇ چاغدا توختاۋسىز ھالدا يېڭى جەڭ لايىھەلىرىنى تۈزۈشەتتى، چىقىم ۋە ئۆلۈش ـ يارىدار بولۇش ئەھۋالى توغرىسىدىكى مەخپىي مەلۇماتلارنى يەتكۈزۈپ، زەربىدارلىق كۈچىنى ئاشۇرۇشنىڭ زۆرۈرلۈكىنى بىردەك دەلىللىشەتتى، شۇڭا بىر تەرەپ يېڭى ھاياتلىق ماكانىنى تارتىۋېلىش ئۈچۈن، يەنە بىر تەرەپ ئوخشاش شۇ ماكانىنى قوغداپ قېلىش ئۈچۈن ئوخشاشلا ئۆزلىرىنىڭ ئالىي قوماندانلىرىدىن ئەسكىرىي كۈچىنى، تېخنىكىلىق قورال ـ ياراغ ۋە ئوق ـ دورىنى تولۇقلاپ بېرىشنى تەلەپ قىلىشاتتى. لېكىن، مەيلى قانداق بولمىسۇن، مەيلى بۇنداق ياكى ئۇنداق ئەھۋالدا بولسۇن، ئارقا سەپ قىسىملىرى توختىماي ئالدىنقى سەپكە ئاتلىنىپ تۇراتتى، ئەسكىرىي كۈچ يەنە جەڭدە خوراپ كېتەتتى، يەنە تولۇقلىناتتى...

ئۇرۇشنىڭ دەپسەندە قىلىشىدىن جاق تويغان ياز پەسلى ئاخىرلىشاي دەپ قالغانىدى، ئۇرۇشۇۋاتقان تەرەپلەر ئۈچۈن ئېيتقاندا، ئۇلار ئۇرۇشقا تەييارلىنىشنىڭ ئاخىرقى چېكىگە، ئاخىرقى چېگراسىغا يۈزلىنىپ تۇراتتى، ئۇنىڭدىن كېيىن بۆسۈپ ئۆتۈش. تەڭداشسىز كۈچ ـــ ھۇجۇمغا ئۆتكۈچى چوڭ ئېقىم زېمىندا توختىماي ئىلگىرىلىشى كېرەك ئىدى...

بۇ ئۇلۇغ ھەربىكەت قانات يايدۇرۇلۇپ قالسا، قۇياشتىن باشقا پۈتۈن يەر يۈزىدىكى ھەممە نەرسىگە قان چاچرىماي قالمايتتى. بۇ چاغدا تەقدىر كۆپلىگەن كىشىلەرنى خۇددى مۇشۇ

جاننى ئالمدىغان ۋەقە ئۇچۇنلا دۇنياغا كېلىپ قالغاندەك، مۇ-شۇ ئۇچار قاناتلار قېچىپ كەتكەن يەرگە يىغدۇ.

ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى بىرەيلەن ھەربىي پويىزغا ئولتۇرۇپ ساراتوف شەھىرىدىن يولغا چىقىپ، ئىسسىق ۋولگا بويلىرىدىكى يېقىن ئاسىيا رايونىدىن مۇشۇ يەرگە كەلمەكتە. ھەربىي پويىزدىكى كىشىلەرنىڭ ھەممىسى ئۆزلىرىنىڭ ئالدىنقى سەپ-كە كېتىۋاتقانلىقىنى بىلەتتى - يۇ، نەگە بارىدىغانلىقىنى، قايسى ئۇرۇش سېپىگە، قايسى ئۇرۇش رايونىغا بارىدىغانلىقىنى بىلمەيتتى، بۇنى پەقەت يۇقىرى دەرىجىلىك كوماندىرلارلا بىلەتتى. يۇقىرى دەرىجىلىك كوماندىر نەگە بار دېسە شۇ يەرگە بېرىش — مانا بۇ ئەسكەرلەرنىڭ ئىشى...بىراق، كۆپچىلىك بىزنى موسكۋاغا ئەكىتىۋېتىپتۇ دېيىشەتتى، ئۇنىڭ نېرىسى ئېنىق ئىش، ئالدىنقى سەپكە ئاتلىنىش... ھەقىقەتەن شۇنداق بولدى. بۇنداق يۆتكىلىشنى قىياس قىلىش ئۇنداق تەس ئىش ئەمەس.

ئۇلار ساراتوفتىن كەچقۇرۇن يولغا چىقىشتى، ئىسسىق، دىمىق بىر كېچىدىن كېيىن ياز بويى قاغجىراپ، ئاپتاپتىن بوزارغان ۋولگا بويىدىكى دالىلار، ئوتلاقلاردىن ئۆتكەندىن كېيىن يولنىڭ ئىككى قاسىنقىدا بەزىدە يېقىن، بەزىدە يىراق ئىرىلىقلاردا يېشىل يوپۇرماقلىق توقاي ۋە يىڭنە يوپۇرماقلىق ئارچا - قارىغايلار كۆرۈنۈشكە باشلىدى. كىلاسسىك رەسىملەردىكى مەنزىرىدەك زوقلىنىپ كۆرگۈنىڭ كېلىدۇ. ھەتتا ئىشكى ئوچۇق قالغان ۋاگونلارغا كىرگەن سالقىن، يېقىملىق ھاۋانى سېزىسەن. ۋاگون ئەسكەرلەر ۋە قورال - ياراغ بىلەن تولغان. ئورمان تېزلا تۆمۈر يول بىلەن يانداشتى.

— قاراڭلارچۇ، قانداق ئورماندىن ئۆتۈپ كېتىۋاتىمىز؟ رۇسىيەگە كەلدۇق، رۇسىيە — ئانىمىز! — دېيىشىپ كەتتى ئەسكەرلەر، خۇددى ئۆزلىرى رۇسىيەدىن ئەمەس، باشقا دۆلەتـ

تىن كېلىۋاتقاندەك.

ئۇلارنىڭ ئارىسىدا تولىمۇ ياش، ئېگىز، ئورۇق بىر ئەسكەر بار ئىدى، ئۇ دادىسىنىڭ ھەربىي كىيىمىنى كىيىۋالغاندەك كۆرۈنەتتى. ئۇنىڭ ئىسمى سېرگېي ۋورونسوف، ياكى ئىزۋوتتىكىلەر دەيدىغاندەك موناخ سېرگېي ئىدى، بەزىدە تېخى پوپ سېرگېي دەپمۇ ئاتىشاتتى. بۇنداق دېيىلىپ قېلىشىنىڭمۇ سەۋەبى يوق ئەمەس. بىر قېتىم ئۇ يىگىت بىرىنىلا خۇدانى تىلغا ئېلىپ قالدى، خۇدا دېگەن مەبۇت ئەمەس، بەلكى ھادىسە دېدى، زادى نېمە ھادىسە، ئۇنىڭ بۇ توغرىدىكى چۈشەندۈرۈشىنى ھېچكىم چۈشەنمىدى. لېكىن بۇ چاقچاقچى ـ ھەزىلكەش لەرنىڭ دىنىي ئادەت بويىچە مازاق قىلىپ ئۇنىڭغا «موناخ سېرگېي» دەپ ئات قويۇشىغا كۆپايە ئىدى. كىشىلەر قانائەت ھاسىل قىلىشتى ــ ۋورونسوف ئەمدىلا ئون توقۇز ياشقا كىرگەن، بۇ ياۋاش بالىنى بىردەم مەسخىرە قىلىشسا نېمىشقا بولمايدىكەن. ئۇمۇ خاپا بولمىدى. بۇ سېرگېي بىر تۇرغۇنچە ۋاگون ئىشىكىگە سېلىنغان بالداققا يۆلىنىپ نەچچە سائەت ئۆرە تۇرۇپ كېتەتتى. ئۇنىڭ ۋاگون ئىشىكى ئالدىدا تۇرغان ۋاقتى خېلى ئۇزاق بولاتتى. بەزىلەر قارتا ئويناياتتى، بەزىلەر تۇنۇگۇن خوشلىشىدىغان چاغدا ئەكىرىۋالغان ئازراق ۋوتكىسىنى ئىچەتتى. سەپەر ئۈستىدە قىلىدىغان ئىش بولمىغانلىقتىن يول بويى ۋاراڭ ـ چۇرۇڭ ئىچىدە قىلمايدىغان گېپى قالمايتتى. بەزىلەر سەپەر ئۈستىدىكى بىكارچىلىقتا ناخشا ئېيتىپ ئۆزىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلايتتى. لېكىن سېرگېينىڭ ھامان ئىشىك ئالدىغا كېلىپ ئۆتۈپ كېتىۋاتقان ناتونۇش يەرلەرگە قارىغۇسى كېلەتتى. ئۇ كىچىك بالىدەك ھەممىگە باشقىلاردىن بەكرەك قىزىقاتتى، چۈنكى ئۇنىڭ قەدىمدىن بۇيان رۇس زېمىنى بولۇپ كەلگەن بۇ يەرلەرگە بىرىنچى قېتىم كېلىشى ئىدى. گەرچە ئۇنىڭ ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرگەندىن

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
ئىنتىلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

كېيىن موسكۋاغا بېرىپ ئوقۇغۇسى كەلگەن بولسىمۇ، لېكىن، مانا ئەمدى مۇمكىن بولماي قالدى. پويىز ئۇنى جەڭ مەيدانىغا ئېلىپ كېتىۋاتاتتى. ھازىرچە ھەربىي پويىزدا، سەپەر ئۇستىدە، بىكەتكە كەلگەندە كۇرۇشكىسىغا قاينىاق سۇ ئېلىۋېلىپ، ئەسكەر ئوزۇقىنى يەپ كېتىۋاتىدۇ، يەنە تېخى ۋولگا دەرياسى بويىدىكى ھەربىي گازارمىدا ئۇچ ئاي مەشىقلەندۈرۈلگەندىن كېيىنكى يول تەسىراتلىرىنى ئالماشتۇراتتى. ئۇ ھەر قېتىم ئادەتتىكىدىن باشقىچىرەك بولغان، ھېچقاچان كۆرۈپ باقمىغان نەرسىلەرنى كۆرگەندە، باشقىلار ئۇچۇن، بولۇپمۇ كۆپرەك ئو-قۇغان كىشىلەر ئۇچۇن ئېيتقاندا ھېچنېمىگە ئەرزىمەيدىغان ئىش بولسىمۇ، لېكىن سېرگىي ھامان يېنىدا تۇرغان بىرەي-لەننىڭ يېڭىدىن تارتىپ: قارىغىنا، ئاۋۇ يەردە، تۆمۈر يول بو-يىدا، پۇتۇنلەي ياغاچ ئۆيلۈك بىر مەھەللە بار ئىكەن؛ ئاۋۇ يەر-دە قومۇش بېسىپ كەتكەن بىر كۆل تۇرىدۇ؛ قىزىق، ئاۋۇ ئادەم بىر ئېنەككە مىنىۋاپتۇ، شۇمۇ گەپ بولدىمۇ، ئۇمۇ تېخى بىر چەۋەندىز بولۇپ قاپتۇ؛ زاۋۇتنىڭ يېنىدىكى تاقىر بىر دالىدا ناھايىتى ئېگىز بىر تۇرخۇن تۇرىدۇ، خۇددى چوڭ بىر مەش-ئەلدەك سىرتقا ئوت پۈركۈپ تۇرۇپتۇ، دەپ كېتەتتى. سېرگىي كۆرگەنلا نەرسىنى چۈشەندۈرۈپ كېتەتتى: مەشئەلنىڭ ھاۋادا بىكاردىن ـ بىكار كۆيۈپ تۇرۇشى ئوشۇق گازنى چىقىرىۋېتىش ئۇچۇنلا؛ دادام ئىشلەيدىغان نېفىتلىكتىمۇ ئاشۇنداق چوڭ بىر مەشئەل تۇرخۇنى بار. قىش كۈنلىرى قاپقاراڭغۇ كېچىدە، قار ياغقان ۋاقىتلاردا بەكمۇ چىرايلىق كۆرۈنىدۇ: قار ئۇچقۇنلىرى ئۇسسۇلغا چۈشكەن، ھاۋا بوشلۇقىدا بولسا جانلىق بىر ئوت. يېڭى يىل ئۆتكۈزگەن ۋاقىتتا ئۇ دائىم ئاپىسى، ھەدە ـ سە-ڭىللىرى بىلەن بىرلىكتە ئاشۇ مەشئەلنى كۆرىدىكەن، قول تۇتۇشۇپ قار ئۈستىدە مېڭىپ كېتىدىكەن. ئۆيگە قايتقاندىن كېيىن ئىسسىق، يورۇق ئۆيدە شېئىرلارنى ئوقۇيدىكەن، ئاپە-

سى ئۇلارنى مايلىق توقاچ بىلەن مېھمان قىلىدىكەن، دادىسى دائىم جىددىي قىياپەتتە يۇرىدىغان بىر بوغالتىر بولۇپ، بۇ چاغدا ئۇمۇ خۇشاللىققا چۆمىدىكەن. قىزىق موناخ ـ تە، دەيتتى بەزىلەر ئۇنى زاڭلىق قىلىپ، مۇشۇ چاغدىمۇ ئۇنىڭ شېئىرلارنى ئەسلەپ كەتكىنىنى، مايلىق توقاچ يېگۈسى كېلىپ قالغىنىنى... ئۇ ئالدىنقى سەپكە كېتىۋېتىپمۇ ـ ھە؟!...

پويىز بىر مەركىزىي ئىستانسىدا سۇرئىتىنى ئاستىلاتتى. گۈگۈم بولۇپ قالغاندى، سېرگىي كۆپچىلىكنىڭ دىققىتىنى بومبارداندا كۆيۈپ كەتكەندىن كېيىن زاپاس يولغا چىقىپ قويۇلغان بىر پويىزغا تارتتى. پاراۋۇز كېرەكتىن چىققان، ۋاگونلارمۇ ئۆتمىتۇشۇك بولۇپ كەتكەندى. ھېچكىم بىرەر ئېغىز گەپ قىلمىدى، لېكىن ھەربىر كىشى پويىز بومبارداندا قانداق كۆيگەندۇ، فاشىستلارنىڭ ئايروپىلانلىرى قانداق ھۇجۇم قىلغاندۇ، بۇ ۋاگونلاردا قانداق ۋەقەلەر يۈز بەرگەندۇ؟ قانچىلىك ئادەم ۋاگونلاردىن قېچىپ چىققاندىن كېيىن پارتلاشلاردا ئۆلگەندۇ، قانچىلىك ئادەم كۆيۈپ ئۆلگەندۇ؟ دەپ ئويلىدى، ئەلۋەتتە. بۇ، ئۇرۇش ئۇلارنىڭ ئالدىغا يېيىپ قويغان بىرىنچى بەلگە ئىدى. ئۇلار بۇ بەلگىلەر بىلەن جىمغىنا ئۇچراشتى، قەبرىستانلىقتىكىدەك يەنە گۈگۈمدا كېتىپ قالدى. نۇرغۇن كىشى بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلماي، موخۇركىسىنى چېكىپ جىم تۇرۇشتى.

سەپەر ئۇستىدە قىزىق بىر ئىشمۇ بولۇپ ئۆتتى، كۆچىلىك سېرگىينى راسا مەسخىرە قىلىشتى. شۇ چاغدا سېرگىي بىرەيلەننىڭ يېڭىدىن تارتىپ:

ــ قارىغىنا! ئاۋۇ يەردە بىر قۇدۇق بار ئىكەن، ئەنە، كۆردىڭمۇ؟ يامغۇر چۈشمىسۇن دەپ خۇددى ئويۇقتىكى گۈل قاچىلىرىدەك گۈل چىقىرىلغان تۆۋاق بىلەن يېپىپ قويۇپتۇ! پاھ، نېمىدېگەن چىرايلىق! ــ دېدى.

ئۇ بۇنىڭغا ئاچچىق بىر جاۋاب ئالدى:

ــ سەن قۇدۇققا، گۈل چىقىرىلغان تۇۋاققا قارىما ئاۋۇ قىزغا، قۇدۇقتىن سۇ تارتىۋاتقان قىزغا قارا. قارىغىنا، ئايناپ تا كۆيۈپ قاردىڭ كەتكىنىنى، ئاۋۇ ساغرىسىغا قارا! قارا سىنىڭ يەنىلا قۇدۇققا قاراپ تۇرغىنىڭنى! ۋاي ــ ۋۇي، ھەي مۇناخ، سېنىڭ ئۇچۇن ھەربىي پويىزدىن سەكرەپ چۈشكۈم بار، بىراق قاچقۇن دەپ قالىدۇ ــ دە!

ئەجەب كۈلكىلىك!

ئېيتماقچى، كىشىلەر خۇدا بوي جەھەتتە ئۇنىڭغا ئۇۋال قىلمىغان، مۇرىسىنىمۇ ئانچە تار قىلمىغان، پىكىر قىلىشتىمۇ خېلى زېرەك قىلغان بولسىمۇ، لېكىن راستلا ئۇنىڭ قارايدىغان يەرگە قارىمايدىغان، قارىمايدىغان يەرگە قارايدىغان بىر دېۋەك، مۇناخ، ئاغزىدىن ئەمگەن سۈتىنىڭ پۇرىقى كەتمىگەن بىر بالا ئىكەنلىكىنى بىلمۇالدى. دەرۋەقە، سېرگىيىنىڭ تېخى كۆپ جەھەتتە يېتىلمىگەن، تارتىنچاق، ھەتتا سەل غەلىتە ئىكەنلىكىمۇ راست. سېرگىيىنىڭ ئۆزىمۇ بەزىدە بولۇپمۇ تەڭتۇشلىرىنىڭ گۈدەكلىكىنى شۇنچە تېز تۇگەتكەنلىكىنى، باشقا جەھەتتىن گەپ قىلىپ تۇرمايلى، ئايال زاتى بىلەن شۇنچە ئوڭاي مۇئامىلە قىلىدىغانلىقىنى كۆرۈپ ئۆز ــ ئۆزىگە خاپا بولۇپ ئويلىنىپ كېتەتتى. مۇھەببەتتىن بېشارەت بەرگەن بىر ئىش بولغانۇ نەتىجە ناھايىتى بىمەنە بولۇپ قالغان.

تۇنۇگۈن ۋوگزالغا كېلىپ پويىزغا چىقىدىغان چاغدا غەلىتە بىر ئىش يۈز بەردى، كۈلكىلىك ئىش بولۇشمۇ مۇمكىن. بىراق، كۈلكىلىك ئەمەس ئىش بولۇشمۇ مۇمكىن... ئۇ كاللىسىدا يول بويى مۇشۇنى ئويلىدى. كىشىلەر بۇنىڭغا بىر قاراپلا ئۇنىڭ قانداق ئادەم ئىكەنلىكىنى ــ مۇمىن، ياۋاش بىر مۇناخ ئىكەنلىكىنى كۆرۈۋالالايدۇ، شۇ...

ئەھۋال مۇنداق: بۇ قوشۇنغا يولغا چىقىدىغانلىقى ئەتىگەن

ده خۇددى ھاۋا ھۇجۇمى سىگنالى بېرىلگەندەكلا ئېلان قىلىنغان. نېمە ئۈچۈن مۇنداق جىددىي ئۇقتۇرۇش قىلىنغانلىقىنى ھېچكىم بىلمەيتتى، لېكىن بۇيرۇق مۇشۇنداق ئىدى. ئۇرۇش بولۇۋاتقانلىقى ھەممە مەسىلىنى چۈشەندۈرۈپ بېرەلەيتتى. بۇيرۇق دېگەن بۇيرۇق ـ تە. دەرھال جىددىي سەپكە تۇرۇلدى. ئۇلار ناھايىتى تېزلا شەھەر ئەتراپىدىكى گازارمىدىن يولغا چىقتى. ھەممىسى پىيادە ئەسكەرلەر، روتىلارغا بۆلۈنۈپ، سارا-توف شەھىرىنىڭ ئەتراپىدىكى كوچىنى بويلاپ ۋوگزالغا قاراپ مېڭىشتى... قوشۇندىكىلەرنىڭ بىرمۇنچىسى ئەسكەرلىككە چا-قىرىلغان ساراتوفلۇقلار ئىدى، كوچىنى بويلاپ كېتىۋاتقانلا-رىدا بەزىلەر ئۆز ياتاقلىرى ۋە ياكى ئۆز ئۆيلىرىنىڭ دېرىزە-لىرى ئالدىدىن، تېخى يېقىندىلا ئىشلەپ تۇرغان زاۋۇتلارنىڭ دەرۋازىلىرى ئالدىدىن ئۆتەتتى. ئۇلار قانداقمۇ ئۇن ـ تىنسىز ئۆتۈپ كېتەلىسۇن؟ بۇ ھېكايە مانا مۇشۇنداق ئەھۋالدا يۈز بەرگەن. ئەلۋەتتە، ھېچكىمنىڭ ئۆز قىسمىدىن يۇگۇرۈپ چە-قىپ كەتكۈسى يوق، كوماندىرلار بۇنداق ئىشنىڭ يۈز بېرىشە-گە يول قويالمايتتى. لېكىن بەزىلەر كېتىۋېتىپ، ياز كۈنلىرى ئۈچۈق قويۇلغان دېرىزىلەرگە قاراپ تۇۋلاپ ئۇرۇق ـ تۇغقا-نلىرى بىلەن خوشلىشاتتى ياكى يولدا ئۇچرىتانلارغا سالىمىنى يەتكۈزۈپ قويۇشنى ھاۋالە قىلىشاتتى. ھويلا ـ ئارامىلاردىكى بالىلارمۇ تۇشمۇتۇشتىن چىقىپ كېلىشىپ: «ئەسكەرلەر كې-تىۋاتىدۇ! قىزىل ئارمىيە جەڭچىلىرى ئالدىنقى سەپكە ئاتلا-نىپتۇ!» دەپ توۋلىشاتتى. بۇلارنىڭ ئىچىدە ئايالىلار ـــ خوتۇن-لىرى، ھەدە ـ سىڭىللىرى، ئايال قولۇم ـ قوشنىلىرىمۇ بولاتتى! خۇددى كۈتۈپ تۇرۇشقىنىغا خېلى ئۇزاق بولغاندەك ھەممىسى چىقىپ كېلىشكەنىدى، يەنە كېلىپ كىيىۋالغان كە-يىملىرىمۇ ھەر خىل ـــ بەزىلىرى ساپما كەش بىلەن، بەزىلە-رى يالاڭئاياغ، بەزىلىرى بېشىنى يۇيۇۋاتقان چاغدا ئاڭلاپلا ھۆل

لۆڭگىنى بېشىغا چىگىپ يۇگۇرۇپ چىقىشقان، بەزىلىرىنىڭ بولسا كۆڭلەك ـ يوپكىلىرى يىرتىق. ئۇلار پۈتىغا ھەرىسى ئۈچ تۈك كىيىپ، سەپ بولۇپ كېتىۋاتقانلارنىڭ يېنىدا ئۇلارنى ئۇزىتىپ كېتىۋاتاتتى، ھەممەيلەننى خۇداغا تاپشۇرۇۋاتاتتى. ئۇلار ئۈچۈن ئېيتقاندا، ھەممەيلەن ئوخشاشلا شۇنداق بىر تۇغقان، قانداش. كېتىۋېتىپ: تېزرەك غەلىبە ـ نۇسرەت بىلەن ساراتوفقا، ۋولگىغا، تۇغۇلغان يۇرتۇڭلارغا قايتىپ كەلگەيسىلەر، دەپ تىلىشەتتى. بەختسىز بىر ئايال يىغلىغان پېتى: «ستالىنغا شان ـ شەرەپلەر بولسۇن! ستالىنغا شان ـ شەرەپلەر بولسۇن!» دەپ ماڭدى. ئاندىن، ۋوگزالغا يېقىنلاپ قالغان چاغدا ئاياللار ئېسىنى تېپىپ، ئايرىلىش ئالدىدا يىغلاشقا باشلىدى. ئۇلار ئۆزلىرى توغرۇلۇق، ئۆزلىرىنىڭ قايغۇلۇق تەقدىرى توغرۇلۇق ئويلاپ كېتىشتى، چۈنكى ئالدىنقى سەپكە ماڭغانلار بىلەن ۋىدالاشقاندا ئۇلارنىڭ قاتتىق ئازابلىنىدىغانلىقى تەبىئىي ئىدى. شۇنىڭدىن ئېتىبارەن ئۇلارنىڭ پۈتكۈل ھاياتى تاكى ئۆلگۈچە ئۇرۇشقا تەقدىم قىلىنغان قۇربانلىق بولۇپ قالاتتى، ئۇنىڭدىن كېلىپ چىققىنى سۆزسىز تۆللۈق تەقدىر بولاتتى.

ـــ ھەي، ئاياللار، چۇرۇلداشماڭلار! يۇرۇشكە تەسىر يەتكۈزمەڭلار! تارقىلىڭلار!

لېكىن، ھەرقانداق نەسىھەت ۋە قاتتىق بۇيرۇقمۇ ئۇلارغا كار قىلمىدى. ئۇلار ئەنە شۇ تەرزدە ـــ ئەسكەرلەر قاتار تىزىلىپ، يېنىدا چۇرۇلداشقان ئاياللار بىلەن بالا ـ چاقىلار سارا-توفنىڭ ئەگرى ـ توقاي كوچىلىرىدا بىرەم يۇقىرىغا، بىرەم پەسكە قاراپ مېڭىپ كېلىشتى. ۋولگا بارغانسېرى يىراقلاشتى.

سېرگىي جۇدالىقنىڭ مۇنداق ئېغىر بولىدىغانلىقىنى ئويلاپ باقمىغان، ئۇ ئۆمرىدە تۇنجى قېتىم كۆچمىلىك ئىچىدە

خوشلىشۇاتاتتى. گەرچە يېنىدا كېتىۋاتقان باشقا ئەسكەرلەر - گە ئوخشاش كۆتۈرەڭگۈ روھ بىلەن، كۆزۈم ئۇچراشقانلا ئادەم - گە كۈلۈمسىرەپ، قولۇمنى پۇلاڭلىتىپ، ھېچقىسى يوق، ھەم - مىگە چىدايمىز دېگەندەك قىلىپ ماڭاي دېسىمۇ ئۆزىنىڭ ئۇ - رۇق - تۇغقانلىرى بىلەن خوشلىشالمىغانلىقى ئۈچۈن ئىچىدە چىدىيالماي يۇرىكى بەكلا ئېچىشىپ كەتتى، نېمە ئامال، ئاتا - ئانىسى قېرىپ كەتكەن، ئۆزى بالىلارنىڭ ئەڭ كىچىكى. چوڭ ھەدىسى قازاقىستاندا قازاقستان - جۇڭگو چېگرا سىنىڭ يې - نىدىكى بىر چېگرا مۇداپىئە پونكىتىدا ياشايدۇ. ئىككىنچى ھەدىسى ۋېرونىكا بۇ يەردە، ساراتوفتا، ئۇنىڭ ئېرى ئۇرۇشقا كەتكەن، ئۆلۈك - تىرىكلىكى نامەلۇم. ئۇنىڭ ئەمچەكتە بالا - سى بولۇپ، ئۇنى يېقىندا بىردىنلا قېرىلىق يەتكەن ئانىسىنىڭ بېقىشىغا بېرىپ قويۇپ ئۆزى ئىشلەپ تۇرۇۋاتىدۇ. ئۆمۈرۋايەت ۋولگا نېفىتلىكىدە بوغالتىرلىق قىلىپ كەلگەن دادىسى ۋو - رونسوف نىكولاي ئىۋانوۋىچ بولسا كېسەللىكتىن ئۆزاقتىن بۇ - يان بالىنىستىتا يېتىقلىق. بۇلارنى ۋېرونىكا قىسمىنىڭ ھەر - بىي پوچتىسى ئارقىلىق ئۇ شەھەر ئەتراپىدىكى گازارمىدا كې - چە - كۈندۈز ھەربىي تېخنىكىدىن تەلىم ئېلىۋاتقان چاغدا ئە - ۋەتكەن خېتىدە يېزىپتىكەن. ئائىلە تاۋابىئاتلارنىڭ كېلىپ يوقلىشىغا رۇخسەت قىلىنمايتتى. ۋېرونىكا خېتىدە ئۇلار دۇچ كەلگەن بارلىق قىسمەتلەرنى يېزىپتۇ، ئۇ بەك ئالدىراش ئە - كەن، خىزمەت ئورنىدا ئالدىراش، ئۆيدە ئالدىراش، يەنە تېخى بالىنىستقا دادىسىغا قارىغىلى باردىكەن. ئۇ ھەممىگە كۆڭۈل بۆلەتتى، سەمىمىي، ئوچۇق بولۇپ ھەممە ئىشنى ئەينەن يازا - دىغانلىقى ئۈچۈن، سېرگىي ئامراق ئىدى. لېكىن ھەدىسىنىڭ يېقىنقى بىر پارچە خېتىگە جاۋاب يازمىدى، جاۋاب يېزىش - يازمىلىقىنىمۇ بىلەلمەي كەتتى، بۇ خەت ئۇنى بەكمۇ بىئارام قىلغانىدى. ئىچىدە غەلىتە سېزىم، بىئاراملىق پەيدا بولغان -

www.uyghurkitap.com

دى. ۋېرونىكا ئۇنىڭ ئىلگىرىكى سىنىپدېشى بولغان ناتاشانىڭ ئىشلىرى توغرىسىدا يېزىپتۇ ــ لېكىن ئۇ، بۇ ئىشلارنى نەدىن بىلگەندۇ؟ ناتاشانىڭ مەكتەپتە «كومسومولسكىنكا» (كوممۇنىستىك ئىنتېرناتسيونال جەڭچىسى) دېگەن نامى بار ئىدى، چۈنكى ئۇ يەتتىنچى سىنىپتىكى ۋاقتىدىن باشلاپلا كومسومولچىرن توغرىسىدا شېئىر يازغان، ئىنتېرناتسيونال بىرىگادىسى ئىسپانىيە پۈتۈن دۇنيا ئىشچى ــ دېھقان ئاممىسىنىڭ بەخت ــ سائادىتى ئۈچۈن قانداق جەڭ قىلغانلىقى توغرىسىدا يازغان. ئۇ، بۇ شېئىرلىرىنى موسكۋاغا ئەۋەتكەندە، موسكۋادىن ئۇنىڭغا رەھمەت خېتى كەلگەن. بۇ، مەكتەپتە چوڭ ئىش ئىدى، ئۇنىڭ بۇ خېتىنى ھەممە ئادەم ئوقۇغان. زېرەك، پائالىيەتچان كومسومولچىرنكا ناتاشا كېيىنكى ۋاقىتلاردا ئاكتىپ بولۇپ، تۈرلۈك يىغىنلاردا نۇتۇق سۆزلىگەن، ئۇنى ھەممە ئادەم تونۇيتتى، ئۇ مۇ ھەممە ئادەمنى تونۇيتتى. ئەتىيازدا، دەل ئۇرۇش باشلىنىش ئالدىدا، بىر ئىش يۈز بەردى. بىر قېتىم ناتاشا بىلەن ئىككىسى مەكتەپنىڭ كەچلىك كۆڭۈل ئېچىش يىغىلىشىدا تانسا ئويناپ قالدى، ناتاشا كېلىپ ئۇنى تانسىغا تارتقانىدى. ئۇ چاغدا ئۇ دېرىزە ئالدىدا جۈپ ــ جۈپ بولۇپ پىرقىراپ تانسا ئويناۋاتقانلارغا قاراپ ئۆرە تۇراتتى، بۇ چاغدا ناتاشا تانسا ئويناۋاتقان يىگىتنى تاشلاپ بىردىنلا ئۇنىڭ ئالدىغا كەلدى ــ دە، ئۆزىگە ئىشەنگەن ھالدا ئۇنىڭ قولىدىن تارتىپ: «يۈر، سېرۇژا، سېنىڭ بىلەن بەكلا تانسا ئويىنىغۇم بار!» دەپ تانسىغا تارتتى، ئۇنىڭ بويى ئۆزىنىڭ مۇرىسىگە كەلگۈدەك بولسىمۇ، خۇددى پىيونېرلار ئەترىتى باشلىقىغا بويسۇنغاندەك، ئۇنىڭغا بويسۇندى. ئۇنىڭغا بۇنداق جۈرئەت نەدىن كەلدى؟ ئۇنىڭ كۆڭۈلچانلىقىنى مۇشۇدەك، تېنىگە دەرھال بىر ئىسسىق ئېقىم ئۆتۈپ كەنەدەك سېزىلدى. ئۇلار تانسا ئويناۋاتقانلار سېپىگە قوشۇلۇپ كەتتى. شۇنىڭدىن باشلاندى.

سېرگىي مىسلى كۆرۈلمىگەن قىينىچىلىققا دۇچ كەلدى ــ تانسا ئويناۋاتقان كۆپچىلىكنىڭ ئىچىگە كىرىپ قېلىپ بېشى ئايلاندى، گويا ۋالىسقا پىرقىراۋاتقانلارنىڭ تېنىدىن شە-كىلسىز بىر ئوت چىقىپ، تېنىنى كۆيدۈرۈپ، دېمىنى قى-سىۋاتقاندەك بولۇپ كەتتى. ئۇنىڭ راسا بىر خۇماردىن چىققۇ-سى كەلدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ئادەمنىڭ كۆپلىكىدىن بېسىم ھېس قىلىپ، ئادەملەر توپىدىن چىقىپ ناتاشا بىلەن بىرلىكتە ئېگىز ئاسمانغا كۆتۈرۈلۈپ، ھېچكىمگە كۆرسەتمەي ئۇنى باغرىغا بېسىپ كۆكتە پەرۋاز قىلغۇسى كېلىپ كەتتى. كومىنتېرنىكا ناتاشا بولسا خۇددى تال چۈشتەك ئەۋرىشىم، يېقىملىق ئىدى، سېرۇژا ھەيران قالغان ھالدا بايا پەيدا بولغان يېتىرقاشنىڭ قالمىغانلىقىنى، ئىككىسىنىڭ ئوتتۇرىسىدا تېز يېتىلگەن يېقىنلىقنى سەزدى. يۈرىكى تېخىمۇ قاتتىق دۈكۈل-دەپ تىنچلىنالماي كەتتى، بۇ كۈچ ئۇنى بارغانسېرى بەك تار-تىپ كېتىۋاتاتتى. لېكىن، ئۇنىڭ مەڭزى شۇنچە يېقىن، چە-قارىغان نەپىسى شۇنچە ئىسسىق بىلىنىپ تۇرسىمۇ، ئەمما ئۇ-نىڭ چىرايىغا تەك بېقىپ قارىيالمىدى ۋە ھاياجانلىنىپ كەتـ كەنلىكىدىن ئۆزىنىڭ نېمە بولۇپ كېتىۋاتقانلىقىنى بىلمەي كەتتى. پەقەت ئۇ بىردىنلا: «بىلىمەن سېرۇژا، سەن مېنى سۆ-يىسەن، مېنى ئېلىشنى ئويلايسەن!» دېگەندىلا، ئاندىن ئۇنىڭ ئەيمەنمەي كۈلۈپ تۇرغان كۆزلىرى بىلەن ئەتەي يېقىنلىشىشقا ئۇرۇنۇۋاتقان ھېسسىياتلىق چىرايىنى كۆردى.

سېرگىي ناھايىتى قورۇندى، ئۇ بۇنداق بولارىنى ئويلىمـ-غان، تەييارلىقىمۇ يوق ئىدى، ھېلىمۇ ياخشى توختۇۋالماي پىرقىراۋەردى. ئۇ شاللاق، قوپال گەپلەر بىلەن جاۋاب بېرىش-نى ئويلىدى. ئەگەر باشقا يىگىتلەر بولسا، ئاغزىدىن سۆز چە-قىشى بىلەنلا چوقۇم دەم ئالالماي قالغان بولاتتى. ئۇ ئادەتتە-كىلا گەپ قىلدى. ئۇنىڭغا گەرچە ئۇنى ياخشى كۆرسىمۇ ھەتتا

ئىنتايىن ياخشى كۆرسىمۇ، لېكىن سۆيۈش سۆيىمەسلىك توغرىسىدا ئويلاپ باقمىدىم دېمەكچى ئىدى. لېكىن ئۇ يۇنۇس بىلىپ قالغاندەكلا ئۇنىڭ ئالدىغا ئۆتۈۋېلىپ، ئالدى بىلەن گەپنى باشلاپ ئۇنىڭ ئويىنى ئۆزگەرتىۋەتتى. «جاۋاب بەرمە، سېرىق جاۋاب بەرمە، ئۆزۈڭنى زورلىما! چاقچاق قىلىپ قويدۇم!» ئۇ بۇ گەپنى قىلغاچ پىرقىراپ كېتىۋېتىپ، مۇزىكا رېتىمىغا كەلتۈرۈپ بېشىنى ئايلاندۇردى. «بىراق، بىلەمسەن، مەن سېنى ئوبدان چۈشەندىم، مەن سېنىڭ ئۈچۈن گەپ قىلالايمەن.» ناتاشا گېپىمنى تېخىمۇ ئېنىقراق ئاڭلىسۇن دېگەندەك زالنىڭ بىر چېتىدە توختىدى. «مەن ھەممە ئادەمنى ئوبدان چۈشىنەلەيمەن، كىمنىڭ نېمىلەرنى ئويلاۋاتقانلىقىنى بىلىمەن. رايكومدىكىلەر مېنى كۆزىتىشكە ئۇستا كومسومول تەشۋىقاتچى، دېيىشىدۇ. مەن سېنى ئوبدان چۈشەندىم. سەن مېنى سۆيىسەن، پات ئارىدىلا بۇنى ماڭا دەيسەن! سەن بىزنىڭ بۇ يەردىكى ئادەتتىكى ئادەملەرگە ئوخشىمايسەن. دۆت، ۋاي راستلا دۆت! سەن ئەمدىلا... مەن بىلىپ بولمەن. سەن قىزلار بىلەن ھېچقاچان ھېچ نەرسە قىلىپ باقمىغان! شۇنداقمۇ؟ چۈشىنىش لىك ـ تە! يوشۇرىدىغان نېمىسى بار! مەن كۆزلىرىڭدىن كۆرۈپ تۇرۇۋاتىمەنغۇ! بىراق يېقىندا ھەممىسى ساڭا ئېسلىشىدۇ! ھە، سەن كۆزۈڭنى ئاچ! مەن بىرىنچىسى! ئاندىن كېيىن سەن مېنىڭ بىلەن بولسەن!» ئۇلار يەنە تانسا ئويناپ پىرقىراشقا باشلىدى. ناتاشا يەنىلا توختىماي سۆزلەيتتى. «بىز نەگىلا بارساق بىللە بولىمىز. مەن يىغىنلاردا نۇتۇق سۆزلەيمەن، سەن گېزىتخانا ئۈچۈن خاتىرە يازىسەن، مۇخبىرلىق قىلىسەن. بىلىمەن، سەن ياخشى يازىسەن. چۈشىنەمسەن، مەن قورقمايدىغىنىدىن، ئەلنىڭ ئالدىغا چىقىپ نۇتۇق سۆزلەيمەن، سەن بولساڭ ئەقىللىق، ماڭا دەل ساڭا ئوخشايدىغىنى كېرەك. چۈشەندىڭمۇ؟»

ئەنە شۇنداق بىر قېتىملىق سۆزلىشىش بولۇپ ئۆتتى، چاقچاقمۇ، راستمۇ، بۇ ھەقتە ئويلىنىش كېرەكمۇ ياكى ئۇنتۇپ كېتىش ئوڭمۇ، بىراق شۇ كېچىسى سېرگىي ئوخلىيالمىدى، تاڭ ئاتقۇچە قىينالدى، توك تېپىۋەتكەندەك بولدى. كېيىن ئۇ ئۇنىڭغا بىر پارچە خەت يازماقچىمۇ بولغان، يازغان، بىراق ئۇ-نى يىرتىپ تاشلىغان. رەسمىي خەت يېزىش ئورۇنسىزدەك تۇ-يۇلغان، ئادەتتىكىدەكلا، كۆڭۈل ئېچىش ئۈچۈن، ئۇنىڭغا ماسلاشتۇرۇپ يېزىشقا سېرگىي قىزىقمىغان.

ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشى بىلەن ئۇنىڭ كۆڭلى تىنچىدى. كېيىن ئۇ ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرۈپ پېداگوگىكا ئىنستىتۇتىغا چىققاندا ــ ئۇرۇش شۇ يىلى يازدا پارتلىدى ــ ئويلىمىغان يەردىن ئىككى - ئۈچ قېتىم ئۇچرىشىپ قالدى، بىراق سۆيگۈ توغرۇلۇق سۆزلەشمىدى. سېرگىي ھەر قېتىم ئۆتكەن ئىشلار توغرۇلۇق سۆزلىشىشنى كۈتسىمۇ، لېكىن ئۆزى ھېچقانداق بېشارەت بەرمىدى، ئۇنىڭ بىرەر گەپ قىلىشىنىمۇ كۈتمىدى. بۇ ئىشنى ئۇنتۇپ كېتىش زۆرۈر بولغىيتتى، لېكىن ھەربىي-لىككە چاقىرىلغان ئۇقتۇرۇشنى ئالغاندىن كېيىن ھەممە ئىش دەل ئۇنىڭ ئەكسىچە بولۇپ كەتتى. سېرگىي تاقەت قىلالماي ئۇ تۇرىدىغان ئېگىز بىناغا كېلىپ، ئەتراپىتا ئايلىنىپ يۈردى. ئازابلاندى، ھاياجانلاندى، كېتىپ قالايمۇ ياكى مەشھەد ساقلايمۇ دەپ دېلىغۇلمۇ بولدى، خۇددى ئاستا - ئاستا ئۆچۈپ كېتىۋاتقان گۈلخانغا ئوخشاپ قالدى. ئۇنى يېڭىباشتىن يانداۋرۇش ئۈچۈن قۇرۇق ئوتۇن كېرەك بولاتتى. سېرگىي ئارمىيەگە قاتنىشىدىغان بولدۇم، خوشلاشقىلى كەلگەندىم، دېدى. ئۇنىڭ بۇنىڭغا ئىنكاسى ئادەتتىكىدەكلا بولدى، ھازىر كۆپچىلىك ئالدىنقى سەپكە ئاتلىنىش ئۈچۈن ھەربىي سەپكە چاقىرىلىۋاتىدۇ، ئۇرۇش سەپەرۋەرلىكى - دە، دېدى ۋە ھازىر بېجىرىدىغان جىددىي ئىشى بارلىقىنى ئېيتىپ، تېزرەك دالا ئۇرۇشى پوچ-

تىسىنىڭ ئادرېسىنى ئەۋەتكىن، خەت يېزىپ تۇرمىسەن، دەپ ۋەدە بەردى. سېرگىي خوددى ئۆزئارا خەت يېزىپ تۇرۇشقا ۋەدە ئېلىشقا كەلگەندەك، بۇنى ئاڭلاپ قەۋەتلا خۇشال بولۇپ كەتتى. چۈنكى خەتتە يۇزتۇرانە سۆزلەشكەندىن كۆپرەك سۆزلىشىشكە بولاتتى، ئېغىزدا ئېيتىشقا قىيىن گەپلەرنى يېزىشقا بولاتتى. لېكىن ئۇدا ئۇچ مەرتەم خەت يازسىمۇ، ۋەدە بەرگىنىدەك جاۋاب خەت يازمايدى. گەرچە ئۇ شۇنچە كۆتسىمۇ، ئىچىدە يېزىشى مۇمكىن بولغان خىلمۇخىل گەپ ۋە بېرىشى مۇمكىن بولغان جاۋابلارنى ئويلىنىپ تۇرغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇ بىر پارچىمۇ جاۋاب خەت يازمىدى. ھەربىيلەرنىڭ ئادەتتىكى تۇرمۇش ئىشى بىلەن ئالدىراپ يۈرگەن، ئۇنىڭدىن بىرەر جاۋاب كېلىشىدىن ئۈمىدىنى ئۈزگەن بىر چاغدا، ھەدىسى ۋېرونىكا نىڭ يېقىندا يازغان بىر خېتىدە ئۇشتۇمتۇتلا ــ ئۇ، بۇ ئەھۋاللارنى نەدىن بىلدىكىن؟ ــ كومىنتېرنىكا ناتاشانىڭ (ئەھۋالدىن خەۋەردار بىرەيلەننىڭ ئېيتىشچە) خوتۇنى ئۆلۈپ كېتىپ ئالدىنقى سەپكە بېرىش شەرتىگە توشمايلا قالغان، ئۇ زىدىن كۆپ چوڭ بىر كىشىگە ياتلىق بولۇپ كەتكەنلىكى توغرۇلۇق گەپ بار ئىكەن. ۋېرونىكا خېتىدە: «سېرۇژا، قەدىرلىك ئۇكام، بۇ ئىش سەۋەبىدىن كۆڭلۈڭ يېرىم بولمىسۇن. مەن بىلىمەن، سەن خىلمۇخىل ھېكايە، رومانلارنى تولا ئوقۇغانلىقىڭدىن ھەممە ئىشقا كىتابلاردىكىدەك قارايسەن، بۇ ئىش ساڭا ئېغىر كېلىدۇ. لېكىن ئۇنداق قىلما. بىلەمسەن، سەن بولسىڭ پۈتۈنلەي باشقىچە بىر ئادەم. مىجەزىڭلار ئوخشىمايدۇ. ئىچىڭدە ئۇنى بەكمۇ ئەيىبلەپ كەتمە، ئۇنىڭ ئەرگە تەگكۈسى كەلسە ئۆزىنىڭ ئىشى. سىلەر بىر ـ بىرىڭلارغا زادىلا ماس كەلمەيسىلەر. ماڭا ئىشەن. ئۇرۇشتىن ئامان ـ ئېسەن ھايات قايتىپ كېلىدىغانلا بولساڭ، خۇدايىم ئۇروش بالدۇرراق ئاخىرلاشقاي، ئىشەنچىم كاملىكى، بەختلىك بولسەن. بىر قىزمۇ ئىنتايىن

بەختلىك ھالدا سېنىڭ بىلەن بىللە بولىدۇ، سېرۇزا! ئازراقمۇ كۆڭلۈڭنى يېرىم قىلما قەدىرلىك ئۇكام. يېنىمىزغا تېزرەك قايتىپ كەلگەيسەن... تېزرەك تۇگىگەي بۇ ئۇرۇش، تېزرەك تۇگىگەي...» دەپتۇ. مۇشۇنداق بىر خەت. راست گەپنى ئېيتقاندا، ئۇنىڭ بىلەن كومىنتېرنىكا ناتاشا ئوتتۇرىسىدا كۆڭلى يېرىم بولغۇدەك ئىشمۇ بولمىغان. لېكىن ھەدىسىنىڭ يەنىلا ئۇنىڭ كۆڭلىنى ياسىغۇسى كەپتۇ.

ھازىر ناتاشا بىلەن بولغان ئىشقا ئاشماي قالغان بۇ ۋەقە ئۇنىڭ ئۇچۇن خېلىلا ئەستىن كۆتۈرۈلگەن بىر چۇشكە، ئۆتۈپ كەتكەن ئون توققۇز يىللىق ھاياتىدا ئۆتۈلگەن بىر دەرسكىلا ئوخشاش ئۆتمۇش بولۇپ قالغانىدى. ئۇ ئەنە شۇ يوسۇندا جەڭ-گاھقا كەتتى، ئۆزى چۇشەنمىگەن، روھىي ھالى شۇنداق مۇ-رەككەپ بولغان، ھەم ھەسرەت چەككەن، ھەم ئۇنىڭدىن قۇتۇل-غان سەبىي قەلبى بىر مەھەل ئىشىنىشكە تەييارلانغان ئىشتىن قۇتۇلدى. ئۇ بالىلىق ۋاقتىنى ئۆتكۈزگەن شەھەردىن ھەربىي مارشنى ياڭرىتىپ، كوچا بويلاپ چۇرقىرىشىپ يۇرگەن ئىياللار ۋە بالىلارنىڭ ئۇزىتىشى ئىچىدە بىۋاسىتە جەڭگاھقا ماڭدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ئۇزاتقۇچىلار ئىچىدە ھەدىسى ۋېرو-نىكانىڭ يوق بولۇپ قالغانلىقىدىن قەۋەتلا ئەپسۇسلاندى. ئەگەر ئۇ ئۇلارنىڭ جىددىي يولغا چىقىدىغان بولۇپ قالغانلىقى تۇغ-رىسىدىكى خەۋەردىن ۋاقىپ بولغان بولسا، ھېچنېمىگە قارد-ماستىن كېلىپ ئۇنىڭ بىلەن ئاخىرقى مەرتەم كۆرۈشۈۋالغان بولاتتى.

بىراق، كىشىلەر مۆجىزىسىز دۇنيا بولمايدۇ دەيتتى. بەل-كىم بۇ بۇنىڭ بىر مىسالىدۇر. تەقدىر ئۇنىڭ ھەدىسىنىڭ ئۇ-زىتىپ قويالمىغىنىنىڭ ئورنىنى خىيالىغىمۇ كەلتۈرۈپ باق-مىغان بىر شەكىلدە تولۇقلىۋېتىشنى ياقتۇرغاندۇ. ئۇ بۇلارنى يولدا، پويىزغا چىققان ۋە سەل تىنچىغاندىن كېيىن ئويلىدى.

ئۇلار ۋوگزالغا كېتىۋاتقان ۋاقتىدا، ئايالنىڭ قاتارىدا ئۇشتۇمتۇت بىر سىگان ئايال كۆزگە تاشلاندى. ئۇنىڭ نەدىن كېلىپ قالغانلىقىنى بىرلا خۇدا بىلىدۇ، گەرچە ياز كۈنلىرى ساراتوفتا سىگانلار خېلى كۆپ بولسىمۇ. سىگان ئايالنىڭ چىرايى قاپقارا بولۇپ، يۈگۈرگەندە پۇلاڭلاپ تۇرىدىغان مىس هالقىسى بىلەنمۇ، بوينىغا سىلىۋالغان كونىراپ كەتكەن ئو-چۇق رەڭلىك ياغلىقى بىلەنمۇ، يەرگە تېگىپ تۇرغۇدەك ئۇزۇن كۆڭلىكى بىلەنمۇ كىشىلەرنىڭ دىققىتىنى تارتاتتى. ئاھ، سى-گان دېگەن سىگان ـ دە! قىسىم يولغا چىقىپتۇ دەپ كوچىغا چىققانلارنىڭ كۆپلىكىدىن بولسا كېرەك، ئۇمۇ سەپ بولۇپ كېتىۋاتقانلارنىڭ يېنىدا بىرەر كىشىنى كۆزلىگەندەك تۇۋلاپ قول ئىشارىتى قىلاتتى. ئەسكەرلەر هەيران بولۇشۇپ بىر ـ بىرىگە: كۆردۇڭمۇ؟ ئاۋۇنى قارا، سىگانكا سېنى ئىزدەۋاتامدۇ نېمە، دېگەندەك قىلىپ بىر ـ بىرىنى كۆز قىسىپ تۇرتۇپ قو-يۇشاتتى. بىر جەڭچى هەتتا ئۆزى گەپ قىلدى:

ـــ هەي سىگانكا، هەي چېچەن قىز، مەن مەيەردە! ئاڭلى-دىڭمۇ؟ بۇ مەنغۇ! ماڭا پال ئېچىپ بېرەمسەن؟

ئۇ جەڭچى شۇنىڭغا هەيران بولدىكى، سىگانكا ئۇنىڭغا:

ـــ ساڭا كېيىن پال ئېچىپ بېرەي، هازىر مەن ئۆزۈمگە كېرەك ئادەمنى ئىزدەۋاتىمەن، ـــ دېدى. دەرۋەقە، ئۇ دەل دې-گىنىنى قىلدى.

ئۇ يۈگۈرۈپ كېتىۋېتىپ تېزلا ئىزدىگەن ئادىمىنى تو-نۇۋالدى. بۇ بەلكىم تەكرى ئاتا قىلغان بۇۋاستە تۇيغۇدىندۇر، بەلكىم ئۆز كۆڭلىدىندۇر. كېتىۋاتقان سەپ ئىچىدە ئۇنىڭ ئىزدىگىنىنىڭ دەل سىرگي بولۇپ چىققىنى كىشىلەرنى هەيران قالدۇردى. نېمە ئۈچۈن دەل شۇ بولىدۇ؟ يېنىدا يۈ-گۈرگەندەك كېتىۋاتقان سىگانكا سىرگىيگە مۇنداق دېدى:

ـــ هەي يىگىت! هەي ياش يىگىت، هەي، سەن، ئاۋۇ قارا-

قاش يىگىتنى دەيمەن. يولنىڭ چېتىگە چىق، ئەكەل قولۇڭنى، يولغا چىقىش ئالدىدا ساڭا پال ئېچىپ بېرەي، بەختىڭگە پال ئېچىپ بېرەي!

سېرگىي قاتارنىڭ چېتىدە ئۇچىنچى بولۇپ كېتىۋاتاتتى، مەسىلە بۇ يەردە ئەمەس، ئۇنىڭ ئۇچۇن ئېيتقاندا ھاڭ ـ تاڭ قالغان ئەھۋالدا نېمە قىلىشنى بىلمەي قالغانلىقى مەسىلە بولۇپ قالدى.

ـــ كېرەك ئەمەس! مېنىڭ پال ئاچقۇزغۇم يوق! ـــ دېدى ئۇنىڭغا كۇلۇمسىرەپ مۇرىسىنى كۆتۈرۈپ قويۇپ. ئۇ ئۆزىنىڭ رەت قىلغانلىقىغا سەل خىجىل بولۇپ، كەچۈرۈم سوراپ قويايمىكىن دەپ ھېس قىلدى. بىراق، قانداق كەچۈرۈم سورايدۇ ۋە نېمىگە كەچۈرۈم سورايدۇ؟ بۇ چاغدا سەپداشلىرى يەنە چاقچاقىنى باشلىدى: سىگانكا كىمگە پال ئېچىشنى بىلىدۇ ـ دە، مانا بىزنىڭ موناخنى تاللاپتۇ. ئۇنىڭدىن بۆلەك كىمگە پال ئاچاتىتى؟ ئۇ خۇداغا ئىشىنىدۇ ئەمەسمۇ، مانا دەل ئۆزى!

شۇنداق دېسىمۇ سىگانكا ئۇنى قويۇۋەتمىدى:

ـــ ھەي يىگىت، رەت قىلما، بۇ دېگەن تەقدىر!

ئۇنىڭغا بىرەيلەن دېدى:

ـــ ئۇنىڭ ئېتى سېرگىي!

ـــ سېرگىي؟ ھەي سېرگىي، قەدىرلىكىم، ھەي قارىقاش! مەن ساڭا گەپ قىلىۋاتىمەن ـــ بۇ دېگەن تەقدىر، رەت قىلما. سېرگىي، سەن تولىمۇ ياش ئىكەنسەن، مەن سېنىڭ بولغۇسى تەقدىرىڭنى ئېيتىپ بېرەي! چىن كۆڭلۈمدىن پال ئېچىپ بېرىمەن! ھەممىدە راست گېپىمنى قىلىمەن!

بۇ چاغدا بەزى ھاماقەتلەر ئۇنىڭغا قاراپ توۋلاشتى:

ـــ ھەي سىگانكا، بولدى قىل، كاشلا قىلما! كۆرۈپ تۇرۇۋاتسەنغۇ، بىز ئالدىراۋاتىمىز!

ـــ كاشلا قىلمىدىم. مەن پەقەت كېتىۋېتىپ ئالقىنى-

غىلا قارايمەن!

ــ چاپلىشۋالمىساڭچۇ، ئەجەب ئىچىنى پۈشۈردى ــ يا ئادەمنىڭ. كاشىلا قىلما، سېنى دەۋاتىمەن!

سىگان ئايال قېرىمۇ ئەمەس، ياشمۇ ئەمەس ئىدى. سېرى-گىي ئۇنىڭ چىرايىغا قاراپ بىرەر قۇۋلۇقنى بايقىمىدى، ئەكسىچە، ھەدىسى ۋېرونكاغا ئوخشاش سەممىي ۋە كۆيۈمچان كۆرۈندى. ۋېرونكانىڭ دائىم بىراۋغا ياخشىلىق قىلغۇسى كېلەتتى، شۇ سەۋەبتىن ھامان جىم يۈرەلمەيتتى. پاھ، ئەجەب ۋېرونكاغا ئوخشايدىكەن. ئۇنىڭ بۇنداق ھېس قىلىپ قېلىشىغا بەلكىم ئۇنىڭ: «ساڭا ھەدەڭدەك گەپ قىلىۋاتىمەن! ئۆز ئىنىمدەك گەپ قىلىۋاتىمەن!» دەپ توۋلىغىنى سەۋەب بولغاندۇر.

سىگانكا ئادەملەر ئىچىدە كۆرۈنمەي قالغاندا سېرگىي بىرئاز ئۆكۈنۈپمۇ قالدى ۋە ئىچىدە ماقۇل دېسەم بولۇپتىكەن، نېمىشقا بۇنداق تەرسالىق قىلغاندىمەن؟ بۇ ئىشنى توغرا قىلمىدىم، دەپ ئۆزىنى ئەيىبلىدى.

بۇ چاغدا ئۇلار ۋوگزالنىڭ ئالدىغا كېلىپ قالدى، لېكىن يەنىلا قاتارنى بۇزماي، روتا ــ روتا بويىچە قاتار تىزىلىپ تۇرۇشتى. قوشۇنغا ئەگىشىپ كەلگەن سارايتوفلۇقلار بولسا چۇرۇلدىشىپ تۇرۇشاتتى. ھەربىي پويىز لىنىيەگە كىرىپ بولغان، يۈك ۋاگونلىرىنىڭ ئىشىكلىرى ئېچىلغان، ئادەملەر چىقىسىلا بولاتتى. ۋاگونلارنىڭ جىقلىقىدىن باش ــ ئاخىرىنى كۆرگىلى بولمايتتى.

پويىز مېڭىشتىن ئاۋۋالقى قاتىلاڭچىلىق باشلاندى. قايسى ئىزۋودنىڭ قايسى ۋاگونغا چىقىدىغانلىقى ئورۇنلاشتۇرۇلدى، پويىزنىڭ ئەترايى ئادەم بىلەن تولغان، ۋاراڭ ــ چۇرۇڭ، ئاياللار بىلەن بالىلارمۇ قىستىلىشىپ يۈرىدۇ، ھېچقانداق كۆچ توسۇۋالالمايدۇ.

پويىزغا چىقىش خېلى ئۇزاقتا سوزۇلدى. دىمىق، قىسىتاڭچىلىق. ۋاگونغا چىققىلى ئۆچرەتتە تۇرغان سېرگىي ھېلىقى سىگانكىنى پۈتۈنلەي ئەستىن چىقارغانىدى، بىراق ئۇ ئادەملەر ئارىسىدا بىردىنلا پەيدا بولۇپ قالدى. يەنە ئىزدەپ كەلدى، ئەجەب جاھىل ئايالكىنا!

ــ ھەي سېرگىي! مەن سېنىڭدىن قالماي كەلدىم! رەت قىلما، يىگىت، مەندەك بىر سىگان ئايالنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ قوي! تەقدىر مېنى سەن يولغا چىقىشتىن ئىلگىرى پال ئېچىپ بېرىشكە بۇيرۇدى. رەت قىلما، سەن ئۇرۇشقا كېتىۋاتىسەن، ئۆزۈڭنىڭ تەقدىرىڭنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى ئالدىن بىلىۋال!

سېرگىي ئاجايىپ خۇشال بولغان ھالدا دېدى:

ــ ماقۇل، زۆرۈر بولغان بولسا پال ئېچىپ قوي!

ئۇ سەپەر خالتىسىنى پۈتىنىڭ يېنىغا قويۇپ، ئاپتوماتىنى بوينىغا ئاستى ــ دە، ئۇنىڭغا قولىنى سۇندى. ئەنە شۇ تەرىقىدە، پويىزغا چىقىش ئالدىدا، ۋاگوننىڭ يېنىدا، بىر ئىزۇودتەكى دوستلىرى قورشاپ تۇرغان ھالدا پال ئېچىش باشلاندى. سىگانكا ئالقاندىكى سىزىقچىلارغا دىققەت بىلەن قاراپ، كالپۇكلىرىنى مىتىلدىتىپ، باش ــ كۆزىنى ئوينىتىپ بىرنېمىلەرنى ئوقۇدى.

ــ ئوھۇ، ئەزەلدىن كۆرۈلمىگەن، ئەزەلدىن ئىشتىلمىگەن قاتتىق جەڭ بولىدۇ. ۋاھ، تەقدىر، تەقدىر! قان چاچرىمىغان قۇياشلا قالىدۇ، چەۋەندازى يوق ئاتلا چاپىدۇ، ــ دېدى ئۇ كونكرېت بىرەر ئادەمگە قاراتماي. ئاندىن كېيىن سېرگىينىڭ كۆزىگە تىك قاراپ تۇرۇپ گېپىنى داۋاملاشتۇردى، ــ سېنىڭ چۈشىنىكسىز مۇھەببەت بولۇپتىكەن. ئۇ ساڭا قايغۇ ئېلىپ كەلگەن. بىراق ئۇنداق قىلىشقا ئەرزىمەيدۇ. سەن بىر پارچە ئاق قەغەزدەك پاك ــ غۇبارسىز.

ئەتراپتىكى ئەسكەرلەر شۇ زاماتلا كۈلۈپ كېتىشتى:
ــ چۈشىنىشلىك ئىشقۇ، بىزنىڭ پاك ـ غۇبارسىز ئادەت ـ مىمىز ئاشىق بولغانۇ نەتىجە بولمىغان!
ــ بولمىغان! ــ ئۇنىڭغا يان باسقاندەك بولۇپ ئەيىبلىدى. گەن تەلەپپۇزدا گەپ قىستۇردى ئىككىنچى بىر ئەسكەر، ــ سىلەر تەئەددى قىلىشىنلا بىلىدىكەنسىلەر. بىزنىڭ موناخە ـ مىز ئەسلىدە بىكار ئاۋارە بولۇپتىكەن ـ دە، ئۇ قىز قۇيرۇقە ـ نى شىپاڭلىتىپ قويۇپلا سايىسىنىمۇ كۆرسەتمەپتۇ! بۇ ئەسلى قانداق پاك ـ غۇبارسىز بولسا هازىرمۇ شۇنداق پاك ـ غۇبار ـ سىز پېتى قاپتۇ!
ــ ئۇلارنىڭ گېپىگە قۇلاق سالما، يىگىت، مېنىڭ گەپ ـ پىمگە قۇلاق سال، ــ دېدى سىگان ئايال قولىنى بىر شىلە ـ تىپ، ــ ئەمدى ئاۋۇ قولۇڭنى چىقار، مېنىڭ گېپىمگىلا قۇلاق سال!
سىگان ئايال سېرگىينىڭ سول قولىغا زەن قويۇپ قاراپ، دىققىتىنى يىغىپ بىر هازا ئۇن چىقارمىغاندىن كېيىن گۇلقە ـ قەلىرى ئېچىلىپ توۋلاپ كەتتى:

ــ سەن ئۆلمەيدىكەنسەن! بۇنى ماڭا يۇرىكىم ئېيتىۋاتە ـ دۇ. قارا، سەن ئۆلمەيدىكەنسەن! سېنىڭ يۇلتۇزۇڭ مۇشۇنداق! مەن مۇشۇنداق بولىدىغانلىقىنى بىلگەنىدىم! شۇڭا ئارقاڭغا كىرىۋالدىم ـ دە!
ئەتراپتىكىلەر گۇدۇڭ ـ گۇدۇڭ قىلىپ كېتىشتى. سېر ـ گىي خۇشال بولايمۇ ياكى كۈلۈپ تەزىم قىلىپ قويايمۇ دەپ، نېمە قىلىشىنى بىلەلمەي هەجىيىپ قولىنى تارتىۋالدى. لې ـ كىن، بۇ چاغدا كۇزمىن دەيدىغان تىرناقنىڭ ئاستىدىن كىر ئىزدەشكە ئامراق ناهايىتى ئەسكى بىرنېمە قىستۇرۇلۇپ كىر ـ دى. ئەگەر بىرەر كىمنىڭ سۆزى جايىدا بولماي قالسا، ئۇ چو ـ قۇم قۇسۇر تاپاتتى. باشقىلارنى ئەدەپلەشكە قەۋەتلا ئامراق ئە ـ

دى.

ــ هەي، هەي، سىگانكا، بۇ سېنىڭ نېمە قىلغىنىڭ، قە-
دىرلىكىم؟ ــ دېدى ئۇ قەتئىي تۇردە بېشىنى چايقاپ، ــ دې-
گەنلىرىڭ بىزئاز ئېشىپ كەتتىغۇ. ئۆلمەيدىكەنسەن ــ بۇ نې-
مە دېگىنىڭ؟ ئۆلمەيدىغان ئادەم بارمۇ؟ نەدە ئاڭلىغانتىڭ؟ يەر
شارىدىكى ئادەملەرنىڭ ھەممىسى ئۆلىدۇ ـ يۇ، پەقەت ئاشۇ
بىر ئادەملا ئۆلمەمدۇ؟ شۇنى دەپ قويايلى، بىز بىرەر يەرگە ئويـ-
نىغىلى ئەمەس، جەڭ قىلغىلى كېتىۋاتىمىز، كىمنىڭ نېمە
بولىدىغانلىقىنى ــ كىمگە ئوق تېگىدىغان، كىمگە ئوق تەگ-
مەيدىغانلىقىنى كىم بىلىدۇ؟ جەڭگاھتا ئەزرائىلنىڭ كىمگە
پال ئېچىپ بەرگىنىڭ بىلەن كارى يوق. ھەممىنى بىردەك
چالغا بىلەن چاپىدۇ. سەن نېمە ئۈچۈن بىزنى ئەخمەق قىلـ-
سەن؟

ــ مېنىڭ ئەخمەق قىلغىنىم يوق، خۇدانىڭ ئىرادىسىدىن
بېشارەت بېرىۋاتىمەن. ئۇنىڭ يۈلتۇزى ئۆلمەيدىغان يۈلتـۇز!
پېشانىسىگە شۇنداق پۈتۈلگەن، ــ دەپ قوشۇمچە قىلدى سىگان
ئايال بوي بەرمەي. نۇرغۇن كىشى تولۇق چۈشەنمىسىمۇ رازى
بولدى، ــ خۇدانىڭ ئىرادىسى دېگەن ئەجەلدىن ئۈستۈن تۇرۇ-
دۇ. خۇدانىڭ ئىرادىسى دېگەن تەقدىرنى بەلگىلەيدۇ، ئۆلۈم
ھېچنېمىنى بەلگىلىمەيدۇ. بۇ يىگىتنىڭ يۈلتۇزىدا بەلگىلەنـ-
گىنى ئۆلمەسلىك!...

كۈزمىن سىگان ئايال ئاچقان پالنى يالغان دەپ ئىسپاتلاش
ئۈچۈن، خۇددى ئاممىۋى يىغىندا نۇتۇق سۆزلىگەندەك قوللـ-
رىنى ئۈيان ـ بۈيان شىلتىپ ناھايىتى ئۇزاق بىرنېمىلەرنى
دېدى. گەرچە ئۇنىڭ توغرا بولسىمۇ، لېكىن ئەسكەرلەر نېمە
ئۈچۈندۇر پال ئاچقۇچىغا ئىشىنىپ قالدى. بۆلۈنۈپ پويىزغا
چىقىشقا توغرا كەلدى، نۇرغۇن كىشى ئۇنىڭ بىلەن قول ئې-
لىشىپ خوشلاشتى، ئۇ ئايال پويىز ئورنىدىن قوزغالغۇچە شۇ

سۈپىدىن كەتمىدى. پويىز قوزغالدى، ئۇ يەنىلا ئايالىلار ۋە بالىلار بىلەن بىرلىكتە ۋاگونغا ئەگىشىپ يۈگۈردى، سېرگىيغا توختىماي قولىنى پۇلاڭلىتىپ تۇردى...

ۋاگوننىڭ ئىچى ئىسسىپ كەتتى. ئۇ كېچىسى ئۇخلىيالمىدى. پويىزنىڭ چاقى قاراڭغۇدا تاراقشىيدۇ، پاراۋۇز پات-پات گۈدۈكىنى ياڭرىتىپ قويىدۇ، غەم ۋە قورقۇنچ يۈرىكىنى قىسقان، قالايمىقان ئوي - خىيالالارغا پاتقان سېرگىينى تاڭ-رىخنىڭ غايەت زور دولقۇنى دۇنيا ئۇرۇشىغا ئەكېتىپ بارىدۇ. ئىرماش - چىرماش ئىشلارنىڭ ئىچىدە ئۇ پات - پات ھېلىقى سىگانكانى يادىغا ئېلىپ قالاتتى. ئۇنىڭ: «قان چاچرىمىغان قۇياشلا قالمىدۇ... چەۋەندازى يوق ئاتلا چاپىدۇ...» دېگەن سۆزى ئېسىدە قالغان. بۇ نېمىنى چۈشەندۈرىدۇ؟ سىرلىق تېپىشماق. قان چاچرىمىغان قۇياشلا قېلىش ئۈچۈن نېمىلەر بولۇشى كېرەك؟ چەۋەندازى يوق ئاتلا چېپىشى ئۈچۈنچۇ؟ ئۆلمەسلىكنىڭ يولتۇزىچۇ؟ بۇ قانداق يولتۇز؟ ئۇ نەدە؟ بۇلارنىڭ ھەممىسى مەسەل بولسا كېرەك. يولتۇز بىلەن ئادەمنىڭ نېمە مۇناسىۋىتى بار؟ يولتۇز نەدە - يۇ، ئادەم نەدە. بىراق تەقدىر دېگەن بار. پېشانىگە پۈتۈلگىنى تەقدىر بىلەن مۇناسىۋەتلىك. بىراق تەقدىر دېگەن نېمە؟ تەقدىر دېگەن پېشانىگە پۈتۈلگىنىنى قانداق بەلگىلەيدۇ؟

پويىزنىڭ چاقى رېلىسنى تاقىلداتماقتا. ئەسكەرلەرنىڭ بىرى ئۇياقتا، بىرى بۇياقتا خورەك تارتىپ ئۇخلاشماقتا. ئاي بىردەم ئىشكىتە پەيدا بولسا، بىردەم كۆرۈنمەي قالاتتى. يولتۇزلار ئىتتىك كېتىۋاتقان پويىز ۋاگونلىرىنىڭ يېرىقىدىن ۋال - ۋۇل كۆرۈنۈپ قالاتتى...

قىزىق، سىگانكا كومىنتېرنىكا ناتاشا بىلەن بولغان ئىشىنى قانداق بىلگەندۇ، ئۇنىڭغا يازغان خېتىنى ۋە ھېچبىر نەتىجە چىقمىغانلىقىنى نەدىن بىلگەندۇ؟ نېمە دېدى بۇ سىگانكا؟

كۆڭلۈڭنى يېرىم قىلىشقا ئەرزىمەيدۇ؟ دېمەك كۆڭۈلنى يېرىم قىلىشقىمۇ ئەرزىمەيدىكەن ـ دە. نېمە ئۈ ئالدىمدا كۈتۈۋاتقىنى؟ جەڭگاھتا نېمىلەر بولار؟ ئەلۋەتتە قورقۇنچلۇق. ئۇرۇش ئالدىنقى سېپىدىن ساراتوفقا قايتقان يارىدارلار جەڭنى تەسۋىرلەپ بەرگەن. ئەمدى ئۆزۈم ئۇرۇش دېگەننىڭ قانداق بىرنېمە ئىكەنلىكىنى كۆرىدىغان بولدۇم...

ئۇيقۇدىن ئەسەر يوق. ئۇ يەنە ئويلاپ كەتتى: ھەركىمنىڭ بېشىدا تەقدىر دېيىلمىغان بىر خىل كۈچ بار، ئۇنى ھېچكىم توسالمايدۇ ياكى چۈشەندۈرۈپ بېرەلمەيدۇ. ئېھتىمال، ئۇرۇش تەقدىرگە باغلىق بولسا كېرەك، ھايات ـ ماماتلىق تەقدىرگە باغلىق بولسا كېرەك، غالىبىيەت بىلەن مەغلۇبىيەتمۇ تەقدىرگە باغلىق بولسا كېرەك. مانا كۆپچىلىك جەڭگاھقا كېتىۋاتىمۇ، بۇ ـــ تەقدىرنىڭ ئىرادىسى. شۇڭا ئۇلارنى مانا ئەمدى ھەربىي پويىز ياتقۇزۇۋېلىپ فاشىستلار بىلەن قاتتىق ئېلىشىش بولۇۋاتقان جەڭگاھقا ناھايىتى ئىتتىك ئەكېتىۋاتاتتى. ئۇ يەردە قانداق بولار؟ بۇمۇ تەقدىر! ئوقتا ئۆلەرمۇ؟ كىم كىمنى يېڭىدۇ، بۇ ئەنە شۇنىڭغا باغلىق. توغرا، كىمنىڭ كىمنى ئۆلتۈرۈشىگە باغلىق. ئاچارچىلىقنىڭ ئوڭلىنىپ قېلىشى ئۇ چۈن ھەركىم ئۇرۇشنىڭ تېزرەك ئاخىرلىشىشىنى ئۈمىد قىلىدۇ. ئۇلار كوچىلاردا كېتىۋاتقىنىدا ئايالالار، ھەتتا توپنىڭ ئىچىدىكى بالىلارمۇ مۇشۇنداق توۋلىغان. بۇنىڭ ئۈچۈن جەڭ قىلىش كېرەك، ئادەم ئۆلتۈرۈش كېرەك، غەلىبە قازىنىش كېرەك. ئەھۋالدىن قارىغاندا مۇشۇنداق بولىدىكەن. ئۈيدە دادام بىلەن ئاپام مۇشۇ ۋەجىدىن تالاش ـ تارتىش قىلىشقان. ئەسكەرلىككە چاقىرىش قەغىزى كەلگەندىن كېيىن ئۇلار بۇ نېمە ئۈچۈن دەپ بەس ـ مۇنازىرىگە چۈشكەن، ئۇنىڭ مېڭىش تەييارلىقىنى قىلىپ نەرسە ـ كېرەكلىرىنى يىغىشتۇرۇشقا كىرىشكەن. ئاپىسى بىردىنلا ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇپ بىر قولىنى

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى نادىرىسى

كۆكرىكىگە قويۇپ:

ــ سېروژكا، ھېچكىمنى ئۆلتۈرمە، قان تۆكمە! ــ دەپ يالۋۇردى.

ئۇنىڭغا نېمە بولدى؟ ئۇشتۇمتۇتلا سۆزلەپ قويغىنىمۇ يا- كى ئۇزاقتىن ئويلاپ كېلىۋاتقىنىمۇ؟ ئۇ ئاپىسىنىڭ بۇ گەپ- لەرنى قىلغان چاغدىكى يۈزىگە تىكىلىپ قاراپ، خۇددى ئۇزاق بىر يەردىن كېلىپ، ئەمدى بوسۇغا ئالتلاپ كىرىپلا ئويلاپ كەل- گەن گەپلىرىنى ئېيتىۋاتقاندەك بولغان روھىي ھالىتىنى مەڭ- گۈ ئۇنتۇمايدۇ، مەڭگۈ ئېسىدە تۇتىدۇ. ئۇ گويا ئۆزىنىڭ ئاپە- سىنى ئۆمرىدە تۇنجى قېتىم كۆرۈۋاتقاندەك بولدى، ئاپىسىنىڭ ئالتۇندەك يالتىراپ تۇرىدىغان نۇرىنى يوقاتقان بىر جۈپ كۆ- زىنىڭ قانداق ئىكەنلىكىنى، قورۇق باسقان يۈزىنىڭ قانداق ئىكەنلىكىنى، كىيىۋالغان كونا پاختا رەخت خالىتى بىلەن، بوينىغا سېلىۋالغان يۇڭ ياغلىقى بىلەن تۇرغانلىقىنى بىرىنچى قېتىم كۆرۈپ تۇرۇۋاتقاندەك بولدى. ئۇنىڭدا يوشۇرۇن بىر ھېس پەيدا بولدى، يەنى ئۇلار ۋولگا نېمىتلىكىدە كۆچمەن تۇرمۇش كەچۈرۈپ يۈرگەن يىللىرىدا، تېخى يالاڭئاياغ چېپىپ يۈرگەن بالا ۋاقىتلىرىدا، ئىككى ئۆرۈم قىلىپ ئۆرۈلگەن سا- غۇچ چېچىنى تاجغا ئوخشاش قىلىپ بېشىغا تۇرۇۋالغان، ئۇي ئىشلىرى، بالىلىرى، مەكتەپ، ئېرىنىڭ دىيابېت كېسىلىنىڭ غېمىنى قىلىپ يۈرگەن ئېگىز، كېلىشكەن ئاپىسىنىڭ شۇنچە يىل تەييارلىق قىلىپ، مانا ئەمدى ئۇنىڭ ئەسكەرلىككە چاقە- رىلغان ۋاقتىدا نەرسە ــ كېرەكلىرىنى يىغىشتۇرۇشۇپ بېرە- ۋېتىپ، بايا تىنقى گەپلىرىنى ئېيتىۋاتقاندەك ھېس قىلدى. ئا- پىسىنىڭ جەڭدە ھېچقانداق ئادەمنى ئۆلتۈرمە، قان تۆكمە دې- گەن ئۆتۈنۈشى ئۇ چاغدا ئۇنى ئوبدانلا گاڭگىرىتىپ قويغان بولغاچقا، ئۇ مىكى ــ مىكى قىلىپ:

ــ قارىغىنا ئاپا! نېمىدەپ بۇ گەپلەرنى قىلىپ يۈرسەن؟

مەن ئەسكەرلىككە كېتىۋاتىمەنغۇ، ــ دېدى ئۇ بۇنداق پاراڭدىن ئۆزىنى قاچۇرۇش ئۈچۈن كىتاب ئىشكاپىدىكى دەرسلىك ۋە كىتابلىرىنى رەتلەشكە باشلاپ، ــ ئاپا، ماۋۇلار مەن كۈتۈپخانىدىن ئارىيەت ئالغان كىتابلار. ۋېرونىكا ئاپىرىپ قايتۇرۇۋەتسۇن دەپ ئايرىپ قويدۇم.

لېكىن، دادىسى كېلىپ قېتىلغانلىقى ئۈچۈن بۇ گەپنى داۋاملاشتۇرۇشقا تۇغرا كەلدى. شۇ، نىكولاي ئىۋانوۋىچ تۇز، قوپال، ھەتتا دەرغەزەپ ئادەم بولغاچقا، بولار ــ بولماس ئۇشاق ــ چۈششەك ئىشلار ئۈچۈنمۇ سوقۇشۇپ ئوڭنى تەتۈر قىلىۋېتەتتى. دەل مۇشۇنداق بولغانلىقى ئۈچۈنمىكىن، باشلىقى بىلەن پېتىشالماي جىگەر كېسىلىگە گىرىپتار بولۇپ قالغانىدى.

ــ ئادەم ئۆلتۈرمە دېگىنىڭ قانداق گەپ؟ ــ ئۇ غەزەپ بىلەن ۋارقىراپ كەتتى، ــ قانداقلارچە ئادەم ئۆلتۈرمەيدىكەن، قان تۆكمەيدىكەن؟ دەۋاتقان گېپىنى قارا! ئۇ نەگە كېتىۋاتىدۇ؟ جەڭگاھقا. ئانىسى تۇرۇپ دەۋاتقان گېپىنى.

ئۇ شۇ گەپنى قىلدى ــ دە، ئۆيدىن تاماكا ئىزدىگىلى تۇردى. سېرگېينىڭ ئاپىسى تاماكىنى تېقىپ قويىاتتى. ھاياجانلىنىپ كەتسىلا دادىسىنىڭ تاماكا چەككۈسى كېلەتتى. تاماكا چەككەنلىكى ئۈچۈن شۇنداق جۇدەڭگۇ، شۇنداق نېرۋا دەپ جەزملەشتۇرەتتى ئاپىسى.

ــ تاماكا چەكمە، كولىيا، ــ دەپ يېلىندى ئۇ، ــ ئۆزۈڭنى ئايىغىنا.

ــ سېنىڭ سېرۇزاغا ئېيتقان گېپىڭنى ئاڭلاپ تۇرۇپ قانداقلارچە چەكمەي تۇرالايتتىم؟ ئۇ ئەتە ئۇرۇشقا ئاتلىنىدۇ. ئۇ، ئۇ يەردە نېمە قىلىدۇ؟

ــ شۇنىڭ ئۈچۈن دەۋاتىمەن ــ دە. خۇدايىم ئۆزى تارازىغا سېلىپ باقسۇن. كۆپچىلىك ھەممىسى ئۆلتۈر، ئۆلتۈر دېيى-

شىدۇ. دۇشمەن بىزگە ئەجەل كەلتۈرۈشتى. بىزمۇ ئۇلارنى ئۆلتۈرىمىز! ئەمما، ئاندىن كېيىن دۇنيادا قانداق ياشايمىز؟ دۇنيادا پەقەت جاللاتلارلا قالامدۇ؟ سەن مېنى باشقىلارنى ئۆلتۈرمەسلىك باشقىلار تەرىپىدىن ئۆلتۈرۈلىدىغانلىقىڭنى بىلەمەيدۇ دەمسەن؟ بىراق سەن خەقنى ئۆلتۈرسەك، بەربىر جاللات سانىلىسەن. كۆيۈئوغلىمىز ئاناتولى نېمە بولدى؟ تىرىكمۇ، ئۆلدىمۇ، ئۆلتۈرۈلدىمۇ ياكى ئۆلتۈرۈۋاتامدۇ؟ مەن بۇنى ۋېرونىكاغا دېيەلمەيمەن. شۇڭا كۆڭلۈمدىكى گەپلەرنى ئوغلۇمغا ئېيتىپ قالاي، ــ ئۇ جاۋاب تاپالماي، ئۆزىنىمۇ قايىل قىلالماي، قاتتىق ئۇن سېلىپ يىغلىۋېتىشتىن ئۆزىنى ئاران ــ ئاران بېسىپ، جىمغىنا مىشىلداپ يىغلىۋەتتى.

ــ مانا، مانا، ــ ئەيىبلەشنى داۋاملاشتۇردى دادىسى، ــ مۇشۇنداق تەشۋىق قىلغىنىڭ ئۈچۈن سېنى دۇشمەن دەپ سەيلىيەگە يولغا سالارمىكەن. دۇنيا ئۇرۇشى داۋام قىلىۋاتىدۇ، كىمنى كىم يېڭىدۇ، يا بىز، يا بىزنى، سەن بولساڭ ئۆلتۈرمەدەۋاتىسەن! سەن مېنى ئۆز ئوغلىنى ئايمايدۇ دەپ ئويلايدىكەنسەن ــ دە؟ يا بىزنىڭ ئاناتولىنى؟ پەقەت مۇشۇنداق قىلماي قانداق قىلغۇلۇق؟ جەڭچىلەر ۋەتەن تۈپرىقىنى قوغدىشى كېرەك، بۇ دېگەن بۇيرۇق. ئەگەر جەڭچىلەر دۇشمەننى يوقاتسا، يەنى ئادەم ئۆلتۈرسە، ئۇ بۇيرۇقنى ئىجرا قىلغانلىق بولىدۇ ياكى مەجبۇرىيىتىنى ئادا قىلغانلىق بولىدۇ، ئۇنىڭ قەھرىمانلىقى مۇشۇنىڭدا ئىپادىلىنىدۇ!

ئاپىسى گەپ قىلماي شۇك ئولتۇرۇپ ئوغلىنىڭ سومكىسىنى يامىدى، دادىسى بولسا ياشلىق دەۋرىنى ئەسلەپ كەتتى. سېرگىيگە ئوخشاش ئون توققۇز ياشلىق ۋاقتى ئىدى، بىرىنچى دۇنيا ئۇرۇشى ۋاقتىدا سۇ ئاستى پاراخوتىدا بىر ماتروس بولۇپ دېڭىز سەپىرىدە ئىدى. ئۇنىڭ نۇقتىئىنەزىرىنى يىغىنچاقلىغاندا بىرلا نۇقتا: دۇشمەننىڭ جانلىق كۈچىنى يوقىتىش

ـــ بۇ، ئۇرۇشنىڭ ئاساسلىق ۋەزىپىسى. مۇنداق بىر مىسال بار. ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ سۇ ئاستى پاراخوتىنى ھەيدەپ يۈرۈپ بالتىق دېڭىزىدا ئەسكەر توشۇيدىغان بىر ھەربىي يۇك پاراخوتىنى چۆكتۈرۈۋەتكەن. ئۇلار ھە دېگەندىلا خېلىغچە ماراپ يۈرگەن، كېيىن بىرىپ سۇ مىناسى قويۇپ بەرگەن. ئىككى مىنا پاراخوتنىڭ سۇغا چىلاشقان بىرىگە تېگىپ، پاراخوتقا ئوت كەتكەن، چۆكۈشكە باشلىغان. ئۇلارنىڭ سۇ ئاستى پاراخوتى چوڭقۇرراق چۆكۈپ، بىر سائەتتىن كېيىن سۇ ئۈستىگە لەيلەپ چىققان ـ دە، پىرىسكوپ بىلەن دېڭىز يۈزىدىكى ئەھۋالنى كۆزەتسە، غايەت زور بىر پاراخوتنىڭ تۇمشۇق تەرىپى ئاسمانغا قاراپ قاپتۇ ـ دە، يىرىمى چۆكۈپ بولۇپتۇ، ئەتراپىدا نۇرغۇن ئادەم قۇتۇلۇپ قېلىش كويىدا ئۇمىدسىزلىك بىلەن جان تالىشىۋاتىپتۇ.

ئەلۋەتتە، پىرىسكوپ بىلەن پاراخوت باشلىقى ھەم ئوفىتسېرلارلا قارىشىدۇ، ئالاقچى ئەسكەرلەر ئۇلارنىڭ ئىيتقانلىرىنى ھەر مىنۇتتا بىر قېتىم كرونىشتاتتىكى ئىشتابقا مەلۇم قىلىپ تۇرۇشىدۇ، ئوڭۇشلۇق ئورۇنلانغان جەڭگىۋار ۋەزىپە توغرىسىدىكى خۇش خەۋەرلەر مورسې شىفىرى بىلەن بىسىپ چىقىرىلىدۇ، جەڭگىۋار ۋەزىپە دېگەن بۇيرۇق دېمەكتۇر. دۇشمەن يوقىتىلسۇن دەپ بىرىلگەن بۇيرۇق ـــ مانا بۇ ھەممە!

ھە دېگەندە پىرىسكوپ بىلەن كىشىلەرنىڭ قانداق تۇنجۇقۇپ ئۇلۇپ كېتىۋاتقانلىقى كۆزىتىپ تۇرۇلغان، كېيىن دۇشمەننىڭ پاراخوتى چۆكۈپ كېتىپ، ئەتراپتا سۇ ئاستى پاراخوتىنىڭ خەۋپ يېتىدىغان ھېچ نەرسە قالمىغانلىقىغا ئىشەنچ تۇغۇلغاندىن كېيىن پۇتۇنلەي سۇ ئۈستىگە لەيلەپ چىققان. ئەنە شۇ چاغدىلا ھەممەيلەننىڭ پاراخوت سۇپىسىغا چىقىش بۇيرۇقى بىرىلگەن. ھەممەيلەن پاراخوت سۇپىسىغا كېلىپ قوماندانىنىڭ ئالدىدا سەپ تۈزۈپ تۇرۇپ مۇكاپاتلاش بۇيرۇقىنى

ئاڭلىغان. دۇشمەنلەر ئۆپچۆرىدە جان تالىشا ـ جان تالىشا چۆكۈپ كېتىشكەن. ناھايىتى ئازلىرىلا تىرىك قالغان. بەزىلىرى ئۈزۈپ كېلىپ ئۇلارنىڭ سۇ ئاستى پاراخوتىغا چىقىۋالماقچى بولۇشقان، لېكىن ھالى قالمىغان؛ بەزىلىرى ئۈزۈپ يېتىپ كەلگەن، لېكىن يېقىن كەلگەندە تاپانچا بىلەن ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن.

ئۇرۇش دېگەن مانا مۇشۇ. ئۇرۇشتا ئادەم ئۆلتۈرگۈچىلەر غالىبلاردۇر، غالىبلار بولسا توغرا قىلغانلاردۇر. ئىلگىرى شۇنداق بولغان، كەلگۈسىدىمۇ مەڭگۈ شۇنداق بولىدۇ.

ئاپىسى تالىشىپمۇ ئولتۇرمىدى، رەددىيەمۇ بەرمىدى. پەقەت بېشىنى چايقاپلا قويىدى. كەچرەك قولۇم ـ قوشنىلار خوشلاشقىلى كەلدى، ئاندىن كېيىن چوڭ ھەدىسى جىيەنلىرى بىلەن كەلدى. ۋېرونىكا ئىشتىن ئالدىراپ كېلىپ ئاپىسىنىڭ ئۆي ئىشلىرىغا ياردەملەشتى. تاكى يېرىم كېچىگىچە پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇشتى.

ھازىر ياشانغان ئىككى ئىيادەم ــ ئانىمۇ، دادىمۇ راستلا بىچارىلەردىن ئىدى. ئاپىسى ئۇنىڭ ھېچقانداق ئادەم ئۆلتۈرۈ-مەسلىكىنى ئۈمىد قىلسا، دادىسى ئۇنىڭ ئۆلتۈرۈلمەسلىكى ئۈچۈن دۇشمەننى ئۆلتۈرۈشنى تەلەپ قىلاتتى. ئىلگىرى ئۆيدىكى ئۇششاق ـ چۈششەك دەپ ھېس قىلىنغان ھەممە ئىش يول ئۈستىدە ئۆز قىممىتىگە ئىگە بولدى ۋە ئۇ بۇلارنى يوقاتقانلىقى بىلەن ئازابلاندى. ئۆتكەن ئىشلار مىنۇتسېرى يېراقتا، ئارقىدا قېلىۋاتاتتى. ساراتوف دۆڭلۇكىنىڭ ئاستىدىكى ۋولگا دەرياسى ئېسىگە كەلدى. يازدىكى سۈيۇملۇك يەرلەر، يېشىل ئاراللار، كۈن نۇرىدا ۋالىلداپ تۇرىدىغان دەريا، دەريادا ئۈزۈپ يۈرگەن ئاق يەلكەنلەر. لېكىن سېرگىينى بالىلىق ۋاقتىلىرىدا ھەممىدىن بەكرەك جەلپ قىلىدىغىنى چوڭ تۆمۇر يول

كۆزۈكى ئىدى. كۆزۈك ناھايىتى ئېگىز بولۇپ، ئاستىدا، دەريا بويىدا چوقۇم باشنى ئارقىغا قايرىپ تۇرغاندىلا كۆزۈك-تىن ئۆتۈۋاتقان پويىزنى كۆرۈپ، پويىز چاقىنىڭ تاراقلىغان ئاۋازىنى ئاڭلاپ سائەت ـ سائەتلەپ ھۇزۇر ئالغىلى بولاتتى. تۆمۈر كۆزۈك سۈڭگۈچلىرىدىن غىچىرلىغان ئاۋاز چىقىپ تۇراتتى. بۇنداق ۋاقىتلاردا ۋولگا دەرياسى ئۈستىدىكى كۆزۈك ئارقىلىق بىر ياقلارغا، كىتابلاردا سۈرەتلەنگەن گۈزەل يەرلەر-گە كېتىۋاتقان كىشىلەرگە زوقلىنىپ قارايتتى...

ئۇ يەنە بالىلىق ۋاقتىدا بىر قېتىم يېڭى يىل كېچىسى پۈتۈن ئائىلىسىدىكىلەر بىلەن پۈتلىرىغا پىيما كىيىپ قار ئۈستىدە، ۋالىلداپ ئوت چىقىۋاتقان چوڭ مەشئەلسىمان تۇر-خۇنغا قاراپ ماڭغانلىقىنى ئەسلەپ كەتتى. ئويناقشىپ تۇرغان ئوت يالقۇنى، چاچرىغان ئوت ئۈستىگە يېغىپ تۇرغان پۈتمەس ـ تۈگمەس ئويناق قار. ئوت ئۇنسىز قار ئۈچقۇنلىرىنى يۇتۇپ تۇرىدۇ، قار توختىماي يېغىپ تۇرىدۇ، ئۇ ئوتقا ئامراق، ئوتتىن ئايرىلىپ كېتەلمەيدۇ، شۇڭلاشقا شۇنچە قويۇق يېغىپ تۇرىدۇ... ئوت يالقۇنى ئۆچمەيدۇ، قار يېغىپ توختىمايدۇ.

يىللار ئۆتۈپ نۇرغۇن نەرسە ئارقىدا قالدى، ئۆزگەردى. ئەمدى ئۇرۇش پارتلىدى، ئۆلتۈرۈش ياكى ئۆلتۈرۈلۈش زۆرۈر بولۇپ قالدى. باشقا چىقىش يولى قالمىدى، مۇشۇنداقلا. سىر-گىي قاراڭغۇدا ئۇن چىقارماي يىغلىدى، ئاپىسىنى، دادىسىنى، ھەدىسى ۋېرونىكانى ئەسلىدى. ئۇ قاتتىق ئۇيقۇغا كەتكەن ئەسكەرلەر ئىچىدە بىلىندۇرمەي يىغلۇۋالدى. ئۇنىڭ قول تۇ-تۇشۇپ كېچە ئاسمىنىدا لاۋۇلداپ كۆيۈپ ئوت چاچرىتىپ تۇر-غان مەشئەلگە قاراپ، قارنى دەسسىگەن پېتى يەنە بىر قېتىم ماڭغۇسى كېلىپ كەتتى.

چاقلار رېلىسقا ئۇرۇلماقتا، ۋاگونلار تەۋرىنىپ ئىلگىرى-

لمەكتە، ھايالدىما بېكەتلەر ئارقىدا قالماقتا. كېچىدە غوۋا يانغان چىراغلار ۋالىلدىماقتا. ئەسكەر ۋە قورال ـ ياراغلىرا تولغان ھەربىي پويىز ئادەم ئۆلتۈرىدىغان ياكى ئۆلتۈرۈلىدىغان يەرگە قاراپ ئىتتىك ئىلگىرىلىمەكتە. ئۆلتۈرۈلۈش سېنىڭ شەخسىي ئىرادەڭگە باغلىق ئەمەس، ھېچكىم ئۆلتۈرۈلۈشنى ئۈمىد قىلمايدۇ، ئۆزىنىڭ ئۆلتۈرۈلىدىغان ياكى ئۆلتۈرۈلمەيدىغانلىقىنى بىلمەيدۇ. ئادەم ئۆلتۈرۈش ئۈچۈن ئىرادە كېرەك، بۇ ئۇرۇشتا تەبىئىي، شەرتسىز ئىش. لېكىن، ئۆزۈڭنىڭ ئادەم ئۆلتۈرۈش ياكى ئۆلتۈرمەسلىكىڭگە قانداق جاۋاب بېرىسەن؟

... چاقلار رېلىس ئۈلانغان يەردىكى يوچۇققا تەگمەكتە: ئۆلتۈرۈش ـ ئۆلتۈرمەسلىك، ئۆلتۈرۈش ـ ئۆلتۈرمەسلىك، ئۆلتۈرۈش ـ ئۆلتۈرمەسلىك...

سېرگىينىڭ كىرپىكلىرىگە ياش قوندى، ئاستا ـ ئاستا ئۇگدەك باستى. ئۇ ئۇرۇش بىلەن جەڭ ئەھۋالىنى، ئۆزىنىڭ قانداق ئۆلتۈرىدىغانلىقىنى، كىمنى ئۆلتۈرىدىغانلىقىنى، ئېتىپ ئۆلتۈرىدىغانلىقى ۋە ياكى ئېلىشىپ ئۆلتۈرىدىغانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلىشقا تىرىشتى. ۋولگا بويىدا ئۇنىڭغا توپتوغرا بىر يىل قانداق يەككەمۇيەككە ئېلىشىشنى ئۆگەتكەن. ئۇ يەنە كىملەرنىڭدۇر ئۇنى ئۆلتۈرۈش ئۈچۈن ئوخشاش ئىش قىلىدىغانلىقىنىمۇ تەسەۋۋۇر قىلىشقا تىرىشتى. ئۇ ھېلىقى دۇشمەنى ـــ نېمىسنى، فاشىستنى تەسەۋۋۇر قىلىشقا تىرىشتى... بىراق، ھېچبىر نەتىجە چىقمىدى. ئۇنىڭ دادىسى بايا ھېكايە قىلىپ بەرگەن سۇ ئاستى پاراخوتىنىڭ يېنىدا سۇغا چۆكۈپ كېتىۋاتقان جان تالاشقان كىشىلەرنى تەسەۋۋۇر قىلىشى ناھايىتى تەس بولغىنىدەك، بۇ دۇشمەننى تەسەۋۋۇر قىلىشمۇ شۇنچە تەس بولدى. دولقۇنلار ئۇلارنىڭ يۈزلىرىگە شاپىلداپ ئۇرۇلاتتى. ئۇلارنى كۆرەلمەيسەن. يېقىن ئۇزۇپ كەلگەنلەرنى

قويماي ئېتىپ تاشلاشقان... ئاندىن كېيىن ئۇلار سۇغا ئۇنسىز چۆكۈپ كېتىشكەن.

«ئۆلتۈر - ئۆلتۈرمە» — پويىزنىڭ چاقىدىن شۇنداق ئۇن چىقاتتى. سېرگىي مەكتەپتىكى چېغىدا ئۆگەنگەن نېمىسچە تېرمىنلارنى يادىغا كەلتۈرۈشكە تىرىشىپ باقتى، لېكىن ئۇ نېمىسچىدا ئۆلتۈر - ئۆلتۈرمە، ئۆلتۈر - ئۆلتۈرمە، ئۆلتۈر - ئۆلتۈرمە... دېگەن سۆزنى قانداق دەيدىغانلىقىنى بىلەلمىدى.

پويىز قاراڭغۇدا ئۇچقاندەك ئىلگىرىلىمەكتە...

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى نادىرسى
www.uyghurkitap.com

قوشۇمچە

«ئۆلتۈرۈش ـ ئۆلتۈرمەسلىك...» دېگەن بۇ ھېكايىنى مەن ئارسىن سامانچىننىڭ ھۆججەتلىرى ئارىسىدىن تاپقانىدىم. ئاپتورنىڭ ئۆز ئەسىرىنىڭ ئېلان قىلىنغانلىقىنى كۆرۈشكە نېسىپ بولمىغانلىقىغا بەكمۇ ئەپسۇسلاندىم.

لېكىن، ئوقۇرمەنلەر ئاپتور ھايات ۋاقتىدا بولسۇن ياكى ئاپتور ۋاپات بولغاندىن كېيىن بولسۇن مەڭگۈ مەۋجۇت بولۇپ قېلىۋېرىدۇ. ئاپتور ئۆلۈپ كەتكەندىن كېيىن ئوقۇرمەنلەر تېخىمۇ كۆپ بولىدۇ. ئارسىن سامانچىن خاتىرىسىدە ئېيتقىنى بويىچە، مەن «ئۆلتۈرۈش ـ ئۆلتۈرمەسلىك...»نى ئالدىنقى سەپ قەبرىستانلىقىدا ئۇنلۇك ئوقۇيمەن.

مەرھۇم ئارسىن سامانچىن شۇنچە كۆپ سۆزلەپ بەرگەن غايىب بولغان كېلىننىڭ چاقىرغىنىنمۇ ئاڭلىدىم! مەن ئۇنىڭ بىلەن بىللە...

ئەلپىس
2006 ـ يىل فېۋرال، بېرىۋسسېل

[General Information]
书名=崩塌的山岳维吾尔文
作者=（吉尔）艾特玛托夫著
页数=345
SS号=13740282
DX号=
出版日期=2012.03
出版社=民族出版社